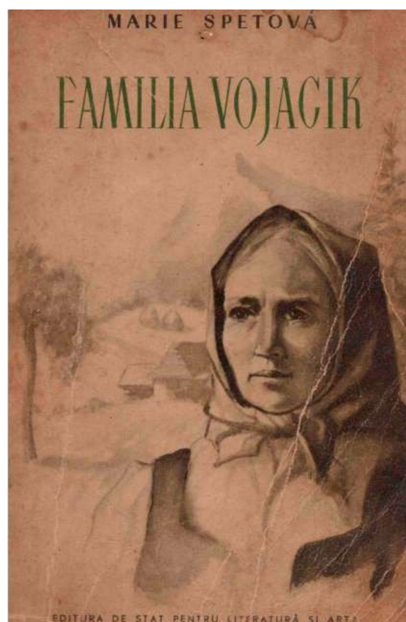

MARIE SPETOVÁ
FAMILIA VOJACIK
EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ

MARIE SPETOVÁ

FAMILIA VOJACIK

ROMAN

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ
În româneşte de: PETRE POPA şi OVIDIU CONSTANTINESCU

Această carte a fost tradusă după origi limba cehă *A n n a a j ej i lidt trie Spetova,* apărut în Editura Prâce, P 1950

Trebue să salutăm cu toată căldura minunata Idee de a descoperi şi a forma scriitori noi dintre muncitorii din uzine şi de la sate precum şi dintre ceilalţi oameni ai muncii. Talentele scriitoriceşti rămân de multe ori ascunse, datorită unor împrejurări întâmplătoare, până când *ele* ies la iveală şi ne uimesc.

VACLAV KOPECKY Ministrul Informaţiilor Educaţiei Populare

Pământule, inima ta bate în ritmul muncii. Bărbatul şi femeia au ieşit în întâmpinarea soarelui. Bărbatul a săltat ciocanul pe umăr, Femeia poartă secera şi cântă de răsună valea.

În fierărie, cărbunii mijesc şi nicovala aşteaptă. Pe lanuri miroase a secară, coaptă.

— Viaţa e oare veşnică ? În ce stă oare credinţa omului Şi prin ce dăinue el peste timpuri ?

— Prin copii şi prin muncă! răspunde hotărît femeia,

Şi în clipa aceea razele soarelui se revarsă peste părul lor cărunt,
Urzindu-l din fire de aur Şi le încunună capetele.

Şi ce luminoase sunt frunţile lor! Au strâns pumnii, ochii le scânteiază, Mâinile lor au scuturat lanţurile, Jugul de pe gâtul robului a fost sfărâmat.

PE VEJFUK

„Vejfuk", aşa i se spunea acelui pripor de la miazănoapte, din calea vânturilor, de unde începea pădurea. Acolo sufla un vânt aspru chiar atunci când jos în sat nu se clintea o frunză în copaci. Iar când bătea vântul în vale, pe coastă vijelia smulgea şindrilele de pe acoperişul casei lui Jan Pata, Jan Pata, gospodar şi cap de familie, se trăgea dintr-un neam de oameni care purtau încă din vremuri foarte depărtate porecla de Vojacik[I], poate din pricină că în fiecare generaţie erau câţiva feciori voinici, flăcăi sdraveni şi înalţi ca brazii şi molizii pădurilor din Sumavy ce înconjurau valea asta îngustă de sub munţi.

Lumea povestea multe despre familia Pata, iar „moş poliţaiul", cel mai bătrân om din sat, ştia despre ei atâtea, că ai fi putut scrie o întreagă cronică.

I Vojacik în cehă înseamnă soldat; vojacikii = cătanele, soldaţii.

Şi se prea poate ca poveştile astea să fi fost adevărate, căci şi Jan Pata şi nevasta lui spuneau adesea că pe timpuri neamul lor nu sălăşluia aici: se pare că avusese jos în sat o bucată mai mare de pământ. Dar pe vremea străbunicului, atunci când în ţară izbucniseră tot felul de răscoale ţărăneşti, luaseră parte la ele şi feciorii familiei Pata, tinerii Vojaciki. Ca pedeapsă, au fost alungaţi de pe pământul strămoşesc, unde s-a aşezat un ţăran venit de pe plaiurile bavareze ale Sutnavyei.

Au trecut anii şi străbunicul lui Jan s-a întors din nou pe meleagurile de baştină şi şi-a făcut o căscioară de bârne, în pădure, deasupra satului. Cu vremea, bârnele au fost înlocuite cu cărămidă, gospodăria înjghebată din puţin a prins să crească, iar când pădurea a început să cadă sub loviturile securilor şi sub dinţii ascuţiţi ai ferestraielor, s-a ivit în locul ei o livadă.

Treptat, locurile îşi schimbaseră faţa, totuşi, pe plaiurile acestea cu case ţărăneşti, scunde, sălaşul lui Pata îşi păstrase înfăţişarea lui deosebită. Era aşezat sus pe coastă, deasupra satului, ca o cloşcă burzuluită. Privită din faţă, creasta acoperişului, puţin strâmbă, ţintea parcă spre înălţimi, pe când ferestrele mici priveau spre miazăzi, spre largul ţării;. în spate, unde se afla o bătătură îngustă, coteţul porcilor şi coteţul găinilor, casa parcă stătea să se lipească de povârniş cu teamă. Acoperişul de şindrilă pe care crescuse un strat gros de muşchi, nu strivea zidurile joase îndesându-le duşmănos în pământ, cum se întâmplă cu celelalte case de prin partea locului, ci parcă ar fi vrut să le ridice cât mai sus ca să facă faţă vânturilor ce le smulgeau întruna şindrilele.

Când Jan şi nevastă-sa îşi întemeiaseră aici gospodăria, prin apropiere trecea pieziş un drum ce şerpuia pe la marginea pădurii, până la locul numit „Pe Culme” unde se afla pământul familiei de pe Vejfuk. Sărac, pietros, abia dacă rodeau niscai cartofi, napi, ceva ovăz şi secară pentru codrul de pâine neagră al copiilor veşnic flămânzi.

Curtea mică a gospodăriei Vojacikilor avea trei intrări ca o curte de coşcogea, conac.

Poarta întâia era vecină cu boldul din faţă al acoperişului, la adăpostul căruia pe pământ se afla un ţarc mic pentru capră. Ca să intri în casă trebuia să urci câteva trepte de piatră. De sus, dinspre pădure, o cărare bătătorită cobora până în spatele clădirii, al cărei acoperiş avea streaşina mai joasă decât portiţa. Pe aici intrau doar ai casei. Poarta principală dădea spre lanurile de la apus şi se afla chiar în dreptul uşii de la intrare.

Casa avea o tindă îngustă din care, în stânga, treceai într-o odaie, în dreapta începea scara, ce ducea la pod, iar în faţa uşii de la intrare, se afla o odăiţă mititică.

Gardul din jurul curţii şi grădinii era atât de jos încât putea fi lesne sărit, lucru pe care chiar un copil s-ar fi încumetat să-l facă.

Satul din care, după scriptele oficiale, făcea parte gospodăria de pe Vejfuk se numea Lhotka şi avea nici mai mult nici mai puţin de zece căscioare de lemn şi două gospodării de chiabur. Prima era „conacul", iar cea de a doua, aşezată în josul satului, spre luncă, era „a primarului".

La marginea satului se afla o baltă pentru raţe, o troiţă de lemn şi un puţ vechi acoperit cu şindrilă, de unde luau apă toţi cei ce locuiau în partea de sus a satului ca şi cei de pe Vejfuk.

Era o cale lungă până la puţ şi apa nu ajungea niciodată pentru toţi aşa că deseori, buna şi blânda gospodină de pe Vejfuk îşi blestema soarta în sinea ei.

ANA

Ana nu era născută la munte, spre deosebire de cele mai multe femei din sat. Era de felul ei dintr-un sat îndepărtat, unul dintre cele multe înşirate dealungul şoselei împărăteşti ■ce ducea până la graniţa Bavariei.

Când se întinsese vestea că Jan de pe Vejfuk a pornit să-şi caute nevastă în satul Rovina, muntenii se întrebaseră dacă o nevastă ca asta va fi potrivită pentru casa lui. Iar ■când aflaseră că şi intrase în vorbă cu o fată de gospodar fruntaş, pisma şi ciuda lor întrecuse orice margini.

„Se ține mândru flăcăul. Îi fug ochii la cele din şes, fe-lele noastre-s slute", vorbeau mamele mânioase foc deşi nici-una nu s-ar fi gândit să-şi trimită fata în căsuța dărăpănată de pe Vejfuk.

Iar Anei, părinții şi rudele şi toată lumea din sat i-au spus să-şi bage mințile în cap. Mult i-au mai împuiat atunci urechile.

Mătuşa Kordula, o rudă mai îndepărtată de-a Anei, s-a grăbit să vină din vale, de la Lhotka şi a încercat, cu toată iscusința limbii ei ascuțite, să-i deschidă capul: „La noi, la munte, viața nu-i uşoară ca aici la şes unde te plimbi taman? ca domnii în trăsură. Aici, te sui în căruță, dai bici boilor şi te întreci din fugă şi cu caii contelui. La noi, fetițo, nu-! aşa. Până şi caii trebue să-i împingi de la spate, iar dacă dai de un urcuş repede, trebue să cari bolovani ca să propteşti' roțile şi să pui umărul vârtos ! Altfel nu ajungi sus ! Iar la vale trebue să fii tare dibaci ca să cobori căruța cu ovăs fără-să o răstorni! Trebue să te naşti şi să creşti cu astea, fetițo, ca să le ştii pe toate! La noi, cine are căruță şi vaci o duce bine. Nu trebue să-şi rupă mâinile şi spinarea cărând câte toate. Dar ăla de pe Vejfuk ce are? Ia, acolo câteva oi râ ioase şi câteva capre cornorate".

O prinsese pe Ana chiar lângă puțul de la poarta gospo-dăriei părinteşti,, şi-i toca întruna:

„Cât despre apă, maică, mare canon te aşteaptă acolo î Trebue s-o cari în spinare tocmai din sat. Un voinic pune un sfert de ceas isă se cațere până sus, fără povară. Dar cu gă-lețile pline! Scoate-ți din cap prostiile astea, fetițo! Păcat de frumusețea ta c-o să se treacă repede acolo, pe Vejfuk. Ce să-ți mai spun de Vojacik! Ce-i drept, frumos flăcău ! Dar sălbatic! Se ține după femei, ca dracul după popă!"

Amărîte zile a mai avut atunci Ana, căci maică-sa, spe-riată de câte îi era dat să >audă, încerca în fel şi chip să-f întoarcă gândurile de la flăcău. Ba se şi apucase să-i caute un mire mai potrivit, doar şi-o vedea mai degrabă fata că umblâ cu broboadă pe cap ca femeile măritate.

Mama Anei s-a sfătuit cu multă lume, a aflat şi multe lucruri îmbucurătoare, dar bătrânul Vejfuk şi cu Jan cel săl-

batic i-au dat dracului pe toţi şi pe toate.

Iar când ţăranca mânioasă i-a trimis vorbă lui Jan făcându-l albie de porci, Ana a şi luat o hotărîre. Într-o duminică dimineaţa s-a sculat în zori şi-a pus hainele cele mai frumoase şi a pornit-o spre oraş, acolo unde cei din Rovina se duceau la biserică. Când a socotit că s-a îndepărtat destul şi că n-o mai poate vedea nimeni, a schimbat drumul şi a pornit-o spre satul din munţi unde trăia iubitul ei.

Cei din Vrch povesteau apoi cu o mulţumire răutăcioasă — ^căci ifosele „celor de la şes nu-i lăsau nici noaptea să doarmă — cum fata cea mândră din Rovina a venit singură, în peţit la cel mai sărac dintre ei. „A venit, ei da, a venit: -fiindcă nu mai avea încotro! Nu mal putea frumoasa să-şi tăinue dragostea prin lanuri." Aşa o judecau babele cârtitoare şi fetele pline de ciudă, în timp ce bărbaţii spuneau făcând cu ochiul şi hlizindu-se: „Face fata, că-i tare mândră şi arătoasă. Jan ar fi un prost să nu ia ce i se îmbie!"

Şi totuşi, hâtrii âştia îi făceau Anei o mare nedreptate.

În dimineaţa aceea de duminică, venise grăbită pe meleagurile lor muntoase o fată care-şi dăruise cu totul inima flăcăului îndrăgit de ea, dar care până atunci nu-i dăduse decât câteva sărutări sfioase.

Dar în seara aceea, când se despărţiseră, cei doi tineri erau bărbat şi femeie şi unirea lor viitoare nimeni pe lume **n-o** mai putea împiedica, deoarece trăgeau nădejde că din ea va rodi o viaţă nouă.

Din acea' zi când păţise ruşinea de a se fi dus singură În peţit, Ana nu mai putuse lucra în tihnă pe ogorul părintesc ; atât îi mâniase pe ai săi încât tăbărîseră asupra ei, vărsându-şi tot veninul.

Deşi pentru ea totul se petrecuse firesc, sufletul ei era Încercat rând pe rând ba de bucurie, ba de teamă la gândul zilei în care ai săi aveau să-i afle păcatul şi pierzând nădejdea să-i mai găsească mire de seama ei, aveau să trimită după Jan să vină s-o ia.

După o aşteptare lungă, în care zilele grele prisosiseră, venise şi nunta. Nu fusese însă o nuntă aşa cum obişnuiau să facă ţăranii din Rovina când îşi măritau fetele. N-a fost nici petrecere sgomotoasă, nici ospăţ bogat. Jan a luat-o pe Ana şi au plecat. Dacă ochii iscoditori ai sătenilor n-ar fi fost aţintiţi asupra lor, poate că nimeni n-ar fi băgat de seamă această plecare.

Ana n-a dus cu ea, sus, pe Vejfuk, zestrea cuvenită unei fete de ţăran înstărit. A venit ca un şoarece de biserică, fără nimic, aducându-i în dar tânărului gospodar doar hărnicia braţelor, bunătatea şi dragostea ei. „Aşa singuri cum suntem,, o să trăim o viaţă frumoasă şi liniştită, ai să vezi, Jan!" Grozav îi plăcea viaţa şi era plină de nădejdi tinereşti. O aştepta un trai îndelungat alături de cel căruia îi închinase totul şi nu cunoştea pe lume nimic mai frumos decât dragostea.

VIAŢA NOUĂ

În primele zile după sosirea ei pe Vejfuk tânăra gospodină s-a apucat să facă rânduială şi să curețe temeinic. Era toamnă, soarele mai avea încă putere şi lumea ieşea la câmp să isprăvească din vreme muncile.

Unii dintre cei care îşi aveau pământul „Pe Culme" sau sub pădurea de la asfinţit, apucau pe drumeagul de pe Vejfuk. Fiecare privea curios în curtea unde „rovineanca" spăla mobilele mâncate de cari şi înnegrite de vreme.

Ana nu-i cunoştea, dar se silea să-şi întipărească în minte chipurile lor ; doar îi erau vecini.

Aşa trecu, mergând pe lângă o căruţă, un bărbat slab, deşirat, parcă frânt din şale, care umbla şovăelnic, cu teamă, pe picioarele lui lungi ca de păianjen. Mai târziu avu prilejul să-l cunoască : era Prokop Pazdernik, fiul bătrânei Kordula. Despre femeia amărîtă, cu păr ca şofranul, care coborî din pădure, cu o droaie de ţânci după ea, ducând în spinare un coş plin cu vreascuri, află după câteva zile că era vecina ei cea mai apropiată : Barka, nevasta lui Kryda. Pe un alt trecător, un bărbat aşezat şi voinic, între două vârste, cu o privire mai degrabă iscoditoare, ¡îl dibui îndată că e chiabur, iar Jan îi spuse să ¡bage de seamă că-i stăpânul moşiei din sat.

O bătrânică, măruntă şi uscăţivă, care avea mâinile prea mici pentru o munteancă, o moşi mai târziu pe Ana când fu să nască ; în partea locului i se zicea baba Salacika.

Aşa trecură, câte unul sau mai mulţi odată, spunându-i Anei, după cuviinţă, câteva cuvinte de bun sosit.

Bărbaţii erau mai gălăgioşi, mai prietenoşi:

— Bine ai venit printre noi; dumnezeu să-ţi ajute.

— Mulţumesc; şi dumneavoastră aşijderea, le răspundea ea veselă.

Femeile o măsurau din cap până-n picioare şi erau mai sgârcite la vorbă. Abia se îndepărtau de ea şi, când Ana nu le mai putea auzi, începeau :

— Mi se pare că a brodit-o cam prost ăsta de pe Vejfuk ! Mai sunt încă atâtea de făcut la câmp şi dumneaei, în loc să muncească s-a găsit să cureţe-n casă.

— Las-că mult n-o să-i rabde el. Asta acum cât mai sunt tineri însurăţei!

— Ba bine că nu ! .Curând o să se lase păgubaşă 1 Acum face pe grozava ca să ne arate că-i mai de soi decât noi, că-i fată de gospodar. O s-o vedem noi peste câteva săptămâni duipă ce o căra apa în spinare de jos, din vale...

— Ei da! Ca pe vremea bătrânei Vojaoik, dumnezeu s-o odihnească în pace! La ea, în casă, praful şi gunoiul ajungeau până la genunchi!

Nu, femeile n-aveau încredere în Ana. Ea nu ştia însă nimica din ce vorbeau. Muncea cu râvnă, cântând toată ziulica şi cântecul ei sbura până în pădure, până peste lanuri, de-l auzeau toţi sătenii. Avea un glas frumos, puternic, şi ştia o mulţime de cântece.

Când tânărul Jan se ducea spre seară la puţ după apă, bărbaţii îl opreau, spunându-i pismuitori:

— Ai închis, măi băiete, aici pe Vejfuk, o privighetoare. Deocamdată e voioasă şi cântă, dar ia seama să nu-şi ia sborul, colivia e veche şi strâmtă.

Aşa vorbeau, dar Jan zâmbea ascultându-i, ba uneori le şi răspundea plin de încredere:

— Nu vă fie teamă ! îmi dau eu silința să-i placă!

Iar seara, când se întorcea acasă, era bucuros să vadă cu câtă pricepere dichisea nevastă-sa cuibul lor.

Cum sosise pe Vejfuk, Ana îşi desbrăcase hainele de sărbătoare şi începuse să deretice prin casă. Scosese .mai întâi în curte toată mobila din odaia cea mare: masa, cele câteva scaune cu câte o inimioară tăiată în tăblia spătarului, cele două paturi, lada şi blidarul. Pusese vasele în coş şi în albie, pernele pe prăjină în grădină ca să le bată soarele şi deschisese larg toate ferestrele, să îiitre aer curat.

Scuturase praful şi păienjenişul de pe pereți şi tavan şi apoi spoise de câteva ori cu var gros. Avusese mult de furcă până a văzut pereții într-adevăr albi ca laptele. Răposata, mama lui Jan, nu se omora cu gospodări tul, ce-i drept, deşi lucrurile nu stăteau chiar aşa cum vorbeau femeile din sat.

După ce isprăvise cu spoitul, Ana frecase bine podelele, curățase țiglele afumate ale cuptorului, în care focul începu să cânte vesel când îl aprinse ca să-şi încălzească apă.

În curte, mobila veche se făcu iar arătoasă după ce **o** spălă cu apă fierbinte şi o puse la soare să se usuce.

Spre seară, după ce cără lucrurile în odaie şi le aşeză la locul lor, după ce umplu saltelele cu paie proaspete şi îmbrăcă pernele aerisite la soare afară şi scuturate bine de praf, cu fețe curate din mica ei zestre, după ce agăță deasupra patului crucea, cele două icoane, ceasornicul vechi şi lampa cu gaz, după ce aşeză în blidar oalele şi străchinile de pământ, farfuriile şi celelalte vase, iar la ferestrele cu geamuri bine spălate puse perdele albe, odaia mirosea a proaspăt şi curat şi schimbată deodată, părea mai primitoare. Sărăcia din casă nu mai era nici tristă, nici respingătoare.

Şi în odăiţa din fund făcu Ana curat. Cămăruţa asta era atât de mică încât în afară de pat şi de lada rămasă de la mama lui Jan, abia era loc să se mişte doi oameni.

Tânăra gospodină apoi peste tot unde se prindea varul: poarta, ţarcul caprelor, casa pe dinafară, privata şi pivnicioara de sub stâncă unde păstrau iarna cartofi, napi şi sfeclă şi unde ţineau şi laptele la răcoare. Curăţă podul şi spălă pragul porţii şi treptele de piatră care duceau spre ţarc. Ciubărul de lemn, putina şi găleţile le cără devale, în sat, la iaz, ca să le frece bine cu nisip.

La sfârşit mătură curtea, greblă livada, săpă şi întocmi grădiniţa de sub ferestre, unde mirosea balsamul şi înfloreau panseluţele. Tar când după câteva zile de muncă, se aşeză fn capul scării, pe pragul casei şi dădu ocol cu privirea la împărăţia ei ca un pahar de curată, simţi o mare mulţumire şi se gândi că asta trebue să fie într-adevăr fericirea : bucuria fierbinte care-i năpădise inima, liniştea adâncă ce-i învăluia întreaga fiinţă.

Jan se întoarse şi se aşeză să cineze împreună: mâncară lapte de capră în oare îrumuiau bucăţele de pâine neagră. Se culcară apoi în patul curat ce mirosea a proaspăt şi A.na îi dărui trupul ei sănătos.

Jan, gospodarul, îşi iubea foarte mult nevasta deşi n-o mărturisea decât rareori. Îi era drag tot ce făcea ea şi tot ce aducea în viaţa lor. Îi plăcea cât de firesc şi de spornic muncea ea, mişcările ei hotărîte, felul ei liniştit de a vorbi, prospeţimea râsului, veselia şi tristeţea cântecului, sfiala şi văpaia dragostei ei. Îi era adânc recunoscător pentru ceeace îi dăruia din nesecata comoară a fiinţei ei, deşi nu-şi dădea limpede seama cât de mult însemna asta. Era simplă, bună şi darnică aşa cum era pământul pe care se născuse.

Văzând dorinţa şi strădania ei de-a avea o casă bine rânduită şi curată începu să-i dea şi el o mână de ajutor, când avea vreme. Drese ostreţele rupte şi coteţul, iar groapa de gunoi care mai înainte era în faţa ţarcului, lângă cărare şi sub ferestrele odăiţei o mută într-un colţ al curţii. Groapa veche o astupă cu pământ negru îşi întocmi o grădină de zarzavat, pentru Ana.

Ba mută şi privata dincolo de groapa cu gunoi şi drese şandramaua de scânduri strâmbă, gata să cadă.

Jan era om sdravăn, vârtos, şi nu-şi cruța puterea pe care i-o hărăzise firea. Ana nu-l văzuse niciodată trândăvind. Meşterea mereu, găsea mereu câte ceva de dres în gospodăria lor mică, iar când isprăvea de muncit pământul lor, lucra la chiaburi sau pe moşia contelui. Într-o zi scoase din pod un leagăn vechi pe care apoi se apucă să-l dreagă pe îndelete, seara, când n-avea ce face, încrustându-l «şi împodobindu-l cu desene simple. Ana privea uimită cât de meşteşugit lucrau mâinile lui şi nu se sătura minunându-se de dibăcia lor.

— Ar fi bine, Jane, să te mai odihneşti şi tu nițel, î! spuse odată.

— Când sunt cu tine, mă odihnesc totdeauna, îi răspunse ©1. Şi spunea adevărul.

Avea însă Jan ceva în firea lui care o necăjea pe nevastă-sa. Nu degeaba îi spunea lumea Vojacik sălbaticul şi se ferea să se certe cu el. Ştia să se stăpânească dar dacă-şi dădea drumul mâniei era vai şi amar^Ana suferea din pricina acestei metehne a lui, dar asta nu însemna că-l iubea mai puțin. „E bărbat, ce să-i faci ?" căuta ea să-l desvinovățească față de sine însăşi şi față de lume. „Ei şi ce dacă-' mai sare câteodată bărbatului țandăra ?" În ochii ei, Jan nu avea cine ştie ce păcate.

VREME BUNA ŞI FURTUNA

În prima toamnă, Ana nu munci la străini. Proprietarii celor două moşii din sat luau mai cu seamă femei pentru munca câmpului, căci le plăteau mai puțin. Anul acela însă uitară de rovineanca venetică iar ea era încă prea mândră ca să se ducă singură să se tocmească. Deaceea îşi făcu de lucru la ei în gospodărie.

După ce scoaseră cartofii, napii şi sfecla şi .însămânțară pământul pentru toamnă, Jan se duse să lucreze în sat, „la curte", la o depărtare de vreo jumătate ceas de Lhotka. Satul unde se afla curtea se chema Hurka şi era un fel de târg mai mare decât satele din împrejurimi. Acolo era şi curtea şi

casteiul contelui, unde acesta venea să locuiască din când în când, odată la câțiva ani. În fața castelului se afla biserica zidită de cineva din familia contelui și lângă ea, școala veche cu trei clase. Aici, copiii satului învățau să citească, să scrie și să socotească, minunându-se de obiceiurile bune ori rele ce le aveau copiii ălor delà curte, pe care în sinea lor îi pismuiau tot mai mult. În biserică, preotul învăța pe bătrâni și pe tineri să se roage pentru măria sa Împăratul, pentru stăpânire și pentru atotputernicii lumii...

La Hurka se afla o cârciumă, o prăvălie, un cizmar, mai degrabă cârpaci, un croitor și o moară. În casele din sat, cam douăzeci la număr, locuiau slugile, niște lemnari și câțiva oameni mai cu stare ce stăpâneau bucăți mai mici sau mai mari de pământ. «

Când Jan de pe Vejfuk lucra la curte, Ana paștea vitele pe coastă, iîn preajma gospodăriei — două capre, câteva oi și mai târziu și o vacă — cosea cămășuțe de copil, împletea bonețele cât palma și se bucura ¡la gândul că o făptură nouă va spori familia lor. Toamna .aceea a fost pentru ea vremea dragostei și a așteptării, timpul cel mai pașnic al vieții ei pe Vejfuk. Anii de mai apoi au adus cu ei tot mai multă neliniște, grijă, muncă și necazuri.

Dincolo de pădurea bătrână de brazi ce se întindea la apus și miazănoapte de gospodăria lor, în sus spre culme, Ana descoperi într-o zi o poieniță mică plină de bălării și ierburi de munte. Poienița mirosea a cimbrișor și izmă și soarele de toamnă bătea drept acolo. Însă ceeace îi plăcu mai mult Anei era priveliștea ce se deschidea asupra întregului ținut. Pădurile întunecate ale Sumavyei înconjurau valea dinspre miazăzi ; cele câteva sate erau răspândite ici-colo, iar în jurul lor se desfășurau rând pe rând fâșiile negre ale arăturilor, cele verzi ale luncilor și haturile cu mărăcini, păducel și aluni. înspre apus se vedea Hurka cu turnul bisericii în formă de ceapă, acoperit cu șindrilă, iar alături, castelul ridicându-se măreț. înspre miazănoapte, dincolo de priporul păduros, se întindea până departe câmpia mănoasă, cu colnicele pline și cu pădurile și satele ei ca niște ostroave. În mijlocul câmpiei se vedea orașul cu numeroase coșuri și cu turnul fumuriu ce se înălța spre oer oa un strigăt, iar din oraș pornea șoseaua albă pe care se afla așezat și satul de baștină al Anei. Lumea numea poienița din miezul pădurii

„Steiul”. Acolo îi” plăcea cel mai mult tinerei gospodine de pe Vejfuk, să-şi pască vitele.

Mai târziu, oridecâteori îşi amintea de primul an al căsniciei, îi cobora în suflet liniştea de atunci şi în amintire i se înfăţişa poieniţa cu bălării, bătută de soarele de toamnă şi priveliştea ce se deschidea de acolo spre vale şi spre câmpia îndepărtată.

Prima iarnă a fost mai puţin aspră decât în alţi ani, dar furtuna a făcut asemenea stricăciuni în pădure, că lemnarii au muncit până în primăvară să scoată toate trunchiurile doborîte. Zilele erau scurte şi bărbaţii plecau de acasă de cu noapte, cu topoarele şi ferestraiele pe umăr. Toată ziua răsunau în pădure sgomote înfundate. Loviturile topoarelor şi scârţâitul ferestraielor erau pentru Ana ca un cântec, deşi pe atunci munca de tăietor de lemne era o adevărată robie. Ascultând svonurile pe care vântul le aducea până pe Vejfuk, căuta să ghicească în ce parchete se lucrează şi unde anume este Jan. Echipa de lemnari în care intrase Jan lucra în preajma satului. La amiază, nevestele le aduceau de mâncare şi adunau apoi grămadă, surcelele şi crenguţele cu miros de răşină pe care seara lemnarii le cărau acasă.

Ana robotea toată dimineaţa prin casă, iar după ce hrănea vitele, punea Într-o legătură mâncarea sărăcăcioasă, de cele mai multe ori ciorbă de legume şi cartofi; altădată plăcintă sau, supă cu lapte şi cu păsat şi niscaiva acrituri. N-apuca să termine bine cu dereticatul, când auzea femeile din sat strigându-i de pe coastă : „Uiu-u ! Uiu-u ! Vojaciko ! Hai ! Hai!” .

Uneori venea s-o ia fetiţa Barkăi Roşcata, nevasta lui Matej Kryda a cărui casă de bârne, sub coastă, era cea mai apropiată de Vejfuk. Baruşka, aşa o chema pe fetiţă, sărea gâfâind nerăbdătoare de pe un picior pe altul şi striga cu glas cântat întinzându-şi gâtişorul lung: „Lele Vojaciko, mama m-a trimis să-ţi spun că femeile s-au şi gătit de drum”, şi-i mulţumea plină de bucurie, când Ana rupea o bucată de plăcintă şi i-o dădea sau când îi punea în palmă câte un măr ori nişte poame uscate. Iar când o aşeza în faţa ei pe săniuţă şi îşi dădeau drumul devale, până în sat, chiuia de frică şi de încântare. Şî Ana simţea în acele clipe un fior plăcut şi ar fi dorit ca derdeluşul să ţină cât mai mult.

Femeile din sat cârteau: „Nu prea are minte muierea de pe Vejfuk. Cu copilul în burtă, să facă asemenea năzbâtii !” Dar ce să-i pese Anei de vorbele femeilor când în trupa] ei simțea atâta putere necheltuită și în inima ei o nemăsurată poftă de viață !

Zi de zi, în rând cu celelalte femei urca spre pădurea ce se întindea dincolo de lanuri, între miazănoapte și răsărit.

Locul se numea „La răspântie”. Era o răscruce a drumurilor de șes și bătrânii povesteau lucruri cumplite despre stafiile ce se arătau acolo, noaptea. Deși Ana nu credea nici atâtica din toate istoriile astea, le asculta totuși cu plăcere. Deaceea a fost încântată când cei din sat au chemat-o la șezătoare.

Urcând odată spre pădure, își aduse aminte de tot ce îi spusese bătrâna Kordula și se întrebă dacă ar avea destui curaj ca să colinde prin locurile astea neînsoțită nici de celelalte femei și nici de Jan. „Bătrâna Kordula are vorba atât de meșteșugită, că poate să mă zăpăcească și pe mine”, își zicea privind la femeile care mergeau în fața ei. Erau înfofolite ca și ea, pe cap cu șaluri călduroase de lână, și **în** mâini cu mănuși cu un singur deget. Trăgeau după ele sâniile mari pe pârtie și tropăiau vesele cu saboții lor încălțați peste ciorapii de lână roșie bine tălpuiți cu pâslă.

În zilele cu soare zăpada era atât de strălucitoare încât te dureau ochii și-ți lăcrimau. Iar când cădeau domol fulg! mari de zăpadă, era tare plăcut să-ți dai capul pe spate și să simți atingerea lor răcoroasă și ușoară pe față. Atunci Aria se gândea la copilul pe care îl aștepta și își închipuia că tot atât de ușoare vor fi mângâierile mânuțelor lui.

Adesea însă, se întâmpla să se stârnească vifornița. Zăpada înțepa atunci ca dinții șerpilor veninoși, vântul pătrundea prin îmbrăcămintea groasă și înfiora trupul femeilor care mergeau poticnindu-se și care, cu mare greutate, puteau să ajungă la locurile mai adăpostite. încă de departe își strigau bărbații ca să le întâmpine. În primul an, cel ce le ieșea mai des înainte era Jan. Inima Anei svâcnea întotdeauna bucuroasă și plină de mândrie când îl vedea că se apropie, înalt de stat și privea drept în ochii lui înfocați și negri, plini de grijă și dragoste. Îi era tare rușine față de

celelalte femei când, înhămându-se singur la sanie, o cuprindea cu stânga peste mijloc şi o purta aşa, peste bulzurile de zăpadă îngheţată de parcă n-ar fi ifost femeia unui lemnar de rând ci o cucoană sadea, ca acelea ce şedeau duminicile în strana bise- ricuţii din Hurka. La fiecare pas o ruga să bage de seamă şi ea se înroşea toată. „Lasă Jan, că râd muierile de noi", îi şoptea speriată. Cu toate astea, era încântată de grija pe care i-o arăta.

În ziua când s-a întâmplat nenorocirea aceea grozavă, îndată după Anul Nou, săniile erau toate încărcate şi femeile adunau surcele pentru ziua următoare. Ana lucra de zor, privind din când în când spre soţul ei şi minunându-se de siguranţa cu care reteza dintr-o singură lovitură, chiar de lângă trunchi, crăcile groase şi pline de răşină, strângând cu putere coada toporului în mâinile lui vânjoase. Se gândea la palmele lui care erau calde de parcă i-ar fi curs în vine oţel topit. Nu purta niciodată mănuşi, nici pe gerurile cele mai cumplite când îţi îngheţa până şi răsuflarea.

Jan parcă i-ar fi citit gândurile; s-a ridicat deodată şi s-a uitat drept la ea, iar când privirile lor s-au întâlnit, Ana s-a înroşit toată. Şi chiar în clipa aceea s-a întâmplat nenorocirea. întâi s-a auzit ca un semnal pârâitul crăcilor, apoi sgomotul înfundat al căderii copacului ce scăpase deodată din strânsoare, prăvălit de furtună. Şi în acelaş timp, văzduhul a fost sfâşiat de un ţipăt scurt ce s-a ridicat sus, în înălţimi peste vârful copacilor. Într-o frântură de clipă, întreaga pădure a amuţit de spaimă. Liniştea era atât de desăvârşită încât Ana îşi auzea bătăile inimii. Iar când ţipătul jalnic al Barkăi Roşcata a rupt tăcerea aceea apăsătoare, i s-au muiat picioarele. Lemnarii se şi repeziseră spre locul unde Matej zăcea galben la faţă, prins sub un brad uriaş. Bărbaţii au pus mâna îndată pe ţapine ca să scape cât mai repede trupul tovarăşului lor de sub povara ucigătoare. Dar n-au izbutit să o facă decât după ce le-au venit într-ajutor oameni din alte parchete. Asudau şi înjurau de parcă fiecare din ei s-ar fi simţit strivit de greutatea aceea cumplită. Ana era încredinţată că-n fiecare se răsfrângea durerea ce-l chinuia pe Matej şi fiindcă nu putea să scape de ea căutau să-şi uşureze sufletul prin blesteme şi înjurături.

Au ridicat trunchiul. Trupul puternic a lui Matej zăcea Vlăguit şi alături, zăpada bătătorită încetul cu încetul se

înroşise de sânge.

— Straşnic l-a strivit. Are picioarele chisăliță ! le-a spus, după o sudalmă sdravănă, unul dintre bărbați, femeilor.

Ca o lunatică, Ana s-a apropiat şi ea să-l vadă pe Matej. Era îngrozită şi parcă nu înțelegea nimica, iar Matej i s-a părut ca o păpuşă de ceară, atât era de țeapăn şi d-î galben.

— Duceți-vă dracului, muierilor, nu mai încurcați locul aic*! a strigat Josef Sojka, un bărbat mic, noduros, strâmb din şale dar cu o putere de taur şi a împins-o pe Ana care tocmai îngenunchiase la căpătâiul lui Matej şi începuse să-i şteargă fața galbenă cu un pumn de zăpadă. Ea s-a ridicat îndreptându-şi şalele voinice. Bărbatul ei a cuprins-o de mijloc şi a dus-o spre săniile ce aşteptau încărcate pe drum :

— Asta nu-i pentru tine, Ana! Stai deocamdată aici! i-a vorbit cu duioşie, dar atât de răspicat, încât n-a îndrăznit să zică nimic.

— Crucea ei de muiere, luați-o de aici! Chelălăe ca o cățea lovită ! Îți împuie urechile! Grijania şi dumnezeul ei! înjura bătrânul Haba, cel care locuia mai jos de sat, pe luncă, lângă moşis. „La Primarul". S-a întors mânios spre femeile speriate strigând :

— Hai, mişcați-vă şi duceți-o acasă !

— Nu plec de aici nicăieri — nu plec ! Barka Roşcata se țâra în genunchi, desnădăjduită, spre trupul lui Matej, gemând de ți se rupea inima. Matej cel voinic era groaznic la vedere. Trupul lui stâlcit se pierdea parcă într-o grămadă de cârpe. Sângele trecea prin ele şi se închega pe zăpadă.

B'ărbații au încercat întâi să-l trezească dar neizbutind l-au aşezat pe-o sanie.

Pe drum, Barka şi-a adus aminte de preot şi s-a speriat la gândul că bărbatul ei ar putea să moară fără să fie grijii.

— Dați fuga până la Hurka, să vină părintele! Vă rog duceți-vă, să vină numaidecât... clănțănea din dinți și-și împreunase mâinile a rugă, iar femeile, credincioase, s-au grăbit să o asculte.

—■ Ia lasă-l în pace pe popa ! Ce să-i facă el ? Trebue un doctor! a repezit-o Josef Sojka mușcându-și înciudat mustățile lungi. Cineva și-a dat cu părerea că ar trebui dus la spital, dar Barka s-a arătat neînduplecată :

— La spital nu-l las pentru nimic în lume! Dacă e să moară. — să moară pe perna lui!

Iar când femeile miloase veneau s-o vadă și să-i aducă o mângâiere, se jelea de-ți rupea inima :

— Of, ce să mă fac, săracă, văduvă, ce să mă fac, cu atâția copii ?

Dar Barka n-a rămas văduvă. La spital i-au tăiait un picior lui Matej, dar i-au vindecat coastele; brațul stâng putea să și-î miște acum. Totul a intrat deci iar pe făgașul vechi pentrucă prea milostiva administrație în pădurea căreia se be- tegise Matej, i-a dat Barkăi câțiva galbeni ca despăgubire; i-a plătit totuși ceva mai puțin decât suma pe care o risipea pe băutură domnul conte într-o singură seară. Iar despre banii pe care i-au strâns lemnarii, punând mână de la mână, nu s-a vorbit prea mult. La fiecare din plățile următoare de la sfârșit de săptămână, Josef Sojka scotea punga lui veche de piele, pentru tutun și cel care își primea plata arunca în ea câțiva bani, câteva pițuîe, după cum îl lăsa inima pe fiecare. Iar dacă se găsea printre lemnari vreunul care să întoarcă de mai multe ori banul în palmă, atunci avea de a face cu limba ascuțită a lui Josef.

— Nu-i nevoie să dai nimic, Prokop, dacă te temi că n-o să-ți ajungă banii acasă ! De ți-o ieși în cale vreun copil de-al lui Matej, uită-te mai bine în altă parte! Iar dacă o să strige că-i e foame, astupă-ți urechile! Asta-i mult mai ușor decât să scoți doi-trei bani din buzunar. Gândește-te însă că azi, mâine, poate să te ajungă și pe tine năpasta — iar noi ceștilalți poate n-o să fim cum ești tu astăzi.

Iar când Prokop Pazdernik s-a uitat la el jignit, Josef l-a bătut prieteneşte pe umăr, zicându-i :

— Du-te dracului, nătărăule! Doar nu ţi-om întoarce noi spatele, noi ştim că nu cântăreşti banul, ci-l dai cu inimă bună !

îmblânzit, ruşinat, Prokop a lăsat repede banul să cadă peste celelalte monete care zăngăneau în punga soioasă a lui Josef.

Prokop Pazdernik, fiul bătrânei Kordula, era vestit în sat pentru sgârcenia lui. Casa lui era în faţa cocioabei lui Josef, făcută din nuiele lipite cu lut. Pe când în fiecare casă era o droaie de copii, Prokop însurat de câţiva ani, nu avea' încă niciun moştenitor. Cu toate acestea şi el şi sfrijita de nevastă-sa, umblau îmbrăcaţi în pânză de sac, numai sdrenţe, munceau amândoi ca nişte vite de povară şi mâncau doar atâta cât să-şi alunge foamea.

Femeile din sat spuneau despre Prokop, care umbla tot încovoiat şi încerca zadarnic să-şi îndrepte spinarea şi să-şi scoată înainte pieptul scofâlcit, că îi ţinea socoteală neveste-şi Mancia şi de păsatul pe care îl punea la supă şi că o oprise să facă copii ca să nu aibă guri prisoselnice de hrănit. Fără îndoială că lucrurile nu stăteau tocmai aşa, dar era adevărat că Mancia, înăcrită şi îmbătrânită înainte de vreme, se uita cu jind la copiii celorlalte femei.

Ana de pe Vejfuk simţea pentru ea o prietenie ascunsă, poate tocmai fiindcă celelalte o priveau de sus. Se gândea că viaţa ei e mult mai liniştită, mai mulţumită, decât a nenorocitei de Mancia şi-i era ciudă pe ¡gospodarul de la Kordula

— căci aşa i se spunea aşezării lor, după bătrâna Kordula
— ştiindu-l atât de cârpănos. „Omul ăsta ar trebui să-şi dea seamă că viaţa e scurtă ! Doar traiul pe care-l duce e atât de păcătos încât nu se alege cu niciun folos, cu nicio bucu rie", se gândea scârbită, văzând trupul uscat al Manelei şi faţa suptă de foame a lui Prokop.

Matej Kryda a zăcut mult la spital. S-a întors acasă deabia după ce vântul de primăvară a svântat câmpurile şi oamenii au început să facă sămănăturile şi să pună cartofii.

Sărea într-un picior, sprijinindu-se în cârjile cu care multă vreme n-a putut să se obişnuiască. În timp ce mergea şchiopătând, şovăelnic, trupul înalt i se înclina când într-o parte, când într-alta. Dacă te uitai la el ţi se părea că îl bate întruna un vânt puternic. Când a intrat în sat, o droaie de copii speriaţi s-au strâns în preajma lui, iar de după geamurile caselor îl priveau o mulţime de ochi curioşi. Oamenii se uitau după Matej cu milă, dar în sinea lui fiecare era mulţumit că nu l-a lovit pe el năpasta. Nimeni însă n-a stat să se gândească şi la ceeace se petrecea în sufletul lui Matej. Schilodul suferea în tăcere. Suferea din pricina ocărilor nevestei, şi când auzea plânsetele copiilor flămânzi, suferea din pricina neputinţei, a caliciei sale, de care se ruşina atât de tare încât mai bine nu se arăta prin vecini, nici nu ieşea

din casă. Trebăluia şi îngrijea de copii, pe când Barka umbla după câştig.

Cu timpul, satul s-a obişnuit cu „Matej Şchiopul" şi nimeni nu băga de seamă că copiii lui sunt mai slabi şi mai sdrenţăroşi decât înainte. Fiecare avea necazuri şi griji până peste cap ; dece ar ii purtat şi amărăciunile altora ?

Şi totuşi !

„Ar trebui să-l ajutăm într-un fel pe Matej", spunea Ana de pe Vejfuk lui bărbatu-său. „Dacă ar avea de lucru nu s-ar mai simţi de prisos pe lume!" Avea ochi ageri şi vedea ceeace alţii nu băgau de seamă. Şi a tot vorbit aşa, întruna, până când şi Jan a început să se gândească la soarta lui Matej şi într-o zi a intrat la el în casă ca să chibzuiască împreună şi să vadă de ce s-ar putea apuca acesta. Era într-o duminică după masă, când lumea se odihneşte după o muncă de o săptămână încheiată. A ieşit apoi cu Matej şi cu băieţii lui mai mari, pe Brjezin (cum i se spunea crângului de mesteceni de la poalele priporului păduros), iar seara s-au Întors- cu câteva legături de nuiele şi nuieluşe de au umplut tinda mică a casei lui Kryda.

În zilele următoare, Matej s-a apucat să împletească coşuri şi să facă mături pe care Barka le aşeza în pod lângă horn. „Ei! tot o să strângem ceva bănişori pentru la iarnă", spunea ea cu bucurie.

Jan de pe Vejfuk şi nevastă-sa Ana erau evlavioşi. îşi împlineau cu sfinţenie îndatoririle bisericeşti ca dealtfel toată lumea de prin partea locului. Una dintre îndatoriri era să se ducă în fiecare duminică la biserica din Hurka. Acolo popa le arăta toate păcatele făcute peste" săptămână iar ei se pocăiau cu smerenie.

În fiecare duminică dimineaţa Ana peria cu grijă hainele soţului şi ale ei, apoi pătrunşi de înţelesul zilei de sărbătoare plecau odată cu ceilalţi credincioşi, grăbindu-se să ajungă la biserică înainte ca popa să iasă din paraclis şi să înceapă a citi în faţa altarului slujba pe latineşte. Niciunul dintre cei de faţă nu înţelegeau o boabă din toată citania, dar fiecare o socotea un lucru de la sine înţeles, cum erau şi minunile despre care părintele le vorbea la predică.

Pe^ când popa slujea, până să înceapă predica, fiecare avea răgaz să vadă ce-i lipseşte sau cu ce l-au întrecut ceilalţi în portul lor. Aveau răgaz să se şi lase munciţi de griji: „Ce-or fi făcând oare plozii mei acasă ? Doamne fereşte să se lovească sau să-mi facă cine ştie ce ponos !" Aşa îşi spuneau îngrijorate, mamele. Iar gospodarii: „Dece o fi călcat oare aşa greoi azi dimineaţa Bălaia ? Doar nu i-o fi sosit ceasul ! Ce dracu, să mă fi încurcat într-atât în socoteli ? Doamne fereşte s-o apuce fătatul înainte de a mă fi întors!" Şi bunul gospodar începea să numere zilele, săptămânile şi lunile şi nefiind prea tare în socoteli, nu le dădea de rost nici atunci când ieşea din biserică.

Capul muntenilor era plin de atâtea griji încât nu mai rămânea decât foarte puţin loc pentru ceeace spunea popa la predică. Cu toată bunăvoinţa, din propovedania lui abia de se lipea de ei din când în când câte o frântură. Iar dacă se întâmpla să se vcrbească multă vreme despre câte ceva, apoi trebuia să fie vreun lucru neobişnuit, o minune ce se petrecuse undeva, svonul unei căsătorii puse la cale, sau cine ştie ce gâlceavă întâmplată în parohie.

Predica pe care a ţinut-o popa de . Florii, o săptămână înainte de Paşti, a stârnit vâlvă. Poate că şi despre ea se va vorbi mai mult de o săptămână. Când a intrat înăuntru perechea de pe Vejfaik, biserica era aproape plină şi Ana mirată şi-a rotit privirea asupra mulţimii adunate. În spate,

sub cor — unde mai mare peste cântăreți era directorul şcolii din Hurka — se înghesuiau săracii din vale şi deci acolo era şi locul ei şi al lui Jan, În cele câteva bănci şontoroage, stăteau strânşi unu-ntr-altul bătrânii. Cum însă nu încăpeau toți acolo, câțiva îngenunchiaseră pe pardoseala de piatră. Lespezile erau reci şi-i dureau genunchii ; totuşi era mai bine decât să stai în picioare, să-ți propteşti tot timpul slujbei trupul şubrezit pe picioarele slabe.

Bătrânii erau încredințați că-i e mult mai plăcut lui dumnezeu' dacă stai în genunchi. Doar aşa spunea şi părintele. Durerile pe care le simțeau, după o lungă îngenunchiere, le pătrundeau în oase ca nişte sfredele. ascuțite. Părintele însă le spunea mereu că cel care suferă mult în viață, este după moarte mai aproape de împărăția cerurilor.

În băncile din față, mai noi şi mai încăpătoare, şedeau chiaburii şi familiile lor. Acolo aveau o bancă a lor şi cei doi proprietari de la Lhotka, proprietarii de la curtea din sat şi cei de pe moşia aşa numită „La Primarul". Slugile lor rămâneau însă printre cei săraci şi nu îndrăzneau să se aşeze pe bănci nici chiar atunci când, din vreo pricină oarecare, chiaburii sau neamurile lor nu putuseră veni la biserică.

În fața altarului era loc destul încă. Acolo, lângă grilaj, la o bună depărtare de băncile frumoase, îmbrăcate în catifea roşie şi împodobite cu crestături în lemn, se înghionteau copiii de şcoală. Domnii de la castel, pentru care erau făcute băncile acestea ar fi socoftit drept o mare necuviință dacă vreun sărac s-ar.fi aşezat lângă ei. Din fericire, nimeni n-ar fi îndrăznit să facă una ca asta.

Pe vremea aceea, „domnul administrator" era foarte puternic. Administratorul domeniului Hurka era un bărbat scund, răutăcios şi încrezut. Băştinaşii, înafară de cei câțiva chiaburi, erau legați cu toții de castel căci lucrau sau pe pământul, sau în pădurile contelui.

În fața băncii administratorului de pe moşia contelui, se afla un jilț care prin bogăția lui semăna cu un tron; deasupra spătarului era; bătută stema stăpânilor acestor locuri. Jilțul era închis cu un lacăt frumos lucrat, a cărui

cheie se afla la țârcovnic. Lacătul era. descuiat doar .arareori, la câțiva ani odată, când, din întâmplare, cineva din familia contelui nimerea pe moșia delà Hurka. Şi dacă venea la castel, nu însemna că se va duce neapărat și la biserică, unde îl aștepta jilțul acela bogat împodobit. Nu era nevoie s-o facă, de vreme ce slugile sărace se rugau pentru stăpânii lor cu aceeași sârguință cu care îndeplineau și celelalte munci.

Intrând, Ana a dat din cap spre cei câțiva cunoscuți și, văzând orânduiala nedreaptă a locurilor, s-a simțit întristată. S-a uitat o clipă ia altarul frumos împodobit, apoi și-a adus aminte pentruce a venit la biserică și a deschis cartea de rugăciuni. În cartea de rugăciuni nu întâlnea însă decât cuvinte goale, neobișnuite, străine. A închis-o și a început să se roage oum știa ea. S-a cufundat într-atât în gândurile-i cuvioase, încât nici n-a băgat de seamă când a venit popa în altar și a început să slujească. Când rugăciunile rostite într-o limbă neînțeleasă au început s-o stingherească, s-a întristat nițel. Ascultând glasul răsunător al preotului, se gândea că poate și acestuia i-ar fi plăcut mai mult să slujească în limba lui. La sfârșit popa a ajuns la predică. A început să le vorbească „oilor" păstorite de el despre păcatele săvârșite și să le amintească pedepsele care-i așteaptă după moarte. I-a amenințat cu caznele purgatoriului și ale iadului și oamenii își plecau smeriți spinările pe care viața le împovărase destul.

Ana privea în silă fața caraghioasă și plină de răutate a domnului administrator care în timpul predicii se uita cu niște ochi fățarnici la sărăcimea în sdrențe ce stătea îngră-mădită cu smerenie în fundul bisericii, clipea mereu și își lingea buzele uscate de parcă ar fi mâncat cine știe ce bu-nătăți.

„Ne sperie cu dracu și nu vede sau nu vrea să vadă că diavolul adevărat e colea și-i întinde mâna cu prietenie în fiecare zi", se răzvrăteau în creierul Anei gândurile și o scârbă nespusă a cuprins-o când și-a dat seama de asta.

Între timp, preotul a întors meșteșugit vorba, îndrumând predica pe un alt făgaș. A început să glăsuiască despre slă- vitul stăpân al acelor locuri și în cuvinte alese a arătat și ce suflet mare și cât de darnic este contele. Nu

numai că le dă oamenilor de lucru, ajutându-i să-şi câştige pâinea, ci, milostiv, deschide mâna şi atunci când se abate asupra lor vreo nenorocire. A pomenit apoi de Matej Kryda, care se betegise pe când lucra în pădurea contelui. Popa a înfăţişat lucrurile în felul lui. Le-a arătat credincioşilor că ceeace s-a întâmplat, s-a întâmplat din voia domnului dumnezeu, ale cărui fapte nu pot fi judecate dar a cărui milă nu are margini. Ana nu-l scăpa din ochi pe domnul administrator, urmărind cu luare aminte fiece schimbare de pe faţa lui. A văzut cum, atunci când popa a amintit de stăpân, privires lui s-a făcut mai ascuţită, apoi cum s-a umflat în pene când popa a slăvit bunătatea contelui, de parcă laudele ar fi fost pentru el. Iar când a auzit că însuşi dumnezeu a trimis pedeapsa aceasta asupra lui Matej a început să dea mulţumit din cap de parcă ar fi întărit spusele popii. „Prostule", îşi zicea Ana supărată. „Ce fel de dumnezeu mai e acela care îşi arată astfel bunătatea."

Popa a pomenit şi de darul în bani pe care stăpânul l-a făcut familiei lui Kryda, dar a trecut sub tăcere lucrul cel mai de seamă : suma la care se ridica darul.

Stând pe banca boierilor, domnul administrator se uita ca un hârciog supărat căruia un şoarece i-ar fi şterpelit câteva boabe din mişina îmbelşugată. Privirea lui mânioasă a fulgerat-o pe Barka îngenunchiată în primele rânduri ale sărăcimii, de parcă numai ea ar fi fost pricina tuturor pacostelor ce se abătuseră asupra ei, îndrăznind să-i păgubească pe stăpâni cu câţiva galbeni şi cu un lucrător bun.

După toate astea, Anei i s-a lăcut deodată rău. A năpădit-o o greaţă cumplită de parcă iar fi vrut să-şi verse şi fierea. N-a mai îngenunchiat cu ceilalţi când popa i-a îndemnat pe credincioşi să se roage pentru sănătatea stăpânilor ci, căutându-l pe Jan printre bărbaţi l-a rugat din ochi să plece. Paşii lor apăsaţi, ce se îndreptau grăbiţi spre ieşire, au tulburat începutul rugăciunii. Popa a văzut-o cu coada ochiului, şi i-a aruncat o privire mânioasă. Noroc că era însărcinată — aşa zorul lor de a pleca avea o îndreptăţire. Altminteri, fără îndoială că i-ar fi afurisit.

— M-a podidit scârba de toate astea! i-a spus soţului, când au ajuns afară. Şi mă mir că nu-i e ruşine popii ! Doar se zice că-i slujitorul lui dumnezeu.

Jan a înțeles îndată ce vrea să spună, ochii i-au scăpărat de mânie şi i-a răspuns:

— Ei, da, geaba strânge omul atâta fiere. Domn la domn nu-şi scoate ochii.

— Cred că n-o să mai dau prea des pe la biserică, i-a, spus ea pe când urcau spre Vejfuk, iar Jan i-a încuviințat tăcut, hotărîrea.

CEL DINTÂI NĂSCUT

În săptămâna dinaintea ^Paştilor, Ana a făcut curat în toată casa. îşi făcuse socoteala că se apropie clipa când urma să vină pe lume copilul ei şi voia să aibă casa curată şi dereticată.

În vinerea mare Jan s-a întors mai târziu ca deobicei de la curte, din Hurka, unde începuse iar să lucreze. De cum a intrat în odaie, Ana a băgat de seamă că privirea lui are ceva ca de sărbătoare. Şi tare ar fi vrut să ştie ce era în pachetul de hârtie groasă — din aceea în care se înfăşură zahărul — pe care îl ducea sub braț.

— Ce ai acolo ? l-a întrebat şi, nerăbdătoare, s-a apucat să desfacă sfoara cu care era legat pachetul, apoi, mirată şi-n acelaş timp încântată, a început să scoată câte una şi să aşeze pe masă o mulțime de pungi şi cornete. Le-% deschis şi văzând ce au înăuntru nu şi-a mai putut stăpâni bucuria.

În punga mai mare era făină albă, în cea mai mică zahăr, iar în cea mică de tot, cafea boabe, bunătăți rare aici în munți. În cornetele pe care le-a deschis pe rând, Ana a găsit migdale, stafide, orez, drojdie şi nişte bomboane galbene cu miere. Cuprinsă deodată de îngrijorare, s-a gândit că Jan a cheltuit o mulțime de bani, dar n-a scos nicio vorbă.

— Ca să-ți îndulceşti viața, i-a spus Jan râzând şi i-a vârît o bomboană în gură. Acestea sunt pentru pască. Se cade

ca să mai avem şi noi din când în când pe masă altceva decât cartofi şi ciorbă de varză !

Ana nu mai ştia cum să-şi arate mulţumirea.

— Eşti cel mai bun bărbat de aici din munţi! i-a zis râzând veselă.

A doua zi, în sâmbăta Paştilor, a copt pâinea şi pasca. A fiert câteva ouă în zeamă de ceapă, apoi cu vârful ascuţit al unui cuţit, a sgâriat pe coaja ce căpătase o culoare roşie- tică, plăcută, cununiţe, inimioare, clopoţei şi felurite alte înflorituri de care şi-a mai adus aminte.

După masă s-a dus în şopron şi a luat în poală cele cincisprezece ouă pe care clocea gâscă burzuluită, apărân- du-şi seminţia viitoare. Le-a adus în casă şi le-a Încercat în ap>a din hârdău să vadă dacă mai sunt bune. Trei erau stricate dar din celelalte douăsprezece viaţa a ieşit la iveală prin svâcniri scurte. „Ca şi micuţul meu", a zâmbit Ana, pipăindu-şi cu mâna pântecele în care făptura aceea necunoscută, dar pe care totuşi o siillţea atât de apropiată, dădea semne de viaţă prin tresăriri repezi şi prin lovituri slabe. „Ceasul bucuriei va sosi pentru amândouă", a şoptit încet, gândin- du-se la clipa care nu mai era aşa departe. Nu voia să-şi mărturisească faptul că împletită cu sentimentele pe care le încerca în ultima vreme era şi o puternică teamă în faţa durerilor necunoscute ce-o aşteptau. Durerile au apucat-o pe neaşteptate. 'N-a trecut niciun ceas şi i-au cotropit atât de năpraznic trupul, încât de mirare şi de spaimă n-a putut să facă altceva decât să se lase jos pe podele, ghemuită toată, aşteptând ceace trebuia să se întâmple. A răsuflat uşurată când durerile au încetat tot atât de neaşteptat cum o şi apucaseră.

„Ar trebui să chem pe cineva", şi-a amintit şi a ieşit **în** curte ştergându-şi cu ipalma sudoarea care îi curgea şiroaie pe faţă. Nădăjduind c-o va auzi vreo femeie, Ana şi-a dus mâinile pâlnie la gură şi a început să strige înspre sat, dar au cuprins-o din nou nişte dureri mai straşnice decât înainte, atât de cumplite că i s-a întunecat în. faţa ochilor, „Astea n-am să le mai pot îndura !" a strigat speriată şi şi-a muşcat buzele palide.

Abia acum îşi dădea seama Ana ce înseamnă durerile facerii. Când a început să strige, glasul ei era plin de o teamă nemăsurată.

: — U-hu-u, uhu-u-u! i-a răspuns îndată o femeie.

— Trimite, rogu-te, pe baba Salacika — îndată! — îndată ! Ana striga acum din răsputeri şi auzindu-şi glasul se simţea mai liniştită. I se părea că asta-i mai domolea durerile ce-i frângeau trupul. S-a târît până în casă şi acolo, aducându-şi aminte că va avea nevoie de apă caldă, s-a chircit jos lângă vatră ca să .aşeze lemnele pentru aprins focul.

În săliţă s-au auzit deodată paşi grăbiţi şi a intrat Mancia, soţia lui Prokop Kordula.

— Moaşa vine acuşica ! i-a dat de ştire gâfâind şi a privit cu milă trupul Anei ghemuit jos pe podele. Doar n-oi fi vrând să naşti acolo, Ano ! Trebue să te urai în pat! A potrivit la repezeală aşternutul într-unul din paturi şi când a ajutrft-o să meargă până acolo, Ana, deşi chinuită de dureri, s-a minunat de puterea ce se ascundea în trupul uscat al Manciei. Cu toate că Mancia nu avusese copii, se descurca de minune. A aşezat cu grijă, sub Ana, nişte cârpe vechi şi un cearşaf curat. A făcut foc în vatră şi a pus apa la fiert. A căutat apoi în ladă un prosop curat, scutecele şi hăinuţele, a pregătit albia şi ¡leagănul. Abia a intrat Ana în aşternut că pruncul s-a şi ¡grăbit să iasă la lumină, de parcă ar fi aşteptat doar ca mama lui să ajungă !a locul sorocit naşterii. Când a intrat pe uşă moaşa, a şi Întâmpinat-o cu scâncete.

— Ia te uită. Surcioa nu sare departe de trunchi. Se cunoaşte că şi ăsta-i din neamul lui Vojacik! a spus râzând moaşa care-l adusese pe lume şi pe taică-său ca şi pe mulţi alţii de-o vârstă cu el. Toţi dau piept cu viaţa de la început!

Ana era .sleită de puteri, dar când i-au pus în braţe pruncul ca să-i dea binecuvântarea, a simţit cum i se înmoaie inima.

E băiat. Ce-o să se mat bucure Jan... a şoptit ea, nespus de fericită. Când a băgat însă de seamă tristeţea din ochii Manciei, i-a fost ruşine de fericirea ei nemăsurată. „Dece n-au toate femeile parte de aceeaşi bucurie? Nu e

drept!" s-a gândit ea încurcată şi s-a simţit uşurată când a văzut că Mancia pleacă înainte de întoarcerea lui Jan şi că astfel nu va fi de faţă. când toată familia asta fericită va fi strânsă ia un loc.

A doua zi, Ana a trimis vorbă maică-şi la Rovina.

— Copilul o să-i împace pe toţi, căuta să-şi încredinţeze bărbatul şi se uita mulţumită la boţul acela de carne care scâncea încet lângă ea.

— Ce crezi, n-ar fi bine să-i dăm numele tatei şi să-! rugăm să-i fie naş ? a întrebat-o Jan.

Mama Anei a venit aducând daruri bogate pentru prunc. Însă în cele două zile cât a stat cu ei, parcă ar fi vrut să le învenineze cât mai mult viaţa. Gospodina sdravănă şi guralivă a cercetat cu deamănuntul gospodăria lor săracă şi toate lipsurile, câte le-a descoperit, le-a aruncat în faţă fetei şi lui ginere-său pe care nu putea să-l vadă în ochi, mustrându-i cu asprime.

înainte de plecare şi-a vărsat toată fierea asupra Anei:

— Se pare că pe aici aşa-i obiceiul, ca muierile să nască an de an şi mă tem că şi tu ai să faci ca alelalte ! Dar dacă ai de gâifd să torni la copii unul după altul, să nu mă chemi de fiecare dată ; ar trebui atunci să stau mai mult aici decât acasă. Dealtfel, n-ai decât ce ţi-ai dorit, de aci încolo cată-f singură de grijă! Şi mai vreau să-ţi spun ceva : să nu te rogi de nimeni din neamul nostru să-ţi boteze ! Ştiu că nu-i obiceiul să te dai în lături când ţi se cere să botezi un copil; până aici e cale lungă şi oamenii noştri n-au vreme pentru petreceri dintr-astea. Şi eu am stat mult pe gânduri până m-am hotărît să vin.

Ana era tare amărîtă de purtarea maică-şi. Se simţea adânc, rănită. Iar când maică-sa înăcrită şi-a vărsat focul şi pe Jan, atunci, în loc de împăcarea pe care o nădăjduiau soţii de pe Vejfuk, legăturile lor s-au rupt cu totul.

Primului băiat născut în casa de pe Vejfuk, i s-a dat numele de Martin, iar naşu-său a fost Matej Kryda, şchiopul. Martin era un copil sănătos şi voinic şi în primele zile după naştere avea ochii albaştri ai maică-şi şi unele din trăsăturile

ei, cum spuneau femeile care nu se mai săturau privindu-1. Pe măsură ce creştea, însă, semăna la chip tot mai mult cu taică- său.

Era oacheş ca şi el, ochii şi păr negru, dar faţa o avea mai ascuţită, bărbia lată şi adusă mult înainte, iar sub fruntea boltită o privire mereu supărată. Nu era plângăreţ şi nici prea răutăcios nu părea să fie; era însă tare neascultător şi încăpăţânat, aşa că, deşi Ana a încercat din răsputeri să-l împiedice, Jan s-a deprins foarte repede să întrebuinţeze cureaua ca singurul mijloc prin care-l putea struni.

În anul când s-a născut Martin, asupra gospodăriei din Vejfuk a coborît „binecuvântarea cerească", cum spunea mulţumită Ana. Toţi cei doisprezece boboci de gâscă au ajuns coşcogea păsări. Coteţul iepurilor era neîncăpător, atât de mult se prăsiseră, iar un cârd numeros de găini cutreiera curtea şi pădurea din apropiere, aşa încât Ana putea din când în când să vândă o grămadă de ouă şi câte o bucată bună de unt de la vaca bătrână şi cuminte; oile ei blânde se obişnuiseră atât de mult cu păşunea, cu iarbă grasă de pe „Skalka" încât păşteau acum singure, fără păstor. Caprele lacome trebuiau însă păzite când păşteau pe haturi, ca să nu intre în-lanurile vecine, făcând stricăciuni.

Odată, înainte de seceriş, Ana s-a repezit până „Pe Culme" ca să aducă un braţ de iarbă şi s-a întâlnit acolo cu chiaburul din sat. Când a trecut pe lângă el, a privit-o în faţă aproape cu neruşinare, apoi s-a oprit locului uitându-se după ea până s-a îndepărtat. „Ce muiere a dracului trebue să fie asta !" a mârâit el. „De dragul unui flăcău, să fugă ea din casa părintească ca să trăiască într-o colibă. Păcat! E fată frumoasă!"

După ce.se îndepărtase o bucată bună a strigat-o:

— Hei, Ano, mă mai cunoşti ?

— Cum să nu ! Eşti de pe moşia „La Primarul", i-a răspuns veselă.

— Şi ce zici, n-ai vrea să lucrezi la noi, la seceriş ?

— Bucuroasă, i-a răspuns Ana încântată.

— Atunci vino” duminică ! începem să strângem grâul!

După ce a chemat-o la lucru, răsuflând liniştit şi mulțumit de sine, a început să coboare la vale, spre sat. Chiabiîrul nu era un om arătos. Nu prea era chipeş, avea un naş mare ca un cioc de barză, ochi mici şi buze unsuroase. Era tare nepotrivit cu nevastă-sa, o femeie uscățivă, cu o față ca de şoarece şi cu nişte ochi de uliu ce iscodeau întruna neîncrezători”, căci multe se mai svoneau pe socoteala isprăvilor chiaburului, care era un hăndrălău.

Pe pământul lor, aşa dar, a căpătat Ana pentru prima dată de îucru. La început şi-a luat copilul cu ea, iar chiaburul, care umbla pe câmp ca să supravegheze oamenii, clipea îngăduitor din ochi oridecâteori alerga la el ca să-l schimbe sau să-l alăpteze.

Când Ana îşi alăpta copilul, căuta să fie mereu prin apropiere şi atunci ea, roşindu-se toată, se ascundea în dosul snopilor de grâu ca să nu-i vadă sânii goi.

— Vezi de ceilalți, gospodare I Pe mine nu-i nevoie să mă păzeşti. Nu-ți fie frică, nu stau cu copilul decât atât cât trebue.

— Nu înțeleg Ano, dece te fereşti atâta când dai țâță copilului ! Parcă n-am şti că-l alăptezi ! i-a strigat odată în loc de răspuns. Cuvintele lui au tulburat-o într-atât că nici n-a putut să-i întoarcă vorba. Diin ziua aceea a simțit însă un fel de ură împotriva chiaburului, fiindcă vec^a că bunăvoința lui avea un rost bine chibzuit, iar ea nu era obişnuită cu astfel de lucruri. Se silea să-i dea a înțelege Anei şi celorlalți lucrători că ştiindu-i obârşia, o socotea pe acel aş picior cu el. Adesea scăpa față de ea vorbe ca : „Noi țăranii... ce zici Ana?” sau „Cum e la voi acasă ?” Sau altă dată : „Ce să mai vorbim, voi de la Rovina sunteți boieri față de noi țăranii săraci de la munte!” Vorbele astea o supărau pe Ana şi o făceau să se simtă stingherită față de ceilalți.

— Ce tot ai cu mine, gospodare, de-mi spui rovineancă ? Doar eu sunt acum de pe Vejfuk, nevastă de muncitor cu ziua! s-a cam răstit odată când începuse iar s-o sâcâe cu stăruințele lui.

— Eşti doar ţărancă de pe câmpie, fetiţo, şi asta se vede cât de colo. S-a întors spre ea şi a bătut-o binevoitor peste şolduri cum baţi un cal bun de povară când îl lauzi. Ea s-a tras înapoi. Atingerea mâinilor lui i-era atât de neplăcută, încât toată ziua a simţit o scârbă cumplită.

Grâul fusese cules şi tocmai se secera orzul când chiaburul a căutat să intre şi mai mult în sufletul ei. Odată se plimba pe câmp, printre femei şi se plângea de „arşiţa grozavă". Toţi îi ţineau isonul căci era într-adevăr o căldură ucigătoare.

— Du-te Ano şi adă apă, că tu alergi ca o căprioară, i-a spus, iar ea, bucuroasă, a luat ulciorul mare şi a pornit-o în fugă spre Brjezin unde era un izvor cu apă rece şi curată.

Abia a cotit Ana după un pâlc de pomi şi chiaburul a început să dea semne de nerăbdare de parcă ar fi murit de sete.

— Da ce nu mai vine odată femeia aia. Mă duc să văd ce face! de-a spus celorlalţi şi a plecat grăbit după ea. Dacă nu l-air fi împiedicat burta poate că s-ar fi apucat să şi alerge.

— Tare mai e zorit! a rânjit în urma iui, cu răutate, Josef Sojka.

— Ce te miri ? Vrea să pună ghiara pe ea. N-auzi cum spune mereu că sunt de-o viţă amândoi, a rostit batjocoritor baba lui Haba.

— Ar fi trebuit să-i ardă câteva peste rât că tare-i neruşinat. Eu în locul ei zău că aşa aş fi făcut, a adăugat Sojka.

— Da ce ştim noi ce-o fi în sufletul ei, a mai spus plictisită soţia lui, o femeie uscată şi cu vederea scurtă.

Abia făcuse câţiva paşi, întoreându-se de la fântână, că Ana se pomeni deodată cu chiaburul în faţa ei şi tresări speriată.

— Vrei să bei, gospodare ? şi i-a întins ulciorul ca pentru apărare.

— Nu, nu încă, mai avem vreme! Ascultă, Ana ! Eşti o femeie a dracului de frumoasă ! îmi placi, mă-nțelegi ? A simțit răsuflarea, lui izbind-o în față şi palma lui care i-a trecut repede peste tot trupul : Vrei Ana ? N-o să te căeşti...

— Pleacă ! Pleacă ! a lăsat să-i scape ulciorul peste picioarele chiaburului, de s-a făcut cioburi, şi i-a tras o palmă răsunătoare peste buzele umflate. Apoi, fără să :se mai sinchisească de el, a pornit-o în goană spre lanul de orz unde erau ceilalți secerători.

— Lasă, lasă! nepricopsito, calico! O să-mi plăteşti tu ulciorul! Ai să vezi... a ajuns-o din urmă glasul lui mânios.

Secerătorii o priveau fiecare într-altfel: unii curioşi, alții batjocoritori şi cei mai mulți bănuitori.

— Unde l-ai lăsat pe chiabur? Şi dece n-ai adus apă?

— S-a spart ulciorul, iar el a rămas acolo, a dat ea din mână şi s-a aplecat repede spre snopi ca să nu bage lumea de seamă că-i tulburată. Niciodată încă nu fusese atât de mânioasă. „Dobitocul”, se gândea, „slinosul dracului!”

Din ziua aceea chiaburul şi-a schimbat purtarea față de

Ana. Prin îieee vorbă pe care o rostea, căuta să-i arate că omul bogat e mai presus de ceilalți și poate să-și îngădue orice, mai cu seamă fată de un calic.

— Pare-mi-se că Ana l-a lovit totuşi peste bot, râdea mulțumit Josef Sojka.

Deşi ştia dinainte că lucrul ăsta nu-i ou putință, Ana, în mândria ei, s-a gândit să nu se mai ducă pe moşie la lucru. Nu-i venea la îndemână s-o facă nici din pricina vorbelor ce i !e-ar fi scornit lumea, nici din pricina câştigului pe care, deşi mic, nu putea totuşi să-l piardă.

Când chiaburul a început din nou să facă gură din cauza copilaşului, căci se înfuria de câte ori Ana sărea să-l alăpteze, nevasta lui Sojka a sfătuit-o :

— Ano! dece nu dai tu pruncul în grija vreunui copil mai mare? E plin satul de ei şi de când lumea au îngrijit unii de alții. Şi nevasta lui Sojka avea un copilaş născut doar cu trei luni înaintea lui Martinéi şi-l lăsa în paza fraților lui mai mari. Alte femei îşi duceau copiii la casa lui Kryda unde îi îngrijea mica Baruşka.

Ana nu s-ar fi îndurat să se despartă de copilul ei, dar dacă nu voia să strice rânduiala satului, trebuia să ia şi dânsa o hotărîre în privința asta.

Când se întorcea seara spre Vejfuk, Barka Roşcata tocmai scotea apă din puț; Ana i-a pomenit aşa, ca din întâmplare, despre necazurile ei.

„Atunci, lasă copilul la noi! N-are niciun rost să-l cari mereu cu tine la câmp. Parcă băieții mei n-ar putea să vadă de el !”

Din ziua aceea Ana a început să-şi alăpteze copilul numai de trei ori pe zi, lăsându-l la Kjryda unde Baruşka îl hrănea cu lapte de capră.

Aşa au mers lucrurile până când s-a întâmplat ceva şi trist şi hazliu care a sdruncinat mullt sufletul Anei. Se strângeau de pe câmp ultimele bucate şi Ana, toată ziua a ajutat la încărcatul snopilor în căruțe. Era, de mai multe zile, o căldură cumplită şi zăpuşeala aceea prevestea furtună. După masă, s-au ivit, deasupra pădurii de la Hurka, nişte nori întunecați care se urcau încet pe cer, spre soarele arzător, până l-au acoperit de tot.

Chiaburul alerga pe câmp, răcnea şi suduia, dând ghies oamenilor care şi aşa dădeau zor cât puteau. Se temea că nu va izbuti să pună bucatele la adăpost şi simțindu-se neputincios, turba de ciudă.

Ana lucra ca o maşină. Nu simțea oboseala, dar trupul îi era greu ca de piatră şi în gura uscată simțea gustul amar al plevei de grâne. Sudoarea îi curgea şiroaie, treeându-i prin haine de se făcuseră leoarcă şi i se lipiseră de trup împiedicând-o în mişcări. Pe când îi ajuta lui Josef Sojka cioturosul, care incărca snopii în căruță, chiaburul s-a apropiat înjurând şi s-a repezit La ea ca un câine turbat:

— Mişcă-te odată, Ano! Mai repede, muierea dracului ! Te mişti de parcă ai avea mâinile legate ! Țipa şi rânjea ară- tându-şi dinții galbeni de parcă ar fi vrut să muşte.

Ana şi-a trecut limba peste buzele uscate şi a încercat să dea şi mai mult zor, dar snopul pe care l-a aruncat în căruţă a venit înapoi şi era să cadă drept în capul chiaburului. Ana şi-a ridicat privirea. Josef stătea acolo sus cu picioarele răşchirate, cu mâinile lungi şi noduroase lăsate în jos şi îşi muşca nepăsător mustăţile prăfuite.

— Ce faci acolo nenorocitule ? a urlat chiaburul.

— Mă odihnesc gospodare, cum vezi. Şi cuvintele lui Josef sunau a batjocură făţişă. Apoi a adăugat răspicat: Şi să nu înjuri că încep să înjur şi eu. Ştiu să sudui tot atât de bine ca dumneata !

Uimit, chiaburul a rămas cu gura căscată în faţa lui — apoi a tras o sudalmă şi a dat fuga mai departe, peste câmp, la altă căruţă.

— Ţi-oi «pune eu odată ce cred, că ne jupoi fără ruşine, i-a strigat Josef din urmă. A dat apoi din cap şi i-a strigat vesel Anei: Haide Ano ! Dă-i drumul!

„Cutezător om e Josef ăsta. Şi ştie să vorbească cu şart”, se gândea Ana în timp ce arunca snopii în căruţă.

Mai rămăseseră doar câţiva snopi de încărcat în ultima căruţă, când au început să cadă primele picături de ploaie. Sgo- motul tunetelor se apropia. Peste câmp s-a stârnit un vânt straşnic şi îndată s-a pornit o ploaie repede. Bărbaţii au dat bice cailor şi au pornit-o în galop spre sat, cu căruţele încărcate, pe când cei care rămăseseră pe câmp, s-au băgat îndată sub snopi la adăpost, căci îi răzbise ploaia.

Ana şi-a luat rochia de pe hat şi punându-şi-o în cap a pornit în goană spre sat. A ajuns acolo udă »până la piele, gâfâind şi- a dat cu ochii de copiii lui Kryda care stăteau şgri- buliţi sub streaşina casei.

— Baruşka, unde-i «Martinel ? A năpădit-o o spaimă cumplită când fetiţa în loc să-i răspundă, a început să plângă ; iar când băiatul mai mare s-a apucat, cuminte, să-i povestească cum se pierduse Martinel, Ana a amuţit de groază. Copiii păşteau vitele pe Vejfuk şi când a izbucnit furtuna au încercat să le mâne cât mai repede acasă. După aceea Baruşka a alergat să-l caute pe Martinel, pe care-l lăsase culcat într-o tufă, dar copilaşul nu mai era acolo...

— Am alergat peste tot, l-am căutat şi pe coastă şi-n pădure şi nu ¡l-am găsit nicăieri.

— Poate că l-a luat muma pădurii. Sau ielele... şi-au adus aminte copiii de arătările din poveşti.

Ana a rupt-o la fugă pe coastă în sus, fără să mai ţină seama că afară bântue o furtună grozavă, fiindcă furtuna din sufletul ei era mult mai cumplită. Alerga fără să se oprească prin potopul acela de ploaie, tremurând de spaimă şi de frig. Ochii ei larg deschişi se făcuseră sticloşi. Căuta cu des- nădejde pe sub fiece tufă şi prin fiece groapă. A bătut şi pă-durea şi a alergat şi pe Skalka, dar parcă pământul înghiţise şi perna roşie şi pruncul. I se stârnea în minte tot felul de bănueli ; până la urmă s-a gândit că poate copiii l-au scăpat pe băiat în iazul din sat şi acum se tem să mărturisească. „Mă duc să-l caut acolo”, şi-a zis sfâşiată de oboseală, dar numai gândurile singure au pornit-o spre sat, căci picioarele

n-au izbutit s-o poarte mai departe de gardul casei sale. S-a aşezat acolo clănţănind din dinţi şi dârdâind de frig că nici nu mai ştia ce se întâmpla în jurul ei. Între timp, furtuna încetase şi începuse o ploaie deasă.

Bătrânul câine Vorjech care tremura de foame, în dreptul cuştii, sub streaşină, a privit-o, s-a întins, a căscat şi apoi s-a gudurat pe lângă ea, lingându-i mâna cu limba aspră. Atunci s-a mai desmeticit puţin.

— Vorjech! Unde-i Martinel ? i-a pus câinelui întrebarea ce o muncea.

Vorjech a rămas o clipă cu ochii lui cuminţi la tânăra stăpână, apoi mişcând din coada lăţoasă, a fugit spre cuşcă. Ana nici n-a băgat .de seamă neastâmpărul câinelui. S-a trezit din gândurile iei abia când Vorjech scoţând capul din cuşcă, a început să latre. În aceeaşi clipă a auzit un scâncet şi a văzut perna roşie de care trăgea câinele, dând s-o scoată afară. S-a repezit la el, a ridicat repede mototolul de scutece plin de noroi, podidind-o lacrimile.

— Vezi diragul mamei ce paznic credincios ai! a spus printre sughiţuri. Dar de acum înainte nu te mai las de lângă mine !

Toamna, pe lângă puţinele bucate pe care le-au dat lanurile lor, Jan a mai adus un sac de secară pe care l-a primit ca plată pentru munca «la curte, iar Ana i-a cerut chiaburoaicei un sac de grâu.

— Da ce, slugilor nu le mai place pâinea neagră ? s-a răţoit cu răutate chiafouroaiea ; aflase de la oineva că bărbatu- său se ţine după Ana cea frumoasă.

— Oricărui om care munceşte îi place pâinea neagră. Mie însă îmi trebue făină albă şi griş pentru copil, i-a răspuns Ana din cale afară de mâhnită de vorbele usturătoare ale chiaburoaicei. Lucrurile pe oare altă dată nici nu le-ar fi băgat în seamă, acum îi săreau în ochi şi-i răneau inima.

„Nu-i dreptate în lumea asta”, se gândea ea cu amără- -ciune”. „Ce n-aş da să ştiu dacă o să apuc timpul în care toţi oamenii vor fi deopotrivă ?...”

Se temea însă că asta nu se va întâmpla niciodată.

Când soţii de pe Vejfuk au făcut, da începutul iernii, socoteala banilor pe care-i câştigaseră muncind amândoi sau din vânzarea gâştelor, găinilor şi iezilor, şi-au dat seama cu bucurie că la primăvară vor putea cumpăra o vacă cu care să-şi lucreze pământul. Demult doreau să aibă vite sdravene pentru jug şi de pe acuma vedeau în gând cum vor putea merge dintr-un loc într-altul, cum vor ara şi vor căra bucatele cu o pereche frumoasă de vite. Pentru Ana, asta însemna o muncă sporită deoarece de aci încolo trebuia să strângă de pe haturi şi să pună la uscat mai mult fân pentru iarnă. Avea de pe acum îndoieli şi o muncea gândul că nu va fi în stare să răzbească.

Şi fiindcă pentru familia săracă de pe Vejfuk anul acela a fost un an binecuvântat, de hramul sfântului Martin, pe masa lor se afla o gâscă rumenită, de la care scoseseră untură, tot să le ajungă pentru o bucată de vreme.

Aşa s-a încheiat pentru Ana primul an pe care l-a trăit pe „Vejfuk.

FAMILIA FERICITA

Ana a întâmpinat căderea iernii cu o uşurare firească. Deşi trupul ei era puternic şi sănătos, totuşi muncile grele- pe care le avea de făcut peste zi şi desele nopţi de veghe lângă leagănul pruncului neliniştit o obosiseră.

Din ziua când găsise în cuşca lui Vorjech copilul pierdut, laptele începuse să-i scadă, istovindu-se atât de repede că până la urmă copilul nici nu mai voia să sugă, iar pe la mijlocul toamnei a fost nevoită să-l înţarce. După asta a început să-şi recapete puterile pe care le pierduse în vară. Odată cu venirea iernii, a avut în sfârşit destul răgaz să vadă de copil. Era o mare bucurie pentru ea. Se minuna privind trupşorul lui voinic care acum nu mai era molcuţ ci frumos şi vârtos ca o pâine bine frământată înainte de a fi pusă în cuptor.

În fiecare zi, descoperea alte însuşiri ale băiatului ei şi îşi dădidea seama cât e de deştept. Deobicei seara, când Jan se întorcea din pădure, de la lucru, începea să-i povestească sumedenii de lucruri noi despre copil: „Ia te uită, Jan, cum strânge pumnii şi cum dă din picioare. Nu crezi că-i semn că va creşte voinic ?" Numai despre asta îi vorbea lui bărbatu-său şi când el râdea de ea se necăjea şi se apuca să-i dovedească, mândră nevoie mare, că băiatul ei va fi un flăcău sdravăn.

Acum nu mai dorea, ca la început când abia venise pe Vejfuk, să aibă cât mai repede încă un copil. În lunile de iarnă, când după osteneala muncilor de vară, s-a simţit în puteri, s-a trezit iar în ea nevasta iubitoare. Trupul ei râvnea din nou mângâierile soţului, dorindu-le chiar mal pătimaş decât în iarna trecută. În lunile de vară, Jan rămăsese nedumerit şi- poate chiar amărât de faptul că nu-l mai lăsa să se apropie de ea şi se arăta nepăsătoare, lucru pe care nu putea să-l înţeleagă căci trupul lui tânăr nu era istovit de muncă. Acum primea mulţumit şi cu înfrigurare toată dragos+ea pe care i-o dădea ea.

Li se părea amândorora că trupurile lor nu vor osteni niciodată. Cu cât se iubeau mai mult, cu atât erau mai însetaţi de dragoste: Jan era plin de putere iar Ana înflorea pe zi ce trecea. Nu se pomenea în vremea aceea, pe toate plaiurile, femeie care să se poată asemui cu ea la frumuseţe»

Nici fetele mari nu erau atât de nurlii şi de ispititoare. Ana avea „foc în vine şi pielea ca laptele", cum spunea lumea. Ochii ei albaştri şi mari sclipeau ca stelele iar obrajii îi erau rumeni ca merele domneşti. Când ieşea în curte, uşor îmbrăcată, trupul ei se unduia gingaş sub rochia fulguitoare iar părul îi lucea ca aurul sub razele soarelui de iarnă.

„Bună-i de iubit nevasta asta a lui Vojacik: cântă ca o privighetoare, râde ca o turturea şi la lucru se învârte ca un sfredel. Ţi se aprinde sângele când o vezi numai o clipă", vorbeau bărbaţii între ei.

În gospodăria de pe Vejfuk sălăşluia mulţumirea; acolo< trăia o familie fericită.

Abia în preajma Crăciunului a început să se neliniştească Ana la gândul că în anul ce sosea familia lor ar putea să sporească. Când bănuiala ei s-a adeverit, a fost tare mâhnită şi nu putea deloc să înţeleagă bucuria lui Jan când a aflat vestea.

— Cred că nu-i chiar atât de bine pentru noi că vin unul după altul.

Jan a rămas mirat.

— Doar n-oi fi vrând să rămâi cu un singur copil ! Cred c-o să-i prindă bine ăstuia încă un frate.

— Da! Numai de ar fi ăsta ceva mai mărişor! Aş vrea să-mi îngrijesc cât mai bine copiii, dar nu prea cred c-o să pot dacă ne-o îngrămădi iar lucrul. Fata de ţăran de la şes se speriase de ceeace văzuse în casele de aici.

La început, vorbele Anei i-au dat de gândit lui Jan; mai târziu a râs nepăsător.

— Nu te teme, mămico, că tot sănătoşi au să fie şi oricând o să le putem da pâine şi cartofi, deşi suntem poate -cei mai săraci de aici din munţi.

Dar numai vorbele n-o linişteau pe Ana ; deşi n-a mai pomenit nimic despre asta, se gândea cu îngrijorare la viitor.

Acum nu se mai ducea la Jan la pădure, atât de des •ca iarna trecută. Nu putea să lase prea mult băieţaşul singur, căci umbla deabuşilea pe podea şi trăgea după el toate lucrurile pe care nu i le lua mai dinainte din cale.

Deseori îl lăsa în grija Barkăi Roşcata, dacă nu cumva era şi ea plecată la lucru. Atunci se ducea în pădure după buruieni, pe care le tăia la maşină ca să aibă de aşternut

vitelor la iarnă. Nu voia însă s-o supere prea des pe Barka. „Are şi ea destule pe cap”, îşi zicea văzând cu câtă gred- tate făcea rost de hrană pentru cele şapte guri flămânde. Matej nu câştiga cine ştie ce cu caşurile şi măturile lui.

După ce a adunat în grajd destule ierburi pentru aşternut, a coborît roata din pod şi a început să toarcă lână din care a împletit apoi ciorapi, veste şi hăinuţe pentru copii. Apoi a cusut şi cârpit îmbrăcămintea ce se rupsese peste vară. Seara curăţa fulgi. La început Jan a încercat să o ajute, dar s-a lăsat repede păgubaş căci degetele lui erau prea butucănoase pentru munca asta. Ana nu putea să-şi ţină râsul văzând cu câtă neîndemânare smulgea fulgii şi cum i se rupeau penele între degete.

■— Jan, să ştii că de te-ai apuca de munca asta n-ai câştiga nici cât să cumperi sare, spunea ea şi se simţea mulţumită că totuşi este ceva ce ea ştie să facă iar el nu.

— Nimeni nu se pricepe să facă de toate, recunoştea Jan.

LA LUCRU

Familia de pe Vejfuk a cheltuit peste iarnă o parte din. banii puşi deoparte. Primăvara, când şi-a făcut din nou socotelile, Jan a băgat de seamă că nu-i mai ajung banii pentru juninca voinică pe care o arvunise la chiaburul din sat.

„Ne-am bucurat atâta c-o s-o vedem la noi în grajd şi iată că n-avem parte de ea”, s-a jeluit amărît, neveste-şi. În zilele -următoare umbla tot cu capul plecat şi semăna cu un. om pe care cineva i-a supărat rău. Văzânidu-l aşa, Ana a luat o hotărîre mare. A coborît în sat şi s-a înțeles cu chiaburul să-i lucreze toată vara în schimbul ' sumei cu care rămă-seseră datori pentru junincă.

Severin, aşa se chema chiaburul delà curtea din sat,, venise la Lhotka abia de câțiva ani. Curtea aceea îşi schimba mereu stăpânul. O cumpărau deobicei oameni delà şes, căci cei delà munte nu aveau cu ce să cumpere o proprietate atât de mare. Cei delà şes se obişnuiau însă greu cu viața aspră a muntenilor şi îndeobşte, după ce trăiau aici câțiva ani în care nu se alegeau cu nimic, se întorceau desamăgiți şi sărăciți de unde veniseră.

Ana a lucrat la ei din primăvară - până în toamnă în afară doar de câteva zile când ea şi ou Jan au semănat, au prăşit şi au cules lanurile lor.

Nevasta lui Severin o chema şi în zilele de ploaie, când :nu se putea lucra la câmp. Ana ajunsese astfel să lucreze la ei, să coacă pâine, să spele rufele şi să hrănească vitele.

Clădirile vechi ale curții erau încăpătoare dar scunde. Nu întreceau în înălțime celelalte case din sat. Odăile de locuit erau chiar mai joase decât odaia lor de pe Vejfuk. Bătătura însă era întinsă, ci o poartă largă spre sat şi cu -o alta mai mică pentru oameni şi mai erau şi două livezi mari cu pomi. Aioi mai ales îi plăcea lui Martinel al Anei să alerge şi să sperie păsările.

Jan s-a bucurat grozav că avea încă o vită de jug. Şi-a dres carul şi s-a apucat să care gunoi. Putea acum să iasă •cu el încărcat bine — nu numai cu o grămăjoară pe care ar fi putut să o ducă şi în coş — că abia-l urca până-n vârf cu o singură vacă de plin ce era.

Într-o zi, Ana, care spăla rufele în curte, a fost tulburată din lucru de un sgomot neobişnuit. Mirată şi-a ridicat privirea şi nu şi-a crezut ochilor când a văzut vitele lui Jan •care veneau în goană pe drumul din marginea pădurii trăgând după ele plugul «.fărâmat. Nu a stat prea mult pe gânduri, a ieşit pe portița din dos şi le-a oprit. Speriate, vacile abia s-au liniştit. Pielea de pe grumazul lor pe care părul stătea siburlit tremura ca de tfriguri. Când după câteva clipe a sosit în fugă şii Jan, Ana l-a întâmpinat cu o mustrare tăcută. A fost grozav -de mâhnită când a văzut că se fereşte să se uite în ochii ei.

— îmi vine să le ucid, blestematele! Nu vor să tragă la plug. Chiar de-ai rupe biciul pe spinarea lor nu le poți face să tragă, a izbucnit înfuriat pentru ca îndată să se domolească, simțindu-se încurcat.

— Vezi Jan, vezi; aşa te porți cu vitele tale, bietele? şi în glasul Anei era mai multă tristeță decât dojană.

Deşi vorbise domol, ştia bine că vorbele ei îl vor durea mai mult pe Jan- decât l-ar fi durut un potop de aspre mus- ■■■■■■

trări. Dintrodată i s-a făcut milă de el. Nu i-a dat la o parte mâna care începuse să-i mângâie părul despletit.

— Știu că nu ești sălbatic și că ai făcut asta doar dintr-o toană.

— Cât ești tu de bună Ana și ce dragă-mi ești... Jan s-a liniștit deodată. A prins să-i desmierde brațele cu mișcări iuți, neliniștite și la urmă a spus ușurat, osândindu-se singur : Ei, da ! Am fost un netrebnic. Din ziua aceea Ana l-a urmărit mereu pe Jan să vadă cum se poartă cu vitele dar el nu i-a mai dat prilej de supărare. Gospodarul de pe Vejfuk se stăpânea an fața neveste-și căci știa că n-ar fi fost înțelept să se joace cu simțămintele ei. Era tare pătimașă în dragoste. Cum putea fi oare când ura ?

MICUL JAN

În vara aceea Ana a avut voie să cosească toate haturile care țineau de pământul chiaburului Severin. Disdedi- mineață, la amiaz sau înainte să se întunece, se ducea pe haturi, pe dealuri, pe sub pădure sau de a lungul drumurilor de șes, cosea și căra acasă în spinare legături mari de iarbă pe care o usca apoi pe coastă, pe Vejfuk. Nu era muncă ușoară pentru trupul ei care se îngroșa tot mai mult, dar teama că vitele nu vor avea destul nutreț peste iarnă, o făcea să învingă toate greutățile. Spre sfârșitul lui August, când prin șoproane începuseră să se îngrămădească primele bucate sosite de la treierat, Ana a născut al doilea copil. Era tot un băiat și i-au dat numele Jan, după tatăl lui. Nașterea a ținut mai mult și a fost mai dureroasă pentru mamă decât a celui dintâi copil. Asta s-a întâmplat tocmai în mijlocul săptămânii, când Ana avea de lucru până peste cap. Muncea la curte la legatul paielor. îndată după amiaz a trebuit să lase tot și să plece acasă. În ziua aceea până seara și toată noaptea următoare, Ana a avut dureri îngrozitoare. Copilul s-a născut abia a doua zi către amiaz. Era mic și firav și în primele zile a plâns întruna de i se rupea inima maică-și care nu l-a putut face să sugă deși avea sânul plin de lapte. Baba Salacika a rămas câteva zile pe Vejfuk; avea dreptate când spunea că pruncul scâncește de foame. Il îmbia întruna : „O să-ți treacă plânsul, mormolocule, numai să te înveți să sugi”, îi spunea copilului, căutând totodată s-o mângâie și pe Ana care era tare aimănîtă. Și într-adevăr! După câteva zile, copilul a început să sugă cu atâta poftă de parcă ar fi vrut să-și scoată paguba din urmă.

Ana s-a sculat din pat și s-a apucat din nou de lucru, ba a început să muncească mai mult decât înainte. Cu noul venit în familia lor munca a sporit și ea. Jan o privea cu îngrijorare; vedea că e palidă și că sufere în tăcere. Cu toate că Ana se silea să pară harnică, mișcările ei erau greoaie, muncea anevoie și obosea repede, iar în trup simțea un gol neobișnuit. Era ca și cum pruncuil acela pirpiriu i-ar fi stors toată vlaga și prospețimea.

De data asta, când a venit iarna și odată cu ea, după un an întreg de alergătură și liniștea, cel care a răsuflat ușurat a fost Jan. O silea pe Ana să se odihnească și căuta să-i ușureze munca. El dădea de mâncare la vite și la păsări, căra apa și lemnele, iar noaptea când plângea copilul se scula adesea și îl legăna cu răbdare.

„Când te Văd câtă grijă îmi porți mă simt și eu ca un copil”, îi spunea Ana mișcată și recunoscătoare.

În iarna aceea, iubirea lor n-a mai ars cr. văpaie, dar •casa lor s-a umplut de o dragoste liniștită.

În preajma Crăciunului, Jan a adus din pădure un brad mult mai înalt decât cel pe care îl împodobiseră cu un an înainte şi nu s-a dat în lături să cheltuiască o parte din economiile lor ca să cumpere nişte găteli de hârtie, câteva lumânări şi cele trebuincioase pentru pregătirea prăjiturilor de Crăciun.

În ajun, Ana a copt pâine, cozonaci şi a făcut prăjituri. Din aluatul dulce a tăiat inimioare, steluțe, animale şi co- vrigei. Martinel se învârtea întruna pe lângă fustele ei şi sărea de bucurie când îi punea în palmă câte o fărâmă de prăjitură, iar când simțea pe limbă dulceața ei, plescăia şi se lingea pe buze.

Dimineața, Jan le-a dat vitelor păsat sărat ca să simtă şi ele că-i sărbătoare, a prins cocoşul ca să-l poată îndopa Ana cu usturoi şi a făcut în curte cu lanțul un cerc mare ca să le dea de mâncare găinilor adunate înlăuntrul lui.

Spre seară, Ana a pregătit crapul de Crăciun, a fript găina neagră, apoi a cântat colinde. Mai târziu, împreună cu Jan au împodobit bradul înalt ce răspândea un miros plăcut.

Martinel făcuse nişte ochi mari de mirare şi bucurie. Iar seara, când a răsunat sub fereastră cornul păstorilor colindători, gospodarul de pe Vejfuk a ieşit în prag ca să le mulțumească şi să le împartă daruri. A intrat apoi în cămară şi a adus de acolo un pachet pe care i l-a pus Anei în poală. Era o năframă de mătase cu flori colorate şi cu ciucuri lungi şi frumoşi.

Ca recunoştință, Ana n-a purtat năframa decât la sărbători mari. O „păstra”, cum spunea la bătrânețe, pentru îngropăciune. A şi luat-o cu ea în mormânt.

CU MARTINEL MERG GREU LUCRURILE

În primăvara care a venit, cum se spune, peste noapte,, odată cu topirea grabnică a zăpezii sub razele calde ale soarelui, trupul Anei a început să-şi recapete frăgezimea şi puterea de altădată. Perechea de pe Vejfuk a pornit din nou cu râvnă, la lucru, pentru ca la iarnă băieții lor să aibă de- mâncare. Au arendat de la chiaburul din sat o bucată de pământ pietros, vecină cu locul îor de „Pe Culme” şi o luncă mlăştinoasă destul de departe de sat. Acestui loc înconjurat de maluri şi râpe i se spunea Balta şi judecând după înfăţişarea lui poate că odată chiar fusese o baltă acolo. Vitelor nu le prea plăcea iarba ce creştea prin locurile astea căci era numai pipirig şi ciulini, dar pentru Ana luarea în arendă a luncii însemna mai puțină alergătură pe haturi şi mai mult răgaz să vadă de copii.

Jan a semănat trifoi şi în anul următor a strâns de pe locul lui şi a adus acasă nutreț bun pentru vite. Martinel era acum de trei ani, iar cel mic, Jan, avea doar un an jumătate. Ana a simțit că în pântecele ei a încolțit o nouă viață.

Cei doi băieți erau sănătoşi: nu avuseseră nici o boală mai grea înafară doar de suferințele uşoare prin care trebue să treacă orice copil.

Martinel voinic şi încruntat, stătea proptit sdravăn pe picioarele lui vânjoase şi drepte. Avea pasul hotărît al rnaică-şi. De «lie îi plăcuse grozav să fie de capul Iui în tot ce făcea, aşa încât Ana nu mai izbutea să-l

țină lângă ea la joacă. Colinda toată ziua pădurile, satul şi câmpul cu bătrânul Vorjech după el, făcând fel de fel de năzdrăvănii.

Pe lângă încăpățânare dădea şi semne de cruzime sau cel puțin de reavoință. Părinții îl găseau adesea chinuind câinele, capra, pisica, sau celelalte dobitoace în mijlocul cărora trăia. Adesea venea acasă sgâriat de pisică sau pe spate cu vânătăile pe care i le lăsase coarnele caprei. Alteori, gâştele îi lăsau semne roşii sau îi făceau umflături pe pulpele dolofane. Furnicile îi băşicau pielea ca răsplată pentrucă le răvăşea muşuroaiele, iar albinele îl înțepau dureros tocmai când se bucura că le-a prins. Inafară de Vorjech, câinele credincios şi de calul bătrân delà curte, răutăciosul de Martinel nu avea niciun prieten printre dobitoace.

Ana era mâhnită de năravurile copilului şi încerca zadarnic să-l îndrepte, luându-l cu binele. Şi fiindcă nu-i putea dovedi încăpățânarea, a trebuit să se împace cu mijloacele pe care le folosea bărbatu-său ca să-şi crească copiii. Nici unul din câți au avut n-a primit atâtea bătăi ca Martinel. S-ar fi zis însă că pentru un îndărătnic ca el loviturile fie cât de straşnice erau prea uşoare.

Într-o zi, Ana a scos în grădină nişte boboci de gâscă abia ieşiți din ou de câteva zile, i-a lăsat pe pajişte şi a încercat să potolească gâscă furioasă care se sburlea, gâgâia şi sâsâia întinzându-şi amenințător gâtul lung.

Martinel a alergat după mama lui şi aşezându-se pe vine lângă ea, privea curios, minunându-se de ghemulețele acelea vii de puf galben. Ana i-a pus în palmă un boboc şi l-a apropiat de obrazul lui, mângâindu-i-l cu puful mătăsos.

Copilului i-a plăcut foarte mult jocul ăsta. A început să sară de bucurie şi nu mai voia să dea drumul bobocului. Până la urmă, Ana a trebuit să i-l ia cu sila, după care s-a grăbit să-l scoată pe Martinel din grădină. Furios, băiatul a început să sbiere şi Să dea din picioare. S-a smuls din brațele maică-şi, s-a repezit la un boboc şi a început să-l strângă în pumn de ciudă.

Asta a supărat-o grozav pe Ana, mai cu seamă când a auzit cum bobocul piuia disperat. L-a luat din grădină pe băiețaşul care se împotrivea țipând cât îl ținea gura şi i-a dat câteva peste mână.

— Cuiva dacului, a izbucnit Martinéi asvârlind o înjurătură auzită la o slugă delà curte care striga la o vită îndărătnică. Ana a înlemnit. Un fior de spaimă i-a străbătut trupul. Deşi îşi dădea seama că băiatul nu ştia ce înseamnă sudalma aceea pe care o prinsese de undeva din sat, a durut-o că din toate vorbele urîte pe care le auzise o ținuse minte tocmai pe cea mai cumplită şi că o folosea când îl podidea mânia. „Oare băiatul o fi pricepând că asta este cea mai cumplită dintre toate?” se întreba înspăimântată.

În curte, Jan tocmai se pregătea să plece la câmp cu căruța. A lăsat lucrul şi s-a apropiat liniştit de ştrengar desfăcându-şi încet cureaua care îi ținea pantalonii.

Ana a simțit cum încep să-i tremure mâinile, cum îi svâcnesc tâmplele şi cum nişte aşchii de ghiață parcă-i înțeapă ochii. Nu fusese încă niciodată în starea asta. Ceeace a urmat a făcut să i se strângă inima de mamă năpădită de o durere cruntă. Şi-a acoperit ochii ca să nu vadă loviturile ce începuseră să cadă ploaie şi s-a întors, neîncume-

tându-se să ascundă copilul care plângea şi căuta adăpost. Ziua aceea a rămas pentru totdeauna întipărită în mintea lui Martinéi. A fost, de fapt, cea dintâi amintire lămurită din, copilărie.

După bătaie a stat o mulţime în genunchi, într-un colţ al odăii.

— Nu te scoli de acolo, până nu ceri iertare mamei ! i-a poruncit taică-său.

La câmp lucrul aştepta. Era o dimineaţă frumoasă de primăvară ce te îmbia afară, dar Jan nu se grăbea deloc. S-a aşezat la masă ; părea liniştit şi împăcat şi privea sben- guiala razelor de soaire care intrau pe geam. Vorbea cu ne- vastă-sa despre mărunţişurile de fiecare zi şi parcă uitase cu totul de fecioru-său care stătea în genunchi. Pe Martinéi îl dureau picioarele, nodurile scândurilor vechi îi intrau în genunchi şi încetul cu încetul se trezea din buimăceala plânsului. A înţeles cu puţina lui minte că, dacă a căpătat o pedeapsă atât de grea, se purtase de bună seamă foarte urît cu maică-sa şi a rnaii înţeles că se cădea să se căiască şi să-i ceară iertare. Dar de unde îi venea oare acea putere cumplită care îl împiedica s-o facă ? Martinéi dorea din tot sufletul să ceară iertare dar nu izbutea ! Şi era doar atât de uşor şi de plăcut să cuprindă genunchii mamei şi să-şi pună capul în poala ei! Ce bine ar fi fost aşa! Deşi se temea că va trebui să stea la coiţ, în genunchi, cine ştie cât, nici faptul acesta şi nici gândul că poate va mai căpăta o bătaie nu-l puteau îndupleca s-o facă. Nu-l hotărî nici privirea tristă a ochilor mamei, nici liniştea rece, ca de ghiaţă, a tatălui.

Dar cu cât trecea vremea, trupşorul îl durea tot mai mult şi simţea că leşină. încăpăţânarea a început să i se moaie de parcă s-ar fi desprins de pe el o coajă vârtoasă, apoi s-a topit cu totul. Martinel s-a ridicat în picioare, a suspinat şi şi-a şters cu palma pleoapele svântate. Apoi, uitându-se la taică-său cu coada ochiului, încruntat, s-a apropiat de maieă-sa, i-a cuprins genunchii şi şi-a ascuns capul în fustele ei.

— Mamă, te log ialtă-mă şi nu mai fi supălată pe Maltinel ! Şi a început să plângă amarnic fără să-şi dea seama că-şi jelea de fapt încăpăţânarea lui învinsă.

Ana l-a sărutat duios, mulţumită că a pus capăt supărării din casă şi durerii adânci din inima ei.

— O să-l lecuim noi de asta, a răsuflat uşurat tatăl şi abia atunci a plecat grăbit la lucru ca să recâştige timpul pierdut.

Cel mic, Jan, un noduleţ de om, era mereu flămând şi cerea stăruitor de mâncare. Ana avea grijă să nu-l lase să aştepte prea mult. Era foarte simţitor şi atât de fricos, încât începea să plângă dacă se apropia de el fie şi o găină.

— Tare o să mai sufere copilul ăsta în viaţă, spunea adesea îngrijorată, maică-sa.

Pentru Jan, fratele mai mare era un ocrotitor şi un tiran totodată. De mici, cei doi copii nu se prea împăcau între ei, deşi se simţeau mereu îndemnaţi să stea tot împreună. Dacă cel mic, Jan, era voios, Martinel se grăbea să-l necăjească, dar dacă avea vreun necaz era cel mai vajnic apărător al lui.

AL TREILEA COPIL

În anul acela, Jan n-a prea avut răgaz să lucreze pentru alții. Anei nu-i mai aducea acum decât rareori o brumă de câştig dar în schimb lucrau tot mai des împreună pe ogorul lor. Doar dacă ile mai rămânea timp prisoseinic mai munceau pe la curte ca să adune ¡bani pentru plata arendei. Aveau atât de puțini bani în casă că nu le ajungea nici pentru sare. În schimb, bucatele erau mai din belşug şi le mergea îndeobşte, mai bine.

Cea de a treia sarcină a fost foarte grea pentru Ana. Nu-i pria mâncarea — mereu aceeaşi şi gătită fără dichis — şi tot timpul avea vărsături. Cu cât se adăugau lunile, trupul ei îngroşat era o povară. Picioarele i se umflaseră şi viața ei se făcea cu fiecare zi tot mai grea. Noroc doar că ultimele luni ale sarcinii au căzut iarna când era mai puțin de lucru şi mai multă tihnă.

— Cred că ai să faci gemeni, Ano! i-a spus baba Sala- cika, iar celelalte femei mereu vorbeau între ele de grosimea neobişnuită a pântecelui ei.

Aceste bănueli n-o încântau deloc pe Ana.

— Dacă e să aducem atât de des copii pe lume măcar să vină pe rând, câte unul. La ce bun să se sleiască omul de puteri, spunea amărîtă. Dar totodată dorea în sinea ei ca măcar unul -dintre copii, dacă erau gemeni, să fie fată. Dorința asta îi mijise încă din ziua când simțise că e din nou grea. Oridecâteori vorbea în igând cu fătul, îi vorbea ca şi cum ar fi fost o fetiță. Iar când l-a 'Simțit svâcnind uşor în pântece şi-a zis: „Fetița mea a început să fie nerăbdătoare”. Când o apăsa prea tare sarcina sau când nu-i pria mâncarea şi se temea că fetița nu are destulă hrană, spunea cu un suspin: „De aş vedea-o odată în leagăn ; ar fi pentru amândouă mai bine...” S-a gândit şi ce nume să-i dea fetiței. „O să-i spunem Maria”, a hotărît.

Iar mai târziu, deşi era aproape încredințată că are gemeni, totuşi gândul ei se îndrepta întâi spre fetița pe care o dorea atâta.

A născut la începutul lui Decembrie, când căzuse zăpadă mare peste tot ținutul şi când din pricina ninsorii dese nici nu se mai vedea satul de sub Vejfuk. Deşi Jan curăța în fiecare zi pârtia, moaşa căreia i se tăia repede răsuflarea, abia a putut să se cațăre până sus la casa lor.

împotriva tuturor aşteptărilor, Ana a născut un singur copil. Era însă voinic şi frumos, coşcogea pruncul şi venise pe lume grozav de uşor. Maică-sa nu avusese dureri prea mari. Era însă tot băiat.

Când trupul ei a scăpat de povară, Ana a răsuflat uşurată şi i-a trecut repede şi desatmăgirea pe care o simţise la început. În curând a uitat că aşteptase o fetiţă şi era mulţumită de pruncul ei. Era un copil (liniştit şi cât a stat în leagăn nu i-a dat prea mult de lucru.

„Nici nu-l simţi în casă, atât e de bun şi de liniştit", spunea Ana recunoscătoare. Vaţlav, aşa i-au dat numele, avea — spre deosebire de fraţii lui negricioşi — un păr auriu, mătăsos şi cu anii a ajuns un flăcău înalt, chipeş, cu umeri largi şi drepţi, ou păr castaniu şi cu ochi albaştri ca ai maică-şi. Era cel mai frumos dintre toţi băieţii Anei.

NENOROCIREA

După al treilea copil, Ana s-a întremat din nou şi a început să înflorească. Trupul ei, plin iar de vlagă tinerească, se supunea desmierdărilor bărbatului cu toată patima. După cea de-a doua naştere uitase parcă focul dragostei şi mângâierile pătimaşe.

În luna Mai a anului următor, valea era toată o mare de flori. Lumea privea cu bucurie la grădinile în floare şi spunea : „De va da bunul Dumnezeu, anul acesta vom avea belşug de poame".

În grădina de pe Vejfuk înfloriseră şi nişte pomişori pe care gospodarul îi sădise abia în toamnă. Era un lucru cu totul neobişnuit. Soarele dădea destulă căldură iar adierea vântului umplea casa de miresmele grădinii şi ale copacilor plini de răşină, din pădure. Disdedimineaţă, Ana îl scotea în curte pe mezin ca să se bucure şi el de soare şi de aer.

Băieţii mai mari alergau toată ziua prin împrejurimile casei şi Jan, cel mic, aducea în ¡fiecare zi acasă bucheţele de viorele sau mănunchiuri de măcriş pentru iepuri. Ana punea viorelele în pahare cu apă proaspătă şi toată odaia se umplea de mireasma lor.

Într-o noapte, Ana a fost trezită de un sgomot ciudat, încă buimacă de somn a auzit nişte pârâituri uşoare care s-au repetat trezind-o deabinelea. A deschis ochii şi a dat ocol cu privirea odăii în care parcă mijea lumina zorilor. Lucru- rile umbrite se aflau la ¡locurile lor şi păreau mai mari ca deobicei ; ceasornicul vechi a bătut răguşit, unu după miezu! nopţii. Şi totuşi, privind pe geam, Anei i s-a părut că afară e o lumină ca-n revărsat de zori. Micul Jan, care n-avea astâmpăr în somn, se sbătea în patul de alături pentru ca pâriă la urmă să înceapă să plângă. Ana s-a sculat şi şi-a lipit uşor mâna de trupşorul lui desgolit. Era foarte rece, atât de rece încât a trecut-o şi pe ea un fior. Şi-a acoperit cu grijă băieţelul, i-a pus în picioare ciorapi de ¡lână, iar pe umeri şalul cel mare cu care ziua acoperea pernele. Apoi a ieşit în prag. Pe cer era lună plină iar în noaptea geroasă se auzeau nişte trosnete de parcă mai mulţi oameni deodată ar fi rupt nişte crăci uscate. Ana şi-a băgat mâna în gă-leata de sub streaşină. Ghiaţa netedă ce se prinsese i-a fript vârful degetelor. S-a uitat spre livadă şi apoi s-a întors în odaie. S-a strecurat în pat ghemuindu-şi trupul sgribulit de frig în aşternutul cald. Dimineaţa, când băiatul cel. mai mare a adus în odaie ţurţuri ascuţiţi de ghiaţă punându-i pe plita încinsă, a început să salte de bucurie văzând cum sfâ-râe şi se topesc, Ana i-a spus: „Anul acesta n-o să mai mănânci mere, Martinel".

Când luna a început să scadă s-a mai înmuiat şi gerul ce se lăsa noaptea; în schimb zilele s-au răcorit binişor. Oamenii şi-au adus deodată aminte de vorba veche: „Când Mai e răcoros, hambarele-s pline! Fără fructe putem trăi, rău ar fi fost fără pâine”. Aşa zicea şi. Jan privind cu mulţumire la semănăturile înverzite, la rândurile de cartofi şi la trifoiul proaspăt, verde.

Dar cu cât trecea vremea, soarele ardea tot mai tare şi Jan se simţea mai puţin mulţumit zicându-şi : „Ar putea să plouă oleacă',’. Mai încolo a început să se întrebe: „Când o să plouă oare?” Iar atunci când a văzut că pământul s-a întărit prea mult, se gândea : „E nevoie de ploaie ca de sare în bucate”. Când gránele şi verdeţurile veştejite au prins să-şi plece cu jale vârfurile îngălbenite, Jan a simţit că i se stinge glasul. „Numai o ploaie bună ar putea să mai scape ceva. Altfel rămânem fără pâine!”

Aşa socoteau şi ceilalţi oameni din partea locului. Priveau cu desnădejde spre cerul senin, albastru, pe care soarele ardea cu fiece zi mai puternic. Pământul era crăpat de secetă iar preotul din Hurka ieşea la câmp în fruntea unor alaiuri bisericeşti. Se rugau în dreptul capelelor şi al troiţelor, cerând cu glas tremurător mila cerurilor căci şi pe lanurile popii gránele ce nu dăduseră încă spic, păleau la fel ca şi pe celelalte.

Într-o zi, bătrâna Kordula s-a urcat tocmai pe Vejfuk, deşi pentru picioarele ei betege era o ispravă grea.

— Ano! Mai adă-ţi şi tu aminte de dumnezeu şi vino la rugăciunii. Cine ştie dacă nu cumva atotputernicul s-a supărat pe noi tocmai din pricina păcatelor tale? a mustrat-o cu asprime, adăugând apoi în timp ce lovea supărată cu băţul în pământ: Şi părintele şi-a dat seama că voi, aici, pe Vejfuk, nu ascultaţi de sfânta scriptură. Pe la biserică nu daţi mai deloc şi n-ar fi de mirare dacă aţi fi uitat să vă botezaţi copiii. Să mă ierte dumnezeu, dar voi trăiţi întocmai ca păgânii !

Ana a stat .puţin pe gânduri, apoi a spus liniştită:

— Eiu, mai înainte de toate, vreau să-mi văd de copii. Bătrâna Kordula nu s-a dumirit deloc din vorbele ei, iar când a pornit-o şontâc-şontâc înapoi, murmura pentru sine:

— Asta înseamnă că s-au lepădat de dumnezeu şi gata. Am spus eu, sunt păgâni şi pace 1

Ana care altădată, pe vremea secerişului, nu dormea nopţile ca să poată prididi cu munca, anul acesta a trebuit să-şi caute de lucru la alţii. Braţele oamenilor nu puteau fi de niciun folos pământului uscat pe care nu crescuseră nici buruieni. Chiaburii nu mai tocmeau oameni ca să le ajute la munca câmpului, iar la Hurka, pe moşie, lucra doar argă- ţimea. Jan şi-a pierdut până şi bruma de câştig pe care o mai avea. Umbla mereu cu vacile, bătând împrejurimile satului ca să găsească un pic de păşune. Curând însă nu se mai vedea fir de iarbă verde şi vitele înfometate mâncau acum pir uscat. Trifoiul pipernicit începuse să se înnegrească şi pirul răsărise peste tot. Lumea nici n-a mai aşteptat secerişul ci a început să cosească pentru nutreţ lanurile de grâne uscate şi fără rod. Ana bătea zile dearândul haturile căutând câte un smoc de iarbă, ba până la urmă a ajuns să pătrundă şi în poienile pădurilor boiereşti, deşi lucrul acesta era oprit cu străşnicie. De câte ori cocea pâine, şi în vremea din urmă asta se întâmpla tot mai rar, vedea îngrijorată cum scade grămada de făină. Lui Jan şi copiiilor nu le dăduse

încă pâinea cu măsură, dar ei singuri își tăiau, felii din ce în ce mai mici, mai subțiri, gândindu-se la foametea ce avea sa fié la iarnă.

Din paiele .adunate, care nu i-au ajuns lui Jan nici ca să umple salteaua veche, au scos doar puțin orz, atât de puțin că nici pentru sămânță n-aveau cât le-ar fi trebuit dacă ar fi fost bun de semănat.

flntr-o zi, Barka Roşcata, care căra din pădure nişte vreascuri, s-a oprit în drum în dreptul Anei care tocmai întorcea fânul strâns de pe haturi.

— Straşnic ne încearcă dumnezeu, Ană dragă, a oftat Barka. Singura noastră ¡mângâiere este, aşa cum spune părintele, că pe cine domnul dumnezeu îl iubeşte, aceluia îi dă cea mai grea cruce.

— Ciudată mai trebue să fie şi iubirea asta, a zâmbit Ana cu amărăciune.

— Ei, da ! Şi duminică ne-a mustrat părintele că prea suntem păcătoşi. Spune că de-aia ne şi pedepseşte dumnezeu ! Și-a adus aminte Barka şi n-a uitat s-o împungă : Nici nu-i de mirare, dacă-s printre noi unii care nici nu se duc la biserică.

— Popa e fără îndoială un om învățat, a spus încet Ana, — şi ar trebui să ştie că de-atâtea griji şi atâta muncă ce avem pe cap nu prea ne mai rămâne vreme şi pentru păcate. La curtea din Hurka se săvârşesc mult mai multe păcate; acolo bucatele stau grămezi de ar putea să hrănească un an întreg toată suflarea omenească de pe plaiul nostru. Ori poate părintele o fi spunând că şi asta vine delà dumnezeu ? Grăind aşa, Ana s-a gândit la bețiile şi ospețele bogate pe care le dădea administratorul moşiei pentru prietenii lui.

Cuvintele ei au făcut-o pe Barka să se mânie.

— Cum nu ți-e ruşine să vorbeşti aşa ! Cum îndrăzneşti să-i judeci pe boieri ? Nu uiita că ei nu sunt oameni de rând ca noi, ei sunt mai de soi, mai deştepți, făpturi mai alese. Noi nu trăim decât din marea lor îndurare ! Vorbise cu adevărată evlavie în glas, ştergându-şi gura uscată cu colțul năframei înflorate, înnodate sub bărbie.
— Domn-nedomn ! Orice om are dreptul la o viață cinstită ! Ori crezi că asta-i rânduială : copiii tăi să se sfrijească de foame iar cei delà curte să se îmbuibe cu de toate ? Ana era năpădită de amărăciune şi supărarea ei nu se îndrepta numai împotriva domnilor ci şi împotriva Barkăi Roş- ca ta, de care însă îi era şi milă. Omul va fi rob atâta timp* cât va voi el să fie, a spus mai liniştită.

Într-o zi, toamna, după cum arăta calendarul, deşi erau. călduri ca în luna lui Cuptor, Jan a plecat de acasă pentru toată ziua luând cu el şi pe oei doi băieți mai mari. A scos disdedimineață vitele .din curte şi le-a mânat departe, în luncă, la păscut. Curgea acolo un pârâiaş care deşi se sleise pe jumătate mai avea încă atâta apă ca să se poată scălda copiii. Ana le-a pregătit o legătură în care pusese plăcinte şi o ulcea cu magiun de aline. După ce au plecat i-a dat să mănânce lui prăsii ea, apoi l-a culcat. A trais leagănul în mijlocul odăii, între uşă şi fereastra deschisă, ca să adie un pic de vânt, să nu sufere copilul din pricina zăpuşelii. A plecat apoi pe coastă nu prea departe ca să adune printre stânci şi buruieni, mişte vreascuri. Văzând norul negru care se- ridicase deodată pe cer nici nu îndrăznea să spere că ar putea să aducă ploaie. În timpul

verii se ridicaseră de câteva,: ori nori dintr'ăştia amagindu-i zadarnic pe oameni. Se risipiseră însă fără să stropească pământul nici măcar atâta cât să mai astâmpere puţin praful de pe uliţe.

Norul a început să crească repede şi curând a acoperit de tot soarele. S-a întunecat deodată şi atunci priveliştea văii i s-a părut Anei străină, nefirească. Şi-a scos de pe cap năframa subţire şi şi-a şters fata plină de sudoare. A simţit cum îi svâcneşte cu putere .sângeie în tâmple iar în ochi şi în gură a simţit o căldură uscată. Era copleşită de oboseală., de o slăbiciune atât de mare, încât a fost nevoită să se aşeze jos. Stătea cu mâinile în poală şi asculta tăcerea apăsătoare plină de ameninţări. Se auzea din când în când, dinspre pădure, câte un ciripit uşor de pasăre fricoasă iar dinspre satul din vale mugetul vitelor flămânde, căruia îi răspundeau din marginea cealaltă a satului gâştele supărate. Un stol de vrăbii a sburat cu un freamăt slab peste capul Anei, lăsându-se spre Brjezin.

De undeva din depărtare s-a iscat deodată un sgomot abia auzit care a început să crească şi să se apropie, să se apropie şi să crească...

„Grindină", şi-a zis Ana zâmbind cu amărăciune. „La. noi nu mai poate să facă nicio pagubă". S-a sculat repede, a

trâns în năframă vreascurile adunate şi a luat-o la fugă spre casă, fără săi pese de furtuna care se deslănţuise vijelioasă. A aruncat legătura în săliţă şi a alergat în odaie să închidă fereastra. Şi-a adus deodată aminte cu grijă de ai săi şi de vite. Vântul scutura cu putere uşa de la intrare de parcă ar fi vrut s-o scoată din ţâţâni. S-a repezit s-o închidă eu zăvorul. Deodată fu cotropită de groază: i s-a părut că toată casa s-a mişcat din temelii. Geamurile au început să zuruie, uşile să se sgâlţâie iar în pod se auzeau trosnete, vuiete şi un vâjâit. Vântul scutura acoperişul iar pe ziduri şi tavan se desfăceau bucăţi mari de tencuiailă ce se prefăceau pe podele în grămezi de moloz. Intr-o clipă, toată odaia s-a umplut de praful ce plutea ca un fum.

Vaţlav a început să plângă în leagăn. Ana l-a luat în braţe şi a fugit cu el pe săliţă unde s-a adăpostit sub scara de lemn ce ducea la pod. Trecând prin odaie a văzut pe geam cum sburau de sus ghemotoace de paie.

Până să se dumirească, să-şi dea seama ce s-a întâmplat, se isprăvise totul. Vijelia se îndepărtase cu o iuţeală nebună. Doar picăturile mari de ploaie şi grindină mai băteau în prag şi în geamuri.

Au trecut câteva zile. Apa de care duceau lipsă întotdeauna pe Vejf.uk pricinuise pagube mari. Vijelia smulsese o bucată din acoperiş şi cu toate că Ana cărase în pod toate găleţile, oailele, ulcelele şi cratiţele pe care le avea în casă, totuşi apa pătrunsese prin tavan şi cursese pe ziduri lăsând dâre murdare. Ploaia udase şi căpiţa de fân adunată cu trudă. Când au venit din nou zile senine, Ana a scos fânul pe coastă ca să-l usuce din nou la soarele domol de toamnă. Priporul era semănat cu paie smulse din acoperiş şi cu şindrilă ruptă din streaşină.

Cei doi băieţi mai mari îi dădeau ajutor. îşi găsiseră joacă pentru un timp. Se întreceau care mai de care să adune mai multe paie şi mai multe şindrile. Jan era mai mic şi mai firav decât Martinetl, dar mai ager şi descoperea mai multe şindrile. Se străduia să treacă cu ele în braţe peste bolovani, asudat şi roşu de atâta sforţare dar cu ochii negri strălucitori de bucurie. „Mămică, am mai găsit una !" îi striga mereu maică-şi, încât ea

nu mai pridìdea cu laudele şi nici nu mai apuca să-i spună să bage de seamă. Şindrilele erau pline de cuie ruginite şi copiii nu prea luau aminte.

Martinel s-a sgâriat într-unul. Până la uxmă s-a săturat şi de joaca asta şi atunci Ana a răsuflat uşurată.

În toamna aceea, Jan şi Ana şi-au făcut acoperiş nou la casă cu ajutorul sătenilor. Asta era legea nescrisă a satului, să-şi ajute aproapele când se abate vreo nevoie asupra lui. Josef Sojka, sprinten ca o pisică s-a urcat pe acoperiş, iar după el au prins curaj şi moşnegii. A venit de câteva ori să-i ajute şi stârpitura de Prokop Pazdernik, zis şi Kordula şi Matej Kjryda şchiopul, care se uita cu părere de rău la cei ce se urcau sus.

Tot satul a pus mâna la învelitul casei de pe Vejfuk în jurul căreia roiau copiii. Cei mai mici veneau de dimineaţă. Cei mai mari, cum scăpau de la şcoală îşi lăsau cărţile şi caietele, îmbucau ceva din mâncarea pe care mamele le-o lăsaseră în cuptor şi alergau- la Vojaciki. Iar dacă vreunuia îi spuneau părinţii să ducă vitele «la păscut, apoi le mâna deadreptul pe Vejfuk. Niciodată nu fusese aici atâta însufleţire, atâta forfotă ca în toamna aceea. Iar când a fost gata acoperişul cel nou din şindrile albe, împestriţat pe alocuri cu petice mai mari sau mai mici de paie sure, toţi cei care dăduseră ajutor l-au privit cu draig şi au început să-l laude: „Frumos a ieşit! O să mai ţină multă vreme!"

Au venit şi femei cu copii mici în braţe. S-au uitat, au adus laude şi au plecat apoi cu toţii, încântaţi, nevrând să primească mulţumirile lui Jan şi ale Anei.
— Nici nu face să vă stricaţi gura ; ia, o nimica toată l Am fost bucuroşi să vă putem da ajutor!

CEI DOI DIN ROVINA

Iarna a venit cu necazuri. încă de cu toamnă, Jan a trebuit să cumpere foarte scump de la un negustor din oraş seminţele pentru la primăvară. Fiindcă nu avea bani, cămătarul a fost bucuros să-i dea pe datorie dar cu o dobândă foarte mare.

Soţii de pe Vejfuk au fost siliţi să vândă şi una dintre vaci, dar vitele, cum spunea lumea, erau „pe nimica", aşa încât banii abia le-au ajuns pentru cartofi. Domnii de la Hurka găseau acum prisos de mână de lucru ieftină. Oamenii ■erau mulţumiţi să muncească câteva zile pentru o coşniţă de boabe uscate sau pentru câţiva cartofi mărunţi. Administra torul ştia să tragă toate foloasele de pe urma lipsurilor, a sărăciei lor.

Jan, gospodarul, a tăiat pe rând toate animatele din gospodărie, lăsând din fiecare soi doar câte unul de prăsilă.

La începutul iernii, băieţii Anei au dus-o bine. Puteau ;să mănânce carne pe săturate, aşa cum până atunci nu prea le fusese dat. Micul Jan înghiţea cu lăcomie îmbucături mari, pe când Martinel muşca câte puţin din bucata lui ca să nu se isprăvească prea repede.

Asta n-a ţinut însă prea mult. Carnea care înainte era pentru ei un llucru rar, de-a căzut ¡greu copiilor la stomac şi atunci au început să ceară pâine. Dar pâine nu era. În timpul iernii au mai fost şi alte necazuri din pricina cartofilor pe care mama îi dădea acum cu porţia. Martinel, mai şmecher, fura din farfuria lui Jan care era mereu flămând.

Ana, despre care bărbatu-său spunea că ştie să facă pâinea cea mai ,gustoasă, a ajuns să coacă în iarna aceea, lipii acre şi negre cu ipăsat şi tărâțe.

Şi laptele era piuțin, dar mama îl păstra cu grijă pentru mezin căruia nu avea curajul să-i dea carne să mănânce. A durut-o grozav când a băgat de seamă că băieții ei, care mai înainte erau dolofani, începuseră să slăbească. Pe sub ochişorii lor cu pleoape umflate, au început să se ivească cearcăne şi nici pe departe nu mai erau atât de vioi ca înainte.

Lucrurile mergeau din ce în ce mai rău! Se isprăvise şi carnea pusă în untură şi afumăt-urile, iar în pivniță nu mai rămăsese decât o grămăjoară de cartofi şi de napi. Plata pe care o primea Jan pentru ce lucra la pădure abia ajungea pentru nevoile cele mai grabnice ale casei. Bucatele erau scumpe. Jan trebuia să strângă tot mai mult cureaua ca să nu-i cadă pantalonii. Era atât de slab încât dacă Ana n-ar îi avut alte griji mai mari pe cap, ar fi putut să-i numere -coastele. .

Într-o zii, pe la sfârşitul lui Februarie, au sosit pe Vejfuk oaspeți neaşteptați. În fața porții s-a oprit o căruță țărănească şi uitându-se pe fereastră, Ana a tresărit toată când a văzut căruța şi caii cunoscuți şi a băgat de seamă că băr- baiul acela tânăr ce coborîse din căruță era frate-său, Vațlav^ el era acum în fruntea gospodăriei părinteşti.

În căruțăxse afilia şi un co,pil îmbodolit în cojocul de oaie al tatălui său. Ana l-a văzut pe bărbatu-său ieşind din grajd şi îndreptându-se aigale spre cumnat. I-a dat mâna şi i-a spus bun venit pe Vejfuk.

După ce Jan a scos băiețaşul din cojoc şi a pornit cu el în brațe spre casă, fratele Anei a aruncat pe umăr un sac mic pe care l-a luat din căruță, şi-a petrecut pe braț toartele unei coşnițe mari şi l-a urmat cu paşi largi pe bărbatul surorii sale.

încurcată, Ana a început să-şi şteargă palmele pe şorț iar când i-a urat lui frate-său bun venit în casa lor săracă, ochii i s-au umplut de lacrimi.

— Mă duceam la pădure după vreascuri şi m-am abătut şi pe la voi ca să vi-l arăt pe băiatul meu. Ți-l las aici, Ano, până diseară, să se joace cu băieții tăi, a spus gospodarul cu glas tare, vrând să-şi ascundă stinghereala pe care o simțise, văzând ochii plini de duioşie şi fața suptă şi palidă a surorii lui. A ridicat până în tavan băiețelul dolofan şi rumen, l-a scuturat şi apoi l-a lăsat jos cu grijă:

— Asta e Kjarlik al nostru. Dar pe voi cum vă chiamă,. băifeți ? a întrebat întorcându-se spre copiii Anei.

Ana s-a gândit cu jale că nu are cu ce să ospăteze un musafir atât de rar. Şi-a adus aminte de oala cu lapte ascunsă în beci pentru cel mai mic şi s-a repezit s-o aducă :

— N-am altceva să-ți dau, Vațlav. Tu n-ai pune lîn gură lipia noastră neagră, iar pâine noi demult nu mai mâncăm.

Frate-său, ca să nu fie necuviincios, şi-a muiat buzele în oala cu lapte, apoi a pus-o pe masă şi . s-a pregătit de plecare. Spunea că şi-au pierdut caii răbdarea. Aceştia însă stăteau foarte liniştiți afară. înainte

de-a ieşi din odaie a făcut un semn cu capul spre colţul unde pusese lucrurile cu care venise şi a spus aşa ca din întâmplare :

— V-am adus un mic ajutor. Anul ăsta a fost un an prost pentru voi, dar la nai parcă s-au făcut ceva mai multe bucate. În coşniță sunt darurile lui Karlik pentru băieții voştri.

Ana n-a mai putut să-şi stăpânească lacrimile care-i năpădiseră ochii şi le-a lăsat să-i curgă încet pe obraz.

— Tu, Vaţlav, ai -fost întotdeauna bun, încă dinainte, când nu plecasem de acasă, a spus mişcată.

— O ducem prost, a mărturisit îngândurat Jan. Dar ar putea să fie şi mai prost. E frumos din partea ta, cumnate, ■că ţi-ai adus aminte de noi. Primesc făina doar ca împrumut. La toamnă ţi-o dau înapoi.

— La ce să mai vorbim de împrumut! Nici nu face să-ţi strici gura ! Gospodarul stătea ca pe ghimpi şi se simţea prost de parcă l-ar fi lovit cu un bici.

Jan de pe Vejfuk îşi păstrase mândria chiar şi în mijlocul nevoii cumplite ce se abătuse asupra lui şi a familiei sale.

Băiatul lui Vaţlav Kral din Rovina, a rămas toată ziua pe Vejfuk. A făcut fel de fel de ştrengării cu Jan şi Mar- tinel, iar când a sosit vremea să plece cu Jan, care trebuia să-l ducă la răscrucea dinspre pădure, nu-i venea să se urnească din casă.

Jan i-a dat lui cumnatu-său doi iepuri de casă, cei din urmă care mai rămăseseră pe Vejfuk.

— E un dar din partea băieţilor noştri pentru Karlik, a adăugat Jan aşezând coşniţa în căruţă şi i-a strâns cu putere mâna cumnatului.

Intorcându-se noaptea spre casă, gospodarul din Rovina nu prea era în apele lui.

„N-a fost drept, zău, ca tocmai sora noastră să plece de acasă cu mâinile goale. Dintre toţi, ea are cele mai multe nevoi", îşi zicea vinovat. La urmă şi-a dat seama, mirat : „Dar, ce-i drept, sunt plini de mândrie!"

Coşniţa ce se ivise pe neaşteptate la Vejfuk era plină cu un belşug neistovit de bunătăţi, cum copiii nu mai văzuseră încă până atunci. Au îngenunchiat pe podele lângă mama lor şi se uitau cu ochi mari, nerăbdători la tot ce scotea din coşniţă şi punea pe ladă. Erau acolo prune şi poame uscate, nuci, puţin mac, magiun, cârnaţi şi tobă, untură şi jumări, o bucată de carne de por<^ puţină miere şi o bucată de turtă dulce făcută în casă. La fund erau două săculeţe; într-unul era griş, în altul făină albă.

Ana a împărţit prunele şi poamele uscate în mai multe grămăjoare la fel de mari, pe care le-a dat copiilor împreună cu câte o bucată de turtă dulce.

„Dacă o să fiţi cuminţi, diseară tata o să vă spargă câteva nuci", le-a făgăduit. A doua zi a pus aluat la copt şi le-a dat băieţilor pâine cu magiun. Iar duminică le-a făcut ş* plăcinte. Un timp a fost mai vesel pe Vejfuk. Copiii, cărora coşul minunat le rămăsese în minte, o rugau pe mama lor să le povestească despre unchiaşul cel bun care umbla prin lume împreună cu un băietei frumos şi le aducea copiilor coşuri pline cu bunătăţi. Aşa îl vedeau în închipuirea lor.

SFATUL CELOR FLAMANZI

În primăvară, îndată ce s-a topit zăpada, Jan a scos la păşune vaca lui costelivă, oile şi capra. Asta era tot ce mai rămăsese din vitele

gospodăriei lor. Ana era numai ochi ca nu cumva vulpea să-i fure cele patru găini pe care le mai aveau şi lua mereu seama la gâscă pe care o pusese să clocească în cămăruță. Lui Jan îi era ruşine de vitele luii slabe de le ieşeau ciolanele prin piele şi le puteai număra coastele. înainte de a le scoate la păşune, se trudise zadarnic să le tes a le părul încurcat. Multă vreme vitele n-au vrut să pască fiindcă aveau gingiile moi şi li se clătinau -dinții. Abia încetul cu încetul s-au întremat după foametea de peste iarnă.

'Muncile de primăvară mergeau tare încet căci nu aveau vite de jug. Deşi toată firea era ca un strigăt de bucurie şi viată nouă — numai soare şi flori — iar aerul atât de plin de miresme încât te amețea, oamenii abia se târau pe câmp căci erau slabi ca nişte umbre. Copiii, sfrijiți, au început să alerge din nou după Ana, să o tragă mereu de rochie şi să-i ceară pâine. Mai târziu au găsit însă o nouă hrană ; alergau prin luncă, culegeau şi mâncau măcriş până li se strângeau stomacurile lihnite.

Delà o vreme, micul Jan a început să verse în fiecare zi fiere, apoi le-a ieşit la toți trei o spuzeală de parcă le-ar fi bi ciuit cineva trupşoarele cu urzici. De mâncărime se scărpinau până la sânge şi în locul spuzelii s-au ivit nişte bube negre şi pline de puroi.

Într-o duminică la amiaz, cei doi băieți mai mari şi-au luat calea, îndată după masa săracă, iar Jan a plecat şi el încolo, pe câmp. Ana a simțit atunci pentru întâia oară ce înseamnă singurătatea. L-a luat pe Vațlav în brațe şi a co- borît cu el în sat, la troiță, între celelalte femei. Nu era în obiceiul ei să stea la taifas cu babele, dar de data aceasta simțea că dacă se vor strânge mai mulți flămânzi laolaltă şi vor vorbi despre necazuri, vor uita că le ghiorăe mațele şi ■măcar o clipă se vor simți mai bine.

La troiță se şi adunaseră câteva femei care şedeau pe ; nişte bolovani mari şi lați. Era chiaburoaica delà curte cu o năframă frumoasă de oaşmir pe cap şi baba Salacika delà casT -săracilor într-o fustă .din pânză de sac ruptă, ascunzându-şi sub şorțul prăpădit mâinile mici şi uscate care aduseseră pe lume pe toți copiii de aici şi aproape pe toți oamenii mai tineri din sat. Bătrâna Kordula bătea cu bățul în pământ şi îşi depăna întruna mătăniile. Barka lui Kryda, Roşcata, stătea rezemată de zidul de lemn al troiței şi îşi ştergea mereu gura chinuită de foame, cu colțul murdar al năframei. Nevasta lui Josef Sojka, lungă şi slabă şi cu vederea scurtă, clipea din ochi şi asculta cu multă luare aminte tot ce se spunea. Alături de ea stătea ghemuită nevasta lui Prokop Pazdernik, nora 'babei Kordula, o femeie stearpă, amărîtă şi îmbătrânită înainte de vreme, care s-a grăbit să-i facă loc Anei lângă ea.

Văzând-o pe nevasta lui Vojacik de pe Vejfuk, femeile au fost tare mirate şi au întâmpinat-o fiecare cu alte vorbe.

„Ei, până la urmă ai găsit şi tu drumul spre sat. Ar fi însă mai plăcut lui dumnezeu dacă l-ai bate şi pe cel al bisericii”, a spus cu asprime bătrâna Kordula.

Ana şi-a lăsat pruncul în iarbă şi Vațlav a prins să treapăde cu picioarele lui strâmbe, printre ceilalți copii. Fără să-l scape din ochi, s-a aşezat lângă Mancia şi a început să asculte ce tăifăsuiau femeile. Nu voia să se amestece în vorbă şi dacă vreuna o întreba ceva, răspundea scurt şi cu glas ostenit.

A trecut mult până ce femeile şi-au depănat toate grijile lor cu copiii şi vitele, până şi-au spus necazurile cu bărbaţii şi până ce baba Salacika a povestit cu deamănuntul cu câtă greutate se nasc în vremea din urmă copiii. La început, Ana a ascultat cu luare aminte, apoi vorbăria a început s-o obosească şi s-a gândit cu părere de rău că în timpul ăsta ar fi putut să facă o mulţime de lucruri acasă. Iar când Vaţlav, care căzuse de nenumărate ori, a venit să se aşeze în poala maică-şi, Ana s-a hotărît să plece acasă. Între timp veniseră şi băieţii mai mari, cerând de mâncare după rânduială şi fiindcă îi răzbise foamea. Anei i-a fost ruşine de celelalte femei că nu are ce să le dea copiilor şi le-a spus să aiştepte până acasă.

— .Dar acasă ce avem, mamă ? a întrebat cu glas plângăreţ Martinel.

— Nimic, a dat-o de gol micul Jan. Am mâncat tot la amiaz, mama nici n-a mai apucat să ia ceva.

— Vor ajunge oare vreodată copiii noştri să mănânce pe săturate ? a suspinat Barka Roşcata, ştergându-şi gura cu colţul năframei. A urmat o clipă de tăcere şi soţia lui Prokop Kordula, s-a chircit şi mai mult.

Bătrâna Kordula a încetat să-şi mai numere boabele negre ale mătăniilor, a bătut de câteva ori cu băţul în piatră şi a spus apăsat:

— Ar trebui ca bunul dumnezeu să-i dea din pristos gospodinei — să facă o minune — ca domnul Hristos (s-a închinat) odinioară când a hrănit o gloată de oameni cu un coş de peşte şi un cuptor de pâine, cum ne-a spus azi părintele în biserică.

— Popii îi vine uşor să vorbească fiindcă are burta plină. Îi dau de toate de la castel. Şi dealtfel, trăieşte-n huzur, a spus răstit nevasta lui Josef Sojka clipind din ochii miopi.

— Of, femeie păcătoasă ce eşti! Cum nu-ţi cade limba de asemenea vorbe de ihulă ! a izbucnit bătrâna Kordula supărată foc. Nu ştii oare că părintele nostru ţine locul sfântului părinte, Papa, care e cel dintâi după dumnezeu ?

— Ei, ei! ia nu începeţi acum sfada, a spus baba Sala- •cika dând din mână când văzu că nevasta lui Sojka, cea cu vederea scurtă, se pregăteşte să răspundă şi mai aprig. Un lucru ştim cu toatele. Ar trebui ca domnul nostru Isus Hristos să vină din nou pe pământ ca să ne ajute pe noi nevoiaşii ! Ana de pe Vejfuk s-a trezit deodată şi a adăugat tulburată :

— De.ce ? Ca să-l mai răstignească odată ?

— Asta n-ar mai îndrăzni :să o facă nimeni, a spus chia- „buroaica cu glas mieros. Anei i s-a urcat sângele la cap, s-a aprins la faţă şi ochii au început să-i ardă :

— N-ar îndrăzni ? întotdeauna a fost aşa. Acum câteva sute de ani, Papa déla Roma a ars pe rug un alt om care se numea Jan Hus. L.-a ars fiindcă vorbea drept, fiindcă n-a minţit niciodată, chiar dacă nu era pe placul domnilor celor mari.

Toate femeile an rămas ca trăsnite. .Nu înțeleseseră bine ioate ce spusese Ana dar li se părea că-n vorbele ei era ceva adevărat, dar şi hulă. Bătrâna Kordula şi-a schimbat neliniştită locul şi a întrebat bănuitoare:

— Nu cumva ai de gând să-i spui asta şi părintelui ?

— Cu toții greşim. Nici popa din Hurka nu e fără păcat, a zâmbit trist Ana.

Apoi şi-a adus aminte că vremea trece şi pe Vejfuk o aşteaptă vitele flămânde. Şi-a luat cu grijă în brațe copilul care Între timp adormise şi s-a ridicat:

— Mă duc! Am de lucru ! S-a despărțit de femei şi a început să urce încet spre coastă.

Soția lui Prokop Kordula s-a luat după ea.

— Ce frumos ştii tu să le spui, Ano ! i-a şoptit şi din vorbele ei se simțea cât se minuna de Ana.

— Grozăvie mare cum huleşte păcătoasa asta ! a auzit Ana în spatele ei glasul bătrânei Kordula.

Zilele de foamete au trecut cu încetul şi a venit în sfârşit şi vremea secerişului. Lumea a strâns la iuțeală bucatele şi în curând a început să se audă prin şuri bătaia veselă a îm- blăciilor şi duduitul batozelor. A sosit şi pe Vejfuk ziua când gospodarul a scos de la treierat primul sac de bucate, l-a pus în căruță şi s-a dus cu el la moară.

Într-o seară, Ana a scos din cămară covata cea mare, a clătit-o cu apă, a pregătit aluatul şi după ce şi-a culcat băieții, s-a apucat din nou după atâta vreme să plămădească pâiinea. Robotea domol, cu mişcări sărbătoreşti parcă, pe lângă covată şi amesteca aluatul. II amesteca încet cu o lingură de lemn ca să fie bine lucrat. Apoi, cu ajutorul lui Jan a urcat covata cu aluatul prețios pe cuptorul cald şi a învelit-o cu grijă ca să dospească, gândindu-se cu evlavie la pâinea binecuvântată care da putere tuturor oamenilor.

A doua zi, disdedimineață, în timp ce bărbatu-său şi copiii dormeau încă, a frământat pâinea şi a tăiat frumos coca în bucăți, apoi a încins cuptorul şi a pus pâinea la copt, cu sim- țimântul de fericire al omului care a găsit izvorul vieții.

Copiii ei au putut să mănânce din nou pe săturate.

Câteva zile mai târziu, gospodarul a pregătit un sac mai mic cu făină şi odată, când sluga de la curte a avut de cărat nişte lemne la oraş, i-a pus sacul în căruță şi l-a rugat:

— Jakub, oprește-te în Rovina și dă asta lui Kral! Urea- ză-le numai bine din partea mea și spune că le mulțumesc. Și s-a simțit foarte ușurat caria a scăpat de datoria asta.

SENIN ȘI NORI

Băiatul cel mai mic, Vațlav, avea doi ani și se ținea curajos după frații lui când umblau creanga. Copiii s-au întremat repede. Erau din nou plini de viață și mama lor nu-i mai prindea pe acasă decât atunci când îi răzbea foamea. Cel mai mare, Martinel, era căpetenia lor. Umbla cu ei pe coastă și prin pădure și scornea tot felul de năzdrăvănii. Stricau fagurii viespelor, îl învățaseră pe bătrânul Vorjech să prindă puii de iepuri, se cățărau în pom căutând cuiburi de păsări. În luncă, la pârâu prindeau peștișori și raci și învățau de la băieții mai mari din sat, tot ce trebue să știe un flăcăuaș adevărat.

Ana nu mai pridídea spălând și cârpind vesmintele băieților. Grijulie se gândea că la anul trebue să-i facă lui Martinel haine noi, ca să meargă la școală.

Într-o zi, Ana clătea rufele în marginea satului la pârâii îngânând un cântec. Liniștea și -mulțumirea sălășluiau din nou în inima ei. Ai săi se ridicau sătui de la masă și ea simțea, știa că munca ei e cu folos.

Când a ajuns la pârâu, a pus rufele spălate pe o piatră lată și și-a ridicat poalele în brâu ; s-a aplecat apoi și a luat rufele bucată cu bucată. Le clătea în apa limpede a pârâului, le bătea și după ce le clătea din nou, le storcea și le punea în coș.

Tocmai storcea o cămașă albă când i-au sburat de pe buze vorbele unui cântec vesel: Și-a dat seama deodată că sorocul ei a trecut demult. S-a speriat. Din pricina necazurilor care se ținuseră lanț în ultimii ani, nici nu s-a mai gândit la asta. Nu mai voia, nici nu mai aștepta copii. S-a așezat pe un bolovan și a început să socotească de zor. După ce-a socotit și-a dat seama că e în luna a doua a sarcinii. Deodată i s-a întunecat în fața ochilor. Seara i-a apus lui Jan în șoaptă, cu multă amărăciune:

—■ Credeam că la sărăcia noastră ajunge că suntem cinci guri la masă. Azi mi-am dat seama că ție nu-ți ajunge.

Jan tocmai se așezase să cineze și mânca cu poftă. A înghițit repede îmbucătura pe nemestecate, a lăsat pe masă codrul de pâine din care mușcase și a dat încet la o parte cana cu lapte.

— Sunt un nesocotit! s-a judecat singur, nespus de amă- rît. Dar, Ano, crede-mă, eu n-am înțeles că tu vrei să rămâi la trei. Noi eram șase copii și la voi în casă, după câte știu au crescut patru. Iartă-mă, rogu-te! S-a sculat de la masă dar nu s-a dus la ea, cum se așteptase, ci a ieșit repede pe ușă. Era ca un copil aspru pedepsit. Anei i s-a urcat sângele în obraz. I se părea că fusese nemiloasă, rea. își simți sufletul cotropit de rușine și de tristețe.

În zadar a așteptat să vină Jan să-și sfârșească mâncarea. Nu s-a întors nici la vremea culcatului. S-a culcat singură. Și-a făcut patul, s-a desbrăcat, a stins lampa și s-a băgat în așternutul rece.

Jan s-a înapoiat noaptea târziu. S-a desbrăcat în întuneric și când s-a întins lângă ea, a simțit miros de brad și de rășină. Și-a dat seama că

rătăcise prin pădure. O clipă a stat lângă el nemişcată, ţinându-şi răsuflarea. S-a hotărît anevoie. Dar apoi, grăbită de frică să nu-şi schimbe hotărîrea, l-â cuprins cu braţele de gât, şi-a lipit buzele ei dornice de gura-i închisă şi s-a lipit de el cu tot trupul.

— Jan ! Uită vorbele urîte pe care ţi le-am spus aseară. Şi eu vreau să mai am copii. Nu numai trei. Şi te vreau pe tine, Jan...

În glasul ei tremurător se desluşea rugămintea, patima şi ruşinea omului care se căeşte. Jan i-a cuprins mulţumit umerii şi i-a întors sărutarea mai fierbinte decât o primise.

— Diraga mea...

A fost o grea încercare pentru iubirea şi mândria Anei. Niciodată, nici mai înainte, nici după aceea, nu-şi îmbiase ea bărbatul la dragoste.

UNUL CARE NU VINE INTRE AI SAI

Iarna, Jan a fost foarte sârguincios. Deşi lucra în pădure, isea încă destul' răgaz ca să împletească coşuri şi să facă ături din nuiele pe care le tăiase la Brjezin, toamna, când păscuse vitele acolo. înainte de Crăciun le-a cărat pe toate la oraş, împreună cu cele pe care le făcuse Matej.

În seara de ajun, copiii au căpătat în dar de la el căciuliţe căptuşite cu blană de iepure iar Ana cizme de iarnă.

— Până La vară o să vă îmbrac frumos pe toţi, le-a făgăduit cu faţa luminată de bucuria şi mirarea lor.

Era în Martie, când într-o noapte a venit deodată desghe- ţul iar a doua zi soarele încălzea destul ca stratul gros de zăpadă să înceapă să scadă cu încetul. Apoi, s-a lăsat iar gerul şi s-a prins un polei lunecos peste care, în dimineaţa zilei următoare, a căzut şi un strat subţire de zăpadă. Copiii şi-au căutat săniile sau nişte doage netede şi au început să se dea la vale, de sus de pe Vejfuk până în sat la fântâna veche, dincolo de troiţa din faţa casei săracilor îin caire locuia baba Sala- cika cu bărbatu-său. Deobicei, neliniştea pe care o simţeau copiii din. pricina îndrăznelii lor ajungea acolo la culme. Copiii nu ştiau niciodată dacă nu cumva în ghereta părăsită din faţa casei, chiar spre uliţă, stă ascuns poliţaiul cel bătrân cu ciomagul lui noduros, ori cu toporul în mână. „Poliţaiul" era bărbatul babei Salacika, pensionar militar şi invalid, curier comunal, paznic de noapte şi păstor, toate laolaltă. Avea un chipiu militar vechi şi soios, cu cozorocul rupt, o manta lungă şi roşie de purtată ce era, căci pe vremuri trebue să ii fost verde îndiis, încheiată cu nasturi rotunzi de alamă şi un ciomag noduros pe care ziua nu4 lăsa niciodată din mână, poate doar atunci când mânca. Se îngrijea îndeaproape de buna irânduială ce trebuia să domnească în sat şi poate deaceea sau poate din pricina chipiului militar, lumea îi apunea poliţaiul.

Moşneagul ăsta hapsân şi uscăţiv era la fel cu „căpcăunul" sau coşarul, spaima tuturor copiilor din Lhotka. Mamele îi speriau cu : „bătrânul poliţai" atunci când n-aveau astâmpăr, aşa cum mamele din alte părţi îi ameninţă cu felurite alte sperietori. „Am să te dau pe mâna poliţaiului! Ce să stau să mă necăjesc mereu cu tine, diavole..." Cam aşa le spunea când copiii erau din cale afară de neascultători. Şi ce să vezi! Copiii se linişteau ca prin farmec. Iar când zăreau „chipiul militar" pe

care-l cunoşteau atât de bine toţi, căutau la iuţeală un loc unde să se ascundă. Noaptea aveau vise urîte, visau că îi urmăreşte bătrânul poliţai cu ciomagul acela noduros în mână — spaima lor. Deşi Ana de pe Vejfuk nu-şi speria copiii cu el, Jan, mijlociul, îi striga adesea în somn numele, cutremurat de groază şi trupşorul lui era lac de sudoare.

An,a îl lua atunci în ¡pat lângă ea, să-l liniştească. Geaba îl mustrase pe golanul de Martinéi, luându-l la început cu binele, apoi ameninţându-l :

— Mănânci bătaie dacă îi mai sperii pe fraţii tăi mai mici; ai să vezi!

Băieţaşul se strâmba doar smerit:

— Ba nu, mamă, i-adevărat, poliţaiul cel .bătrân ne goneşte ! Crezi că mie nu mi-e frică de el ? Poate mai mult chiar decât lui Jan, se apăra făţarnic, iar între timp scornea tot felul de blestemăţii ca să-i facă zile fripte bătrânului. Inimioara lui bătea de bucurie oridecâteori ciomagul noduros răsărea în spatele lui, iar el izbutea să scape. Totuşi, simţea uneori şi Martine! cum îi joacă pe spinare, cât de bine îl mai croieşte şi ce greu îţi vine apoi să stai locului când eşti la masă şi ai dedesubt banca tare. Dar păţania asta făcea şi ea parte din isprăvile lor fără număi*.

Pe coastă, sub Vejfuk, săniuşul era „interzis sub pedeapsă", cum glăsuiau ameninţător literele strâmbe pe care le zugrăvise bătrânul poliţai pe postamentul troiţei. Era drumul pe caire-l lua gospodarul de pe Vejfuk când căra apă şi toţi ceilalţi ce stăteau în această parte a satului. Dar poate tocmai fiindcă era ceva neîngăduit, copiii se dădeau mai abitir cu săniuţele. La jocul acesta, băieţii de pe Vejfuk luau parte cu multă osârdie.

Simţeau un minunat fior de plăcere şi de groază când moş poliţaiul ieşea deodată în faţa săniuţelor ce alunecau vijelios la vale. Nu era uşor să coteşti, să opreşti, sau să-ţi iei tălpăşiţa cât era încă vreme. Iar moşul dădea unde nimerea ! Copiii se împrăştiau ca un stol de vrăbii, prin tot satul şi după câteva clipe erau din nou pe coastă. Uneori, când „curcanul" era pe aproape, se mai potoleau, alteori căutau cu ţipete şi tărăboi să scoată duşmanul din bârlog.

Umflăturile şi vânătăile lui Martinéi îşi sporeau uneori numărul şi din pricina curelii lui taică-său; atunci nici să şadă nu mai putea şi era nevoit să-şi căptuşească pantalonii cu cârpe pe care le aduna de prin pod, iar când nu găsea cârpe, cu şapca măcar, căci şi ea era bună să aline durerile. Cu vorbă bună şi cu lămuriri nu era chip să faci ceva. Copiii nu râvneau decât lucrurile oprite şi multe săniuţe cu care gospodarii aduceau butuci şi crăci din pădure, ,au căzut sub toporul moşneagului. De aici au pornit multe supărări, căci mânia părinţilor se îndrepta şi împotriva moşului care voia să i se ştie de frică.

— Ia, un moşneag smintit, dacă nu i-ar alunga pe golani s-ar sătura singuri" de joacă. Numai el e vinovat! (Nu i-a venit mintea nici măcar acum la bătrâneţe, îl judecau cu asprime şi mulţi gospodari s-au dus la casa săracilor ca să se răfuiască cu el.

Ana a ieşit în curte la timp, ca să-l oprească pe Martinel tocmai când scotea din şopron sania cea mare. îşi înfăşurase în jurul trupşorului

frânghia groasă şi trăgea de oişte ocă- rîndu-l pe micul Jan, deşi acesta se trudea din răsputeri să-l ajute.

— Ia astâmpăraţi-vă copii! Puneţi sania la loc 1 le-a poruncit Ana, ascunzându-şi un zâmbet şi i-a trimis în odaie să-l păzească pe cel mic. Ea a intrat îin grajd să dea mâncare la vite, să rănească gunoiul şi să le primenească paiele aşternute pe jos.

Se întunecase şi bărbaţii nu se întorseseră încă. Ana isprăvise în ziua aceea toată apa pe care o avea în ciubărul mare de după uşa tindei şi se gândea acum că dacă Jan va mai zăbovi încă, va trebui să care apa pe întuneric. N-a stat deci prea mult pe gânduri. A luat cobiliţa şi găleţile şi s-a dus singură la fântână, deşi ştia că lui băcrbatu-său nu-i place s-o vadă cărând găleţile pline la deal.

Până jos a mers alunecând uşor, aşa încât nici nu şi-a dat seama ce gheţuş era sub pătura subţire de zăpadă. A umplut găleţile cu grijă ca să nu verse apă în dreptul fântânii şi să sporească gheţuşul ce se făcuse acolo-, Şi-a aruncat cobiliţa pe umăr, a agăţat găleţile, dar când le-a ridicat de jos a cuprins-o un simţimânt neplăcut de neîncredere şi de teamă. Nu prea se bizuia pe picioarele ei. Saboţii lunecau pe ghiaţa lucie. După câţiva paşi şovăelnici, s-a descălţat şi a mers mai departe numai în ciorapii de lână. Păşea uşurel şi cu grijă. Nu uitase că purta din nou în pântece o fiinţă vie.

Era încă la începutul lin al urcuşul, printre case, când deodată piciorul stâng i-a scăpat înapoi. S-a -apucat speriată de cobiliţă şi a încercat să-şi păstreze cumpănirea aplecându-şi trupul în partea cealaltă. Era prea târziu. Piciorul drept n-a putut să poarte singur toată povara, a alunecat şi căutând zadarnic să rămână fin picioare, Ana căzu cu toată greutatea la pământ.

Găleţile răsturnate au zăngănit pe ghiaţă fi apa i-a udat faţa. îşi dădea seama nelămurit doar de durerea straşnică, sfâşietoare, din pântece. A încercat să se ridice. Cobiliţa îi mai atârna şi acum pe umăr cu una din găleţi în care mai rămăsese puţină apă. Când s-a mişcat, a alunecat pe spate cu găleată cu tot şi restul de apă s-a prelins sub trupul ei chinuit de dureri cumplite. Ana a simţit cum se scurge din ea un şuvoi fierbinte.

„Să ştii că aici mor”, a suspinat şi în mintea ei înceţoşată a mijit grija copiilor rămaşi singuri acasă. Apoi nu şi-a mai dat seama de nimica.

După câteva clipe, Matej Kryda, ieşind din grajd, a zărit pe întuneric ceva mic şi negru zăcând lângă grămada lui de gunoi.

„Ai dracului golani! Au lăsat sania în drum” — şi-a zis şi fiindcă şchiop cum era nu putea să sară peste gard şi-a strigat băiatul :

— Matej ! vino încoace şi trage sania aia din drum, i-a zis arătând-o cu ciomagul.

Tânărul s-a apropiat de mogâldeaţă, i-a dat cu piciorul, apoi a ridicat-o de jos :

— Ce sanie! nu-i decât o găleată... a spus râzând.

— Ei ! doamne sfinte! făcu Matej uitându-se deodată în uliţă. Ia uite, colo e cineva lungit jos. Şi-a strigat repede nevasta care a venit în grabă şi a început să se văicărească gă- sind-o acolo- pe Ana. Ce stai de căşti gura degeaba ? a strigat la băiatul care alergase şi el şi rămăsese cu ochii la trupul vlăguit.

— Du-te repede după nevasta lui Sojka şi după Sala- cika !

Băiatul a luat-o la fugă de îi sfârâiau călcâiele.

— Trebue să o aducem la noi, i-a strigat Barka lui Matej.

— Mai bine la noi, că nu avem copii! a auzit în spatele ei vocea înceată a Maneiei lui Pazdernik.

— Ştiu eu dacă Prokop...? a adăugat Barka cu îndoială.

— Doar casa e şi a mea, a rostit Mancia cu toată ho- tărîrea.

În vecini, ştirea a trecut din casă în casă. Câteva femei au alergat îndată. Au dus-o apoi pe Ana în casa lui Kordula şi până să se ii întors bărbaţii de la pădure, Mancia a şi înfăşurat într-o cămaşă veche leşul unui copil născut înainte -ie vreme, pe care în aceeaşi seară l-au pus în braţele bietului Jan. Ana s-a întors acasă, pe Vejfuk, abia după patrusprezece zile, când din ghiaţa de pe urma căreia i se trăgea nenorocirea nu mai rămăsese decât lapoviţa murdară. În tot timpul acesta, Mancia o îngrijise cum nu se poate mai bine. Bărbatul ei Prokop era supărat, iar bătrâna Kordula mârâia şi ea san- •chie:

— Auzi, să vină o străină să lepede şi să zacă în casa noastră 1 Asta numai dracul ne-a făcut-o 1 Iar între timp, prefira de zor mărgelele mătăniilor.

A mai trecut o bucată de vreme până ce Ana s-a întremat destul ca să poată lucra din nou. Prin casă se târa doar trupul ei. Cu sufletul era la bulzul de lut din cimitirul de la Hurka.

„Am fost pedepsită că am cârtit împotriva unei făpturi nevinovată, când mi-am dat seama că o port în pântec. Săracul copil, în loc să crească şi să se bucure de viaţă împreună cu fraţii lui, curând o să ajungă un pumn de ţărână”. O chinuiau mustrările de cuget şi în închipuirea ei se socotea peste măsură de vinovată.

De astădată, bărbatul ei s-a arătat mai cumpănit, mai înţelept.

— A fost o întâmplare nenorocită, trebue să-ţi dai şi tu seama, Ano ! Aşa judeca Jan în linişte şi cuminţenie şi atâta -a căutat să-i deschidă capul, până a recunoscut şi ea că el are dreptate.

FRAŢII

Era al doilea an de când Martinel mergea la şcoală, dar, deşi nu era prost băiatul, nu-i plăcea să înveţe. Era sălbatic, încăpăţânat, neastâmpărat şi mereu veneau plângeri împotriva lui. Cureaua tatălui său îşi făcea datoria, dar nici ea n-o scotea la capăt cu Martinel. Uneori se părea că rugăminţile şi vorbele bune ale mamei erau de oarecare folos. Ana plângea adesea din pricina lui. Copilul acesta nu-i aducea prea multe bucurii.

Micul Jan, isteț și simțitor, era mai mărunțel și mai firav decât frate-său. Era însă iute la mânie, spre marea bucurie a. lui Martinéi care nu știa ce să mai născocească pentru a-l necăji.

— Ar trebui să-ți fie rușine, Martinéi. Nu-ți dai seama ce urît e din partea ta să-l chinui întruna pe frate-tău ? îl mustra Ana, supărată.

— Ce-s eu de vină dacă-i ca un turbat, se apăra Martine! cu încăpățânare. Doar nu l-oi fi învățând eu și asta ! Se bucura însă, în taină, oridecâteori izbutea să-l scoată din țâțâni pe Jan și să-l facă să plângă.

Într-o zi însă a pățit-o din pricina răutății lui. Amândoi băieții mergeau acuma la școală și învățătorul, un tânăr scund,, palid și liniștit, a prins repede drag de Jan, pentrucă era isteț, și silitor. Ajunsese să știe ¡mai multe decât băieții mai mari și chiar decât frate-său. învățătorul îl dădea foarte des ca pildă. Asta îl sâcâia însă pe Martinéi. Ajunsese să aibă multă trecere față de ceilalți care îl ascultau bucuroși. Socotea sârguința fratelui său drept o înfruntare față de el și se răzbuna. Băiețelul n-avea nimic bun de așteptat din partea lui și era întotdeauna ultimul pe care-l chema la joacă. Cu toate acestea nu îngăduia să se atingă cineva de Jan. Văi și amar de acela care s-ar fi încumetat să sară asupra lui. Martinéi era tare la trântă ! Cel care ar fi făcut una ca asta ar fi primit o scăr- măneală mai grozavă decât dacă s-ar fi ridicat împotriva lui. Se înțelege că ascultând de legea firii, își apăra la fel toți frații. Poate fiindcă era cel mai mare se trezise în el simțul răspunderii și deci socotea ca o datorie firească să sprijine și să-i apere pe toți ai lui.

Despre mama și despre tatăl lui toată lumea trebuia să vorbească cu respect. ¡Nimeni nu avea voie să-și bată jóc de culmea strâmbă a casei lor. Văcarul n-avea voie să-i alunge vitele din locul unde le ¡mânase el. Iar dacă cineva ridica piatra împotriva bătrânului Vorjech, era vai și amar de el.

Martinéi era nu numai căpetenia ci și spaima copiilor din Lhotka.

Tânărul învățător de la școala de trei clase din Hurka, pe care o urmau cei doi frați de pe Vejfuk, a făcut cunoștință cu tatăl băieților și, deși cei doi bărbați aveau firi și îndeletniciri deosebite și nu se potriveau nici ca vârstă, s-au împrietenit repede. învățătorul îi împrumuta lui Jan cărți pe care i le trimitea prin băiatul mai mic. Băiatul le băga cu multă băgare de seamă în traista vărgată, între cărțile lui de școală, și spre batjocura lui Martinéi care nu mai putea de ciudă, avea grijă de ele „ca de ochii din cap”.

Într-o zi, când copiii din Lhotka se întorceau în ceată de la școală, Martinéi a înșfăcat traista fratelui său în care tocmai băgase o carte de-a învățătorului și stârnit de strigătele și râsetele celorlalți și de plânsetele și rugămințile fratelui, a început să facă tot felul de năzdrăvănii cu ea. A aruncat-o în buruienile pline de noroi din șanțuri, s-a cățărat cu ea prin copaci, a agățat-o de o tufă spinoasă de măcieș, amăgindu-și mereu fratele care bocea și smucindu-i traista de sub nas tocmai când acesta credea că acuși-acuși, pune mâna pe ea.

Pe micul Jan îl podidiseră lacrimile și tremura de supărare și de ciudă. Iar când a mai și căzut din pricina unui pietroi pe care Martine! i-l aruncase la picioare, s-a înfuriat rău de tot. A ridicat pietroiul și l-a asvârlit în Martinéi care a căzut pe marginea șanțului, în timp ce din

rana de la frunte a început să se prelingă un fir de sânge. înspăimântaţi, copiii au fugit care încotro, rămânând pe loc doar fraţii de pe Vejfuk. În locul mâniei, micul Jan a fost cuprins de spaimă şi milă. S-a aplecat asupra fratelui său şi hohotind disperat a început să şteargă cu batista când sângele ce curgea pe fruntea acestuia, când lacrimile ce şiroiau pe obrajii lui. Într-o clipă, s-a umplut de sânge mai rău decât Martinéi pe care lovitura neaşteptată l-a uluit mai mult decât l-a supărat.

— Martinéi, iartă-mă, n-am vrut, zău că n-am vrut, se văicărea Jan.

— Nu ţipa, dobitocule, că nu m-am supărat, a spus frate- său mai mare îmblânzit întrucâtva şi s-a aşezat pe marginea şanţului.

Privea faţa murdară, mâzgălită de sânge, a fratelui său şi, deşi îi venea să râdă, ar fi vrut să-,1 bată prieteneşte pe umăr şi să-i spună ceva drăguţ. Dar când l-a auzit că-i cere întruna iertare, a strigat .la el înfuriat:

— Taci odată, tâmpitule! Dacă eram supărat te snopeam până acum!

— Bate-mă Martine!!

— Ei, aşi! — nici nu mă gândesc. Gata, s-a isprăvit, s-a sculat încruntat Martinéi.

Din ziua aceea, cei doi fraţi s-au avut mai bine între ei.

Micul Jan a câştigat în ochii lui Martinéi, iar semnul larg de pe fruntea acestuia a rămas pentru Jan toată viaW ca o mustrare.

Martinel s-a mai îmblânzit, fraţii s-au împăcat dar nu pentru mult timp. Mai târziu s-au mai iscat destule pricini de- ceartă între ei.

Micul Jan a devenit un singuratic. Rătăcea ziua întreagă singur prin pădure şi pe câmp şi-i povestea apoi maică-şi tot ce văzuse, tot ce descoperise. În fiecare zi era altceva care-l făcea curios şi Aina îl privea zâmbind şi minunându-se când, cu ochii scânteietori, povestea de pildă despre veveriţa pe care o văzuse înainte de masă. Altădată era în stare să rămână ceasuri întregi pe coastă şi să privească la furnicile mari de pădure cum îşi ridicau muşuroiul. Odată a dat peste el Martinel şi, doar aşa, de al dracului, s-a apucat să răvăşească muşuroiul. Jan s-a îngălbenit, s-a aruncat asupra fratelui său ţipând şi a început să-l lovească cu pumnişorii :

— Sălbaticule, sălbaticule 1 Am să te omor...

Mirat, Martinel l-a împins încolo şi i-a spus cu dispreţ:

— Eşti nebun 1 Cine îşi pune mintea cu tine ? şi a plecat mai departe cu paşi mari călcând apăsat pe picioarele lui voinice.

Lui Martinel îi plăcea să se ducă la curte, la Severin, pe când Jan se ferea să meargă acolo. Văzuse odată cum o slugă înfuriată lovea cu picioarele într-un cal. De atunci n-a mai intrat la curte, iar pe slugă nu putea s-o mai vadă în ochi

Într-o zi, când Martinel a adus în casă un pui de rândunică ce căzuse din cuib şi pe care-l găsise jos sub streaşină. Jan a urlat atâta, încât Ana a dat fuga la şopron, a luat scara,, a rezemat-o de streaşină şi a pus păsărică înapoi în cuib. Jan nu era însă numai ocrotitorul animalelor. Adesea îi aducea maică-şi buchețele de flori pe care le punea în câte un pahar cu apă. Văzând însă că frunzele lor se vestejesc, a întrebat-o:

— Mamă, şi florile trăiesc ?

— Tot ce naşte firea, trăieşte.

— Poate că nu fac bine că le rup dacă pe urmă se veştejesc ?

— Orice lucru pe care ni-l dă firea are un rost al lui.. Florile sunt pentru bucuria ochilor. Dar dacă vrei să trăiască mai mult nu le mai rupe, i-a spus cu dragoste.

Din ziua aceea, Jan nu i-a mai adus flori.

Vaţlav care avea acum cinci ani era un copil liniştit, e- rmândrețe de băiat. încă de acum se putea vedea la el dorul după lucrurile arătoase. Dacă mama lui voia să-l îmbrace cu haine prea roase, se împotrivea, iar dacă-i ieşea un deget sau ■călcâiul din ciorapi trebuia să-i schimbe. Când se murdărea, nu-i dădea pace maică-şi până nu-l spăla, iar dacă-i spunea să aştepte până isprăvea cu treaba, începea să plângă.

Gândindu-se la băieții ei, Ana îi spunea adesea bărbatului său :

„Avem trei băieți, dar parcă nici n-ar fi frați, atât de puțin -seamănă unul cu altul".
Spre sfârşitul iernii a simțit că în trupul ei încolţeşte o noua şi a dorit iar să aibă o fetiță.

SE STRÂNG NORI

„Era pe la începutul lui Iunie, când Barka Roşcata a venit :s-o vadă pe Ana. Nu avea mai mult de patruzeci de ani, dar părea o femeie bătrână. De când Matej Kryda îşi prăpădise piciorul în pădure şi se betegise, îşi ţinea droaia de copii doar din ce câştiga ea. Avusese norocul că de atunci barza nu se mai abătuse pe la ei în casă, şi copiii crescuseră mărişori. Cei trei mai mari începuseră să aducă şi ei câte un ban în casă. Barka a putut deci să se mai odihnească şi ea un pic şi iată •că deodată trupul ei a început să se îngroaşe.

Vorbind cu Ana despre asta, a podidit-o plânsul. Dealtfel îi dădeau destul de uşor lacrimile. A stat puţin pe gânduri, apoi a zis :

— Mă tem că va trebui să doicesc iar, acum la bătrânețe. La încăput' am crezut că o să treacă, dar acum... Şi-a şters cu -colțul năframei gura uscată, iar cu dosul degetelor uscate şi strâmbe, lacrimile de pe obraz. Avea în ochi privirea unei -vite oropsite.

Vestea n-a mirat-o deloc pe Ana : i-a fost însă tare milă de Barka.

— Se întâmplă şi de-astea, dragă Barka ! Şi-apoi nici nu eşti bătrână. Până să ajungi tu babă, copilul tău o să fie demult bărbat în lege şi ar putea să-ți mai aducă multă bucurie. Căuta să aline mâhnirea

vecinei dar nici ea nu credea în ceeace spunea. „Săraca Barka, nu i-e dat să trăiască în linişte nici măcar la bătrâneţe”, se gândea cu amărăciune.

Seara i-a vorbit lui bărbatu-său despre Barka, dar el nici nu lua aminte ce spunea. Părea că gândurile îi rătăcesc cine ştie pe unde.

— Aşa sunteţi voi, bărbaţii ! Parcă nici nu v-ar păsa de suferinţele femeilor, l-a mustrat Ana.

Jan s-a uitat la ea şi atunci Ana a desluşit în ochii lui o jale adâncă.
— Şi bărbaţii au amărăciunile lor de care femeile habar nu au, i-a spus.

Ana văzuse de mai multă vreme că bărbatu-său umblă, tot încruntat şi băgase de seamă că el şi cu tânărul învăţător,, care venea adesea pe la ei, vorbeau cu aprindere. Cei doi bărbaţi foloseau tot mai des un cuvânt ce trezea nelinişte în sufletul ei. „Război !” rosteau sfios şi încet buzele subţiri ale învăţătorului palid, „război”, spunea Jan şi asvârlea cuvântul cu atâta ură de iparcă ar fi scuipat cu gura plină de noroi.

Uneori, Anei i se părea că acest cuvânt neaşteptat umple odaia întreagă, aninându-se de tot ce era viu şi de tot ce nu era viu. I se părea că de sub meştergrinda afumată se sgâeşte la ei cu aceeaşi sfruntare şi duşmănie cu care se amestecа în gândurile ei.

Când îl auzise pentru întâia oară din gura prietenului lui Jan nu-i prinsese bine înţelesul. îşi dăduse seama doar că e un lucru mârşav, nelegiuit, ceva ce trezeşte scârba omului cumsecade. Dar cu cât o urmărea sunetul acestui cuvânt, cu atât îşi dădea mai bine seama de înţelesul lui deplin. Vedea în închipuire bărbaţi ca Jan şi prietenul lui sau ca ceilalţi de prin partea locului, oameni ce trăiau prin munca- şi pentru familiile lor, nevoiţi să se ucidă unii pe alţii din pricina stăpânitorilor ce nu se mai satură de putere şi de măriri.: Nici nu voia să-şi închipuie că şi Jan al el va trebui să fie vreodată printre aceşti nenorociţi: să-şi ucidă aproapele cu mâinile cu care o îmbrăţişase şi o mângâiase.

„Nu, aşa ceva nu trebue să se întâmple”, rostea cu toată hotărîrea de parcă ar fi putut cu vorbele astea să îndrepte soarta. Blândă din fire în tinereţe, Ana ca orice om dorise să primească de la viaţă numai fericire.

Şi astfel, ziua când împăratul de la Viena a dat ordinul de mobilizare, a găsit-o nepregătită.

„Ce fel de om o fi împăratul dacă-şi încarcă sufletul cu o faptă ca asta ? Ori e un ucigaş negru la suflet, ori un nebun!” .a spus îngrozită când Jan i-a lămurit rostul acestui ordin.

În capătul satului, la troiţa veche, decretul de mobilizare — mare cât toate zilele — se sgâia la ei,' iar moş poliţaiul bătea cu nişte beţe tocite în toba mică şi, după începutul cunoscut : „Se dă de ştire tuturor domnilor locuitori”, a vestit satului întreg că mai toţi bărbaţii trebue să plece să lupte pentru „măria sa împăratul”. Iar la biserica din Hurka, preotul cel bătrân a făcut o slujbă mare, binecuvântându-i pe toţi cei ce plecau să moară sau să ucidă.

Grâul se cocea pe lanuri însă cei de pe Vejfuk au lăsat baltă secerişul. Ana şi-a sărbătorit ziua numelui pregătind cele de trebuinţă bărbatului său pentru călătoria cea mare.

Douăzeci şi şase Iulie, anul o mie nouă sute paisprezece, a fost ziua blestemată a vieţii ei...

FARA GOSPODAR

Pentru Ana au început vremuri grele. Trupul ei era istovit din pricina sarcinii dar lucra zi şi noapte până cădea de oboseală. Cu o voinţă desnădăjduită s-a apucat de toate mun cile mai grabnice, ca să le isprăvească înainte de a veni co pilul pe lume. S-a gândit că trebue să treiere bucatele ca să aibă pentru semănătura de toamnă şi pentru pâinea proaspătă. A adus vorba despre greutăţile ei la curte. Chiaburul Severin a dat doar din cap :

— Eşti ca un bărbat, Ano, poţi să te întreci la lucru eu oricare dintre săteni.

Toată toamna, Martinel o ajutase cu spor pe maică-aa. Uneori se mai ducea şi prin sat.

Într-o zi a venit de acolo în fugă ; deabia mai putea răsufla. Făcuse nişte ochi mari cât nucile :

— Mamă, mamă, a strigat alergând spre Ana. Mamă, lelea lui Severin a spus că baba Salacika umblă pe Skalka, după o fetiţă, să ne-o aducă în casă. Zice că a căutat-o pe sub toţi bolovanii. E adevărat ?

— Da, dacă a spus-o gospodina de la curte, atunci aşa trebue să fie, Martinel, a răspuns Ana zâmbind.

Martinel nu s-a mulţumit numai cu atât, ci a plecat spre

Skalka. S-a uitat îndeaproape la toţi bolovanii dar nu i s-a părut să se fi atins cineva de ei. Deşi pentru anii lui era destul de puternic, n-a izbutit să clintească niciunul din loc, iar când a putut În sfârşit să ridice o piatră mai mică, sub ea, în locul fetiţei, a văzut mişunând vieruiuşori şi gândaci. În capul lui Martinéi au mijit tot felul de bănuieli şi a început să lupte ca îndoiala ce-i încolţise în suflet. Câteva zile a fost numai cu ochii pe baba Salacika; aceasta-i trezise groaza şi-l făcea să. se minuneze. „Ei, da, o fi vrăjind! Ştie blesteme şi de bună seamă cu ele mişcă din loc bolovanul sub care-i ascunsă fetiţa. Doamne, de aş şti şi eu vrăji, mama n-ar mai trebui să care apă în spinare. Atunci, n-aş avea decât să dau o poruncă şi găleţile ar căra singure apă !"

Acum Martinéi chibzuia cum să-i smulgă babei Salacika, taina. Mult i-a mai dat de gândit şi taşca' mare, jerpelită, pe oare baba Salacika o purta cu ea când se ducea prin casele unde se năşteau apoi fetiţe. „Aha, să ştii că acolo le-o fi ţinând ! Şi poate tot acolo ţine şi uneltele cu care face vrăji",, îşi dădea cu socoteala.

În fiecare dimineaţă, înainte de a pleca la şcoală, copiii de pe Vejfuk trebuiau să scoată vitele la păscut pentru ca mama lor să nu fie nevoită să le aducă toată ziua de mâncare. Într-o zi, Martinéi le mânase pe o mirişte de grâu lângă pădure. Vaca păştea liniştită pe hat, gâştele îşi umpleau guşa cu buruieni şi cu boabe scuturate şi doar pârdalnicele de

capre alergau întruna spre pădure şi Martinéi nu le mai putea stăpâni şi nu mai pridídea strujind crengile şi dându-le dobitoacelor frunză proaspătă.

Era atât de prins de treaba asta, încât nici n-a băgat de- seamă când baba Salacika a ieşit din pădure şi a pus jos pe hat taşca ei jerpelită oare, cum se putea vedea după burduful' ei umflat, era plină de lucruri tainice. Martinéi a băgat-o de seamă pe babă abia când a început să adune de pe mirişte spicele risipite. Când baba s-a mai îndepărtat puţin de el nu-şi mai putea lua gândul de la taşca plină de taine şi s-a simţit cotropit de dorinţa să afle ce-i în ea. „E un prunc acolo ! De bună seamă e un prunc în ea ! Baba ia fost din nou. pe Skalka", şi-a zis tulburat. S-a apropiat cu grijă de hat, s-a lăsat la pământ şi apoi s-a târît pe burtă până la taşcă. A ridicat cu degetul încuietoarea de alamă, a dat apoi uşurel deoparte clapa şt s-a uitat prin deschizătura îngustă.

A suspinat adânc: inima îi bătea de o simţea în gât. Căuta cu privirea lacom, şi totodată plin de curiozitate. Dar mare i-a fost desamăigirea. Din taşca fermecată zâmbeau vesele spre el, pitărcile nenumărate culese de babă. „M-da, ciuperci! Şi eu care credeam că-i cine ştie ce..."

Sluga de la curte se împrietenise la toartă cu Martinel. Era sfetnicul şi duhovnicul lui. Tot lui i-a destăinuit şi ce-a văzut în taşca fermecată a babei Salacika. Sluga a râs de s-a cutremurat. Îi curgeau lacrimile şi se ţinea de burtă. L-a apucat apoi pe Martinel de păr, l-a scuturat şi i-a dat un ghiont în spate :

— Fugi de aici, măgăruşule! Dacă îmi ajuţi să adăp vitele, am să-ţi spun cum vine asta...

Omul acesta i-a desvăluit lui Martinel, fără înconjur, taina pe care el cu mintea lui de copil n-a izbutit s-o înţeleagă pe deantregul. Zăpăcit de ceeaoe aflase atât de neaşteptat, a umblat câteva zile ca buimac. Îi era ruşine de el însuşi şi se ferea să privească în ochii maică-şi. încetul cu încetul s-a obişnuit însă şi a început să cerceteze lucrurile mai departe, în dorinţa de a le cunoaşte mai bine. Pânza de păianjen a copilăriei lui Martinel se destrămase prea devreme. Viaţa din sat i-a dat deseori prilejul să deslege taina tuturor lucrurilor.

Într-o zi, Ana isprăvise tocmai aratul pământului de „Pe Culme" ; a scos vaca de la plug şi s-a apucat să smulgă rădăcinile de pir pline de pământ pe care K* descoperea mereu, strângându-le în poală ca să le ducă şi să le arunce în drum, la marginea pădurii. Iar după ce a mai cărat acolo şi câteva coşuri de pietre ce ieşeau mereu la iveală, cu fiecare arătură, şi-a legat la brâu un sac în care a turnat boabele şi a început să semene. Mergea agale, cu paşi mari, luând boabele în pumn şi împrăştiindu-le apoi cu mişcări largi. După ce a sfârşit cu semănatul, a înjugat din nou vaca şi a început gră- patul. A întrerupt-o din lucru micul Jan care alergase să-i aducă o veste mare:

— Mamă, nenea poliţaiul împarte prin sat nişte hârtii. Primarul ţi-a trimis vorbă că trebue să dai din grâu şi din cartofi, i-a strigat îngrijorat, sărind cu greu peste brazdele vârtoase ale ogorului vecin, pentru a ajunge până la ea.

— Da ce şi cui să mai dau şi eu ? Abia îmi ajunge pentru gurile voastre. Doar primarul dacă ar mai putea să dea, că are destul în hambar,

îşi făcea ¡socoteala Ana cu glas tare căci credea cu tărie că aşa trebuia să fie.

În vremea aceea, în fruntea comunei se afla chiar chiaburul de pe moşia „La Primarul". Deşi Ana era adânc încredinţată că ei nimeni nu putea să-i ia nimica, totuşi se simţea neliniştită şi nu mai avea astâmpăr pe câmp. S-a întors acasă tocmai bine ca să-l găsească în curte pe primar Împreună cu un bărbat necunoscut şi cu doi jandarmi.

Chiaburul a ajuns în ¡zilele acelea nu numai duşmanul ei făţiş, ci şi duşmanul tuturor sătenilor.

Ana a fost nevoită să predea o parte din recoltă, iar gândul apăsător, că băieţii ei vor trebui să rabde la iarnă da foame, o umplea de jale şi de mânie.

Dar, cu toate necazurile şi munca, Anei îi era tare dor de bărbatu-său. Nu putea să se obişnuiască cu gândul că e plecat şi în primele zile la amiaz şi seara când le dădea copiilor de mâncare, punea pe masă o lingură şi la locul lui rămas gol. Mai trist era însă când se trezea din somn dimineaţa. Cum deschidea ochii, obişnuia să întindă mâna şi să pipăie perna acolo unde se afla capul lui.

Jan trimitea, când şi când, cărţi poştale trandafirii de undeva din Rusia Subcarpatică. Ana nu-şi dădea prea bine seama pe unde se află bărbatu-său. Ştia însă foarte bine că în locurile acelea îl pândeşte moartea şi inima ei era cotropită de o teamă adâncă.

SINGURA IN CLIPE DE RESTRIŞTE

Când a simţit Ana că se apropie vremea să nască şi-a lăsat copiii la curte şi apoi s-a dus singură după moaşă la casa săracilor. Era la sfârşitul lui Octombrie — ploaia rece le izbea drept în faţă pe cele două femei care urcau grăbite spre Vejfuk. Toată ziua plouase, iar spre seară s-a pornit un vânt vijelios care a bătut noaptea întreagă. Nu numai că sgâlţâia uşile şi ferestrele, dar încerca să smulgă de pe casă tot ce nu era destul de bine prins în cuie. În durerile ei cumplite, Ana mai era chinuită şi de grija acoperişului.

Al patrulea copil al ei a venit pe lume pe un timp de două ori vijelios. Pe Vejfuk bântuia o furtună grozavă, iar în lumea largă se deslănţuise furtuna războiului. „Poate că viaţa lui va fi cu atât mai liniştită", se mângâia Ana cu gândul.

Copilul s-a născut a doua zi .dimineaţa. Era tot un băiat. După naştere a trebuit să se scoale foarte repede din pat căci chiar de a doua zi moaşa a fost chemată la Barka lui Kryda. Cum a aflat că mai are încă un frate, Martinéi a venit acasă şi nu s-a mai întors la curte. Ştia prea multe pentru anii lui, nu trebuia să-i arate nimeni că în primele zile, maică-sa nu mai putea să muncească din greu ca înainte. Dădea singur de mâncare vitelor, căra lemne şi făcea focul. Adeseori, ochii Anei se umpleau de lacrimi când îl vedea chinuindu-se să care apă de la fântână, până sus pe Vejfuk. Făcea câţiva paşi şi se oprea să mute dintr-o mână într-alta găleata grea ca,re-l lovea peste picioare.

— Acu nu putem căra apa cu ciubărul, dragă Martinéi, i-a spus Ana. Mai bine du vacile la iaz. Mai încolo apa o s-o aducem cu Bălaia noastră.

Mai târziu, au urcat într-o zi în căruţă un butoi vechi şi un hârdău mare de lemn şi de atunci au cărat cu ele apă tot timpul. Apoi, când vaca a fost aproape să fete, Martine! a împrumutat un cal din sat. Știa să-l mâne ca şi chiaburul şi mult mai bine decât sluga bătrână.

În iarna aceea, Ana a văzut cu mirare că băiatul se schimbase. La şcoală mergea tot fără tragere de inimă, dar se lăsase de ştrengării. Se purta ca un om mare. Privea lumea cu alti ochi, cu ochii unui om în toată firea şi fruntea lui era tot încruntată de atâtea griji pe care le tăinuia.

— Du-te, Martinéi de te dă cu sania, ia-o pe aceea mare, îl îndemna adesea Ana care nu putea să ascundă că-i era doi de ştrengăriile lui.

— Nu vreau, mârâia posac. Dar cum îl îmbia mereu să se ducă, n-a ,mai putut răbda; şi-a luat şapca, a sbughit-o pe uşă ca o săgeată şi nu s-a mai întors decât seara când trebuia să. dea de mâncare la vite. Îi ardea faţa şi avea ochi' scânteietori. Toată seara s-a lăudat apoi cum l-a păcălit pe bătrânul poliţai, iar Ana n-a avut curajul să-l certe. Dimpotrivă, simţea în inimă o adâncă mulţumire.

Ultimul dintre băieţii Anei căpătase numele de Vojtech, după dorinţa fraţilor lui care-l primiseră între ei cu strigăte de bucurie. Mai cu seamă Jan cel mic era foarte drăgăstos cu pruncul. Cum se întorcea de la şcoală se tot învârtea în jurul leagănului, iar când era nevoie îl legăna cu multă răbdare. Vojtech era un copil frumos şi îndesat la trup — necazurile mame; păreau să nu fi lăsat nicio urmă asupra lui. Era foarte vioi şi Ana, când îl vedea, uita că dorise să aibă o fată.

Mai erau câteva zile până la Crăciun, când Ana s-a dus la pădure să aducă pentru copii un pom. A rătăcit o mulţime printre copacii trişti, s-a înfundat în nămeţii îinalţi şi a ajuns, asudată toată şi obosită, la păduricea tânără. Pe drum, a speriat o căprioară rătăcită şi un iepure flămând, iar când s-a oprit în poiană, în faţa păduricii, a sburat peste capul ei o mierlă. Pădurea era liniştită şi numai din când în când se auzea de departe de tot, câte o bătaie. De pe orăcile copacilor tineri cădeau fulgi mari de zăpadă, din care unii i se aşezau pe braţ. Erau atât de uşori, că nici nu-i simţea. Inima îi svâcnea cu putere, iar în suflet i s-a strecurat domol căldura păcii sfinte.

„Aşa o fi simţit şi Jan — şi-a zis când şi-a adus aminte cum îi povestise odată bărbatu-său, cât de puternic a simţit măreţia firii într-o primăvară timpurie la arat „Pe Culme”... şi parcă cineva se uita mereu la mine 1” îi sunau din nou în minte cuvintele lui Jan.

A stat multă vreme nemişcată, ţinându-şi răsuflarea ca să nu tulbure liniştea minunată din jurul ei. Abia când şi-a adus aminte de copii, a cuprins-o zorul. A intrat în pădurice, a tăiat un brad mic şi stufos şi a pornit-o cu el spre casă.

MOARTEA NU ALEGE

Când s-a întors Ana, băieţii care o zăriseră pe geam i-au alergat înainte, s-au uitat la brăduleţ şi s-au bucurat:

— Măicuţă, ai ales cel mai frumos brad din pădure, i-au spus linguşitor. Odaia săracă i s-a părut Anei mai luminoasă şi mai veselă decât era într-adevăr. Trăia încă sub farmecul minunatei clipe din pădure, când i se umpluse sufletul de linişte şi pace.

După amiaz, târziu, a venit pe Vejfuk Baruşka, fata Bar- kăi Roşcata. Fetita cu picioarele lungi şi cu privirea năucă, pe care Ana o ducea cu sania de pe coastă până în sat, se făcuse o fată frumoasă dar puţin cam slăbuţă. Avea chiar ■şi un iubit. Se afla undeva pe frontul sârbesc de unde-i trimitea cărţi poştale trandafirii Baruşkăi la fel cu cele pe care le primea Ana de la Jan al ei.

— Leliţă, vino te rog până la noi ! Mama e rău de tot, au izbucnit din gura ei vorbele rostite cu un glas plin da îngrijorare şi de spaimă.

Ana n-a întrebat-o- nimic. Şi-a aruncat repede broboada de lână pe spate, i-a spus lui Martinéi ce să facă, apoi a pornit-o grăbită spre casa lui Kryda.

Barka născuse foarte greu. Câteva zile, până venise copilul pe lume, avusese dureri îngrozitoare. Pruncul era sănătos însă storsese toată vlaga din trupul mamei lui. Deşi era în lehuzie de aproape o lună, Barka nu se sculase încă din pat. Sângera întruna şi era mai albă la fată şi mai uscată decât un pergament. În vremea aceea nu era obiceiul să fie chemat doctorul, iar ce ştia baba Salacika, doftoreasa satului, era prea puţin în asemenea împrejurări. Când a intrat Ana în odaia strâmtă, plină de ai casei — mulţi la număr — şi de mobila veche, a izbit-o un miros puturos ca de rană plină de puroi. S-a apropiat de pat şi s-a aplecat cu milă asupra vecinei ; Barka şi-a întors spre ea ochii căzuţi în fundul capului. Părea o mucenică.

— Cred că n-am să... a şoptit cu mare greutate.

Ana s-a uitat lung la umbrele de pe fata ei slăbită. I s-a făcut tare milă.

— Ar trebui să aducem doctorul, i-a spus lui Matej şi feciorilor lui.

— Nu, nu vréau doctor, mai degrabă popa, a şoptit bolnava.

— După popă am trimis băiatul, a liniştit-o Matej care tot stătea să plângă.

Barka a dus mâna la gură cum făcea deobicei când îşi ştergea buzele, apoi a rugat-o încet pe Ana :

— Tare m-aş bucura să rămâi aici cu mine până la sfârşit. M-am simţit întotdeauna bine cu tine şi acum mi-e sufletul împovărat de ce-o să vină.

Ana s-a gândit la copii şi la vite, dar n-a putut să nu împlinească dorinţa bietei vecine.

— Rămân cu tine, i-a făgăduit Barkăi şi a trimis pe unul din băieţi la Kordula, căci s-a gândit că Mancia va avea mai multă grijă de copiii ei decât oricare $lta. Şi-a tras apoi un scaun lângă pat şi luând cu gingăşie mâna bolnavei în mâna ei voinică, a început să-i vorbească cu duioşie.

A stat lângă Barka până la sfârşit, înafară doar de clipele când popa i-a citit maslul. Popa a venit pe înserat, sgri- bulit şi de bună seamă răcit. Răsufla greu şi a citit rugăciunea cu glas ostenit. Ana şi-a dat atunci

seama că şi bătrânul începuse să-şi piardă puterile. Barka a murit seara târziu. A treia zi, au dus cu căruţa, la cimitirul din Hurka, sicriul simplu, negru, cu trupul femeii îmbătrânite care abia trecuse de patruzeci de ani. Ana l-a luat pe Ondrej, cel mai mic dintre copiii Barkăi, la ea pe Vejfuk şi l-a ţinut acolo câtăva vreme. L-a pus în leagăn lângă băiatul ei şi uitându-se la cei doi prunci dolofani, se gândea mulţumită : „Parcă aş avea gemeni !"

În anul acela, pe Vejfuk, seara de Crăciun a fost tristă. Băieţii şi-au amintit de tatăl lor şi de darurile pe care le adusese odată. Bradul mic pe care l-au împodobit singuri nu le-a făcut nicio plăcere. Când sub fereastră au răsunat colindele, Jan a început să plângă de ţi se rupea inima, iar Mar- tinel s-a încruntat tare, înghiţindu-şi lacrimile ce-i năpădiseră ochii. Vaţlav abia dacă-şi aducea aminte de taică-său, dar jalea celorlalţi l-a molipsit şi pe el şi s-a apucat să le ţină hangul fraţilor lui, la plâns.

În răgazul acestor zile, Ana a avut vreme destulă să se gândească la bărbatu-său. Îi scria adesea : cu ajutorul micului Jan întocmea scrisori lungi în care îi povestea cu amănuntul tot ce se întâmpla în sat. Deobicei, veştile din sat le aşternea pe hârtie băieţelul cu scrisul lui mare şi cuminte de şcolar. Cu scrisul ei strâmb, Ana îi împărtăşea celui drag toate păsurile şi bucuriile ei.

„Mulţumesc spartei că în ciuda tuturor necazurilor, avem măcar copii buni şi sănătoşi", îi scria de fiecare dată.

ÎNTÂLNIREA

A venit primăvara şi lipsurile erau din ce în ce mai mari. Băieţii de pe Vejfuk trăiau doar cu lapte şi cu cartofi. Dar nu ăsta era necazul cel mai mare. Mult mai prost stăteau cu îmbrăcămintea. Ana nu avea bani ca să le cumpere nici măcar lucrurile de trebuinţă şi băieţii care creşteau foarte repede, erau tare sărăcuţ îmbrăcaţi. Cu durerea în suflet şi mustrându-se în sinea ei, s-a hotărît Ana să desfacă singurul rând de haine bune ale lui Jan şi să înjghebeze ceva de îmbrăcăminte celor doi băieţi mai mari. Se simţea ca şi cum ar fi săvârşit un furt. „Când s-o întoarce Jan o să-şi facă altele”, se liniştea singură şi se apăra totodată. „Doar o să-şi dea şi el seama că băieţii trebuiau îmbrăcaţi”.

Ana nici nu voia să se gândească că războiul ar putea să-l răpună şi pe bărbatu-său. Nu folosea niciodată cuvintele pe care le spuneau adesea femeile, când vorbeau despre bărbaţii lor de pe front „Dacă s-o întoarce”. Ea spunea : „Când s-o întoarce”.

Cărţile poştale trandafirii soseau foarte neregulat. Se întâmpla uneori ca două-trei luni să nu vină nimic, ca apoi să sosească câteva deodată. Tot aşa a fost şi acum. De mai multă vreme nu avusese micio veste de la Jan, deşi ea îi trimisese între timp două scrisori. Trecuse luna Mai şi se apropia şi sfârşitul lui Iunie.

La vremea cositului, când se usca fânul, s-a prăpădit câinele Vorjech, cel mai credincios prieten al băieţilor. Era bătrân tare, îi căzuseră dinţii, surzise, îşi pierduse vederea şi nici nu mai voia să mănânce ca lumea. În sinea ei, Ana se gândea uneori că va fi nevoită să-i facă de petrecanie. Suferea nu numai bietul câine, ci şi micul Jan care se întorcea cu ochii roşii de la coteţul acestuia unde stătea mai toată vremea pentru a-l sili să mănânce.

Ana l-a rugat pe Prokop Kordula, singurul dintre bărbaţii mai tineri care nu trebuise să plece pe front, fiindcă scuipa sânge — „era atins”, cum spune lumea — să ucidă câinele. Dar până să facă Prokqp treaba aceasta, Vorjech s-a prăpădit singur. Într-o dimineaţă, Ana l-a găsit mort în dosul casei. A ascuns deocamdată hoitul ca să nu-l vadă micul Jan, iar după ce băieţii au plecat la -şcoală şi Vojtech a adormit, a luat o sapă şi o lopată şi într-un sac a dus stârvul câinelui pe Skalka unde l-a îngropat.

— Lăudat fie domnul nostru Isus Hristos ! Şi dumnezeu şă te ajute soră, a auzit deodată lângă ea un glas liniştit. Luată pe neaşteptate s-a roşit toată dar a mulţumit, răspunzând la salut. În faţa ei stătea preotul de curând venit în parohia de la Hurka. Preotul de mai înainte, om tot atât de bun pe cât de iubitor de tihnă şi obosit de viaţă, supus stăpânirii şi măriei sale împăratului, îmbătrânise foarte mult în ultimul timp şi-ceruse să fie pensionat. Cel pe care-l avea acum în faţă, venise să-l înlocuiască şi Ana îl întâlnea pentru întâia oară. Era un bărbat fără vârstă, cu umerii obrajilor ieşiţi înafară, cu faţa palidă, cu ochi adânci şi negri şi cu părul rar. Trupul lui înalt era frânt parcă de la mijloc ; tuşea adesea şi se vedea că tuşea asta seacă era pentru el o cazná şi îl făcea să sufere. Se spunea că se dusese pe front ca preot militar şi că fusese rănit. Venea de la oraş, de unde fusese mutat aici, în munţi, ca pedeapsă pare-se. Aşa auzise Ana. Nu era prea drag stăpânirii şi slugilor şi nici oamenii nu-l iubeau.

„E un popă .rău”, se spunea despre el. Nu voise să meargă pe la mănăstiri în fruntea unei procesiuni ca să ceară îndurarea lui dumnezeu,

nu le .grăia oamenilor despre minuni — despre care se vorbise atâta vreme înainte aici în munţi —• şi nu lăsa babele să-i sărute mâna oum voia preotul cel bătrân. Nici predicile lui nu erau pe placul oamenilor. Nu ştia să vorbească. Vorbea simplu, nu căuta cuvintele alese pe care înaintaşul lui le folosea cu prisosinţă. Aici, în vale, doar copiii ţineau la el. Nu le dădea iconiţe sfinte dar în schimb, elevilor sârguincioşi le împărţea nuci şi mere iar celor mai săraci codrii de pâine neagră, plăcinte sau câte o bucată de turtă dulce.

Văzând că băieţii ei vin din când în când acasă pe Vej- fuk, cu astfel de bunătăţi, Ana a început să se întrebe ce fel de om o fi preotul cel nou şi s-a hotărît să se -ducă într-o duminică să-i asculte predica. II zărise de câteva ori din depărtare, rătăcind singur pe câmp sau prin pădure, ba uneori a trecut şi pe lângă casa ei.

— Cum văd, aşezi la odihna de veci o făptură necuvântătoare, a spus cu blândeţe.

— Da. A fost un câine bun şi credincios. Era tare bătrân. S-a prăpădit săracul. Băieţii mei au să-i simtă lipsa, i-a răspuns ea cu tristeţe.

— Zici : bun şi credincios. Atunci fără îndoială că a fost o făptură iubită de dumnezeu. Nu putem să spunem acelaş lucru despre toţi oamenii, deşi sunt făcuţi după chipul şi asemănarea sa. Părintele a oftat. Se părea că nu e în apele lui. Ana a dat din cap şi şi-a văzut de lucru mai departe. Popa s-a. aşezat alături, uitându-se la grămada de nisip şi de pietre ce creştea lângă groapă, cu cât Ana o adâncea mai mult.

— Oamenii nu au unde să-şi odihnească oasele. Trupurile lor sunt împrăştiate pe câmpurile de luptă şi multora nu le este dat nici măcar să stea în tihna pământului. I-au trimis la moarte fără să-i lase să-şi sfârşească măcar lucrul pe care l-a rânduit dumnezeu. Preotul vorbea încet ca pentru sine. Ana a simţit un junghi în inimă.

— Şi bărbatul meu e acolo, dar o să se întoarcă, i-a spus.

A privit-o mişcat. încrederea ce se desluşea în glasul ei i-a trezit luarea aminte.

— Crezi asta cu tărie? a întrebat-o.

— Da ! Cred !

— Atunci dai adesea acatiste?

S-a înroşit.

—- Nu dau. Sunt săracă şi uneori nu am nici cele de trebuinţă pentru copii. Dealtfel nu cred, domnule părinte, ca asta să -folosească la ceva.

S-a uitat la el drept, cu hotărîre. Simţea cum îi tremurau mâinile şi cum îi svâcneşte sângele în tâmple.

Mirat, preotul s-a ridicat de jos şi s-a apropiat de ea :

— Poate nu erezii în dumnezeu ?

— Cred. — Trupul Anei a fost cuprins deodată de o slăbiciune; a trebuit să se sprijine în sapă. Cred în dumnezeu, dar nu în acela despre care ne vorbea în biserică, părintele care slujea înaintea dumitale. Ni se spunea că tot binele de la el porneşte şi că el e cel mai drept, dar totdeauna ni se spunea că stăpânirea tot de la el vine. Ciudat mai trebue să fie dumnezeul care a rânduit astfel lumea 1 Cum rămâne atunci cu bunătatea şi dreptatea lui ? Copiii noştri mor de foame deşi noi muncim de ne istovim, în timp ce domnii nu fac nimic şi hambarele lor sunt pline de merinde. În fiecare duminică, părintele se ruga pentru înălţatul împărat care, zicea că-i pus tot de dumnezeu să ne cârmuiască. Iar împăratul îi trimite pe bărbaţii noştri la pieire. Părintele mai spunea adesea că dumnezeu iubeşte sărăcimea, dar popii cei /de sus care veneau de sărbătorile mari, la parohia de la Hurka, soseau în căleşti frumoase şi nu vedeai la ei nici urmă de sărăcie. Chiar părintele de la Hurka trăia în huzur ca şi domnii de la castel cu care se avea bine. Eu nu cred multe din câte ne spunea să credem. După moarte ne amăgea cu raiul şi ne ameninţa cu iadul. Dar cum se face oare că prietenii lui deh •castel nici nu doreau raiul şi nici nu se temeau de muncile iadului ? Eu însămi am auzit adesea din gura lui multe cuvinte de hulă.

Ana vorbise repede, tulburată, uşurându-se în parte de •ceeace-i stătea pe suflet.

Ochii larg deschişi ai preotului erau ca două fântâni adânci şi limpezi. După ce Ana şi-a sfârşit mărturisirea, s-a apropiat de ea, i-a strâns mâna şi i-a spus :

— Eşti o floare rară, soră. O floare rară şi curată... Apoi a plecat grăbit.

Duminica următoare, Ana s-a dus la biserică să asculte predica preotului nou venit. Nu mai fusese acolo de multă vreme şi a rămas uimită de rânduiala nouă pe care o făcuse preotul. Săracii nu se mai înghesuiau în fund lângă uşă, ci stăteau în locul liber din faţa altarului, chiar lângă băncile domnilor, spre marea nemulţumire a celor ce şedeau acolo. La început, săracii nu s-au simţit bine lângă domni, dar cu timpul s-au obişnuit şi mai cu seamă femeile erau încântate, căci de acolo puteau să vadă şi să audă mult mai bine.

Intrând în biserică, Ana s-a pomenit deodată în faţa amvonului de lemn care a mirat-o acum prin simplitatea lui. Mulţimea de dantele şi numeroasele baldachine fuseseră scoase şi razele calde ale soarelui luminau frumos lemnul îngălbenit de vechime. A ascultat acordurile mişcătoare ale orgii şi glasul plăcut al părintelui care se ruga în faţa altarului celui mare. Dar n-a putut să-şi adune gândurile şi să le îndrepte spre dumnezeu. Era plină de nelinişte şi de îndoielile aşteptării. Poate era curioasă să afle cum va cuvânta preotul, în faţa credincioşilor.

Când preotul a trecut din altar spre amvon, Ana a fost martora unei întâmplări nemaipomenite, despre care câteva, zile s-a vorbit peste tot. Oamenii povesteau tulburaţi această întâmplare, unii făcuţi foc de supărare;, alţii cu un amestec de minunare şi de teamă, dar erau şi dintr-aceia care simţeau o bucurie răutăcioasă. Se întâmplase să fie acolo şi bătrâna Kordula ; sprijinindu-se în toiag, femeia abia îşi urnea picioarele

oloage care îi amorţiseră şi o dureau de atâta stat şi îngenuchiat. Preotul a trecut pe lângă ea şi s-a oprit o clipă :

— Te dor picioarele, bătrânico?

— Cum vezi, părinte. Sunt bătrână şi neputincioasă, s-a jeluit smerită.

— Atunci stai jos ! E un loc gol aici. A luat-o de mână pe Kordula care se trăgea înapoi, a dus-o la banca domnilor îmbrăcată cu catifea roşie şi a aşezat-o acolo, chiar alături de nevasta administratorului. De uimire. Kordula n-a mai simţit nici urmă de durere în trupul ei bătrân. Totuşi stătea ca pe ace şi, minunea minunilor, era pornită împotriva preotului care o socotise deopotrivă cu doamna de alături. Nevasta administratorului a plecat furioasă, frământată de fapt de aceleaşi gânduri ca şi bătrâna Kordula.

— Atâta îndrăzneală ! Asta le întrece pe toate, i-a spus soţului ei atât de tare că a auzit jumătate din biserică.

— O să punem noi capăt acestor laţăţări, a zâmbit rece domnul administrator. Zâmbetul lui era mai ameninţător decât furia turbată care îl cuprindea uneori.

înainte de a-şi începe cuvântarea, preotul şi-a aruncat privirea asupra poporului adunat. Când ochii lui întunecaţi au zărit-o pe Ana, în ei s-a ivit o licărire blândă. Şi ea n-a mai putut să-şi desprindă privirea de a lui şi s-a simţit pătrunsă de o caldă duioşie. Omul cel palid a zâmbit liniştit şi i-a făcut din cap un semn nebăgat în seamă de nimeni. Apoi a început să vorbească domol, şi întorcea mereu ochii spre chipul ei îmbujorat. Anei i se părea că citeşte în sufletul lui şi înţelege cuvânt cu cuvânt toate câte se aflau scrise acolo. înţelesul predicii lui era fără ascunzişuri, firesc şi drept, Vorbea despre viaţa lui Isus Hristos, despre bunătatea lui, despre iubirea lui de oameni, despre viaţa simplă a celor săraci şi despre multe altele. Apoi, preotul a tăcut, s-a întors spre Ana, s-a uitat drept în ochii ei şi şi-a încheiat predica. De atunci, de fiecare dată când se urca în amvon, preotul o căuta cu ochii în mulţime, schimba cu ea priviri pline de înţelegere şi abia după aceea începea să cuvânte.

PROSTĂNACUL ŞI PASAREA DE PRADA

Era după seceriş şi Ana tocmai îşi trimisese din nou • copiii la şcoală, când i-a venit înapoi una din ultimele scrisori pe care i le scrisese lui Jan. Sub adresa pe care micul Jan o ticluise cu litere frumoase, mâna cuiva scrisese nedesluşit : „Dispărut". Când i-a dat poştaşul scrisoarea, a învârtit-o un timp fără rost, între degete, până şi-a dat seama -ce însemna acest cuvânt. A simţit apoi ca un sloi de ghiaţă pe inimă pe care i l-ar fi pus acolo mâna aceea necunoscută. „Dece să-mii facă tocmai mie una ca asta ?" a început să se vaiete nenorocită, fără să ştie de fapt împotriva cui cârtea. După ce i-a mai trecut sperietura,. a început să depene în gând tot ce s-ar fi putut întâmpla pentru ca scrisoarea să-i fie trimisă înapoi. La urmă însă a dat cu îndărătnicie din cap zicându-şi : „Şi totuşi, Jan al meu o Să se întoarcă ! Ne gândim mereu unul la altul şi asta e ca şi cum am fi împreună, chiar dacă nu ne putem scrie".

La câtva timp după asta a venit din nou în sat comisia de rechiziţii şi primarul s-a dovedit din nou a fi duşmanul sătenilor.

— Dacă era aici bărbatul meu, a oftat cu obidă soția lui Sojka când au venit să scotocească în casa ei. Ți-ar spune el câteva să le ții minte, hapsânule, că tot ai vrea să ne jupoi! Și a făcut o mişcare de parcă ar fi vrut să se repeadă la el.

Primarul se încruntă. Unul dintre jandarmi a întins palma -cu degetele răsfirate şi i-a pus-o în pieptul uscat:

— Domol, mătuşă, ia seama la ce vorbeşti ! Și pentru aşa ceva e lege şi domnul primar poate să te bage la puşcărie.

— Dumneata să nu pui mâna pe mine, s-a dat înapoi nevasta lui Sojka din fața jandarmului lovindu-l mânioasă peste mână.

Jandarmul a râs şi primarul a făcut cu mână un semn că i-e lehamite:

— Vezi ce greutăți întâmpin cu oamenii ăştia ?

Ana a ascuns în odaie sub podele, în fața cuptorului, un sac cu făină şi a pus deasupra o ladă. Când a venit şi la eq să scotocească prin casă, s-a simțit scuturată ca de friguri, iar vinele i se băteau cumplit. Primarul a rămas în prag împreună cu un om gras, necunoscut. Jandarmii au intrat în casă.

Se vedea că erau amărîți din pricină că cercetările nu prea dăduseră roade până acum. Ana stătea în tindă şi o tot frământa gândul că vor scotoci şi în odaie. îşi ținea mâinile cu degetele strâns încleştate sub şorț. De frică, ochii i se adânciseră în fundul capului, iar pe față îi înfloriră pete roşii.

Cânld au cObonît jandarmii din pod, cel mai tânăr s'° oprit în fața ei. Avea un grad mai mare decât însoțitorul lui şi era proaspăt venit în comună. Era de statură mijlocie, frumos, bine legat şi de bună seamă ştia că-l prinde uniforma, îşi mângâia mereu mustăcioara răsucită cu meşteşug ce străjuia buzele cărnoase şi sporovăia întruna, în limba lui străină în care „r”-ul suna ca o ațâțare.

Ochii lui negri şi pătrunzători măsurau trupul Anei care era încă o femeie frumoasă, acătării. Jandarmul se pricepea fără îndoială la de-alde astea. Și-a mângâiat mustăcioara neagră şi arătându-şi dinții ascuțiți şi albi, i-a spus :

— Ce zici, drăguțo, să căutăm şi în altarul dumitale? Că în împărăția de sus n-am găsit nimic; poate aici o să avem mai mult noroc. Și s-a îndreptat spre uşa odăii ca un bun copoi care se ia după miros.

Anei i s-au înmuiat genunchii.

— Vă rog! Ce căutați acolo? Doar n-o să dosesc bucatele prin odăi ! a strigat cu un glas sugrumat şi a făcut o mişcare de parcă ar fi vrut să-,1 tragă înapoi. În loc de asta, însă, a intrat după el în odaie. Pe celălalt jandarm, primul, care era mai mare în grad, l-a oprit în prag.

— Am să cercetez singur. Dumneata, domnule sergent, uită-te pe afară ! Ştii ce, ia caută în gunoi ! Acolo ai mai găsit şi altădată. Țăranilor ăstora nu ştii ce le poate trăsni prin cap...

A zâmbit şi a ameninţat-o în glumă pe Ana. S-a apropiat apoi de fereastră, s-a aplecat afară şi s-a uitat la cer de parcă ar fi vrut să vadă cum e vrejmea afară. În treacăt a mirosit o azalee înflorită ce creştea Într-un ghiveci pe fereastră.

— Miroase, i-a spus Anei aruncându-i o privire fugară. S-a uitat apoi iscoditor prin odaie. Ei da, nu-i chiar atât de rău aici ! A mângâiat uşor învelitoarea de pe patul vechi, s-a apropiat de cuptor şi a ciocănit cu unghia arătătorului cărămizile roşii, s-a rezemat apoi de zid şi a împins încet cu genunchiul lada grea. Între timp trăgea cu coada ochiului spre

Ana şi lovea cu patul puştii în podele. Deodată s-a auzit sunând a gol. Ana a făcut o mişcare speriată.

— Linişteşte-te, puicuţo, a zâmbit jandarmul. Ce zici să fac ? Să caut dedesubt ? Cine ştie ce comori or fii ascunse acolo ?

Ana şi-a încleştat buzele.

— Să caut ?

— Te rog, nu, n-ai ce găsi! a suspinat şi a simţit cum îi svâcnesc vinele de la gât.

— Dacă nu vrei, n-am să caut. Eu ştiu întotdeauna să ascult dorinţele femeilor. S-a apropiat de ea şi i-a strâns mâna : Am să vin odată să te văd, i-a suflat drept în faţă.

Speriată, Ana a înlemnit. Deşi toată fiinţa ei se cutremura de scârbă, buzele-i palide n-au scos niciun sunet. înainte de a apuca să facă speriată vreo mişcare de apărare, s-a auzit în prag glasul primarului şi jandarmul a ieşit repede din odaie.

Ana auzea vorbele celor doi bărbaţi doar ca un vuiet îndepărtat. N-a înţeleg ce i-au spus şi nici nu şi-a dat seama când au plecat de pe Vejfuk oaspeţii aceştia nepoftiţi.

Din ziua aceea n-a mai avut linişte. Pe lângă celelalte griji ale ei, mai era acum şi teama de capcana întinsă de duşmanul acesta care oricând se putela întoarce. Văzând că au trecut mai multe zile fără ca jandarmul să se arate pe Vejfuk s-a mai liniştit şi a uitat întâmplarea aceea nesuferită.

Băieţii Anei şi-au găsit un prieten ciudat, aducându-i mamei lor în caisă un ajutor cam nepriceput. E vorba de un omuleţ — să tot fii avut cincizeci de ani — dar care nu era mai mare ca statură decât micul Jan întrecut acum de Vaţlav în înălţime. Omuleţul abia îşi purta trupul puţintel, pe picioarele lui strâmbe şi sfrijite ale căror degete mari, sucite cum erau când umbla, se loveau unul de altul. Când stătea în loc, întotdeauna se clătina puţin ca August prostul de la circ. Dăduse în doaga credinţei şi amesteca întâmplările vieţii, cu închipuirile lui de om bolnav. Povestea oricui despre sfinţii sau sfintele care veneau să-l vadă, i se nălucelau tot felul de minuni şi nu putea să-l sufere pe preotul cel nou de la Hurka fiindcă nu stătea să-i asculte năzăririle. Din pricină că era bâlbâit, babele care luaseră calea bisericii îl ascultau minunate şi ţineau morţiş că sălăşlueşte în el sfântul duh. Iubea copiiiii, iar copiii îi erau prieteni. Orice şotii i-ar fi făcut, le primea cu răbdare. Când ie spunea

povești cu tot felul de lucruri peste fire, cu diavoli și stafii, copiilor li se făcea părul măciucă de frică și îl ascultau cu răsuflarea oprită.

Lumea îi spunea Lojzicek Minune, dar în registrele parohiei Hurka, era trecut sub numele Alois Pata. Trăia mai mult la Hurka, într-o casă care ar fi putut să fie a lui dacă ar fi fost om în toată firea. Acuim gospodărea acolo o soră de-a lui, femeie măritată, care îngrijea și de bietul neghiob.

Aproape în fiecare zi, Lojzicek îi aștepta pe copii în fața școlii și cum îl zăreau aceștia îl înconjurau bucurându-se:

— Lojziciku! povestește-ne ce ți s-a mai întâmplat, îi cereau care mai de care.

— Și aaaseară am aaalungat ddin nnou pe dddracu, începea Lojzicek.

Prinsese o dragoste deosebită pentru băieții de pe Vejfuk căci se chemau ca și el. Ținea foarte mult la numele de Pata, spunând că-i nume nobil. Umbla ca o umbră după micul Jan de pe Vejfuk, fiindu-i recunoscător că îi lua apărarea atunci când ceilalți îl necăjeau prea mult.

Când Lojzicek a început să vină acasă la ei, pe Vejfuk, Ana nu l-a alungat. „O fi vreo rubedenie îndepărtată de-a familiei noastre". Când le dădea de mâncare băieților îi dădea și lui. Lucrul acesta trezise în sufletul lui Lojzicek un simți- mânt de recunoștință. Îi ajuta la treburi prin casă și la câmp și dormea din când în când la ei în pod, pe fân.

În ziua când Ana împreună cu copiii și cu Lojzicek au adunat ultimii cartofi, au ajuns acasă pe întuneric. Era un timp cețos. Negura se lăsase de dimineață peste vale iar acum era o beznă ca cerneala. Vaca înjugată la carul pe jumătate gol mergea orbecăind spre casă. Deasupra cartofilor, înfofolit în paltonul maică-și, dormea micul Vojtech, iar Lojzicek stătea lângă el. Din când în când dădea la o parte cartofii, care din pricina scuturăturilor căruței se surpau din grămadă peste trupșorul copilului. Ceilalți băieți mânau oile și capra după căruță. Ana care mergeă în față, lângă vacă, își dădea seama unde sunt doar după strigătele lor. Când a aruncat o privire în urmă, n-a putut să vadă mai mult decât părul alb de pe spinarea vacii.

După ce s-au întors, și-a trimis la culcare copiii și pe Lojzicek și ea a rămas să isprăvească treburile mai grabnice prin casă. Era aproape ceasul unsprezece când s-a pregătit să se culce. Și-a scos rochia, și-a spălat fața, și-a pieptănat părul și apoi numai în cămașa albă, a ieșit în tindă să pună zăvorul la ușă.

Deodată a încremenit de frică.

Ușa era deschisă și în prag stătea un bărbat care nu era altul decât jandarmul cel nou. Ana a scos un țipăt, dar jandarmul s-a repezit și a tras-o spre el, apăsându-i fața înspăimântată în tunica aspră.

— încet, mai încet, porumbițo! Copiii tăi nu trebue să știe că ai musafiri.

Cum a dat s-o sărute cu deasila, Ana l-a simțit duhnind a tutun prost, a rom și a apă >de colonie. S-a cutremurat de scârbă. A încercat să scape, împingându-l cu mâinile și cu genunchii.

— Ei, ei, pisicuţo ! Nu face pe afurisita. N-am putut să vin mai curând. Dar o să ne scoatem pârleala astăzi. Inţele sese greşit îndărătnicia ei şi o tot împingea spre uşa odăii.

Ana se apăra cu disperare.

— Dă-mi drumul, da ce crezi ?

— Aşa mă iubeşti ? Bine. Fie cum vrei tu ! a bombănit şi a simţit deodată în el puteri de fiară.

Ana s-a rezemat de zid, iar când jandarmul şi-a mai slăbit strânsoarea şi-a proptit genunchiul între picioarele lui, s-a opintit, sprijinindu-se de el cu mâinile şi l-a îmbrâncit cât colo. Jandarmul s-a clătinat şi s-a lovit cu capul de pragul de sus al uşii.

— Căţea vicleană! Asta-i răsplata că ţi-am scăpat bucatele ?

În întunericul din tindă, Ana i-a văzut ochii scăpărând. A simţit cum întinde mâinile s-o prindă şi îndată a şi fulgerat-o o durere cumplită la sânul stâng şi la umărul drept. „Cum o să scap de pacostea asta ?” s-a gândit, pe când încerca să strige după ajutor. Un întuneric câlţos a învăluit-o cu totul pe Ana, de parcă s-ar' fi prăbuşit într-o prăpastie fără fund. Chiar în clipa aceea, deasupra capului ei s-a auzit un râs ascuţit ca o, scârţâitură.

— Ttte bbblestem sssatano ccare iispiteşti sssufletele !

Lojzicek Minune se bălăbănea în capul scării, dând din

mâinile lui lungi. De pe trupul lui puţintel atârna o cămaşă până la glezne, iar părul cărunt şi răvăşit părea un nimb în jurul capului. Jandarmul n-a mai aşteptat altceva. A sbughit-o din tindă şi Ana l-a auzit fugind prin curte cu paşi apăsaţi.

— Nenorocitul! a oftat uşurată. Ai alungat pe satana Lojzicek, acum poţi să te culci liniştit, i-a spus recunoscătoare neghiobului.

A închis uşa casei, a înţepenit bine zăvorul şi s-a întors în odaie. O durea trupul şi îi era silă. A pus în fata cuptorului o albie de lemn, a turnat în ea apă caldă şi s-a spălat pe îndelete, frecându-şi cu o perie tare tot trupul. Apoi s-a şters bine cu un prosop aspru. Şi-a clătit şi gura. Totuşi nu i-a trecut scârba.

În noaptea aoeea însă s-a trezit din nou în Ana femeia ce amorţise. În somn, sângele ei răscolit a început să svâcneas- că, arşiţa îi chinuia trupul şi a apucat-o un dor nespus de bărbatu-său. Şi-a înfundat obrazul încins şi şi-a încleştat degetele în pernă. Numai lacrimile i-au domolit patima.

— Ieri nnnoaptea am alungat dddin nnnou ppe dddracu, s-a lăudat a doua zi dimineaţa Lojzicek faţă de băieţi, când s-au aşezat la masă şi Ana le-a dat să mănânce.

— Ce parascovenii îţi mai trec şi ţie prin cap, Lojzicek, i-a spus râzând Martinel în care se trezise iar dorul de năzbâtii.

— Tu să-l laşi în pace pe Lojzicek, că nu-i el vinovat dacă-i aşa. N-am dreptate mamă ? sări micul Jan să-şi apere prietenul.

Mama a pus pe masă o oală cu lapte fierbinte, a luat cuțitul şi a tăiat pâinea în felii. Pe cea din urmă i-a dat-o lui Lojzicek. După ce a lăsat din nou pâinea pe masă şi-a scuturat cu amândouă mâinile şorțul de făină şi apoi, uitându-se la creştetul negru al micului Jan, a spus:

— De data aoeasta, Lojzicek a alungat cu adevărat diavolul. A spus-o mai mult pentru ea decât pentru copii şi şi-a pipăit cu vârful degetelor umărul umflat.

— Mi se pare că începi să crezi şi tu în minunile lui Lojzicek 1 a spus Martinel care s-a înroşit numaidecât căci şi-a adus aminte că şi lui i se sbârcea pielea când asculta poveştile lui Lojzicek.

Cu tot necazul ei, Ana a izbucnit în râs văzând fața lui încruntată. Vațlav încurajat de râsul ei, s-a urcat pe scaun şi. aplecându-se la urechea ei, i-a şoptit în taină :

— Nu-i nimic mamă. Şi eu ored câte ceva din ce spune Lojzicek, ştii ?

Nu după mult timp au venit din nou jandarmii pe Vejfuk. Au cercetat toate colțurile, iar cel tânăr scotocea mai stăruitor decât toți, aruncând Anei priviri fulgerătoare.

— O să găsim noi ascunzişul ăla al tău, i-a şuierat în față când a pus-o să dea la o parte lada veche din odaie şi a desfăcut scândurile din fața cuptorului.

N-au găsit grâu şi au fost nevoiți să se mulțumească cu un sac de cartofi.

Mai târziu le-au luat şi juninca.

LIPSURILE

Iarna a fost mai grea decât cea dinainte. Ana nu era îngrijorată numai din pricina lipsei merindelor ci şi pentru lipsa de lemne pe care până atunci n-o cunoscuseră niciodată pe Vejfuk. Ca şi celelalte femei din sat, Ana aduna din pădure vreascuri şi crăci uscate ca să aibă pentru foc. Într-o zi însă, din porunca contelui, care de când începuse războiul venea mai des la castelul din Hurka, nimeni n-a mai avut voie să intre în pădure fără să .se ştie din ce pricină. Poate pentru ca, îmbrăcat cu frumoasa lui uniformă de ofițer superior austriac, să poată să vâneze acolo împreună cu prietenii lui, netulburat de nimeni.

Dar mai era un lucru care o îngrijora pe Ana : saboții pe care îi făcuse cândva Jan ca să-i aibă puşi de o parte, se stricaseră demult iar pentru ghete n-avea bani. Şi chiar dacă ar fi avut, tot nu le-ar fi putut cumpăra căci după cum auzise, prăvăliile erau goale.

Ana a încercat să dreagă saboții stricați ai copiilor cu bucăți de tinichea veche şi cu sârmă ruginită oare le rupea ciorapii şi le rănea picioarele. Cârpelile astea nu ajutau însă la nimic şi Ana şi-a dat seama că dacă nu le cumpără încălțăminte, copiii nu vor putea merge la şcoală.

Deaceea s-a apucat într-o zi, să le cioplească copiilor nişte saboţi noi, aşa cum făcea şi Jan. A adus în odaie, din şopron, scaunul de dogărie şi a căutat burghiul şi ciocanul de lemn. A tăiat apoi, în curte, bucăţi de lemn, le-a uscat pe cuptor şi s-a apucat de treabă spre marea bucurie a băieţilor care priveau curioşi cum lucra mama lor.

A cioplit frumos lemnul la un capăt, făcându-i un gurgui, iar la celălalt unde venea călcâiul l-a rotunjit. L-a scobit apoi acolo pe unde trebuia băgat piciorul şi a încercat să sfredelească înăuntru cu burghiul ca să poată intra laba piciorului. Treaba mergea încet şi scaunul de lemn scârţâia şi luneca pe podele de parcă ar fi vrut să zădărnicească opintelile ei. Apăsa din răsputeri cu picioarele pe tălpigă, dar lemnul îi scăpa mereu din cleştele lunecos. S-a chinuit o zi întreagă şi încă alte câteva în şir dar n-a putut duce munca la bun sfârşit. După mai multe încercări a lăsat totul baltă. I-a părut rău de vremea pierdută. A pus lemnul pe care-l lucrase lângă cuptor, iar uneltele lui Jan la locul lor. A simţit un nod în gât de jale şi au năpădit-o lacrimile când a văzut cum vin grăbiţi de la şcoală copiii ca să vadă ce-a lucrat.

— Mama voastră-i o nepricepută, a oftat.

— Când am să fiu mare, mamă, am să mă fac cizmar şi am să vă fac la toţi nişte ghete faine, a mângâiat-o Jan.

— Mamă, să încerc eu. Poate izbutesc, a sărit Martinel.

Ana le era recunoscătoare băieţilor că ştiu să împartă

greutăţile cu ea. S-a mai gândit câteva zile, apoi a căutat în pod nişte sdrenţe de haine din care a cusut pentru copii nişte papuci căptuşiţi cu blană de iepure şi pingeliţi cu împletitură de paie. încălţămintea asta nu era deloc arătoasă şi copiii trebuiau să şi-o lege cu sfori ca să nu le cadă din picioare. În schimb era călduroasă şi cu ea puteau să alerge mult mai uşor decât cu saboţii.

Zilele, săptămânile şi lunile scăpătau încet, trecând ca să vină altele şi mai crâncene, deşi lumea spunea că mai rău decât atâta nu poate fi. Nu ştia nimeni când se va sfârşi războiul. Veştile despre urgia războiului le aduceau aceia care se întorceau, fie răniţi, fie în permisii de câteva zile.

A venit şi la Lhotka primul invalid. Era gospodarul casei lui Haba din luncă, cea din vecinătatea curţii chiabureşti căreia i se spunea „La Primarul". Omul acesta, tânăr încă, nu era din partea locului. Era dintr-un sat mai de sus, din munţi, tocmai de la graniţa Bavariei. Se însurase în casa lui Haba, puţin înainte de începutul războiului. Avea atunci putere din prisos. Pentru el lucrul era o joacă şi îşi strângea neves tica tânără în braţele-i vânjoase de îi curma răsuflarea. Când a trebuit să plece părea o floare ce se deschisese mândră lai soare, dar pe care o bătuse bruma.

Tânărul Haba, cum i se spunea după casa în care se în surase, deşi pe numele bun îi aicea Tyţ, s-a întors acum pe jumătate orb, purtând pe faţă şi pe piept urmele vinete ale rănilor făcute de schijele granatelor şi cu mâneca dreaptă a hainei goală. Îi lipsea braţul drept. Cu stânga îşi băga mâneca goală în buzunar ca să nu bată prea mult la ochi.

Julka, nevasiă-sa, umbla prin sat cu ochii înroşiţi de plâns. Şi nevasta lui Sojka îşi blestema soarta. Josef' al ei fusese împuşcat

pentrucă încercase să treacă la duşman. Ca dezertor, fusese socotit trădător al patriei şi al măriei sale împăratului. Acestea se întâmplaseră pe frontul rusesc.

Pe casa de pe Vejfuk parcă ar fi căzut un blestem, atâtea griji şi lipsuri se abătuseră. Şi iarna a venit din nou. Era a patra de când plecase Jam. Trei din copiii Anei mergeau la şcoală ; rămăsese acasă numai cu al patrulea, cu Vojtech. Aproape nu mai ieşea din odaie. Descosea şi spăla sacii de făină şi de grâu şi făcea din ei hăinuţe pentru copii. Martinel purta sumanul lui taică-său. Îi suflecase mânecile şi sărea la bătaie dacă ar fi râs cineva de el; din pricina asta i-ar fi snopit chiar şi pe copiii domnilor delà curte. Ana avea multe necazuri cu îmbrăcămintea. Lui Vaţlav îi făcuse palton dintr-o pătură groasă, iar Jan cel mic purta hăinuţele roase rămase delà fraţii lui.

Pe câmp şi prin păduri umblau nişte oameni ciudaţi, aşa că Ana demult nu mai avea curajul să meargă după vreascuri. Însă, iarna fiind grea şi cum copiilor le plăcea grozav să stea ghemuiţi pe cuptor, a desfăcut şopronul vechi şi a început să ardă scândurile. Mai târziu a venit şi rândul hambarului. A făcut rost de lacăte şi noaptea închidea graj dul şi coteţele iar uşa casei o ţinea zăvorită şi ziua. Jandarmii patrulau şi lumea spunea că-i urmăreau pe dezertori. Ana nu prea ştia ce înseamnă asta şi n-a înţeles deloc dece, aşa pe nepusă masă şi după atâta vreme, şi-au adus aminte şi de Jan al ei. Au venit să o descoasă, au ameninţat-o şi au sUduit-o. Nu şitia nimic. Le-a arătat cărţile poştale tran dafirii şi scrisoarea pe care scria „dispărut”. Când au plecat s-a simţit uşurată. Erau cu toţii străini, vorbeau stricat ceheşte. Jandarmul tânăr cu ochi sfruntaţi care-i dăduse târcoale odată, pierise din aceste locuri şi cei noi nu se uitau Ia ea. Nu mai era femeie ca o floare. Cutele uşoare de pe frunte se adânciseră, iar în jurul ochilor şi gurii se iviseră o mulţime ide creţuri mărunte. Vojtech, care avea trei ani şi care de mic era tare drăgăstos, îi căuta în cap firele de păr albe.

PRIETENUL

Într-o zi, încă înainte de sărbătorile Crăciunului, a fost un viscol de n-ai fi alungat nici câinele afară, cum spune lumea. Drumurile erau troienite cu zăpadă şi băieţii de pe Vejfuk, care din pricina asta nu puteau să se ducă la şcoală, stăteau şi se jucau după cuptorul cald. Afară cădea o ninsoare deasă, iar în odaie era cam întuneric. Ana abia mai vedea să lucreze. Torcea lână pentru flanele şi împletea copiilor ciorapi. Îi stăruia atât de mult în ureche scârţâitul roţii încât nici n-a auzit bătăile în uşa care. era închisă pe dinlăuntru cu zăvorul. Când micul Jan i-a spus ca bate cineva, s-a cam speriat.

„Cine să se fi rătăcit oare pe aici pe o vreme ca asta ?” s-a mirat, alergând în tindă.

A fost şi mai mirată şi oarecum .încurcată văzând ce oaspete ales avea-. Preotul delà Hurka urcase până la Vejfuk. Deşi afară crăpa-u pietrele de ger, faţa preotului era palidă, doar umerii obrajilor îi avea îmbujoraţi.

— Dumnezeu eu tine, soră, i-a spus Anei dându-i mâna. Palma lui era umedă şi. ardea. S-a aşezat ostenit pe scaunul pe care mai înainte Ana l-a şters ou grijă, şi-a desfăcut delà gât şalul gros şi a tuşit uşor. Ana a băgat dè seamă că avea un pachet mare pe care şi l-a aşezat pe genunchi.

— Ambăgat de seamă că lipseau copiii tăi delà şcoală şi am venffTâ văd cum o. mai duceţi.

— Trag ¡mereu nădejde că o să fie mai bine, a spus Ana, turnând lapte într-o cană, ca să-l ospăteze.

— Să nu-ţi pierzi credinţa, soră ! Vremea mântuirii nu e departe. A început să se lumineze ! Şi a zâmbit cu zâmbetul lui frumos. Când i-a pus în faţă cana cu lapte, a mulţumit dar n-a vrut să primească.

— Ştiu că cel ce dă din puţin, dă cu bucurie ! Copiii tăi au însă mai multă nevoie de lapte! S-a uitat la copilaşii ce amuţiseră după cuptor.

Preotul n-a stat mult pe Vejfuk căci se întunecase dea- binelea, iar peste lucrurile din odaie se aşternuseră umbre dese. Totuşi' când a plecat, Anei i s-a părut că se făcuse lumină în jurul ei şi o maire linişte îi coborîse în suflet, înainte de plecare i-a dat pachetul cel mare. Era încurcat, se temea să n-o jignească. În pachet se afla încălţăminte pentru copii şi câteva rufe vechi, un plic cu doi zloţi şi puţin zahăr învelit cu grijă într-o hârtie. Când l-â desfăcut, Ana a început să plângă. Pe Vejfuk nu mai văzuseră zahăr de foarte multă vreme. În locul zahărului Ana foloJWP*un sirop pe care îl pregătise în toamnă fierbând sfecla pe care o avea pentru vite. Era amărui şi îţi ardea gura dar copiilor li se părea tare gustos.

Sărbătorile Crăciunului, deşi sărace, au luminat totuşi cu farmecul lor, mai cu seamă pentru copii, câteva din mulţimea zilelor triste. În ziua de Crăciun, Ana a fript un iepure de casă şi a făcut plăcinte cu sirop, presărate cu mac. După masă, copiii au ridicat în curte un ora de zăpadă. Martinel a făcut rost de nişte scânduri netede şi a scos de sub şopron şi sania cea mare. Numai negura serii şi foamea i-a adunat de pe drumuri în casă.

UN OASPE URIGIOS

Cum s-a topit şi ultima zăpadă, Ana s-a pregătit pentru munca câmpului. A început cu căratul gunoiului. Zilele erau răcoroase şi pământul era încă umed şi îngheţat; Ziua burniţa şi Ana nu putea să-l ia pe mezin la câmp pe o vreme ca asta. II lăsa la Baruşka, fata lui Matej Kryda, care gospodărea acum singură în casă şi îngrijea de fratele mai mic.

Deşi Ana îşi iubea mult toţi copiii, simţea totuşi că cel mai mic era şi cel mai scump inimii ei. Şi fiindcă socotea că astfel îi nedreptăţeşte pe ceilalţi, încerca să-şi împace cugetul spunându-şi că dragostea ei trebuia să înlocuiască pentru el şi dragostea de tată. Vojtech era cel mai duios dintre toţi copiii ei. Era voinic la trup ca altădată Martinel, dar avea isteţimea lui Jan şi capul bălai şi frumos al lui Vaţlav. După ce l-a dat jos din leagăn, dormea în pat lângă maică-sa pe locul unde dormise mai înainte tatăl său. Se trezea deseori şi nu-i lăsa nici pe ceilalţi să doarmă cu gunguritul lui. îşi punea capul pe umărul maică-şi şi mângâind-o pe faţă, murmura desmierdător: „Mămica mea, a mea !" Şi era tare bucuros când îşi dădea seama de asta. Ochii lui albaştri erau ca nişte izvoare când priveau ide aproape obrazul mamei. Altădată îşi -ascundea capul sub braţul ei şi o speria : „Nu e Vojtech 1" Erau jocurile oare-i plăceau cel mai mult şi Ana nu cunoştea altă bucurie mai mare decât cea pe care i-o dădeau clipele astea. îşi lua odorul în braţe şi îi mărturisea într-ascuns de ceilalţi : „Eşti cel mai scump băiat!" şi zâmbea când o mângâia pe faţă.

În ziua aceea când a venit să-l ia de-acasă, de la Kryda, unde Baruşka văzuse de el toată dimineaţa, copilul a alergat înaintea ei lăcrimând, iar când s-a aplecat spre el a apucat-o strâns de gât şi a început să plângă cu hohote.

— Mi se pare că azi te-a necăjit ? a întrebat-o Ana pe Baruşka, -mângâind creştetul bălai al copilului.

— Amândoi m-au necăjit ! Vojtech a scâncit mereu şi Ondrej mi-a sco-s sufletul, s-a jeluit fata. Ana a simţit că, sub palma ei, fruntea copilului ardea. „După masă, rămân c-u el acasă", şi-a zis ducându-l pe Vejfuk.

Copilul parcă s-ar fi schimbat. Altădată putea să-şi vadă de treburi pe afară căci Vojtech se juca liniştit cu câte o piatră sau o bucăţică de lemn. În după masa aceea avea toane, o trăgea întruna de fustă şi cum ieşea din odaie, fie numai pentru o clipă, începea să sbiere. Ana nu -mai ştia ce să facă cu el. L-a pus în pat. Copilul a adormit în sfârşit, dar era neliniştit în so-mn. A ieşit în curte ca pân-o dormi copilul, să încarce cu gunoi căruciorul pe care voia să-l -ducă pe lan după ce se vor fi. întors ceilalţi copii de la şcoală. A împins căruţul spre marginea gropii cu gunoi şi s-a apucat de treabă. N-a apucat însă nici de cinci ori să ia gunoiul în furcă şi p-e pietrele potecii ce duceau din faţa casei până la poartă, au răsunat paşi mărunţi şi îndată s-a ivit şi căp- şorul cu păr negru al lui Jan. La început, Ana s-a bucurat văzându-i faţa drăgălaşă şi rumenă, dar băgând de -seamă că-i lucesc ochii s-a speriat. Băiatul se plângea că-l doare capul -şi că vărsase. „Deşi era cel mai lacom dintre copiii ei n-a vrut să mănânce şi s-a lăsat culcat în pat. Ba a rugat-o singur să-l oblojească la cap cu cânpe ude.

Ana s-a întors la treaba ei dar n-a mai avut linişte. Din când în când intra în odaie ca să-i schimbe oblojelile şi atunci se uita la el îngrijorată. Era foarte liniştit, dar buzele i se spuziseră de arşiţă. În schimb, Vojtech o necăjea mereu.

— Nici Jan, când era mic, n-a fost atât de plângăcios, a spus Ana în şoaptă.

Noaptea au dormit prost. Le-a. fiert ceai de buruieni şi le-a schimbai oblojelile lla amândoi. Dimineaţa s-a mirat văzând că nici Vaţlav nu voia să se mai scoale. Martine! nu se plângea de nimic, ba a şi dat de mâncare la vite înainte de a pleca la şcoală. Totuşi şi el era -tăcut şi încruntat ca niciodată.

Ziua parcă nu se mai sfârşea. După masă a început o ploaie deasă. Pe geamuri apa curgea şiroaie. Anei i se părea că simte răceala ei în tot trupul. Umbla prin odaie în vârful picioarelor din ce în ce mai neliniştit. Toţi copiii se plângeau că-i doare în gât.

Seara, văzând privirea mohorîtă a lui Martinéi, s-a simţit şi mai îngrijorată.

— Dece te încrunţi ? l-a întrebat. Băiatul privea ţintă nodurile din podele şi tăcea cu încăpăţânare.

S-a apropiat de el şi şi-a petrecut degetele prin părul lui sbârlit :

— Spune-mi, băiatul mamei, ce ai ? l-a rugat domol. Martine! a apucat-o deodată de mijloc, şi-a ascuns faţa în flanela ei veche, şi a început să plângă cu suspine:

—- Nici mie nu mi-e bine, mamă !

Ana n-a închis ochii toată noaptea, iar dimineaţa s-a dus s-o cheme pe baba Salacika. Baiba i-a cercetat temeinic pe băieţi, a pus la fiert nişte buruieni pe care le adusese cu ea şi le-a dat să bea zeama, iar la urmă a încercat mijlocul în care avea cea mai mare încredere : descântatul. Şi-a pus mâinile subţiri şi uscate pe creştetul băieţilor şi mişcând muteşte din buze, a început să descânte. Apoi s-a rugat cu glas tare:

— Lasă-i în grija domnului. El are milă, i-a spus Anei care o privea neliniştită.

În sinea ei se cam îndoia de priceperea babei. În clipa aceea şi-a adus aminte de Barka lui Kryda pe care Salacika o îngrijise cu aceleaşi leacuri.

După ce a plecat baba, Ana s-a gândit ce să facă. Simţea că băieţii sunt în mare primejdie. Nu avea însă bani pentru doctor şi era oale lungă până la oraş. Totuşi îşi dădea seama că nu poate sta cu mâinile în sân, că trebue să-şi scape copiii. Deodată şi-a adus aminte de preotul din Hurka şi fără să mai pregete mult, a dat o fugă până la el. L-a găsit în paraclis. Tocmai se pregătea pentru slujba de dimineaţă.

Când i-a spuis necazul, el i-a răspuns fără multă vorba :

— Merg cu tine, şi şi-a scos repede odăjdii le.

— Banca domnilor e plină azi, părinte, i-a atras cineva atenţia, puţin cam aspru, preotului, adăugând apoi mai cuviincios, aşa cum se şi cădea : A venit toată familia domnului administrator şi aşteaptă.

—- În coliba săracului aşteaptă câţiva copii bolnavi, i-a astupat preotul gura şi a ieşit repede afară, cu Ana ; era o zi posomorită. Grăbiţi, clefăiau prin noroiul cleios,. în tăcere. Preotul tuşea din când în când, iar Ana era cu gândul la copii.

Nu ştia ce înseamnă cuvântul „infecţie” pe care preotul l-a rostit de câteva ori în timp ce-i cerceta pe copii.

— Trebue să găseşti pe cineva care să-i ducă la spital, a spus el cu gravitate.

Anei i s-au înmuiat genunchii şi inima a început să-i bată tare. ¡Nu s-a încumetat, totuşi, să se împotrivească.

— Asta n-ar putea s-o facă decât cineva din sat, a spus cu suflarea tăiată. Dar nu ştiu cine, că-i departe şi acum cară gunoiul.

— Mă duc eu să văd, a hotărît preotul. Până atunci, pregăteşte copiii de drum !

N-a simțit nimic altceva decât o cumplită moleşeală în toate mădularele. Cu mâinile tremurătoare, a îmbrăcat copiii care plângeau. Dorea să se isprăvească totul mai repede. N-a trecut mult şi a sosit pe Vejfuk o brişcă țărănească.

— O să sburăm ca smeii, i-a făgăduit vesel preotul.

Preotul a ajutat-o să-şi scoată băieții din casă. I-a învelit în perne şi țoale. Chiar şi pe Martinéi care se apăra cu înverşunare.

— Mă duc eu cu ei, a spus preotul. Mai bine rămâi dumneata acasă. La înapoiere îți dau eu de veste.

Când brişcă a pornit, s-a întors spre Ana, s-a uitat la chipul ei palid şi i-a zâmbit duios, cum ştia el : „Un om căutat la timp e aproape vindecat!" Apoi au plecat, şi odată cu ei a plecat şi inima Anei.

S-a întors în odaie, a încălțat bocancii vechi ai lui Jan,. a închis uşa casei, cotețul şi hambarul şi a pornit-o în sas, spre Skalka, iar de acolo prin pădure, spre ora-ş. Când a ajuns pe şosea, a zărit brişcă în depărtare. Şi-a aninat privirea de ea, căutând să n-o piardă o clipă din ochi, dar degeaba. Noroiul era prea clisos şi caii focoşi fugeau atât de repede, încât nu se pu-tea ține după ei.

Între timp, în fața bisericii din Hurka, cucoanele indignate clocoteau de furie.

— Asta e nemaipomenit! au început să strige uitân- du-se una la alta, când paracliserul, şiret, le-a adus la cunoştinţă cu cuvinte linguşitoare, că părintele plecase la oraş. ca să ducă la spital pe capiii lui Pata.

— Mult n-o să-i mai înghițim obrăzniciile! Bărbatu-meu şi măria sa contele au să-l învețe ei minte! a rostit în auzul tuturor, cu semeție, cucoana administratorului. Să vă spun ceva, doamnelor, dar să rămâie între noi, şi a adăugat în şoaptă : la episcopie e încondeiat şi cred că în curând o să . fie caterisit. Se zice că se poartă aşa cum nu se cuvine sa se poarte un om cuvios, şi deaceea n-are ce căuta în sânul bisericii!

Şi babele bisericoase îl cleveteau sub zidul cimitirului.

— Ați văzut! Mai multă cătare au la el nişte mucoşi de copii decât sfânta liturghie!

— Cine ştie ce istorie o mai fi şi asta, că prea multă grijă are de ăia de pe Vejfuk! Acasă are o babă care-i ține gospodăria, dar Vojacika a fost dată dracului în tinerețe, iar acum a rămas fără bărbat. Vedeți cum vine treaba...

— Halal părinte, să intre în cârd cu nişte păgâni ca! ăştia ! spunea bătrâna Kordula, lovind cu bățul în noroi.

Într-adevăr, nu era un bun preot!

CALVARUL

Pe trotuarul oraşului, lumea se împiedica de Ana care era zăpăcită de atâta forfotă. Toți o înghionteau cu răutate. Ba îşi mai şi băteau joc de

ea : „Măicuță, ce cauți la oraş dacă nu eşti învățată să umbli decât pe maidane ?” Era prea năucită ca să mai răspundă la astfel de vorbe.

În fața porții spitalului mişuna omenirea. Erau o groază de soldați schilodiți în fel şi chip. Un om îmbrăcat cu uniforma militară trecea drumul sărind în cârji. Deabia putea să se mişte, că n-avea decât un singur picior. În locul celuilalt, cracul pantalonului era îndoit şi prins sus cu un ac mare de siguranță. În fața Anei stătea un alt soldat cu o năframă neagră legată peste ochi.

Mai târziu, au început să treacă pe lângă ea soldați de toate vârstele. Toți aveau vârîte câte o mânecă goală în buzunar. Prindea frânturi din vorbele lor: „Acasă, curând se apucă să pună cartofii şi noi pierdem vremea pe aici. Fir-ar al dracului!” „Ba eu sunt mai fericit că nu trebue să dau ochii cu ei. Ce să facă cu un olog ? Să le mănânc pâinea degeaba ? Şi aşa deabia le ajunge!” „Da poate s-o găsi de lucru şi pentru noi”, a adăugat un tânăr, plin de speranță. „Ba puțin le pasă de noi!”

Vorba aceasta a sunat ciudat, de parcă omul şi-ar fi tras singur o palmă.

Ana se simțea adânc tulburată. „Poate tot aşa s-o - întoarce şi Jain.” Gândul ăsta a început s-o chinue. Şi-a adus apoi aminte pentruce venise şi s-a uitat la poarta neagră a spitalului. N-a izbutit să pătrundă înăuntru. Stătea sgribulită lângă zidul umed şi «rece îşi-i răsunau în minte vorbele răzlețe pe care le auzea : „...le-a dat zarzavaturi. Azi o să fie supă de oase!” Două femei mai bătrâne cu nişte coşnițe în mână au trecut pe lângă ea : „l-am spus că-i dau câteva peste gură şi atunci a lăsat-o mai moale!” Pe cealaltă parte a străzii treceau oamenii murdari cu fețe stacojii şi umflate: „...un caz grav de tromboză”, a auzit Ana când doi domni cu mutre serioase au ieşit grăbiți din spital. „Inchipue-ți! A vrut s-o sărute pe Vera !” „Iar pe mine m-a poftit să merg cu el în parc, ăsta să ştii că e.J” Au trecut apoi nişte fetițe »vesele şi râsul lor suna ca nişte zurgălăi. „Eu, domnule...” Ana n-a mai priceput nimic. Vedea lumea ce trecea prin fața ei ca printr-o ceață din ce în ce mai deasă.

— Bine, soră, dece n-ai rămas acasă ? a grăit un glas blând şi o mână prietenească s-a aşezat pe umărul ei.

Ochii adânci şi negri ai preotului o priveau cu o mustrare domoală.

■•- N-am putut altfel, a şoptit vinovată.

— Atunci, să mergem.

A luat-o uşor de braț şi a intrat cu ea în clădirea mare. Au străbătut un coridor lung şi alb. A bătut apoi la una din nenumăratele uşi şi a intrat cu Ana într-o odăiță mică şi foarte curată. Un bărbat cu halat alb a întors capul spre ei.

-• Tu eşti, Petre?

Glasul lui tineresc nu se potrivea deloc cu fața îmbătrânită, brăzdată de sbârcituri. Fără să vrea, Ana s-a uitat înapoi. Nu, nu mai era nimeni acolo înafară de preot.

Când şi-a adus aminte mai târziu de asta, şi-a dat seama cu mirare că niciodată până atunci nu se întrebase- care era numele de botez al prietenului lor.

— Femeia aceasta are nevoie să fie încurajată, a spus preotul către doctor. E mama copiilor pe care i-am lăsat în îngrijirea ta.

— Fii pe pace, măicuță !

Glasul doctorului era ca roua dimineții.

— Băieții dumitale au o boală molipsitoare, dar o să scape. O să-i țirfern aici câtva timp şi dumneata o să poți veni să te uiți la ei pe fereastră! Ridicând apoi tonul, i-a spus răspicat: Acasă, însă, măicuță, să cureți, să spoieşti şi să desinfectezi tot. Să fie casa curată ca paharul când se vor întoarce băieții.

— Atunci, n-au să moară ? Oamenii de pe la noi se duc la spital numai ca să moară, a oftat Ana uşurată de piatra ce-i stătea pe inimă, de când preotul rostise prima oară vorba „spital".

— Știu, a zâmbit trist doctorul, adăugâAd : Copiii dumitale n-au să moară fiindcă ai luat din pripă boala ! Să faci întotdeauna cum ai făcut acum. Veniți la noi ca să vă faceți sănătoşi, nu când veți fi pe moarte!

Ana se simțea de parcă ar fi străbătut o luncă înrourată" în faptul unei dimineți de primăvară, atât de mult o înviorase glasul doctorului.

CASA PARINTEASCA E DEPARTE

Când băieții Anei s-au întors delà spital, grădina de pe Vejfuk era în floare şi dacă n-ar fi fost restriştea abătută asupra satului, toată coasta ar fi părut raiul pe pământ, atât era de frumoasă primăvara.

În odaie mai stăruia încă un iz de carbol şi de clor. Ana turnase din belşug désinfectante când se apucase în primele zile de singurătate să curețe prin casă. În primele zile după întoarcere, copiii păreau foarte schimbați. Umblau încet şi cu teamă prin casa veche, şi Anei i se strângea inima la gândul că ar fi cu putință să se fi înstrăinat într-un timp atât de scurt. Numai Martinel, cel mai vânjos dintre ei, şi-a venit repede în fire şi s-a întors voios la jocurile lui de mai înainte.

Zilele acestea au fost pentru Ana cea mai grea încercare. Copiii erau palizi, slabi, fără vlagă, aveau urechile străvezii şi parcă mai depărtate de cap. şi înapoia lor, la ceafă, nişte scofâlcituri în care ar fi putut să-şi bage pumnişorii.

Cei mai greu loviți erau Vojtech şi micul Jan care fusese întotdeauna un copil plăpând.

— Dă-le să bea lapte mult şi să nu-ți tremure mâna ■când le ungi pâinea cu unt. Dacă sunt bine hrăniți, se vor întrema repede, a sfătuit-o doctorul.

Deşi copiii nu mai cereau de mâncare ca înainte, Ana era totuşi în mare strâmtoare. Vaca şi capra nu-i dădeau nici atâta lapte cât să îngroaşe puțin fiertura de orz ce ținea loc de cafea, iar untură nu avea

nici măcar pentru cartofi. Socotea mereu zilele până va făta capra şi vaca. Atunci o să fie mai bine de copii. Deocamdată însă, sufereau...

În zilele acestea de luptă cu greutăţile, a năpădit-o amintirea casei părinteşti. Ştia din auzite că fratele ei Vaţlav era la război şi că grija gospodăriei o poartă părinţii şi nevastă- sa, femeie tânără. Nu se îndoia că aflaseră delà unul sau altul toate prin câte trecuseră ai săi şi asta o umplea de amărăciune.

Parcă pruncii mei nici n-ar fi sânge din sângele- lor, atât sunt de haini", şi-a zis la început. Apoi s-a gândit că era de fapt datoria ei să le ceară ajutor : „Ştiu că n-au să-mi închidă uşa. Poate aşteaptă să-i rog", căuta ea să se încredinţeze singură ; alt mijloc ca să mai îndulcească traiul copiilor nu se afla şi_ trebuia să ia o hotănîre. Se simţea rănită însă în mândria ei.

„Mâine am să mă duc la Rovina", îşi zicea în fiecare zi, dar d(e fiecare dată rămânea numai cu gândul. De la vorbă şi până la faptă era mult, căci ou toată lupta crâncenă ce se dădea în sufletul ei, tot nu izbutea să-şi biruie mândria.

SERBAREA

Era pe, la jumătatea lui Iunie. Copiii au adus de la şcoală nişte bileţele colorate care purtau câte un număr scris cu roşu. Le dăduse învăţătorul, spunând că la serbarea de la castel vor căpăta în schimbul lor mâncare cu toţii. Copiii au păstrat cu grijă bileţelele şi -aşteptau cu nerăbdare ziua aceea. De câteva zile, fetele tinere dădeau ajutor la curăţat şi la pregătirile pentru o-spăt, căci avea să fie bairam mare. Stăpânii sărbătoreau cei optsprezece ani pe care-i împlinea tânărul conte.

Baruşka lui Kryda era printre norocoasele care aveau prilejul să vadă de aproape toate minunăţiile şi bunătăţile ce se pregăteau pentru desfătarea ochilor şi a burţilor celor îmbuibaţi. Baruşka a tras o fugă până la Vejfuk şi le-a povestit că în ultimele zile se adunaseră o seamă de domni sclivisiţi. Ce de cărnuri gătite în fel şi chip, ce de prăjituri şi bunătăţi, de care Ana nici măcar nu auzise!

— Eu n-am pomenit astfel de lucruri, a stăvilit ea potopul de vorbe al fetiţei. Băieţii de pe Vejfuk însă căscau gura la ea şi-i sorbeau fiecare cuvinţel, bucurându-se că bileţelele lor le vor da dreptul să se înfrupte şi ei cu câte ceva din aceste mâncăruri alesei.

Ana nu prea credea în dragostea domnilor. „Dacă voiau să ajute poporul, ar fi făcut asta mai demult, fără atâta tăm- bălău. Astea--s numai pentru plăcerea lor". - La început se gândise să nu-şi lase copiii lla serbare, -dar când a văzut cât de mult doreau să meargă, n-a putut să rămână neînduplecată. „Nu prea au parte de bucurii, şi trag nădejde că vor petrece şi ei la sărbătoarea domnească ! Las', cine ştie la ce le-o sluji şi asta în viaţă. Omul trebue să simtă nedreptatea pe pielea lui", se gândea.

În ajunul zilei aceleia mari, oamenii au plecat de acasă, şi în pâlcuri mai mari sau mai mici îşi părăseau cătunele, îndreptându-se spre castelul de la Hurka ale cărui ferestre luminate îi vrăjeau cum vrăjeşte lumina fluturii de noapte. Svon de cântece ajungea în crâmpeie până în casa de pe Vejfuk; băieţii, nerăbdători cum erau, nici n-au mai cinat.

— Las' c-o să mâncăm noi lucruri mai bune. Acolo cred că n-o să ne dea cartofi, se bucura Martinéi, amintindu-şi câte minunăţii le povestise Baruşka lui Kryda. Vaţlav îşi pieptăna cu grijă părul bălai şi se ţinea de maică-sa să-i dea voie să încalţe ghetele primite în dar de la preotul din Hurka.

— Doar n-o să mă duc desculţ la serbare, mamă, căuta el s-o înduplece. .

— Da' ce, credeţi că serbarea-i făcută pentru alde voi ? Tare mi-e teamă că n-o să vă dea drumul decât în curte. Şi poate nici atât. Nu m-aş mira dacă aţi găsi poarta încuiată.

Ochii micuţului Jan ardeau de parcă avea călduri. Copiii se aşteptau la cine ştie ce minunăţii.

După plecarea celor trei mai mari, a început şi Vojtech să-i ceară voie să plece după ei şi atunci Ana a simţit că i-ar da parcă şi ei ghies inima să se ducă acolo cu ceilalţi, la serbare. S-a spălat bine, aşa cum făcea sâmbăta seara, şi-a frecat mâinile şi picioarele cu nisip, şi-a îmbrăcat pieptarul albastru şi şi-a netezit părul, legându-l cu năframa. L-a luat apoi în cârcă pe Vojtech, care nu mai avea deloc astâmpăr şi duipă ce a încercat uşile, să vadă dacă sunt bine încuiate, au pornit de acasă. Ajungând pe culmei, deasupra satului, a zărit-o în depărtare pe bătrâna Kordula, şchiopătând. Rămăsese în urmă. Inafară de ea nu mai era nimeni pe drum. Soarele la scăpătat învăluia în razele lui aurii toată valea, domolind lumina galbenă a ferestrelor castelului. Când Ana a intrat în Hurka, se întunecase. Deabia acum castelul se înfăţişa în toată strălucirea lui. În pomi şi pe stâlpii înalţi atârnau lampioane' colorate, iar prin ferestrele deschise se vedeau sclipind candelabre minunate. Cât de săracă era pe lângă ele lampa ei cu gaz ! Pe Uliţa de lângă castel treceau pâlcuri de curioşi, iar în faţa porţilor mari se înghesuiau copiii, ţinând în mână bileţelele şi aşteptând nerăbdători să li se dea drumul în curte.

Ana şi-a făcwt drum până în preajma băieţilor, ca să-i aibă sub ochi. Pe Vojtech l-a aşezat pe temelia de piatră a gardului, apărându-l cu trupul iei de ghionturile mulţimi®! neliniştite care creştea întruna. Se ţinea cu amândouă mâinile de vergelele gardului şi se uita înăuntru.

În sufrageria largă, domnii tocmai ,se aşezaseră la ospăţ-. Ochii Anei, deşi mari deschişi, .nu puteau să cuprindă toată strălucirea argintului bătut, a sticlei şlefuite, a porţelanurilor, a florilor, a uniformelor, a vesmintelor bogate, a pieptănăturilor şi a zâmbetelor. Toate se perindau iîn faţa ei ca o morişcă fermecată. Ochii aveau cu ce să se sature, dar stomacurile ghiorăiau de foame. Ana s-a pomenit gândindu-se la gustul mâncărurilor pe care le aduceau cele mai mândre fete din partea locului, în portul lor muntenesc. De bună seamă, domnii voiau să trăiască farmecul unei idile la munte. Ana a zărit-o de câteva ori şi pe Baruşka lui Kjyda printre fetele care slujeau. I s-a părut că în lumea aceea ciudată era ca. o păpuşă de porţelan, gata să se spargă în orice clipă.

„Doamne, doamne, ce mândreţe de fată! Nici icoanele din biserică nu-s atât de frumoase!” a oftat cu evlavie lângă Ana o bătrânică mărunţică. Era nevasta unuia dintre zileriî de la Hurka. Văzând că Ana se uită la ea cu luare aminte, a început să turuie:

— Şi Naninca mea e acolo, cu .fetele; şi slujeşte pe domni.

Apoi i-a povestit pe îndelete cum la începutul serbării, domnii s-au strâns în faţa Icoanei măriei sale împărtul sub care feciorul contelui primea firitiselile... Capiii de şcoală au cântat, domnul învăţător era leoarcă de sudoare, feciorul contelui a mulţumit, domnii au bătut din palme şi gloata a strigat : „Trăiască împăratul". Pe urmă i-a împărtăşit Anei în şoaptă ceeace-i stătea mai greu pe inimă:

— Părintele s-a făcut de râs. Trebuia să aibă în seamă copiii şi când colo a trimis vorbă că-i bolnav ! Puica mamei, nu face de noi. F. un popă hain ! Cine a pomenit faţă bisericească să facă asemenea lucruri ?

Ana a simţit cum. sângele-i svâcneşte mai repede în vine. Nici nu mai ştia ce spunea bătrânica. Deodată a auzit larmă în stânga ei. Copiii se ¿buluciseră acolo şi în locul unde se! aflau băieţii de pe Vejfuk se iscase o Ceartă. Ana l-a zărit pe Martinel cum căra la pumni celor din jur. A văzut faţa strâmbă de plâns a lui Vaţlav şi a întâlnit privirea speriată a micului Jan. L-a luat pe Vojteeh în braţe şi şi-a, făcut drum cu coatele prin gloata de copii.

— Ce e, Martinéi, dece-i baţi ? a strigat la cél mai mare dintre băieţii ei, care în focul luptei nici nu băgase de seamă când se apropiase maică-sa.

— Mi-au furat biletul, a strigat Vaţlav plângând cu sughiţuri.

îndată s-a şi găsit unul să-l pârască :

— Martin al dumitale sare mereu la bătaie; de-aia îl şi pune în genunchi la şcoală!

Ana s-a apropiat de Martinéi, l-a apucat de coate şi l-a smucit în sus cu putere, de a rămas câteva clipe spânzurat în aer. Simţind din nou pământul sub picioarele lui, băiatul a început să toarne la pumni cu nemiluita, dar când a dat cu ochii de maică-sa, deodată s-a posomorit la faţă şi s-a oprit.

— Ce-i, Martinéi ? l-a întrebat, fără mustrare în glas.

.— Ce să fie? Nimic! a răspuns înţepat.

— Da biletul meu... a strigat Vaţlav cerându-şi dreptatea şi ştergându-şi cu mâinile obrazul înrourat de lacrimi,. murdărindu-l de tot.

Ana s-a întors spre ceilalţi copii :

— Ei, hai, daţi-i înapoi biletul! — i-a rugat ea cu un glas ce suna a poruncă.

Niciunul nu s-a mişcat.

— N-avem decât biletele noastre, a spus unul mai îndrăzneţ.

Băiatul asupra căruia tăbărîse Martinéi, a strigat:

— Cine ştie pe unde l-o fi pierdut, nătărăul, şi acum vrea să i-l dau pe al meu!

Arta nu ştia ce să facă. La ce bun să-l caute pe jos, în nisipul frământat de atâtea picioare ? Atunci micul Jan s-a apropiat şi i-a şoptit, strecurându-i în mână * un petec de hârtie:

— Dă-i-l lui Vaţlav pe al meu! Eu n-am nevoie!

I-a strâns capul la piept şi deodată copilul parcă ar fi crescut în ochii ei.

— E frumos din partea ta, Jan ! Ce-oţi căpăta, să împărţi ţi cu Vaţlav.

A sosit şi clipa când trebuia să li se împartă mâncare copiilor. Nu li s-a dat drumul în curte, ci au venit la poartă nişte fete cu coşuri în braţe. Coşurile erau pline cu bucăţi de turtă dulce. Copiii întindeau fiecare prin gratii biletul lui, primind iîn schimb câte o bucată. Printre fete era şi Baruşka lui Kryda. Ana s-a dat pe lângă ea şi i-a povestit încet păţania lui Vaţlav, dar fata nici n-a băgat-o în seamă. Şi Anei i-a fost grozav de ruşine.

„Stăm aici ca nişte câini flămânzi, aşteptând să ni se arunce ciolanele delà masă", i-a fulgerat ei pri-n minte şi o scârbă cumplită i-a podidit toată fiinţa. Ceva o îndemna să smulgă din mâna lui Martinel bucata aia de aluat pământiu şi s-o svârle pe fereastra sufrageriei scânteietoare, în mijlocul domnilor ce se ospătau ! În clipa aceea s-a simţit trasă uşor de mânecă şi până să se desmeticească, Baruşka i-a pus în mână două bucăţi lipite laolaltă cu un strat subţire de magiun, după care fata s-a dat repede înapoi, ca să nu bage nimeni de steamă.

Ana a simţit deodată o sfârşeală. „Doamne fereşte, doar n-o să mă prăbuşesc aici !" Spăimântată, şi-a chemat băieţii şi a încercat să-i tragă afară din mulţime.

— Şi-au râs de noi, ocăra lângă Ana o femeie care ţinea în braţe o fetiţă cu rochiţă albă. Ne-au chemat aici ca să ne închinăm în faţa lor şi să ne uităm cum îşi umplu foalele !

Mai departe, alte câteva femei vorbeau în gura mare :

— Frumos mai sunt gătite[1] domnişoarele alea ! Nu ţi-ai mai lua ochii delà ele ! spunea una.

— Şi ofiţerii ! Îţi râde inima când îi priveşti, spunea

alta.

— Da pe doamna contesă aţi văzut-o ? Nici n-ai crede că e cu atâţia ani mai bătrână ca mine ! Spunea mama, dumnezeu s-o ierte[1], că în anul când m-am născut eu, împlinise cincisprezece ani.

— Şi tu, vezi, eşti o hoaşcă bătrână, iar doamna contesă e frumoasă ca fecioara Maria, a adăugat o femeie care nu prea fusese încercată de necazuri.

— Ia-n auziți, muierilor, că bucate au berechet, s-a grăbit să pună paie pe foc una hâtră.

— Fir-ar ai dracului, şi-au adus aminte femeile, nouă nu ne-.au dat nicio fărâmă, iar copiilor le-au svârlit un bulz de cocă pe care ei nici gura n-ar pune !

Deodată vraja s-a risipit.

În jurul Anei se strânsese un pâlc de flăcăi ; unul dintre ei a dat peste micul Jan.

— Hai să ne uităm pe fereastră, începe dansul, le-a strigat celorlalți, tot împingându-l înainte pe băiat.

— Hai, mamă, să plecăm, s-a ferit Jan.

Cei de pe Vejfuk au părăsit umiliți serbarea ; trecând însă şi de ultima casă din'Hurka, Vațlav a început să plăsmuiască închipuiri amăgitoare :

— Când am să fiu mare, am să ajung domn ca aceia delà castel.

Ana a avut o tresărire la auzul acestor vorbe.

— Niciodată să nu doreşti, băiete, să trăieşti şi să te îmbogățeşti din munca altora ! Ar însemna să-ți pierzi cinstea față de tine însuți !

Vațlav era încă prea mic ca să înțeleagă vorbele maică- şi, dar destul de deştept ca să ştie ce vrea :

— O să muncesc şi o să pun deoparte până am să ajung bogat ca domnul conte.

— Nimeni nu poate agonisi asemenea avuții prin muncă cinstită, cugetă cu glas tare maică-sa. Nici n-ai nevoie de ele ca să fii mulțumit şi să trăieşti în tihnă. Mai bine gân- deşte-te la altceva.

L-a mutat apoi pe Vojtech, care ațipise între timp, de pe un braț pe altul şi s-a uitat la Martinel care stătea tot Încruntat.

„O fi şi el supărat pentru cele întâmplate azi ; pumni- şorii lui sunt prea slabi”, s-a gândit ea.

De data asta însă se înşela. Pe cel mai mare dintre băieți îl rodea doar faptul că nu primise destulă mâncare ca să-jşi astâmpere foamea. Nu se gândea mai departe. În schimb, micul Jan simțea nedreptatea ce li se făcuse celor care se învârteau pe lângă zăbrelele gardului delà castel. Seara aceea i-a rămas întipărită pentru totdeauna în minte.

— Ce ruşine ! Să ne lăsăm aşa, călcați în picioare, şoptea Ana şi cele două bucăți dé turtă dulce pe care i le dăduse Baruşka îi trăgeau în jos buzunarele ca două pietroaie.

SPRE SFÂRŞITUL LUI OCTOMBRIE

A venit şi vremea secerişului. Ana a culcat la pământ primul rând de spice cu o mare uşurare în suflet. În ziua' aceea, părintele Petru s-a oprit în

dreptul lanului ei. Ana a băgat numaidecât de seamă că avea cămaşa desfăcută la piept şi că nu mai purta gulerul negru, preoțesc; şi-a adus aminte atunci de vorbele bătrânei Kordula care spunea în dreapta şi în stânga că odată şi odată, din pricina păcatelor lui, acestui nevrednic slujitor al altarului, tot i se va lua harul preoției.

Când părintele Petru i-a mărturisit că aşa se şi întâmplase, Ana s-a simțit copleşită de ruşine. I se părea că şi- ea ar fi vinovată, deopotrivă cu aceia care uneltiseră împotriva lui. Părintele Petru nu părea însă nici mânios, nici mâhnit. Privirea lui era curată ca a unui om fericit care niciodată n-a încetat să fie propovăduitorul învățăturii lui Hristos.

— Se luminează de ziuă, soră ! 'Ne aşteaptă vremuri mai bune! Clipa izbăvirii nu e departe, i-a spus el la plecare.

Despărțirea a fost scurtă şi fără multe cuvinte. Ana a purtat zile dearândul în sufletul ei pacea ce a învăluit-o atunci. Deşi nu se văzuse cu omul acesta decât duminica, Ia liturghie, iar când se întâlniseră întâmplător, nu făcuseră risipă de voribe, simțea că era totuşi mult mai aproape de sufletul ei decât oricine pe lume afară de Jan. Şi era încredințată că şi el simțea la fel. „Totdeauna o să ne aducem aminte unul de altul", îşi spunea ea oridecâteori îşi întorcea gândul spre el.

În ziua aceea a rămas pte câmp până ce-a coborît înserarea. Cum se grăbea să ajungă mai repede acasă, a tăiat drumul, apucând-o spre Skalka. În poieniță a dat peste un călăreț tânăr, care mergea la pas pe un cal de soi, frumos înşeuat. Murgul, focos, s-a speriat când Ana a ieşit pe neaşteptate din pădure, drept în fața lui. S-a ridicat în două picioare, bătând aerul cu copitele din țață. Furios, călărețul a suduit şi Ana s-a ferit, îăcând un mare ocol.

Era contele cel tânăr.

„Ce-o mai fi căutând şi ăsta pe-aici ?" şi-a zis, căci ştia că familia contelui plecase, din Hurka. Trăsurica uşoară cu care doamna contesă şi fiicele ei se plimbau pe câmp, nu se mai arătase de câteva zile/

Aproape de Vejf.uk, în pădure, Ana a întâlnit-o pe Ba- ruşka lui Kryda. Fata s-a fâstâcit puțin, dând cu ochii de .ea. I-a spus din mers, cu răsuflarea tăiată parcă, arătându-i coşul pe care-l ducea petrecut pe braț : „Am plecat după iarbă!" şi a sbughit-o pe coastă ca o prepeliță.
De atunci, Ana a mai zărit-o de câteva ori pe fată, grăbindu-se spre Skalka, de unde se auzea nechezatul puternic al murgului sperios.

Deşi nu prea scotea capul în lume, auzise totuşi că în împărăția cea puternică lucrurile nu prea merg aşa cum ar trebui.

În biserica din Hurka, preotul cel nou îl prohodise pe contele mort, care —• după cum mergea svonul — se spânzurase la closet de patfeştile de la pantaloni. Nimeni însă, se înțelege, nu putea să aducă dovezi că aşa se întâmplase.

Spre sfârşitul lui Octombrie Ana a strâns de pe câmp şi ultimele bucate. Scotea şi curăța de pământ sfecla şi napii în timp ce Vojtech, care împlinise patru ani, păştea vaca pe hat. Soarele mai avea încă putere, dar dinspre miazănoapte bătea un vânt aspru. De frig, Ana îşi băgase

mâinile sub şorţul din pânză de sac ; simţea înţepături dureroase în buri-cele degetelor. Pământul era umed şi îngheţat.

Vojtech, deşi înfofolit în sumanul maică-şi, nu avea încălţăminte prea. groasă şi, ca să se încălzească, sărea de pe un picior -pe altul-; aşa încotoşmănat, era ca o minge. Se bucura că după masă, când vor veni şi fraţii lui de la şcoală, vor face un foc şi vor pune cartofi la copt. Căuta pe hat crăci şi smocuri de iarbă uscată şi le punea toate grămadă la un loc, cum îi poruncise Martinel.

Deodată s-a oprit din lucru, sucind capul ca un iepure speriat.

De departe, dinspre oraş, s-au auzit câteva bubuituri de tun.

— Mamă, împuşcă ! a strigat, ascultând înainte sgoxno- tele îndepărtate.

Ana nu s-a tulburat prea mult. S-a îndreptat din şale şi a zis :

— Aşa împuşcă de patru ani şi mai bine!

Apoi s-a aplecat din nou să scoată două sfecle mari; a scuturat pământul jilav de pe ele, le-a curăţat una de alta şi le-a aruncat pe grămadă.

A lucrat aşa o oră — sau poate mai mult — când dfeo- dată s-a auzit larmă dinspre pădure şi cei trei mici Vojaciki au năvălit dinspre copaci cu strigăte de veselie, alergând spre ea. Martinel era în frunte. În clipa când el ajungea în faţa maică-şi, micul Jan abia se trudea să sară peste braz-dele locului vecin.

— Mamă, ai auzit ? S-a isprăvit războiul! a vestit-o grav Martinel.

— O să se întoarcă şi tata, l-a întregit Vaţlav.

— Mamă, să ne taci şi tu un steag. Domnul învăţător a spus că orice bun ceh scoate azi steagul, a gîăsuit Jan, care sosise şi el, gâfâind.

— Ce tot spuneţi copii! E adevărat ?

Copiii i-au povestit încă odată tot ce aflaseră la şcoală, tot ce văzuseră şi auziseră.

— Am cântat imnul, mamă ! Ştii ce-i aia imn ?

Niciodată micul Jan nu avusese ochii pe care-i avea

astăzi.

— Mamă, domnul învăţător a spus că de aci încolo suntem un popor liber!

— La Hurka au început să scoată steagurile, şi-a adus aminte Vaţlav.

— Azi nu mai trebue să ne ducem la şcoală, a înştiinţat-o Martinel, căci pentru el ăsta era lucrul cel mai însemnat.

Vojtech, care venise şi el fuguţa acolo, asculta mirat, cu ochii mari şi gura căscată. îşi dădea seama că se întâmplă ceva neobişnuit, iar când a auzit că fraţii lui nu se mai duc la şcoală, l-a tras pe cel mai mare de haină :

— Martinel, să coacem cartofii ; iute, am strâns crăci.

— Bravo, Vojtech ! l-a lăudat Martinel. Băieţaşul nu mai putea de bucurie. Ana s-a aşezat pe grămada de sfeclă şi îşi ştergea lacrimile ce o podidiseră.

— În sfârşit, am trăit să văd şi ziua asta ! a oftat ea.

Din clipa aceea, Ana stătea parcă pe jăratic. Oamenii

care se opreau din când în când pe Vejfuk aduceau o mulţime de veşti bune, care sădeau bucuria în inimi. Pe toate culmile, deci şi pe Skalka, oamenii aprindeau seara focuri mari. Prin sate treceau coloane de manifestanţi cu lampioane. Şi tinerii şi bătrânii se prindeau, în joc, se ţineau cuvântări şi fanfara de la Hurka cânta în faţa şcolii.

Bărbaţii se întorceau acasă de pe fronturile unde fuseseră răspândiţi.

Se vorbea mult despre frăţia şi egalitatea dintre oameni, se spunea că nu mai sunt nobili, că poporul luase cârma ţării şi că nu va mai lăsa pe ¡nimeni să trăiască din munca altuia. Ana auzea foarte des cuvinte dintr-astea. Se gândea la ele, şi deşi cu greu, începuse totuşi să creadă că lucrurile se vor rândui aşa cum trebue.

„Tare maii sunt neîncrezătoare dacă mi-e frică să pun temei pe ceeace lumea cealaltă a primit cu inima deschisă, se mustra oridecâteori în sufletul ei mijeau bănuelile. Totuşi, viaţa noastră poate fi frumoasă şi liniştită. Iar când s-o întoarce şi Jan, totul o să fie din nou în bună rânduială...”

PEŢITORUL

Vara care mai înainte trecea atât de greu, parcă sbura acum. Primăvara a venit de timpuriu şi lumea a început să muncească ogoarele cu multă râvnă. Şi Ana a făcut însă- mânţările de primăvară, a pus cartofi, a plivit, a prăşit, iar când a isprăvit cu toate treburile astea, iată că a venit şi timpul să cosească şi să pună fânul la usoat. îşi pierduse însă încrederea şi liniştea. Tulburarea pe care i-o stârniseră întâmplările din toamnă se risipise- încetul cu încetul şi în locul ei simţea din ce în ce mai des fiorul spaimei şi al îndoielilor.

„Mâine, poate, îşi spunea ea în fiecare seară, poate chiar mâine vine Jan !”

Se întorseseră acasă o mulţime dintre cei daţi dispăruţi. Şi Vaţlav Kral, fratele Anei, îşi gospodărea iar pământul lui din Rovina. Despre Jan de pe Vejfuk, nu se ştia însă nimic.

Într-o seară, Ana tocmai căra apă de la fântână, când a oprit-o în drum Matej Kryda, şchiopul. În ultima vreme se schimbase mult. Era mai islab ca înainte, pielea obrajilor ii atârna numai creţuri, dar era foarte harnic şi i se trezise iar încrederea. Purta şi în zilele de lucru singurele lui haine mai arătoase, acelea cu care ¡fusese îmbrăcat când a dus-o pe

Barka la altar şi singurul ilui picior era încălţat cu o ghiată bine lustruită. Avea guler tare la cămaşă şi Baruşka trebuia să-i lege mereu cravata roasă ; de două ori pe săptămână punea un scaun lângă dulapul cel înalt în care îşi păstra Uneltele de bărbierit. Matej îşi răzuia fără milă, cu un brici ştirb, ţepii cărunţi ide pe faţa plină de sbârcituri. Abia dacă avea timp să doarmă, şi doar arareori se întâmpla să mănânce acasă; aproape că-şi părăsise căminul, căci alerga toată ziua prin ţinut. Irnbia lumea să vină la nişte întruniri unde lua şi el cuvântul, căci intrase în slujba unuia dintre partidele politice. Nu prea avea însă noroc. Oamenii veneau să-l asculte mai mult de haz. Era, doar, unul dintre ai lor, şi încă Matej şchiopul.

Darul vorbirii, pe care şi-t descoperise aşa, deodată, nu-i prea era de cine ştie ce ajutor.

— Tată, mai bine ai sta acasă şi ai împleti coşuri ca să câştigi măcar banii de sare, se supăra adesea Baruşka.

— Taci tu, fato, taci! Trebue să deschid ochii oamenilor ! îşi liniştea Matej fata.

— Dumneata socoteşti că-ţi dau ascultare ? îşi râd de dumneata. N-au încredere decât în popa, în vătaful moşiei şi în domnii delà oraş. În dumneata, însă ? Ce ai putea dumneata să le dai ? Ia, nişte şindrile rupte, dacă nu le-o lua şi pe astea vântul, că de dres acoperişul, nu te gândeşti să-I dregi, îl mustra fata, zeflemisindu-1.

În ziua când a oprit-o în drum pe gospodina de pe Vej- fuk, Matej tocmai se întorcea delà o întrunire a fruntaşilor partidului şi parcă n-avea astâmpăr.

— Ce zici tu, Ana, de ce se întâmplă acum ? N-ai crede când ţi-aş spune cât de aprig s-a împotrivit la împărţirea pământurilor fostul conte delà Hurka ! Şi peste tot la fel ! Se petrec atâtea lucruri ne la locul lor ! Dar n-o să ne lăsăm ! Ai să vezi ce poate Matej !...

Şi s-a lovit odată cu pumnul în piept de era gata să cadă. Singurul lui picior nu era destul de puternic ca să cumpănească un trup atât de lung ca al lui.

— Odată şi fostul conte delà Hurka o să-şi plece capul în faţa mea.

— Dacă lupţi pentru un lucru bun, atunci luptă înainte, Matej, l-a încurajat Ana; aducându-şi însă aminte cum râdea lumea de el, a simţit c-o încearcă mila : Ascultă, Matej, atâta vreme cât castelul va fi plin ide .slujitori care stau îndoiţi din şale, atâta timp cât Baruşka ta se va duce acolo, ca să spele murdăria domnilor, nu ne rămâne decât să tot -aşteptăm şi să nădăjduim.

— O s-o vedeni şi pe asta, Ano, curând o s-o vedem, să ştii de la mine! Dar ce am vrut să-ţi mai spun ? şi-a amintit deodată. Ei, cum a rămas cu tine şi cu Jan ?

Ana a dat din umeri şi atunci Matej s-a -folosit de clipa „asta ca să dea drumul la ceeace de câtăva vreme îi încolţise în minte.

— Eu m-am gândit aşa: şi tu eşti singură, şi eu sunt singur. Baruşka vrea să-şi ia tălpăşiţa de acasă, nu-i place în cocioaba mea, vrea să-şi ia o slujbă, să se învârte printre domni; trebue să fie cineva care să aibă grijă de Ondrej, să-l crească. Iar băieţii tăi au şi ei nevoie de un tată care să-i mai strunească ! A zâmbit; apoi, umflându-se în pene: Şi oricum, -eu încă n-am îmbătrânit şi am fost totdeauna vânjos ! în ochi i s-au aprins două Luminiţe, iar glasul i se făcu mai cald. Şi tu eşti o femeie încă tânără, doar nu vrei să rămâi până la capătul vieţii fără bărbat ? Ce zici ? Dacă ne-am lua ?

Anei i s-a urcat sângele în obraz şi deodată Matej, ca toată bunăvoinţa lui şi cu toate gândurile lui cinstite, i s-a părut nesuferit.

— Ascultă, Matej ! ¡Nici să nu-ţi treacă prin minte aşa ceva ! Chiar dacă Jan nu -s-ar mai întoarce — şi nu cred c-o să fie aşa — tot singură aiş rămâne. Copiii cresc şi Martine! a început să-mi fie de ajutor! Nu-mi trebue bărbat!

Aplecându-se, a agăţat găleţile de cobiliţă, s-a ridicat ş: şi-a văzut de drum, ocolindu-l pe Matej.

— Noapte bună !

S-a temut apoi să nu-şi fi jignit vecinul şi s-a întors adăugând :

— Nu te supăra, Matej ! Îţi mulţumesc că te-ai gândit la mine.

În noaptea aceea şi-a udat perina cu lacrimi.

„Nu se poate să -fie soarta atât de crudă cu noi ! şi-a zis plângând. Jan era doar atât de tânăr!"

Şi-a adus aminte de trupul lui puternic, de braţele lui, de palmele lui fierbinţi şi de ochii în care ardea mereu dorinţa.

ÎNTOARCEREA

Într-o duminică după masă, înainte de seceriş, Martinel şi Vaţlav s-au dus în sat să se joace cu capiii. Jan hoinărea prin pădure, iar Vojtech se ţinea după maică-sa care privea bucatele în pârgă din lanul de „Pe Culme". Prâslea s-a repezit apoi până pe hatul de sus, de sub pădure, unde fragii erau copţi, în timp ce Ana, făcând ocolul lanului cu pas domol, mângâia cu palma spicele de secară. Erau sărace în boabe. Se .gândea dacă vor putea copiii ei să mănânce la iarnă pâine pe săturate.

„Când pui gunoi puţin, şi rodul e sărac", şi-a zis amă-

rîtă.

Şi cum mergea aşa agale, a simţit deodată o nelinişte. Deşi nu auzise nicio mişcare, îşi dădea seama că în spatele ei, aproape de tot, se aflã cineva. S-a întors. Un bărbat ars de soare, cu cearcăne mari în jurul ochilor negri, cu buzele uscate şi ţepi mari pe Obraji, se uita ţintă la ea.

Pe fața lui se citea o tulburare adâncă. Anei i-a pierit tot sângele din obraz. A ridicat brațele și-apoi le-a lăsat să cadă din nou.

— Ano, Aniciko!

Glasul răgușit, sugrumat, a făcut-o să se desmeticească.

— Jan !

Și-a lipit fața de fața țepoasă pe care sudoarea curgea șiroaie. Ochii i s-au umplut de lacrimi.

— Draga mea !

Nicio vorbă nu i s-a părut Anei atât de scumpă ca asta. Şi niciodată n-au fost atât de alintătoare, de duioase, mângâierile palmelor lui aspre pe care le simțea acum netezindu-i părul, pieptul și umerii. Și nu-i păsa că buzele ce-i pecetluiau gura erau uscate și cojite. Erau buzele lui Jan al ei, al bărbatului ei, al tatălui copiilor ei... Abia când și-a adus aminte de băieți, și-a dat seama că nu mai era o fată de douăzeci de ani, ci o femeie îmbătrânită ce intrase în a doua jumătate a vieții. Şi s-a rușinat puțin de tulburarea ei.

— Sunt ca o fetișcană svăpăiată, i-a spus lui Jan cu un zâmbet de fericire.

— Tinerețea noastră se întoarce iar ! și Jan o strângea, mai să-i frângă mijlocul.

— Dece ai venit abia acum ? și-a adus aminte Ana de •scrisoarea ce se întorsese înapoi și pe care scria „dispărut".

— E o poveste lungă, dar ți-o pot spune în câteva **cu**vinte. Am fost tot timpul pe frontul rusesc până am căzut prizonier. Acolo însă — era undeva pe Poltava — m-am îmbolnăvit și am zăcut multă vreme în spital. Un timp nici n-am știut pe ce lume trăiesc. Mai târziu, când s-a sfârșit, am căutat să ajung cât mai repede ,acasă. Dar n-a fost atât de ușor. Dealtfel...

— Așteaptă, ăl mic, Vojtech, e aici, cu mine. Tu nici nu-l cunoști ! a rupt Ana firul — și așa destul de scurt — al povestirii lui și și-a chemat băiatul, care s-a apropiat sfios. Când taică-său a dat să-l ia în brațe, s-a tras înapoi, apă- rându-se cu mâinile. Era gata să plângă. Se temea de străinul acela bărbos, deși maică-sa îi spunea că-i e tată. Părinții se priveau stingheriți. Ana se simțea parcă vinovată.

— Măcar cei mari nădăjduesc c-o să-și amintească de mine, se mângâia Jan.

Dar nici cu aceștia n-a mers prea ușor. Martinel s-a arătat stăpânit și închis, așa cum îi era firea, iar Vațlav nu prea jmtea să se împace cu străinul acela bărbos și cu mustață neagră. Numai Jan cel mic s-a bucurat din toată inima de întoarcerea lui taică-său și i-a spus ceva care pe el însuși l-a răscolit adânc : /

— De aci încolo mama n-o să mai fie tristă și n-o să mai plângă într-ascuns. Tare ești tu bun, tată, că te-ai întors la noi!

Se lipea fericit de Jan. Ana s-a înroşit toată când a simţit stăruind asupră-i privirea întrebătoare a bărbatului ei.

„Draga mea, dragă !" grăiau recunoscători şi cu duioşie ochii lui ce cătau spre ea de parcă ar fi cerut iertare.

Seara, după ce au culcat copiii, soţii de pe Vejfuk s-au urcat spre pădure şi s-au îndreptat spre Skalka. Mergeau pe cărăruia bătută dintre copaci şi urcau încet spre culme, „ţi- nându-se de mână ca doi copii. Valea era cufundată în beznă, şi deasupra ei plutea o pală de ceaţă care umezea aerul plin de mireasma amară a grânelor coapte, de mirosul de brad şi de răşină ce adia dinspre pădure şi de aroma pipărată a buruienilor înflorite ce începuseră să se vestejească...

Când au ajuns la Skalka, Jan s-a oprit şi şi-a tras nevasta spre el atât de aproape, încât îi simţea bătăile inimii — şi asta-l răscolea şi-i trezea dorinţa.

— Păcat că e întuneric şi nu putem vedea nimic, a spus ea căutând zadarnic să vorbească ou un glas liniştit.

— Valea o s-o vedem noi şi altădată, a răspuns Jan încet, culcându-i trupul în buruienile înrourate. A ridicat-o apoi puţin de la pământ, strângând-o în braţe ca pentru a-şi încerca puterea. Apoi a lăsat-o din nou jos, cu grijă, s-a întins lângă ea şi i-a şoptit: De aci încolo o să trăim o viaţă nouă, liniştită şi fericită...

Jos, în sat, poliţaiul cel bătrân a început să tragă clopotul pentru rugăciunea de seară.

POMUL E DIN NOU IN FLOARE

Pe Vejfuk, viaţa a intrat din nou pe făgaşul ei firesc. Pentru Ana a fost o mare uşurare. Jan a luat iarăşi în arendă o bucată de pământ care ţinea de moşia de la curte. În primăvară a schimbat juninca tânără pentru o vacă de jug, ca să aibă o pereche. În bătătură s-a ridicat din nou stiva de lemne pentru foc, pentrucă Jan lucrase toată iarna la pădure. În casă se găseau acum iar bani pentru nevoile mărunte. După cei câţiva ani de grele încercări, viaţa i s-a părut din nou Anei frumoasă şi fericită, deşi acum rămânea mai muli timp singură decât pe vremea când erau copiii mici. Până şi Jan fiul, care înainte vreme nu pleca niciodată de acasă, se ducea acum deseori seara, sau duminica după masă, la Hurka, unde aveau loc întruniri politice ţinute de diferite partide. Veneau vorbitori cu tot felul de făgădueli, încercând să câştige încrederea muntenilor. Oamenii orbecăiau neştiutori şi nu se dumireau cui să dea crezare.

Fiindcă muntenii erau foarte credincioşi şi crescuţi mai cu seamă în sânul bisericii, ajunseseră să pună mai mult temei pe vorbele preotului din Hurka ; acesta, în înţelegere cu stăpânii, era în slujba partidului popular. Unii chiaburi încercau cu făgădueli şi ameninţări să aducă slugile şi zilerii în partidul agrar. Numai câţiva dintre zilerii din Hurka, şi cu ei şi Jan de pe Vejfuk, aveau încredere în învăţător, care spunea că locul lor era în partidul soci al-democrat. Un coleg de-al lui mai tânăr, care a venit aici, în creierul munţilor, tocmai din regiunea industrială a Ostravei, a căutat în primul rând să île împărtăşească oamenilor dreptatea gândirii socialiste. Le-a arătat cum tovarăşii lor din Rusia au învins cu cinste şi îşi orânduesc acum un stat nou. Dar oamenii ieşeau cu

greu din cuvântul ¡popii, deşi între timp îşi putuseră da seama că nu tot ce spunea era adevărat. Găseau tot felul de temeiuri ca să asculte mai departe de biserică. Spuneau : „Bunicul şi bunica, tata şi mama, şi-au păstrat credinţa catolică şi aşa vreau să rămân şi eu şi copiii mei". Proverbul, „obişnuinţa e a doua natură", se confirmă aici, în munţi. Când a venit cineva delà oraş cu vestea că acolo s-a făcut o casă de rugăciuni ou pereţii goi, fără urme de icoane sau de alte podoabe, şi-au zis mulţumiţi în sinea lor : „Nouă ne ajunge sărăcia de peste săptămână ; vrem măcar duminica să vedem un lăcaş împodobit". Le-a plăcut însă mult faptul că acolo preotul slujea pe ceheşte : „E adevărat că preotul nostru poate să spună orice, că noi tot nu înţelegem. Ar fi mai bine dacă ar sluji în limba noastră !" Dar şi cu asta s-au împăcat repede. „Şi oe-i dacă nu înţelegem ? Doar sunt atâtea lucruri pe lume pe care nu le înţelegem, şi tot trăim!" S-au supărat însă când la o întrunire, învăţătorul cel tânăr le-a arătait că strămoşii lor erau de altă credinţă decât ei, cei de acum, că au suferit ■ pentru credinţa lor şi au fost prigoniţi de biserica romano-eatolică, iar când i-a sfătuit să citească cartea în care Alois Jiraşek scrie despre toate astea, au sărit la el : „Ce ne vinzi nouă năzbâtii de-astea — ziceau. Cine poate să ştie cum a fost atunci..."

Şi Jan de pe Vejfuk a intrat atunci în vârtejul luptelor politice, pe când Matej Kryda, desamăgit, se înfundase în coliba lui ca să cugete la nedreptatea ce stăpânea lumea. Singurul loc unde se mai ducea era casa de pe Vejfuk, unde nu râdea nimeni de el şi unde Jan era întotdeauna gata să stea ore întregi de vorbă cu dânsul despre cei bogaţi car;; se luptau cu înverşunare să-şi păstreze averea.

Cu munca şi cu grijile ei multe, Ana nu prea avea vreme să-i asculte, dar se gândea mult la crâmpeiele pe care le prindea din vorba lor. Într-o zi le-a spus :

— Eu cred că vina e a noastră, a poporului, fiindcă noi împletim bicele pentru domni şi le întindem spinarea să na bată, şi apoi tot noi ne plângem de ei.

— Ei da, ai dreptate. Dar cine ne-a făcut să ne deprindem aşa ? Gândeşte-te puţin, Ano ! a izbucnit Jan.

Ana a stat şi s-a gândit. A recunoscut în sinea ei : „Cel ce nu-şi dă seama, nu păcătueşte !" Aducându-şi însă aminte de bătrâna Kordula sau de baba Salacika şi de alte femei, a apucat-o ciuda împotriva celor în mijlocul cărora trăia.

Cu Salacika se întâlnise odată la fântână. Baba asta, ca şi Kordula, era tare bisericoasă. Mergea în fiecare zi la slujbă şi în fiecare săptămână îngenunchia în faţa popii pentru spovedanie, mărturisind smerită tot ce furase de pe câmp peste săptămână. Nu fura cine ştie ce: uneori câteva smocuri de trifoi pentru iepurii de casă sau pentru capră, în timpul secerişului câţiva snopi, altădată o căpăţână de varză, iar când bătrânul poliţai avea uneori poftă de aşa ceva, niscaiva poame sau puţin mac. Baba Salacika nu avea gospodărie şi se ajuta cum putea. Kordula era mai apucătoare. Deşi lanurile feciorului ei bolnav aveau destule bucate, se înfrupta bucuroasă din bunul altuia. Popa îi ierta păcatele, iar dacă se căia, o ierta şi dumnezeu, aşa că întorcându-se de la biserică, putea să fure din nou.

— Ano, ție nu ți-e frică de dumnezeu sfântul şi de pedeapsa lui ? Nu numai că nu călcați în biserică, dar Jan al tău e fățiş împotriva părintelui şi şi-a dat mâna cu păgânii ăia de la şcoală !

Baba se ținea cu mâinile ei uscate de gardul dărăpănat -ce împrejmuia casa săracilor şi încerca zadarnic să-şi înfrâneze mânia.

Ana a zâmbit uşor.

-- Nu ştiu deoe tocmai noi trebue să ne temem de mânia lui dumnezeu!

— Bine, bine, tot a spus părintele că vrea să vorbească cu voi, a rostit baba tare, ca s-o audă lumea şi a intrat repede în casă.

— N-are decât să vină popa dac-o vrea. La noi, orice oaspe e bine primit şi cu drag, dacă vine cu gânduri bune!

Popa din Hurka nu s-a dus însă pe Vejfuk. S-a mulțumit numai să-l oprească pe gospodar odată, când l-a întâlnit pe câmp. Jan l-a ascultat, au mai vorbit apoi de una, de alta, dar tot după capul lui a făcut şi de atunci încolo. În schimb, le-a venit un alt oaspe. Era chiaburul cel tânăr de la curtea din sat, care se însurase şi gospodărea acum pe moşia pe care bătrânul Severin i-o dăduse lui. În dimineața când a sosit pe Vejfuk, Jan era plecat la lucru ; acasă nu era decât

Ana care l-a primit singură, aşa cum ştia ea, grăbindu-se să şteargă un scaun pe care l-a poftit să şea dă.

— Nu vreau să stau, a izbucnit chiaburul cel tânăr. Am venit numai să vă apun că v-ați purtat fără obraz față de ai mei, care v-au făcut atâta biine!

Femeia a rămas mai întâi uluită de vorbele lui; abia după ce chiaburul i-a spus că sunt datori să țină cu partidul lor, Ana şi-a ieşit din fire:

— Las-că nu i-am rămas noi datori. Şi munca noastră! are preț, nu trebue să uiți asta ! Iar față de dumneata nti avem nicio datorie. Doar nu suntem robi. Suntem oameni ca şi voi şi ca oricare altul!

Ana i-a răspuns mai aspru decât îi era obiceiul. Chiaburul cel tânăr a scuipat mânios pe podea. Dar Ana l-a repezit :

— La noi în casă, să nu scuipi pe jos, domnule Sever în, că nu-i sănătos şi nici nu se cade, şi-apoi — după câte ştiu — nici mamei dumitale nu i-ar place să faci aşa ceva la curte!

Tânărul Severin a plecat atunci cam plouat de pe Vej- fuk şi au trebuit să treacă ani ca să poată uita ciocnirea asta. Până atunci, cei de pe Vejfuk n-au mai fost primiți la lucru pe moşia lui.

GEMENELE

împărțirea moşiei contelui de la Hurka nu s-a făcut aşa cum se aşteptase lumea. Fostul conte, care rămăsese acum doar mare proprietar, n-a fost lovit prea greu. S-a descotorosit de pământurile îndepărtate şi

sterpe, încât moşia lui i-«a adus şi mai mult câştig. Cei de pe Vejfuk au avut de plătit ani dearândul ratele pentru petecul de pământ pe care-l primiseră — partea lor la împărţirea moşiei — şi care era destul de departe de sat. Jan s-a depărtat încetul cu încetul de politică şi s-a întors iarăşi la ai săi, care între timp se mai înmulţiseră : se mai născuseră două fetiţe gemene, firave, care-i dădeau multe griji şi multă bătaie de cap mamei lor. Cea dintâi se numea Măria, iar cea de-a doua purta numele mai- că-şi.

Pe vremea când Ana era însărcinată, Jan stătea foarte puţin acasă, iar băiatul cel mare, Martin, intrase ucenic la un atelier de tâmplar ie .din Rovina. Vara se sfârşise şi începuse o ¡toamnă cu burniţă deasă. Într-una din serile astea când afară bătea vântul şi ploua, Martin a sosit tocmai la timp acasă, pentrucă n-avea pe cine trimite după moaşă. În- figându-şi dinţii în buzele palide, Ana căuta să-şi stăpânească durerea, ca să poată încălzi mâncarea băiatului. După ce Martin a isprăvit masa, l-a rugat smerită, căutând să-şi biruie ruşinea care o năpădise toată în clipa aceea :

— Dacă ai mâncat, Martine, ia-i pe Vaţlav şi pe Vojtech şi du-i la Kryda ; spune-i lui Baruşka să-i culce acolo! Dă apoi o fugă la baba Salacika şi roag-o să vină numaidecât.

Martin s-a ridicat şi a început să-şi caute şapca pe care o pusese lângă el.

— E aici, Martine, i-a spus privindu-l în faţă. Şi încă ceva ! Nu sta prea târziu cu flăcăii. Iar dacă la întoarcere ai să vezi lumină în casă, să nu intri!

Martin era un flăcăuaş voinic, cu umeri largi şi muşchi vânjoşi. În vara aceea, nici asprimea lui taicâ-său, nici dojenile maică-şi n-au izbutit să-l astâmpere. Fugea în fiecare seară jos în sat, la ceilalţi flăcăi şi stătea cu ei până noaptea târziu. Asculta, numai urechi, ce vorbeau între ei cei mari, care povesteau despre păţaniile lor cu fetele; istorisirile lor îl răscoleau pe Martin. Băiatul începuse să se uite de timpuriu după fuste şi ştia destul de multe lucruri pentru vârsta lui. Uneori se ducea cu prietenii în pădure şi, mergând dei- buşilea prin iarba udă sau strecurându-se prin tufişuri, se ţinea după perechile tinere care căutau singurătatea. Ana însă îl credea tot copil.

Martin s-a întunecat la faţă şi şi-a ferit ochii de maică- sa. Ana se simţea încurcată şi nu-i venea deloc la îndemână să vorbească despre asta cu băiatul ei mai .mare. F.ra supărată foc pe bărbatu-său că nu rămăsese cu ea acasă, măcar zilele astea. Martin şi-a pornit fraţii împingându-i din spate spre uşă. Şi-a pus apoi şapca pe cap şi uitându-se la mai- că-sa, s-a răstit :

— Nu ştiu când o să se isprăvească odată şi cu droaia asta de plozi, fir-ar ea afurisită de casă ! Nu mai a} loc să te mişti, iar păcătoşenia asta nu se mai urneşte de aici! şi a dat cu piciorul în leagănul pe care Ana îl coborîse din pod şi-l pusese după uşă.

Leagănul s-a clătinat cu putere şi scârţâitul lui s-a înfipt în creierul Anei ca un sfredel. Durerile naşterii erau nimica toată pe ¡lângă aceea pe oare mojicia fiului său i-o pricinuise.

— Credeam că-ţi iubeşti fraţii, Martine, dar dacă e aşa, să ştii că va fi ultimul copil, a spus smerită în fata uşii închise pe care ieşiise băiatul.

Martin a rupt-o la fugă spre sat oa un dulău furios. Până ta urmă, mânia care-l cotropise s-a întors ¡împotriva lui însuşi, iar mustrările de cuget i-au otrăvit toată seara. N-a mai rămas cu flăcăii adunaţi în capul satului, ci a pornit-o înainte, spre luncă. S-a aşezat pe o căpiţă de otavă mirositoare şi s-a uitat la puzderia de luminiţe presărate pe cerul întunecat. Muşcând fire amare de iarbă uscată se gândea la maică-sa şi la toţi ai săi.

„Dece oi fi jignit-o oare? Doar îmi sunt dragi cu toţii!" s-a mustrat singur ; nu încăpea iertare pentru fapta lui nevrednică.

S-a întors noaptea târziu acasă. Era lumină în odaie, dar el nu s-a încumetat să intre nici pe săliţă. S-a dus în şură, a căutat scara orbecăind, a rezemat-o de gura podului, s-a urcat şi s-a trântit în fain.

În clipa aceea, în odaie pe pat, lângă Ana se aflau două fetiţe firave. Scâncetele lor deabia se auzeau. Mama tremura toată de teamă că n-au să trăiască şi nu mai avea răgaz să-şi amărească sufletul gândindu-se la ce-o să zică Martin când o să afle că familia lor a mai sporit cu încă doi plozi.

Când s-a întors Jan de la întrunire, Ana şi-a amintit de purtarea lui fiu-său, şi strângându-i mâna cu duioşie, l-a pus să şeadă pe marginea patului, lângă ea, şi i-a spus :

— Ascultă, Jane! Ăştia trebue să fie ultimii copii. Martin al nostru s-a făcut mare *şi mi-e tare ruşine de el.

Mai ¡mult decât asta nu i-a mărturisit lui Jan.

— Ai dreptate! Cred că ne-am înmulţit deajuns ! a zâmbit Jan. Totuşi, trebuiau să vină şi broscuţele astea, le simţeam lipsa.

Spre marea mulţumire a Anei, băieţii 3e-au primit cu bucurie pe cele două surioare. Poate că nu s-ar fi bucurat atât dacă mai năştea un băiat, dar fetele erau flori rare pe Vejfuk. Mai ales a mirat-o pe Ana dragostea pe care Martin a arătat-o faţă de surioare.

— Puteam să-mi fi dat seama mai demult că fecioru- meu nu-i chiar nesimţitor, a şoptit mulţumită în sinea ei, când l-a văzut pe Martin apilecându-se peste leagăn. Râdea în gând atunci când el o lua la rost că lasă fetiţele prea mult timp nemâncate. Să vezi ce tată o să mai iasă din el, îşi' zicea.

Câteva zile după naştere a trecut s-o vadă Mancia Paz- dernik, văduva lui Prokop, fiul babei Kordula. Prokop fusese răpus de boală încă din primăvară. Câţiva ani luptase cu îndârjire împotriva ei. Se ducea mai mult târîndu-se pe la holdele lui, îşi zorea nevasta şi pe maică-sa, care

era bătrână şi neputincioasă, să muncească întruna şi le păzea să nu mănânce prea mult. Fiind hulpav din fire, era sgârcit şi cu sine însuşi. S-a apărat de moarte, dar nu deajuns. Şi-a scuipat fărâmă cu fărâmă plămânii ferfeniţiţi. Ultima jumătate de an mai mult a zăcut şi cu cât îll părăseau puterile, cu atât îl înnebunea gândul morţii. îşi blestema soarta şi-şi ocăra nevasta. Îi părea rău de casa pe care trebuia să i-o lase. şi era furios pe ¡maică-sa de la care moştenise o sănătate atât de şubredă.

— Nu cârti, fiule! Lasă-te în puterea domnului! El te chiamă la ceruri. Zi şi noapte mă rog pentru sufletul tău!' îl jelea baba Kordula.

Prokop însă nu râvnea să ajungă în rai căci nu era încredinţat că există rai. Ce-i în mână, nu-i minciună ; mai bine să trăiască şi să-şi sporească averea ; dealtfel, nici nu putea s-o ia măcar cu el. Prokop Kordula şi-a dat târziu seama de zădărnicia vieţii sale. Mancia, deşi nu era mai păcătoasă decât alţii, şi-a îndurat traiul cu toate necazurile care s-au ivit. Când chiaburul cel tânăr i l-a ridicat din casă şi l-a dus la cimitirul din Hurka, s-a simţit uşurată. Gândul ăsta a făcut-o să se judece cu asprime şi au copleşit-o mustrările de cuget. Numai omul tare nu se lasă biruit de simţimintele lui. Mancia era însă o femeie slabă, necăjită şi .sufletul ei sterp nu putea să rodească decât ura faţă de acela care-i otrăvise toată viaţa.

Când a venit la Ana s-o vadă, s-a uitat lung la fetiţe. Apoi a spus încet de tot:

— Nu cer de la viaţă decât un singur lucru, dar poate, şi-atât e prea mult. Aş vrea un copil! Un copil, să ştiu că **viaţa mea nu se stinge odată cu mine, că merge mai departe !**

— Doar n-ai îmbătrânit încă şi de rămas, tot n-ai să rămâi singură în casă, a mângâiat-o Ana.

— A, nu, nu-mi trebue bărbat!

Glasul Manciei era plin de ura şi scârba strânsă în suflet dealungul anilor.

— Vreau numai un * copil, bărbat nici că-mi mai trebue vreodată.

Vorbele Manciei au uluit-o pe Ana. Simţea că în sufletul acestei femei se întâmplă ceva ciudat, ceva împotriva firii.

„O să-i treacă cu timpul! O să se lecuiască !" s-a gândit după ce Mancia a plecat; apoi a rostit în şoaptă ceeace ar fi trebuit să-i spună ei cu glas tare:

— Mare. păcat şi-a făcut Prokop cu ea !

UN JOC NOU

La Hurka se adusese lumina electrică. Primăvara, slugile domneşti au cărat nişte stâlpi înalţi pe oare i-au înşiruit peste câmp până la Rovina. A venit apoi un grup de oameni îmbrăcaţi în salopete albastre. Au uns capetele stâlpilor cu catran încins, i-au pus în gropile dinainte pregătite şi i-au bătut atât de bine, încât stăteau maţ ţepeni decât copacii. Au venit apoi alţii care se căţărau pe stâlpi ca pisicile, agă- ţându-se de

lemnul luciu cu nişte ghiare de oţel ascuţite şi întoarse la vârf, prinse de încălţăminte. Aceştia au aşezat la capătul de sus al stâlpilor nişte ceşcuţe albe cu cozi de fier. Au tras apoi din stâlp în stâlp nişte sârme groase care sbâr- nâiau şi le legau parechi-perechi, de acoperişurile caselor din Hurka. Pe pereţii săliţelor au agăţat nişte maşini curioase cărora le ziceau ceasuri, iar în ziduri au băgat sârme care se isprăveau la mijlocul tavanului; de acolo spânzurau nişte belciuge de aramă, nişte farfurioare de porţelan alb şi lucios şi nişte pere de sticlă numite becuri. Dacă întorcea omul un buton pe perete, para de sticlă se lumina. Copiii, şi chiar ce' mari, nu-şi mai luau ochii de la oamenii aceştia atât de isteţi... Băieţii de pe Vejfuk povesteau încântaţi despre minunăţiile ce se petreceau în Hurka. Vaţlav căuta să scape de treaba de acasă şi o ştergea la repezeală de sub ochii mamei. Ar ii stat bucuros cât era ziua de mare, cu electricienii; găsise printre ei un băiat de vreo cincisprezece ani, deci cam de o vârstă cu el şi -se împrieteniseră. Pe băiat îl chema Jiri şi venise cu taică-său, la lucru.

Cei doi băieţi îşi petreceau împreună tot timpul cât erau liberi. Băteau pădurile, se bălăceau în râu şi se sbenguiau prin răchitiş, prindeau plevuşcă sau raci ; Jiri venea adesea bucuros pe Vejfuk unde, în livada de sub pădure, poamele timpurii începuseră să dea în pârgă. Ana făcea pâine, plăcinte sau lipii, te ungea cu magiun proaspăt şi le împărţea băieţilor ei şi lui Jiri. În timpul căldurilor de peste vară, băieţii şedeau în săliţă, pe ultima treaptă de jos a scării de la pod, unde era răcoare şi ronţăiau poame sau bucăţi de lipie.

Jiri îşi ajuta prietenul când mama acestuia îi dădea câte ceva de făcut. Îi plăcea mult să pască,vitele pe izlazul comunal.

Vaţlav a învăţat de la el o seamă de jocuri necunoscute. Găsind odată în pod o cârpă, au ¡legat-o bine cu o sfoară pe care au cerut-o de la negustorul din Hurka şi în ziua aceea s-au dus pe izlaz cu o minge. Jiri a strâns băieţii grămadă şi le-a lămurit rândueiile unui joc nou, care începuse să fie la mare căutare pe atunci. Au făcut apoi pe izlazul de la Lhotka primul match de foot-ball. Aleirgau şi dădeau cu pi cioarele în bucata de cârpă făcută ghem, căreia îi spuneau cu mândrie „minge" şi încercau s-o bage în aşa zisa poartă a potrivnicilor. În focul jocului, se ciocneau unii pe .alţii, se împroşcau, săreau, urlau de se sgâlţâiau geamurile. Adesea se şi luau la bătaie. Se întorceau acasă cu umflături şi vână- tăi pe trup, cu genunchii sdreliţi şi cu hainele rupte şi mur dare. Dar le pria. Vaţlav venea flămând şi obosit şi adormea cum punea capul pe pernă. Ana avea de lucru cu hainele lui rupte, iar când a început şcoala, trebuia să-! ţină cu deasila acasă să înveţe, ceeace nu se întâmplase înainte.

Deşi îl lua adesea la zor, simţea totuşi că jocul ăsta îi prinde bine băiatului care se desvolta prea repede. În anii aceştia, năzuinţele lui Vaţlav s-au îndreptat doar spre lucruri sănătoase. Martin, la vârsta lui, se ţinuse numai după fete.

Deşi Ana nu înţelegea plăcerea pe care i-o dădea lui Vaţlav jocul ăsta nou din care ea nu pricepea nimic, căuta totuşi să-i îndemne pe Martin şi pe Jan să urmeze piida fratelui lor. Martin însă râdea, privind de sus plăcerea asta a lui Vaţlav, pe când în capul lui Jan roiau doar gândurile culese de prin cărţile asupra cărora stătea aplecat oridecâte- ori avea răgaz.

„Vine domnu învăţător", îi strigau copiii când se amesteca uneori printre ei.

Pe Ana, porecla aceasta o durea. Când se gândea la băieţii ei', ar fi dorit ca Jan să aibă puţin din însufleţirea lui Vaţlav, iar Vaţlav din liniştea lui Jan. Cel mare avea prea multe cusururi. Se ferea totuşi să-l judece, de teamă să nu-l nedreptăţească. Cel mai mic, Vojtech, nu-i dădea încă prea multă bătaie de cap şi nici n-avea necazuri cu el. Deaceea, şi acum era tot dragul mamei...

Vaţlav şi Jiri nu-şi vedeau numai de joaca lor, ci se duceau adesea să muncească pe cele două moşii din Lhotka. Le plăceau mai cu seamă maşinile folosite la munca câmpului.

„Dacă n-am fi aşa departe de oraş, Vaţlav ar putea cândva să înveţe mecanica", spunea adesea taică-său, Jan.

PAŢANIA LUI VAŢLAV

Toamna, cam la două luni după ce s-au născut gemenele, Ana lucra pe moşia primarului. Fusese tocmită pentru treierat, care se făcea, ca şi la curte, cu o maşină mânată de nişte cai voinici. În prima zi însă lucrau deobicei cu îmblă- ciile pentru ca paiele lungi de grâu să rămână întregi spre a fi folosite la acoperiş. Munca asta o făceau femeile în şură.

Ana de pe Vejfuk era o muncitoare destoinică. Lucra ca orice bărbat dar era mult mai prost plătită. Gospodarul a trimis-o în şură cu îmblătitoarele.

„Ana" are o putere de bărbat. Ar fi păcat s-o punem la legatul snopilor; pentru ea, treaba asta-i un fleac".

Râdea- şi o bătea pe umăr, de s-a înroşit toată de ruşine. Muncea în rând cu celelalte, ridica îmblăciUl pe bătaie şi se uita cum cădeau din spice boabele de secară, ori ţâşneau în sus. Pe când lucra, şi-a adus aminte cum învăţase să îmblătească, în tinereţe, acasă, la părinţi. Mai întâi au încercat în doi, ea şi frate-său Vaţlav. „Un-doi, un-doi", rostea răspicat Vaţlav. Apoi a venit sora ei Stazka şi au lucrat în trei. Stazka rămânea mereu în urmă.

— Ce neîndemânatică eşti, Stazko, s-a supărat Vaţlav. Ascultă: Se-măn-grâu, se-măn-grâu! Bătaia trebiue să caidă pe grâu ! Iar când nici după asta Stazka nu s-a dovedit mai dibace, Vaţlav a alungat-o din şură.

Ana a trecut cu bine încercarea, şi de atunci a dat ajutor în fiecare an la îmblătit. Deobicei, lucrau ca şi azi, în" şase. Şi ce frumos suna ! întocmai ca acum: „Fa-ce-ma-ma-pâi-ne, ia-ce-ma-ma-pâi-ne!"

Şi Ana şi-a amintit de pâinea mare şi gustoasă pe care o făcea maică-sa. A simţit deodată în gură aroma ei îmbietoare şi gustul magiunului de pere şi a brânzei proaspete de vaci.

„Păcat că băieţii mei nu pot să mănânce niciodată pe săturate cum am mâncat eu odată".

Şi pe faţa Anei s-a aşternut o umbră de tristeţe.

Cufundată în gândurile ei, nici n-a băgat de seamă larma pe care o făceau femeile ce legau snopii în faţa şurei. Când le-a auzit, s-a oprit din bătut şi asta a stricat rânduiala loviturilor. Deodată, în- şură s-a ifăcut tăcere. Văduva lui Sojka s-a uitat înăuntru, mijind din ochi, căci avea vederea scurtă.

— Ano, nu ştiu ce s-a întâmplat cu băiatul tău, a strigat îndreptându-şi privirile spre calicul de Bilaha, care nu de mult se mutase cu ai lui în casa săracilor. De departe, văduva lui Sojka ou greu desluşea lucrurile şi s-a speriat când Ana a trecut ca o furtună pe lângă ea, venind tocmai din cealaltă parte a şurii.

În faţa şurii, printre femeile care se frământau în jurul lui, Jiri, prietenul lui Vaţlav abia îşi stăpânea plânsul. Dând cu ochii de Ana a strigat:

— Doamnă Pata ! Vaţlav şi-a băgat mâna în tocătoarea de nutreţ!...

— Mititelul, sărăcuţul, îl căinau femeile, în timp ce Ana străbătu, tăcută, în fugă, bătătura largă. A mai avut vreme să audă în urmă glasul supărat al chiaburului:

— Da pentru dumnezeu, oameni buni, apucaţi-vă de treabă ! Vremea trece şi eu trebue să scot bani din pungă! Tocmai acum trebuia să se întâmple asta, când împărţisem atât de bine muncile! Nu mă pot lipsi de Ana! Băieţii ăştia •de pe Vejfuk merită să-i baţi sdravăn cu cureaua, să se înveţe minte odată !

Ana ieşise demult pe poarta ogrăzii când chiaburul a strigat după ea :

— Să vii măcar mâine,!

În pragul casei se îmbulzeau o mulţime de copii speriaţi iar chiaburul cel tânăr ocăra de zor o slugă amărîtă :

— În ce încurcătură ne-aţi băgat! Păcătoşii dracului!

Odaia ţărănească vuia de larma şi forfota celor dinăuntru, dar cum a trecut Ana pragul, s-a lăsat o linişte adâncă şi fiecare aştepta parcă să se întâmple ceva. Vaţlav stătea pe un scaun mic, lângă o albie de lemn plină cu apă înroşită de sânge. Avea mâna stângă înfăşurată într-o bucată de pânză albă. Şi-o ţinea pe genunchi, depărtată de trup. A întors ochii speriaţi spre maică-sa şi faţa lui palidă s-a strâmbat a plâns. Ana a alergat la el, i-a cuprins capul bălai şi a început să-l allinte. Simţea cum îi tremurau picioarele.

O fetiţă le istorisi cum s-a întâmplat nenorocirea. Spusese .aceeaşi poveste de câteva ori până atunci şi de fiecare dată umfla puţin lucrurile. Femeile o sâcâiau cu întrebările. Cele care veniseră mai târziu şi văzuseră numai legătura deda mâna băiatului, erau curioase să ştie cum arată rana.

•— Deslegaţi-o ! S-o vadă şi Ana !

S-au repezit toate să desfacă legătura năclăită de sânge. Băiatul şi-a tras repede mâna înapoi şi a suspinat amar. Ana a sărit să-l apere şi ile-a dat la o parte pe cele mai îndrăzneţe.

— Lăsaţi-l în pace! s-a răstit cu un glas care parcă nu era al ei. Rana o s-o vadă doctorul!

Femeile s-au simţit jignite.

— Da ce, baba Salacika nu-i pricepută ? A lecuit doar atâta lume ! a murmurat una.

Iar când Ana s-a repezit până acasă, pe Vejfuk, ca să se pregătească de plecare, au început să clevetească pe socoteala ei, de supărare:

— Câinoasă femeie! N-a vărsat nicio lacrimă pentru copil!

— Maşteră să-i fi fost, nu era mai neagră la suflet!

—. Parcă nici n-ar fi din neamul nostru ! Ţi-e ruşine cu ea ! spunea baba Kordula, rudă pe departe de-a Anei.

Vaţlav s-a dus la spital cu taică-său, Jan, care venise în fugă auzind de la oameni ce se întâmplase. Băiatul a stat o bucată de vreme în spital ¡dar l-au tămăduit de minune degetele.

— O să aibă tata un soldat mândru, îl lăuda Jan.

Ana s-a dus de câteva ori cu băieţii să-l vadă pe Vaţlav care se obişnuise repede cu spitalul. Îi plăcea patul alb şi larg; aşa ceva nu avea acasă. De atunci nu râvnea deoât să aibă şi el un pat ca ăsta.

Într-o duminică, după ce fusese la spital să-şi vadă băiatul, Ana mergea pe o stradă lăturalnică îndreptându-se spre şoseaua care ducea în munţi. Alături mergea fiu-său, Jan ; copilul întindea picioarele-i scurte ca să se poată ţine după maică-sa care avea un pas voinicesc. Rămăsese totuşi puţin în urmă şi se uita cât de repede se umpleau cu apă murdară urmele pe care ghetele ei le lăsau în lapoviţa de pe trotuar. La un colţ, Ana s-a oprit şi i-a spus să-şi scoată şapca. În faţa lor, prin mijlocul străzii, trecea o înmormântare. Pe un car mic tras de doi cai prăpădiţi, se afla un coşciug negru, fără zorzoane. Deasupra lui .se legăna un buchet de alior şi o coroană din flori de hârtie, fleşcăite de zăpada ce se cernea peste oamenii tăcuţi, înşiraţi după dric, şi pe creştetul preotului care mergea înainte. Preotul era îmbrăcat în haine negre, încreţite, şi purta pe piept, ţesut cu roşu, un potir... Faţa lui trasă, cu umerii obrajilor ieşiţi înafară, era îmbătrânită, dar ochii lui adânci şi< negri, rămăseseră încă tineri. Când privirea lui s-a întâlnit cu privirea Anei, femeia a regăsit în ea bunătatea şi înţelegerea aceea de demult, pe care încă n-o uitase. A răsuflat adânc şi s-a sprijinit de umărul lui Jan. Preotul s-a oprit o clipă, şi — fără să vrea — i-a făcut un semn cu mâna, zâmbind împăciuitor. Ana şi-a văzut de drum mai departe, păşind domol.

DRAGOSTE NEIMPARTĂŞITA

Odată, în primăvară, într-o duminică după masă, a venit pe Vejfuk Baruşka lui Kryda. Nu mai fusese la ei de câţiva an: şi în tot timpul acesta, Ana se întrebase adesea ce anume o făcea să se ferească de ea, când altădată o simţea atât de apropiată şi-i ştia toate păsurile. Nu era

dintre acelea care se bagă în sufletul oamenilor. Aştepta deci cu răbdare să--şi aducă aminte de ea. Baruşka avea douăzeci şi trei de ani, dar pe faţa ei albă, în jurul ochilor şi a gurii, începuseră să se ţeasă creţuri uşoare. De când îi murise mama se mai împlinise şi frumuseţea ei era mai îmbietoare decât înainte vr^etme.

De câţiva ani, Baruşka muncea la castelul din Hurka unde spăla şi cârpea rufăria fină a familiei fostului conte. Deşi adesea făcea şi munci mai grele, mâinile ei erau tot subţiri, cu degete lungi şi frumoase. Ana băgase de seamă cu uimire ce glezne subţiri şi ce picioare mici avea. Nicio altă fată de pe vale nu avea un picior ca al ei.

— Nu ştii ce bine-mi pare că ai venit să mă vezi, Ba ruşka ! N-ai mai fost pe aici de-atâta vreme! Stai! a întâmpinat-o Ana bucuroasă. Fata nu s-a aşezat însă pe scaunul pe care-l împinsese spre ea. S-a plimbat de câteva cri de la un capăt la altul al încăperii, apoi a ridicat de jos pe una din fetiţe şi a strâns-o în braţe.

S-a aşezat pe lada înaltă de sub fereastră, luând fetiţa în poală. Se juca cu degetele ei, de parcă le-ar fi numărat. Parcă nu mai avusese de a face până atunci cu plozi şi n-ar fi ştiut să umble cu ei. Şi totuşi acasă crescuse câţiva fraţi.

Ana se uita la ea cu o mirare tăinuită.

— Bagă de seamă, Baruşka, să nu te murdărească! Păcat de haine!

Fata s-a ridicat, a lăsat jos fetiţa şi şi-a netezit cu grijă rochia, ştergând cu mâneca nişte fulgi care abia se zăreau.

— Mi-au rămas de la bătrâna contesă, spuse cu glas ră- •guşit, fără să-i pese că fetiţa începuse să plângă.

S-a aşezat apoi pe scaun lângă Ana. A stat o clipă dreaptă, bătând darabana pe genunchi cu degetele ei lungi şi subţiri. Ana a luat în braţe copilul care ¡scâncea şi a încercat să-l potolească.

— Ah, lele Ano, las-o să plângă şi vino mai bine să-mi povesteşti ceva ! a strigat nerăbdătoare fata. Ana i-a dat copilului o păpuşă de cârpă şi s-a aşezat lângă Baruşka. Vedea cearcănele negre în jurul ochilor ei scânteietori şi vinele subţiri şi albastre ce şerpuiau sub pielea-i albă şi străvezie.

— Eşti tare frumoasă, Baruşka, a spus, mişcată, sub imboldul a ceeace simţea în clipa aceea.

-- Oi! Şi ce dacă sunt! La ce bun ? a şoptit Baruşka întristată.

Ana a încercat s-o ia pe departe,

— Nu cuimva munceşti prea mult la castel ? O fi pree greu pentru tine!

— Acolo am mereu câte ceva de făcut, ba un lucru, ba altul. Mereu, mereu. E o viaţă de câine! Te prigonesc, îţi otrăvesc zilele şi te muncesc mereu. Şi la ce bun ? Ar fi mai bine să ie dau dracului pe toate!

— Lumea vorbeşte că tu te lauzi c-o duci bine, i-a spus deodată Ana, adăugând apoi îngândurată : Ar trebui să te măriţi, Baruşka ! Vavrjin nici acum nu s-a însurat şi ştii cât ţine la tine !

— Ia lasă-mă în pace ! Ce să fac cu chiorul ăla ? Nici nu mă mai vede bine! Ce ştie el cum sunt! şi parcă scăpărau scântei când vorbea.

Ana a răsuflat adânc. Vavrjin îşi pusese ochii pe Baruşka încă de pe vremea când nu era decât o fetiţă înaltă şi lălâie,. abia ieşită din şcoală. Flăcăul ăsta liniştit venise sluţit din război. O schijă de granată îi scosese ochiul stâng şi-i sfârtecase un obraz. Un semn roşu de rană se întindea de la tâmplă până în colţul gurii, pe care îl trăgea puţin în sus. Pleoapa rămăsese sumeasă peste orbita găunoasă. Toată faţa lui era strâmbă şi groaznică la vedere. Părea un măscărici ce se pregăteşte să spună o snoavă cu haz.

De mic slujise la curtea domnească şi acum se băgase din nou argat. Muncea cinstit, nu făcea nimic pe apucate. Nu vorbea ou nimeni. Se ferea de oameni, căci nimeni aproape nu încercase să-şi ascundă sila pe care o stârnea faţa lui ciopârţită. Printre slugi, erau mulţi care îl chinuiau cu glumele lor şi cu tot felul de vorbe urîte.

— Fir-ai să fii, măi Vavrjine, te strâmbi ca dracul! Nu e mirare că Baruşka nu te mai vrea ! Dealtfel, şi-a găsit pe altul, ditai domnu'! îl bruftuiau în glumă ; poate că nici nu se gândeau că sub faţa aceea pocită şi caraghioasă se ascundea un suflet de om.

La început, când s-a întors din război, Vavrjin nu putea să se dumirească dece nu-l mai vrea fata, din pricina căreia,, pe front, se temuse atâta de moarte. Văzând însă că ajunsese batjocura tuturor, în inima lui a încolţit simţimântul că este mai prejos decât alţii şi i s-a făcut silă de sine însuşi..

Acum i se părea firesc faptul că Baruşka îl ooolea. Se sălbăticise, fugea de oameni şi se împrietenise cu dobitoacele. Când nu avea de lucru, stătea tot timpul în grajduri, printre vite.

Ana şi-a adus aminte de toate astea şi răspunsul fetei a umplut-o de amărăciune:

— Eşti rea şi nedreaptă şi n-ar trebui să fii aşa ! Te-ai uitat cu ¡prea ¡mult jind la domni, pe fereastră, dar cred că acolo n-ai nimic bun de văzut!

Fata a ridicat din sprâncene, pleoapele i s-au sbătut uşor şi a început să clipească ¡des. S-a aşezat picior peste picior, şi-a cuprins cu mâinile genunchiul rotund şi a stat aşa un timp. Apoi a spus cu un glas sugrumat în care se simţea mila şi desnădejdea :

— Cu dragă inimă m-aş întoarce la el. Dar nu mai pot. Nu pot! Aş muri dacă m-ar strânge în braţe!

Baruşka s-a scuturat înfiorată şi apoi a adăugat ca şi •cum ar fi vrut să se desvinovăţească :

— Dar să nu crezi că numai din pricina sluţeniei lui! N-aş putea să mai sufăr pe niciunul din flăcăii de-aici! Oricine air fi! Eu acum sunt numai a unuia singur !

— Am auzit vorbindu-se ceva despre tine şi despre contele cel tânăr. Dar nici nu vreau să cred aşa ceva.

— Ba să crezi 1 a strigat Baruşka de parcă şi-ar fi ieşit din minţi. Gândeşte-te, eu şi contele cel tânăr! Nu-ţi vine să râzi ? Şi totuşi, să ştii, dragostea asta ţine de câţiva ani. Vai de viaţa şi de zilele mele! M-am făcut rea, câinoasă, n-am milă de nimeni; tot ce am pe lume e numai el. înţelegi ? Ştiu că-mi irosesc viaţa, dar nu mă pot rupe de lângă el ! Simt că-mi pierd minţile” numai la gândul că odată şi odată toate, astea au să se sfârşească !

Ochii fetei s-au învăluit într-o tristeţe adâncă şi Ana a simţit picurând în sufletul ei lacrimile pe care fata nu le putea plânge.

— Şi el ce zice? a întrebat-o încet.

— O să se însoare. Şi-a şi adus mireasa, a oftat Baruşka.

— Ei, nu ! Şi ţie ce ţi-a spus ?

Baruşka a închis ochii şi a îngăimat în şoaptă :

— Mi-a spus : „Te iubesc, te iubesc mult şi aş vrea să-ţi găseşti pe cineva cu care să te măriţi şi să trăieşti liniştită. I-aş da un loc bun de muncă bărbatului oare te-ar lua”.

Şi deschizând ochii mari:

— I-ar da un loc bun de muncă bărbatului care m-ar

lua !

Deodată a pufnit în râs:

— Dar ce să mai ia celălalt ? Doar n-a mai rămas nimica în mine, a ars totul, totul a fost mistuit de iubire şi ură! Acum sunt ca moartă 1

Ana s-a cutremurat de parcă ar fi văzut cu adevărat moartea în privirea ei pustie.

„Săraca ! Nu mai e în toate minţile 1" s-a întristat inima ei cea bună de jalea fetei. Mintea ei însă nu judeca astfel.

— Dar la ce te-ai aşteptat tu oare, Baruşka ? Credeai c-o să fie altfel ?

— N-am aşteptat nimic. Nu mi-a făgăduit nimic şi nici n-am vrut nimic. Ne iubeam doar...

— Nebuno ! Se gândea numai la plăcerea lui şi tu ţi-ai prăpădit viaţa ! încearcă să te desmeticeşti, să trăieşti, altfel! Nu ţi-ar strica dacă ai pleca undeva măcar pentru o bucată de vreme 1 Iar pe domnişor să ţi-l scoţi din minte!

Ana s-a sculat de pe scaun, s-a apropiat de ea şi i-a {5us mâna pe umăr.

— Trezeşte-te, Baruşka ! Trebue să trăieşti cu picioarele pe pământ. Nu pentru asta te-a crescut maică-ta.

Apoi, căutând să aibă un glas cât mai stăruitor :

— Trebue să ai un pic de mândrie, fată ! Gândeşte-te că aşa se poartă el nu numai cu tine, ci cu toţi săracii. Aşa-s domnii ăştia. Oameni de nimic, câinoşi şi mişei.

După plecarea Baruşkăi, Aha n-a putut să se liniştească. Multă vreme gândul i se ducea mereu la ea. „Nici n-a plâns măcar, se gândea. Dacă ar putea să plângă, s-ar mai potoli. Lacrimile ar uşura-o".

Cu puţin înainte de cosit, castelul din Hurka era iar în sărbătoare. Tânărul conte se logodise cu o fată frumoasă şi bogată ; nu era de neam mare, dar taică-său în schimb avea teancuri de acţiuni, o moşie rămasă după expropriere şi o fabrică de îngrăşăminte artificiale.

În zilele acelea Baruşka lui Kryda nu s-a mai arătat; i se pierduse urma.

„M-a ascultat. A făcut cum am sfătuit-o eu", şi-a închipuit Ana, dar amintirea tot mai rămânea, neliniştind-o.

Primăvara fuseseră ploi dese şi în luncă iarba crescuse până la genunchi.

„Demult n-am mai avut atâta iarbă", se lăudau oamenii, şi familia de pe Vejfuk era şi ea mulţumită de belşugul acesta.

Martin, flăcăul cu spete late, pleca disdedimineață cu taică-său în luncă şi, până s-o pornească spre atelierul de tâmplărie din Rovina, coseau câteva brazde bune.

Ana se ducea după bărbatu-său, întorcea fânul şi-l împrăştia, dar deşi îl lăsa într-un strat destul de gros, tot nu-i ajungea locul.

Când au cărat şi ultima căruță de fân, podul casei de pe Vejfuk s-a umplut până sub şindrilele vechi ale acoperişului.

În zilele următoare, Jan a plecat să mai câştige ceva bani. Tăia stuf, împreună cu oamenii delà curte, pe un lac de pe moşie. Lacul era foarte departe şi oamenii rămâneau acolo toată ziua. Jan o pornea de acasă de cu noapte, luân- du-şi un codru de pâine în legătură şi o gărnicioară cu cafea. Uneori Ana îi mai dădea şi două-trei ouă răscoapte. Se întorcea acasă pe întuneric obosit şi flămând. Oamenii tăiau stuful brazde, aşa cum coseau iarba în luncă. Fiecare lucra pe seama lui, avea lotul lui. Umblau cu pantalonii suflecați până peste genunchi prin apa călduță ; uneori cădeau, bălăcindu-se în nămol. Stârneau toate păsările de apă. Lişițele şi rațele sălbatice brăzdau speriate fața lacului.

În zilele acelea nu se mai auzea orăcăitul broaştelor. Dimineața lucrătorii erau gălăgioşi, dar cum se ridica puțin soarele şi le ardea mai tare spinarea goală, le pierea tot cheful de vorbă. Seara erau atât de obosiți că nici limba în gură nu mai puteau s-o mişte.

O slugă de pe moşie, care lucra pe un lot ca toți ceilalți a început delà o vreme să dea semn de nelinişte. Cu cât mergea mai adânc în stuf, pe lângă mirosul de nuferi şi duhoarea nămolului stătut al bălții ce se clocea la soare, gura şi nările i se umpleau de un miros şi mai greu, scârbos, care-i curma răsuflarea.

— Trebue să fie pe aici vreun hoit care putrezeşte ! Cu mirosul ăsta în nas îți trec© pofta de mâncare, î-a strigat iui Jan care lucra alături.

Abia se isprăvise odihna de la amiaz şi, în timp oe tăia stuful, descoperi o privelişte îngrozitoare. În locul unde ajunsese, ¡zăcea, pe jumătate acoperit de nămol, leşul unei femei, buhăit şi mâncat de putreziciune de nu se mai cunoştea chipul. Sluga i-a chemat şi pe ceilalți şi punând toți mâna, au izbutit să scoată hoitul pe mal. Când l-au lăsat să cadă de pe parii de lemn cu care-l trăseseră afară, s-a auzit o bolboroseală ciudată. Duhoarea era atât de tare încât s-au dat cu toții înapoi, acoperindu-şi fețele.

Numai Vavrjin, chiorul, care tăia şi el stuf, a rămas pe loc. A îngenunchiat şi a cules cu grijă din nisip câteva mărgele roşii de sticlă, care se risipiseră în clipa când leşul fusese asvârlit pe mal. Deşi n-avea decât un singur ochi, a recunoscut îndată şnurul ieftin pe oare fuseseră înşirate mărgelele cumpărate de el în urmă cu şapte ani, la târgul de la Hurka, pentru o fetiță sfioasă pe care o întâlnise atunci. Oamenii nici nu l-au băgat în seamă, căci stăteau mai încolo şi se întrebau al cui ar putea să fie stârvul. Vavrjin a scos din buzunar o batistă boțită, a întins-o în palma lui mare, apoi, îndoind palma cealaltă, a turnat mărgelele roşii. Şi-a strâns comoara, legând-o bine ou un nod şi după ce a băgat batista în buzunar, s-a îndreptat agale spre ceilalți. Şi-a ridicat spre ei fața palidă, şi-a desfăcut buzele, şi-a sumes colțul stâng al gurii iar pleoapa sângerie a început să se sbată. Parcă voia să spună o snoavă cu haz.

— E Baruşka lui Kryda, a murmurat, apoi s-a întors repede şi a luat-o la fugă spre partea de peste digul lacului

Fără să spună o vorbă, Jan şi-a scos pălăria şi, după el, s-au descoperit şi ceilalţi. După o clipă de tăcere, unul din oameni, ştergându-şi sudoarea de pe spate, a apus :

— Uite, aşa se sfârşesc dragostele astea domneşti!

După înmormântarea fetei lui Kryda, Ana s-a simţit covârşită de o tristeţe istovitoare. Matej, şchiopul, nici nu mai ieşea din bârlog. Se întorsese unul dintre băieţii lui aducând în casă o gospodină tânără, care avea grijă de copil, de Ondrej.

Sătenii de aici, din vale, au fost adânc sguduiţi de moartea Baruşkăi şi toată vara oamenii au depănat povestea iubirii ei nenorocite. Contelui tânăr nu i-au venit la ureche nici măcar svonurile acestor vorbe. Se dragostea în călătorie de nuntă, undeva prin Italia.

Lumea însă n-a uitat-o pe Baruşka. Moartea ei a lăsat un semn pe răbojul vieţii lor. Când vorbeau despre lucruri ce se întâmplaseră în preajma morţii ei, spuneau :

„Asta a fost pe vremea când au găsit-o pe Bairuşka în stuf, pe lacul Iavorschi.”

Cu ani mai târziu îşi aduceau încă aminte de întâmplarea asta :

„A fost în anul când s-a înnecat Baruşka din Lhotka în lacul de pe moşie.”

Păcat că nu s-au gândit mai adânc la pricina adevărată a morţii ei...

BĂIEŢII CRESC

Părinţii de pe Vejfuk aveau destule greutăţi cu copiii. Pe Martin l-au dat să înveţe tâmplăria şi credeau că sfârşin- du-şi ucenicia, îi va ajuta şi pe ei să-şi plătească datoria pe care o făcuseră pe casă. Martin însă era strâns la mână şi -se hotărîse să adune bani ca să poată şi el să-şi deschidă odată un atelier pe seama lui.

Ana s-ar fi împăcat cu socotelile lui, până când într-o zi a venit şi Jan să-i împărtăşească gândurile lui de viitor. Cel de al doilea dorea cu toată râvna să înveţe mai departe; gimnaziul cel vechi de la oraş îl atrăgea cum atrage magnetul pilitura de fier. Zile întregi îi vorbea despre tot ce ar fi dorit el să cunoască — şi asta-i întrista inima. Adesea se sfătuia şi cu bărbatu-său, dar întotdeauna ajungeau la acel aş sfârşit: nu aveau bani ca să-l dea pe Jan mai departe la învăţătură.

Ana a încercat atunci să-l înduplece pe Martin, care dădea acum în casă aproape jumătate din câştigul lui. Dar Martin s-a strâmbat batjocoritor :

— Ia te uită învăţăcelul nostru ! Ştie el ce vrea ! Şi mie rni-ar fi putut trăzni aşa ceva prin cap ! Mamă, daţi-l la meserie, şi o să-i fie de folos mai târziu. L-au zăpăcit de tot •cărţile astea !

— Da ia gândeşte-te, tu, Martin. Ştii ce mult îi place lui Jan să înveţe! Ţie nu ţi-a plăcut cartea, a stăruit ea.

— Ei şi? asta nu înseamnă că trebue musai să-l duc eu în spinare! a încheiat el.

— Nici nu ţi-am cerut asta. Voiam doar să ne mai ajuţi şi tu »puţin!

Ana încerca să-şi biruie amărăciunea. Băiatul ei mai mare nu era aşa cum l-ar fi vrut ea. Ţinea prea mult la întâietatea lui şi se certa deseori cu fraţii.

Într-o duminică l-a bătut măr pe Vaţlav.

Sâmbătă, după plată, Martin şi-a cumpărat o cravată frumoasă, roşie, cu picăţele negre. Îi deschidea faţa când o purta cu cămaşa lui albă, scrobită. Martin era un flăcău arătos, deşi puţin cam greoi şi ursuz. Când stătea duminica sub teiul din faţa bisericii din Hurka, fetele se uitau cu drag la el.

În duminica aceea, Martin avea draci. De dimineaţă îl luase la rost pe Vojtech, care fiind cel mai mic, curăţa încălţămintea tuturora. Lui Martin i s-a părut că .ghetele lui nu luceau deajuns. Apoi a bombănit-o pe maică-sa fiindcă i s-a părut că pieptii cămăşii nu sunt călcaţi cum trebue. Iar când s-a îmbrăcat cu hainele lui de sărbătoare — la vremea aceea Jan cutreera prin pădure iar Vaţlav plecase demult cu tai- că-său la Hurka — a văzut deodată că-i lipseşte cravata cea nouă.

— În bordeiul ăsta nu poţi ţine nimica ! a strigat furios şi a început să răscolească odaia. Vojtech ,a căutat în dulap şi maică-sa a scotocit în lada veche până la fund, dar degeaba. Martin turba de ciudă că trebue să-şi lege iar cravata veche, rămasă de la taică-său. A ajuns târziu de tot la biserica din Hurka...

.Ana tocmai isprăvise de gătit când Vaţlav a dat buzna speriat în odaie. Purta la gât cravata roşie pe care o căutase Martin.

— Mamă, mă omoară, a strigat înspăimântat.

— Dece ai făcut asta, Vaţlave ? Ce-ţi veni să iei lucrurile fratelui tău ?

Abia apucase să-l certe că a şi năvălit în odaie Martin tăbărînd ca un taur furios asupra fratelui său. A început o bătaie pe viaţă şi pe moarte; curgeau pumnii cu nemiluita asupra lui Vaţlav, care deşi crescuse mai înalt decât Martin, era cu mult mai slab decât el.

— Am să-ţi scot şi sufletul din tine, pungaşule! striga Martiri şi pisa cu pumnii lui vânjoşi timpul firav al lui Vaţlav.

— Mamă ! Mamă ! o chema Vaţlav. Ana s-a băgat între cei doi fraţi şi a tunat ou un glas în care nu mai încăpea dispreţul.

— Ruşine să-ţi fie, Martine! Crezi că-i cine ştie ce vitejie să stâlceşti în bătăi pe unul mai mic şi mai slab decât tine ?

— Da ce, frumos îi şade să fure?

— N-am furat! I-am luat numai împrumut cravata, cum i-am mai luat şi altădată ghetele sau haina. Dacă eu n-am, se apăra Vaţlav, căruia îi plăcea să[1] fie dichisit.

Băieţii făcuseră un tărăboi de le treziseră pe gemene. Abia când le-a auzit plângând s-a domolit Martin, în sufletul căruia s-a deşteptat mila celui puternic faţă de cel mai slab. Când tatăl lor s-a întors acasă, Martin se juca duios cu surioarele. Dar dacă gemenele izbuteau să înmoaie inima acestui sălbatic, în schimb Jan, care stătea tot stingher, îl scotea din fire fiindcă băiatul niciodată „nu-şi lăsa armele la picioarele lui", cum spunea Ana.

Jan a fost silit să-şi mute gândul de la carte. S-a hotărît să înveţe cizmăria. Meşterul şi l-a găsit singur, într-o cornu- nă mare care se numea Miestys, mai la deal de Hurka, la vreun ceas depărtare de şoseaua cea bună. În comuna astă era poştă, post de jandarmi, şcoală primară într-o clădire cu un cat şi şcoală medie cu trei clase. Mai erau acolo şi un joagăr al contelui, trei prăvălii şi mai mulţi mici meseriaşi care îşi deschiseseră aici ateliere. Într-unul din ele, începea să înveţe meseria şi Jan de pe Vejfuk.

într-o zi, Jan a adus din Miestys un căţel. Era sprinten, negru, cu o pată albă deasupra ochiului stâng şi cu perinițe moi sub lăbuţele lăţoase. S-a deprins repede cu copiii care se jucau toată ziua cu el, dar mai mult îi plăcea să stea în odaie. La început, făcea murdărie şi Ana a avut de furcă cu el până ce l-a lecuit de nărav. Jan îşi făcea de joacă în fiecare seară cu căţeluşul şi îl învăţa tot felul de lucruri: de pildă, să stea sluj şi să dea laba. Dintre toţi, cu Jan se împrietenise cel mai mult. Ştia când trebue să vină acasă şi îl aştepta în poartă, jos, întâmpinându-l cu lătrături de bucurie. În zilele de sărbătoare, alerga după el prin pădure şi luncă. Jan îi spunea „Alic ,al meu" şi toţi ai casei se obişnuiseră să-î strige aşa.

— Unde-i Alic al lui Jan ? îl căuta Vojtech când venea de la şcoală şi nu găsea căţelul în odaie.

Şi gemenele îi spuneau tot aşa. Numai Martin nu putea să-l vadă în ochi, spre necazul fratelui său. Dacă Alic se încurca printre picioarele lui, se stropşea:

— Daţi dracului afară potaia asta, că aduce purici în casă.

Jan lua pe seama sa bruftuielile pe care le căpăta Alic :

— Nu cred să fie pe lume oameni mai hapsâni ca tine şi ca sluga aia bătrână de curte!

Aşa se ciocneau mereu fraţii între ei. Ana privea cu părere de rău neînţelegerea asta dintre două fiinţe care erau atât de apropiate şi care, de fapt, se iubeau, totuşi.

ŞI TOTUŞI, ERA UN CĂMIN FERICIT

Cu toate că fraţii se mai încăierau din când în când, pe Vejfuk zilele se perindau senine şi liniştite. Deşi în casă la •ei sărăcia şi lipsurile erau oaspeţi statornici, pentru Ana familia însemna mai mult decât toate bogăţiile lumii.

Seara, tatăl şi băieții mai mari veneau de la lucru, Copiii se strângeau în odaie şi aşteptau nerăbdători masa. Nu erau cine ştie ce mâncăruri alese. Deobicei o oală mare de lut cu cartofi fierți şi câte o cană de lapte sau de chişleag pentru fiecare. Iar când era destul lapte ca să le poată da din prisos sau grăsime mai multă de pus la cartofi, nu se afla pe toate coastele munților femeie mai fericită decât gospodina de pe Vejfuk.

Anei îi plăcea să cânte şi o auzeai mereu îngânând câte un cântec lin chiar şi atunci când îi mergea mai rău. Cu cântecul îşi crescuse copiii, cu cântecul îi dădea bărbatului să înțeleagă că e împăcată cu soarta, cu cântecul îi întâmpina pe cei dragi când veneau acasă. Bărbatu-său — şi mai târziu băieții — când se întorceau pe înserate de la lucru, auzeau de departe glasul ei puternic şi plăcut. „Mama cântă !" Dădeau mulțumiți din cap şi o întovărăşeau fie cu glasul, fie fluierând. Ana se oprea din cântat şi căuta să ghicească care din dragii ei venea spre casă.

Copiii o rugau adesea : „Mamă, cântă-ne!" Vojtech mai ou seamă, nu se mai sătura de cântecele ei. Se agăța de gâtul Anei, îşi lipea obrazul lui neted de al ei şi se linguşea :

„Mamă, măicuța mea !"

Băiatul acesta fusese întotdeauna dragul mamei. Stătea cu ea mai mult decât ceilalți. Pleca ultimul de lângă ea, se întorcea cel dintâi şi era gata totdeauna să-i dea ajutor la treabă. Până acum era încredințată că ştie tot ce se petrece în sufletul lui, pe când ceilalți băieți niciodată nu-i mărturisiseră tot; fiecare avea tainele lui mai mari sau mai mici. Aflase că Martin se ține după fete numai din gura altor femei care-i povesteau fel de fel de lucruri. Vațlav nu mai ştia altceva decât jocul acela pe care ea nu-l înțelegea, iar în gândurile lui Jan, în adâncul sufletului său, nu izbutise niciodată să pătrundă. Pe Vojtech îl simțea mai aproape chiar decât fetițele, pe care cândva le dorise atâta. Era numai al ei, pe când fetițele erau ale tuturor din casă.

Când se întorceau de la lucru, băieții le aduceau adesea fetițelor jucării sau dulciuri, lucruri pe care ei nici nu le visaseră în copilărie. Luau fetițele pe grumaji, alergau şi țo- păiau cu ele prin odaie. Dacă se întâmpla să fie jos, în grajd, când auzea tropotul picioarelor grele şi vedea cum se desprinde câte puțină tencuială din tavan, Ana se întreba îngrijorată dacă zidăria casei vechi e destul de trainică şi n-o să se dărâme de atâtea sburdălnicii. Iar când se întorcea în odaie le spunea adesea sălbaticilor:

— Băieți, zău, astâmpărați-vă, că se prăbuşeşte casa peste noi!

Se uita zâmbind la Martin cel morocănos, cioplit ca din topor la înfățişare, cum mergea în patru labe în fața surioarelor, făcând pe calul sau pe câinele, ori cum le lua în cârcă strigând :

— Mielul gras!

Le punea călare pe genunchii lui, arătându-le:

— Aşa călăresc domnii, aşa țăranii, aşa soldații!

Le arunca în sus şi fetiţele ţipau de bucurie şi de plăcere. Ori, mişcând degetele uneia din mâini în palma lată şi aspră a celeilalte :

— Asta-i urs, asta-i ursoaică...

Sau alte multe jocuri pe care le născocea atunci. Deşi grijile nu lipseau, era multă veselie în casa lor.

În serile de iarnă, când Ana şi copiii scărmănau pene iar tatăl lor robotea câte ceva, Jan avea obiceiul să citească cu glas tare din multe cărţi împrumutate. Dorea ca şi âi lui să afle ce scrie în cărţile acelea. Glasul lui suna ca arama curată, căci ştia să citească frumos. Când erau poezii, Ana îl asculta mişcată şi chiar şi a doua zi în mintea ei cântau încă crâmpeie din versurile acelea de cleştar. Sufletul ei jinduia după lucrurile spuse cu adevărat frumos, se deschidea ca floarea, primăvara, după o ploaie caldă. Dar nu toate versurile aveau darul să deschidă în inima ei privelişti luminoase. Jan citea mai mult dintr-acelea care trezeau obida şi răzvrătirea omului asuprit iar acestea îi lăsau multă vreme amărăciune în suflet. îşi dădea seama că ele îi aduc omului darul cel mai bogat, căci pătrund până în fundul sufletului său şi puterea lor îi trezeşte dorinţa arzătoare de dreptate.

Într-o seară, Jan a citit nişte versuri de Petr Bezruc:

Stăteam învăluit în fumul cuptoarelor din Vitkovice, Negura îmi năclăia ochii, pe nări îmi ţâşnea foc, Fie că soarele era de-o suliţă pe cer, ori cobora molcomă

înserarea,

Duşmanii eu îi măsuram cu o privire încruntată, Pe cei cu punga doldora de bani şi pe trufaşii nobili, Eu, muncitorul mohorît la ¡înfăţişare ieşit din fundul minei.

Ana îşi uitase lucrul şi privea cu ochii larg deschişi la fiu-său.

— Omul ăsta poartă în suflet durerea şi răzvrătirea robului, a celui obidit. Deaceea e atâta amărăciune şi atâta frumuseţe în fiecare vorbă a lui...

Şi Ana nici nu încerca să-şi ascundă tulburarea.

— Într-adevăr, cuvintele lui mânioase ar putea, numai prin vârtejul lor, să clintească munţii din loc, să curme orice nedreptate, dacă nu s-o ridica omul s-o facă ! Cei bogaţi şi puternici n-au însă inimă, nici cuget şi rămân surzi la atâtea strigăte de durere.

Şi ochii băiatului ardeau ca oţelul.

— Dacă popa în loc să citească latineşte le-ar citi oamenilor în biserică versuri de-astea, le-ar ajuta mai mult, a spus Martin, căci şi în sufletul lui tresărisp ceva.

CAT MAI MULȚI COPII

Prin satele din vale se ivise o născocire ciudată: bicicleta.

Deocamdată nu erau multe, căci muntenii, săraci fiind, nu aveau cu ce să le cumpere. Mai multe erau la Hurka şi poate şi la Miestys, .dar pe acolo, Ana nu se .prea ducea.

La Hurka, primul care şi-a cumpărat bicicletă a fost chiaburul cel tânăr de la curte. Când a ieşit cu ea întâia oară, toţi copiii din sat s-au ţinut după el. Apoi şi-a luat bicicletă şi fiul mai mare al chiaburului de pe moşia „Primarul". Toţi băieţii îi pizmuiau pentru fericirea asta.

— Dacă aş avea şi eu o bicicletă, n-ar mai trebui să fac în fiecare zi câte patru ceasuri pe drum. În mai puţin de o jumătate de oră aş ajunge la Miestys, a spus Jan cu jind.

— M...da, eu n-aş putea să merg cu ea. Adică, aş merge până la Rovina, dar ar trebui s-o car înapoi în spinare, a râs Martin, răspunzându-i fratelui.

Se înţelege că pentru- băieţi, toate astea erau vorbe-n -vânt, căci bicicletele costau destul de mult.

Cu acest prilej însă, Martin a fost darnic cu frate-său. A venit într-o seară târziu de la lucru, întunecat la faţă „ca dracu". La sfârşitul cinei, după ce mama a strâns străchinile şi a curăţat masa, Martin s-a aşezat din nou, întinzân- du-se în voie şi a scos din buzunar nişte hârtii pe care era desenată bicicleta cu toate părţile ei. Le-a întins pe masă şi l-a chemat pe Jan, care între timp se apucase de citit:

— Ia vino încoace, măi, urechilă ! Mai lasă cărţile alea ! E ceva care te interesează şi pe tine!

Şi după ce frate-său şi-a scos nasul din cărţi, s-a apucat să-i desvăluie că pusese la cale să cumpere o bicicletă şi toate socotelile lui în legătură cu asta. Era gata să depună ca garanţie o mică parte din banii pe care-i strânsese, urmând ca ratele să le plătească, săptămânal, Jan cu cele zece coroane pe care le câştiga ca ucenic.

— Şi o să te duci la lucru ca un domn, i-a spus, lovin- du-l cu palma lată peste umăr, mai-mai să-l doboare.

— N-aş fi crezut că eşti atât de cumsecade, Martine, i-a răspuns Jan strălucind de bucurie.

— Dar cine zice că o să te plimbi numai tu pe bicicletă?
s-a încruntat Martin. Duminica am să umblu eu cu ea, după fete!

— Îți dau eu ție ¡fete, mucosule, l-a luat taică-său la rost, zâmbind...

Apoi, cugetând mai bine la ceeace puseseră ei la cale, a încercat să-i facă să se lase păgubaşi. II apăsa prea tare datoria pe care o avea pe casă şi ei l-ar fi putut ajuta ! Ana însă, mişcată de mărinimia lui Martin, a luat partea băieților, aşa că n-a mai trecut mult şi pe Vejfuk s-a ivit o frumusețe de bicicletă ca un giuvaer. În focul clipei acelei a, Martin ar fi fost gata să-şi dea şi cămaşa de pe el.

— N-ai nicio grijă, tată ! În câțiva ani plătim şi datoria. Te ajut eu.

De bicicleta cea nouă se folosea şi Vojtech. Ana se rugase de bărbatusău să-l lase pe băiat să se înscrie la gimnaziul din Miestys, aşa încât şi Jan a avut din prima zi un tovarăş de drum. II ducea pe bicicletă şi pe frat-e-său.

În iarnă, Jan isprăvind ucenicia, cei doi frați mai mari au pregătit daruri pentru toți ai casei. Cu mult înainte de sărbători, Ana se tot întreba ce or fi şoptind mereu între ei şi era mâhnită că se feresc de ea.

Se închideau în odăiță şi dacă-i trebuia ceva, de acolo, n-o lăsau să intre până nu le spunea ce vrea şi dece musai atunci. Abia după aceea îi dădeau drumul. Dar nu apuca bine să treacă pragul, că Martin o şi dădea afară.

Într-o zi însă, a chemat-o chiar el înăuntru. A crăpat uşa dinspre odaie, şi-a scos capul sburlit şi a strigat-o încet:

— Pst! Mamă ! Vino încoace!

În odăiță, băieții i-au arătat o cutie frumos zugrăvită* plină cu bucăți de ciocolată învelite în poleială în fel şi fel de culori.

— Să le pui în pomul de Crăciun, pentru copii, a spus- Jan cu mândrie.

— Ce frumoase-s! s-a minunat Ana. Dar îndată s-a trezit în ea gospodina chibzuită. Dar bine, băieți, astea trebue să fi costat o avere, pe puțin cincisprezece coroane!

Martin i-a cuprins blând umerii cu brațul. Era cu un cap mai .mare decât ea şi Anei îi creştea inima că are un băiat ,aşa de voinic.

— Nu fi sgârcită, mamă! Odată pe an e Crăciun ! Lasă «ă aibă şi copiii o bucurie.

— Azi, Martin e în toane bune, am să însemn în grindă! a spus Ana râzând şi l-a bătut uşor pe spatele lui lat.

Cina din seara de ajun, ciorbă de peşte, cozonac cu ceai şi compot de poame uscate, a fost încheiată sărbătoreşte cu împărţirea darurilor aduse de Martin şi Jan.

Băieţii au aprins întâi lumânările din pom, apoi au împărţit darurile. Mai întâi, Jan i-a dat maică-şi o cutie mare împachetată într-o hârtie înflorată şi legată cu o sfoară colorată.

— Mamă, vreau să-mi împlinesc azi făgăduiala pe care ţi-am făcut-o acum câţiva ani, i-a spus pătruns de însemnătatea clipei.

Toţi se uitau la mâinile tremurătoare ale Anei când a deschis cutia şi le-a arătat ghetele frumoase şi călduroase

— De câţi ani n-am mai avut ghete noi! şi mângâia pielea neagră şi căptuşeala din blană de oaie.

— Eu, cu mâna mea, le-am făcut, mămico! a spus Jan cu mândrie, îngenunchind la picioarele ei ca să i le încerce.

— Îţi mulţumesc, Jan! Astea cred c-o să-mi ţină până la moarte, a suspinat Ana fericită, mângâind părul negru al feciorului ei.

Dar nici Martin nu s-a lăsat mai prejos.

— Asta-i din partea mea, mamă, ca să fii şi dumneata îmbrăcată odată ca lumea ! Băiatul cel mare i-a dat o bucată de barhet călduros de culoarea cafelei, pentru o rochie. Ana nici n-a mai căutat să-şi ascundă lacrimile de bucurie ce-i umpluseră ochii.

— Nu l-am uitat nici pe tata !

În timp ce Jan lega ghetele mamei, Martin a întins tatălui lor un pachet cam boţit.

— Ia lăsaţi, că doar nu-s copil! se apăra tatăl, dar cu jumătate de gură, căci s-a şi grăbit să vadă ce era în pachet.

— O căciulă cu clape!

Şi a zâmbit mulţumit.

— Am dat să-ţi facă una la fel cu alea pe care ni le-ai dăruit tu nouă, odată, când eram mici, de Crăciun !

Vaţlav a primit, ca mângâiere, o cravată frumoasă, iar Vojtech o cutie cu vopsele. Pe cele două fetiţe, fraţii le-au încălţat cu nişte papucaşi călduroşi cu ciucuri mari.

Vojtech s-a lipit de maică-sa şi i-a întins pe ascuns a bucată de ciocolată :

— Mamă, asta-i delà mine, i-a şoptit.

Mama l-a strâns în braţe.

„Mânca-l-ar mama, că tare-i drăguţ !" s-a gândit mulţumită, cu inima plină de dragoste pentru toţi copiii ei.

— Cu cât are omul mai mulţi copii, cu atât sporeşte şi bucuria în casă, i-a împărtăşit lui Martin un proverb făcut de ea. În clipa aceea îşi dăduse mai bine ca niciodată seama cât era de adevărat. .

ANICIKA ÎNCHIDE OCHII

După Crăciun, peste casa de pe Vejfuk a coborît un val de tristeţe. Băieţii se întorceau tăcuţi de la lucru. Nu mai începeau să fluiere de departe ca să-şi vestească sosirea, iar Ana nu mai ştia să cânte.

Anicika, una din cele două gemene, care împliniseră patru ani, începuse să bolească şi se topea văzând cu ochii. Deşi toţi din casă aveau grijă de ele, gemenele n-o duceau nici pe departe atât de bine cu sănătatea ca fraţii lor, odinioară. Suferiseră de toate bolile pe care le fac copiii, iar Anicika tare greu mai creştea. Acum avea în fiecare seară călduri şi o obosea jocul cu fraţii ei. Nu se plângea de nicio durere, îşi lăsa doar, cuprinsă de! toropeală, capul în poalele mamei.

— Nu-mi place cum arată copilul ăsta ! se plângea adesea Ana şi pe cât îi îngăduia sărăcia, încerca să-i dea mâncare mai bună. Îi fierbea adesea ouă, îi ungea pâinea cu unt şi o silea să bea lapte deşi, către primăvară, aveau tare puţin.

Anicika însă nu mai voia să mănânce, iar într-o dimineaţă, când trebuia să se scoale din pat, a început să plângă.

— Vreau să dorm, mamă, s-a rugat.

În zilele acelea pline de necazuri şi de griji pentru sănătatea copilului, Ana şi-a adus aminte de baba Salacika; bătrâna murise eu doi ani în urmă, la câteva zile după ce moşise un amărît de plod, fetiţa Manciei luii Pazdernik, văduva lui Prokop Kordula. A fost mare frământare printre femeile din sat care spumegau şi tot meliţau din gură; zadarnic însă, pentrucă n-au putut să afle cine era tatăl copilului.

— Unde l-o fi găsit oare muierea asta ? Nu se veae cu nimeni şi nu scoţi o vorbă de la ea !

— Ei, da, apa lină roade malurile !

— Aţi văzut cum îi sticleşte păcatul în ochi, vrăjitoarea ?...

Baba Kordula, soacra Manciéi, îşi pierduse capul de tot. Alerga şontâc-şontâc, prin tot satul i şi se plângea cui voia s-o asculte:

— Acu, la bătrâneţe, să-mi fie dat să pat o ruşine ca asta! Gândiţi-vă, oameni buni, să intre păcatul tocmai în casa în care eu, femeie bisericoasă, am trăit şi-am muncit ani de zile!

Mai ales o rodea pe baba Kordula faptul că Mancia n-a vrut să-i spună nici chiar ei cu cine păcătuise.

Când s-a dus Ana s-o vadă pe păcătoasă, a rămas mirată dând cu ochii de privirea-i luminoasă şi zâmbetul ei fericit. Niciodată încă Mancia nu i se înfăţişase aşa. Deaceea i-a spus :

— Aş vrea să ştiu dacă ai dobândit ceeace ţi-ai dorit toată viaţa, dar mă cam îndoesc... O să ai de luptat cu multe greutăţi, singură cum eşti.

— Cu Prokop am dus-o mai rău, i-a răspuns Mancia.

— Nu toţi bărbaţii sunt ca Prokop. Ar fi mai bine pentru fetiţă, nici vorbă, dacă ar avea şi ea un tată.

Fetiţa Manciéi a fost ultimul copil de pe vale pe care i-a moşit baba Salacika. Mancia nici nu apucase să se scoale din pat şi baba Salacika adormise somnul cel de pe urmă. De aci încolo, bărbatu-său, bătrânul poliţai, nu s-a mai sinchisit deloc de buna rânduială a satului.

„Era doar tare bătrână şi prăpădită", şi-a zis atunci Ana, dar femeile care credeau în semne, întorcându-se de la înmormântarea babei, socoteau altfel: „A moşit un copil născut din păcat şi de aia a şi chemat-o dumnezeu la judecată la picioarele tronului său".

Se mai întâmplase şi altădată prin partea locului să nască câte o fată vreun copil din flori cu ajutorul babei Salacika. întotdeauna însă se cam bănuia cine e tatăl. Se putea să fie şi greşeală şi cel pe care lumea îl socotea vinovat să n-aibă nimic pe cuget. Dar ca o văduvă să aibă copil din flori şi să nu vrea să spună cine-i tatăl, asta nu se mai pomenise. Asmuţite de această întâmplare, femeile mânioase ioc nu voiau să-i ierte Manciei faptul că păstra taina şi-î puneau în seamă şi moartea babei Salacika, de priceperea căreia Ana îşi aducea adeseori aminte, când avea vreun necaz şi se simţea neajutorată.

„Dacă ar mai fi trăit, poate că ştia ce să-i facă fetiţei. I-ar fi dat vreo fiertură de niscai buruieni de leac!"

Martin stătea tot încruntat şi era arţăgos; într-o zi a strigat mâniat la Jan:

— Dacă n-ai fi un nătărău, te-ai fi gândit până acum să chemi doctorul! Dar tu eşti un dobitoc care stă tot cu nasul în cărţi şi nici că-i pasă de altceva !

Jan a sărit ca ars:

— Crezi că aşteptam să-mi spui tu ?

— Haideţi, băieţi, nu vă mai certaţi, căuta Ana să-i potolească ştiind că-n vinele lor curge sângele iute al Voja- cikilor.

— Şi eu m-am gândit la aşa ceva, dar pe vremea asta rea nu ştiu cum am putea s-o ducem pe fetiţă la doctor.

— Am vorbit eu cu el, a spus Jan, căutând să-şi biruie tulburarea. Mi-a făgăduit că dac-o avea drum prin partea asta, trece şi pe la noi.

Tocmai se statornicise la Miestys un doctor tânăr şi fiindcă baba Salacika luase cu ea în mormânt leacurile pe care le ştia, oamenii se obişnuiseră, cu încetul, să-l cheme •când erau bolnavi. Bătea satele din munţi, iar dacă vremuia afară, o pornea la drum în brişcă hodorogită a băcanului din sat. Sărac şi el, ajuta pe cei nevoiaşi primind adesea în schimb numai cuvinte de mulţumire:

— Dumnezeu să te răsplătească ; uneori însă era întâmpinat cu neîncredere.

— Numai de ar fi aşa, domnule doctor!

Cu timpul, lumea se deprinsese ou el şi oamenii îl priveau acum ca pe unul de ai lor, cu toate că era de altă lege. Şi fiindcă avea un nume greu, îi ziceau doar „domnul doctor al nost”.

După câteva zile în capul satului Lhotka, s-a oprit brişcă pe care o cunoşteau toţi şi oamenii îndatoritori s-au grăbit să-i arate „doctorului lor” drumul.

— Da cine-i bolnav pe Vejfuk de nu ştim nimic ? se întrebau curioşii, iar cei care aveau vreun beteşug veneau în capul satului ca să ceară sfatul doctorului.

Zâmbind cu blândețe, doctorul a strâns mâna Anei şi-a scos paltonul şi şi-a încălzit mâinile înghețate deasupra plitei încinse.

— Vasăzică asta e bolnava noastră pe care mama nu poate s-o scoată afară ! O chiamă Anicika, nu-i aşa ? a spus pe îndelete, trăgând un scaun lângă patul fetiței. A început apoi s-o cerceteze. Ochii mari şi negri ai fetiței îl urmăreau neliniştiți.

După ce s-a isprăvit consultația care părea nesfârşit di lungă, s-a întors spre Ana ; fața lui zâmbitoare se întunecase :

— Fetița dumitale s-a născut cu beteşug. Nu stă , bine cu inima. Am să-i scriu o rețetă şi băiatul dumitale s-o ducă mâine la farmacie. Doctorul a cercetat-o apoi cu luare aminte şi pe cealaltă fetiță care se apăra din răsputeri ; la sfârşit, a bătut-o pe spate : „Voinică”, şi a zâmbit mulțumit.

După ce i-a dat Anei îndrumările cuvenite şi o slabă nădejde pentru însănătoşirea bolnavei, s-a pregătit de plecare. Ana şi-a adus aminte că trebue să-i plătească.

— Cât vă datorez, domnule doctor ? l-a întrebat încurcată.

— Mi-a plătit fiul dumitale. îmi repară încălțămintea. Dealtfel, tot aveam drum pe aici. Uitându-se în ochii ei plini de nelinişte, a întrebat-o :

— Da câți copii ai măicuță ?

— Numai şase, domnule doctor.

— A fost darnică soarta cu dumneata, a spus dus pe gânduri şi Ana n-a ştiut cum să ia vorbele astea.

Deşi Ana dădea fetiței la timp doctoriile, aşa cum scria în rețetă, nu se prea vedea nicio îmbunătățire. Jan se întorcea delà lucru tăcut şi amărîit. Pleca devreme de acasă şi maică-sa bănuia că-i ascunde ceva. Toate astea, laolaltă, o făceau să simtă o povară covârşitoare în suflet.

Era o zi rece şi urîtă de primăvară, când Anicika, cea mai mică dintre toți ai casei, a închis pe veci ochii.

Ana stătea lângă patul în care dormiseră pe rând toți copiii ei şi se uita la fața încremenită, înghețată a fetiței, pe care se aşternuseră încet umbrele morții. Nu îndrăznea să-i închidă pleoapele rămase desfăcute, nădăjduind că fetița va deschide iar ochii ei mari. A luat în palmele ei mânuțele slabe şi reci şi a încercat să i le încălzească :

„Fetița mea mică, tu dormi acum ! Nu se poate să pleci, că-i frig afară 1 Şi lutul e înghețat şi te striveşte! Nu se poate să te duci acolo”, vorbea domol şi duios cu trupul ce începuse să se răcească.

Pe urmă şi-a adus aminte de ceilalți şi a început să jelească :

„Nu se poate să pleci! Ce ar spune băieții şi tata ?”

Deodată a simțit cum răceala din mâinile fetiței o pătrunsese toată şi s-a îngrozit.

„Nu fetița mamei, nu se poate! A suspinat adânc şi a îngenunchiat lângă pat”...

Aşa a găsit-o Vojtech, care dăduse buzna în odaie; băiatul s-a oprit în prag.

— Ce s-a întâmplat, mamă ? a strigat speriat, iar când s-a uitat la surioara lui a încremenit de groază :

— A murit ?

Ana şi-a întors fața spre el; era atât de schimbată că băiatul n-o mai recunoştea.

— Vezi, Vojtech, Anicika nu mai e. A plecat dintre noi, a spus cU glas frânt. Ar fi vrut să țipe, să se împotrivească... Deodată şi-a adus aminte că nu trebuia să sporească groaza pe care o trezise în inima copilului priveliştea cumplită a morții. Când s-a ridicat de jos, i s-a părut că pieptul stă să-i plesnească. Şi-a strâns în brațe băiatul speriat:

— Haide, Vojtech, să-ți dau de mâncare, ia-o şi pe Maria pe urmă şi jucați-vă cu copiii. Dela Anicika o să-ți iei rămas bun mai târziu.

După oe! i-a trimis pe copii de acasă, s-a gândit pe rând la toate şi a început să trebăluiască repede ca o maşină. A strâns aşternutul dm patul în care dormea Vațlav şi Vojtech şi l-a urcat în pod. Le-a făcut loc să doarmă acolo, lângă cei doi frați mai mari. A aşezat tronul vechi în odăiță, în fața ferestruicii deschise, l-a acoperit cu o, velință şi a aşezat-o deasupra pe Anicika îmbrăcată în rochiță albă. În picioare i-a pus papucaşii cu ciucuri pe care-i primise în dar de la frați de Crăciun.

— Măcar la picioare n-o să-ți fie frig! i-a spus copilăreşte, aşa cum vorbesc fetițele cu păpuşile lor. A învelit apoi trupşorul cu o maramă subțire şi a ieşit din odăiță. A aerisit încăperile, iar aşternutul în care murise fetița l-a dus în şură şi l-a aruncat peste loitrele căruței. A schimbat paiele din pat, a pus peste ele un cearşaf curat şi deasupra o velință.

Seara, când tata şi băieții s-au întors de la lucru era peste tot curat şi mâncarea gata ca deobicei. Ana era tăcută dar foarte liniştită. Atât de liniştită încât seara când s-a culcat lângă ea în pat, bărbatul i-a spus hotărît:

— Desmeticeşte-te mamă. Adu-ți aminte că mai ai încă cinci copii şi pe mine.

Abia atunci au podidit-o lacrimile:

— Of, Jan ! Când mă gândesc ce frig e acolo! Pământul e îngheţat şi umed ! Şi fetița mea o să rămână singură ! Şi-a aşezat capul pe umărul bărbatului şi a început să plângă.

Pe Anicika au dus-o la cimitirul din Hurka. Ana s-a temut să privească în adâncul gropii; la fund era plină cu apă gălbuie. Nu simțea vântul rece care sufla aprig, nici frigul care-i pătrunsese pe toți până la

oase; o covârşea însă simţimântul dureros că acolo, în clisă, se află îngropată o parte din ea însăşi.

IN HAINA MILITARA

În casa de pe Vejfuk nu era vreme pentru jelit. Gândurile triste însă Ana le purta cu sine şi la lucru, deşi zorul era cu atât mai mare cu cât se apropia primăvara. Tocmai atunci, Martin Pata, născut la Lhotka în ziua de 16 Aprilie 1907, a primit ordin să se prezinte în faţa Comisiei de recrutare.

Mândru nevoie mare şi cu faţa strălucitoare, Martin s-a întors de la oraş cu o floare de hârtie prinsă pe piept. Ana şi-a împreunat mâinile minunân^u-se:

— Cum asta, vasăzică am un flăcău la oaste? Ce bătrână sunt!

— Ai trecut de patruzeci mamă, iar eu mai am puţin şi o să împlinesc cincizeci, i-a răspuns, dând din cap, bărbatul ei, care încărunţise.

— Nici nu ştii când trece vremea, şi în pieptul Anei s-a auzit un suspin.

Toamna, Martin a îmbrăcat haina militară, iar locul lui la masă a rămas gol. Băieţii ceilalţi puteau să se întindă mai în voie.

— Că mult loc mai ţinea şi Martin ăsta ! a spus râzând Vaţlav când s-au aşezat pentru prima dată la masă după plecarea celui mai mare. În sfârşit, am să pot mânca şi eu odată bine şi pe îndelete, nu mai are cine să-mi şterpelească djn farfurie toţi cartofii prăjiţi !

— Nici Jan nu mai trebue să-şi ascundă plăcintele în aşternut, că noi doar n-o să i le luăm, a adăugat Vojtech.

Ani dearândul, toţi băieţii de pe Vejfuk au avut o foame de lup şi mâncarea era totdeauna prea puţină ca să se sature. Dacă Ana cocea plăcinte îi dădea fiecăruia partea lui, dar căpcăunul de Martin înfuleca tot ce-i cădea în mână şi tot ce-i stârnea pofta de mâncare. Jan era -mereu păgubaşul şi atunci ascundea plăcintele în patul maică-şi !

Deaceea, ai casei îşi aduceau aminte de Martin mai cu seamă la masă când pomeneau, veseli, de toate trăsnăile pe •care le făcuse acesta. Ana nu mărturisea nimănui cât de dor îi era de băiatul cel mare.

După ani de zile, factorul a început să vină din nou pe Vejfuk. Aducea nişte plicuri pe care se desluşea un scris stângaci. Martin, care trăia acum într'-o lume nouă, le zugrăvea amănunţit viaţa lui pe care o ducea, dar se ferea să recunoască făţiş că-i era dor de maică-sa. Ana îi aştepta scrisorile cu aceeaşi nerăbdare cu caire aşteptase altădată •cărţile poştale delà bărbatu-său...

În cea din unmă zi a anului, primul născut din cei patru feciori ai soţilor de pe Vejfuk -a sosit îmbrăcat în uniformă militară. A fost o zii mare pentru toată familia Vojacikilor.

A-na îşi privea băiatul cu o netăinuită mândrie, iar pe bărbatu-său cu u-n zâmbet de mulţumire.

În ochii lui Jan se puteau citi gânduri mari, nemărtu risite, în inima lui Vaţlav un pic de necaz, iar Vojtech se uita uimit, fermecat la Martin. Maria, care avea acum cinci ani, se sfia de frate-său şi nu voia să se joace cu el, ca altădată.

Martin era grozav de mândru. Abia dacă şi-a aruncat privirea prin casă şi a şi plecat în sat să-l vadă vecinii.

În ziua aceea, Ana a început iar să cânte ; poate pentru întâia oară delà moartea Anicikăi. A copt pâine şi cozonaci, iar pentru amiaz a gătit supă de cartofi dreasă cu smân- lână din prisos. Risipitoare, a mai pus şi trei ouă, deşi. iarna ouăle erau lucru rar. Era mâncarea care-i plăcea cel mai mult lui Martin. A aşternut o faţă albă de masă, nişte farfurii grele de porţelan şi a lustruit lingurile cu nisip. A adus din cămăruţă blidul de lemn încărcat cu prăjituri aurii şi fărîmicioase, umplute cu prune uscate şi l-a aşezat în mijlocul mesei. S-a întristat puţin când a văzut că Martin întârzie delà masă şi l-â trimis pe Vojtech după el. Băiatul s-a întors după o jumătate de ceas, singur :

— Mamă, Martin e cu flăcăii la Kupecek. Beau, cântă şi se hârjonesc cu Pepka. Pe mine m-au alungat !

Ana s-a speriat :

— Ce spui ? Doar Martin nu bea !

— Ba bea, mamă, şi încă cum ! a încredinţat-o Vojtech.

A luat oala cu supă de pe foc şi şi-a zis :

„Ar trebui să-i punem lingurile de gât ! Ba mai bine să mă duc chiar eu după el !"

Şi-a pus un şorţ curat, şi-a potrivit părul sub basma şi a dat o fugă până în partea de jos a satului ce se chema, „În luncă". Acolo, nu departe de moşia „Primarului" era gospodăria lui Frantişek Tyţ, căruia după casa în care şedea i se mai spunea şi Haba. Din pricina prăvălioarei pe care a deschisese după ce-şi luase o nevastă delà ei din sat, lumea îi zicea şi Kupecek adică „Negustorul". Intorcându-se de pe front chior şi ciung de mâna dreaptă, Tyţ lăsase gospodăria pe seama nevesti-şi, femeie tânără, iar el se apucase de negustorie. La început, vindea numai tutun, apoi bere la sticle, dar fiind om descurcăreţ, şi-a mărit mereu prăvălia. Din uliţă, intrai într-o încăpere largă în care îşi înjghebase prăvălia şi cârciuma ; în locul unde era acum uşa, fusese cândva fereastra. Vindea tot felul de mărunţişuri şi mezeluri, dar marfa de căpetenie erau băuturile. Murindu-i nevasta, invalidul, rămas de unul singur, simţise nevoia unei îngrijiri femeieşti. Luase deci la el o nepoată, o fetişcană frumoasă, ca de vreo şaisprezece ani. De atunci, la Kupecek era mereu veselie. Pepka era harnică şi isteaţă, avea trupul mlădiu ca de şopârlă şi ştia să-nvârte pe degete bărbaţii.

N-a trecut mult şi cârciuma lui a ajuns locul unde se întâlneau flăcăii de prin toate satele din vale ; veneau acolo şi feciorii chiaburilor

din Rovina, ba chiar şi domni delà oraş sau chiaburii muieratici din împrejurimile Rovinei.

Pepka era deşteaptă şi nu-i păsa că femeile şi fetele, roase de ciudă, se uitau de sus la ea. Ţinea mai mult să le placă bărbaţilor şi apoi unchiului ei, om avut şi darnic. În scurtă vreme a ajuns să fie socotită cea mai bogată fată din sat. Sâmbătă seara .şi duminică, bărbaţii lăsau în odaia scundă din „Luncă”, o bună parte din ceeace câştigaseră cu trudă în timpul săptămânii.

Ana n-o vorbea de rău şi nici n-o judeca, dar în fundul sufletului se temea de ea. Se temea pentru băiatul ei, pe care vrăjitoarea asta mică putea să-l farmece Aflase despre bătăile ce se încingeau la Kupecek din pricina Pepkăi, şi despre bănetul pe care domnii delà oraş şi chiaburii din Rovina îl- lăsau acolo la băutură sau pe care-l pierdeau la cărţi. Când a auzit povestea cu chiaburul cel tânăr, Severin, care pierduse la cărţi în cârciuma lui Kupecek o vacă, i-a pierit râsul. Ana nu ştia cât e Pepka de darnică sau de îngăduitoare, şi nici nu dorea să ştie. Ceeace se vedea şi nu putea nimeni să tăgăduiască era destul ca s-o înspăimânte. Când a trecut pe lângă moşia „Primarului”, chiaburul cel tânăr se afla în curte ; zărind-o, a scos capul pe poartă şi i-a strigat râzând :

— Te duci la Kupecek? Tare mă tem că n-o să pici bine, Yojaciko ! Mai bine ai face să te-ntorci ! Martin al tău e pus pe chefuit !

Ana a lăsat capul în jos ca să-şi ascundă roşeaţa ce-i năpădise faţa. Vorbele zeflemitoare ale chiaburului au um- plut-o însă de ciudă. Ştia că tânărul turna pe gât tot ceeace cârpănosul de taică-său strânsese din sudoarea săracilor, şi atunci i-a asvârlit peste umăr :

— Nu ştiu dece n-ar putea să petreacă odată şi omul sărac, că bogătanii, slavă domnului, petrec întruna.

În cârciuma lui Kupecek, unde nu mai aveai loc să te mişti, era fum şi gălăgie. Câţiva flăcăi ou chef tot dădeau târcoale tejghelei înapoia căreia Pepka se învârtea sprintenă. Cântau cu glasuri de beţivi, ţopăiau, plesneau din palme cântând care mai de care, pentru ca — după cum a priceput îndată Ana — să fie luat în seamă de fată. Numai trei erau din sat. Pe ceilalţi îi ştia doar din vedere, iar pe unii nu-i cunoştea deloc. Ana a rămas lângă uşă, de unde îl urmărea cu ochii larg deschişi pe fiu-său. Martin tocmai se aplecase peste tejghea şi încerca să apuce una din coadele castani' ale Pepkăi.

— Pe dracu, Pepko! Să nu spui că nu-mi dai o guriţă, că tot nu te cred! ,i-a strigat vesel.

— Pentru asta, nu cer voie de la nimeni, a spus fata râzând şi ferindu-se de mâinile lui.

— Am să le arăt eu ăstora de aici că mie tot o să-mi dai o guriţă!

— Ia încearcă ! a râs Pepka, aţâţându-1.

Martin şi-a sprijinit palmele puternice de tejghea şi şi-a săltat sprinten trupul greoi, sărind de partea cealaltă. Era acum în faţa Pepkăi. A apucat-o repede de braţe şi a tras-o spre el. Ceilalţi beţivi au amuţit deodată, aşa că Ana a putut să audă lămurit zângănitul paharelor sparte

de Martin. Şo- pârla cea mică căzuse în capcană. L-a privit pe flăcău drept în faţă, ou nişte ochi strălucitori:

—■ Dă-mi drumul, Martine! Eşti obraznic şi necioplit! Ce vrei de la mine?

-- Asta !

Şi Martin a tras-o repede spre el, aplecându-se s-o sărute.

— Şi eu îţi dau asta ! şi-a ridicat iute braţul drept, repezindu-l, şi Martin şi-a dus uluit mâna lui lată la faţă, pe locul unde-l nimerise palma fetei. Pepka l-a luat apoi cu bi- nişorul şi l-a împins înapoi în mijlocul încăperii, între ceilalţi flăcăi. Hohotele de râs şi larma au acoperit vorbele pe care le-au schimbat între ei.

Ana s-a lipit de uşă, gândindu-se să plece. I se strângea inima când vedea cum se poartă fata asta semeaţă cu fiu-său.

„Asta şă fie oare Martin al meu ? Copilul acela îndărătnic şi ursuz ? Martinel care dădea ca un smintit din picioare sau îşi ascundea capul în fustele mele? O fi mult de-atunci, decând era un noduleţ de om ?"

Pepka s-a rezemat de rafturi şi a zărit, ca prin ceaţă, lângă uşă, o umbră care se mişca nebăgată în seamă. Şi-a întors faţa frumoasă către Ana, cuprinsă de desnădejde:

— Martine, mamă-ta e aici! i-a spus arătându-se deodată binevoitoare.

— Tu, mamă ? Ce, ai venit după mine ?

Martin s-a apropiat încurcat de maică-sa, a. cuprins-o de mijloc şi a sărutat-o pe amândoi Obrajii. Avea o răsuflare acră, duhnea a bere şi rachiu.

— Uitați-vă, păcătoșilor! Care dintre voi are o mama atât de bună ? a strigat Martin ca un tarabagiu la bâlci.

Ana s-a simțit prost şi i-a venit să-i tragă lui fiu-său una peste gură. I-a spus însă blând :

— Hai acasă, Martine! Te aşteptăm cu masa !

Martin nu pricepea ce vorbeşte. O ținea strâns în brațe

şi se uita cu jind la Pepka :

— Ce-ai zice, mamă, de o noră ca asta ? Ce spui, e frumoasă ?

— Da, e frumoasă. Dar n-a crescut pentru tine, Martine !

— Dece nu ? Ori n-oi fi bun eu pentru ea ? Tot o să mă-nsor cu ea odată, să ştii!

Ana s-a silit să zâmbească şi a întrebat-o binevoitor pe fată:

— Martin e dator ceva ?

— Nu, nu e, a spus pe nerăsuflate Pepka, parcă speriată.

În clipa aceea a intrat în sală un flăcău lung şi deşirat.

care semăna mult la mişcări cu Martin. Cum a văzut-o pe Ana, s-a apropiat de ea, i-a dat mâna şi a început să-i vorbească bâlbâit, încât abi.a putea să-l înțeleagă. Era feciorul fratelui ei, Vațlav, din Rovina, un flăcău lăudăros nevoie mare şi încrezut. Ana l-a poftit pe la ei, pe Vejfuk şi n-a fost nici mirată, nici supărată când flăcăul i-a răspuns nepăsător :

— Pentru toți ai mei, Vejfukul a fost întotdeauna un loc necurat!

Pentru prima dată în viața ei i se întâmpla Anei să aducă pe unul de-ai săi beat, de la cârciumă. Şi-a tras basmaua peste ochi şi şi-a lăsat în jos capul, pe care . deobicei şi-l purta cu mândrie. I se părea că după fiecare geam îi urmăreau priviri curioase şi că aude vorbe de ocară: „Aha, i-a venit rândul şi Vojacikăi!"

Pe când urca priporul, s-a gândit că ar trebui să-l mustre pe Martin, dar văzâmdu-l atât de beat, şi-a încleştat buzele. Pentru Martin însă, tăcerea maică-şi era ca o dojană, şi asta l-a făcut să se trezească foarte repede.

— Ascultă, mamă, a început el supus, luând-o de mână.. Ştiu că eşti supărată pe mine. Dar totul n-a fost decât o glumă! Iar ce am băut, plăteşte vărul de la Rovina. Deci nu trebue să te necăjeşti!

Ana s-a oprit şi a suspinat adânc: ■ — Vezi, până acum n-am pomenit nimic de bani. Dar pentrucă ai adus vorba, trebue să-ți spun că nu-mi plac oamenii care mănâncă şi beau pe socoteala altora. Iar Karel din Rovina, chiar dacă ți-e văr, nu-i prietenul cel mai potrivit pentru tine. Martine, Martine, toată petrecerea asta a ta de la Kupecek a fost aşa, cam nu ştiu cum !

Şi-a ridicat mâna şi i-a mângâiat capul tuns cu degetele ei aspre şi strâmbe. Se gândea la Pepka, dar a socotit că e mai bine să nu-i vorbească de asta.

— Sunt un nătărău, mamă ! a răsuflat uşurat Martin.
— Să nu-mi cleveteşti băiatul! a încercat ea să glumească, deşi îi venea foarte greu.

PUII IŞI IAU SBORUL

Seara a fost forfoteală mare în casa de pe Vejfuk. Ana, care toată după masa spălase, a călcat cămăşile şi hainele de sărbătoare ale celui de al doilea băiat, a scos din ladă rufele curate şi le-a aşezat pe paturi. Pe vatră, într-o oală mare, fierbea apa pe care o ducea în odăiţa unde toţi ai casei se spălau pe rând în copaia cea mare. Vojtech curăţa cu grijă cizmele militare ale fratelui său mai mare şi se necăjea că nu putea să le dea lustru. Martin şi-a periat uniforma, apoi a întins pe masă uneltele de bărbierit: pămătuful, briciul, săpunul, farfurioara cu apă călduţă, piatra; a luat din blidar un castron de tinichea, l-a pus pe masă şi a proptit de ea oglinda mică. S-a aşezat pe scaun şi, grav, de parcă cine ştie ce ar fi făcut, a început să-şi săpunească faţa şi barba, apoi a început să-şi radă, fără nicio milă, ţepii negri şi tari. Mica Maria holba ochii la el. Când a terminat, faţa lui roşie avea o mulţime de puncte, de parcă cineva i-ar fi pigălit barba cu o pană muiată în cerneală violetă.

Jan a făcut şi el acelaş lucru. Apoi tot el l-a bărbierit pe Vaţlav. Rândul bărbii încărunţite a tatălui lor a venit abia la urmă.

După cină, Martin, îmbrăcat de sărbătoare, şi-a pieptănat îndelung părul scurt, des şi aspru, care nu voia să-l asculte. Până şi Jan, care deobicei nu prea se dichisea, s-a îmbrăcat în hainele lui bune. Se hotărîse să se ducă cu fratele lui mai mare la cârciuma lui Kupecek, unde avea loc cu prilejul Anului Nou un bal, după cum glăsuia afişul lipit pe troiţa de lemn din capul satului: *Tineretul din partea locului este poftit să întâmpine cu muzică, dans şi veselie anul ce vine.*

După ce fraţii mai mari au plecat, Vaţlav a început să se linguşească pe lângă Ana :

— Mămică, împrumută-mi cinci coroane şi vorbeşte cu tata! Aş vrea să mă duc şi eu la bal, se sclifosea, jucându-se cu părul ei cărunt împletit în coade.

— Şi tu jindueşti după petreceri de astea ? Da câţi ani ai ? i-a zis mirată Ana, uitându-se la el zâmbitoare.

— Şaptesprezece împliniţi şi câteva săptămâni pe deasupra ! i-a desvăluit Vaţlav într-un zâmbet cele două şiruri de dinţi albi şi frumoşi.

— Ai şi împlinit şaptesprezece ani. Eşti cel mai înalt dintre toţi băieţii mei, dar, după vârstă, eşti încă un copil. Să vedem ce zice taică-tău.

Jan gospodarul n-a avut nimic împotrivă, aşa încât după ce l-a pus să facă juruinţă c-o să se întoarcă acasă după petrecerea de la miezul nopţii, Ana a început să caute haine potrivite pentru el. Era tare greu. Vaţlav era cu câteva degete mai înalt decât spătosul de Martin. Jan îi

venea doar până la bărbie. Până atunci nu avuseseră din ce să-i facă şi lui nişte haine mai bune. A fost deci nevoit să se mulţumească cu pantalonii lui Martin şi cu haina lui taică-său.

După ce a plecat, Ana i-a spus lui bărbatu-său:

— Ştiu că omul nu trebue să fie mândru, dar când îl văd pe Vaţlav n-am ce face.

— Drept e, avem nişte feciori tot unul şi unul. Numai dacă nu ne-ar da mai multă bătaie de cap de cât trebue, a răspuns tata Jan puţin încruntat. Apoi amintindu-şi de prâs- lea, a adăugat: Aş vrea să ştiu ce se va alege şi din Voj- tech. Gândesc că şi de el te bucuri ? încerca să pătrundă în sufletul ei.

— E un copil bun, a spus Ana înroşindu-se, încurcată, şi a sfârşit vorba cu gândul la- cel mai drag dintre ei.

Vojtech era deştept ca Jan, isteţ ca Vaţlav şi îi plăcea rânduiala. Privindu-l cu ochii iubitori de mamă, Ana nu-i găsea niciun cusur. Singurul lucru care o necăjea puţin era prietenia şi încrederea pe care i-o arăta lui Ondrej Kryda. Amândoi copiii crescuseră împreună. Când erau mici, Ana privea cii drag prieteşugul lor. Când au mai crescut însă, Ana a băgat de seamă la Ondrej unele năravuri de care s-ar fi putut molipsi şi băiatul ei. Ondrej era şiret, minţea cu neobrăzare. Stătea mult pe Vejfuk, iar Ana, care căuta să înţeleagă sufletul copiilor şi-i urmărea într-ascuns, a fost repede izbită .de părţile urîte ale firii lui Ondrej. Era mânioasă că-i făcuse şi pe ceilalţi copii să capete deprinderi rele şi uimită de îndrăzneala cu care minţea. Sucea vorba şi atunci când nu era nevoie. Anei i se părea că-şi bate mereu joc de ea.

De când fratele mai mare al lui Ondrej adusese în casă o nevastă tânără, Ondrej şi tatăl lui se aciuaseră pe lângă ei. Femeia începuse să-l îngrijească şi pe Ondrej. Îi dădea de mâncare şi îl punea să facă unele treburi mărunte. Matej, taică-său, îl îmbrăca de bine de rău şi nu-i cerea nimic altceva decât să se poarte cuviincios cu el. Dar tocmai asta îi lipsea lui Ondrej. Era rău şi obraznic cu taică-său. S-a întâmplat odaia ca Matej să câştige ceva bani pe nişte coşuri pe care le împletise şi în loc să-şi cumpere tutun, i-a luat băiatului o şăpcuţă călduroasă.

— Ia te uită, Ondrej, ce ţi-am adus ! I-a pus şapca pe cap şi de mulţumit ce era îi tremura bărbia. Ondrej s-a uitat de aproape la şapcă, apoi a aruncat-o cu răutate, într-un colţ.

— Cine te-a rugat să iei otreapa asta ? Vreau patine cum au băieţii de la castelul din Hurka. Şi când colo!... De tutun şi de rachiu ai ! Nu-ţi tragi de la gură ! Fă ce vrei cu şapca, dă-o la gunoi! Şi-a trântit uşa.

— Fire-ai al dracului ! bătea Matej cu cârja în podele, sugrumat de ciudă şi de neputinţă. Până să se întoarcă Ondrej îi trecuse supărarea ; a oftat înduioşat:

— E un copil nenorocit. Pe maică-sa nici n-a cunos- cut-o ; trăieşte doar din mila oamenilor, aşa cum trăieşc şi eu.

În odaia mare unde locuia tânăra pereche Kryda, copiii se înmulţeau aproape an cu an şi Ondrej ar fi trebuit să aibă grijă de toţi. Cumnata lui

făcea terci de griş şi fierbea lapte. Cum nu ajungea din amândouă pentru toţi ai casei, îi dădea lui Ondrej câte un codru de pâine, iar terciul îl lăsa pentru capii şi îşi vedea de treabă. Ondrej mânca terciul, iar copiilor le dădea să mănânce doar cojile de pâine, căci miezul îl păstra ca momeală pentru peşti ori pentru păsări. Fugea apoi în luncă, la râu sau în pădure, lăsând copiii fără nicio pază. Când se întorcea, marna lor îşi frângea mâinile văzând harababura din casă şi- halul în care îşi găsea plozii.

Chiaburul delà curte îl chemase pe Ondrej să-i pască vitele. Izlazul era vecin cu lunca lui Severin şi cu pădurea : i se spunea „Locul cu arini”. Ondrej dădea drumul vitelor în lunca necosită şi o lua razna prin pădure. Bătrâna Korduh pe care o găseai peste tot, mai cu seamă acolo unde te aşteptai mai puţin, a strigat la el, împreunându-şi mâinile :

— Ce faci Ondrej? Laşi vitele să pască fâneaţa stăpânului ?

— Stăpânul m-a trimis. Mu-l mai coseşte. Poţi să iei şi dumneata, i-a răspuns, darnic. De aici a ieşit apoi o întreagă dandana.

Adesea, Ondrej şterpelea ţigări şi mezeluri din cârciuma lui Kupecek. Odată Pepka l-a prins, dar băiatul a ţinut-o una şi bună, că el n-a furat ; avea o mutră atât de nevinovată încât fata l-a crezut pe cuvânt. De atunci, de multe ori i-a tras chiulul cu câte un pahar de limonada sau o felie de salam. Odată, intrând în cârciumă s-a întâmplat s-o găsească singură pe Pepka. Fata spăla paharele la tejghea. Era îmbrăcată doar cu o rochie subţire prin care se străvedeau undui rile trupului ei minunat.

— Pepinka, te rog fă-ţi pomană cu o bucată de salam ; cumnată-mea nu mi-a dat azi nimic de mâncare, a minţit-o Ondrej făcând o mutră miloagă, spăsită. Pepka s-a ridicat şi şi-a trecut mâna udă prin părul fin, încreţit cu fierul.

— Cine ştie ce blestemăţii oi fi făcut, a zâmbit ea. A luat apoi de pe farfuria albă două felii de salam şi le-a dat lui Ondrej care s-a întins peste tejghea să le ia.

; — Eşti o fată detreabă, Pepka. Poate că ai şi o ţigară ? ! ■ — jţi dau eu ţie ţigară, mucosule. Ia şterge-o de aici ! s-a stropşit Pepka prefăcându-se mânioasă.

— Pepka, te rog, pentru tata, săracu, că-i bătrân ; tot nu mai are zile multe, şi Ondrej se strâmbă de parcă era gata-gata să plângă.

— Lasă, că te cunosc eu, zici că e pentru taică-tău şi pe urmă te ascunzi pe undeva după şopron şi o fumezi.

— Pe sufletul meu că nu, se jura Ondrej.

Fiind darnică din fire şi întotdeauna binevoitoare, Pepka a scos din cutie o ţigară ruptă şi i-a aruncat-o cum ai' arunca un os câinelui... Ondrej a prins din sbor ţigara, a strâns-o între două degete şi a pus-o în colţul gurii.

— S-o aprind, ce zici ? i-a făcut el cu ochiul.

— Ce mai hăndrălău o să fii ! a glumit Pepka, apoi şi-a adus aminte că avea de lucru. Haide, şterge-o odată ! Doar n-am să-mi pierd vremea cu tine !

— Da cu flăcăii ţi-o pierzi, Pepko, hai ? S-a apropiat de ea ca un şarpe şi a început să-i şoptească : Se zice că eşti fată detreabă. Se mai zice că-ţi cam plac băieţii... Şi până să se dumirească Pepka, îşi şi strecurase mâna murdară printre sânii ei. Asta le întrecea pe toate ! Deşi muşteriii lui Ku- pecek se dădeau în vânt după mândreţea asta de fată, nici- unul nu mersese până acolo cu neobrăzarea. Pepka ştia că nu trebue să le dea prea mult nas. L-a luat pe derbedeu de ceafă, l-a scuturat bine, apoi l-a împins spre uşa deschisă şi l-a svârlit afară :

— Mucosule ! Dacă te mai prind pe aici, te strâng de gât ! a strigat după el tremurând toată de ciudă şi de ruşine. Ondrej a scos limba la ea şi i-a dat cu tifla.

— Nu-mi pasă !

Şi fiindcă în sat nu se poate ţine nimic ascuns, a auzit şi Ana de pe Vejfuk de blestemăţiile băiatului şi a crezut că-: bine să-i spună şi lui taică-său. Mai târziu însă s-a căit. Matej s-a simţit jignit şi s-a plâns lui Jan, care după atâţia ani de zile s-a supărat pentru întâia dată pe ea :

— Parcă n-ai avea destule griji cu copiii tăi ! Ce zor ai tu de plozii, altora ? a mustrat-o.

— Nu i-am vrut decât binele, s-a apărat Ana care nu mai ştia dacă făcuse bine ori ba. De atunci însă, a încercat să-l despartă cu binişorul pe Vojtech al ei de Ondrej. Dacă Vojtech o ruga să-l lase să se joace cu Ondrej, găsea întotdeauna ' să-i dea câte ceva de făcut, chiar dacă în sine se gândea îngrijorată că băiatul ar putea să prindă necaz de ea deşi nu s-ar fi desvăluit. Iar când venea Ondrej pe Vejfuk şi Ana nu putea să stea cu copiii;, găsea tot felul de pricini ca să-l trimită aoasă.

A doua zi după noaptea de AnuJ Nou, a fost mare zarvă în sat. Tânărul Blaha, vătăşelul satului, care moştenise slujba asta delà unchiul-său — bătrânul poliţai — l-a oprit 111 drum pe gospodarul de pe Vejfuk care tocmai căra apă delà fântână.'

— Ai auzit cumetre, oe-au făcut asepră feciorii dumi- taie? I-a povestit apoi, spre mirarea lui Jan, tot ce văzuse cu ochii lui şi ce mai aflase şi de la alţii.

La cârciuma lui Kupecek fusese tărăboi mare, se încinsese o bătaie. Martin fusese în frunte şi Jan îl ajutase frăţeşte.

— I-au dat afară pe toţi feciorii de chiaburi din Rovina Apoi Martin a plecat singur cu Pepka! şi-a încheiat Blaha istorisirea ; fapta băieţilor îl făcea să se minuneze şi-i părea rău că nu”fusese în locul lor.

Tata Jan s-a întors acasă supărat foc. Abia a lăsat găleţile în curticică că şi-a şi scos cureaua, intrând în odaie după Vaţlav care tocmai adusese un braţ de lemne. Băiatul aruncase lemnele în faţa cuptorului şi îngenunchiase ca să le aşeze peste grămada de sub cuptor. Nici n-a băgat de seamă că taică-său era la spatele lui.

— Ce blestemăţie aţi făcut aseară ? a strigat, strângând cureaua atât de tare încât aproape că-i amorţise pumnu! drept.

Vaţlav s-a ferit speriat.

— Ce blestemăţie ? Eu nu ştiu de nimica !

— Adică nu ştii cine s-a bătut ieri noapte? şi a ridicat cureaua. N-a apucat însă să dea lovitura căci Ana l-a prins de braţ.

— întâi vezi ce s-a întâmplat şi pe urmă pedepseşte, i-a spus liniştită, însă îi tremura glasul.

— Băieţii noştri au sărit la bătaie ieri noapte! Ne-au făcut de ruşine. Tot satul vorbeşte de asta ! Şi ei se fac că habar n-au !

— Pe cinstea mea că nu ştiu nimic. Tu doar ştii că nu mint, mămico ? s-a întors Vaţlav spre maică-sa.

— Poate că s-o fi întâmplat ceva, dar băiatul n-o fi fost acolo. S-a întors acasă devreme. Or fi ştiind ceilalţi doi mai mari... Ana nici nu mai voia să se gândească la toate păcă- toşiile pe care le-ar fi putut săvârşi cei doi flăcăi ai ei care deocamdată dormeau liniştiţi în pod.

— Vaţlav, scoală-ţi fraţii! i-a poruncit, şi băiatul a ţâşnit pe uşă ca o săgeată şi s-a urcat în pod.

Martin dormea liniştit pe cearşaful gros. Doar un ciuf de păr negru se vedea de sub plapumă. Lângă el, Jan stătea sgribulit de irig, căci trupul lui deşirat era doar pe jumătate acoperit. Corpul îi era îngropat în fân.

Vaţlav l-a tras pe Jan de păr strigându-i în ureche:

— Sculaţi băieţi! Tata vă aşteaptă în odaie cu cureaua. Pare-mi-se că aţi făcut aseară o boroboaţă grozavă I

Jan a sărit deîndată în picioare, iar Martin a mârâit ceva supărat şi şi-a tras plapuma peste cap. Nu-i plăcea să fie trezit aşa şi tocmai de Anul Nou. Jan ţopăind fără rost de pe un picior pe altul şi-<a recunoscut vina :

— Ai dreptate! Şi încă ce boroboaţă am făcut!

Vaţlav s-a aplecat apoi la urechea iui Martin şi i-a strigat tare, cum striga numai pe izilaz când izbutea să bage mingea în poarta echipei potrivnice:

—■ Soldat Pata, să ieşi îndată la raport 1

Martin s-a aşezat în capul oaselor, s-a uitat împrejur fără să înţeleagă bine ce s-a întâmplat, i-a tras lui frate-său un ghiont între coaste, şi s-a vârît din nou sub plapumă.

— încetează ! a strigat Jan mânios şi a tras plapuma de pe el. Nu te codi. Trebue să coborîm!

— Duceți-vă dracului, s-a burzuluit Martin şi a început să se îmbrace în silă.

Judecata tatălui lor a fost aspră şi fără iertare. S-au rostit multe vorbe grele dar n-a căzut decât o singură lovitură.

Ana tremura toată şi încerca să potolească furtuna ce stătea gata să se desilănțue în fiece clipă. Martin tăcea cu încăpățânare. Poate nici nu ştia cum să se apere. Jan a povestit cum s-au întâmplat lucrurile. Ana simțea tot mai lămurit că pentru toată zarva şi încăierarea iscată din pricina Pepkăi, în bună parte vinovat era nepotul ei Karel Kral, care toată ziua băuse la cârciumă, la Kupecek. Jan sărise în ajutorul fratelui său, Martin, abia când văzuse că nu-i mai putea răzbi pe fiii -de chiaburi din Rovina, care tăbărîseră asupra Iui.

— S-au bătut nătărăii pentru o târîtură ca aia şi ne-au făcut de râs numele! a strigat furios tata Jan, rostind cu atâta scârbă cuvântul acela de ocară de parcă i-ar îi ars limba.

Ciudat însă, cel care a sărit în apărarea Pepkăi n-a .fost Martin, ci Jan. S-a făcut alb la față ca varul, iar în ochii lui .ardea flacăra unei mânii îngrozitoare:

— Nu-ți dau voie să vorbeşti aşa de ea, a strigat amenințător, tremurând tot.

Tatăl şi-a fulgerat fiul cu privirea. Deodată, recăpătă o înfățişare cât se poate de liniştită ; doar vinele la tâmple i se sbâteau şi-i tremurau mâinile. Ana şi-a dat seama că mânia lui ajunsese la culme. În cliipa aceea, cureaua a sburat în sus, a brăzdat pieziş aerul şi a căzut pe obrazul lui Jan, lăsând o urmă lată, sângerie.

— Şi ție ți-a sucit capul târfa aia ? a şuierat printre dinți ieşind din odaie.

— Să nu îndrăzneşti ! a strigat Jan după el, fără să simtă durerea-din obraz. Nu dau voie nimănui să se atingă de fata cu care e-n vorbă frate-meu. A suspinat de câteva. ori la rând şi apoi a început să plângă ca un copil mic.

Ana l-a pus să şadă pe soaun, a luat un prosop, l-a muiat în apă rece şi a oblojit cu el obrazul însângerat al băiatului.

— Asta-i bucuria pe care o am de la băieții mei ! a oftat cu o uşoară mustrare în glas.

Martin, care deobicei, în clipe de cumpănă nu prea ştia să înțeleagă vorbele maică-şi, n-a priceput-o nici de data aceasta :

— Nu ştiu dece vreți să mă împiedicați să mă văd cu Pepka, a spus cu un glas acru.

— Din partea mea nu te opresc, Martine. Şi fără să-l mai bage în seamă s-a dus spre pat, a luat în brațe fetița care între timp se trezise şi a început s-o îmbrace.

Tot timpul săptămânii de concediu pe care o mai avea, Martin a stat mai mult la cârciumă la Kupecek, pe lângă Pepka ; fata îi dădea să înţeleagă că ţine la el mai mult decât la alţii. După câteva zile, chiar în ajunul plecării ilui Martin, Ana s-a întâlnit cu ea, în drum spre Hurka. încurcată, Pepka i-a dat bună ziua şi a vrut să treacă repede mai de parte. Ana însă şi-a adunat tot curajul şi a oprit-o.

— Ia stai o clipă, Pepka. îmi pare bine că te văd — a început cu un oftat, apoi căutând să pună în vorbele ei toată durerea, tot păsul unui om ce nu se poate apăra — nu socoti că-ţi fac o mustrare ! E doar o rugăminte, Pepka. N-ar trebui să te joci aşa, cu băieţii. Nu-i frumos şi nici nu se cade pentru o fată detreabă. Băiatului îi faci rău şi tu eşti în pri mejdie. Nu-i bine să te joci cu focul. Niciodată nu poţi să ştii dinainte ce o să se întâmple când răscoleşti sângele unui tânăr.

Cuvintele ieşeau cu greu din gura Anei care se înroşise toată de ciudă că nu se putea stăpâni. Îi era ruşine că trebue să-i vorbească astfel fetei.

— Nu-i nevoie să te joci cu mine de-a v-aţi-ascunselea. Ştiu bine ce credeţi voi toţi despre mine! a izbucnit Pepka, gata-gata să plângă. Dar crede-mă că până acum n-am făcut nimic rău !

— Nu ştiu, fată, ce socoteşti tu rău. Eu de pildă, cred că femeia care caută să se folosească în orice chip de slă biciunea bărbatului, nu face un lucru bun. Nu-mi place când încearcă să scoată din minţi un bărbat către care inima nu-i dă ghies decât pentru ibanii lui sau dintr-o dorinţă deşartă,

,ca să vadă cum se încaieră oamenii pentru dragostea ei. Nu ştiu însă unde-ar' fii răul, dacă doi oameni oare se iubesc cu adevărat trăiesc împreună.

— Te înţeleg, a spus Pepka oftând adânc. Crezii că Mar tin îşi prăpădeşte banii la noi ?

— Asta nu ! Nici n-are ce. Ana nu şi-a putut stăpâni un zâmbet când şi-a adus aminte cât de strâns era fiu-său la pungă.

— Atunci trebue să-ţi mărturisesc că, cu Martin nu mi-e de joacă. II iubesc cu adevărat. Ne-am şi înţeles să-l aştept până s-o întoarce din armată. Iar dacă eil o să vrea, oricât v-aţi împotrivi voi, tot degeaba! Apoi a adăugat rugătoare : Nu crede ce vorbeşte lumea despre mine! Nu sunt mai rea decât alte fete.

Ana a fost mişcată de smerenia ei. Nu şi-a putut în frâna imboldul pe care l-a simţit în clipa aceea şi i-a mângâiat obrajii proaspeţi. A plecat apoi grăbită mai departe spre Hurka unde avea de făcut unele cumpărături mărunte. Se simţea uşurată şi fericită.

„Nu se poate să fie chiar atât de păcătoasă cum spune lumea. Omul nu-i rău din fire. Viaţa, împrejurările în care trăieşte şi în care a crescut, îl făuresc drept sau strâmb în apucături, îi orânduesc faptele”. Ana nu-şi pierduse niciodată încrederea în om. Privea _ cu ochi proaspeţi valea şi vedea svâcnind iar viaţa pe care iarna părea c-o înnăbuşise, pe care frigul o ţinuse încătuşată.

Peste dealurile înzăpezite sburau ciori ; păsărelele roiau printre scoruşii de lângă drum, iar mai departe, lângă şura domnească trecea pe câmp, în goană, un iepuraş flămând şi încă unul, săltând prin zăpada îngheţată.

În luncă a auzit pârâind ghiaţa de pe râu şi privind într-acolo a văzut la marginea pădurii, în ariniş, câteva căprioare. Pe drum, în sus, spre pădure urcau domol umbrele întunecate ale lemnăriilor, iar pe o coastă, în capul satului sburda un cârd de copii.

„Firea întreagă aşteaptă viaţa nouă, şi-a zis, viaţa care întruna renaşte, viaţa fără seamăn şi veşnică.”

Seara, când s-a culcat lângă bărbatu-său, acesta a cuprins-o cu braţele lui vânjoase şi i-a şoptit mişcat, la ureche, cum îi vorbea pe vremea când erau încă tineri şi însetaţi de dragoste:

— Ce s-a întâmplat, mamă ? Parcă eşti altfel azi, nu ştiu cum !

— S-a trezit iar tinereţea în mine, a zâmbit.
— Doar nu suntem bătrâni. Mai avem încă destulă putere ca să primim tot ce ne dă viaţa, a şoptit Jan, parcă ar fi depănat mai departe firul gândurilor pe care le desfă- şurase Ana, în dimineaţa aceea.

Când s-a sfârşit concediul lui Martin, Ana i-a umplut cu prăjituri lădiţa de lemn. Voia ca băiatul să-şi dea seama de dărnicia şi bunătatea casei lor sărace. El stătea la masă tăcut, înghiţind dumicaţi mari; ena încruntat.

— Ai vorbit cu Pepka, mamă ! a spus Anei desfăcând cuvintele, de parcă le-ar fi mestecat între dinţii lui puternici.

A dat din cap şi s-a roşit toată, de încurcată ce era.

Martin a zâmbit mulţumit şi ii s-a deslegat limba :

— Cred că am ales bine. Pepka nu e fată rea. E frumoasă a dracului şi mai cu seamă, o să aibă bani berechet. Ştii, vreau să scap odată din casa asta unde sărăcia se lipeşte de am ca scaiul de oaie. Cu banii Pepkăi pot să mă apuc de' ceva, de piildă, să deschid undeva un atelier de tâmplărie. Sau să pui meseria în cui şi să iau în mână gospodăria lui KUpecek. Aş putea să mai cumpăr ceva pământ, nu mi-ar mai trebui mult ca să-i ajung pe chiaburi în avuţie.

Ana a simţit un suflu rece, apoi un sloi de ghiaţă ce-i cuprindea jur-împrejur inima, strângând-o ca într-un cleşte.

S-a uitat cu asprime la fiul ei ca la un străin care şi-ar fi scos haina în faţa ei, dând la iveală o cămaşă bună dar plină de jeg. Apoi i-a spus domol, apăsând pe fiecare vorbă :

— Când m-am măritat cu taică-tău — sunt ani de-atunci — m-am despărţit de ai mei şi de casa unde trăiam în huzur ştiind bine că viaţa care mă aşteaptă aici n-o să fie uşoară. Şi-ţi spun cinstit că niciodată nu m-am căit. Fiindcă taică-tău mi-a fost drag, viaţa pe care o trăim împreună e bogată şi fericită, deşi mereu se întâmplă câte ceva care ne-o

amărăşte. Pentru tine, Pepka e numai un mijloc ca să pui mâna pe bani; aşa n-o să ai parte de niciun strop de fericire.

Martin s-a uitat o clipă încurcat şi ruşinat la maică-sa, apoi a spus ca să se desvinovăţească :

— Ei, da ! Şi mie mi-e dragă puţin Pepka!

După plecarea luii Martin, Ana a dat jos din pod un sac vechi, plin cu pene pe care ie-a scos şi le-a întins pe cuptor să se usuce. În serile următoare, lampa mică cu gaz a rămas aprinsă pe masă mai mult ca deobicei. Pe Vejfuk se scărmă- nau pene. Cei doi băieţi mai mari dădeau ajutor, iar Maria, care împlinise cinci ani, se afla şi ea la treabă ; adormea însă repede cu capul pe masă ; o dureau degeţelele. Jan, cu toată bunăvoinţa lui, nu prea avea răbdare pentru munca asta şi mai degrabă se apuca să le citească celorlalţi cu glas tare. Fiindcă anul trecut Ana avusese un cârd mare de gâşte pe care le jumulise de două ori, strânsese o mulţime de pene. Într-o zi, s-a plâns unei femei că nu' ştie dacă o să aibă vreme să le scarmene pe toate până nu s-o topi zăpada de pe câmp. Păsul ăsta al Anei a ajuns la urechea Pepkăi şi fata a venit atunci într-o seară să-i dea ajutor.

— Am auzit că n-ai destule mâini la treabă. Ţi-aş ajuta bucuroasă dacă nu mă dai afară. Se făcuse roşie la faţă, ca macul, şi de încurcată ce era nu ştia încotro să privească. Venise pentru întâia oară pe Vejfuk şi toţi ai casei se uitau la ea uimiţi. Nici Ana n-a putut să-şi ascundă bine mirarea, dar s-a arătat binevoitoare şi prietenoasă cu fata; cu atât mai prietenoasă cu cât gospodarul de pe Vejfuk era mai încruntat.

Vaţlav, care până acum nu se uita la fete, faţă de Pepka a fost sfios şi stingherit.

„Vrăjitoare mică”, îşi zicea Ana, uitându-se cu luare aminte la fată, care era mult mai frumoasă, în clipele când nu-şi dădea seama de asta. I-era drag să privească mâinile ei mici ca de copil, genele ei lungi şi negre şi sprâncenele arcuite semănate cu fulgi mărunţi care mai apoi i s-au aninat de părul moale şi creţ ca un nor de pudră. Fata care stătea în faţa Anei clipea des ; abia după câteva zile, gospodina de pe Vejfuk a putut să vadă că ochii ei nu sunt negri oi căprui, şi că în mărgică neagră delà mijloc scapără scântei puzderie.

Ana, care căuta să descopere la un om mai întâi părţile lui bune n-a găsit la Pepka nimic care să dovedească temeinicia numelui rău ce-i ieşise. Într-o seară, i-a arătat coatele şi genunchii pe care şi-i julise în timp ce urca pe întuneric drumul lunecos spre Vejfuk.; Ana n-a îndrăznit totuşi să le spună băieţilor ei s-o însoţească la întoarcere până în sat, cum ar fi făcut altă dată.

Martin nu mai scria atât de des ca înainte, dar Pepka venea mereu cu veşti delà el aşa încât Ana şi-a dat seama că ea primea scrisori delà fiul ei mai mare.

Într-o zi, nişte femei i-au spus Anei că bătrânul Kupe- cek a pus mâna pe scrisorile trimise Pepkăi de Martin, că s-a certat cu ea şi că a oprit-o să se mai ducă pe Vejfuk. îngrijorată, Ana a stat şi a chibzuit în sinea ei. Nu putea şi nici nu voia s-o oprească pe fată ca să vină pe la ea. Totuşi, i-a dat să înţeleagă pe ocolite că ar fi poate mai bine pentru liniştea ei dacă ar da mai rar pe la ei, pe Vejfuk.

— Puțin îmi pasă de ce spune lumea ! a ridicat Pepka din umeri, muncesc destul acasă ; cât pentru celelalte, unchiul n-are dreptul să mă oprească ; doar n-oi fi bună numai ca să îrribii flăcăii la petrecere în cârciumă.

Ana a deşertat în parte sacul cel vechi şi penele le-a dus îndărăt în pod. Aşa a scurtat timpul scărmănatului şi s-a simțit uşurată când, în ultima seară, i-a mulțumit Pepkăi pentru ajutor. Fata nu mai avea prilej să-şi petreacă serile în casa de pe Vejfuk unde erau doi flăcăi mari...

INTRE DOUA FOCURI

Din primăvară, Ana s-a văzut prinsă între doua focuri. Feciorul ei Vațlav, la care ea ținea în taină, nu se înțelegea cu taică-său. De trei ani lucra ca ucenic, când cu »niily când cu altul din zidarii de pe vale, iar toamna trecută ajutase la repararea cantoanelor de ipe şoseaua națională. Iarna lucra cu taică-său în pădure, iar din primăvară se ducea la oraş unde se clădea o fabrică mare. Acolo văzuse matchuri adevărate de foot-ball între cluburile din oraş şi ajunsese un sportiv în toată legea. Seara, când isprăvea munca pe şantier, nu mai voia să plece acasă unde avea mereu de făcut câte ceva, ci se ducea la terenul de foot-ball. Mergea uneori cu echipele prin alte oraşe — unele destul de îndepărtate — cheltuind tot ce câştiga, deşi pe Vejfuk era întotdeauna lipsă de bani. îşi însuşise -repede toate regulile jocului, ajungând să înjghebeze o mică echipă de foot-ball ia ei în vale şi să orânduiască toate jocurile de probă ale băieților din împrejurimi. Făcuse rost şi de o minge veche şi acum visa un tricou frumos, roşu cu albastru.

De aici au pornit cele dintâi neînțelegeri — la început mărunte — între Vațlav şi taică-său. Era greu să ghiceşti care din ei doi e mai mânios când îl vedeai pe Jan smulgând ziarul din mâna băiatului care sorbea cu lăcomie reportajele sportive. Ba într-o zi, i-a spintecat mingea dobândită cu atâta trudă. Nici chiar Ana nu putea să-şi îmblânzească bărbatul când îşi ieşea din sărite. La sfârşitul săptămânii, Vațlav, în loc de plată a adus un tricou nou de sport. Isprava asta nici Ana n-a găsit-o la locul ei. În casa de pe Vejfuk era obiceiul ca băieții să asculte de tatăl lor. Doar Martin, primul născut, îndrăznea din când în când să facă câte ceva şi cum îl tăia capul.

Tata l-a măsurat pe Vațlav cu o privire liniştită care nu prevestea nimic bun. Atât de liniştit nu-l văzuse Ana decât de câteva ori în viață, atunci când era din cale afară de mânios. S-a uitat la el cum a luat tricoul cel nou pentru care se irosise tot câştigul băiatului pe o săptămână şi l-a aruncat în sobă unde ardeau nişte butuci de brad. Flăcările l-au cuprins şi l-au mistuit la repezeală.

— Dacă vrei să mergi mai departe pe drumul pe oare ai apucat-o, nu mai ai ce căuta aici, a hotărît tatăl, rece şi nemilos. Ana a simțit spaima băiatului care trecea prin chinuri grele în timp ce privea cum se prefăcea în cenuşă tot câştigul lui pe o săptămână.

— Vațlav, trebue să-i ceri iertare lui taică-tău, l-a îndemnat Ana cu gândul să împăciuiască lucrurile, aruncând pe furiş bărbatului ei priviri mustrătoare.

De astă dată însă băiatul n-a mai ținut seama de sfaturile ei ci a fugit din odaie, ca să nu fie nevoit să înfrunte privirea tatălui său pe care în clipa aceea îl ura.

— E prea tânăr încă şi prea necopt, '1-a dojenit Ana pe bărbatu-său când au rămas singuri. Tu însă eşti destul de bătrân ca să nu-ţi pui mintea cu el şi să-i mai faci şi pagubă pe deasupra. Acum, băiatul n-o să-şi mai ia gândul de la tricoul pierdut, în loc să cugete la vina lui!

Ana se tot gândea cum să-»l împace pe tatăl cu fiu-său. Cu multă răbdare, cu vorbe blânde şi lămuriri, a izbutit să-l înduplece pe Vaţlav să-şi ceară iertare. Când a făcut-o, a simţit însă că o face numai pentru ea.

După această întâmplare între tată şi fiu parcă se ridicase un zid nevăzut.

Vaţlav, deşi la început nu se prea împăcase cu meseria lui, se dovedise cu timpul un lucrător iscusit şi era socotit un meseriaş destoinic şi priceput. Când a fost să-şi aleagă o meserie, părinţii au avut destulă bătaie de cap cu el. Ar fi vrut să lucreze ceva oare să-l lase să se mişte în voie şi să fie curat şi nu-i plăcea nici munca lui Jan care şedea toată ziua la /masa de cizmărie, într-o odăiţă unde mirosea urît, nici munca lui Martin care robotea la scânduri cu rândeaua într-un atelier încăpător dar plin de praf şi rumeguş. Totuşi, nu putea să spună ce meserie i s-ar fi potrivit. Taică-său, Jan, a hotărît atunci să-l facă zidar, socotind că a ales bine. Pe bună dreptate! După ce Vaţlav a scăpat de anii grei ai uceniciei cu nelipsitele palme şi alergături încoace şi încolo şi s-a apucat să pună temelia unui zid care creştea din mâinile lui, în fiecare seară măsura cu o privire mulţumită lucrul pe care-l mântuise peste zi. Iar mai târziu, când trecea pe lângă vreo clădire nouă, spunea cu mândrie :

„Şi asta tot eu am făcut-o !"

Ana nu se prea împăca cu faptul că se întorcea târziu de la lucru şi ar fi vrut să se simtă cât mai bine acasă. Soba veche şi cuptorul dărâmat trebuiau reparate. Mai târziu, Ana şi-a adus aminte că ar fi nevoie şi de o privată nouă şi a făcut pe salahorul pe lângă fiu-său, când Vaţlav s-a apucat s-o zidească. În locul gheretei de scânduri din curte, a răsărit o încăpere de zid în patru colţuri, care arăta altfel decât casa veche şi strâmbă. Şi fiindcă lui. Vaţlav Îi plăceau lucrurile cu dichis, s-a apucat să facă şi la casă unele reparaţii.

Aşa l-a mai împăcat puţin pe taică-său deşi nu urmărise asta. I-a rămas totuşi sădită în suflet o supărare tainică până când a început să judece şi el mai bine şi să cugete mai temeinic la pricinile care-l făceau uneori pe taică-său să fie cam iute.

Dar asta s-a întâmplat mai încolo, după câţiva ani.

O HOTAR1RE GREU DE LUAT

Cum anii se perindau repede, a sosit în sfârşit timpul să se sfătuiască şi Vojteoh cu părinţii în privinţa meseriei pe care s-o aleagă. Ana, care tocmai spăla rufele în curte, l-a luat pe neaşteptate şi l-a întrebat ce ar vrea să facă. Băiatul s-a simţit în mare încurcătură. Avea şi el visele lui dar nu-i venea să le desvăluie. îşi iubea foarte mult mama şi socotea un păcat să-i mai pricinuiască şi el griji.

— Eu, mamă, am să mă apuc de meseria pe care-oi vrea-o tu !

— Dar Vojtech, tu trebue să ştii mai bine ce ţi-ar plăcea să faci, îl încuraja Ana neliniştită: Spune-mi, ce-ai vrea să fii?

Vojtech i-a mărturisit că ar dori să învețe mai departe:

— Știu, mamă, că nu se poate. Suntem doar atât de săraci. Deaceea vreau să-mi spui tu ce meserie să învăț.

Pe fața maică-și, crețurile s-au adâncit și mai mult.

— Trebue să ne mai gândim, Vojtech, a oftat Ana; și-a șters de clăbuci mâinile sbârcite de atâta spălat și și-a petrecut degetele prin părul lui negru, sărutându-l pe fruntea arsă de soare.

Vojtech era aproape tot atât de înalt ca și ea.

— Tu ești dragul mamei și știu că n-o să-mi faci greutăți cum îmi fac ceilalți, că n-o să mă superi.

— Mai bine să mor decât să te necăjesc, mamă ! a spus el smerit cu ochii-n lacrimi.

Ana s-a întors repede la albia plină cu rufe murdare și a încercat să scoată murdăria de care erau îmbâcsite cămășile bărbătești. Pe Vejfuk nu era timp de gingășii și răsfățuri.

După .câteva zile, cei din- casă au ținut sfat ca să hotărască dacă Vojtech poate, sau nu poate fi dat mai departe La școală. împotriva pricinilor ridicate de taică-șău și a îndoielilor lui Vațlav, stătea părerea nesdruncinată a lui Jan și dorința maniei de-a îndeplini dorința .arzătoare a celui mai mic dintre băieții ei.

— Să vedem ce-o să spună și Martin, a hotărît La urmă

tata.

— Dacă băieții vor să-l ajute pe Vojtech, atunci ne putem încumeta.

Chiar în aceeași seară, Jan a scris o scrisoare lungă fratelui mai mare; Ana a trăit câteva zile grele de așteptare. Nu prea se bizuia pe ajutorul lui Martin și când a venit răspunsul a rămas tare mirată. Martin se și vedea moștenind averea lui Kupecek și făgăduia bucuros să-l ajute pe Vojtech să-și urmeze învățătura. Astfel, s-a hotărît și soarta celui mai mic dintre băieții Anei. Din toamnă, drumul lui de fiecare zi avea alt țel. În .loc să meargă departe în sat, pleca de la canton ou trenul, la oraș.

POCĂINȚĂ TÂRZIE

În sat viața curgea ca și râul de munte, în luncă. Era lină deși fremătătoare, plină de fapte și întâmplări și doar rareori își încetinea mersul și se târa somnoroasă. Totuși și fața ei liniștită se tulbura uneori. Rămânea aceeași viață molcomă a unui sat uitat de ilume, în care când și când oameni se schimbau între ei; în locul celor care mutau la cimitirul din Hurka, se nășteau alții.

Baba Kordula plecase și ea după fiu-său. Ajunsese aproape de nouăzeci de ani. Și bătrânul polițai, oare semănase neliniștea și teama printre copiii din Lhotka, bântuindu-le jocurile, se ferecase în liniștea morții. Fostul proprietar de ¡pe moșia „La Primarul” urît de săraci, fusese

îngropat cu mare pompă. Iar babei lui Severin i-a cântat, la înmormântare, fanfara din Hurka.

În casa din Rovina, familia Krall se împuţinase prin moartea bătrânilor, întâi îi părăsise tatăl Anei şi după puţin timp şi mama ei, gospodina mândră şi guralivă. În preajma morţii, bătrânul KraJ şi-a adus aminte şi de lata lui izgonită şi a chemat-o. Im atâţia ani de zile, Ana nu-l întâlnise pe taică-său decât de câteva ori, deobicei în pădurea de unde ţăranii din Rovina cărau lemne. De două ori s-a văzut cu el în oraş la târgul din fiece an. Tatăl ei a vorbit cu ea cum vorbeşti cu un om pe care-l cunoşti foarte bine dar cu oare nu ai nimic de împărţit. Odată, când l-a întâlnit în pădure, în apropiere de Vejfuk, l-a poftit pe la ei. Liniştit dar hoţărît, i-a spus că n-are ce căuta acolo ; nici de copiii ei nu s-a arătat prea dornic. A întrebat-o ce fac şi, printre altele, şi-a adus aminte şi de bărbatu-său, dar n-a vrut să cunoască pe morunul mai deaproape. Nimeni din familia, Anei n-a che- mat-o vreodată la Rovina. Acum, după atâţia ani, când taică-său trăgea să moară, au trimis după ea. S-a oprit cu inima strânsă, plină de jale, în curtea largă a casei părinteşti, unde în răstimp se schimbaseră multe. Lipsea şi nucul bătrân din faţa geamului şi fântâna cu acoperişul năpădit de muşchi. De ghizduriie ei stătuse rezemată odată ca ' să se încredinţeze dacă într-adevăr în oglinda curată de la fund se vede omul apei, despre care bunică-sa îi povestise atâtea.

Ana a căutat zadarnic ştiutele cotloane ale ogrăzii lor de odinioară, cotloane de oare era legată copilăria şi tinereţea ei fără griji. Mai toate erau schimbate. Numai casa scundă rămăsese aceeaşi. Avea aceleaşi uşi nevopsite, cu încuie- toarea de sfoară, acelaş prag tocit şi aceeaşi săliţă ou lespezi strâmbe de piatră. În odăiţa joasă, cu tavanul de bârne şi cu un cuptor ide pământ spoit în alb, a întâmpinat-o întâi maică-sa, iute încă în mişcări dar puţin mai grasă. Anei i s-a părut mult mai măruntă decât ¡altădată. Şi-a şters ochii cu colţul şorţului ■ scrobit şi jelindu-se, a dus-o la patul pe care zăcea un bătrânel uscat, cu o faţă scofâilcită, numai creţuri, din care ţâşnea nasul mare şi ascuţit. Anei i s-a părut că toată viaţa care mai rămăsese în trupul vlăguit se adunase în mâinile uscate şi vânjoase care se frământau peste plapo- mă. Smerită, Ana şi-a lipit buzele de ele; apoi s-a aşezat pe scaun.

— Tată, ai vrut să mă vezi, a spus stingherită, nete- zindu-i fruntea asudată.

— Ai făcut bine că ai venit, eşti fată bună, a şoptit bătrânul, privind-o ca de pe altă lume.

Atunci, în preajma sfârşitului, Ana s-a apropiat iar de taiică-său, care dorea acum să-i' cunoască copiii şi toată viaţa pe oare o petrecuse pe Vejfuk. Ana a aşezat fotografiile copiilor ei în faţa ochilor lui împăienjeniţi: pe Martin, mândru în haina l-ui militară, (of, că mult mai seamănă la fire cu bătrânul!) pe Jan cel visător, îmbrăcat cu un şorţ soios de cizmar şi cu o gheată în mână, (aşa cum se ridicase deia masa de cizmărie) pe chipeşul Vaţlav în haine de sărbătoare, cu o cravată lată la gât şi pe Vojtech, un băieţandru subţirel în mijlocul unui pâlc de şcolari.

— Al cincilea, prâslea, e o fetiţă. O ohiamă Maria. Sora ei geamănă a murit acum doi ani, poate că ai auzit.

Bătrânul asculta ou sfinţenie ce-i povestea despre feciorii ei, de parcă Ana i-ar fi citit o rugăciune.

— Eşti cea mai ¡bogată dintre toţi copiii mei.

Apoi, când ea a tăcut o olipă, bătrânul a oftat:

— Aici, la noi, nu avem decât unul, dar n-a ieşit cum trebuia, s-a ticăloşit şi nu ştie să cinstească bătrâneţea.

Ana însă n-a mărturisit că şi cu băieţii ei are uneori destulă bătaie de cap. În clipa aceea, era plină de mândrie şi gata să creadă că odraslele ei sunt cei mai desăvârşiţi copii din lume.

După câteva zile, pe taică-său l-au dus la groapă şi până la sfârşitul iernii a pierdut-o şi pe maică-sa.

Acum, că se despărţise pe veci de părinţii ei, Ana s-a simţit covârşită de o adâncă, istovitoare tristeţe. Avea mustrări de cuget pentru anii pierduţi în care n-a găsit în sufletul ei destul curaj şi destulă îngăduinţă ca să şe împace cu ei.

„Am încercat întotdeauna să trăiesc după dreptate şi totuşi am păcătuit împotriva celei dintâi porunci, se dojenea amar. Doar lor trebue să le fiu recunoscător pentru viaţa pe care mi-au dat-o şi pentru copiii pe care-i am”.

ŞI IN MUNŢI BÂNTUIE CRIZA*

Primăvara, Martin a desbrăcat haina militară, iar toamna în locul lui a îmbrăcat-o Jan. Cât fusese în armată nu se dăduse lenei şi nici nu-şi pierduse pofta de câştig. Deaceea, îndată s-a şi dus să caute de lucru la meşterul de la care învăţase meseria.

, Atelierul unde altădată era atâta roboteală şi treaba mergea strună, acum era mort, pustiu. Fostul lui maistru rămăsese singur şi nici el nu avea de lucru toată ziua. L-a primit pe Martin trist şi tăcut, ca şi coşciugele pe care de făcea pentru consătenii lui. Nici pomeneală să mai fie deverul dinainte.

— Fabricile de la oraş ne fac concurenţă, băiete! i-a spus lui Martiin. Dar nici acolo nu ştiu dacă o să găseşti de lucru. Lumea spune că şi ei concediază lucrătorii. Se strânge marfa maldăre şi n-o cumpără nimeni.

— Ei, aş vrea s-o văd şi pe asta 1 Să nu găsesc eu de lucru ! Doar nu sunt lucrător de duziină, a spus îngâmfat Martin, seara, când ie-a povestit părinţilor că a fost la fostul lui maistru şi le-a împărtăşit îndoielile omului care socotea că va găsi tare greu de lucru. S'á .lăudat şi cu certificatul foarte bun pe care i l-a dat meşterul.

— Mâine mă duc la oraş să intru la o fabrică de mobile !

— Să nu crezi, Martine, că acolo te aşteaptă procopsea- la ! Sunt sute ca tine la oraş, iar în toată ţara sunt mii şi mii ! Toţi au, ca şi tine, braţe sdravene şi râvnă la lucru. Şi vezi tu, bat fără rost străzile oraşelor, iar acasă ai lor rabdă de foame.

Jan i-a arătat cât de gravă era situaţia economică. Ochii lui oglindeau îngrijorarea pe care i-o pricinuiau împrejurările astea neliniştitoare. Dintre toţi ai lor, el cunoştea mai amănunţit lucrurile care

se întâmplau înaîara acestui ținut înconjurat de munți. Era curios să știe ceeace se petrecea și prin alte țări, căci și acolo rânduiala veche se destrăma încetul cu încetul. Criza încă nu putea să vină de hac capitalismului, dar începuse să bântuie prin lume fără să poată fi stăvilită. își alegea victimele tocmai din rândurile celor ce nu aveau ¡a.ltă dorință decât să muncească și să trăiască liniștiți.

Martin s-a dus la oraș și s-a întors de acolo fără să fi făcut vreo scofală. Nu mai avea atâta încredere în sine și-i mai picase din nas. În primele zile, a căutat să le dea ajutor părinților în gospodărie, dar curând a băgat de seamă că și aici era de prisos ; lucrurile pe care le făcea el, le puteau foarte bine dovedi frații lui mai mici. Cu puțin înainte de vremea cositului a căpătat un loc de slugă pe moșia „La Primarul" și sé bucura că cel puțin nu va fi despărțit de Pepka lui Kupecek.

Jan se obișnuise cu atelierul unde lucra de câțiva ani, dar aducea în oasă tot mai puțini bani. În ultimul timp; îl apăsa o grijă despre care pomenea mereu. Se aștepta în fiecare zi ca meșterul lui să-i dea drumul, căci și la el nu prea se mai găsea de lucru. Neliniștită, Ana se gândea adesea a firea ciudată a băiatului ; era ființa cea mai apropiată de sufletul lui și totuși îl cunoștea atât de puțin, pentrucă numai arareori își destăinuia gândurile ce mijeau sub fruntea lui înaltă. Vorbea puțin și era arțăgos, iar când stătea cu nasul în cărți sau în ziare, își pierdea timpul depanând gânduri ce păreau fără temei, privind în gol, încordat. Dacă îi vorbea cineva, trebuia să-l strige de câteva ori până să-i răspundă.

— Măi, omule, tu ești cam într-o ureche, râdea de el Vațlav, care știuse să se descurce mai ușor decât frații lui mai mari.

Antreprenorul la care fusese angajat maii înainte era un om bun, dar primăvara, când s-a dus din nou la el împreună cu alți zidari, n-a mai avut nevoie de toți, fiind lipsit de lucru. Rămăseseră numai cei cu copii, care purtau de grijă și hrăneau o casă întreagă. Deci, în scurt timp, a ajuns și Vațlav în rândul celor fără lucru. Avea însă firea fericită a unuia care ia totul ușor și nu-și împovărează mintea cu prea multe griji. Când în meseria lui n-a mai avut nimic de făcut, s-a apucat de sport. Și a avut noroc. A aflat că un club, abia înființat în cartierul fabricilor, caută un centru înaintaș. Chiar delà primul match s-a dovedit un jucător de frunte. A băgat câteva goluri în poarta adversarului și a fost sărbătoritul zilei.

încă înainte de recrutare, Vațlav se arătase un ora prac tic, câre, cu un fel de al cincilea simț, știa întotdeauna să nimerească la țanc. Nu era mofturos. Voia să găsească ceva de făcut, orice ; deaceea și căuta atât de stăruitor. Și într-adevăr, minunea s-a întâmplat. Acolo unde cerând de lucru, sute de oameni bătuseră la poartă cerșind zadarnic câteva ore de muncă, pentru Vațlav s-a găsit imediat un post. Și era o muncă cinstită și bine plătită, într-o fabrică de lenjerie fe- meiască, unde mai erau zece bărbați și o sumedenie de femei, mai cu seamă fetișcane tinere și gata să-i facă ochi dulci ■chipeșului foot-ballist.

Al treilea băiat al Anei, care nu era îngâmfat ca cel mare, învățase repede să tragă foloase de pe urma frumuseții lui și a purtării Lui gingașe cu femeile. Era întotdeauna .fief» ghețat și glumeț și fiindcă nu stăitea să adâncească prea mult ¡lucrurile, se lăsa ușor înrâurit de oamenii în mijlocul cărora trăia. Și așa cum pe teren se dovedise a fi .un bun foot-ballist, și în fabrică a urcat repede treptele, căpătând posturi tot mai mari.

Dădea în casă, maică-şi, o bună parte din câştig, căci prin firea lui era un fecior bun. Dar Ana îşi dădea totuşi seama că e cam ciudată căpătuiala asta a băiatului şi îşi împreuna mâinile mirată :

— Ascultă, Vaţlave, ceva îmi spune că nu se cade ca feciorul meu, care-i un meşter zidar atât de priceput, să şadă la birou şi să facă un lucru pe care nu l-.a învăţat. Jan vorbeşte mereu de mulţimea celor rămaşi pe drumuri...

— Ce te iei după Jan ? Nu ştii că are tot felul de gărgăuni în cap ! râdea uşuratic Vaţlav.

Totuşi, a început să privească lucrurile mai serios şi să cugete la vorbele mamei lui :

— Mamă, dacă aş lăsa slujba asta, n-aş ajuta cu nimic mulţimii celor fără Lucru de care vorbeşte Jan. Un om se pierde în gloata lor oa un strop de ploaie în iaz.

S-a proptit în faţa maică-şi, i-a pus braţele pe umeri şi palmele pe spatele ei puţin încovoiat acum, şi-a aplecat faţa spre creştetul ei încărunţit şi a început să-i vorbească blând, aşa cum grăieşti fetiţelor despre care nu ştii bine dacă au sau nu încredere în tine:

— Nici noi amândoi, mamă, nici Jan al nostru n-o să putem schimba lumea de azi. Cine vrea să trăiască trebue să se potrivească vremurilor. Dacă n-aş avea de lucru, ar fi prost .pentru casa noastră şi mai cu seamă pentru tine, mamă. Doar ai şi început să te încovoi de griji. Inchipueşte-ţi că Vojtech n-ar mai putea să urmeze şcoala şi n-ar găsi nici de lucru şi am rămâne să trăim amândoi pe spinarea voastră. Cât despre munca mea, fii pe pace. Cu timpul am s-o învăţ şi pe asta. Mintea omului pătrunde orice.

— Se vede că nu mai înţeleg lumea de astăzi, s-a plâns

Ana.

Cu vremea s-a văzut lămurit că Jan avea ceva împotriva lui Vaţlav. Nu prea vorbea cu el, iar dacă totuşi o făcea din când în când, cuvintele lui erau parcă într-adins înţepătoare şi pline de zeflemea.

— Să-ţi spun drept, prea iaci temenele în faţa domnilor pentrucă au binevoit să se uite la tine şi prea le lauzi bunătatea ! l-a luat la rost pe Vaţlav într-o zi, când povestea încântat despre o vizită însemnată care cinstise fabrica de lenjerie. Venise în inspecţie directorul cel mare şi coproprietarul fabricii, însoţit de nevastă-sa şi de alte mărite feţe de teapa lor. Printre ei se afla şi marele proprietar de la Hurka, fostul conte, care cu câţiva ani mai înainte se iubise cu frumoasa Baruşka. Vaţlav povestea că nevestele acestor domni aveau de gând să întocmească un bazar spre a veni în folosul foştilor angajaţi ai fabricii, acum rămaşi pe drumuri, care primeau un ajutor săptămânal. Doamnele fuseseră înduioşate de sărăcia cumplită în care se ©băteau familiile acestora şi găsiseră prilej să petreacă punând la cale un bazar în scop de binefacere. Era înţelept să faci un lucru şi plăcut şi care să prindă bine, o faptă bună de pe urma căreia puteau trage două foloase. Bineînţeles, numele acestor doamne va fi publicat în toate ziarele care vor preamări iubirea lor de oameni şi

astfel, cu prilejul viitoarelor alegeri, bărbaţii, părtaşi şi ei la cinstea ce le va înconjura, nu vor avea decât de câştigat.

Cam astea erau gândurile ce se iscaseră în mintea lui ian care ascultase pălăvrăgeala plină de deşertăciune a lui Vaţlav şi băgase de seamă că săgeata pe care i-o aruncase fratelui său, rănise adânc mândria atât de gingaşă a acestuia. Vaţlav şi-a pierdut deodată stăpânirea de sine şi între cei doi fraţi s-a stârnit o ceartă grozavă.

— Unde vrei să ajungi cu vorbele tale întortochiate, fi- losofule? O să ai şi tu cândva prilejul să-ţi arăţi recunoştinţa pentru milostenia celor pe care azi îi pismueşti!

Ana a fost mirată de strigătele lui Vaţlav. Ştia întotdeauna să se înfrâneze; avea un ifos al lui, o semeţie în tot ce făcea.

— Să ştii că n-am să ajung niciodată un lingău oploşit sub pulpana unei mărimi!

Ochii lui Jan îl străpungeau pe frate-său ca două pumnale de oţel proaspăt călite.

— Băieţi, potoliţi-vă ! Parcă n-aţi fi fraţi ! N-aş vrea să mă căiesc că v-am născut! striga Ana .rugătoare, încercând să împrăştie furtuna cu vorbele ei.

Jan şi-a strâmbat de câteva ori colţurile gurii, iar când a întins ziarul în faţa lui Vaţlav, îi tremurau mâinile. Dela prima ochire se vedea că era un ziar ce nu semăna cu celelalte. Pagina întâia era împărţită, aişa cum se obişnuia, în trei coloane, dar era foarte puţin text tipărit.

„Cenzurat”, strigau cu asprime, ameninţătoare parcă, locurile goale de unde rândurile fuseseră şterse.

— Vasăzică, îţi tragi înţelepciunea de la comunişti? Aşa? Cu astea cel mult poţi să ajungi în puşcărie! a spus Vaţlav batjocoritor. îndată însă a adăugat cu multă grijă : Jane, eu te sfătuesc să laşi prostiile astea şi să-ţi vezi de treburile tale!

Jan însă nici n-a luat în seamă vorbele lui Vaţlav ci, cu palma deasupra ziarului, a rostit ca un comandant, o singură vorbă care, după tot ce spusese înainte, suna ca o poruncă :

— Citeşte!

— Nu prea are ce să citească aici, a îngăimat Ana, că mai mult e şters !

— Dar au rămas încă destule lucruri pe care trebue să le ştie omul sărac! Trebue să înţeleagă nu numai ce e scris acolo, ci mai cu seairnă ceeace dau în vileag învinuirile p3 care le aduc locurile alea goale. La astea ar trebui, mamă, să se gândească îndeosebi Vaţlav al nostru, ca să-şi dea seama cum îşi umplu bogaţii sacii cu aur şi cât trebue să trudească pentru- asta cei săraci; să-şi dea seama că în dosul zâmbetelor şi purtărilor pline de gingăşie ale acestor oameni care se prăpădesc de mila semenilor, pândesc nişte păsări de pradă care-şi înfig ghiarele nu numai în trupul ci şi în sufletul celor nevoiaşi. îşi bat joc nu numai de sănătatea

oropsiților ce flămânzesc, de singurul şi cel mai de preț bun al lor, ci şi de cinstea şi demnitatea lor omenească. Le strică firea, le-o strâmbă. Şi pe deasupra, ne mai iau şi munca, mamă, care e rostul vieții fiecărui om! Asta e nelegiuirea lor cea mai mare!

În neştiința ei, Ana n-a putut să înțeleagă ce folos pot avea bogații dacă nu le dau oamenilor de lucru, când tocmai prin truda acestora îşi întăreau ei puterea.

Jan nu cobora decât rareori în sat. Nu mai ieşea din casă decât ca să se ducă la lucru. Venea acasă cu felurite broşuri pe care le aduna cine ştie de unde, iar la fiecare scuturat, Ana urca în pod câte un ibraț de ziare vechi. Acum avea destulă hârtie de jurnal ca să pună pe polițe sub oale şi ca să aprindă focul. Când Jan era în toane bune, le arăta celor ce voi,au să-l asculte — mai adeseori Anei şi lui Vojtech — că rămduiala lumii de acum se clatină şi că armele pe care cei bogați le folosesc împotriva muncitorilor se vor întoarce cândva chiar împotriva lor. Le povestea despre marele popor rus, care a lepădat jugul sclaviei şi trăieşte liber şi fericit de când i-a alungat pe tirani ,şi pe exploatatori.

— Deaoeea e atât de hulit azi de capitalişti.

Ochii lui Jan au început deodată să strălucească şi glasul lui avea un sunet ca de aramă ; parcă citea dintr-o carte.

— Dar eu ştiu că poporul nostru o să vadă odată lumina şi o să-şi dea seama că puterea lui stă în alianța celor ce muncesc şi sunt exploatați în lumea întreagă şi că atunci va porni împotriva asupritorilor săi!

— Nebunule! Crezi că-i atât de uşor să răstorni rân- duiala lumii ? a spus Vațlav batjocoritor.

— Lasă-l, rogu-te, în pace, el e cam într-o ureche de când îl ştiu, a râs Martin, uitându-se la frate-său cu o semeață îngăduință.

— Ce spui de asta, comunistule ? l-a întrebat Vațlav luându-l de braț cu grijă şi bunăvoință.

— Oricum o fi! Dar fiecare poartă-n suflet gânduri bune şi deaceea ar trebui să încetați odată cu înjurăturile astea. Mai cu seamă tu, Vațlave, care altădată nu aveai obiceiul ăsta ! s-a supărat Ana deabinelea.

— Dar n-am înjurat pe nimeni! s-a apărat Vațlav mirat.

— Cum nu ? Aproape zi de zi aud din gura ta vorba asta de comunist!

Pereții odăii s-au cutremurat de hohotele de râs ale flăcăilor. Până şi Jan a zâmbit.

— Ai brodit-o, mamă! şi Vațlav a început să se învârte cu ea prin odaie în timp ce Martin se lovea vesel peste genunchi :

— Mama ştie să pună capac la toate!

Din ziua aceea, frații nu-i mai spuneau lui Jan decât „comunistul nostru”, cu toate că tatăl lor i-a mustrat cu asprime. Pe Ana porecla asta o chinuia peste măsură. Știa că Jan, deși iute la mânie și arțăgos, era bun și drept, și ori- decâteori se isca o ceartă între frați, ,îi ținea partea.

— Da ce iei de oameni or fi și comuniștii ăștia ? l-a întrebat odată Ana pe bărbatu-său, în înțelepciunea căruia credea cu tărie. întrebarea ei '1-a ¡pus în încurcătură.

— Nu știu nici eu. Unii spun că sunt o ceată de nebuni care o țin una și bună și vor să nimicească lumea cu faptele lor smintite. În schimb, alții spun că sunt în slujba unei puteri străine, care-i plătește și cearcă să se folosească de vremurile astea grele ca să cucerească lumea. Se scrie multe despre ei dar după câte știu, mai nimic bun. Dacă îți aduci aminte ce spunea Kordula, răposata : „Sunt niște diavoli trimiși de satana ca să ducă omul în ispită și să-l facă să se lepede de dumnezeu”. Se jura față de toți că așa i-a spus popa din Hurka.

Tata Jan a zâmbit ușor, apoi a adăugat, lăsând gluma la o parte :

— Nu încape însă îndoială că guvernul nostru nu-i are la inimă pe comuniști. Mereu ia împotriva lor tot felul de măsuri aspre, neînduplecate, mai cu seamă acolo unde-s fabrici, căci muncitorii din fabrici și mine îi ascultă așa cum ascultă oamenii delà noi de popă. Eu cred că gândurile lor sunt bune și dacă aș ști că și faptele lor vor fi la fel, i-aș urma și eu. Atunci însă, n-aș mai putea rămâne între cei de aici.

— Crezi că Jan a intrat în rândurile lor ?

— N-aș crede ! Nu se prea duce la oraș, iar în valea noastră nu-s încă organizații de-ale lor.

Martin și Vațlav se uitau de sus la fratele lor. Acesta însă câștigase încrederea fratelui mai mic. Elevul Vojteth asculta cu nesaț ceeace vorbeau frații între ei și îl îndrăgise pe Jan pentru avântul și focul cu care își apăra credințele. În sinea lui, Vojtech osândea zeflemelele ațâțătoare ale lui Martin și zâmbetele răutăcioase ale lui Vațlav. Căutase să cunoască stările delà oraș și se potrivea în păreri cu Jan în multe privințe. S-au apropiat unul ide altul cu toată încrederea. Ana băgase de seamă lucrul acesta și era bucuroasă dar în acelaș timp și îngrijorată. Nu voia ca mintea lui Vojtech al ei să fie împovărată înainte de vreme cu gândurile chinuitoare care încă din fragedă copilărie îl făcuseră pe Jan să sufere.

FAMILIA CREȘTE

N-avea Ana destule griji pe cap; mai trebuia să-i pice încă o grijă covârșitoare, una, oare nu îngăduia nicio zăbavă. Legătura îndelungată a lui Martin cu Pepka lui Kupecek n-a rămas fără urmări. Lucrurile au ajuns acolo, că nu mai puteau fi ascunse de ochii lumii. Trupul Pepkăi începuse să se îngroașe tot mai mult. Femeile o priveau cu o mulțumire răutăcioasă. La început, când nu se întrezăreau decât unele semne șovăelnice, își munceau mintea cu fel de fel de bănueli asounzându-și una alteia dorința ca Pepka să fi pățit cu adevărat rușinea. Iar când și-au dat limpede seama că așa „se întâmplase”, făceau spume la gură și o forfecau, scuipând numai venin.

— La ce te puteai aştepta de la o stricată oa aia ?

—- S-a întins cu toţi derbedeii, iar după Martin a căutat să-i prindă în mreje şi pe ai lui!

— Da ce, nu ştiţi că toată ziua bună-ziua era pe la ei prin casă în timp ce el îşi făcea armata ?

— Ba bine că nu ! Doar acolo sunt atâţia flăcăi! Şi gospodina de pe Vejfuk închidea ochii!

— Las' că nici ea nu-i mai brează ! Ştiţi doar isprava ei din tinereţe!

Clevetind, bănuelile, batjocurile şi vorbele de osândire se porniseră potop.

— Pe ăsta de pe Vejfuk, Pepka îl avea pus la păstrare, să fie la îndemână de i s-o întâmpla ceva.

— Bietu băiat! I-a stricat viaţa târîtura dracului...

Femeile îl căinau pe Martin şi pe faţă şi în spate, iar

el, deşi ştia cât de nedrepte erau cu Pepka nu-i lua partea ci mai degrabă le lăsa să-i socotească mai departe înşelat şi în dragostea lui tras pe sfoară, mai cu seamă de când îşi dăduse seama că Kupecek n-o să-i dea nepoate-şi nicio zestre. A început atunci să se poarte rău cu ea şi s-o ocolească cu tot dinadinsul. Nici n-a mai aşteptat sfârşitul secerişului şi s-a lipsit de munca pe care o făcea la curte ca să fie cât mai departe de Pepka. S-a gândit chiar, că ar fi bine să plece pentru un timp din sat, făcând-o astfel şi pe fată să-şi ia lumea în cap. Se temea însă să se pripăşească printre străini ştiind că n-o să găsească de lucru.

Ana a fost tare mirată văzând că Martin se întoarce acasă cu pătura veche pe care şi-o luase la curte ca să se învelească cu ea când rămânea acolo peste noapte. Şi mai mult s-a mirat când i-a spus că chiaburul cel tânăr nu mai are nevoe de el.

— N-am pomenit până acum chiaburi care să dea drumul slugilor tocmai în toiul secerişului când e lucru berechet. Dar dacă e cum spui tiu, pe Vejfuk ai să găseşti întotdeauna ceva de făcut şi pâine să te saturi.

După câteva zile, a auzit de păţania Pepkăi şi a înţeles dece fugise Martin de la lucru. S-a trezit atunci în ea o aprigă vrăjmăşie împotriva fiului ei şi cum a găsit prilejul să rămână între patru ochi cu el, l-a luat la refec.

— E de datoria ta, Martine, să te însori cât mai degrabă cu Pepka, dacă s-a întâmplat ce nu trebuia. Nu văd dece să tărăgăneşti cu nunta şi s-o chinui pe fată.

Martin n-a fost mirat de vorbele ei, dar s-a simţit destul de încurcat. S-a desmetieit însă foarte repede şi i-a răspuns :

— Da dece tocmai eu să fiu nevoit să mă însor cu Pepka? Cine ştie care dintre ibovnicii ei o fi vinovatul! Pare-se că nu-s eu !

— Nu mă sili să mă ruşinez că am crescut la sân un nemernic 1 Ana tremura cotropită de ciudă cum nu mai fusese niciodată în viaţă şi, pentru a doua oară în anii din urmă, i-a venit să-i dea una peste gură. Cată să-ţi faci datoria ori nu mai ai ce căuta în casa noastră ! i-a spus cu toată hotărî- rea şi glasul ei avea un sunet de aramă, ca glasul fiului ei Jan, câteodată.

În zilele următoare, oridecâteori se uita pe furiş la Martin, o cuprindea spaima şi ciuda şi se simţea fără putere. Nu putea să citească pe faţa lui încruntată, duşmănoasă, hotărîrea pe care o luase, nici nu voia să-l întrebe, ci aştepta să deschidă vorba. Ceasuri întregi se gândea numai la asta.

— Poate niciodată n-am să ştiu dacă o fi şi ceva bun în băiatul ăsta ! E plin de cusururi, deşi întotdeauna am încercat să-l îndrumez pe calea cea dreaptă !

Cam la o săptămână după aceea Martin a venit la ea, în şură, tocmai când jumulea gâştele. Strângea între genunchi capul gâscanului care căuta să scape. Cu mâna stângă îi ţinea picioarele, iar cu dreapta îi smulgea penele şi puiul mărunt de pe pântece. Toate astea le făcea cu mişcări repezi. Gâscanul ţipa de câte ori îi trăgea câte un smoc de pene şi atunci Ana îl ogoia domol. Era prinsă cu totul de treaba pe care o făcea şi când fiu-său a intrat, abia dacă s-a uitat la el. Parcă nici nu-l băgase în seamă, dar inima a prins să-i bată cu putere când .1-a văzut aşezându-se pe un fuştei al scării vechi. S-a scobit o Clipă cu un pai de grâu între dinţi şi s-a uitat încruntat. Gâscanul ţipa nerăbdător şi o ciupea pe Ana de picioare cu ciocul lui ascuţit.

„Fiecare din noi are câte o mâhnire, îşi mângâia în gând fiul, trebue să ne învăţăm să îndurăm.”

— M-am hotărît să fac aşa cum vrei tu, mamă !

În şura goală, glasul lui Martin avea un sunet aspru.

— Dar nu ca să-mi îndeplineşti mie dorinţa, nu vreau ■asta ; fă aşa cum te îndeamnă cugetul! Nu vreau să-ţi poruncesc nimic, să ştii însă că ţin la ce ţi-am spus, i-a vorbit liniştită, cu o desăvârşită stăpânire de sine şi fără să-şi întrerupă măcar o clipă lucrul.

Gâsoanul ţipa ca din gură de şarpe.

— Nu te supăra, hai, nu te supăra i Trebue să trecem şi prin asta !

Martin nu ştia pentru cine erau vorbele acestea ; poate că nici mamă-sa nu ştia prea bine.

— -înţeleg mamă c-ai vrea să ţi-o spun cu alte cuvinte. Adică : m-am hotărît să fac ceeace e de datoria mea !

Ana a fost mişcată puţin de smerenia (lui neaşteptată. A smuls şi ultimele pene şi după ce a dat drumul gâscanului jumulit, a oftat:

— Trag nădejde, Martine, c-o iubeşti! Adu-ţi aminte că aşa spuneai odată. S-a apropiat de fiul ei şi l-a privit în ochi întrebătoare.

— Da, mi-e şi dragă. Dar îmi închipuiam c-o să fie altfel toate astea.

— Ştiu ! Tu te gândeai la bani şi ţi s-au stricat socotelile, Dar nu te necăji, băiete! Îţi mai aduci aminte de povestea pe oare ţi-am .spus-o ¡de atâtea ori când erai mic ? Un ora care stăpânea o împărăţie întreagă era tare nenorocit, iar săracul care nu avea nicio cămaşă pe el era omul cel mai fericit din lume.

L-a mângâiat pe Martin ¡pe creştet lăsându-i în părul sburlit puţin puf alb. Se părea că mângâierea mamei i-a făcut bine feciorului. Şi-a aplecat capul spre ea şi a stat o clipă liniştit. îndată însă a răbufnit iar vechea lui încăpăţânare:

— Dar eu tot ara să plec de aici ! a strigat ou o ciudă neputincioasă, a sărit jos de pe scară şi a fugit din şură.

— Fii pe pace, nimeni n-o să te împiedice, a rostit liniştită Ana. Acum ştia că fiul ei se va însura cu Pepka.

Ana a întors otava uscată, a ascuns grebla sub gard, şi-a ridicat puțin năframa pe care o trăsese pe ochi ca să-i apere fața de bătaia soarelui şi a sărit şanțul îngust ce despărțea lunca de drum.

— Să-ți idea dumnezeu zi bună, măicuță dragă !

Ana s-a -speriat auzind lângă ea un glas străin. S-a uitat mirată la femeia voinică, Între două vârste, şi i-a răspuns puțin cam ostenită.

Străina era îmbrăcată în haine de sărbătoare, ducea în spate o boccea mare, iar în mână un coş. Era vorbăreață, cum şi-a putut da îndată seama Ana care a mers cu ea până în dreptul primelor case din Lhotka. A aflat că e de sus, de la munte, de unde era de fel şi Kupecek şi că venise la el să-i țină gospodăria.

— Am auzit că fata aia, Pepka, s-a încurcat cu o slugă şi unchiul ei nu mai vrea s-o țină. Nici nu-i mirare, căci aşa ceva nu poate să salte negoțul. Mai rău e că nici maică-sa nu ştiu dacă o va primi în casă pe Pepka. Au crezut că fata o să-şi facă vreun rost, de vreme ce unchiul le-a -făgăduit c-o să aibă grijă de ea. Şi când colo, ea şi-a dat poalele peste cap. Ei, acum, să-şi poarte singură de griijă, eu n-am ce-i face!

Ana i-a arătat gospodăria lui Kupecek, dar când s-o apuce pe -drum în sus, spre sat, s-a oprit încurcată.

— Am şi eu ceva treabă acolo, a spus femeii care o privea curioasă şi a mers cu ea până -Ia Kupecek.

Ulița era îngustă, înghesuită -între gardurile grădinilor şi, din pricina pomilor stufoşi, era întotdeauna umbrită şi noroioasă, chiar şi În zilele cu -soare. Ana mergea pe o potecuță bătătorită şi luneca mereu în noroiul ce lucea. Şi-a dat seama că pasul ei nu mai e atât de vârtos, de hotărît, ca odinioară.

„îmbătrânesc”, i-a -trecut deodată prin minte.

În curte, la Kupecek, Pepka dădea de mâncare la păsări. Când le-a văzut pe cele două femei, a înlemnit de spaimă. Mâna ei rămasă în aer cu un -pumrt de ovăs în palma deschisă, lângă pântecul ei umflat, avea ceva nefiresc. În ochi i se citea teama şi neputința.

— Pepko, dânsa a venit să îngrijească de gospodăria unchiului tău! i-a spus prietenos Ana. Cred că de acum înainte nu mai are nevoie de tine.

— Unchiul mă alungă! a suspinat Pepka şi din ochii ei înspăimântați au țâşnit lacrimile, două izvoare limpezi.

— Nu treime să plângi din pricina asta ! Pe lume e loc berechet pentru fiecare. Ai face bine să vii cu mine pe Vejfuk. Am să te ajut să-ți

duci lucrurile. Ana i-a mângâiat uşor braţul, nesinchisindu-se că femeia aceea străină asculta la ele cu gura deschisă.

— Maică-ta a spus că te taie în bucăţi dacă te arăţi în ochii ei, s-a grăbit gospodina cea noua să mai arunce un bolovan peste sufletul împovărat al Pepkăi.

— Să ştii că n-o s-o duci prea rău la noi, a zâmbit împăciuitor Ana. Îi era milă de biata fată, chinuită de frică şi se hotărî să nu meargă acasă fără ea.

La plecare, Pepka a .trebuit să îndure urletele şi înjurăturile lui Kupecek, pe care gospodina cea nouă îl aţâţa •cu pilduirile ei. Ana a răsuflat uşurată când a ieşit pe poartă cu bocceaua Pepkăi în spinare şi a pornit, făcând un ocol, spre locuinţa ei stingheră de pe coastă. Pepka se ţinea la câţiva paşi după ea.

Aşa a sosit pe Vejfuk un oaspete nou ; cei ai casei au primit-o ou simţiminte felurite, deşi toţi, înafară de Martin, au căutat să fie prietenoşi cu ea. Doar Măria- a întâmpi- pinat-o pe Pepka cu o bucurie curată, neîntinată de nimic. Vojtech era încurcat şi speriat, Vaţlav neliniştit, iar Jan se fâstâcise de tot. încerca zadarnic să arate că nici n-o bagă în seamă pe fată. După tristeţea adâncă din privirile pe care le arunca spre Pepka, atunci când credea că nu-l vede nimeni, maică-sa a priceput îndată că e tare neliniştit...

„Noroc că în curând o să plece în armată", se gândea Ana •cu strângere de inimă.

Gospodarul Jan umbla încruntat, făcându-şi socoteala că la iarnă vor fi două guri mai mult la masă.

Pepka era sfioasă şi stângace din pricina sarcinii de care se ruşina faţă de bărbaţii din casă.

Ana i-a mutat pe cei doi băieţi mai mici în pod şi odăiţa i-a dat-o Pepkăi.

— Rânduieşte-ţi în cameră cum îţi place. Când o să vă luaţi, tu şi cu Martin o să staţi aici împreună.

După câtăva vreme, pe Vejfuk a fost o nuntă fără tăm- bălău. Jan a fost martorul fratelui său.

„Cum s-ar limpezi lucrurile, dacă băieţii s-ar putea schimba între ei", îşi spunea Ana şi se arăta foarte grijulie şi binevoitoare faţă de cel de al doilea flăcău al ei. Când ceva mai încolo a plecat la armată, undeva în Cehia de nord, Ana s-a simţit tare uşurată.

întoarcerea fiului risipitor

La începutul iernii, Martin a plecat de acasă şi un timp, familia n-a ştiut nimic despre el. îşi luase puţinele rufe şi haine pe care le avea şi Ana a descoperit că-i lipsesc şi nişte bani păstraţi într-un ulcior pe care nu-l folosea şi care stătea sus, pe poliţă. Deşi socotea că asta era ticăloşia cea mai mare a lui Martin, n-a suflat nicio vorbă faţă de nimeni. După fuga lui, Pepka umbla prin casă ca o umbră. Se strânsese parcă toată în ea. Obrajii i se scofâlciseră şi ocolea privirile celorlalţi ca să nu se vadă că

avea ochii roşii. Uneori, lăsa neisprăvit câte un lucru pe care abia îl începuse şi foarte des stătea în odăiţa mică şi neîncălzită, pe tronul vechi şi înalt, privind pe geam spre pădurea înzăpezită. Ana a găsit-o de câteva ori stând aşa, dar n-a avut curajul să-i vorbească. Punea doar lemne în sobiţa mică de fier, căci Pepka n-avea grijă s-o ţină încinsă şi ieşea ca un om care ar fi săvârşit ceva rău. Simţimântul acesta de vină îi apăsa pe toţi cei din casă, chiar şi pe fetiţă, pe Maria.

Într-o zi, cu puţin înainte de Crăciun, Vojtech s-a întors de la şcoală cu ochii strălucitori. A cuprins-o în braţe pe mama' lui, i-a lipit capul de pieptul lui, cum făouse şi ea când era copil mic şi i-a apus plin de bucurie:

— Mamă 1 N-am să mai fiu pentru voi o povară ca până acum !

— Cred că nimeni dintre noi nu ţi-a scos ochii cu asta ? i-a răspuns stingherită.

— Vezi bine că nu, dar ce crezi că eu n-o ştiu ? Şi a mărturisit cât îl chinuia gândul că el era singurul care nu aducea niciun câştig în casă, ci dimpotrivă, Ic dădea mereu de cheltuială a lor săi. Fusese rugat să mediteze doi elevi bogaţi, băieţii deputatului agrarian din partea ¡locului, care era proprietarul unei vile ¡măreţe din cel mai frumos cârti ar din oraş. Asta însemna că de patru ori pe săptămână, Voj- tech o să se întoarcă acasă abia cu trenul de seară. În schimb, va câştiga şi el ceva bani care aveau să prindă bine în casă

— Eşti un băiat bun, Vojtech, suntem mulţumiţi de tine, l-a lăudat taică-său când i-a .povestit şi lui bucuria pe care o avusese în ziua aceea.

Aşa a intrat Vojtech într-o familie bogată şi, fără să vrea, a putut să cunoască felul lor de viaţă, pe care, după cum se vedea, nu şi-l alegeau ei, ci era statornicit de averea lor ce creştea întruna. La început s-a minunat de frumuseţea nemaivăzută şi de bogăţia locuinţei, dar după ce a fost de câteva ori la rând acolo, atmosfera străină şi artificială care te îngheţa de cum intrai înăuntru, a început să-i trezească urîtul şi sila în suflet. Fără să vrea, asemuia vila asta ca un giuvaer, cu casa lor săracă pe care maică-sa ştiuse s-o facă primitoare şi caldă prin îngrijirea şi dragostea ei.. Pe tatăl băieţilor pe care-i medita, Vojtech l-a văzut doar de câteva ori şi întotdeauna în fugă. Era mai mult plecat de acasă şi cel mai mare dintre băieţi i-a spus odată lui Vojtech, ca şi cum s-ar fi lăudat cu asta, că „papa” avea o „amantă” în capitală. Vojtech, care era tocmai la vârsta când îşi încheia copilăria, n-a rămas nepăsător auzind asta. încurcat şi roşind de ruşine, l-a întrebat ¡pe băiat minunându-se, cum se poate să facă aşa ceva un bărbat care avea acasă nevastă şi copii, adică o familie întreagă ? Vojtech abia începuse să ■ pătrundă în viaţa încâlcită şi neînţeleasă a acestor oameni.

— Ge naiv şi nepriceput eşti tu, Vojtech, a spus domnişorul, maimuţărind felul de a vorbi al părinţilor lui. O aventură de dragoste ca asta, e ceva foarte romantic şi destul de obişnuit în familiile cele mai bune.

Vojtech ■ auzea pentru prima oară aşa ceva şi era curios să ştie cum ¡primea lucrul ăsta mama elevilor lui.

— Mama e ¡păţită cu de-alde astea, i-a mărturisit elevu! cu un zâmbet ştrengăresc. Din când în când îşi mai iese şi ea din sărite, şi atunci papa îi dă tot ce doreşte. Vrea să aibă linişte şi şi-o cumpără cu bani.

Băiatul bogătaşului era trecut prin ciur şi prin dârmon.

— Dealtfel, i-a spus mai încet, nici mama nu e tocmai cum ar trebui să fie. Se cam vorbeşte despre ea !

Vojtech se gândea la maică-sa, care pentru el era cea mai desăvârşită ¡femeie.

— Îţi iubeşti mama, Robert ? l-a întrebat pe băiatul care ştia atât de muilte.

Acesta a rămas încurcat şi s-a uitat o clipă mirat la Vojtech.

— Fireşte că da ! Se înțelege ¡de la sine! a izbucnit aprig, de parcă l-ar fi jignit, aproape strigând.

Pe mama celor doi elevi, Vojtech o vedea mai des decât pe domnul deputat. Era o femeie nervoasă, cu o faţă bine îngrijită, care ¡părea tânără şi nu se prea ¡potrivea cu gâtul îmbătrânit şi trupul lăbărţat; grăsimile cucoanei erau în luptă dârză cu corsetele şi mâinile băieşiţei pe care o primea în baia bine dichisită, locul cel mai plăcut din toată vila. Binevoitoare şi şmecheră, băieşiţa era duhovnicul cucoanei şi pereţii încăperii, căptuşiţi cu marmură nu lăsau să se strecoare vorbele lor pe care nicio ureche nu trebuia să le audă şi mai cu seamă băieţii ei, care erau destul de mari. Atunci când venea băieşiţa însă, domnişorii deschideau puţin, geamul de sus de la odaia de baie şi stăteau în privata de alături, cu capetele în dreptul ¡ferestruicii pe unde se putea auzi tot ce se vorbea alături. După aceea, umblau prin casă ca ameţiţi şi ¡se legau de slujnică.

Deşi băieşiţa îndatoritoare aducea tot felul de pilule pentru ¡slăbit şi purgative cu efect sigur, nimic nu-i ajuta cucoanei ale cărei grăsimi nu scădeau deloc.

De cei doi băieţi, mama lor, mereu prinsă cu tot felul de treburi, se îngrijea mai puţin decât de numeroşii servitori. Venea câteodată în treacăt în camera unde-i medita Vojtech. De ¡fiecare dată arăta altfel şi era într-alte toane! Uneori, foarte duioasă, făcea o risipă de alintări care mai de care mai ticluite; alteori, fără nicio pricină, avea năbădăi şi era pusă pe ceartă. Atunci avea un glas subţire şi ascuţit şi dojenele cădeau peste capetele băieţilor ca nisipul fierbinte. Vojtech nu se simţea deloc bine în ¡preajma ei, iar când întâmplător o ¡asemuia cu maică-sa, era de partea băieţilor. Trăiau în strălucire şi huzur, dar le lipsea bogăţia dragostei adevărate.

În ziua de Crăciun, familia de pe Vejfuk a primit în dar din partea Pepkăi, care era tare slăbită, o fetiţă firavă care scâncea toată noaptea. Prăpădită, istovită, Pepka ajunsese să nu-i mai pese de nimic din ce se întâmpla în jurul ei şi nici de fetiţă nu prea avea grijă. Ana stătea mereu de veghe lângă lehuză şi lângă copil şi schimbase iar rânduiala în casă. Tatăl dormea noaptea în cămăruţă, iar Pepka împreună cu fetiţa rămăseseră în odaia cea mare.

— Ai să dormi mai bine în odăiţă decât aici, unde mititica plânge întruna, a căutat să-şi înduplece soţul, când l-a văzut că se strâmbă şi a stăruit în hotărîrea ei:

— Nu vreau ca Pepka să rămână singură cu gândurile ei !

În timp ce făcea pregătirile pentru botez, Ana aştepta ca noră-sa să iasă din amorţeala ei, căutând măcar un nume copilului. Se părea însă că şi asta îi era tot una.

— Ce nume vrei să-i dăm fetiţei ? a întrebat-o atunci

Ana.

— Aş vrea să-i zicem Martina.

Ana a rămas pe gânduri:

,,Martina sună frumos, dar cred că n-o să găsim în calendar un nume ca ăsta ! S-o botezăm totuşi Marta !"

Ana a luat în braţe perna cu pruncul care veşnic scâncea şi s-a uitat cu dragoste la fetişoara aceea mică şi roşie:

— Martina, fetiţa noastră Martina ! i-a şoptit duioasă.

Aşa au primit-o în mijlocul lor cei de pe Vejfuk pe

Martina.

Spre sfârşitul lui Ianuarie, într-o noapte a căzut zăpadă din belşug. A fost un viscol de se cutremura casa din temelii; câteva şindrile din acoperiş au fost smulse şi îngropate sub nămeţi, departe de acolo. Vântul umflase până şi pilota mare de puf cu care se înveleau băieţii noaptea, când dormeau în pod. Vojtech s-a trezit dintr-un vis urît. Visul fusese atât de puternic încât, zăpăcit, băiatul a crezut că se întâmplase aevea. Se făcea că nişte oameni fioroşi, necunoscuţi, cu nişte căşti mari de tinichea în loc de capete, îl îngropau de viu. Zăcea într-o groapă umedă şi rece, şi lutul negru şi lipicios îi acoperea treptat trupul şi faţa.

— Nu ! vă rog, sunt nevinovat, lăsaţi-mă, se ruga, dar din gâtlejul lui nu ieşea niciun sunet. În auz îi vuiau doar nişte răbufneli ciudate. A zărit mâinile mari ale lui Blaha, vătăşelul primăriei, cum băteau cu degetele ciopârţite în toba moştenită de la bătrânul poliţai.

— Ăsta n-o să înveţe niciodată să bată toba, a auzit Vojtech glasul uneia din arătările acelea fără cap, care tocmai îi aruncase peste faţă un pumn de pământ jilav. Era scăldat în sudoare ; nu izbutea totuşi să scape de povara din vis. O simţea pe faţa îngheţată, pe gene şi pe urechi. A scos cu grijă mâna de sub pilotă şi a ¡dus-o la obrazul amorţit. A simţit între degete ceva lipicios, care cât ai clipi, se topi fără să lase nicio- urmă. S-a cutremurat de groază şi s-a grăbit să înlăture greutatea de pe pleoape, mutând-o cu palma. În noaptea neagră a văzut deasupra capului o zare slabă de lumină. Vuietul ciudat de aifară i-a adus aminte de bătăile tobei lui Blaha .şi de visul lui. Şi buimăcit de groază, Vojtech a scos un ţipăt. Vocea lui avea un sunet ascuţit şi desnădăj- duit.

— Ce ţi-e, băiete, ai înnebunit ? s-a auzit lângă el glasul îmbufnat şi somnoros al lui Vaţlav.

— Vaţlave, nu vezi că suntem îngropaţi ? s-a tânguit Vojtech.

Vaţlav a scotocit puţin sub căpătâi, apoi a îndreptat asupra lui Vojtech o lumină puternică, luându-i ochii cu strălucirea ei.

— Du-te dracului, spăimosule 1 a spus râzând şi a cercetat împrejur podul la lumina unei lanterne.

— Băiete, ia te uită ! Ne-a năpădit zăpada ! Pilota noastră e numai nămeţi.

A văzut .apoi gaura din acoperiş şi a fluierat a pagubă.

— Trebue să ne mutăm ceva mai încolo, că svârle vântul toată zăpada peste noi !

» S-a isculat îmbufnat, a scuturat ¡neaua căzută pe pilotă şi a strigat fratelui mai mic:

— Scoală-te, ce holbezi ochii ca un lunatic ?

Abia atunci s-a ridicat din aşternut şi Vojtech, care tremura din tot trupul.

Jos s-a auzit scârţâitul clanţei de la uşa odăii şi paşii cuiva care bâjbâia pe săliţă.

— S-a întâmplat ceva, băieţi ? s-a strecurat până în pod glasul îngrijorat al mamei.

— Nu, nimica ! Vojtech s-a speriat c-a intrat puţină zăpadă, a răspuns Vaţlav.

— Du-te şi te culcă mamă, să nu răceşti, a spus Vojtech cu grijă.

Liniştită, • Ana s-a întors în odaie. Între timp, nepoata începuse să plângă.

Fraţii şi-au făcut din nou patul mai înspre streaşină, de unde se scosese puţin fân. Zăpada nu ajungea până acolo, dar vântul sufla prin toate găurile, pătrunzându-i până la oase. La început, până ce nu şi-au făcut câte un culcuş cald, îi cam strângea în spate şi tremurau de frig. Cu toate că închiseseră ochii, mintea lor era prea trează ca să poată fi toropită ¡de somn.

Vaţlav a rupt un pai uscat care îi gâdila obrazul şi sco- bindu-se cu el între dinţi, a spus:

— Dacă aş fi ceva irnai vârstnic, m-aş însura. Dacă nu pentru altceva, ca să pot dormi mai bine într-o odaie primitoare pe un pat moale.

— Da ştiu că n-ai gusturi rele! Te pomeneşti că vrei c odaie numai pentru tine! l-a întrebat mirat Vojtech.

— Ba ibine că nu ! Doar nu-i cine ştie ce mare lucru ! În oraş sunt atâţia care au locuinţe ca lumea ! Trag nădejde să încropesc, cu vremea, o sumă de bani, ca să pot înjgheba cu ei ceva lucruşoare pentru o odăiţă.

— Dar pentru asta nu-i nevoie să te însori, i-a răspuns fratele mai mic.

— Ba tocmai că e nevoie. Cât oi fi flăcău, nu scap de aici. Mama s-ar întrista dacă şi-ar da seama că nu sunt mulţumit cu ce am acasă. Dar dacă mă însor, e un prilej ca să plec. Ţie pot şă-ţi vorbesc deschis. M-am săturat să trăiesc în cocioaba asta, unde nu ne putem mişca unii de alţii ca într-un cort ţigănesc! Şi tot mereu vine câte cineva. Acum mai e şi muierea aia cu plodul ei şi mâine-poimâine o să se întoarcă şi Martin.

— Vaţlav, tu n-o iubeşti pe Martina ? Eu da ! Are nişte ochi mari şi albaştri ca ai mamei. Ai băgat de seamă ?

Vojtech s-a agăţat şi de firicelul ăsta :

— Şi noi avem ochii mamei.

Iar după o clipă nu se mai gândea decât la maică-sa.

— Vezi Vaţlave, eu nici nu pot să-mi închipui că am să plec vreodată de acasă. Aş vrea să trăiesc mereu aici. Mama e at|t de bună şi de înţeleaptă, ne îngrijeşte pe toţi, deşi suntem tare nerecunoscători faţă de ea. Gândeşte-te numai la toată bătaia de cap pe care i-a dat-o Martin !

Vaţlav nu i-a mai răspuns şi Vojtech şi-a dat seama, după sforăitul uşor ce se auzea, că frate-său adormise.

„Lasă-l să viseze la odăiţa lui", s-a gândit înciudat şi s-a vârît adânc sub pilotă.

Dimineaţa, fraţii au plecat la halta delà Rovina înno- tând prin nămeţi până la brâu.

— Ar trebui să ne întoarcem, .a strigat Vaţlav căutând să biruie vuietul viforniţei. Abia îţi mai tragi picioarele !

S-a uitat îngrijorat la frate-său mai mic, care cu greu se ţinea după el.

Milioane de steluţe scânteiau pe cerul palid, iar deasupra pădurii se vedea cornul lunii. Vojtech a ridicat mâna spre ea :

— O să se lase gerul. La întoarcere drumul o să fie vârtos tun.

— Trebue să se sfârşească odată cu calicia asta. Să ne facem rost măcar de skiuri, a răspuns Vaţlav mai mult pentru sine.

Seara, Vojtech a venit cu o- veste care i-a tulburat pe toţi, mai ales pe femei. Le-a spus că-l văzuse pe Martin curăţind zăpada pe străzile oraşului. Le-a destăinuit cu cât dor i-a întrebat de casă şi cât era de jerpelit şi de soios.

— S-a schimbat ¡mult Martin al nostru. S-a plâns că multă vreme a stat fără lucru, că doar din când în când a mai muncit pe apucate câte o zi. Ce câştigă nu-i ajunge nici ca să-şi ţină zilele, aşa că se duce cu gamela la călugării franciscani unde, de câteva ori pe săptămână se împarte ciorbă la cei fără lucru.

Vojtech le-a povestit apoi despre un om pe catalige, îmbrăcat ca o păpuşă, care s-a învârtit o săptămână întreagă pe străzile oraşului, făcând reclamă pentru o fabrică de cămăşi bărbăteşti.

— Mi se părea ciudat că se ţinea mereu după mine până la şcoală. Dar nu mi-a venit niciodată în gând că ar putea să fie Martin al nostru. Mă mir că nu mi-am dat seama după mersul lui fudul ! a încercat băiatul să glumească, dar în glas îi tremurau lacrimile. Ana s-a uitat îngrijorată la Pepka. Faţa ei slabă s-a făcut deodată străvezie. A rămas însă tăcută, de parcă vestea adusă de Vojteeh n-ar fi privit-o deloc pe ea. Inima de mamă a Anei s-a umplut de milă şi iertare :

— Poate ar trebui să mă reped până în oraş. Sau poate ar trebui măcar Vaţlav să vorbească cu Martin.

— Tu să stai acasă, iar Vaţlav să-şi vadă de treburile Lui ! a spus hotărît tata şi nimeni n-a îndrăznit să se împotrivească.

A doua zi, Vojteeh a cerut mamă-şi o bucată de pâine mai mult. Şi fiindcă nu i-a spus nimic, nici maică-sa nu l-a întrebat pentru cine o ia. Ana se temea să n-o mintă. În zilele următoare îi pregătea fiului său pachete ceva mai măricele cu mâncare, fără să mai aştepte să-i ceară el.

De câte ori mulgea vaca seara, gândurile Anei sburau | tot mai des la Martin. Şedea pe scăunelul mic, • răzimată de pântecul vitei şi se uita la firele subţiri de lapte, care sub apăsarea degetelor ei, ţâşneau din ugerul plin umplând cu încetul, cu un foşnet lin, şiştarul de tinichea pe care îl ţinea strâns între genunchi. Era o treabă pe care o făcea cu multă plăcere. Gândurile ei o porneau pe un făgaş fără cotituri şi nu mai era silită să le zăgăzuiască în vreun fel oarecare. Simţea aceeaşi mulţumire domoală şi aceeaşi linişte care o învăluia la coptul pâinii, sau atunci când aduna ouăle proaspete- din cuibarele coteţului întunecos. În astfel de împrejurări îşi dădea întotdeauna seama că scotea hrana a lor săi, nemijlocit, chiar delà izvor. Şi de astă dată gândurile ei se desfăşurau tot atât de firesc.

Spuma albă nu apucase să se urce încă până aproape de buza şiştarului încăpător, când a intrat Vojteeh închizând repede uşa ca să nu pătrundă frigul înăuntru.

— Să dau de mâncàre la vaci ? a întrebat el harnic. «

Ana a dat din cap fără să spună nimic. Nu s-a oprit

nicio clipă din treaba ei. Vojteeh a umplut ieslea cu tocă- tură uscată, ostoind vitele neliniştite şi a spus apoi ca un gospodar chibzuit :

— Nu-i destul, nu-i aşa ?

Ana n-a avut încotro şi a prins să zâmbească :

„Cum caută băiatul ăsta să fie mai aproape de inima şi gândurile melé !" Îi era recunoscătoare, totodată se simţea mişcată. A ridicat capul şi s-a uitat drept în ochii feciorului ei. Mi se pare că vrei să-mi spui ceva.

— Da. Poate că şi tu te gândeşti la Martin. Ce zici, ar putea să se întoarcă ?

— Dece să nu poată ? Doar nu l-a alungat nimeni de aici!

— Dar a fugit!

— Tocmai deaoeea nimeni dintre noi nu are dreptul să-l ■cheme înapoi. A plecat de bunăvoie, să se întoarcă tot aşa.

— Nici nu ştii, mamă, cât de bucuros s-ar întoarce, a oftat Vojtech şi a ieşit din grajd uşurat.

Fiul risipitor s-a întors chiar a doua zi. Era slăbit şi îmbătrânit. Familia l-a primit firesc şi liniştit de parcă ar fi venit de la lucru. Numai a mică, Maria, şi-a arătat din prisos bucuria că s-a întors frate-său.

Martin nu şi-a dat seama că mânca şi porţia maică-şi. Zilele de flămânzire de la oraş au fost pentru * el o cruntă încercare. După cină, Ana a făcut foc în odăiţă şi pe nesimţite a mutat acolo lucrurile nurorii şi nepoate-şi. Martin a venit acolo după ea. Maică-sa a simţit o adâncă mulţumire -când a auzit în spatele ei .glasul stăpânit al băiatului cel mare şi de[1] încurcată ce era, nici nu ştia de ce să se apuce.

— Mamă, i-a spus smulgându-şi cu greu vorbele din gură, nu te mai gândi, te rog, la ce am făcut. Am fost destul de pedepsit. Iar banii pe care i-am împrumutat de la dumneata să ştii c-o să ţi-i dau înapoi. Trag nădejde că nu te-ai îndoit nicio clipă de asta ?

— Nu, Martine, ştiam că o să mi-i aduci când ai să câştigi tu. Plecatul ăsta, al tău, la oraş ţi-a prins bine. Sunt fericită că ai făcut încercarea asta. Omul cât trăieşte, trebue să înveţe. Şi eu am făcut la fel.

În vorbele Anei nu era niciun pic de zeflemea, ci doar ■multă înţelepciune şi linişte.

— În sfârşit, am să dorm şi eu bine, acum că te simt iar lângă mine, s-a linguşit tata când Ana a venit să se ■culce. Ana însă n-a putut să închidă ochii. Se gândea în ce măsură i-a ajutat oraşul feciorului ei mai mare şi în ce măsură i-a lăsat urme dureroase. Ei niciodată nu i-a plăcut oraşul. II simţea străin şi rece. Iar dacă trebuia să se ducă uneori acolo, se simţea stingherită de privirile curioase şi batjocoritoare ale localnicilor şi se grăbea întotdeauna să se întoarcă degrabă în singurătatea' ei. Dela oraş, nu venea niciodată nimic bun. Plicurile verzi, cu un ochi străveziu într-un chenar, pe care le primeau de la percepţie, o înfricoşau. Cuprinsul lor suna ca o poruncă şi totodată ca o ameninţare:

„Vi se ordonă... Plătiţi ! Dacă nu veţi plăti..."

Te băgau în sperieţi. Numai a mică, Maria, se bucura văzându-le. Plicul ou ochiul acela străveziu era pentru ea o jucărie aleasă. Oraşul trimitea adesea, pe Vejfuk, agentul fiscal. Venea pe la ei cu atât mai des, cu cât ai casei câştigau mai puţini bani. Dela oraş se mai abăteau prin partea locului tot felul de alţi oaspeţi nepoftiţi, nişte înfigăreţi de care nu era chip să scapi. Ana se bucura când le putea închide uşa în nas. Ca cei mai mulţi dintre săteni, era foarte neîncrezătoare în cei de la oraş. Chiar şi câştigul pe care-l aducea cel de al treilea fiu, îl primea ca pe un lucru silnic dar trebuincios, deşi nu ştia de unde-i venea sila asta a ei. Cu oraşul a izbutit s-o împace doar spitalul cel vechi, care i-a pus pe- picioare

băieții când au fost bolnavi, şi şcoala cea frumoasăi unde învăța acum prâslea.

„Pentru Martin, trebue să-i mulțumesc de două ori oraşului", şi-a zis înainte de a adormi.

o născocire minunata

La începutul verii, Pepka şi-a înțărcat fetița, căci nu prea avea lapte. Fetița era mult mai mulțumită când căpăta sticluța din care îi venea lesne şă sugă, iar tânăra nevastă se gândea să se apuce şi ea de lucru, nu atât ca să nu stea degeaba, cât din pricina nevoii de bani. Martin muncea la Hurka, pe moşia domnească şi Pepka îi simțea lipsa.

— M-aş duce şi eu bucuroasă să muncesc, cum se duce Martin, dar nu ştiu ce să fac cu copilul ! Când i-a spus asta Anei, avea ceva speriat în glas şi o privire întrebătoare.

— Las' că am eu grijă de fetiță. Despre asta, fii pe pace, a zâmbit Ana.

Şi astfel, „tinerii de pe Vejfuk", cum se obişnuise lumea să-i numească, au ajuns să lucreze amândoi la curte, la Hurka. Plecau de acasă disdedimineață şi se întorceau seara,, târziu, când Pepka era atât de ostenită, că adormea la masă şi nu mai avea putere să mai vadă şi de copil.

Ana o lăsa în odăiță şi adesea veghea singură asupra fetiței. Munca şi grijile — acum când o avea în seamă şi pe Martina — sporiseră, în schimb era bucuroasă că noră-sa e mulțumită. Suferințele Pepkăi -de peste iarnă se tămădui- seră demult, femeia îşi cumpărase o rochie nouă, prinsese iarăşi bujori în obraji şi se făcuse frumoasă ca mai îna inte. Se înviorase trezindu-se din nou la viață în mijlocul lucrătorilor de la curtea din Hurka. Simțea încolțindu-i din nou în suflet încrederea în sine, sub imboldul privirilor dornice şi a vorbelor cu care o agrăiau bărbații, aducându-şi aminte de drăcuşorul de muieruşcă din cârciuma lui Kupecek. Pentru ea, vorbele lor dulci erau o glumă nevinovată, deşi cu Martin, care era bănuitor din fire, avea adeseori neînțelegeri, uneori destul de aprige. Pe acestea însă le ascundeau amândoi de mama lor, aşa încât Ana a avut o vara liniştită, tihnită.

În vremea aceea s-a .ivit în sat primul aparat de radio : o adevărată minunăție. Proprietarul lui era chiaburul de pe moşia Severinilor. Era singurul om din sat care, după cât se părea, avea destui bani ca să cheltuiască pe tot felul de născociri .dintr-astea. Avea de mai multă vreme un' „drac puturos", cum spunea lumea despre motocicleta lui, frumoasă nevoie mare, care îți împuia urechile cu sgomotul ei, băgând spaima în păsări şi-n copii şi făcându-le pe femei să închidă furioase ferestrele. Maşina asta făcea un tărăboi îndrăcit, mirosea urît şi scula tot satul în picioare când stăpânul ei trecea cu ea pe ulițele pietruite. Bicicleta cea vethe cu care Severin îi minunase pe consăteni înainte cu câțiva ani, fusese demult uitată şi se odihnea sub şopron. Ruginea printre alte vechituri peste care sluga, fără să ştie, aruncase paiele pentru vite. Când un meşter de la oraş a adus la curte o cutie pă trată, frumos lăcuită, căreia îi zicea, aşa, mai la-ndemână, „cu trei lămpi" în timp ce chiaburul o numea, grozăvindu-se, „radio", tot satul se adunase în fața casei şi cei care aveau vreme de pierdut şi cei care fugiseră de la lucru. Meşterul a pus o antenă, cum îi spunea prăjinei aceleia lungi de care agățase o sârmă.

Fudul, chiaburul a început apoi să vorbească cu el despre difuzor, unde, baterie, priză şi comutatoare, De mirare, oamenii stăteau cu gurile căscate. Kupecek cel ciung l-a firitisit pe chiabur, căci o bună parte din câştigul lui zilnic se datora beţivului ăstuia fără leac, care-i făcea alişveriş. Av£a deci pentruce să-11 laţjefe în gura mare"[cum făcea acum:

— Severin e om umblat prin lume şi tare înţelept. Când' o fi la alegeri o să-l facem primar!

Până şi bătrânul Severin ieşise din casă, dar văzând isprava feciorului său se apucase să-l boscorodească :

— Să fi cumpărat mai degrabă nişte vite, ţi-ar fi folosit mai mult decât parascovenia asta!

Şi ducându-se! la cei ce căscau gură, i-a luat în primire :

— Ei, ce vă şgâiţi aicea ? Mai bine vedeţi-vă de treabă !'

Dar nimeni nu s-a mişcat; doar câţiva i-au răspuns-

bătrânului, strâmbându-se la el. Lumea uitase demult că e! fusese omul cel mai respectat din sat.

— Păcat că nu mai trăiCşte poliţaiul nost că ţăndări ar face din drăcia asta ! mormăi bătrânul intrând iar în căsuţa, lui din care n-a mai ieşit nici chiar atunci când aparatul a început să cânte, făcând să răsune în toată curtea o muzică săltăreaţă. Tinerii jucau în jurul gropii cu gunoi, iar bătrânii se aşezaseră pe o stivă de scânduri groase, lângă prag. Motocicleta avea un protivnic greu de biruit.

Şi cei de pe Vejfuk se duceau seara şi duminicile după masă, la curte, la Severin. Ana n-o mai putea ţine în casă nici pe Maria. Chiar şi ei, când şedea pe prag cu câte ceva. de cusut în mână, îi plăcea să asculte crâmpeiele de polci, de valsuri săltăreţe, de melodii pe care vântul le aducea în sbor până pe Vejfuk.

Vaţlav stătea foarte puţin acasă. Mai în fiecare duminică era la oraş sau în vreun „turneu". Maică-sa îşi .aducea aminte de el doar când vedea grămadă de rufe murdare. Anei îi plăcea rânduiala şi curăţenia, dar cămăşile pe care Vaţlav le schimba prea des îi pricinuiau o supărare tainică, căci era o necuviinţă din partea lui faptul că-i cerea să se spetească muncind ca să-l îngrijească. Însă când îi vedea statura înaltă şi chipul frumos, încântarea şi mândria îi alungau orice nemulţumire.

Oamenii în mijlocul cărora intrase Vaţlav, acum un an., aveau acum asupra lui cu totul altă înrâurire decât la început. Uşurinţa cu care sucea capul fetelor nurlii şi aţâţătoare nu-l mai încânta şi pentrucă avea înnăscută dragostea pentru frumos, se săturase şi de dragostele trecătoare' cu femeile care mijloceau o clipă de plăcere trupească, dar um- ¡pleau sufletul de Scârbă, deşi încercau să învăluie totul în vorbe dulci. Chiar şi munca lui în biroul mic din magazia fabricii ajunsese să fie silnică pentru el, din cauza câtorva şefi faţă de care trebuia să se poarte respectuos ca orice angajat şi să pună în vorbă destulă smerenie ca să nu-i supere în trufia lor. Nu! Toate astea nu i se potriveau unui ţăran în vinele căruia curgea sângele mândru al mamei şi care era stăpânit de ura împotriva împilării.

Vațlav se uita adesea la zidarii care lucrau la binale. Strigau unul la atlul, nestingheriți, bărbătește: ce aveau pe .suflet aveau și pe limbă.

În Vațlav se ciocneau două forțe. Una o moștenise de la maică-sa, iar cea de a doua o zămisliseră diferite împrejurări și dorința naivă de a pătrunde pe căi ușoare în așa zisa „lume bună". De această desbinare lăuntrică încerca să scape, căutând uitare în petreceri, în sport. Cu prilejul match- urilor care-l țineau încordat sau al unor campionate gro-zave, se descotorosea de tot ce-l strâmtora. Uneori se întâmpla ca o bucată de vreme să pară a fi uitat toate vorbele dulci și să nu vadă privirile mustrătoare ale fetelor cărora, -ușuratic, le dăduse cândva târcoale. Mihtea-i era prinsă cu totul de matchurile pe care le juca cu echipa lui în orașe mai apropiate ori mai îndepărtate și Ana era zăpăcită de mulțimea cuvintelor necunoscute ce-i împestrițau vorba. Nu putea -să înțeleagă de unde culesese fiu-său toate „half-urile, cen- terhalf-urile, back-ul și goal-urile", cuvinte ciudate pe care nu le înțelegea deloc.

— Rareori aud de la tine, Vațlav, o vorbă ca lumea. Îți stâlcești limba cu tot felul de schimonoseli de astea, îl dojenea Ana când se apuca să-i povestească înflăcărat, izbân- zile dobândite de clubul lui.
— Dar mamă, e ceva atât de ușor! râdea Vațlav și o necăjea : Ar trebui să înveți și tu lucrurile astea căci doar ești mamă de foot-ballist.

jan se întoarce din armata

Duminica după masă, când toți o părăseau, Ana era -mulțumită că .rămâne acasă măcar fetița lui Martin. își lua nepoata în brațe și urca cu ea sus, pe Skalka. Acolo întindea pe iarbă năframa de lână, punea copilul pe ea, îi scotea rochița ca să-i vadă soarele trupșorul slăbuț, iar când era prea cald se trăgea cu ea sub umbra pinului stingher din mijlocul poienii.

În anul acela au fost zile' de toamnă însorite, calde și în singurătatea pădurii, sus, deasupra satului, printre păsări și jivine, lângă făptura aceea omenească plăpândă, Ana își simțea sufletul împăcat și plin de o liniște mângâietoare. Poate că ar fi fost pe deplin fericită dacă, aducându-și aminte de Jan, nu s-ar fi trezit în ea grija și teama. Era aproape un an de când plecase de acasă și de atunci nu se mai arătase deloc, cu toate că scrisorile lui erau pline de un dor molcom pe care căuta zadarnic să-l ascundă. Nimeni din ai săi nu-l înțelegea pe Jan și toți i-au luat în nume de rău că n-a dat pe acasă în timpul concediului. ¡Numai inima Anei simțea altfel. Se gândise adesea că Pepka n-o să mai poată rămâne la ei în casă, dacă se va întoarce Jan. Bănuia că numai atunci îl va face să se întoarcă între ei când îi va da de știre, pe ocolite, că ea nu mai stă pe Vejfuk.

„Sau Martin ou ai lui, sau Jan", a hotărît ea în cele din urmă. Dorea să-l aibă lângă ea pe cel de al doilea fiu, mai mult decât pe oricare altul. Simțea că și el trebue să trăiască alături de cineva care îi înțelege tristețea.

Când s-a apropiat vara și cu ea sfârșitul serviciului militar al lui Jan, Ana a început să întrebe în taină, pe unul și pe altul în Hurka, unde ar putea găsi o odaie mai bună. A ajuns astfel și la casa sorei lui Lojzicek, nebunul, o femeie înăcrită de cazna pe care o avea de atâția ani de zile cu el, căci nenorocitul cerea tot mai multă grijă și răbdare.

Sora lui Lojzicek a primit târgul cu Ana :

— Aş da şi pe nimica odaia cu toate lucrurile, dacă aş găsi pe cineva care să mă mai scape de necazul ce-l am cu nebunul nost. Iar dacă ar fi cineva care i-ar purta cât de cât de grijă, i-aş da şi de-ale gurii din belşug!

Ana s-a hotărît îndată :

— II iau la mine pe Lojzicek dacă îi dai lui Martin în schimb odaia asta, cu lucruri şi cu tot ce-o mai trebui încă pentru o locuinţă ca lumea, ca să vină aici să stea cu ai lui.

Cele două femei s-au înţeles în privinţa tuturor amănuntelor şi, ajungând acasă, Ana l-a agrăit pe Martin :

— Din primăvară tot o să lucraţi iar la curte: socot că ar ii mai bine pentru voi să staţi în sat ia Hurka, să nu mai aveţi de bătut atâta drum în fiecare zi. Am găsit o odaie frumoasă .cu tot dichisul, unde v-aţi putea muta. Pepka o fi vrând şi ea, de -bună seamă, să-şi aibă gospodăria ei.

Aria le-a spus a lor săi cum şi-n ce fel găsise locuinţa tinerilor, apoi a adăugat într-o doară, uitându-se la Martin şi la noră-sa :

— Dar dacă vreţi să staţi mai departe cu noi, pe Vejfuk, n-am nimic împotrivă.

Minţea şi Ana uneori când era spre binele familiei.

Martin era cât pe-aci să nu mai pleCe din casa veche de care altădată ar fi vrut să scape. Pepka însă era încântată. Mutarea s-a făcut repede. Deocamdată a mică, Martina, a rămas pe Vejfuk la bunică-sa, unde s-a mutat şi Lojzicek Minune. Ana l-a .băgat în odăiţă. Acum avea şi mai mult de lucru şi tata cârtea întruna:

— Nu le-ar strica nici ălor tineri să se mai ostenească şi ei puţin. Îţi istoveşti puterile în zadar, o tot bombănea- pe nevastă-sa, mai cu seamă după ce văzuse câte au să păţească cu nebunul.

Lojzicek era tare bătrân şi picioarele lui strâmbe se frângeau din genunchi, deşi trupul lui sfrijit era uşor ca o pană. Uitase multe din minunile lui şi nu-şi aducea aminte nici de nevoile zilnice. Rareori venea singur la .masă, deşi se părea că e tot mereu flămând. Smulgea iarba şi jupuia copacii de coajă, mestecând-o între gingiile fără dinţi.

Din pricina lui, Ana avea mult necaz ou ai săi, dar mai cu seamă cu Vaţlav. Flăcăul îngălbenea cum îl zărea pe Lojzicek şi începuse să i se scârbească şi de mâncarea pe care maică-sa o pregătea cu o grijă şi cu o curăţenie puţin obişnuită la sate. Vaţlav nu voia să fie răutăcios cu maică- sa, dar împunsăturile lui o dureau mai mult decât vorbele grele pe care Martin simţea o plăcere să i le arunce în faţă.

— N-ai decât să faci un adăpost pe Vejfuk pentru toţi smintiţii, toţi ticăloşii şi scârnăvii de pe lume, că eu tot o să mă mut de aici.

— Dar gândeşte-te Vaţlav, că nu-i om pe pământ mai nenorocit decât Lojzicek! Nu-i vina lui că-i aşa, i-a răspuns Ana, încurcată şi tristă, cerându-i parcă iertare.

— Dar ce-s eu vinovat să sufăr din pricina asta ? Adică noi toți de aici. Ai și dumneata unele ciudățenii, mamă, per care n-o să le înțeleg niciodată.

Mai târziu și Ana a stat de a chibzuit dacă a făcut bine când l-a luat pe netotul ăsta la ei, pe Vejfuk. Aducându-și însă aminte de întâmplarea aceea de demult, din vremea când bărbatu-său era departe, pe frontul rusesc, i s-a făcut rușine de toate îndoielile astea și s-a mustrat în sinea ei :

„Doar sunt atât de îndatorată față de Lojzicek!"

Când s-a întors' de la armată, Jan era tare schimbat.. Trăsăturile feței lui oacheșe se înăspriseră, erau mai puternice. Era slăbit și umerii obrajilor și bărbia îi ieșeau în afară, iar de la rădăcina nasului porneau în sus de frunte două cute adânci. Numai ochii îi rămăseseră tot atât de ageri, de înfocați.

Mama lui a fost mirată văzând că Jan nu mai vrea să-și caute de lucru în sat ca mai înainte și că și-a pus în gând să plece la oraș.

— Acolo e mai multă nevoie de mine, a spus el cu înțeles.

— Nu cred, Jan. «Știi și tu cât de greu se găsește de lucru la oraș.

— Tocmai deaceea, mamă !

Vorbele lui au tulburat-o pe Ana :

„Poate că băiatul ăsta al meu o fi altfel făcut decât alții și eu nu caut să-l înțeleg niciodată."

Jan se ducea în fiecare zi la oraș, dar toate încercările lui de a găsi ceva de făcut păreau să fie zadarnice. Oamenii scăpau de el dând din umeri sau repezindu-l nerăbdători. În câteva locuri a primit unele făgădueli, dar știa bine că nici cei cari i le făceau nu credeau în ele.

Mama îl întâmpina întotdeauna cu aceeași întrebare în ochi și pe buze :

— Cum ți-a mers azi, Jan ?

— M-am ales numai cu mere pădurețe și încă atât de acre, că se rușinau și cei care mă îmbiau cu ele! Dar glasul flăcăului avea o veselie ciudată.

„Dece s-or fi ținând necazurile tocmai de biet băiatul ăsta al meu ?" își spunea Ana amărîtă, dar se bucura în sinea ei că poticnelile astea nu spulberă nădejdile fiului său. Pe zi ce trecea, se dovedea un bărbat în toată legea care știe ce vrea și caută doar mijloace cât mai potrivite ca să ajungă la țintă.

■După câteva zile, Ana a vorbit cu Vațlav care, datorită isprăvilor lui sportive, își făcuse destule cunoștințe la oraș și era văzut cu Ochi buni. Băiatul s-a arătat bucuros să-l ajute pe frate-său mai mare, deși nu prea credea că Jan va primi. Jan îl privise întotdeauna de sus pe Vațlav și . nici măcar nu căuta să-și ascundă simțimintele. De astă dată însă, spre mirarea lor, nu s-a împotrivit când Vațlav i-a întins mâna.

— Scopul scuză mijloacele. Şi se întâmplă că dintr-un lucru rău să iasă fără să ştii, ceva bun.

— N-am încotro, trebue să primesc ajutorul şi să fiu mulțumit!

— Sunt încântat că pot „să-ți fiu de folos cu ceva.

Vațlav nu mai era supărat de vorbele pe care i le spusese altădată şi căuta să-i intre îft voie lui frate-său pe care-l socotea plin de ciudățenii.

Şi astfel, cu ajutorul lui Vațlav, Jan a putut să intre în atelierul de cizmărie al unei firme uriaşe cu sediul central în Moravia, dar care avea sucursale în toată țara. Faptul ăsta n-a schimbat prea mult viața singuratică pe care o ducea acasă. Se afunda în cititul cărților, al broşurilor şi al ziarelor şi adesea umplea cu litere mărunte, nedesluşite aproape, sferturi de coli. Ana se minuna de iuțeala cu care se mişca pe hârtie creionul dintre degetele lui şi în gând îşi făcea de joacă adeseo«' cu rândurile ce sporeau, unul după altul.

„Sunt ca nişte trepte, şi-i alergau ochii dealungul pa- ginei, dar fiindcă sunt clădite de sus în jos e greu să te ca- țări pân' la ele. Aştepta întotdeauna până se umplea hârtia şi atunci gândul i se înturna : scara-i gata, poftiți de urcați!"

Zâmbea singură de câte-i trăzneau prin cap şi se des- meticea repede.

„Mă port ca un copil. Te pomeneşti c-am început să îmbătrânesc !" Vederea îi slăbise, nu mai putea să desluşească ce migălea fiu-său şi se gândea cu jale la scrisul frumos şi drept pe care îl avusese pe vremea când mergea la şcoală. Uneori nu-i dădea pace nevoia de a şti ce tot scria acolo.

— Îi scriu ibovnicei mele! Astea nu mai sunt pentru tine, mamă.

O lua de amândouă mâinile, o mângâia cu degetele lui subțiri şi o alinta ca un îndrăgostit care-i vorbeşte dragii lui. Ana se grăbea să-i întărească spusele:

— Fireşte că nu-s pentru mine. Acum îs o babă.
— Să nu mai vorbeşti aşa ! Tu o să rămâi mereu tânără. Cel puțin pentru noi, n-ai să îmbătrâneşti niciodată!

în fața scaunului de judecata

Într-o seară, cu puțin înainte de plecarea lui Vațlav, căruia îi venise rândul să-şi facă armata, s-a iscat între el şi îrate-său Jan o ceartă cumplită. De când s-a întors Vațlav de la oraş, Ana a simțit că se apropie furtuna. A mormăit doar cu jumătate gură salutul lui vesel din totdeauna :

— Bine te-am găsit, mamă ! fără să mai întrebe ca deo- bicei: „ei, ce-ai mai făcut azi toată ziua ?"

Mama i-a pus mâncarea pe masă şi arunca spre el priviri neliniştite în timp ce îi strângea lucrurile pe care altădată şi le punea singur, grijuliu,

la locul lor. Deşi era cel mai vorbăreţ dintre fiii ei, azi abia deschidea gura şi răspundea anapoda.

Alte dăţi, odaia răsuna de puhoiul vorbelor pripite care-i curgeau de pe buze atât de repede, încât adesea Ana nici nu putea să le prindă înţelesul. În fiecare zi venea cu o mulţime de noutăţi felurite şi ştia să povestească cu farmec orice fleac de întâmplare, care ar fi fost oarecum legat de făptura lui. Ana, care nu era guralivă şi care cântărea bine fiece vorbă înainte de a o rosti, îl asculta cu dragoste de mamă. Iar când istorisirile lui erau prea trase de păr, îşi amintea mâhnită că fraţii lui mai mari, Martin şi Jan, spuseseră odată că e o „gură spartă", că-i place să se asculte când vorbeşte şi că e încrezut nevoie mare. Vaţlav, ca să nu răspundă, a dat atunci din mână cu mutra unuia care se socoteşte mai presus de asemenea lucruri şi a povestit mai departe. Fraţii lui însă, mereu găseau prilej să-i taie vorba.

Deşi Ana era supărată din pricina vorbelor fără rost pe care i le spusese Vaţlav, de astădată tăcerea lui a izbit-o ;

dorea acum să-l audă vorbind vrute şi nevrute, cum făcea deobicei.

Jan a sosit şi el îndată, şi Vaţlav a început să-l hărţuie cu tot felul de împunsături veninoase în legătură cu „faptele lui nesocotite şi ruşinoase". Jan lăsă să-i sbârnâie la ureche vorbele lui, tăcând şi nebăgându-le în seamă, dar pe tâmplele lui gingaşe se umflaseră nişte vinişoare albastre. Vaţlav a început să strige:

— Trebue să mă ruşinez eu, faţă de oameni, de isprăvile lui fratemeu! Toţi prietenii mei îmi împuie urechile cu istoriile astea, iar eu trebue să tac şi să-nghit. Dacă aş putea, m-aş lepăda de un smintit ca el, care se întovărăşeşte cu toţi agitatorii. Şi nu-i deajuns că-mi face numele de ruşine, dar pe deasupra mai trebue să am şi greutăţi la lucru din pricina lui. Până şi patronii m-au luat deoparte să-mi vorbească despre el!

A tăbărît asupra lui Jan, şi-a înfipt mâinile în umerii lui firavi şi a început să-l scuture furios. .

— Să-mi spui, ticălosule, unde vrei să ajungi ? Hotărăşte, ori-ori! .

Urletele astea turbate nu se potriveau deloc cu felul de a fi al lui Vaţlav. Cu o mişcare ibruscă, Jan s-a desprins din mâinile fratelui său, iar când a prins grai, vorbele lui şuierau ca bucăţile de fier înroşit, bătute pe nicovală.

— Ai face bine să-ţi vezi numai de treburile tale! De faptele mele răspund eu singur, dar numai faţă de oamenii de seama mea, nu faţă de tine. N-ai decât să te lepezi de mine faţă de oricine, dar nu-ţi dau voie să te atingi de mine!

Anei nu-r venea să-şi creadă urechilor de câtă răutate zăcea în Vaţlav. Urla răguşit tot felul de vorbe fără rost, pline de mustrare şi de ameninţări; mai-mai să-l podidească plânsul, văzând liniştea fratelui său şi neînduplecarea lui.

— Staţi, băieţi ! Ce-oţi fi având iar de împărţit ? a sărit Ana să-şi împace fiii.

— Mamă, asta nu te priveşte pe dumneata ! Glasul lui Jan era din nou glasul îndrăgostitului grijuliu care caută să alunge supărările din preajma dragii lui.

Vaţlav voia să câştige sprijinul maică-şi împotriva lui Jan :

— Nicidecum, trebue să afle şi mama până la urmă. Să ştie şi ea ce isprăvi faci la oraş!

Ana a aflat în seara aceea, pentru întâia oară, despre activitatea politică a feciorului ei. Cuvintele lui Vaiţlav au trezit în ea teamă şi îndoieli: vorbea cu ură despre faptele fratelui său. Spunea că sunt „nelegiuite", că sunt „împotriva conducătorilor" şi a pomenit de câteva ori şi de puşcărie. Asta a îngrozit-o atât de tare pe Ana, încât nici temeinicia vorbelor lui Jan n-a putut s-o liniştească. A murmurat totuşi luând apărarea feciorului ei :

— Jan n-a fost niciodată în stare de vreo faptă rea !

Se întorcea cu gândul la anii copilăriei lui şi se gândea

că fusese bolnăvicios de simţitor şi de drept.

— Da, mamă dragă, însă cei care vor judeca faptele lui Jan nu vor pune prea mult temei pe vorbele tale. Eu nu pot face altceva decât să vă deschid ochii ! a început Vaţlav să strige iar.

— N-o mai necăji pe mama cu prostiile tale ! a început atunci şi Jan să strige şi apropiindu-se de Ana a liniştit-o: Nu te teme, mamă ! N-am făcut niciodată nimic care să-mi împovăreze cugetul. Iar dacă s-ar întâmpla să mă închidă, să-ţi aduci aminte că totdeauna am să sufăr în numele dreptăţii. N-am ce face dacă mi-e scârbă de oamenii făţarnici, de cei care fac pe măscăricii, de linguşiri şi de alte mijloace ca astea pe care unii tineri le folosesc ca să-şi croiască drum în viaţă.

— Neisprăvitule! a izbucnit Vaţlav. E vorba de mine!

— Mă închin în faţa isteţimii tale, frate ! În vorbele lui Jan era atâta batjocură, încât Ana, fără să vrea, s-a aplecat din şale şi a început să se văicărească în glumă :

— Of, of, că tare greu e să fii mama unor băieţi ca voi!

Tăcerea în care se închidea Jan a fost sfărâmată şi certurile fraţilor au ajuns un obicei. Ana a băgat de seamă că şi băiatul ei mai mic era de partea lui Jan, - pe când tatăl .lor care ştia să dea de rostul oricărui lucru cât de încâlcit, de astă dată se afla în încurcătură şi nu ştia ce să facă. Credea ca şi Vaţlav că Jan ar putea să bage familia în vreun bucluc, dar îl oprea pe fiu-său să osândească faptele fratelui mai mare. Jan e bărbat în toată firea şi poate o fi având pricină temeinică să facă ceeace face, spunea adesea, şi îşi arăta puterea părintească doar prin aceea că îl sfătuia pe Jan să aibă grijă, să fie măsurat în fapte.

Atunci a aflat şi Ana ce anume făcea Jan şi s-a mai lămurit. Ştia că se duce pe la tot felul de adunări şi că aoolo le vorbeşte muncitorilor, din fabrici şi celor rămaşi fără lucru, că scrie articole la ziare, articole care nu ajung însă întotdeauna întregi sub oohii cititorilor fiindcă „le foarfecă cen-

zura", cum se spune. Ceeace o tulbura mai mult, era că avea mereu de a face cu poliția. Acum Ana nu mai putea să se împotrivească dacă cineva i-ar ii spus că fiu-său e într-adevăr ceea ce odată crezuse că-i o poreclă : anume, că e comunist. Jan s-a pomenit deodată cu o mulțime de dușmani în sat și în toată parohia. II hărțuiau mereu și ura lor crescuse ca bu-ruienile în grâu. Ana a trăit multe clipe amare, căci vorbele lor răutăcioase, batjocoritoare și pline de dușmănie îi străpungeau inima ca un cuțit ascuțit. Simțea că oamenii ăștia habar n-aveau că feciorul ei Jan suferea și pentru durerile lor.

Într-o zi, primarul comunei, tânărul chiabur Severin, a primit o adresă oficială privitoare la Jan Pata, fiul soților Pata, Jan și Ana, născută Kral. După ce a citit-o cu luare aminte, a mormăit printre dinți :

— Ia te uită la Jan al nostru de pe Vejfuk, nu scoate omul o vorbă din gura lui și când colo e sămânța dracului!

Din clipa aceea nu scăpa niciun prilej ca să-i împungă cu tot felul de vorbe răutăcioase și să-i amenințe pe cei de pe Vejfuk. Dacă o întâlnea pe Ana la pompa cu apă chiaburul o agrăia :

— Ascultă, Vojaciko! Jan al vostru nu se astâmpără și o s-o pată. Isprăvile astea ale lui miros a pușcărie. Dumneata nu știi nimic despre ele?

Sătenii adunați acolo își curmau deodată vorba și în liniștea asta plină de așteptare, scârțâitul pompei sub mâna Anei suna ca o batjocură. Apa gâlgâia vesel în găleți,

— Ei, ce poți să ne spui despre el ? Severin simțea o plăcere s-o ohinuie pe Ana.

— Ce zor am eu să știu de ce face feciorul meu afară din casă, i-a răspuns Ana liniștită, agățându-și gălețile în cârlige. S-a încovoiat puțin sub greutatea lor, dar a rostit cu hotărîre : Sunt încredințată că nu face nimic rău!

Când a întors spatele i-au asvârlit din urmă vorbe de ocară dar ea nici nu le-a băgat în seamă.

„Dacă ați fi toți ca el — și-a zis ea — ar fi mult mai bine în lume"; cuvintele ei porneau din adâncul inimii.

Și popa din Hurka și-a adus aminte de Jan Mr-o dumin·- că. Nu i-a spus numele. A vorbit pe ocolite, folosind tot felul de pilde. A pomenit de lupul care a dat iarna în staulul oilor, aidoma celui care își face de cap chiar în parohia lui:

— Și nu-i ajunge vătămarea pe care o pricinuește aici — se mai duce și la oraș să otrăvească sufletele oamenilor buni. Ne-a făcut de rușine ținutul nostru ; deaceea fiți cu băgare de seamă ca balele lui otrăvite să nu vă atingă și pe voi, oițele mele bune și iubitoare de dumnezeu !

Preotul și-a povățuit astfel credincioșii care se întreceau lăudând măiestria predicii și se bucurau mai cu seamă de „priceperea cu care a știut părintele să-l scarmene pe smintitul ăla de pe Vejfuk".

În parohia aceea erau .şi câţiva muncitori tineri care se duceau zilnic la lucru în oraş. Aceştia îi ţineau partea lui Jan şi judecau cu asprime predica popii.

Duşmănia celor bisericoşi creştea mereu. Ana n-a fost mirată când Jan şi-a pierdut locul pe care-l căpătase prin mijlocirea lui Vaţlav. După câtva timp însă, cineva necunoscut i-a făcut rost de alt loc tot atât de prost plătit ca şi cel de mai înainte. iLuora într-un atelier mic la marginea oraşului şi, se înţelege, era mai mulţumit, deşi venea acasă foarte târziu, obosit, ba uneori sleit cu totul de puteri.

Ana încerca zadarnic să-i păstreze hainele în .stare bună ca pe cele ale lui Vaţlav. Jan nici nu se sinchisea de îmbrăcămintea lui şi lăsa în grija maică-şi să-i facă rost de toate lucrurile de care avea neapărat nevoie. Fuma mult şi buzunarele hainei lui ponosite erau pline cu mucuri de ţigări, tutun, scrum şi petece de hârtii mototolite, cu nişte însemnări mâzgălite la repezeală. încetul cu încetul se jerpelise de tot; părea un om stors de vlagă şi îmbătrânit înainte de vreme, deşi ochii lui erau plini de însufleţire şi de voinţă.

— Ar trebui, Jan, să te mai gândeşti şi la tine. Doar nu eşti un flăcău de lepădat, îl mustra Ana binevoitoare.

Jan se uita mirat la ea.

— Am prea puţin răgaz ca să mă mai gândesc şi la mine, spunea nedumerit şi se grăbea să-i tăgăduiască : Am să mă îndrept, mamă, să ştii. că am să mă îndrept! Caută-mi la Hurka un rând de haine şi dacă nu e prea scump mă în- voiesc îndată. O clipă mai târziu însă, grija de sine pe care i-o trezise Ana i se ştergea din minte, aşa încât mamă-sa dădea neputincioasă din mâini oridecâteori era vorba de asta.

Odată cu plecarea lui Vaţlav la armată, Ana a scos din odaie patul alb de fier pe care băiatul şi-l cumpărase atunci când se săturase să doarmă în pod cu fraţii lui. Toate lucrurile lui le-a pus în odăiţă, unde dormea Lojzicek nebunul. Curăţindu-i hainele, a găsit în buzunarul de la piept al uneia dintre ele fotografia unei fete cu un zâmbet ţanţoş pe buze. S-a ruşinat puţin văzându-i umerii goi şi pieptul aproape despuiat, deşi a recunoscut că era bine făcută fata. După un timp," când i-a scris lui Vaţlav, pe lângă hârtia acoperită cu scrisul ei stângaci a băgat în plic şi fotografia.

Răspunzându-i, Vaţlav i-a mulţumit pentru grija ei şi i-a mărturisit ceeace înainte socotise că n-ar trebui să-i spună. Fata aceea mândră de pe fotografie era fiica directorului fabricii unde lucra el. Ana n-a fost prea mirată că prinsese dragoste de băiatul ei atât de chipeş. A neliniştit-o însă înflăcărarea cu care-i scria Vaţlav despre ea :

„Eva mea e cea mai frumoasă şi cea mai mândră fată din lume!"

Toţi îndrăgostiţii privesc cu alţi ochi pe fiinţa iubită. Ana ştia asta din viaţa ei de până acum şi în grija pe care o purta fiului-său şi-a adus aminte de nenorocita de Baruşk^ lui Kryda.

„fot o dragoste dintr-asta, şi-a zis cu obidă. Cred că şi Vaţlav al nostru o să-şi frigă degetele..."

Descoperise fără să vrea taina feciorului ei, iar când Vațlav i-a arătat într-o scrisoare că legătura lui de dragoste trebuia să sufere din pricina activității politice a lui Jan, Ana i-a spus acestuia :

— Am auzit că aste două tabere — una în fruntea căreia ești tu și alta în fruntea căreia e tatăl drăguței lui Vațlav — sunt la cuțite ?

— Cred că tu, mamă, n-ai nimic împotrivă ?

— N-aş avea dacă n-ar fi vorba de fericirea lui Vațlav. Doar nu vrei să-i stai în cale! Ce-ai zice tu dacă ai iubi vreo fată şi...

Jan a roşit până în vârful urechilor ; maică-sa şi-a adus sie-şi mustrări că-i sgândărise o rană încă nevindecată bine. Flăcăul i-a răspuns abia mai încolo, după ce i-a trecut tulburarea stârnită de vorbele ei:

— De treaba asta eu nu pot să mă las. Și-apoi, dacă fata îl iubeşte cu -adevărat pe Vațlav, ce zor are să se uite la ce face frate-său.

— Aşa-i, dar ce te faci cu taică-său ?

— Ai vrea tu, mamă, ca de dragul unui domn director de fabrică care s-a nimerit să fie prieten cu domnul deputat agrarian şi din gaşca lui politică să calc în picioare tot ce am mai sfânt ? Spune-mi, ai vrea ?

În ochii lui Jan era o flacără atât de puternică, încât de astă dată s-a înroşit Ana.

— Eu ştiu, Jan, că tu chibzueşti ¡mai întâi un lucru .şi pe urmă îl faci. Deaceea cred că tu nu poți greşi. Aşa că de aci-ncolo, n-om mai vorbi despre asta.

Când a sosit în concediu de Crăciun, Vațlav era gătit ca o păpuşă. Stofa aspră din care erau făcute hainele militare nu stricau cu nimic frumusețea lui. Ba chiar cădeau foarte bine pe trupul lui şi ¡maică-sa, în inima căreia era şi mândrie şi dragoste deopotrivă, se minuna cât de chipeş e feciorul ei. Când a aflat că i-a ¡pus lucrurile în odăița unde doarme Lojzicek s-a îngrozit şi a început s-o dojenească:

— Fără glumă, mamă, dacă nu-l scoți din casă pe smintitul ăsta bătrân, îmi iau calabalâcul şi nu mă mai întorc.

„Cum s-a schimbat băiatul ăsta ! Parcă nici n-a-r fi din sângele nost', a oftat mâhnită Ana care se -afla iar în mare încurcătură. Niciodată n-a fost atât de aspru şi. de nesimțitor la necazurile celorlalți !”

A ieşit însă din strâmtorare cumpărând, cu ajutorul lui Jan, un dulap ieftin pe care băieții l-au cărat în hambar, şi a aşezat în el toate lucrurile lui Vațlav, punându-i chiar şi hainele acolo.

generația noua

Primăvara aceea -părea să fie cea mai îrumoasă din toate câte fuseseră înainte.

„Atâta beție de -miresme n-a fost poate niciodată aici!” zicea Ana. Lăsa ferestrele -larg deschise şi se bucura că în toate colțurile casei -pătrundea aerul curat.

Vârfurile copacilor din pădurea bătrână se legănau vesele şi vântul aducea de acolo miros de brad şi de mărgări- tírele. Dealul de alături era plin de mireasma viorelelor, iar grădina de aceea a teilor în floare. Când Ana cobora în capul; satului ca să ia apă, mirosul teilor înfloriți ce-şi aplecau ramurile peste troița de lemn era atât de puternic, încât mai s-o apuce durerea de cap.

În fiecare dimineață, cum ieşea cu inima plină de bucurie, în prag, îşi arunca privirea asupra tarlalelor bogate ce se rânduiau una lângă alta jur-împrejurul satului şi pe care semănăturile căpătau cu fiece zi o culoare tot mai vie, iar trifoiul proaspăt creştea cu repeziciune.

Dinspre câmpuri adia pe Vejfuk mirosul reavăn şi amărui al pământului răscolit, iar dinspre sat venea miros de paie putrede şi de gunoi răvăşit.

Primăvara era în toi şi grădinile înflorite se luau la întrecere în pestrițătura lor de culori, cu luncile de lângă sat, udate de râul ce cobora din munte. Ana îşi ticluise grădinița de sub fereastră cu grija unei bune gospodine. Desgropase trandafirii, curățase bujorii şi viorelele, sădise panseluțele, narcişii şi ciobotica cucului, îngropase cepele daliilor, săpase şi potrivise straturile să fie drepte şi se bucura la gândul frumuseții care în curând avea să răsplătească osteneala ei.

Totul era acum în floare.

Ana îşi desfăta ochiul cu priveliştea asta când a tulburat-o gălăgia celor două fetițe. Fata ei Maria şi nepoțica Martina se sbenguiau în grădină ca două căprițe; degeaba le-ar fi ținut Ana din scurt să nu calce pe straturile frumos întocmite.

Ochii mari ai Măriei erau strălucitori :

— Mamă, Martina zice că mama ei o să aibă un copil; aşa i-a făgăduit lelea lui Blaha !

Ana şi-a ridicat capul.

— De unde ştii asta, Martino ?

— Mama spunea, s-a lăudat fetița, apoi încruntată, vorbind ca un om mare : Dar plânge mereu, pentrucă tata se ceartă cu ea, zice că nu mai vrea copii. Şi eu aş vrea să mai avem un copil. Ultimele vorbe erau pline de dor.

„Ce-o mai fi şi asta ? s-a gândit Ana. supărată şi s-a. şi hotărît: Trebue să mă duc până la Hurka să văd ce i s-a mai năzărit lui Martin”.

Din pricina treburilor însă a tot zăbovit şi aşa s-a în- iâmplat că într-o zi a venit chiar Pepka pe Vejfuk'. Era trasă la față şi se vedea că suferă.

— Martin nu mai vrea alt copil şi mă trimite la oraş, la o babă, s-a plâns soacră-şi.

— Nu-i bine să faci lucruri împotriva firii. Dacă Martin n-a luat aminte înainte, nu trebue să te chinuie acum cu astfel de lucruri. S-ar putea întâmpla chiar să nu mai puteți face alt copil și să vă căiți mai târziu. Tu să mă asculți pe mine și să nu te duci la oraș, iar cu Martin am să vorbesc eu.

Ana s-a hotărît îndată și în aceeași seară s-a și dus la fiu-său. Nu-i .prea venea la îndemână să vorbească cu el despre un lucru atât de gingaș și era supărată că Martin cu năbădăile lui o silea s-o facă.

Deși fiului său nu-i plăcea să fie dăscălit și povățuit, se obișnuise s-o asculte așa că nici acum când era în grea cumpănă n-a avut curajul să se împotrivească.

Și astfel, la începutul toamnei, Pepka a născut al doilea copil. Era tot o fată și au botezat-o cu numele bunicii. Anicika moștenise ochii căprui ai maică-și dar avea, chiar din primele zile, o frunte brăzdată de atâtea crețuri — ca taică-său — că-ți venea să râzi când o priveai.

— Ce prunc dolofan are tata, s-a lăudat bunicul când a venit pe lume a doua nepoțică. Dar aveți grijă ca ceilalți să fie băieți. Pe Vejfuk a fost o droaie de băieți, iar casa tot voi o s-o moșteniți odată.

Ana, bunica, avea iarăși treabă până peste cap, căci era nevoită să gospodărească în două locuri. De două ori pe zi, bătea drumul între Vejfuk și Hurka iar în primele zile, nici nu închisese ochii aproape. Pepka avusese o naștere grea și mai cu seamă după a doua fetiță, lehuzia ei ținuse mult.

Luni seara, Ana a băgat de seamă că i s-au umflat gles- nele și s-a plâns bărbatului său :

— Au început să mă lase picioarele; nu știu ce m-oi face când s-o întoarce Vațlav din armată. El e năzuros nevoie mare și tare greu îl mulțumești.

— Vațlav n-o să mai rămână mult printre noi. Nu se împacă cu sărăcia noastră.

Tata Jan vedea bine cum stau lucrurile și i-a spus grijuliu nevesti-și:

—■ La iarnă trebue să te odihnești. Maria e acum destul de mare și poate să-ți țină locul.

Ana, care simțea că îmbătrânește, și-a stăpânit un oftat și a căutat să-și liniștească soțul cu un zâmbet mulțumit.

Maria a căpătat de la frații ei bicicleta cea veche și acum se ducea cu ea în fiecare zi la gimnaziul la care umblase altădată Vojtech. Iarna stătea foarte puțin pe Vejfuk, își făcea veacul mai mult pe la Hurka, fiind mai aproape de școală. Avea grijă de copii când Pepka se ducea la pădure la bărba- tu-său, cum se dusese odinioară și Ana. Maria era frumușică, avea ochii negri, fața rumenă, părul castaniu împletit într-o coadă groasă prinsă la capăt cu o panglică sau cu un șiret de la ghetele lui Vațlav. Era oacheșă ca cei doi frați mai mari ai ei și iute ca vântul ce sufla pe Vejfuk.

— Maria noastră o să se facă o mândrețe de fată, spunea Martin, umflându-se în pene de parcă ar fi fost copilul lui.

„Ține mai mult la ea decât la noi", își spunea Pepka ciudoasă, cu inima acră, dacă se întâmpla uneori ca Martin să-i aducă fetiței câte ceva. Odată i-a dăruit o năframă roșie cu flori, pe care o cumpărase de la prăvălia din Hurka. I-a legat-o chiar el sub bărbie, iar Maria, când s-a văzut astfel gătită, a început să joace în fața oglinzii în culmea bucuriei. Pepka abia și-a stăpânit ciuda și folosindu-se de prilej când Martin a ieșit din odaie pentru o clipă, i-a asvârlit în față și cu răutate :

— Am să fiu fericită dacă n-am să te mai văd pe aici. Frate-tău se gândește numai cum să te-nțolească pe tine și nici nu se sinchisește că eu n-am ce pune pe mine. A picurat otravă în bucuria copilului, înstrăinându-și-o de tot pe Maria.

Când a auzit Ana ce s-a întâmplat, s-a supărat pe noră- sa și la început i-a venit să-i trimită înapoi lui Martin năframa. Mintea însă a sfătuit-o altfel. S-a dus la Hurka, luând cu ea singura ei rochie mai bună.

— M-am gândit că țin degeaba în ladă rochia asta ; nu mai am nevoie de ea, că tot nu mă mai duc nicăieri. Tu ești tânără și-ți place și ție să te dichisești. Dă-o s-o potrivească pe tine. E stofă bună și culoarea o să-ți vină bine.

Uimită, Pepka s-a înroșit ca macul:

— S-a plâns cumva Maria, acasă ?

— Ei,ași ! Da cine se ia după vorba copiilor ! Nu știu nimic, a mințit Ana.

tristețea lui vațlav

În primăvară, Vațlav s-a eliberat din armată și faima de sportiv l-a ajutat să-și ia din nou în primire locul lui în fabrică, pe care îl părăsise cu un an și jumătate în urmă. S-a obișnuit repede cu traiul de mai înainte. Acasă primea îngrijirile mamei ca pe un lucru firesc, așa cum primea aplauzele numeroșilor privitori, pe stadion, la matchurile de foot- ball.

Ana a adus în odaie patul alb de fier și cu ajutorul lui Vojtech a cărat din hambar și dulapul cel nou cu lucrurile lui Vațlav. Scrinul cel vechi l-a scos pe săliță și era mulțumită că n-a boscorodit-o nimeni când a schimbat rânduiala casei. Voia să-l împace astfel pe Vațlav cu gândul că Lojzi- cek va sta mai departe cu ei ; dealtminteri, nebunul se ferea el singur din calea băiatului.

Vațlav se întorcea de la oraș vesel, fără griji și cu chef de vorbă. Îi spunea maică-și care-l aștepta neliniștită :

„Bine te-am găsit sănătoasă, mamă ! și : „Ei, ce-ai mai făcut astăzi", și-i împuia capul cu isprăvile lui.

Dar de la un timp, spre îngrijorarea Anei, Vațlav nu mai era atât de guraliv. A început să-l întrebe pe departe cum îi mai merge la fabrică. Dădea nepăsător din mână. Lucra fn •aoelaș loc, la aceeași masă ca și mai înainte, iar munca lui, deși o făcea cinstit și cum trebue, n-o putea suferi, era o povară. Ana a căutat atunci să-l întrebe ce se mai aude cu

sportul lui. Dar n-a descoperit nici aici nimic care să-i îndrep-, tăţească bănuelile. Ba încă Vaţlav i s-a mai şi lăudat:

— Dacă aş vrea, aş putea să joc şi la Praga. Ehei, cine ştie, poate că odată am s-o fac şi pe asta. În glasul lui nu se mai simţea însă ca odinioară bucuria biruinţelor lui sportive, ci numai o umbră din vechea lui îngâmfare.

— Ascultă Vaţlav, ce se mai aude cu fata şi cu tine? Trag nădejde că nu te-oi ruşina de casa noastră şi ai s-o aduci •odată şi aici.

După această scurtă cuvântare, Ana a tras odată adânc aer în piept, de parcă ar fi urcat în fugă o coastă.

Dar şi lui Vaţlav i s-a tăiat parcă un pic răsuflarea.

— Ei, ce să fie ? Nu mai am nimic cu ea. S-a măritat şi voia să mă ţină ca ibovnic pentrucă luase ca soţ un bătrân bogat.

Rostise cu greu vorbele astea — parcă l-ar ii strâns cineva de gât. Ana a simţit cum i se tmbrobonează fruntea de- sudoare; până şi rădăcina părului ei alb se umezise.

— Să nu crezi cumva, mamă, că asta mă doare. Nici atâtica măcar ! Păi, ce m-aş fi făcut eu cu o muiere ca asta ? Ar fi fost în stare, cine ştie, să strâmbe din nas când ar fi dat ochi cu voi. Ce-mi trebue mie aşa ceva ? Când oi vrea să mă însor, găsesc eu o fată cumsecade.

— Vasăzică aşa a fost, a îngăimat Ana şi i s-a făcut milă de flăcău, mai mult decât îi fusese cândva de Jan. Şi nu i-a mai pomenit niciodată de fata directorului.

Era pe la jumătatea lui Aprilie. Ana îl tot aşteptase pe Vaţlav să vină acasă. Zăbovise o mulţime până să aducă mâncarea pe masă, deşi ai săi erau flămânzi şi nerăbdători să cineze şi se culcase târziu de tot, îngrijorată din pricina fiului său. Numai ea ştia câtă durere şi umilinţă ascunde Vaţlav în adâncul inimii.

Flăcăul s-a întors din oraş abia cu trenul de noapte şi de la canton până acasă a mers însoţit de câţiva flăcăi din Hurka. Ana a auzit scheunatul uşor al câinelui şi bocănitul de ghete, dar, cum stătea cu plapuma trasă până sub bărbie nu s-a încumetat să iasă din aşternut.

Nişte paşi şovăelnici care nu semănau cu ai lui Vaţlav s-au apropiat de casă... Câteva bătăi în uşă, apoi paşii iar s-au îndepărtat. Ana a sărit în picioare. A îmbrăcat paltonul lui bărbatu-său şi a dat fuga să deschidă.

t Afară se auzea un mormăit înciudat şi o bolboroseală nedesluşită. A tras zăvorul, uşa s-a deschis deodată şi Vaţlav a căzut, cât era de lung, cu jumătate din trup peste prag- înăuntru, lovindu-se cu capul- de pardoseala de cărămizi din săliţă. Sgomotul înfundat al căderii a lovit-o drept în inimă. S-a aplecat şi a dat să-l ridice de jos, dar trupul fără vlagă al flăcăului era o povară prea grea pentru braţele ei a căror putere începuse să slăbească... Stătea neputincioasă în faţa fiului său pe care beţia îl prefăcuse într-un hârb păcătos.

Abia a putut să-l aşeze rezemându-l de perete. I-a privit capul până atunci atât de frumos şi de mândru, care „acum, în lumina lunii, parcă era al altuia. Părul sburlit îi cădea pe frunte, acoperindu-i ochii închişi şi-i curgeau balele, prelin- gându-se pe la colţurile gurii schimonosite, spre bărbie şi pe haină. Tremurând de frig, căci noaptea era răcoroasă, şi de scârbă, Ana a urcat în fugă scara care scârţâia, până la pod, a deschis chepengul podului care a scârţâit şi el pătrunzător şi l-a chemat încet pe Vojtech. Din partea unde dormeau fraţii s-a auzit deodată un foşnet, apoi lipăitul unor paşi repezi pe podeaua goală. În deschizătura chepengului a zărit faţa trasă a lui Jan şi ochii lui strălucitori ca doi cărbuni aprinşi.

— Ce, iar şi-a făcut de cap Vaţlav ? a sunat aspru glasul lui Jan.

— Te rog, mai încet, i-a spus Ana şi după o clipă de tăcere a adăugat: Vino să-mi ajuţi să-l duc pe Vaţlav! I-e rău.

— Nici n-ar trebui să-i dăm drumul în casă. Să stea în curte că-i mai rău ca o vită, a rostit Jan necăjit pe frate-său şi i-a luminat faţa cu o lanternă.

Vaţlav a mijit ochii tulburi, clipind des şi a început să dibuiască în jur cu mâinile lui murdare. Alic, căţelul creţ, s-a furişat înăuntru şi i-a lins palma. Beţivul l-a alungat:

— Marş, javră scârboasă !

— Vezi, Alic ? Asta-i omul! Şi Jan s-a aplecat să mângâie câinele ,pe cap.

Mama nu se mai gândea decât la Vaţlav. A băgat de seamă că-i fără cravată ; cămaşa frumoasă de mătase era murdară şi boţită, iar hainele tăvălite prin noroi.

— Ce ai de gând să faci cu el ? a întrebat-o Jan supărat.

— Lăsaţi-mă să mor aici! Mi-e rău de nu mai pot. Lepădătura aia de muiere, of, îmi vine să vărs — brrr ! S-a dus după un bogătan, scroafa !

Grozavă putere avea Jan în braţele lui vânjoase. L-a ridicat pe frate-său care zăcea fără vlagă, l-a scos în curte şi în timp ce-l ţinea în sus, ca să verse, a fost silit să-i asculte murdăriile pe care le îndruga :

— Paciaura dracului, căuta să mă tragă în patul ei. Se ţine cu hăndrălăul ăla bătrân. Crede că am să fiu batjocura ei ? Grijania ei de muiere... Of, mamă îmi urlă pustiul în suflet, mamă! După ce a dat afară tot veninul şi şi-a uşurat durerea într-un potop de sudalme, l-a apucat sughiţul.

— Şi ăsta-i tot feciorul meu, a şoptit Ana cu obidă, ţinând capul care-i cădea mereu în piept. Îi mângâia părul leoarcă de sudoare şi îi vorbea alinător : Varsă tot răul din. tine, Vaţlave!

Jan a trimis pe maică-sa să aducă o oală cu apă pe care i-a deşertat-o lui frate-său pe cap. În clipa aceea, Ana a mulţumit lui dumnezeu că

locuința lor era stingheră pe coastă, căci Vațlav a urlat ca o fiară săgetată când a simțit apa rece ca ghiața.

Vojtech se uita speriat pe sub streașină podului, Lojzi- cek nebunul scosese capul pe fereastra odăiței tot bolborosind ceva despre porțile iadului care. se deschideau, iar în pragul ușii a răsunat glasul aspru al tatălui care își judeca în gura mare feciorul, cu vorbe șfichiuitoare.

— Te rog du-te și te culcă, a stăruit Ana pe lângă el, văzând că nu mai încetează cu ocara. Bărbatu-său s-a întors în odaie, .ferecându-și gura ca să n-o scoale pe Maria ; s-a băgat în pat și și-a tras plapuma până peste cap.

Jan l-a târît în casă pe frate-său care era beat mort; maică-sa l-a desbrăcat de haină și de pantaloni, i-a scos ghetele și l-a culcat în patul lui cu dichis. După câtva timp, odaia s-a umplut de sforăiturile lui.

— O să doarmă ¦și mâine dimineață n-o să mai știe nimic din oe a făcut azi. Și iar n-o să-i mai ajungi cu prăjina la nas, a spus batjocoritor Jan care nu voia să-și ierte atât" de lesne fratele.

— Poate că asta o să-i fie spre învățătură, a socotit, mama. Te rog, Jan, să-l cruți. O să am eu grijă să nu se mai întâmple.

Jan s-a urcai iar în pod, iar Ana s-a culcat. Multă vreme n-a putuf să doarmă, tot gândindu-se la isprava celui de al treilea fecior al ei. își dădea seama că Vațlav înșelat în dragoste caută să uite dar era înspăimântată că alesese tocmai această cale.

„Pe calea asta, cine știe unde poate să ajungă", și-a spus în sinea ei înainte de a adormi.

A doua zi, nimeni n-a pomenit nimic despre întâmplarea din ajun, ca să i se facă pe voie mamei. Până să se scoale ceilalți, Ana a așezat hainele băiatului și după ce a pregătit masa l-a trezit la ora obișnuită.

— Nu mănânc, s-a încăpățânat Vațlav ; ținea privirea în pământ ferindu-se de ochii maică-și.

— Mănâncă măcar atât, o să-ți iacă bine 1 Ana i-a pus în față o cană cu caîea fierbinte și i-a întins o bucată de pâine unsă cu puțină untură. Asta l-a pus în mare încurcătură, căci niciodată mama lor nu le dădea dimineața pâine cu untură. Erau prea săraci ca să-și îngăduie asemenea risipă. Când a ieșit pentru o clipă în curte, de unde între timp cu- rățase murdăria iăcută de Vațlav, flăcăul s-a ținut după mai- că-sa fără ca ea să fi băgat de seamă. Liniștită, striga păsările, aruncându-le grăunțe. Avea un coșuleț de pai din care lua ovăs, asvârlindu-l la igăini. Vațlav s-a apropiat de ea și a prins-o de coate.

— Mamă, spune-mi te rog, ce am făcut aseară ?

De încurcătură i se înroșise puțin fruntea și tâmplele, la față însă era palid și cu ochii încercănați.

— Mai bine să nu știi, Vațlave! Te-ai amărî căci n-a fost deloc frumos 1

— Știu mamă, sunt un dobitoc.

—■ înainte de toate, ești feciorul meu ; cată deci, de' aci încolo să te porți așa ca să nu poată nimeni să spună că ești dobitoc.

A dat drumul ■ coșului care se golise și și-a pus palmele ei aspre și crăpate pe brațele lui.

— Vațlave, omul poate să cadă uneori, dar se ridică iar Eu cred că asta-i cea dintâi dar și cea de pe urmă bicisnicie de a ta. N-aș vrea să mă fi înșelat asupra ta. Și-a pironit în ochii lui privirea în care se citea o dragoste nemărginită.

— Mi-e tare rușine, mamă. Mă crezi dacă-ți făgăduesc că n-o să se mai întâmple așa ceva ?

•— Ar trebui să intri și tu în vorbă cu o fată detreabă. Ana a zâmbit iubitoare, iar când el a dat din mână în semn că-i sătul, a adăugat:. Nu le judeca pe toate la fel. Sunt atâtea fete detreaibă.

— Și crezi că asta mi-ar face bine ?

—• Cred. Și apoi mai e și jocul ăla al tău. De bună seamă e mai sănătos decât beția. Vezi-ți de el și cată astfel de-ți schimbă gândurile și uită!

întâi mai

Primăvara aceea a fost cu adevărat bogată, dar Anei i-a adus și multe griji pe cap. Nu încetase bine să se frământa din pricina amărăciunii lui Vațlav, când a început s-o neliniștească faptul că Jan tot umbla forfota și că Vojtech era plin de neastâmpăr.

„Oare oe-or fi ascunzând ăștia doi ?” își zicea, cu ochii mai mult după Vojtech care se ținea ca o umbră de frate-său. Mai erau doar câteva zile până la întâi Mai și Jan se întorcea adesea din oraș abia cu trenul de noapte.

Iar dacă se întâmpla să vină mai devreme, stătea tot timpul aplecat peste o hârtie .scrisă pe care o întindea pe” toată masa. Pe o oală întoarsă cu fundul în sus, pe masă, ținea lampa de gaz a cărei flacără galbenă stăruia la geamul casei până spre ziuă.

Ana îi vedea adesea pe cei doi băieți vorbind între ei cu aprindere și se necăjea la gândul că se ascund de ea și nu-i spun și ei ce pun la cale. În ajunul lui întâi Mai, băieții au dat lucrurile pe față.

— E mai bine, Vojtech, să rămâi acasă, te sfătuesc eu, stăruia Jan apăsând pe fiece cuvânt. Nu uita că ești în preajma bacalaureatului! Nu putem ști de azi ce-o să se întâmple mâine, ce s-o mai stârni. Dacă se întâmplă să fii văzut, pe drum, de careva ? Ce te faci ? 'Nu uita că ești fratele unui agitator cunoscut, al unui om în care stăpânirea n-are încre-dere. În ultimele vorbe ale lui 4an nu era numai zeflemea, ci și multă amărăciune. Până să-apuce Vojtech, acum elev într-a opta, să se împotrivească, s-a amestecat mama lor.

— Fii pe pace mamă, a liniștit-o Jan cu un zâmbet plin de înțeles, cum făcea întotdeauna când îi ascundea ceva. N-ai dece să te îngrijorezi.

Dimpotrivă : mâine e' o zi mare pentru noi. Ne închinăm muncii şi cerem drepturile ce i se cuvin, drepturile celor săraci care întind zadarnic mâinile spre ea. Dar când a văzut că pe faţa maică-şi se adâncesc creţurile, în semn de nelinişte, a căutat să-i îndrepte gândul spre Voj tech. Nu crezi c-ar fi bine să-l îndemnăm pe Vojtech să-şi vadă de carte ? Mi se pare că s-a cam lăsat pe tânjeală şi asta nu-mi prea place ; tocmai acum, în preajma bacalaureatului !

— Lui Vojtech nu-i nevoie să-i pui cu deasila cartea în mână, iar tu, băiete, să nu mă minţi!

Fiind vorba de prâslea şi de binele lui, Ana era foarte hotărîtă şi grăia cu asprime. Din ceeace-i destăinuise Jan nu prea se putea lămuri.

— Nu înţeleg dece domnii ăştia, dascăli, nu dau voie băieţilor să ia şi ei parte la sărbătoarea de mâine care, cum ziceai, e-n cinstea muncii. Parcă şcolarii nu muncesc şi ei şi încă ce harnici sunt, feţii mamii! a clătinat Ana din cap cu mirare.

— M-ai înţeles greşit. Elevii n-au voie să ia parte la manifestaţii ¡politice. Dacă-l prind pe vreunul îl dă afară din şcoală.

— Şi nu înţeleg dece ? Parcă băieţii de la populişti şi a- grarieni din parohia noastră nu se adună şi ei ? Ba încă şco larii sunt ăi care pun la cale tot felul de serbări şi petreceri.

— Şi multe n-ai să mai înţelegi încă. Copiii de bogătaşi surit lăsaţi în pace. Directorul gimnaziului e cu ochii numai pe băieţi ca Vojtech, pe aceia care ştiu ce înseamnă comunismul.

Ana îşi dădea seama că aici se întâmplă un lucru ne drept, dar fiindcă nu vedea cum i-ar putea pune stavilă, ho- tărîse să se mai gândească la asta şi-n ziua următoare.

În dimineaţa zilei de întâi Mai era o fierbere ca la începutul oricărei zile mari. Ana a scos drapelul din ladă, a ieşit cu el pe prispă şi acolo, cu ajutorul lui Vojtech, l-a legat de o prăjină. În vârful ei, şcolarul a agăţat câteva garoafe de hârtie roşie iar după ce au pus steagul la geam, au ieşit cu toţii în drum, în faţa casei, să vadă ce frumos flutură în vântul de primăvară.

La şes, vremea era acum călduţă, dar aici, în munţi, mai bătea încă un vânt aspru. Trebuia să treacă o dimineaţă întreagă până să se svânte la soare roua rece care cădea în zori peste toată valea şi peste coamele înalte şi împădurite. Vântul care bătea dinspre apus în răbufneli îngheţate, slăbea tăria razelor de soare. Numai în locurile apărate de vânt, în prag, era bine să stai. După ce a dereticat prin casă, a dat de mâncare la vite şi la păsări şi a scos gâscă şi bobocii în livadă la păscut, Ana s-a aşezat pe prag.

Ca deobicei, rămăsese singură în casa veche.

Câteş-trei băieţii plecaseră de dimineaţă la oraş şi se vor întoarce abia seara. Tata Jan se dusese cu Maria la Hur- ka, iar Lojzicek Minune bătea pădurea. La amiaz, a venit în fugă Maria împreună eu a mică, Mar lina. Fetiţa a mâncat la repezeală ¡şi i-a povestit cu însufleţire tot ce

prinsese de la serbarea din Hurka ; apoi a coborît în goană la ceilalți copii, în capul satului.

Ana -ședea pe prag, strângând mereu din ochi căci în ultimul timp îi slăbise vederea și obosea repede când lucra cu acul. Cosea pingele de dimie la niște ciorapi de lână. Băga acul în țesătura deasă și făcea cusătură lângă cusătură, în rânduri drepte. A rămas o clipă nemișcată, cu ochii închiși, își rezemase capul de zidul casei, iar mâinile vânjoase și aspre, cu degetele încovoiate, le lăsase să se odihnească în poală.

Razele calde ale soarelui mângâiau sfoârciturile feței și scoteau la iveală firele argintii, care în ultimul timp se îndesiseră grozav în părul ei castaniu.

Gândul ei s-a întors iar la multele zile trecute. își amintea de liniștea primei seri pe care a petrecut-o în această casă. Se așezase în acelaș loc ca acum, îndată ce isprăvise curățatul odăilor — primul lucru mai de seamă pe care-l făcuse aici. Simțea și acum, aceeași mulțumire și bucurie pe care ți-o dă treaba sfârșită cu bine:

„Atunci a venit Jan, s-a așezat lângă mine și m-a cuprins cu brațul pe după umeri. Ce palme fierbinți avea ! Le simțeam căldura și prin haine!” Amintirea asta a răscolit inima Anei.

Deodată mâinile cuiva s-au așezat pe umerii ei. Amintirea de demult parcă ar fi reînviat; Ana a deschis speriată dchii. Vațlav stătea lângă ea și o privea, râzând de zăpăceala ei.

— Mi se pare că ațipiseși ?

— Ba nu. M-au năpădit amintirile.

— Am vrut să rămân cu tine azi. Mereu stai singurică. Duioșia cu care-i vorbea, venea de astă dată din adâncul inimii.

încurcată, Ana a început să-i mângâie mâna.

— Ești tare bun, Vațlave!

S-a grăbit să-i dea mai întâi de mâncare, apoi s-au întors în prag. Ședeau acolo, mama și fiul, unul lângă altul și își împărtășeau gândurile și simțimintele. Ana întinerise văzând cât de cinstit îi vorbea fiu-său. Poate pentru prima dată în viață își deschidea inima față de ea. I-a luat din mână cu sila ciorapii pe care-i țesea și i-a pus deoparte:

— Azi munca se odihnește, maimă. E ziua ei de sărbătoare !

Strângea cu putere mâinile ei roșii în palmele lui mari și degetele-i subțiri mângâiau pielea crăpată și bătătorită. O ustura de câte ori spăla rufele. Vațlav și-a simțit deodată inima năpădită de milă și de recunoștință :

— Cât ai trudit tu pentru noi și câte griji ți-am dat!

Ana s-a înroșit ca o fată tânără și a început să se apere:

— Aşa şi trebuia. Sunteţi viaţa mea şi nu ştiu ce m-aş face fără voi.

După un timp, Vaţlav a spus puţin încurcat:

— Şi ce iai zice dacă m-aş însura ?

— M-aş bucura dacă ţi-ai alege o fată bună.

— Atunci să ştii că am să fac şi treaba asta şi încă foarte curând. Am şi găsit fata.

— Nu te pripi 1 Grija ei de mamă se trezise.

— Nu mamă, o cunosc de câţiva ani. Lucrează cu mine la fabrică, ba încă are un post mai -bun decât al meu.

— Dacă o cunoşti de atâta vreme, atunci ştii ce fel e şi cred că ţi-ai făcut bine socotelile.

— Ştii dece o iubesc atâta ? Pentrucă seamănă cu tine!

Un zâmbet neîncrezător a luminat faţa Anei.

— Ia nu mai vorbi prostii, băiete. Eu sunt femeie bătrână.

Vaţlav însă nu s-a dat bătut.

— E tot atât de bună şi de grijulie ca şi tine. Cred c-o să fie o nevastă bună.

— Nu-ţi doresc decât să fii fericit şi mulţumit în căsnicia ta.

— Mamă...

— Ei?

— E cu doi ani mai vârstnică decât mine.

Ana a zăbovit cu răspunsul, -gândindu-se:

„Mai vârstnică ! Şi Vaţlav pare atât de copil”. După o clipă, i-a spus liniştită : Trag nădejde că ai să vii curând pe aici, pe Vejfuk, cu ea. Aş vrea s'0[1] cunosc.

— Mă şi gândeam să ţi-o aduc cât de curând. Ţin mult s-o vezi.

Inserarea cobora cu încetul; Ana şi-a adus aminte deodată de treburile din fiecare seară. S-a ridicat să dea de mâncare la vite.

Vaţlav a sărit să-i ajute ; demult nu se mai întâmplase asta. S-a dus în şură după un coş de nutreţ pe care l-a pus în ieslea vacilor şi n-a mai strâmbat din nas când a scos din grajd gunoiul puturos.

Când s-a întors tata de la Hurka, a făcut ochii mari vă- zându-l pe Vaţlav care, îmbrăcat cu nişte haine vechi, adăpa cu pricepere vitele şi l-a lăudat:

— Să ştii c-ai fi un bun gospodar pentru casa asta.

Liniştea acelei după-amiezi însorite, care fusese atât de

darnică cu Ana, se risipea însă pe măsură ce sporea nerăbdarea celor din casă care aşteptau să se întoarcă Vojtech şi Jan.

Se făcuse târziu şi Ana se ducea mereu la fereastră, afară era o noapte neagră ca cerneala şi sufla vântul. A ieşit de câteva ori în prag iar în cele din urmă a pornit-o prin pădure, spre canton.

A răsuflat uşurată când s-a întâlnit pe câmp cu Vojtech. Ana nu-i vedea faţa ; a simţit însă numaidecât, după glasul îui, tulburarea pe care încerca zadarnic să şi-o ascundă.

„Ce s-o fi întâmplat oare? se gândea Ana în timp ce il întreba de Jan şi îl mustra că se întoarce atât de târziu.

— Nu ştiu când o veni Jan. L-au oprit la poliţie. Ziceau c-a aţâţat oamenii în cuvântarea lui. Nătărăii! Parcă n-ar şti că muncitorii rămaşi fără lucru sunt şi altminteri răzvrătiţi din pricina foamei şi a sărăciei cumplite în care se sbat.

Ana nu-l auzise încă niciodată pe Vojtech vorbind cu atâta amărăciune.

„Viaţa mă pune să plătesc liniştea pe care mi-a dăruit-o în ultima vreme", şi-a spus în zilele ce-au urmat, când Vojtech a fost cercetat îndeaproape la şcoală sub bănuiala că luase parte la manifestaţia celor flămânzi. Nu au putut însă dovedi nimic împotriva lui. A rămas totuşi cu bănuiala şi de- aceea s-a apucat să înveţe şi mai vârtos în vederea bacalaureatului deşi era unul din cei mai buni elevi din şcoală. Aproape că nu lăsa o clipă cartea din mână. De fapt, în comisie, doar câţiva profesori hapsâni îi purtau gând rău — destul ca băiatul să fie muncit de grijă să nu mai doarmă uneori deloc, nopţile.

Frate-său, Jan, a stat câteva zile închis, dar asta nu părea să-l fi domolit. Ba chiar era şi mai plin de neastâmpăr şi maică-sa se necăjea că nu putea să afle din gura lui unele lucruri despre care era mai bine să nu vorbească.

LOGODNICA

Spre sfârşitul lui Iunie, în casă pe Vejfuk se scutura şi se mătura, adică se făcea curăţenie mare. Maria umbla forfota ca o nevăstuică, încercând să-i fie de folos maică-şi. A şters cu gaz mobila veche, a curăţat blidarele, rânduind vasele, a scos la aer aşternuturile şi i-a ajutat Anei să înfeţe proaspăt pernele şi plăpumile, a pus la ferestre perdele albe scrobite, a înşirat pe prichici ghivecele cu muşcate, azalei şi mirt. S-a uitat apoi dincolo de şosea, spre luncă, şi s-a bucurat gân- dindu-se ce privelişte minunată va avea domnişoara de la oraş pe care o aşteptau să sosească.

— Ia te uită, mamă, cât aur e-n luncă!

Ana s-a apropiat de fereastră, s-a uitat mirată la mulţimea de bulbuci înfloriţi ce străluceau în mijlocul pajiştilor verzi şi i-a spus îngândurată fiică-şi:

— Aurul ăsta e sfinţit cu rouă şi blagoslovit de fire. Poţi să ai braţele pline cu el şi tot nu-ţi otrăveşti viaţa...

— Ce lucruri ciudate vorbeşti tu, mamă! - a suspinat Maria.

Sub fereastră s-a auzit glasul lui Lojzicek Minune:

— O-o-dată a-a-am t-trecut prin pă-pă-pădure şi a-am î-î-întâlnit-o p-pe s-sfânta A-ana. A-a-avea b-braţele p-pline d-d-de a-a-aur ş-şi s-s-străl-lucea d-de î-îţi l-lua o-o-ochi. M-m-m-a oprit ş-şi mi-a zis... Apoi a încetat. Poate că Lojfci- cek adormise, sau firul închipuirilor bolnave se destrămase. Maria şi-a dus mâna la gură şi prefăcându-se că-i speriată, s-a tras înapoi de la fereastră, în vârful picioarelor. Ochii ei negri aveau o licărire ştrengărească.

— Lojzicek vrea să ne sperie! i-a spus încet maică-şi.

Ana şi-a văzut mai departe de treburi.

— Câtă nelinişte şi câtă groază i-or fi stârnit bietului smintit nălucirile astea! Ce adânc s-or fi întipărit în tinereţe în sufletul lui, minunile zugrăvite în amvonul bisericii din Hurka, dacă nici acum, când e bătrân nu-i dau pace.

Sâmbătă, după ce a copt pâine, Ana a băgat în cuptor nişte turte mari cu magiun, cu brânză de vaci şi cu mac.

Seara, când Jan bătrânul a intrat în odaie, a râs văzând atâtea pregătiri:

— Parcă mâine ar «fi cine ştie ce hram, ori s-ar sfinţi casa.

Duminică în odaie mirosea a supă de carne şi a friptură de iepure de casă. Măriei îi lăsa gura apă când se uita la ©ei doi porumbei umpluţi, frumos rumeniţi. N-a putut să-şi biruie pofta şi a ciugulit un pic de umplutură ţinând multă vreme, lacomă, dumicatul pe limbă. Ieşea mereu în prag şi privea nerăbdătoare în sus, spre pădure, ca să nu piardă clipa când se va ivi Vaţlav cu mireasa lui.

— Vin mamă, vin ! Unde eşti ? Vin ! a început să strige Maria când a văzut ieşind din pădure tânăra pereche şi luând-o agale pe cărare, peste câmp.

După puţin timp Ana întâmpina în prag o fată smerită, bălaie şi palidă la faţă. Delà prima vedere i-a făcut milă. Nu avea nimic respingător fata, dar nici nu se putea spune că-i frumoasă. Fruntea ca o scoică, tâmplele şi bărbia îngustă erau semănate cu coşuri roşii care se întinseseră până la colţurile gurii cotropind şi nasul puternic. Frumoşi erau doar ochii ei căprii şi catifelaţi ce-l urmăreau pe Vaţlav ca ochii unui câine credincios. Flăcăul, oare oriunde s-ar fi arătat, îmbia prin înfăţişarea lui toate privirile, nici nu încerca să pară îndrăgostit. El se purta cu logodnica lui binevoitor, ca un domn bun şi milos cu robul lui.

„N-aş fi crezut niciodată că tocmai Vaţlav, dintre toţi feciorii mei, să facă o alegere ca asta”, se gândea Ana încurcată şi se simţea parcă şi ea vinovată cu ceva faţă de fata aceea sfioasă, liniştită. Deaceea căuta să fie cât mai drăguţă, mai îndatoritoare cu ea spre adânca mulţumire a lui Vaţlav, care a apucat pe neştiute mâna maică-şi şi i-a strâns-o cu recunoştinţă.

După masă, Ana a purtat-o pe mireasa lui Vaţlav prin toată gospodăria ei, puţină cât era. A deschis odăiţa plină de lucruri în care se simţea mirosul bătrânului Lojzicek, a urcat-o în pod unde dormiseră băieţii, i-a arătat grajdul, coteţul găinilor, pivniţa ; a avut grijă să nu-i rămână nimic necunoscut din sărăcia lor. La urmă s-a dus cu ea în livadă şi când s-au depărtat de casă, aproape de pădure, într-un loc unde erau câţiva bolovani teşiţi, a poftit-o să şadă o clipă :

— Nu mă mai ajută picioarele ca în tinereţe. Ana a zâmbit parcă cerându-i iertare şi apoi, călcându-şi pe inimă, a rostit vorbele pe care mai dinainte se sfia să le spună : Am băgat de seamă că ţii tare mult la băiatul meu. Nici nu se uita la ea ci privea în jos la iarba pe care călcaseră. A văzut totuşi cum sub poalele rochiei subţiri, genunchii ietei au avut o tresărire.

— II iubesc, .a spus mai mult în şoaptă, de câţiva ani, poate de când îl cunosc.

Ana a rupt câteva frunze de pe o tulpină de agrişe şi le-a frământat între degete.

— Cinstit vorbind, e un băiat bun şi poate nici n-are cine ştie ce cusururi. E dintre oamenii aceia care ştiu să ia numai ce le place din viaţă şi nu-şi bat capul cu greutăţile. Şi uite, asta nu-i totdeauna bine. Cum pesemne ai putut să vezi şi dumneata, râvneşte să ajungă departe şi e închipuit nevoie mare; mândria lui e lucru gingaş, se vatămă uşor. O să-ţi prindă bine şi dumitale şi lui dacă n-o să-l laşi pe Vaţlav să-ţi fie stăpân. Dumneata trebue să fii mai limpede la minte, tocmai fiindcă eşti tot .atât de bună ca şi el.

Apoi, văzând că fata o privea speriată, a mângâiat-o pe părul ei lins a cărui culoare aducea cu paiul grâului trecut, şi s-a ridicat.

— Te-am luat de lângă Vaţlav şi acum te-o fi căutând. Stai .aici că ţi-l trimit îndată.

înainte de a apuca să facă vreun pas, fata a prins-o de mână şi cu un oftat uşor i-a spus :

— Îţi mulţumesc mamă !

Cum s-a ivit un prilej, Vaţlav a întrebat-o pe maică-sa cum îi place mireasa. Deşi s-ar fi zis că pusese întrebarea într-o doară, ochii lui erau plini de-o aşteptare încordată.

— Mulţumeşte soartei că ţi-a dat-o!

Auzind vorbele Anei venite din adâncul inimii, Vaţlav care avea umerii puţin lăsaţi, scoase deodată pieptul înainte.

— Şi nu ţi se pare urîtă ?

— Are în ea -multă frumuseţe.

Vaţlav s-a mirat:

— Vezi, eu n-am băgat de seamă asta mai înainte. Mi se părea searbădă şi prăfuită, ca tot ce ne înconjura acolo unde lucram amândoi.

— Poate c-aveai orbul găinilor, a glumit mama. Nici ea nu ştia -prea lămurit dacă fata făcuse bine că primise să fie mireasa feciorului ei.

Milka Lukas, aşa se chema logodnica lui Vaţlav, era bună gospodină. Văzând belşugul poamelor ce începeau să dea în pârg, agrişii şi coacăzii încărcaţi de chiorchini, a întrebat-o pe Ana ce magiun va pregăti pentru iarnă.

— Toamna facem magiun de prune şi pere, iar mai în vară de afine. Poamele văratige le rup copiii, e drept că nici nu prea am vreme pentru asta şi poate nici nu m',aş pricepe.

Şi Milka s-a apucat s-o înveţe cum pot fi păstrate poamele ca să rămână iarna ca proaspete.
Atunci Ana a poftit-o să-i ajute la treaba asta. Fata a primit cu mare bucurie.

spre o noua viaţa

Într-o zi, care nu se deosebea cu nimic de alte ■ zţle de lucru, Ana prăşea sfecla la câmp. Era o zi de răspântie în viaţa lui Vojtech. Cum stătea aplecată, soarele îi ardea spinarea iar pământul uscat şi gloduros îi muşca tălpile goale, împedicând-o la mers; Ana abia înainta printre straturile înguste. Sfecla care crescuse mare părea şi mai mare după ■ce o muşuroia. Ana lucra cu tragere de inimă. Prăşea straturi întregi fără să ridice măcar privirea şi cum era dusă pe gânduri, nici nu-şi dădea seama când ridica mâna ca să-şi şteargă sudoarea de pe frunte sau ca să-şi strângă sub bărbie nodul năframei. Dar, după fiecare strat prăşit se îndrepta din şale şi răsufla adânc, privind spre oraş unde prâslea trebuia să dovedească printr-un greu examen că mintea lui e destul de coaptă. Deşi avea încredere în fiu-său, era totuşi îngrijorată. Cine ştie ce piedici puteau.să i se ivească în cale. O speriase tulburarea şi neastâmpărul lui Vojtech, Dimineaţa, când s-a îmbrăcat în hainele închise pe care i le dăruise Vaţlav, i-a spus : ■

— Vojtech ţie ţi-e teamă ! Văd că nu poţi sta o clipă locului...

I-a legat frumos la gât o cravată de-a lui Vaţlav, una albastră cu nişte dungi late albe ce s-au amestecat în faţa ochilor ei plini de lacrimi.

— Nu cumva plângi, mamă ? s-a speriat Vojtech. Nu-ţi fie frică. Am să-mi iau bacalaureatul. Nu te uita că n-am astâmpăr. Orice elev e aşa în ziua asta. De mâine însă, începe -o viaţă nouă. Am să primesc diploma care va sta dovadă că sunt în stare să-mi câştig singur pâinea.

Vojtech era palid şi puţin cam tras la faţă. Albul ochilor lui năpădit de vinişoare roşii şi cercul albastru din jurul pupilei mărite era mai strălucitor ca altădată.

Ana a început să plângă deabinelea.

— Sunt atât de fericită Vojtech că ai ajuns şi tu la liman. Ai să fii liber, de capul tău, ca fraţii tăi şi atunci ai să cunoşti viaţa cu adevărat.

Apoi Vojtech a trecut pragul casei vechi cu piciorul drept înainte, cum i-a apus Maria să facă, şi a pornit-o în sus, pe cărare, spre pădure. Ana a rămas toată ziua cu gândurile ei. Acum, în timp ce prăşea sfecla, depăna în minte întâmplările din dimineaţa aceea când plecase Vojtech şi abia aştepta să se facă seară şi să se întoarcă băiatul.

„Greu mai trece ziua de astăzi", a oftat şi i se părea că soarele zăboveşte prea mult în înaltul cerului, pe când altădată părea dinadins că se grăbeşte să asfinţească, numai aşa ea să nu-i lase ei destulă vreme pentru toate treburile pe care voia şi trebuia să le facă.

A sosit însă seara şi odată cu ea şi rezultatul examenului. Era bun. Acum, când avea diploma de bacalaureat în mână, Vojtech era încredinţat că toţi îl aşteaptă cu braţele deschise...

Vara, când muncile erau în toi, Vaţlav şi-a adus mireasa pe Vejfuk şi Ana, care lucra la câmp, a fost bucuroasă să lase în grija ei bucătăria şi treburile gospodăriei.

Milka gătea, dădea de mâncare la vite, făcea dulceaţă din vişinele, agrişele şi coacăzele ce dădeau în pârg, iar din perele mai necoapte, făcea compot, punându-l în borcanele pe care le adusese cu ea de la oraş. Merele căzute şi bătute le punea la fiert pentru magiun şi se ducea cu Maria şi cu Vaţlav la pădure, după afine şi smeură, din care făcea un sirop dulce şi gros. În sinea ei, Ana se gândea cu groază la zahărul pe care-l înghiţiseră borcanele înşirate pe poliţa lată din pivniţă.

Orice locşor liber din curte fusese acoperit cu scânduri pe care se uscau ciuperci; ciupercile mai mici, Milka le punea în oţet. Aşa îl câştigase pe viitorul ei socru, care îi lăuda mereu priceperea Într-ale bucătăriei.

Vaţlav a lăsat-o să doarmă pe logodnica lui în patul alb din odaie, iar el s-a mutat în pod, cu ceilalţi fraţi. Ana, fireşte, a băgat de seamă încurcătura fetei când a văzut că va dormi cu ei în aceeaşi odaie. Pentru întâia oară i-a părut şi ei rău, că în casa lor e atât de puţin loc.

Milka se scula foarte devreme, îndată după Ana, şi se spăla cu apă rece într-un ungher mai întunecos în spatele cuptorului unde nu putea fi văzută nici din pat, nici delà uşă ; avea grijă ea să n-o găsească aşa nimeni dintre ai casei, în- afară de Ana.

— Nu te teme c-o să te vadă careva despuiată, bărbaţii noştri se scoală abia când îi trezesc eu, a liniştit-o Ana pe Milka, întorcând ochii când se spăla fata. Băgase totuşi de seamă că Milka avea spatele drept şi frumos, braţele durdulii şi linia gâtului şi a pieptului unduitoare. Avea sânii plini şi semănau cu murele coapte, care te îmbie cu mireasma lor dulce.

De câte ori privea trupul curat şi neted ăl Milkăi, Ana îşi amintea de un porţelan gingaş pe care îl văzuse odată la geamul unei prăvălii delà oraş. Era un serviciu scump pentru cafea, cu ceşti subţiri, cu un abur de culoare cenuşiu deschis. Serviciul acela o uimise prin frumuseţea, gingăşia şi desăvârşirea lui. S-a oprit de câteva ori în faţa prăvăliei, încercând să silabisească ce scria acolo ; anume, că era cea mai meşteşugită lucrare din porţelan fin.

— N-aş îndrăzni niciodată s-o iau în mână, a şoptit cu evlavie.

De aproape un an,, ceştile stăteau la geamul prăvăliei aceleia de se aşezase praful pe ele. S-ar fi zis că nu era nimeni în oraş care să poată plăti un preţ atât de mare. Şi totuşi, într-o zi, Ana a văzut un vas de porţelan cu nişte flori de hârtie pe policioara unde stătuse mai înainte serviciul. I s-a strâns inima de părere de rău şi desamăgire. Şi-a luat inima în dinţi şi l-a întrebat pe vânzătorul care deretica acolo, la geam, ce se întâmplase cu lucrurile acelea mândre. A privit-o pieziş :

— Ei, măicuţă ! astea nu-s pentru oameni de rând ! Nu le-ai putea plăti nici de-ai vinde casa.

A râs singur de gluma lui adăugând apoi, cu o faţă fără zâmbet :

— Porţelanul acela l-a cumpărat chiar contele delà Hur- ka, pentru nevastă-sa. Ştii cine e domnul ăsta ? E un om care ştie să preţuiască frumosul şi care strânge tot felul de lucruri rare.

— Te cred. Despre asta ne-am lămurit noi, acum câţiva ani, a spus Ana.

Uitându-se pe furiş la trupul celei care avea să-i fie noră, şi-a adus aminte de întâmplarea aceea şi a simţit un fel de mulţumire gândindu-se la vânzătorul delà oraş şi la domnul delà Hurka. „Şi casa noastră de pe Vejfuk e destul de bună ca să primească o frumuseţe atât de gingaşă. Trag nădejde că feciorul meu o şti s-o preţuiască mai bine decât ar fi ştiut chiar domnul conte".

Viaţa în singurătatea din creierii munţilor i-a priit fetei" care de ani de zile lucra într-un birou nesănătos. Robotea toată ziulica prin casă, uneori mai ajuta la câmp, dar cum se lăsa amurgul nu mai avea astâmpăr şi o pornea cu Vaţlav" prin pădure sau prin lanuri. Ana, care-i urmărea, zâmbea mulţumită, pe când bărbatu-său bodogănea îmbufnat şi se svârcolea în pat.

Odată, când ceasul hârâit bătuse demult miezul nopţii,, în liniştea odăii cufundată în beznă s-a auzit glasul lui supărat :

— Nu-mi plac deloc faptele fetei ăsteia. Ar trebui să ştie ce se cade şi ce nu. Sburdăciunile astea în miez de noapte nu fac decât să sporească prăsila.

Ana i-a dibuit mâna şi i-a ţinut-o o clipă în palma ei.

— Nu-i judeca, Jan. Şi noi am fost odată tineri. I-a vorbit cu toată gingăşia şi cum hodinea culcată şi-a închipuit-o pe Milka, undeva pe câmp, în grâul ce dădea în copt sau în pădure sub copacii ce-şi legănau culmile.

După câteva zile de şedere la ţară, Milka se-făcuse mai frumoasă. Soarele îi pârlise obrajii palizi şi coşurile de* pe faţă. începuseră să se usuce şi să se cojească. Buzele-i subţiri căpătaseră culoare, iar în ochi purta oboseala uşoară şi dulce- a nopţilor.

Şi Vaţlav se schimbase ; era acum un ibovnic supus ş* credincios. Anei i se părea că mai îmbătrânise, fiindcă ave« creţuri la ochi şi la gură, dar în trupul lui clocotea prisosul puterii tinereşti nestrunite.

„Zilele astea au fost cele mai frumoase din vi.aţa mea”, a recunoscut din adâncul inimii Vaţlav faţă de logodnica lui când isprăvindu-li-se concediul s-au întors la oraş să-şi întocmească un cuib al lor. La margine, nu departe de fabrica unde lucrau, au găsit o locuinţă mică, cu o bucătărioari strâmtă în care înafară de maşina de gătit, abia dacă mai încăpea un blidar îngust, o masă, lada cu cărbuni şi spălătorul. În schimb odaia era luminoasă şi destul de încăpătoare. Dela ferestrele mari se vedea până la Rovine şi hăt încolo, spre pădurile de lângă Skalka, în spatele căreia era casa părintească. Vaţlav alesese locuinţa asta, tocmai pentru privelişte.

— Dacă n-ar fi Skalka, spunea, am vedea fereastra mamei.

Nu era adevărat, deoarece casa de pe Vejfuk se afla atât de departe, încât nu s-ar fi putut vedea desluşit nici cu binoclul.

Mirii şi-au cumpărat mobilă deschisă la culoare, din lemn de brad şi Milka, cu gustul şi priceperea ei a căutat să facă odaia cât mai primitoare.

— E ca-n rai aici, la voi, a lăudat Ana suspinând când a intrat pentru prima oară cu bărbatu-său acolo, în ziua nunţii.

A călcat cu grijă pe covorul ieftin şi pe podelele netede şi lustruite, a mângâiat spătarele fotoliilor adânci şi joase, în care nu-i venea să şadă, a aşezat vasul cu flori pe masa rotundă, a încercat încuietori le dulapului şi scrinului, a suflat un fir de praf de pe perdelele ce unduiau uşor şi a netezit cu palma aspră învelitoarea înflorată a patului lat. Dedesubt erau pernele înfăţate cu albastru şi pilota uriaşă în damasc alb, pentru care scărmănaseră ei atâtea pene în serile ■ de iarnă. A ajuns până în dreptul măsuţii înguste de toaletă şi a înlemnit văzând în luciul oglinzii mari, statura încovoiată a unei femei bătrâne, căreia de sub năframa de mătase viu înflorată şi cu ciucuri bogaţi, îi ourgea ca un izvor, părul ca neaua. Ochii ei mari se uitau ţintă, înspăimântaţi, iar când s-a dumirit, colţurile lăsate ale gurii veştede s-au strâns într-un zâmbet răutăcios.

— Ia te uită, să mă întâlnesc faţă-n faţă cu mine însumi şi să nu mă recunosc, a spus Ana, privindu-şi cu luare aminte chipul. Dacă nu era oglinda voastră, poate nu mi-aş fi dat seama că am ajuns cu adevărat o femeie bătrână.

— Dar nu la suflet, mamă! a strigat Vaţlav din celălalt capăt al odăii.

Ana a descoperit cu bucurie că atunci când râdea, gura femeii bătrâne lăsa să se vaidă două şiraguri de dinţi albi şi drepţi.

„Tot mi-a mai rămas ceva din tinereţea mea pierdută”, şi-a zis în gând.

Când au venit părinţii fetei, Ana cu mişcări măsurate s-a sărutat pe amândoi obrajii cu cuscra, o femeie slabă cu o faţă scofâlcită şi cenuşie şi a dat mâna cu cuscrul, un bărbat încă voinic. S-a bucurat că erau tot atât de simpli ca şi ea şi Jan al ei.

Pâlcul acesta mic de nuntaşi a fost întâmpinat la ieşirea din primărie de larma veselă şi de dovezile de dragoste ale mai multor flăcăi, prieteni pe care şi-i făcuse Vaţlav pe terenurile de sport. Hazul lor sănătos a înveselit-o şi pe Ana care era neliniştită şi gata să plângă. Nu i-au scăpat nici cele câteva fete care se îmbulzeau pe trotuarul de peste drum. Glasurile lor sunau ca nişte bănuţi de argint.

— Astea sunt fetele lui Vaţlav, î-a şoptit Milka, Anei, zâmbind de parcă cineva i-ar fi dat un buchet de violete.

— Fericită şi nevinovată tinereţe...

încă din ziua nunţii, cea de-a doua noră a Anei a făcut pe gospodina şi i-a ospătat. Şi-a scos costumul cenuşiu de mireasă şi îmbrăcată cu o rochie uşoară fără zorzoane, peste care a pus un şorţ alb, le-a adus oaspeţilor tot ce le pregătise. Erau unele mâncăruri pe care bătrâna gospodină de pe Vej- fuk nu le cunoştea şi nici nu le gustase vreodată.

„Vaţlav al meu a nimerit bine”, îşi spunea sieşi şi se simţea tare mulţumită.

Seara, în odaie, Ana s-a oprit în faţa patului alb de fiei în care dormise Vaţlav. Era un lucru care nu se potrivea deloc cu odaia sărăcăcioasă de ţară, şi încurca locul.

— Care din voi vrea să doarmă de aici înainte în patul ăsta domnesc ? i-a întrebat Ana pe cei doi flăcăi, dar niciunul n-a răspuns. Atunci Ana a început să glumească: Dacă Mar tin ar fi fost aci cu noi, numaidecât ar fi sărit cu gura mare, zicând că-i rândul lui!

N-a stat prea mult la gânduri, a desfăcut patul şi cu ajutorul lui Vojtech l-a urcat în pod.

„Acum o să fie loc berechet pentru toţi”, s-a gândit mulţumită şi a zâmbit cu bunăvoinţă lui Lojzicek care stătea ghemuit lângă sobă.

varista primejdioasa

Grijile se abătuseră şi asupra lui Vojtech. Căuta din vară o slujbă dar parcă se învârtea tot într-un cerc ferecat de unde nu putea să iasă.

Ana punea faptul că nu-i izbutea nimic pe seama unor întâmplări nenorocite. Tatăl său socotea că „şi-a vârît dracul coada”, dar Jan o ţinea morţiş că lui Vojtech îi lipseşte o proptea bună. Atunci cel mai mic dintre băieţii de pe Vejfuk s-a hotărît să-şi găsească până în iarnă, orice ar fi, ceva de făcut. Deci, într-o zi, s-a dus la oraş să-şi caute colegul pe care-l ajutase să se descurce în manualele de liceu. Fiul domnului deputat era tare încântat că pleacă la Praga să-şi urmeze „studiile” la o şcoală mai înaltă. Acolo îl aştepta libertatea deplină, putea fi de capul lui. L-a primit pe Vojtech, încercând să asculte cu răbdare păţaniile prin care trecuse căutând zadarnic o slujbă ; a mai încercat să ţină minte rugămintea lui şi i-a făgăduit să-i vorbească lui taică-său care era un om cu mare trecere.

— Mai vino pe aici peste o săptămână, până atunci am să mă sfătuesc cu papa să vedem ce se poate face pentru tine!

Şi după ce l-a liniştit astfel pe fostul lui coleg şi dascăl s-a apucat să-i zugrăvească în amănunțime tot ce-l aşteaptă la „studii”, în capitală :

— Băiete, o să fie o viață pe cinste! Nu, nici nu bă- nueşti câte femei frumoase şi ce distracții sunt la Praga.

Vorbele acestea cădeau pe capul năpădit de griji al lu: Vojtech, ca nişte boabe strălucitoare de mărgăritar.

Totuşi Vojtech s-a întors acasă vesel, iar după o săptă mână i-a cerut din nou maică-şi bani, ca să plece la oraş:

— Am să vă aduc o veste bună, i-a dat să înțeleagă.

Ana. a scos ultimele coroane din ulciorul de pe poliță şi

a zâmbit:

— Le țineam pentru zahăr şi sare, dar succesul tău are întâietate.

Vojtech s-a plimbat o mulțime prin fața porții închise a vilei luxoase, care părea cu desăvârşire pustie. Până la urmă a ieşit afară una din fetele de serviciu. Avea mânecile suflecate, şorțul stropit de apă şi nişte cizme de gumă în picioare. Răspândea un miros de săpun şi leşie şi din păr îi curgeau picături mici şi strălucitoare. II cunoştea pe Vojtech de pe vremea când venea să-i mediteze pe băieți şi i-a zâmbit prieteneşte :

— Sfinte dumnezeule, domnule Vojtech, noi suntem az! cu spălatul. Domnii noştri au plecat şi domnişorul cu care urnblai la şcoală, joacă biliard la Central. N-ai vrea să dai o fugă să-l cauți acolo ?

Vojtech voia bucuros să se repeadă dar s-a simțit tare încurcat când a ajuns la uşa cafenelei unde mergea doar pro tipendada oraşului, oameni cu adevărat de soi care puteau s? plătească pentru o ceaşcă de cafea câte cinci coroane. S-a uitat nemulțumit la hainele lui roase, moştenite de la Vațlav, a băgat mâna în buzunar şi a strâns în pumn cele şase co roane pe care le avea pentru drum, la întoarcere. A intrat apoi hotărît şi a spus unui chelner pe cine căuta. Acesta l-a dus într-o sală luminoasă unde câțiva tineri îşi omorau timpu[1] jucând biliard şi a rostit plin de respect numele bine cunoscut în oraş, care stârnea fie admirația, fie necazul ascuns al cetățenilor.

— Ia te uită, ia te uită, cine a venit pe la noi ! Hai să stăm jos oleacă, îți dau cinci sau şase minute. Mai mult nu pot.

Fiul bogătaşului voia să se arate prietenos, a închis ochii asupra hainelor ponosite ale lui Vojtech şi l-a tras spre o masă mică de lângă geam. îndatoritor, chelnerul acela” în frac a venit din nou şi Vojtech, strâns cu uşa, a comandat o- cafea.

Fiul domnului deputat fuma şi sorbea din vinul pe ctire i-l turna chelnerul cu grijă. Părea plictisit şi necăjit.

— Crede-mă, băiete, că am uitat ca pământul de treaba aia. Dar fii pe pace. De astă dată vorbesc sigur cu papa. A: cuvântul meu! Vino de azi într-o săptămână după răspuns !

1-a întins lui Vojtech o mână îngrijită iar flăcăul de pe Vejfuk abia s-a îndurat să i-o dea pe a lui.

— Da ce-s mâinile astea ? Nici grădinarul nostru nu le are aşa. Ce faci acasă ?

— Dau ajutor la gospodărie.

Vojtech s-a înroşit. Nici el nu ştia dacă de sfială sau de scârbă.

După o clipă, tânărul domn a început să dea semne de nerăbdare, de parcă ar fi stat pe ace.

— Atunci, vino peste o săptămână după răspuns. Acum mă grăbesc. La revedere! Şi s-a întors la biliard cu paşi uşori, ca de dans.

Vojtech nu se simţea stingherit de privirea cercetătoare a chelnerului. Greu s-a îndurat să se despartă de coroanele maică-şi; a părăsit în grabă cafeneaua de parcă l-ar fi ars la tălpi parchetul lucios prin pingelele lui tocite.

Nu s-a mai dus la Vaţlav să ia cu împrumut bani pentru drum, şi a pornit-o pe jos spre munţi.

„Şi mama săraca, n-are nici cu ce să cumpere sare !" s-a gândit amărît, amintindu-şi de ceaşca de cafea pe care o lăsase pe masa de marmoră a cafenelei fără să se fi atin? de ea.

După o săptămână încheiată, s-a dus din nou la oraş ; de astădată a avut mai mult noroc; l-a găsit la vilă nu nu mai pe domnişor ci şi pe domnul deputat care l-a primit cu mai multă bunăvoinţă şi prietenie chiar decât fiul său. S-a uitat o clipă la Vojtech, care se simţea strâmtorat, măsurân- du-l cu o privire întrebătoare.

— Eşti frate cu comunistul ăla. M-da, cum îl chiamă ?

Domnul deputat îşi mângâie creştetul chel :

— Palec, sau aşa ceva, nu ?

— Pata. Jan Pata, a murmurat Vojtech.

— Da, da, ai dreptate. Pata, da, e un agitator cunoscut. Pentru noi nu-i periculos, cred că recunoşti şi dumneata asta, dar până la urmă, când cineva flecăreşte vrute şi nevrute şi e prea obraznic, te face să-ţi pierzi răbdarea. Şi-a închis o clipă ochii mici cu căutătură sfredelitoare şi s-a tolănit în fotoliul de piele. Şi-a rezemat mâinile de placa de sticlă de pe birou şi şi-a întins picioarele.

Vojtech s-a folosit de acest răgaz ca să se aşeze mai bine căci obosise tot stând pe marginea scaunului. A aruncat pe furiş o privire spre picioarele scurte ale domnului, care era trupeş de felul lui şi l-a văzut răşchirându-şi-le ca să lase burta să se lăfăiască.

— Ei tinere! şi ochii lui mici aveau din nou o privire şireată şi iscoditoare — am să-ţi arăt şi dumitale şi fratelui dumitale care e atât de grozav, că noi nu suntem răzbunători. Am să-ţi găsesc o slujbă ca pentru dumneata. Cred că ai face bună treabă la lăptăria comunală. Ce zici ?

— Nu ştiu cum să vă mulţumesc, domnule deputat! a îngânat Vojtech recunoscător, şi în clipa aceea vorbea din adâncul inimii.

— Pentru nimic, pentru nimic, n-ai dece să-mi mulţumeşti. Trebue să venim în ajutorul oamenilor nevoiaşi: asta face doar parte din programul nostru !

Domnul deputat a tăcut o clipă, apoi, luând mutra unuia care nu ştie de glumă, spuse:

— Ne-am înţeles deci! Mâine te prezinţi la sediul partidului nostru şi apoi cu legitimaţia te şi duci la lăptăria comunală, unde între timp, pun eu totul la cale. S-a ridicat aproape odată cu Vojtech care îl privea îngrozit.

— Şi trebue neapărat să mă înscriu în partid, domnule deputat ?

—■ Se înţelege! Altfel nu te putem angaja. Pe faţa deputatului se zugrăvea o nemărginită mirare.

— Dar eu nu împărtăşesc părerile dumneavoastră politice, aşa că nu pot...

— Cum doreşti, tinere. Şi ca să-ţi arăt cât de înţelegător sunt îţi las un răgaz să te gândeşti. Când o să-ţi dai seama că într-adevăr îţi vreau binele, vino iar pe la mine şi am să te ajut. Până atunci însă, cată să nu mă mai tulburi degeaba şi lasă-l în pace şi pe fiu-meu !

Vojtech nici n-a ştiut când a ajuns în stradă. Dând însă de aer proaspăt şi-a trecut palma peste faţă de sus în jos, de parcă ar fi vrut să înlăture o pânză de păianjen care ar fi acoperit-o întunecându-i vederea.

— Ce porcărie! a suduit, uşurându-şi inima. Dăduse cu piciorul unui prilej — cum puţine putea întâlni — ca să-şi găsească o slujbă.

După ce s-a isprăvit şi cu munca câmpului, bucata de pâine pe care o mânca de la părinţi îi stătea în gât.

— Mi-e ruşine, mamă, când mă gândesc că sunt o povară pentru voi! Acum nu mai am nicio nădejde să mă plătesc de datoria faţă de voi, mi-e şi teamă să-mi aduc aminte de banii pe care i-aţi cheltuit cu mine, şi voi şi fraţii.

Necazurile mezinului o apăsau grozav pe „Ana pe care o nelinişte a mai mult frământarea lui decât faptul că flăcăul nu-şi găsise slujbă.

— îmi pare rău, Vojtech, că te munceşte gândul ăsta. Să nu mai spui că mănânci pâinea degeaba când ştii cât eşti de folos tatălui tău. Iar pentru mine, fiecare zi în care te mat pot avea pe lângă mine e o bucurie. Dacă nu mai e de lucru la câmp, curând o să fie berechet la pădure. Şi acolo o să fie nevoie de tine. Ana ştia bine că fiu-său nu va căpăta nicio slujbă în iarnă şi-l pregătea pentru asta.

Munca la câmp se isprăvise şi începea acum munca în pădure. O mulţime de lemnari îşi câştigau acolo pâinea şi tot acolo şi-a găsit un mijloc de trai şi bacalaureatul Vojtech. Lucra împreună cu taică-său şi cu frate-său Martin, la făcutul stânjenilor din copacii uriaşi doborîţi de vânt. Căuta să se ţină în pas cu fratele lui mai vânjos, iar seara sosea acasă frânt de oboseală, atât de istovit, că nu mai avea poftă să citească nici măcar mica publicitate, ori să trimită plicuri albastre mereu cu acelaş cuprins: cereri umile în care stăruia asupra dreptului său la o muncă potrivită cu destoinicia şi cunoştinţele lui.

„Păcat de banii daţi pentru mărci", a recunoscut în cele din urmă, amărît.

Nici nu începuseră gerurile aspre de iarnă şi pe Vejfuk s-a şi încuibat boala. Gospodina care ani şi ani dearândul se sculase cea dintâi din casă şi se culcase ultima, s-a văzut deodată silită să se culce ca niciodată, chiar în miez de zi. Şi a rămaş în pat încă multe zile.

De câţiva ani încoace, Ana ştia că ajunsese la vârsta când femeia nu mai zămisleşte, dar asta n-a făcut-o să ţină prea mult seama de slăbiciunile ce o apucau din când în când în timpul lucrului. N-a ţinut seamă nici de picioarele umflate, nici de greutatea cu care răsufla uneori sau bătăile prea repezi ale inimii. Auzise că şi alte femei, la vârsta ei, au asemenea neajunsuri.

Într-o zi, la amiaz, venind de la grajd cu şiştarul plin de lapte proaspăt muls, a simţit că o apucă ameţelile. Parcă avea în cap un scrânciob ce se învârtea, iar prin faţa ochilor îi jucau cercuri întunecate şi vârtejuri de lumină. De spaimă a început să-i svâcnească inima, sbătându-i-se dureros ca o pasăre prinsă în laţ; picioarele n-au mai avut putere să-i ţină povara trupului vlăguit. A căzut pe treptele de piatră... S-a prăbuşit ca un trunchi de copac, pe neaşteptate, şi de spaimă, abia dacă i-a mijit în minte gândul că se varsă laptele, pră- pădindu-se fără rost. Ana a ridicat mâinile ca pentru apărare şi a strâns tare la piept şiştarul cu bunul ei preţios, stropin- du-se pe faţă cu lapte. Nu şi-a mai dat seama însă de asta şi n-a simţit nici când s-a lovit la cap căci şi-a pierdut îndată cunoştinţa. S-a trezit în pat, unde o duseseră nişte oameni delà curte, chemaţi de Lojzicek pe care întâmplarea îl înspăimântase grozav.

Ana s-a simţit tare ruşinată de bicisnicia ei şi a încercat zadarnic să se scoale din pat. Îi era greu capul şi cum mişca piciorul umflat, o săgeta un junghi puternic. Plângea de atâta neputinţă, dar tot degeaba. A fost nevoită să rămână în pat. Când Lojzicek s-a dus la pădure să-i cheme pe bărbaţii din casă, Vojtech, trecând peste împotrivirea ei, s-a urcat pe bici-cletă şi a plecat după doctor.

După atâţia ani de zile, „doctorul nostru" urca din nou coasta pe Vejfuk. A luat-o pe Ana cu binişorul, a cercetat-o temeinic şi i-a ascultat suferinţele. Când a auzit că e musai să stea câteva zile în pat, gospodina nu s-a bucurat deloc. Asta i-o cerea însă nu numai glezna scrântită şi sdruncinul pe care i-l pricinuise lovitura la oaip, ci şi alte metehne tru-peşti pe care doctorul le-a găsit şi care i-au dat mult de gândit.

— Să bagi de seamă, măicuţo. Eşti la o vârstă primejdioasă. Mai ales inima păzeşte-o !

Şi aşa, Ana a ajuns să se odihnească cu deasila, fiind nevoită să primească îngrijirile a lor săi, cărora până acum ea le purtase de grijă. Spre marea ei mulţumire, a rămas în paza lui Vojtech care totodată vedea

în locul ei şi de gospodărie. Nu se mai ducea la pădure şi mai tot timpul stătea lângă maică-sa. Îi dădea doctoriile poruncite şi-i oblojea piciorul beteag. Toate astea le făoea cu blândețea lui înnăscută şi cu priceperea unui iscusit felcer. îngrijirile lui şi duioşia cu care-o mângâia mereu pe mâini, pe obraz, pe păr, încălzeau inima Anei. Stătea numai în odaie ; nu ieşea decât atunci când trebuia să dea de mâncare la vite, să adape vacile, să care apă şi lemne de foc, ori să mături odăița lui Lojzicek. încerca să păstreze odaia dereticată, aşa cum îi plăcea mai- că-şi ; spăla şi podelele şi după aceea aşternea bucăți de ziar prin locurile umblate mai mult. Tot el avea grijă şi de mâncare şi nu ştia ce bunătăți să-i mai gătească maică-şi.

— Sipune-mi mamă, ce ai avea poftă să mănânci şi cum se găteşte. Ai să vezi ce bine o- să iasă !

Iar când nu avea nimica de făcut stătea pe marginea pa- tuluri ei şi-i povestea câte toate, dar mai cu seamă întâmplări din anii lui de şcoală. Abia acum a aflat Ana şi despre dragostele lui şi a rămas uimită die mulțimea tainelor mărunte care erau în viața acestui fecior al ei, taine despre care ea habar n-avea.

— Nu mi-am închipuit niciodată că în capul şi în inima ta mai e loc şi pentru altceva decât pentru cărți. Şi glasul ei era plin de atâta neprefăcută mirare, încât fiu-său s-a simțit

, puțin ruşinat.

— Să nu te mire, mamă. Toți băieții au taine dintr-astea, pe care nu le mărturisesc nimănui.

Ana se gândea adesea că niciodată n-o să poată fi destul de recunoscătoare față de soarta care i-a hărăzit un băiat atât de bun...

Seara, când se întorcea de la lucru şi cel de al doilea fiu, Jan se aşeza şi el pe marginea patului şi încerca să-şi biruie zăpăceala şi neastâmpărul. începea să-i vorbească, dar pierdea mereu şirul, aşa că până la urmă Ana îl trimitea la cărțile lui. În schimb îi plăcea uneori să-i citească seri întregi.

Martin venea şi el adesea s-o vadă, când se întorcea cu taică-său de la pădure, dar nu avea răbdare să stea la căpătâiul ei mai mult de cinci minute. Măsura odaia cu pasul lui larg, legănându-se puțin în mers şi de câte ori se uita la mai- că-sa, se încrunta îngrijorat:

— Mamă, să nu ne mai faci pozne dintr-astea. Ştii doar cât te iubim !

Ana zâmbea vinovată :

— Las' că-n câteva zile mă scol eu, acum nu mai am nimica.

Vațlav era legat de oraş, sau mai de grabă de nevestica lui tânără. N-a socotit de cuviință să vină să-şi vadă mama ; i-a trimis doar o cutie mare cu bomboane. Ana n-a vorbit cu nimeni despre asta, iar darul nu i-a făcut prea mare bucurie. Îi părea rău de banii aruncați pentru asemenea fleacuri. A pus cutia deoparte fără să guste măcar din bomboane şi seara a dat-o Măriei; fata a fost atât de încântată, încât asta a mai împăcat-o

puțin. Maria s-a dus pe rând pe la taică-său și pe la frații ei, lăsându-l pe fiecare să se înfrupte cu câte o bucată. Cum avea o inimă bună, nu l-a uitat nici pe Lojzicek.

Â intrat la el în odăiță, dar a fugit numaidecât, căci bătrânului i se năzărise c-ar fi fost cine știe ce sfântă. Când frații i-au ascuns în glumă bomboanele puse deoparte pentru Ana, a tăbărît cu gura pe ei:

— Mamei îi dau mai multe fiindcă-i bolnavă !

— Eu tot n-am să le mănânc, a liniștit-o Ana.

„ — Mamă, să nu-mi strici împărțeala, a luat-o fata la rost, amenintând-o: Dacă nu-ti iei partea, să știi că nu mai vorbesc cu tine.

Ana a fost silită să primească bomboanele pe care i le păstrase Maria, dar le-a ascuns sub pernă și după câteva zile, una câte una i le-a dat pe toate înapoi.

A doua zi, Maria s-a dus la Hurka, la Martin, cu câteva bomboane și cu cutia aceea frumoasă în care pusese poze, panglici, mărgele și alte mărunțișuri și pe care a ascuns-o apoi sub rufe la fundul lăzii.

Câtă vreme nevastă-sa a bolit, tata Jan s-a mai adus puțin din spate, dar numai ea a băgat de seamă asta. Îi era milă văzându-i fata brăzdată de sbârcituri tot mai dese și din ce în ce mai întunecată de griji. Nici nu bănuia lucrurile mari pe care le punea la cale în pădure dimpreună cu fiu-său. În urma sfaturilor pe care le-au ținut, Martin a venit într-o seară pe Vejfuk încruntat și înohipuindu-și c-o să aibe de furcă cu maică-sa, se tot uita cu îndoială la ea. A intrat dea- dreptul în odaie, lăsând spre necaziil lui Vojteeh, urme de bocanci pe podele. În vremea aceea, tineretul nu mai purta la pădure saboți, ci cumpăra bocanci trainici pe care îi ungea cu unsoare ca să nu pătrundă apa înăuntru. Martin și-a rotit privirea prin încăperea frumos rânduită și negăsind nimic de ce să se lege, a hotărît să înceapă el bătălia :

— E o harababură aici de-ți vine să-ți pui mâinile în cap, a spus acru, uitându-se la Vojteeh. — Apoi, întorcându-se spre maică-sa — aici trebue o mână de gospodină. M-am înțeles cu tata să ne mutăm aici și Pepka să muncească în locul tău. Tu n-o să mai faci nimic altceva decât să te odihnești și să te joci cu copiii. Vorbele astea au speriat-o pe Ana, tulburându-i liniștea și pacea care o învăluia. A încercat să se apere fără prea mult curaj, gândindu-se înainte de toate la Jan, dar nu-și dădea seama că voința ei era cu totul strivită de boală.

N-au hotărît nimic în seara aceea în privința schimbării cu care venise să-i îmbie Martin. A doua zi, când a venit să stea o clipă la căpătâiul ei, Ana s-a folosit de prilej ca să-i iscodească pe cel de al doilea fecior.

— Ascultă Jan, ție nu-ți dă ghies inima spre fete? Tot stârmocești în casă ; cred că ar fi vremea să-ți cauți și tu o mireasă.

— N-am vreme pentru așa ceva.

— Ar trebui să-ți cauți o fată. Dacă socotesc bine, curând o să împlinești douăzeci și șase de ani. Doar nu vrei să rămâi stingher pe lume ca parul în gard.

— Dar cum, mamă, sunt stingher acum ? Casa e mereu plină și dacă o mai veni și Mairtin cu copiii, o să fie iar veselie aici ca pe vremea când eram noi mici.

— Ești atât de ciudat, băiețaș ! Te prăpădești cu firea de grija altora și la tine nici nu te gândești.

— Asta o am delà tine, a glumit Jan și atunci Ana a băgat de seamă cât de curat e zâmbetul lui.

„Mă mir că până acum nu s-a îndrăgostit nicio fată de zâmbetul ăsta", s-a gândit, apoi i-a spus : — Tu n-ai de unde să știi cum eram eu în tinerețe. Nu mă gândeam decât la mine, iar când a fost vorba de fericirea mea am știut să lupt pentru ea.,

— Fii pe pace, nici eu n-am să trèc cu ochii închiși când oi întâlni-o pe a mea.

— Da ce, n-ai îndrăgit nicio fată până acum ?

— Ba da. Dar e mult de atunci. Și nu era decât o neghiobie din partea mea... Nici nu știi cât m-am perpelit când s-a dus duipă altul. Vezi tu, mamă, ea habar n-avea c-o iubeam și nimeni nu bănuia asta.

Zâmbetul luminos pe care-l stârnise amintirea trecutului a stăruit pe buzele lui Jan și când a adăugat, pătruns de ceeace spunea :

— Dragostea pe care o am acum, niciodată n-o să mă înșele atâta timp cât n-am s-o înșel eu.

— Și totuși aș fi mulțumită să te văd însurat. Mă gândesc că viața pe care o duci nu poate să-i priască unui flăcău tânăr.

Ana a simțit o mare ușurare. Aflase ce voia să afle și n-a mai cârtit împotriva întoarcerii lui Martin care s-a mutat iar cu toți ai săi în casa veche.

Și așa, bietul Lojzicek a trebuit să plece înapoi Ia Hurka. Ana a ocolit privirile lui mustrătoare de parcă s-ar fi simțit vinovată.

ODAIA ÎNTINEREȘTE

Când au venit în casă copiii lui Martin, Ana n-a mai avut răbdare să zacă în pat. Mica Martina nu-i dădea pace deloc, neputând să înțeleagă dece stătea bunica în vârful patului când era ziua-n amiază mare și toți roboteau, Anicika umbla toată ziua deabușilea pe podele. De dimineață, îndată ce o îmbrăca Pepka, Martina se urca în pat la Ana și se apuca s-o. dojenească :

— Șade rușine bunico, eu m-am și îmbrăcat și tu nici sculată nu ești. Și trăgându-i pilota, râdea de ea spunându-i o poezioară hazlie în care era vorba despre păsărelele care s-au trezit demult în timp ce... tu dormi dus, fără rușine.

Atunci Ana se scula, făcea câțiva paşi prin odaie şi mai deretica un pic. După Anul Nou, a spus să-i coboare din pod sacul mare cu pene. Stătea toată ziua şi scărmăna la pene şi între timp le spunea basme nepoatelor, ca să-i tihnească lucrul. Se minuna singură de unde ştia atâtea poveşti, în vreme ce în tinerețe îşi' deşerta repede sacul când le istorisea copiilor ei. Spunea zâmbind :

— Am început să mă prostesc cu vârsta ; încet-încet am să ajung ca Lojzicek. Dar pentru Martina, basmele bunicii erau cele mai frumoase din lume şi se sădeau în inima şi în mintea ei, unde le păstra ca pe nişte comori. Până şi Maria care se făcuse mărişoară nu ştia cum să vină mai repede acasă de la şcoală ca să asculte cu sufletul la gură, poveştile maică-şi.

Când a plecat Vojtech la recrutare, pe drumuri era încă polei iar pe câmpii mai stăruiau ici-colo, nămeți de zăpadă. Mezinul s-a întors tot atât de mândru ca şi frații ceilalți.

— Ei, vedeți ! Patru soldați a crescut tata pe Vejfuk! se lăuda mulțumit bătrânul Jan. Gândeşte-te mamă, ai dat țării noastre patru apărători voinici!

— Da ! trag nădejde că n-o ii niciodată nevoie s-o apere,, a oftat Ana din greu. Cei din munți nu ştiau nimica despre furtuna ce începea să se stârnească dinspre Apus.

Vătăşelul Blaha a cântat până noaptea târziu pentru recruți, în fața curții primarului. Acordeonul lui solipea de nou ce era. Oamenii din sat cântau şi ei şi se prindeau la joc în ogradă. Nu lipseau nici cei de pe Vejfuk, Nu rămăsese acasă decât gospodina bătrână şi a mică, Anicika. Martin juca cu Pepka o polcă săltăreață lângă groapa cu gunoi şi-i zicea din gură de parcă ar fi fost staroste în sat. Când a venit şi Jan, pe care Ana-l trimisese, chipurile, după copii, i-a aruncat-o în brațe pe Pepka.

— învață şi tu să joci, ursule! i-a strigat, şi Jan s-a supus; dansa cu femeia care fusese cândva stăpâna inimii lui şi o călca mereu pe picioare. Martin bătea tactul, plesnind cu putere din palmele lui mari şi aspre.

— Fire-ai al dracului mă, Martine. Nu mi-ar fi moale de mi-ai da o scatoalcă! Tânărul gospodar din casa lui Kryda a chiuit din fundul rărunchilor când Martin i-a luat nevasta la joc şi a început s-o învârte, prin toată ograda, de abia îşi trăgea răsuflarea.

Holteii jucau în fața porții largi şi printre ei era şi Voj- tech, care învârtea cu sârg fetele cunoscute. Codanele mai răsărite jucau în dreptul uşii. În mijlocul lor se afla şi Maria de pe Vejfuk, care o trăgea după ea pe Bojka, fata Manciéi lui Kordula, silind-o să joace.

— Mai bine să ne lăsăm păgubaşe, Mărio, că râde lumea de noi !

Fata, slăbuță, aproape că începuse să plângă şi atunci Maria s-a oprit din joc supărată.

— Pleacă, dacă eşti tâmpită...

Bojka a luat-o la fugă spre casă înghițindu-şi lacrimile, iar Maria, îmbunată deodată, s-a ținut după ea.

— Am glumit şi eu aşa, n-am spus-o cu dinadinsul. A prins-o de umerii ei firavi şi au pornit-o amândouă înapoi, spre capul satului. Te rog, spune-mi că nu eşti supărată pe mine!

— Doar ştii că nu sunt! a suspinat Bojka şi s-a lipit blândă de prietena ei.

— Mi-eşti dragă, numai tu-mi eşti dragă.

Fata Manciéi lui Pazdernik era atât **de** sfioasă că-ţi făcea şi milă. Ţinea mereu capul între umeri de parcă **se** temea să n-o lovească cineva, iar când mergea **îşi** târşea **pi**cioarele uscate încât părea că ar fi avut nişte greutăţi legate de ele. Odată — avea atunci vreo nouă ani — păştea gâş - tele pe izlaz şi împletea coşuleţe din fire lungi de trestie. Degetele ei nu erau însă prea dibace şi se uita cu jind la Maria, care şi isprăvise de împletit un coşuleţ, fiindcă o ajutase una din femeile care stăteau ceva mai încolo pe un hat, mai sus.

— Vino încoace Bojka, lelea lui Blaha o să-ţi arate **şi** ţie! Iar noi o să-i mânăm gâştele la întoarcere, a chemat-o Maria pe tovarăşa ei la joc; iar Bojka se codea să se apropie de femeile care stăteau cu ochii ţintă la ea.

— Ia uitaţi-vă cum merge fetiţa asta, a spus una din

ele.

— Ei da! Are ea mai multe metehne. Chiar de când s-a născut. Vă aduceţi aminte, a zis a doua, iar a treia a mângâiat-o pe păr, miloasă.

— Vai de capul ei. Ce i-ar trebui maică-şi...!

Şi dacă şi-au dat drumul la gură, femeile au început să mai şi ticluiască unele lucruri, fără să bage de seamă că fetiţa deşi părea nepăsătoare şi prinsă de lucrul ei, trăgea cu urechea. Maria, sburdalnică, o chema în zadar să se joace. Auzind câte şi mai câte povesteau femeile despre naşterea ei, Bojka s-a chircit la pământ îngrozită. Dar cine să ia aminte la un copil care n-are minte să le priceapă pe toate!

— Ce ştie ea ce vorbim, a spus dând din cap cea mai guralivă dintre femei, când femeia lui Blaha i-a făcut semn cu cotul.

Dar deodată, Bojkăi **i** s-a făcut lehamite **de** coşuleţul **ei** verde şi a început să-l rupă cu unghiile şi cu dinţii.

— Ce faci acolo, nepricopsite ? a spus nevasta lui Blaha văzând c-o apucase năbădăile. \

— Ia uitaţi-vă, bunătate de coşuleţ şi ea îşi bate joc de el!

— Ei da, copiii ăştia din flori .au tot felul de apucături.

Femeile au început să sporovăiască despre altele şi Bojka s-a dus după prietena ei.

— Am aflat ceva groaznic despre mine. Baba Kordula n-a fost bunica mea, fiindcă eu sunt copil din flori şi n-am avut tată. De-aia a

rnuirit şi o babă de la casa săracilor care a ajutat-o pe mama când m-a născut. Nu ştii, ce-i aia copil din flori?

Maria a ascultat-o cu sufletul la gură şi apoi a chibzuit :

— Trebue să fie o vorbă de ocară, ştii aşa cum ne striga Ondrej al lui Kryda : „Stârpiturile dracului".

— Dar eu sunt copil din flori adevărat! Îți spun că n-am

tată.

— Fugi, de aici! Orice copiii are un tată dacă nu-i moare cum ți-a murit ție. Dair ce vină ai tu că a murit când te-ai născut ? Să ştii că-i adevărat; mi-a spus-o mama şi ea nu minte.

Maria a lămurit repede lucrurile şi nici nu s-a mai gândit pe urmă la asta. Nu tot la fel s-a întâmplat însă cu Bojka. Le-a ținut minte pe toate femeile care au ridicat vălul ce acoperea taina aceea cumplită şi fiindcă i-au otrăvit toată viața strivindu-i-o sub o grea povară, le purta pică, le duşmănea şi încă de departe căuta să le ocolească. Dacă se brodea să-i iasă în cale vreuna dintre ele, o lua la fugă ori îşi găsea un ascunziş, iar când nu avea încotro, se asvârlea cu fața la pământ.

— Copilul ăsta o fi făcut cu vreun tâlhar. Ia uitați-vă numai ce apucături are, vorbeau femeile între ele.

Bojka se schimbase însă şi față de maică-sa.- Se ferea dacă voia s-o sărute, iar când o culca în pat fata ațintea asupra ei o privire întrebătoare ca şi cum ar fi osândit-o fățiş pentru o vină pe care n-o putea desluşi. Altădată, se citea în ochii ei un fel de ură — lucru din ce în ce mai vădit pe măsură ce Bojka se mărea şi venindu-i la ureche tot felul de svonuri, încerca să pătrundă o taină pe lângă care un alt copil ar fi trecut fără să se sinchisească.

Mama Bojkăi suferea cumplit din pricina înstrăinării neaşteptate a fiică-şi. Durerea ei se tălmăcea prin mustrări mute, ou atât mai răscolitoare, mai dureroase, cu cât fata i se părea tot mai împietrită în ura ei neînțeleasă. Bojka n-a avut niciodată curajul să-i pună întrebarea care o muncea atâta. Când s-a lămurit asupra unor lucruri pe care mai înainte nu putea să le priceapă, a început să iscodească din ochi pe fiecare bărbat din sat şi de pe vale. Le căuta privirea şi îe cerceta chipul. Odată, când trecea pe lângă curte a strigat-o chiaburul. Şedea pe o grămadă de bârne lângă gardul ogrăzii şi mersul târşit al fetişcanei firave i-a trezit luarea aminte.

— Bojka, ia vino încoace. Dă o fugă până la Kupecek şi cumpără-mi țigări. A scos din buzunarul vestei două coroane şi i le-a întins fetiței care se uita la el cercetător.

Chiaburul şedea cu picioarele răşchirate, cu trupul aplecat înainte şi cu călcâiele rezemate de o bârnă şi zâmbea binevoitor :

— Da dece mergi aşa strâmbă, fetițo, că doar nu te bate nimeni ? Trebue să umbli frumos, drept!

Bojkăi i s-a tăiat răsuflarea şi un fior i-a săgetat trupul. Şi-a aninat privirile de ochii chiaburului.

„Bl e, doamne dumnezeule ! Să ştii că el e!” Gândul ăsta ţâşni ca un strigăt în mintea ei. Şi-a încleştat degetele ei subţiri în pumnul chiaburului caTe o ţinea de bărbie şi cu o mişcare de pisică şi-a lipit obrazul de al lui.

— Am să ţin mult la dumneavoastră ! Apoi a fugit înspăimântată afară din curte şi în timp ce alerga spre prăvălia lui Kupecek, gândurile ei cântau olar în tact: — Acum ştiu, ştiu că-i el. Acum ştiu cine-i tatăl meu !

— Ia te uită şopârla. Un nod de fată şi de ce-i în stare, a mormăit primarul pe gânduri.

Bătrânul Severin care văzuse pe fereastră întâmplarea a spus cu năduf:

— Mai bine s-ar apuca să muncească, neruşinata !

Din ziua aceea, Bojka era schimbată. Se purta mai frumos

cu maică-sa iar pe primar îl urmărea cu o privire plină de înţeles. Taina însă n-a desvăluit-o nici Măriei deşi dintre fete, la ea ţinea mai mult decât la toate.

Maria şi Bojka au ajuns la troiţa din capul satului unde tăifăsuiau câţiva oameni mai bătrâni. Gospodarul de pe Vej- fuk stătea şi el la taclale cu ceilalţi, uitând că era seară şi că trebuia să dea de mâncare la vite.

Priveau cu toţii ceata gălăgioasă de flăcăi şi îşi aduceau aminte de tinereţe când fuseseră la recrutare. A venit vorba şi de ultimul război mondial care lăsase o umbră în viaţa fiecăruia. Vorbeau de vecinii şi camarazii care rămăseseră însemnaţi şi mai ales de aceia care fuseseră smulşi din mijlocul lor şi ale căror oase putreziseră demult cine ştie pe unde.

Şi pornenindu-i, parcă erau din nou, vreme de o clipă,, împreună. Matej Kryda şi-a adus aminte cât de cumsecade fusese Josef Sojlca. Avea o inimă bună, atât de bifnă pe cât îi era limba de ascuțită. Jan de pe Vejfuk se gândea dacă nu cumva pe atunci învățătorul de la Hurka simțise cumva că se duce la moarte:

— Știți, bietul flăcău umbla tot abătut.

Bătrânul chiabur de la curte a început să povestească des pre băiatul lui mai mic, făcând pomelnicul tuturor virtuților lui.

— Vă spun că Bohuş era mai detreabă decât ăsta, de colo, şi arăta cu degetul spre fiu-său, primarul, care tocmai se ducea la cârciuma lui Kupecek.

— Să nu spui asta, l-a întrerupt chiaburul bătrân din capul de jos al satului.

— Primarul e om bun, iar dacă mai ia şi el câte un păhărel câte odată, să ştii că şi altora le-a plăcut băutura în tinerețe. N-a scăpat prilejul să-l împungă.

— Dacă n-ar fi decât atât. E drept că şi eu beau, dar moşia mea era totdeauna bine gospodărită. El însă vine cu tot felul de parascovenii în casă şi dacă i se scurg ochii după toate fustele, eu nu mai trag nădejde să am un nepot.

După ce le-a destăinuit ce-l seca la inimă, a început să-i tremure bărbia.

În clipa aceea, Bojka a strâns-o de mână pe Maria :

— Hai să plecăm. Nu-mi place moş Severin. Mereu îl cleveteşte pe fiu-său. Şi fetele au luat-o înapoi spre curte.

Când a ajuns Maria acasă era întuneric aproape. Era lu minată la față de bucurie şi-i străluceau ochii. O tara după ea pe Martina care se lăsa greu. A trecut repede prin fața grajdului ca să soape de privirea încruntată a lui taică-său, care tocmai isprăvea de dat nutrețul vitelor, căci întârziase-n sat. A intrat în odaie şi s-a aruncat în brațele maică-şi, mai- mai s-o răstoarne.

— Ho, ho, săllbatico. Mai domoleşte-te puțin, i-a spus Ana drăgăstoasă, uitând s-o mustre pentru zăbavă.

— Of, mamă, ce frumos a fost!

Martina a pârît-o :

— Bunicuțo, Maria a jucat!

Ana s-a uitat puțin mirată la fată :

— Da câți ani ai tu, Maria ?

— Anul ăsta împlinesc paisprezece, a răspuns Maria, apoi bosumflându-se, necăjită: Martinéi iii place să pârască. Doar toţi copiii au jucat.

— Da, dar tu ai jucat între ăi mari, nu se dădea bătută Martina.

— Şi cu cine? s-a hotărît Ana s-o ia din scurt.

— Nu asculta la- ea mamă ! Am jucat cu fraţii. întâi cu Martin, apoi cu Vojtech şi-n urmă .am încercat şi cu Jan, dar mă călca mereu pe picioare.

Când a pomenit de Jan, Ana a zâmbit mulţumită, gân- dindu-se:

„L-a furat şi pe el tinereţea şi veselia ălorlalţi. Ar trebui să se ducă mai des cu flăcăii, l-ar mai desimorţi puţin I"

Şi a început să-şi iscodească fata cum şi ce fel a fost petrecerea.

— Şi Ondrej, ăla frumosul, a vrut să joace cu mine, dar era cherchellit şi nu m-am dus cu el. Doar nu era să joc cu un flăcău beat. Oricum, nici n-am isprăvit încă şcoala. Aşa i-a spus şi Vojtech când a început să strige că vrea să intru lângă el în horă şi ne-a ameninţat că ne arată el la toţi!

Ana s-a întristat:

— Petrecerile astea nu fac de tine. Mai ai timp pentru ele. Minte au avut fraţii tăi să te ducă acolo ? O seamă de gânduri neliniştitoare i s-au scornit maică-şi când şi-a închipuit-o pe Maria, care pentru anii ei era destul de bine împlinită la trup şi ispititoare, alături de Ondrej.

Crescând, băiatul nu-i adusese nicio bucurie lui taică- său, beteagul. Era ce-i drept, un flăcău frumos, ba chiar prea frumos pentru un bărbat. Era aproape ceva neobişnuit în dărnicia cu care natura îi blagoslovise înfăţişarea. Era bine legat, subţire la trup, iar la chip semăna mai mult a fată decât a flăcău. Frumuseţea lui trezea însă unora mai degrabă desgust decât admiraţie.

Cu toate că Matej Kryda a încercat să-l facă să înveţe o meserie, n-a izbutit. Băiatului îi plăcea să schimbe, trecând de la o meserie la alta, dar nicăieri nu făcuse mulţi purici. Sau fugea singur, sau era dat afară ; în cele din urmă i-a venit în ajutor criza. Se împăca de minune cu vremurile ştiind să tragă foloase cu multă dibăcie din orice lucru. Aşa îşi încropise viaţa, schimbându-şi firea şi năravul după împrejurări, fie că voia să petreacă, fie că-şi căuta o căpătuială. Uneori, dacă nu avea alte mijloace, făcea pe muncitorul rămas pe drumuri înduioşând inimile oamenilor de bine din oraşul în care se aciuia şi primea ajutoare. Alteori îl vedeai înhăitat cu feciorii de bani gata, băieţii oamenilor celor mai de vază din oraş. Se lua cu ei şi ducea o viaţă fluşturatică, lipsită de griji şi risipitoare. Se îmbrăca în haine scumpe, bătătoare la ochi şi fără gust, căutând să îmbie privirile unor bărbaţi faţă de care se fandosea ca o muieruşcă. Dar ştia să fie şi altfel, schimbându-se într-un băiat de familie, cumpătat în toate, îmbrăcat cu dichis, cu purtări adese şi care căuta să fie pe placul femeilor.

Ondrej ştia să intre pe sub pielea oamenilor şi îşi alegea „prada" cu pricepere. Lucra ca un bun copoi. Era omul timpului său, care-i punea la îndemână tot felul de mijloace pentru a răzbate în lume. Nici lupta aprigă ce se dădea între partidele politice nu l-a lăsat nepăsător. Ştia să clocotească de mânie ca un om drept, în faţa nedreptăţilor făcute celor flămânzi, în mijlocul cărora era în stare să stârnească furtuna prin cuvântările lui înflăcărate. Chiar în aceeaşi zi, însă, dacă nimerea întraltă tagmă de oameni, ridica osanale eelor bogaţi pentru binefacerile lor, spunând sus şi tare că numai mulţumită lor gloata celor de rând şi neştiutori, a pârliţilor, n-a murit încă de foame.

„Isteţ băiat! Când s-o mai potoli o să ajungă departe", a spus odată despre ei domnul deputat, care cândva voise să-l îndatoreze pe Vojtech găsindu-i de lucru.

Niciunul dintre locuitorii din Lhotka nu ştia prea bine din ce trăieşte Ondrej. Rareori se arăta prin sat la el, deobi- cei numai atunci când în oraş îl frigea pământul la tălpi. Şi deseori se întâmplau încurcături dintrastea, cu atât mai des cu cât se băga mai adânc în tot felul de treburi îndoielnice. Nu voia să ştie că fiecare fel de viaţă are greutăţile lui.

Cu prilejul recrutării a stat la taică-său şi ^neavând altceva de făcut îşi petrecea tot timpul la cârciuma lui Kupe- cek unde pe lângă gospodina care îmbătrânise acum, trebăluia şi o fetişcană svăpăiată. Ondrej o zăpăcise cu purtarea şi dărnicia lui. Fermecată, drăcuşorul de fată i-a spus „frumosul", şi după ea şi ceilalţi săteni, aşa că asta i-a rămas porecla.

Când a auzit Ana că la recrutare Ondrej n-a fost socotit bun de militărie, a oftat desamăgită :

„Credeam că măcar armata o să-l îndrepte.” Mai târziu şi-a dat seama că nici cea mai aspră pedeapsă nu-l putea îndrepta pe Ondrej.

cele doua nurori

Când a început munca la câmp, Pepka a plecat să mai câştige ceva bani, aşa că Ana a rămas iar să vadă de casă ; avea mai multă treabă decât înainte, căci acum trebuia să aibă grijă şi de copii. Martina, care împlinea cinci ani, era sălbatică şi încăpăţânată cum fusese taieă-său odinioară, iar Anicika, o bondoacă de doi ani, se încurca mereu printre picioarele bunicii, o trăgea de rochie şi-i cerea nerăbdătoare de mâncare. Aşa şi Jan când era mic, mereu i-era foame.

— Tot ce-a iost se mai întoarce odată, spunea Ana amin- tindu-şi de anii de demult, când băieţii ei erau mici şi aveau aceleaşi deprinderi cu nepoatele ei de acum.

Martina, care toată ziua hoinărea, era leit taică-său ca fire. Abia aştepta prilejul să scape de sub ochii bunicii. Mereu îşi îndrepta paşii spre împărăţia visurilor ei, pădurea bătrână, pe care o cutreiera însoţită de Alik, câinele credincios, acum prăpădit şi el din pricina vârstei. Mai în fiece zi o necăjea pe Ana cu cine ştie ce altă năzdrăvănie. Taică-său, Martin, râdea însă mulţumit.

— Asta dovedeşte că maică-sa trebuia să fi făcut un băiat.

Vara, a venit şi Vaţlav cu Milka, în concediu. Asta aducea o schimbare în casa veohe. Vaţlav a dat jos din pod patul de fier vopsit în alb şi l-a aşezat, pentru Milka, în odaie cu atâta grijă, că Ana s-a minunat în sinea ei. Seara s-a urcat cu fraţii lui în pod. „Nicăieri până acum n-am dormit atât de bine ca la noi în fân”, a spus a doua zi dimineaţa şi Ana a căutat să-şi ascundă zâmbetul neîncrezător.

Se cunoştea că Vaţlav ducea o viaţă înlesnită şi paşnică. Nevastă-sa se simţea puţin stingherită de faptul că prea căuta să-i intre în voie şi de grija cu care o înconjura.

— E un copil mare! încerca să-l acopere faţă de soa-

■nHHHBni^HHII^^BHI

cră^sa, neştiind cum îi câştiga cu asta inima şi cât de recu- noscătoare-i era Ana. Milka, liniştită şi blândă de felul ei, era tot atât de drăguţă şi săritoare ca pe vremea când nu se măritase încă. iar sarcina — căci aştepta pe curând un copil — o făcea parcă mai frumoasă.

Ana a băgat de seamă că Pepka, deşi cu câţiva ani mai mică decât Milka părea îmbătrânită din pricina muncii şi a celor două naşteri grele şi căta cu ochi duşmănoşi la cum- nată-sa. Şi ea era însărcinată dar faţa ei pătată toată, avea parcă pistrui din pricina soarelui de vară. Martin îi spunea în glumă :

— Eşti ca bălţata noastră ! şi nu-şi dădea deloc seama cât de bădăran era. Ba chiar se mira de ciuda care o apuca pe Pepka, mai-mai să se înnăbuşe când bărbatu-său glumea aşa cu ea.

În timp ce Miilka îşi aşeza lucrurile cu care venise, Pepka număra cu necaz câte rochii de vară avea cumnată-sa. Şi-a uşurat năduful zicând :

— Munceşte omul ca un bou şi tot n-are o sdreanţă de pus pe el!

— Care rochie îţi place mai mult, Pepka ?

Femeia a suspinat cu alean auzind întrebarea Milkăi.

— Asta cu maci.

— Ia-o tu. E prea înflorată pentru mine. Ţie însă o să-ţi vină bine.

Pepka a luat rochia şi a aruncat-o nepăsătoare pe pat.

Ana se bucura văzând câtă grijă avea Milka de lucrurile ei şi de ale lui Vaţlav. Aşeza cu băgare de seamă hainele pe umeraşe şi le agăţa în dullap, iar rufele ie punea în ladă. Prinzând privirea desnădăjduită cu care se uita la rochia a:s- vârlită de Pepka pe pat, la întâmplare, s-a grăbit să spună ca şi cum s-ar fi simţit ea vinovată.

— O aşez eu, că Pepka n-are vreme, şi a băgat în du lap rochia de mătase înflorată.

Pepka nu era mulţumită cu soarta ei. Adesea stătea bosumflată şi căuta ceartă cu lumânarea, luându-se la harţă cu Martin care dealtfel nu era prea blând cu ea : simţea o plăcere când putea s-o necăjească. Pepka vedea ce bine trăieşte Vaţlav cu Milka şi de ciudă se înrăise, se făcuse o femeie cârcotaşă, care învenina amarul ei şi viaţa celorlalţi.

În faptul zorilor, toată familia s-a dus pe culme sa secere lanul de grâu. După ce a isprăvit treburile mai grabnice din gospodărie, Ana a lăsat-o pe Milka să gătească mâncarea şi să îngrijească de copii şi a plecat şi ea după ceilalţi. N-a mai tăiat drumul peste Skalka, deşi locul acesta îi era şi acum cel mai drag. Inima o cam lăsa şi răsufla greu la urcuşul coastei, deşi mergea pieziş, deaceea a luat-o pe cărarea de peste câmp, care se depăna domol pe sub pădure. Şi-a tras năframa peste ochi ca să-şi apere faţa de arşiţa soarelui, iar saboţii care atârnau greu i-a luat în mână. Praful călduţ de pe potecuţă era moale şi plăcut pentru tălpile goale care se Fereau grijuliu din drumul furnicilor grăbite. Bâzâitul gâzelor şi cântecul ciocârliei, sus, deasupra capului ei, îi legănau gândurile Anei şi i le Învăluiau într-o mulţumire paşnică şi în acea recunoştinţă pe care o poartă vieţii doar oamenii ce i-au pătruns înţelesul, rosturile.

Când a ajuns la cotitura de unde se zărea lanul şi pe ai săi la lucru, s-a oprit să-şi tragă suflarea. Simţea o adâncă mândrie văzându-şi feciorii voinici. Munceau cu atâta râvnă şi uşurinţă de parcă tot ce făceau n-ar fi fost decât un joc cu care le plăcea să-şi petreacă timpul. Martin era în fruntea rândului. Reteza spicele de grâu cu mişcări hotărîte. Sta tura lui mândră părea a unui stăpânilor care vrea să supună lumea. În urma lui, Pepka strângea spicele secerate făcân- du-le snopi, însă abia izbutea să se

ţină după el. Apoi venea Vojtech care secera brazda următoare. Deşi nu avea puterea lui Martin, muncea totuşi cinstit şi cu grijă.. Se oprea doar din când în când ca să îndrepte spicele culcate şi atunci se uita la brazda cosită de el care deşi nu era atât de lată ca aceea a lui Martin, era retezată de jos lăsând miriştea ca peria, aşa cum îi plăcea bătrânului gospodar care strângea după el grâul în snopi. îmbrăcat ou pantaloni scurţi, Vaţlav îşi lăsa la vedere trupul bronzat de atlet să-l ardă şi mai tare soarele. Lega şi căra snopii alergând peste mirişte sprinten şi repede ca pe un teren de foot-ball. Cu tot zorul, mai găsea vreme s-o necăjească pe Maria, încălzită, care sucea snopii să stea în picioare luându-se cu el la întrecere în iuţeală.

Incet-încet Ana se apropia de lan, gândindu-se că niciunul dintre feciorii ei nu avea picioare atât de frumoase şi de puternice ca Vaţlav. Văzând-o pe câmp, băiatul i-a strigat îngrijorat :

-- Cum de-o lăsaşi, mamă, pe Milka singură acasă ? E atâta treabă de făcut şi mai sunt şi diavolii aceia de copii.

— Las-că n-o să-i strice cucoanei dacă s-o mai apuca şi ea să muncească puţin, l-a împuns Pepka, pusă pe ceartă.

— Fii pe pace, Vatlav, am pregătit tot ce trebue pentru nevastă-ta aş-a ca să nu aibă prea multă bătaie de cap.

Martin sfârşise rândul şi întoircându-se cu coasa pe umăr, a trecut pe lângă Pepka. S-a aplecat să adune nişte spice răzUeţite şi i le-a pus în braţe lângă celelalte. Fără să vrea î-a atins pielea încinsă, arsă de soare şi mirosind a sudoare şi a grâne coapte. Atingerea asta a făcut să scapere în el scânteia dorinţei.

— Nu ridica atâta greutate fată, i-a spus cu un glas răguşit, caire ascundea cu -totul altceva.

Altădată, Pepka ar fi fost fericită şi înfiorată de plăcere, -şi-ar fi arătat îndată setea pe care i-o stârnea apropierea bărbatului cu sânge iute în vine. De -astă dată însă mângâierile lui Martin au scos-o din fire. S-a îndreptat din şale şi şi-a măsurat bărbatul ou o privire furioasă :

— Nu mă atinge sălba-ticule ! Robesc ca o vită şi nimeni nu -se întreabă dacă am destulă -putere pentru munca asta, acum când port un copil în pântece. Toţi tremură numai pentru ea, pentru cucoana delà oraş!

Cuvintele ei pline de ciudă şi de venin au căzut ca un trăznet în ianul de grâu. Toţi au încremenit de spaimă. Vaţ- lav s-a desmeticit -primul. A dat drumul printre dinţi răsuflării încinse lăsând să se audă un şuierat. Sgomotul ăsta l-a trezit şi pe Martin, din adormirea dragostei. Şi-a şters sudoarea ce-i şiroia pe gât, usturătoare şi -simţind pe piept o înţepătură -de ţânţar şi-a ridicat palma şi s-a plesnit cu putere în locul acela. Gâza a scăpat la timp şi sbura acum îo jurul lui Martin aţâţându-l cu bâzâitul ei. S-a uitat atunci la Pepka, pricina tuturor acestor necazuri, şi a ţipat mânios :

— Adică aşa te porţi tu cu mine, scorpie ! A ridicat din nou palma, iar Pepka fără să vrea şi-a încovoiat spinarea în aşteptarea Hoviturii care n-a mai venit.

— Ai prea mult foc în vine şi asta nu-i totdeauna spre binele celor tineri. Nu poţi şti niciodată cum se iscă pârjolul. Glasul mângâietor al maică-şi îi ostoia mânia iar degetele ei strâmbe se agăţaseră de braţul lui. Uiţi că soţia ta e blagoslovită cu un prunc. Iar după mustrarea făcută cu un glas înnăbuşit, i-a spus tare: Dă zor şi apucă-te de un rând nou, Martine! Vireau să strâng eu spicele după tine ca să se mai odihnească Pepka. A scos apoi din buzunaTul de la spate al fustei un pumn de cireş© şi le-a pus în palma nevestei lui Martin. Du-te de mai' stai ia umbră !

Pepka, încurcată, s-a împotrivit cu hotărîre:

— Lasă, lasă ! Am să lucrez tot eu mai departe.

— Cred că-ţi place să munceşti. Dar eu ştiu de la mine cât te împovărează sarcina când eşti nevoită să te mişti. Şi apoi, fătul nostru, Vojacik ăl mic, trefoue să se nască la sorocul lui.

Ana a vrut să încheie cu o glumă întâmplarea asta neplăcută şi a ¡dus-o cu sila pe noră-sa ce se lăsa greu, sub măceşul de pe hat. Apoi a strâns spicele după Martin până când clopotul din turla bisericii le-a dat de ştire cosaşilor că e amiaz.

Cu toate că Ana risipise furtuna, printre ai săi nu s-a mai întors vremea frumoasă. Iar seara, când s-au înapoiat cu toţii de la câmp, Martin nu a mai luat-o pe nevastă-sa de mijloc ca unul ce-i era stăpân, ci s-a vârît în mijlocul pâlcului pe care-l alcătuiau fraţii, tatăl şi sora lui. Ana mergea cu Pepka după şi şi asculta .ce vorbeau. Martin şi Vaţlav se lăudau care mai de care cu puterea lui, Martin se fălea în gura mare :

— Şi un taur înfuriat aş domoli cu mâinile mele. Auzin- du-l, Ana i-a întors vorba în sinea ei, gândindu-se cu amărăciune :

„Mai bine ai fi mai isteţ şi ai şti să spulberi necazurile nevestei tale."

În duminica următoare, la amiaz, Vaţlav a plecat în oraş la un match de foot-ball. Ceilalţi de pe Vejfuk au plecat fiecare unde-l trăgea inima. Bărbaţii în sat, în faţa casei primarului, să asculte radio, Maria la prietenele ei, iar Miika şi Pepka s-au întins pe iarbă în livadă. Ana s-a dus cu copiii pe Skalka. S-a aşezat pe locul unde-i plăcea ei să stea, sub pinul singuratic, cu gândul să-şi păzească nepoatele. Dar oboseala şi zăduful verii au făout-o să aţipească. Când s-a trezit, soarele era deasupra pădurii. I-a trebuit o clipă până să se scuture de buimăceala somnului. A început apoi să umble prin pădure chemând fetiţele care, văzând că bunica adormise, plecaseră devale.

Ana a coborît până-n marginea livezii, pe Vejfuk; zărin- ***256***

du-şi nepoatele care se jucau pe coastă, a stat o clipă locului să le privească. Apoi mergând la vale, încet, pe lângă gardul scund a auzit cum vorbeau nurorile între ele. Fără să vrea s-a oprit.

Cu un glais plin de obidă, Pepka se răfuia cu toată lumea.

— Aş ii putut nimeri mult mai bine. îmi vine să „plâng când mă gândesc ce viaţă aş ii dus acum, dacă rămâneam la unchiu-meu, că era om avut. Dar nu mi-a dat pace Martin şi bătrâna. Ea m-a adus aici, încă înainte de nuntă...

— Cred că mama caută să facă întotdeauna numai ce socotește că se cade şi este spre binele tuturor.

Ana nici n-avea nevoie să vadă faţa Milkăi. Glasul îi amintea de ochii ei, liniştiţi şi blânzi, ochii unei fiinţe împăcate cu viaţa.

— Ei da, încearcă, dar numai pentru ea şi ai săi. De alţii nici că se sinchiseşte. E tare a dracului. Când umbla Martin după mine, ea se uita cu jind la averea lui unchiu- meu. Şi cu tine şi-a făcut ea o socoteală. Să nu crezi că s-ar fi învoit ca fecioru-său să ia o femeie urîtă, dacă fata n'$r fi câştigat binişor. A fost încântată că odorul ei, care e boieros nevoie mare, o să trăiască bine. Pepka n-a scăpat prilejul — şi se simţea că-i mulţumită de asta — să fie mojică şi veninoasă faţă de cumnată-sa mai norocoasă, care vorbea cu un glas obosit' şi tărăgănat.

Ana s-a întors la marginea pădurii, iar de acolo, făcând un ocol, a luat-o înapoi la deal să-şi caute nepoatele. Inima ei era plină de amărăciune.

„Omul nu ştie niciodată dinainte când greşeşte", şi-a spus întristată, în timp ce i se depănau în minte atâtea şi atâtea lucruri pe care le făcuse numai cu gând bun.

Din ziua aceea, trecea pe lângă nurorile ei ca un om care îşi simte cugetul împovărat... A răsuflat uşurată când Vaţlav a plecat cu Milka la ei acasă, în oraş.

ŞI MEZINUL PĂRĂSEŞTE CASA

În toamnă a plecat şi Vojtech la armată. Ana l-a petrecut, mergând alături de el pe cărăruia îngustă, bătătorită, ce străbătea pădurea dinspre răsărit; tăcea încovoiată sub povara gândurilor triste în preajma despărţirii de cel mai drag copil al ei. Gândurile astea abia îndrăzneau să se înfiripe în mintea ei şi totuşi parcă avea o piatră pe inimă. îşi spunea că de aci încolo n-o să-l mai aibă pe fiu-său lângă ea, că n-o să-şi mai lase, cum făcea adesea înainte, capul cărunt pe umărul lui şi nici n-o să-şi mai petreacă degetele priin părul

lui des.........Nu mă gândesc decât la mine şi o mamă bună nu

trebue să fie aşa", se judeca singură căutând să se scuture de gânduri ca să poată pricepe ce spunea fiu-său.

— încă nu mi-am plătit, mamă, datoria pe care o am la voi, dar când m-oi întoarce să ştii că n-am să mai zăbovesc cu ea. Cred că până atunci s-or mai schimba lucrurile şi mi-oi găsi şi eu o* slujbă.

— Fă biine şi nu mai pomeni de asta ! Ce tot îmi cânţi că mi-ai fi dator mie şi lui taică-tău ! O singură datorie ai faţă de noi : să fii mereu om bun şi de folos în viaţă. Iar de vrei să-mi dovedeşti recunoştinţa, asta să faci: când te-i întoarce din armată să-ţi găseşti de lucru, să te însori şi să faci copii. Că doar şi eu mă bucur să am nepoţi. Ana încerca să-şi alunge gândurile triste şi totodată voia să-i arate că nu-i cere prea mult.

La despărţire, Vojteeh a strâns-o tare în braţe şi nu se îndura să se desprindă de ea.

— De unde iei tu atâta bunătate mamă ? şoptea el cu dragoste şi îşi stăpânea lacrimile căci „un bărbat”, zice-se, nu , se cade să plângă.

Ana a rămas în mijlocul cărăruii din pădure, în locul unde îşi luaseră rămas bun şi se uita după el cu inima strânsă.

„Aici, pe Vejfuk nu făcea de el. Acum o să cunoască altă lume. Dar lumea asta o să mi-l fure...” Era încredinţată că odată cu ziua asta se sfârşeşte un crâmpei liniştit şi luminos din viaţa ei, pentrucă trebuise să pornească în lume pe fiul de care se legase cu toată inima...

Pentru întâia oară, în dragostea ei, nu se gândea decât l-a sine.

Niciodată până atunci nu simţise Ana atât de dureros povara anilor.

„Sunt o păcătoasă de babă de care toţi se lovesc!” se mânia pe ea însăşi când o sâcâiau ţipetele copiilor şi nu mai avea răbdare să împace desele certuri dintre tineri. „În loc să-şi vadă de altele, toată ziuilica se ceartă”, îşi zicea nemulţumită şi nu ştia cum să plece de acasă atunci când Martin şi Pepka se luau la ceartă. Era mereu cu ochii pe noră-sa care<jâăsa toate vraişte şi nu mai căuta să treacă cu vederea peste felul cum umbla Pepka cu lucrurile, fără pic de grijă.

Pepka era într-adevăr o femeie fără spor la treabă. Mereu nemulţumită, îşi dorea tot lucruri noi, iar când le avea nu ştia să le păstreze. Când, de pildă, se întorcea duminica seara din sat, nu se mai obosea să-şi scoată rochia, ci nepă- sătoare, scălda copiii sau dădea ajutor la adăpatul vitelor; nu se sinchisea că o boţeşte sau o murdăreşte. Alteori, intra cu pantofii albi, de pânză, în coteţul porcilor sau lepăda, fără să-i mai cârpească, ciorapii noi pe care, cohorînd în pivniţă, îi agăţase într-un cui. Aşa se întâmpla că deşi nu ducea lipsă de bulendre, n-avea nimic mai acătării. Martin ar fi umblat şi el cu pantalonii stropiţi de noroi, cu haina plină de praf şi fără nasturi la cămaşă, dacă maică-sa nu i-ar fi ţinut lucrurile în bună rânduială.

înainte vreme, Ana nu s-ar fi înjosit să-şi strice gura clevetind,. ci căuta să îndrepte ea greşelile altora. Acum însă, se plângea adesea omului ei:

— Mi se încreţeşte pielea când văd cum ţine gospodăria, îmi vine să-mi iau lumea-n cap, i-a spus într-o zi, deşi ştia că nu era tocmai aşa.

Asta s-a întâmplat îin zilele cele mai păcătoase, pe vremea când apucase să treacă pragul bătrâneţii, după care, bătrâneţea cumpătată şi lină a pus stăpânire temeinică pe trupul ei.

După ce Pepka a născut cea de-a treia fetiţă pe care au botezat-o Jana, s-a trezit din nou în Ana gospodina bună şi săritoare. A îngrijit-o cu răbdare pe noră în timpul lehuziei, s-a străduit să ţină în trupul slăbănog al copilului pâlpâirile vieţii, şi l-ia judecat aspru pe Martin care era necăjit că nu avuseseră un băiat.

— Pepka e atât .de afurisită, că e-n stare să toarne la fete, numai aşa, să-mi facă în ciudă.

— Cată de vezi şi părţile bune ale femeii tale care se chimie atâta ca să-ţi dăruiască ţie copii. Şi dă-ţi seama ce urît vorbeşti cu ea. Eu şi ¡cu taică-tău ne-am bucurat de fiece copil pe care-l aveam. Ştia că şi bătrânul Jan şi-ar fi dorit un nepot -şi i-a spus şi lui : Mai bine să ai în casă zece fete cuminţi decât un băiat zurbagiu. Şi ¡apoi, femeile fac tot atât cât şi bărbaţii.

Iar dacă din când în când mai avea câte o nemulţumire din partea a lor săi, o alunga repede.

La începutul ilui Februarie a venit o veste bună delă oraş: Vaţlav ¡avea un băiat. ¡Părinţii, fericiţi, o rugau pe bunică să vină la ei pentru câteva zile. Ana se pregătea deci de plecare. Pepka se uita cu ochi haini la fiece lucruşor pe care Ana voia să-l ducă în dar şi limba ei ascuţită nu mai avea odihnă :

— Ei au acolo de toate, ce să facă cu colacii dumitale ?

— Ba Milka, aşa cum o cunosc eu, o să se bucure. Soacra nu se dădea bătută şi atunci nora se agăţa de ea.

— Dai zor să pleci că acolo trăieşti mai bine.

— Mă grăbesc să le fiu ide folos. Dar de stat, n-am să stau mult. Ştiu eu unde-i mai multă nevoie de mine.

În cele câteva zile petrecute acolo, Ana şi-a dat seama cum stau lucrurile în casa celui de al doilea fecior al ei. O bucura liniştea şi înlesnirea pe care ştiuse s-o aducă în căminul ei Milka. Pruncul îi stârnise un simţimânt ciudat de mirare. II liua gingaş şi cu multă grijă în mâinile ei noduroase, iar când mama lui i-a spus că e leit taică-său, a încercat, dar fără folos, să găsească vreo asemănare între el şi fecioru-său. Dolofanul a fost botezat Miloslav, căci Vaţlav a ţinut morţiş să poarte numele nevesti-şi. Ana ¡însă era încredinţată că de fapt lui Vaţlav îi suina mai bine numele ăsta decât cele pe care le dăduse ea băieţilor.

— Nu-i numele totul, ci firea omului, a spus liniştită Ana, când a băgat de seamă că Milka se uita la ea îngrijorată. N-a lăsat să se vadă că hotărîrea fiului ei o amărîse un pic, mai cu seamă din pricina lui Jan tatăl.

Cu toate că se simţea foarte bine la ei, n-a zăbovit prea mult. Simţea că o trage ceva spre casă, spre munca şi îndatoririle ei, spre cei oare aveau mai multă nevoie de ea.

ANA E INTAMPINATA CU DRAGOSTE

Casa de pe Vejfuk parcă s-a luminat când s-a întors Ana după câteva zile. Maria i-a strigat de departe, de pe Icoastă:

— Mamă, altădată nu te mai las să pleci nicăieri. Nu mai vreau să rămân singură cu Pepka, iar Martina şi Ani- cika, de bucurie, erau gata s-o lînnăbuşe cu dragostea lor.

— Ce bună eşti tu, mamă-mare, că te-ai întors ! se linguşea A-nicika. Mama m-a speriat că n-o să mai vii înapoi, dar eu tot n-am crezut-o.

Martina s-a urcat pe masă şi s-a uitat' în punga de pai împletit a bunicii :

— Ce ne-ai adus mam-mare?

Mai întâi, Ana a mustrat-o pe nepoată :

— Dece te sui, Martino, cu picioarele pe masa unde pun pâinea ? apoi a început să scoată darurile sărăcuţe pe care le adusese.

Martina care mergea la şcoală, a primit un penar de lemn cu chenare frumoase, pentru toc şi creioane, iar Ani- eika se uita fermecată la păpuşa pe care Ana o cususe cu ■ajutorul Milkăi din tot felul de petice. La oraş, Ana -avusese destul răgaz, lucru ce nu i se întâmplase niciodată pe Vejfuk, aşa încât fusese bucuroasă că găsise ceva de făcut. Se gândea cu un zâmbet:

„O căpăta şi Anicika un dar şi încă fără nicio cheltuială”.

A adus şi nişte petice de pânză înflorată, rămăşiţe de la rochiile Milkăi şi le-a făgăduit nepoatelor că le va coase hăinuţe pentru păpuşi. N-a uitat nici pe gândăcelul de Jana, care era bolnavă. Sfârcul de cauciuc şi sticla gradată, pe care 1^-a despachetat dintr-o foiţă, erau pentru ea.

Maria s-a şi îmbrăcat cu rochiţa croită dintr-o rochie de-a Milkăi, iar Pepka a încercat cum îi vin nişte şorţuri noi şi i-a mărturisit soacră-şi:

— Parcă eram fără mâini în lipsa dumitiale.

Martin a zâmbit mulţumit când i-a dat una dintre cravatele lui Vaţlav şi luând în glumă un glas aspru i-a spus :

— Să-ţi iei gândul de la plimbare de aci încolo. Altminteri, trebue să-i facem vânt şi Pepkăi de acasă.

Tata Jan a fost mişcat de darul pe care-l adusese — trei batiste mari albastre — şi a strâns. mâna nevesti-şi.

— N-aş putea să trăiesc -aici -fără tine. Era un lucru de care îşi dăduse bine seama în cele câteva zile de despărţire silită.

Şi în sfârşit, în mâinile Anei s-a ivit un cornet mare.

— Astea sunt pentru voi trei, şi i-a dat Măriei să-l împartă.

— Ia uite, alune americane, au făcut nişte ochi mari copiii, şi Martina s-a şi grăbit să laude darul :

— Şi sunt mai multe ca ale pe care le aduoe deobicei unchiul Jan.

Alunele americane erau bucuria fetiţelor şi de câte ori lua leafa Jan le aducea de la oraş asemenea bunătăţi. Maria a deşertat pe masă cornetul mare trimis de Vaţlav şi a împărţit alunele cinstit, una câte una, în trei grămăjoare cam de aceeaşi mărime. Martina n-o slăbea din ochi şi

nici nu apucase să isprăvească împărțitul că s-a și repezit să aleagă: o grămăjoară în care i s-a părut că sunt cele mai multe.

— Mam-mare, Maria umblă cu înșelătorii ! a strigat Martina când Maria a aruncat peste moșinoiul ei o alună mai mică.

— Atunci împarte-le singură ! s-a sbârlit Maria cea dreaptă și a plecat de la masă încrețind din buze: Martina totdeauna-i nemulțumită, și știe doar că niciodată nu-mi mănânc singură partea !

Maria era aproape de cincisprezece ani și avea o inimă bună. Când împărțea alunele, făcea parte dreaptă pentru toți, chiar și pentru cei mari, iar ce mai rămânea era tainul ei și al maică-și, pe din două, deși știa dinainte că maică-sa îi va da înapoi partea ei plângându-se că nu le poate mânca din pricina dinților. Ana trecuse de cincizeci de ani, dar mai avea încă destui dinți sănătoși și[1] frumoși de putea să le facă-n ciudă și celor tineri.

— Mamă, vino să vezi și dumneata că le-am împărțit cinstit! 0

Ana s-a apropiat, și-a strâns sub bărbie nodul basmalei; și s-a uitat la grămăjoarele de pe masă :

— Martino, să știi că .altădată n-ai să mai capeți nimic •și o să te uiți la ceilalți cum mănâncă. Numai așa o să te învățăm minte să nu mai iii apucătoare, i-a spus ea cu asprime și a rugat-o pe Maria să isprăvească împărțeala.

Martina a tăcut mâlc, dar aștepta cu nerăbdare să vadă -ce va face Maria ou ultimele două alune dintre care una era mai mică. Maria le-a cojit. Martina nici nu mai sufla măcar -și abia după ce a căpătat jumătate din miezul lor iar cealaltă jumătate- Anicika, a suspinat ușurată. Când Maria a întrebat-o dacă-i mulțumită, și-a lăsat capul în jos rușinată.

— îmi pare bine că sunt iar cu voi, a mărturisit Ana, legănând în brațe perna roșie cu nepoțica ce scâncea și privind la harababura din odaie, care iîn lipsa ei fusese dereticată pe apucate. Oricât berechet ar găsi omul în lume, tot acasă-i mai bine, chiar când nu pune-n gură decât cartofi și pâine neagră.

Vara, în timp ce Pepka se plângea că-i frântă de oboseală și o durea peste tot, Anei i se părea că-și mai recăpătase ceva din puterea de altădată. Nu mai avea atât de des .amețeli și-i pierise și simțimântul acela apăsător care o cuprindea uneori când i se părea că i s-au oprit bătăile inimii. '.Fața ei însă era brăzdată de mai multe sbârcituri ca înainte, iar părul mai cu ^seamă la tâmple îi albise repede. Știa acum -că trecuse peste vârsta primejdioasă care la ea ținuse câțiva . anii.

Simțimântul ce o lega acum de bătrânul Jan era o dragoste blândă, lină și tăcută, dar cu atât mai puternică. Și el stătea acum mai mult lângă ea, cum stătuse și altădată, în primii ani ai căsniciei lor. În după-amiezile de duminica tot mai des se însoțeau pe Skalka și rămâneau acolo ceasuri întregi amândoi. Ana care nu putea să stea niciodată degeaba ■și chiar și acolo își lua ceva de împletit sau de cusut, uitân- du-se la mâinile omului ei așezate pe genunchii osoși, băgase de seamă că tremurau tot mai tare.

— Nici n-ai zice că am fost şi noi odată tineri, a suspinat Jan când într-o zi a trecut pe lângă ei un pâl£ de tineri gălăgioşi. Fetele sburdau săltând uşor ca la horă, prin poieniţa cu pământul vălurit, iar flăcăii frământau cu picioarele .iarba scundă plină de buruieni, bucuria lor. încă multă vreme diupă ce se făcuseră nevăzuţi în pădure se mai auzea dintr-acolo râsul lor sglobiu şi tereremurile cântecelor.

— Aducerile aminte învie în noi tinereţea şi ne face să; trăim iar tot ce am trăit frumos împreună, a zâmbit Ana şi: a mângâiat blând mâna vânjoasă a lui Jan.

DESPĂRŢIREA DE VOJTECH

Cu câteva zile înainte de Crăciun, Anei i se părea că inima ei ostenită începe să bată iar ca-n tinereţe. Alerga harnică de colo-colo, mereu grăbită şi parcă tot speriată că a uitat ceva, că n-a făcut tot ce-şi pusese-n gând ca să prăz- nuiască cât mai frumos zilele astea aşteptate cu atâta dor. Ea, gospodina chibzuită pe care nevoia o învăţase să răsucească de câteva ori în palmă fiecare gologan înainte de a-l cheltui, îşi frământa mintea cu o mulţime de socoteli şi fiindcă nu le dădea de rost, •ajunsese risipitoare numai de dragul a lor săi ca să aibă parte de un Crăciun plăcut şi Îmbelşugat. Parcă simţea că va fi ultimul Crăciun liniştit şi fericit...

A pregătit daruri pentru fiecare. Lui, Vojtech, sufletul ei, îi făcuse câteva batiste; în colţul fiecăreia Maria desenase câte un monogram pe care apoi, seri dearând-ul, le-au cusut împreună.

Pe Ana o dureau ochii de atâta migală, dar inima îi fremăta de bucurie văzând că ieşise un lucru meşteşugit. Toată casa s-a minunat de iscusinţa ei.

„Niciodată până acum n-am făcut cuiva un dar atât de- frumos”, şi-a spus Ana mulţumită şi se bucura că-l va vedea iar pe mezin, care de mai biine de un an era la militărie în Slovacia. Urma să se libereze din armată în primăvară, dar spre mâhnirea maică-şi i-a dat de veste că serviciul contingentului său va fi prelungit şi că deaceea o să capete, doar de Crăciun, câteva zile concediu. Scrisoarea lui a întristat-o pe Ana :

— De unde mai veniră şi cu asta ? Parcă n-ar ajunge optsprezece luni ! Când o să-şi mai facă şi Vojtech vreun rost:, în viaţă ? Până atunci uită tot ce a învăţat.

Jan a mai pus şi el paie peste foc :

— Trebue să fie ceva la mijloc de au luat măsura asta.

Câteva zile înainte de Crăciun, femeile au făcut prăjituri, au curăţat şi au dereticat prin casă, iar în ajun, Ana a încins cuptorul să coacă cozonacii bine crescuţi şi turtele îmbietoare. Maria, ajutată de copii, a cărat un brad înalt. A scos din ladă cutia frumoasă de bomboane pe care o adusese Vaţ- lav maică-şi când fusese bolnavă, a pus în ea batistele călcate cu grijă şi a împachetat-o legând-o cu arnici roşu. îndată după masă a plecat cu copiii să-l întâmpine pe Vojtech.

Ana aştepta înfrigurată şi dacă nu i-ar fi fost ruşine de ceilalţi ar fi fugit şi ea după ei, atât era de nerăbdătoare să-şi vadă feciorul. Tot ce a mai făcut în jumătatea de ceas cât a trebuit să adaste n-a avut niciuin

spor. Ieşea mereu în prag sau îşi arunca ochii pe fereastră, iar când şi-a zărit feciorul înalt şi voinic, iviodu-se din pădure cu copiii strânşi în jurul lui, i-a ieşit în fugă înainte, clămpănind cu saboţii grei ai lui Martin şi poticnindu-se printre bulgării de zăpadă îngheţată din cale. Zărind de departe o femeie, Vojtech a recu- noscut-o pe maică-sa şi a luat-o înaintea copiilor. Glasul vesel cu care a strigat-o întâi, şi care apoi s-a prefăcut în şoaptă domoală, parcă i-ar fi desmierdat inima strivită de atâta fericire:

— Mamă, măicuţa mea ! I-a şters cu degetele lacrimile de pe obrajii sbârciţi, spunându-i: Lasă, nu mai plânge !

— Sunt atât de fericită, Vojtech, că eşti iar acasă 1 Nu ştiu cine m-ar putea înţelege. Cred că numai o mamă. Ana a suspinat şi şi-a lăsat capul pe pieptul fiului ei.

Să tot fi trecut un ceas de când Vojtech era în odaie, până s-a desmeticit Ana şi şi-a dat seama cât de mult se schimbase feciorul ei. Era mai bărbat. Mai lat.în umeri, se ţinea drept şi avea un mers strunit, soldăţesc. La chip semăna acum cu Vaţlav dar pe faţa lui se citea mai multă hotărîre :şi temeinicie. Până şi glasul lui limpede, care semăna cu al lui Jan, arăta că milităria îi prinsese bine.

Martin a recunoscut şi el asta şi mândru de frate-său l-a lăudat:

— Ar trebui să te reangajezi, Vojtech. Dintre noi patru eşti cel mai bun soldat!

— Aşa cum merg acum lucrurile s-ar putea întâmpla' şi .asta! În glasul liniştit al lui Vojtech se desluşea îngrijorarea. Şi se mai poate întâmpla ca şi tu să îmhraoi din nous haina militară.

Martin a râs :

— Ia mai lasă-mă cu prostiile astea. Nu mă sperii eu de gogoriţe.

Auzind spusele lui Vojtech, tata Jan şi-a adus aminte de primul război mondial :

— Aş vrea să văd omul care şi-ar părăsi de bună voie gospodăria lui liniştită, socotind c-o să-i fie mai bine la război.

— Să nădăjduim că n-ar ii oameni de alde ăştia nici în ţările vecine. Văzând ochii speriaţi ai maică-şi, Vojtech i-a. zâmbit drăgăstos.

— Şi vorbele tale-s tot atât de ciudate ca alea pe care le aud delà Jan, l-a dojenit. Doar nu v-am crescut ca să omorîţi sau ca să vă bag în pământ. Aţi crescut ca să trăiţi şi să munciţi !

Vojtech s-a aplecat spre ea şi a privit-o drept în ochi.. Părea mică şi neînsemnată pe lângă el.

„Am început să scad”, i-a trecut prin gând Anei.

Fiu-său i-a prins capul în palmele lui netede.

— Măicuţo ! dar dacă ţara noastră ar fi într-adevăr ameninţată de duşman, atunci ce am face ?

— Atunci da, Vojtech. Ar trebui să ne apărăm. Şi a început să mângâie cu mâini tremurătoare, mâneca mondirului său. Dar nouă tot nu ne vine să credem că s-ar putea întâmpla aşa ceva. În glasul ei se simţea atâta teamă, încât Vojtech a trebuit s-o liniştească.

În seara de ajun, în odaie se aflau strânşi laolaltă toţi ai casei. Clădirea veche găzduia sub acoperişul ei povârnit, de şindrilă, pe cei treisprezece din familie, (în păr. Martin adusese delà curte o scândură lată delà patul din bucătărie şi o înnădise la tăblia mesei. Fiind mai mult loc acum, toată lumea s-a putut aşeza pentru praznicul din seara de ajun.

Pe faţa de masă albă printre farfuriile de porţelan frecate, Maria pusese crenguţe de brad, iar la mijloc, un pahai cu iarbă mare ce mirosea frumos.

Când i-a văzut pe toţi strânşi în jurul -mesei, Ana şi-a- împreunat mâinile ca pentru rugă. În cap stătea bărbatu-său slab dar sănătos, îmbrăcat cu o cămaşă albă, cu un smoc alb de păr rar căzut pe fruntea brăzdată de cute. La dreapta lui.

Martin, voinic şi încruntat la faţă. Se vedea că-i mulţumit numai după .ochii scânteietori şi după zâmbetul de pe buze. Alături de el stătea îmbrăcată de sărbătoare, Pepka, neva- stă-sa care făcuse de timpuriu creţuri la ochi. O ţinea în poala ei pe Jaina, a mai mică. Celeiailte două nepoate, Ani- »cika şi Martina, ai căror ochi erau tot atât de strălucitori şi pofticioşi ca şi .ai Măriei, şedeau cuminţi la capătul mesei, lângă Jan. Vaţlav, mândru nevoie mare de primul lui copil pe care nu-l lăsa din braţe, se tot apleca spre Milka să-i şoptească ceva la ureche. Alături de Vojtech era un loc gol care o aştepta pe Ana, mama cea fericită !

În seara aceea Ana a avut prilejul să guste din bucate pe -care nu le cunoscuse până atunci. Puţinele mâncări ce se găteau în gospodăriile de munteni fuseseră îngemănate cu bucate pe care le pregătise ori le adusese nora de la oraş. Erau bucăţi de peşte rasol, curcan fript umplut cu castane, salată cu maioneză, tort şi alte bunătăţi ale căror nume bătrâna nici nu putea să le ţină minte. Era uimită de priceperea norei şi i-a fost ruşine când Vaţlav a lăudat-o, spunând că Milka nu ştie să gătească crapul cu sos negru atât de gustos ca maică-sa.

— Mult îi mai place băiatului ăstuia al meu să se fălească, şi-a zis. N-aş vrea să ajungă un mincinos!

Nici nu se isprăvise bine praznicul şi s-a auzit la fereastră cornul paznicului de noapte. Vătăşelul Blaha, după un vechi obicei, ura tuturor voie bună, pace, tihnă şi bucurie. Ana i-a dat cu mâna ei un dar şi i-a mulţumit în numele tuturor din casă. După ce a plecat, ea a mai zăbovit în prag, în liniştea nopţii. Sub farmecul ei parcă Se potolise şi vântul care bătea mereu pe Vejfuk. În înaltul cerului licăreau sumedenie de luminiţe. Cornul lui Blaha a prins să sune undeva pe lângă casa lui Kryda şi svonul puternic al cântecului a ajuns până la urechile gospodinei de pe Vejfuk. Ana s-a întors apoi în odaie cu un zâmbet de mulţumire pe buze şi a rostit cu tărie:

— Să nu-mi spuneţi mie, băieţi, că s-ar afla azi om pe lume care ar îndrăzni să tulbure liniştea aproapelui său 1

Dar până să apuce careva din cei mari să-i răspundă, -s-a auzit deodată glasul Măriei :

— Daţi zor 1 Să vedem ce ne-a adus Moş Crăciun ! Stri gătul ei i-a stârnit pe copii care, nerăbdători şi curioşi, n-au mai putut fi ţinuţi locului. Toţi din casă au căpătat câte ceva. Odaia scundă răsuna de strigătele bucuroase ale. copiilor.

Fericită, Ana îşi simţea inima plină de recunoştinţă fiindcă niciunul dintre copiii ei n-a uitat să-i dăruiască ceva. Fiu-său, Jan, s-a îngrijit, ca în fiecare an, de ghete. Pepka; i-a cumpărat, din banii strânşi împreună ou Martin şi tata Jan, un şorţ negru pe care Maria l-a împodobit cu flori de arnici.

— Asta să-l pui mamă, numai sărbătoarea, i-a spus Pepka legându-i şorţul peste mijloc. Vaţlav a desfăcut cu mândrie în faţa mamei lui o bucată de ştofă călduroasă pentru rochie. (Era singurul dintre copiii ei care avea bani ca să-i cumpere astfel de daruri). Nici Vojtech n-a uitat-o. A pus în palma Anei un pacheţel cât degetul ei cel mare. Ana n-a îndrăznit «să desfacă legătura strălucitoare, deşi îi svâc- nea inima de nerăbdare :

— Ce o fi oare- înăuntru ? Nu putea sa ghicească ce lucru putea fi atât de mic.

— Desifă-l şi ai să vezi ! Maria s-a repezit să-i ajute.

— Stai că ţi-l desfac eu !

Ana însă a închis hotărîtă palma.

— Nu! Eu, Maria ! Asta eu trebue...

A despachetat cu grijă o cutiuţă pe care a deschis-o uşor, cu stângăcie. Maria stătea ca pe ace iar ceilalţi amuţiseră. Ana s-a uitat mirată la bucata aceea de vată, apoi întrebător la Vojtech. S-a apropiat de el, şi-a pus în palma lui stângă mâna stângă în care ţinea cutiuţa şi cu degetele mâinii drepte- a scos ghemotocul ailb. Pe pătceanul acela moale, strălucea un lănţişor de aur cu un medalion. Ana a fremătat zăpăcită de o bucurie fără margini.

— Dar... Vojtech, cum, eu...? De unde ai avut atâţia bani pentru asta ? Ce-mi trebue mie femeie bătrână ? Doar nu sunt o domnişoară ? Şi au început să i se rostogolească pe obraji lacrimi mari.

— N-a fost cine ştie ce soumpătate, mamă ! Ştii, am tot pus deoparte ban cu ban cum am .putut şi eu, până am strâns deajuns. De când doream să-ţi cumpăr o podoabă s-o ai ca amintire de la mine. Şi iată că am izbutit pân-la urmă. Tulburat, Vojtech se făcuse roşu la faţă şi după ce toţi ai casei au privit de aproape podoaba aceea nemaivăzută până;

acum pe aici, a agăţat medalionul pe gâtul uscat, vânjos, al maică-şi.

Ana primise cea dintâi şi singura podoabă de aur din viaţa ei şi împrejurarea asta îi mişcase adânc pe toţi.

— Ce să facem, aşa e Vojtech al nostru, ştie să se poarte cu femeile. Cu ăsta, nevastă-sa o s-o ducă bine! a spus vesel Martin ca să alunge lacrimile maică-şi, căci nu-i pilăcea să vadă pe cineva plângând. Şi l-a bătut pe spate cu palma lui lată pe frate-său mai mic.

Mafia a vrut să aibă de pe acum o chezăşie :

— Mamă, nu-i aşa că o să mi-l dai şi mie câteodată ? Dar Pepka a repezit-o cu tărie.

— Ei da, ca să-l pierzi pe undeva.

Pe tata Jan, întâmplarea asta îl copleşise cu totul.

— Veai, eu nu ţi-am putut cumpăra niciodată asemenea scumpeturi. Sunt mulţumit că măcar băiatul...

Ana a trăit câteva zile frământate, în care bucuria se amesteca în inima ei cu o jale apăsătoare. La început, număra zilele, apoi jumătăţile-de zi şi la urmă ceasurile şi minutele văzând cât de repede trece timpul ş\ cum se apropie clipa când va trebui să se despartă iar de băiatul ei cel mai mic. În vremea asta, a lăsat Pepkăi toată grija casei. Se plimba cu Vojtech prin pădure fără să ţină seamă că n-o mai ajută picioarele şi se avânta chiar prin nămeţi, acolo unde nu era pârtia bătătorită.

Într-o zi şi-au croit amândoi drum prin troiene, până sus, pe Skalka. Poieniţa albă era străbătută în cruciş şi-n curmeziş de urmele a tot felul de jivine şi păsări. Când au ajuns acolo, poieniţa era tăcută, moartă. Chiar dacă fusese vreo sălbătăciune, se ascunsese din timp văzând cele două fiinţe omeneşti ce se abătuseră fără veste prin pairtea locului.

— Aici mi-a plăcut întotdeauna să vin încă din primele zile când am sosit pe Vejfuk. De aici am învăţat să cunosc şi să iubesc valea asta. A privit îin zare şi i-a arătat fără să şovăiască fiece loc, acum ascuns sub vălul alb de zăpadă. Cu ani înainte, veneam aici şi coseam cămăşuţe pentru Martin. Stând aici, mă gândeam la voi, copiii pe care-i aşteptam... Nu vă cunoşteam şi nici nu bănuiam câţi o să fiţi, dar întotdeauna am ştiut c-o să fiţi sănătoşi şi puternici şi c-am să vă cresc aşa cum se cuvine, ca să ajungeţi oameni detreabă.

■ — Şi te-ai gândit şi la mine, mamă?

— Mai cu seamă la tine! Ştiam c-o să am un băiat ca

tine.

— Ce dragă-mi eşti, tu, mamă ! a murmurat Vojtech cu blândeţe şi i-a cuprins umerii.

— Priveşte, fătul meu, în jur şi spune şi tu ! Poate fi undeva pe lume mai frumos ca-n munţii noştri ?

S-a uitat la cătunele risipite prin văi, cu casele lor joase, ghemuite în zăpadă de parcă s-ar fi băgat una într-alta de frig. Numai câteva stăteau stinghere pe câmp, triste şi părăsite cătând la semenele lor mai fericite, strânse laolaltă. Şi-a aruncat privirea spre coastele şi adâncăturile unde

sub ve- linţa albă de zăpadă dormeau tarlalele ce aveau să rodească pâinea neagră mirosind a pământ. Pădurile întunecate şi troienite ce tălăzuiau din afundul zării, străjuiau tărâmul acesta al muntenilor săraci. La miazănoapte, până hăt încolo, mai departe cât putea cuprinde ochiul, se întindea câmpia mănoasă în mijlocul căreia se vedeau hornurile şi turlele oraşului.

— Toată ţara noastră-i frumoasă, mamă ! Vojtech a tăcut însă îndată, de teamă să nu folosească vorbe răsuflate cum obişnuesc vântur ă- tor ii de cuvinte. Maică-şi însă i se părea că ar avea multe de învăţat din tăcerea feciorului.

Ziua plecării lui Vojtech s-a apropiat repede. Mama şi fiul străbăteau potecuţa îngustă din pădure căutând să întârzie cât mai mult clipa despărţirii.

— Intoarce-te, mamă, drumul e greu.

— încă puţin, Vojtech. Uite, până acolo la copacul ăla. îndată ajung acasă că nu-i chiar atât de departe.

Mama şi fiul mergeau învăluiţi în tăcerea pădurii şi-n lumina amurgului umbrele lor se uneau. Mergeau strânşi unul lângă altul... Nu se îndurau să se despartă...

— Trebue să te întorci, măicuţă!

— Mai merg cu tine o bucată, Vojtech...

Şi o porneau mai departe pe cărarea înzăpezită. Ana mereu se poticnea. Voinic, băiatul o ţinea ou putere ca să nu cadă. Minutele se prefăceau în secunde pe care vremea le înghiţea repede, fără îndurare. Despărţirea nu mai putea ii tărăgănată.

— Rămâi cu bine, măicuţo ! Şi să ne vedem sănătoşi, a şoptit flăcăul în părul maică-şi.

— Vojtech...

Şi mâinile veştede au atins pentru ultima oară faţa lui tânără. Ana nu mai vedea bine. întunericul coborâse învăluind chipul celui de lângă ea. Iii recunoştea mai mult după pipăit, cercetându-l cu degetele ei încovoiate şi bătătorite de muncă.

— Da, asta e fruntea, ochii, gura...

Fiul a strâns la piept trupul uscat al bătrânei.

— Şi cată să te cruţi, mamă ; ai muncit mult în viaţă şi ai îmbătrânit prea repede. Alte femei de o seamă cu tine spun că sunt în floarea vârstei.

— Doar nici eu nu-s bătrână. Am să mai apuc să te văd şi pe tine cu oopii, a încercat Ana să zâmbească.

— Acum du-te, că trenul nu aşteaptă. Şi-a lipit buzele de obrazul maică-şi şi abia s-a îndurat să se desprindă de ea ; a pornit-o apoi înainte

ou paşi repezi.

— Cu bine, Vojtech, a strigat maică-sa, mergând în neştire după umbra ce se topea repede. Şi-a încordat privirea dar abia îl mai zărea : „Acum s-a oprit la cotitura cărării, s-a întors, îmi face semn cu mâna, a pierit...”

În clipa aceea pe Ana a năpădit-o presimțirea că nu-şi va mai vedea niciodată feciorul.

Mergea înainte croindu-şi cu greu drumul şi îl striga. Nu, îl striga doar inima ei. Buzele palide nu scoteau niciun sunet:

„Vojtech, să vii înapoi Să vii înapoi, Vojtech !”

Ochii vlăguiți, orbiți de întuneric ai Anei începuseră s-o usture şi-şi simțea tâmplele strânse ca într-un cerc. Când a ajuns la locul unde cotea cărarea şi unde băiatul pierise în bezna, trenul fluiera de plecare, la canton. Locomotiva a pufăit de câteva ori din greu apoi a hohotit batjocoritor. Mai repede, tot mai repede... Fără să vrea, Ana şi-a astupat urechile : sunetul acesta îi sfredelea chinuitor, creierul.

Abia după oe trenul s-a depărtat, s-a hotărît şi ea să se întoarcă. S-a târît spre casă prin zăpada prăfuită şi prin bezna care era atât de adâncă, încât nu vedea nici la un pas înaintea ei. Doar fâşia îngustă de cer înstelat de deasupra capului, îi arăta calea printre copacii înalți. Departe, o luminiță pâlpâitoare, ca focurile ce joacă deasupra comorilor, i-a amintit de poveştile bătrânei Kordula. O vedea din ce în ce mai lămurit şi mai aproape până ce s-a oprit strălucitoare în fața ei.

Glasul lui Martin a hârâit lângă ea şi brațul lui puternic a apucat-o deodată de mijloc.

— N-ai şi tu minte, mamă, de zăboveşti atâta în pădure pe o bezna ca asta ! Ana s-a sprijinit de Martin ou toată greutatea trupului. Pe drum n-au schimbat niciun. cuvânt. Martin era într-una din zilele lui proaste, se simțea „ca un câine”, cum spunea chiar el şi nu era chip să-i vorbeşti. Iar mama era prea obosită.

Când a ajuns acasă n-a mai ştiut nici ce vorbeau şi nici ce făceau ceilalți. S-a desbrăcat şi s-a băgat în aşternut îără să mănânce.

într-una din zilele următoare, Pepka a spus lui bărbatu- său:

— Iar s-a smintit baba. Nu poți să te mai înțelegi cu ea.

— Aşa-s oamenii când îmbătrânesc, au ciudățenii. Şi tu o să ajungi tot aşa.

Starea de amorțeală în care căzuse Ana n-a ținut mult. Cum a primit o scrisoare de la Vojtech s-a desmeticit. S-a trezit din nou grija pentru gospodărie şi pentru ai săi. Se mustra şi îşi făgăduia totodată :

„Bătrână şi zăludă ce sunt, că-mi bag singură în .cap prostii din astea. Vojtech o să vină înapoi ! Şi atunci o să-i spun şi lui ce neghioabă am fost ca să mă dojenească.”

Dar inima ei nu s-a mai uşurat niciodată de greutatea ce-o apăsa.

MARIA VREA SA CUNOASCA LUMEA

Voioasă, primăvara a sosit repede şi valea s-a umplut de miresme proaspete care au trezit puteri noi în muntenii ce locuiau aceste meleaguri sărace; s-au împrăştiat cu toţii pe câmpuri ca furnicile, bucuroşi că începea isă încolţească sămânţa încredinţată pământului.

Martin ajunsese să fie un bun .gospodar. Era sătul să-şi câştige viaţa trudind pentru alţii şi-l înlocuia la munca câmpului pe bătrânul Jan, îngrijind semănăturile cu mândria celui care ştia că va fi stăpânul lor.

Gospodarul se bucura văzând grija pe care le-o purta feeioru-său, şi-i spunea Anei:

— Cred că am să iac schimb cu Martin. Dacă el vrea să muncească pământul nostru, eu am să mă duc să lucrez cu ziua.

Ana însă avea alt bucluc pe cap şi trebuia să-l descurce. Maria tânjea după viaţa strălucitoare a oraşului şi altă vorbă nu mai avea pe limbă decât c-ar vrea să scape odată din vägăuna asta uitată de lume. Ceeace o îmbia mai mult era un lucru cu care toţi, înaiară de mama şi Jan, feciorul, se împăcau, un lucru asupra căruia cele mai multe fete de pe acele meleaguri muntoase se dumiriseră. În fiecare an, câteva dintre ele părăseau cătunele din munţi şi plecau să intre la stăpân, la oraş. Pe fiecare o aştepta altă soartă acolo, o soartă care nu era totdeauna fericită. Era oarecum firesc ca unele să se întoarcă în sat, acasă, cu sănătatea şubrezită, ori cu un copil al cărui tată nu voia sau nu putea să-l recunoască. Asemenea necaz, de bună seamă se putea întâmpla fetei şi dacă ar fi rămas în sat; dar nu asta o frământa atât pe Ana cât gândul dacă băgându-se slujnică, Maria ar avea ceva de folosit sau nu :

„O femeie care nu vede nici de gospodărie, nici de copii şi-i vine totul deagata, nu mai are altceva de făcut decât să trândăvească şi asta nu poate fi o pildă bună pentru Maria".

Ana nu putea să înţeleagă dece au unele femei nevoie să fie slujite când n-au decât grija casei şi a doi-trei copii.

„Doar şi ele au mâini sdravene ca orice altă nevastă; sunt şi bine hrănite şi-s destul de voinice ca să muncească deopotrivă cu celelalte femei, care pe deasupra mai lucrează şi cu ziua la câmp să câştige un ban".

Odată, ducându-se la oraş văzuse o bazaconie care acolo era ceva obişnuit. O femeie tânără şi frumoasă, îmbrăcată în haine scumpe, trecea ţanţoşă pe stradă însoţită de o slujnică într-un palton sdrenţăros, care abia târa o coşniţă încărcată.

Asta era îndeosebi pricina pentru care Ana nu voia s-o lase pe Maria să intre slujnică la oraş.

S-a gândit şi la ce vorbeau între ele femeile din sat şi şi-a adus aminte şi de spusele Barkăi lui Kryda, care murise demult.

,,0 fată capătă tot felul de deprinderi într-o casă domnească !”

Dar îndată şi-a luat seama :

„Orice fată isteaţă se deprinde numaidecât cu îndatoririle ei de gospodină şi de mamă şi se potriveşte bărbatului şi nevoilor casei chiar dacă n-a văzut asta la alţii”.

Maria ştia să lucreze foarte frumos şi făcea pentru doamnele de la castelul din Hurka, tot felul de înflorituri cu acul. O plăteau cât socoteau ele de cuviinţă, dar Ana era încredinţată că osteneala fetei avea preţ mult mai mare. S-a gândit atunci că ar putea să-fi facă din asta o meserie.

Când i-a vorbit Măriei despre asta, fata a fost încântată dar şi încurcată totodată :

— Crezi că o fi undeva un atelier dintr'ăsta ?

— Cred că da. Dealtfel o să ne sfătuim şi cu Milka.

Şi astfel, Maria de pe Vejfuk a ajuns la oraş dar în acelaş timp a rămas şi sub ochii maică-şi. A intrat ucenică într-o prăvălie cu lucruri de mână şi venea în fiecare seară acasă. Rareori numai dormea la Vaţlav. Acum, după ce cunoscuse oraşul, era bucuroasă când se întorcea în casa veche din munţi.

Nici nu venise încă bine vara şi Maria a început iar s-o neliniştească pe maică-sa. Când şi când strecura câte un cu- vinţel cu sfială ; cu vremea însă îi vorbea tot mai deschis, iar până la urmă şi-a desvăluit dorinţa ei de a se duce' la Praga, la Congresul socolilor. Ai ei nici n-au vrut să audă de aşa ceva şi fata stătea tot bosumflată. Se plângea întruna:

— Nu ştiu dece noi ăştia de aici, din munţi, n-avem drum decât până-n oraş, devale şi niciodată mai departe.

— Pentrucă nu -ne îngădue punga, fată nepricepută !

Lămuririle şi cuminţenia celor mai mari nu puteau birui

însă dorinţa codanei.

Ana s-a amărît rău de tot când şi-a dat seama cât de săraci erau :

„Dece ne-om fi sbătând întruna dacă nu agonisim decât atât cât să ne alungăm foamea şi nu putem să le facem copiilor noştri nicio bucurie”. Blestema toate socotelile ei care, cu toată chibzuiala, nu-i îngăduiau să îndeplinească dorinţa Măriei.

Ana s-a gândit că ar putea să o ajute feciorii ei, Jan şi Vaţlav, şi a căutat să-i vorbească lui Jan cel tânăr. Flăcăul nu era strâns la pungă şi nici nu avea cine ştie ce nevoi, dar se întâmplase că tocmai atunci să nu aibă bani. Ana şi-a dat seama şi s-a simţit vinovată, căci de fapt, cu banii lui cumpăra mai tot ce lipsea în casă.

— N-ai putea să mai pui câte ceva deoparte din ce-ţi dau ? Am să fumez şi eu mai puţin şi am să vorbesc şi cu Vaţlav.

Nici Vaţlav n-a pregetat să-i ajute şi s-a arătat gata s-o ia şi pe Maria la Praga unde tocmai se pregătea să plece cu nevastă-sa. A trimis vorbă pe Vejfuk:

— Dacă mama îl ia la dânsa pe băiatul nostru şi-i poartă de grijă, eu am s-o duc pe Maria la Praga.

Acasă, pe Vejfuk au început să strângă ban lângă ban, iar Ana n-a închis ochii câteva nopţi din pricina grijilor şi neliniştii. Trebuia să adune atâţia bani câţi îi trebuiau Măriei pentru drum, să-i înnădească rochia pentru ca fata să fie îmbrăcată ca lumea şi să-i dea şi merinde ca să nu fie nevoită să cheltuiască gologanii degeaba. Călătoria asta a fetei ei care pleca atât de departe era o întâmplare mare în viaţa Anei.

— Dece te frămânţi atâta ? a râs Maria atunci când maică-sa a îmbulzit-o cu fel de fel de sfaturi şi porunci, care i-au intrat pe o ureche şi i-au ieşit pe alta. Şi ca s-o liniştească, i-a făgăduit: Da, da, o să am grijă şi o să mă ţin scai de Vaţlav. Nu te teme că n-o să mă pierd.

În sinea ei însă se oţăra :

„Doar nu-s plod să mă ducă de mână. Şi m-am deprins şi cu oraşul". Alteori încerca să fie înţelegătoare.

„Săraca mamă. A stat tot închisă în cătunul ăsta al nostru, nu-i de mirare că-i atât de copilăroasă".

În sfârşit, s-a apropiat ziua după care tânjea Maria. Dimineaţa a plecat de acasă mult mai devreme ca deobicei, însoţită de poveţile şi poruncile tuturora din casă, care o petrecuseră până îrt prag:

— Indreaptă-ţi gulerul Maria, i-a spus mama şi a sfătuit-o : Cată să nu te îndepărtezi niciodată de Vaţlav, ca să nu te pierzi în îmbulzeala aia.

Martin era vesel:

— Maria, bagă de seamă să nu te ciocneşti cu tramvaiul, că pe unmă trebue să plăteşti stricăciunile.

— Bine că mi-ai adus aminte de bani, a spus tata : Să nu-i porţi cu tine, dă-i lui Vaţlav să ţi-i păstreze.

Martina şi Anicika stăteau îngândurate cu bărbia în palmă :

— Maria, să ne aduci ceva frumos.

Pepka era mulţumită că avea prilejul s-o împungă:

— Las-că tot au să bage de seamă că-i ţărancă de la munte.

— Nu trebue să-i fie ruşine de asta, a zâmbit Jan, flăcăul.

A mică, Jana, care avea trei anişori, trezită de sgomot s-a ridicat în caipul oaselor, şi după ce au ieşit toţi din odaie, s-a dat jos din pat, binişor, şi a început să alerge pe podele cu picioruşele goale. Şi-a ridicat cămăşuţa până peste genunchi şi s-a strecurat printre picioarele lui taică-

său care stătea proţăpit în prag. Şî-a întins căpşorul negru şi văzând că Maria pleacă, a strigat după ea :

— Ei, unde te duci ? Şi şi-a Vârît degetul în gură, mi rată. A luat-o apoi la fugă prin curte, împiedicându-se în cale de bătrânul Alik. L-a apucat de capul miţos: Maria, aş- teaptă-mă !

Maria care tocmai deschisese poarta s-a oprit deodată şi când fetiţa şi-a întins buzele spre ea, s-a plecat şi a lăsat-o s-o sărute pe obraz. Şi bătrânului Alik i-a netezit laţele negre de pe spinare, iar câinele s-a gudurat, lipindu-se de fusta ei. Apoi s-a grăbit să iasă pe poartă.

A răsuflat uşurată. Că tare grijulii mai erau ai săi. A pornit-o înainte nerăbdătoare să înceapă ziua plină de întâmplări necunoscute.

Ana s-a dus la poartă, a luat în braţe nepoţica aproape goluţă, a învelit-o în năframa ei şi s-a uitat la Alik. Stătea la gard, scheunând încet. Era bătrân tare, surd şi fără dinţi.

— Trebue să răpunem câinele ăsta, n-avem încotro. Nu-l putem lăsa să se chinuie, a spus, parcă cerându-i iertare lui Jan, fecioru-său, şi a intrat în casă. A pus-o pe a mică în pat lângă băiatul lui Vaţlav care dormea liniştit şi i-a învelit pe amândoi.
— Mai întâi să te încălzeşti bine, pisieuţo, nu cumva să te îmbolnăveşti.

Călătorii au trimis din Praga câteva cărţi poştale. Când s-a întors după câteva zile, Maria era ca ameţită de frumu seţea capitalei, sub vraja căreia a rămas o bună bucată de vre me. Zile dearândul, odaia scundă cu tavan de grinzi a răsunat de cântecele ei. Nu mai isprăvea povestindu-le, celor care voiau s-o asculte, tot ce amintirea ei- credincioasă păstrase cu grijă. Vorbea despre priveliştea largă a oraşului minunat, pe care o văzuse dintr-un turn înalt din preajma castelului regilor cehi ce istrăjueşte apa călătoare pe sub bolţile nume roaselor poduri. îşi amintea de pestriţătura de culori şi mulţimea drapelelor, de nesfârşitele coloane de socoli. Vorbea apoi despre stadionul de pe Strahov şi sub ochii ei se desfăşurau ca aevea exerciţiile care i-au plăcut cel mai mult:

— Of, oameni buni! Nu mai ştiu cum se numea asta !

— Să construim şi să apărăm, i-a spus mândru frate-său, Jan. Ar fii trebuit să ţii minte asta !

— Of, dacă erau atâtea !

Şi din nou începea să-i curgă din gură vorbele sunătoare ca nişte bănuţi de argint. Şi-a amintit de minunăţia jocurilor de artificii deasupra râului întunecat, de clădirea teatrului de lângă râu şi de tot ce-a văzut în ea şi cum s-a mirat când a intrat în muzeu. Ştia o mulţime de lucruri despre bătrânul Vysehrad şi Slavin şi despre ceasornicul primăriei vechi. Şi-a adus aminte de monumentul lui Jan Huss şi de multe altele. Măreţia bisericilor îi năvălea prin faţa ochilor ca şi pieţele, parcurile, străzile largi, pline de forfota oamenilor. Aproape c-o durea capul de atâtea lucruri de neuitat câte i se întipăriseră acolo.

Văzând cât e de încântată, Ana a dat deoparte toate mustrările pe care şi le făcea gândindu-se că bărbatu-său va duce lipsă de rufărie

călduroasă de care avea atâta nevoie.

— Păcat că nu pot să-mi închipui cum arătau toate minunățiile astea, spunea cu evlavie şi cu gândul la fată îşi zicea : „Tot ce face să înflorească inima unui om tânăr, rămâne sădit acolo pe veci. Când Maria va fi bătrână ca mine, inima ei o să întinerească oridecâteori i s-or trezi amintirile astea !"

O GREA ÎNCERCARE

În luna Mai, câțiva flăcăi din Lhotka au fost chemați sub arme, dar, cum spunea primarul Severin, „mobilizarea asta i-a arătat lui Hitler că nu-i ştim de frică, şi l-am făcut să dea înapoi". Băieții ş-au înapoiat după câteva zile spunând că într-adevăr, naziştilor le pierise pofta de luptă. După patru luni trăsnetul a căzut totuşi, sguduind nu numai munții din preajma Vejfukului ci întreaga țară. Poporul ei nu s-a clătinat însă sub lovitura asta grea, ci a ridicat pumnii strânşi pentru apărare.

„Vom ține piept tâlharilor. Nimeni n-are dreptul să împartă ce-i al nostru. Nmeni n-are voie să ne îmbucătățească glia care ne dă pâine răsplătindu-ne munca şi dragostea noastră, iar. dacă ne silesc s-o facem, vom muri cu arma în mână !" Aşa gândeau mulțimile delà oraşe cuprinse de frământare şi sătenii adunați pâlcuri-pâlcuri.

Ca-n fiecare seară, bunica Ana a adus în odaie cada de lemn, a pus-o pe podele lângă cuptor, a umplut-o cu apă călduță şi a chemat copiii să le facă baie. Fetițele se sbenguiau căutând cele mai felurite ascunzişuri prin cotloanele unde bunica nu putea să intre după ele. Martina s-a băgat sub pat, Anicika sub masă, iar a mică, Jana, neştiind unde să se ascundă şi-a vârît capul în fustele largi ale lui mam-mare.

— Te-am prins, prepelițo ! râdea Ana ținând vârtos trupul ei slăbuț, să nu-l scape.

Anicika şi-a scos de sub masă capul ; era necăjită :

— Of, că proastă mai e fetița asta ! iar Martina a întărit spusele ei :

— Jana-i o viţică. Ne strică orice joc !

Jana însă se prăpădea de râs, gâdilată de degetele bu- nicăi care se grăbea s-o desbrace şi s-o bage în baie. Fetițele mai mari au ieşit din ascunzători şi râdeau uitându-se cum alunecau clăbucii de săpun pe mânuțele şi pe gâtul ei, pre- schimbându-se în dâre murdare. Bunica a spălat-o cu apă curată şi după ce i-a frecat bine capul şi trupşorul a luat apă călduță într-un ulcior şi a limpezit-o pe fetiță.

— Martina, da-mi prosopul ! a spus nepoatei mai mari dând să se scoale de jos ca să scoată fetița din apă' şi să-i svânte trupşorul.

În clipa aceea s-au auzit pe sală paşi grăbiți şi a intrat în odaie Jan care se întorcea delà oraş. Ridicând ochii să-i răspundă după datină la „seara-bună", Ana a citit pe fața lui încordată ceva ce i-a tăiat dintrodală răsuflarea **şi i**-a oprit vorbele în gâtlej.

— S-a întâmplat ceva, Jan ? a murmurat în sfârşit, când i s-a deslegat limba.

— Unde sunt ceilalți, mamă ? a întrebat-o Jan în loc de răspuns.

— Trebăluesc pe afară. Hai, spune-mi! Ce s-a întâmplat?

Jan a avut câteva tresăriri repezi în colțul gurii şi abia

a putut să rostească:

— Ulii își întind ghiarele spre țara noastră !

Ana s-a mai liniştit puțin. N-a luat prea mult în seamă vorbele lui. Se obişnuise să-l audă spunând tot felul de lucruri care o neliniqteau, dar cum până atunci nu se întâmplase încă nimic care să fi sdruncinat mai tare viața ei (mai- mult chiar : Maria se întorsese acasă veselă şi fericită) i s-a părut că-i mai bine pentru liniştea ei să nu-i dea prea multă crezare. Ana, pe care o chinuia grija ca toți ai săi — şi erau tare mulți la număr — să aibă întotdeauna destulă mâncare, nu prea avea vreme să se gândească la ce se întâmpla departe, într-o lume pe care ea n-o cunoştea. Prinsese totuşi unele frânturi, ba chiar şi lucruri cu înțeles bine închegat, din discuțiile sbuciumate pe care le aveau bărbații din casă. Fiul său Jan, îndeosebi, era cel care, vorbind ca din carte, îi dădea adesea de gândit. Dela el auzise despre japonezii care locuesc pe o insulă din Orientul îndepărtat, şi care pătrunseseră ca nişte tâlhari în țara vecinilor chinezi, despre felul cum armata italiană pustiise țara negrilor abisinieni şi despre luptele din Spania. Dar toate acestea se întâmplau atât de departe de ei şi erau atât de ciudate, încât nici nu-i venea să creadă.

Auzise însă o veste care o făcuse să deschidă bine urechile, anume că Germania hitleristă, vecina țării lor, cere război şi că omul care împinge la asta, a ocupat cu armata lui Austria. Ana a ținut minte şi numele celor a căror faimă rea ajunsese până în căsuța de pe Vejfuk. Micadoul japonez, italianul Mussolini, spaniolul Franco şi germanul Hitler. Şi cu fiecare din aceste nume i se părea că vede curgând râuri de sânge omenesc sănătos. Mintea ei dreaptă, de om cinstit, nu putea să înțeleagă cum pot fi pe lume oameni care se încumetă să-şi împovăreze cugetul cu atâtea vieți omeneşti, vieți pentru care suferă mamele din lumea întreagă.

Ana şi-a adus aminte de un alt război îngrozitor, care-i pricinuise atâtea necazuri şi suferințe în tinerețea ei ! Când se sfârşise, a crezut că ucigaşii aceia, care se scăldaseră în sânge omenesc, pieriseră de pe lume... Şi totuşi! „Capitaliştii care folosesc orice mijloace ca să-şi păstreze aurul, le-au lăisat pe cele mai mârşave la sfârşit. Au ales pe cei mai turbați criminali pe care i-au pus să ucidă. Ca răsplată le-au dat binecuvântarea papei şi făgădueli de mărire şi putere..." Aşa vorbea Jan, fecioru-său, şi-n ochii lui se citea jalea atâtor vieți răpuse ; maică-sa îşi simțea inima grea de atâta durere. Dar fiu-său mai rostea şi alte vorbe care-i încălzeau inima şi-i trezeau nădejdea :

— Atât de puțin ar trebui ca lumea să fie mulțumită. Ar fi deajuns ca oamenii din lumea întreagă să cunoască adevărul. Atunci s-ar ridica toți proletarii şi s-ar uni alcătuind o armată puternică. Aşa cum au făcut frații noştri sovietici -sub conducerea marilor îndrumători Lenin şi Stalin. Şi i-ar alunga pe toți, pe capitalişti şi pe slugoii lor !

Ana îi făgăduia cu tărie, de parcă înfăptuirea acestui lucru ar fi stat în puterea ei :

— Ai să ajungi să trăieşti şi asta, să ştii delà mine, numai nu te sbuciuma întruna.

Grija pentru ai săi o făcea să treacă peste tot ce se întâmpla în lume. Văzând că în ultima vreme fecioru-său se întorcea delà oraş frământat şi mânios la culme, ori auzind că fusese iar închis pentru cine ştie ce cuvântare răsvrăti- toare, a început să-l judece mai aspru :

— îşi strică viaţa zevzecul ăsta de băiat. Parcă n-ar şti eă zidurile nu pot fi fărâmate cu capul.

Şi deastădată, gândindu-se că fiu-său ar fi trebuit s-o ajute să se ridice de lângă cada în care o scăldase pe Jana, î-a zis :

— Iar vrei să mă bagi în sperieţi, Jan!

— Ce sperieţi, citeşte aici, declaraţiile oficiale, şi Jan i-a pus ziarul sub ochi. Adevărul îngrozitor era tipărit cu titlu de o şchioapă : Hitler cerea alipirea regiunii delà graniţă la imperiul german !

Ana a dat obosită din cap, s-a sprijinit cu palma de podele şi a rămas jos, chircită la pământ :

— E cu putinţă oare ? îşi simţea inima strânsă ca în- tr-o menghine iar creierul i se prefăcuse parcă într-un sloi de ghiaţă. Apoi lacrimi mari au început' să i se prelingă din ■ochi, picurând în apa ce începuse să se răcească, şi pe trupul copilei speriate... Vasăzică va fi totuşi război.

Uitată în baie, a mică, Jana, începuse să plângă amarnic pentrucă mam-mare n-avea grijă de ea.

— Jan, ridic-o tu pe fetiţă. S-o svânt, şi-a adus aminte

Ana şi fiindu-i greu să se ridice de jos, s-a apucat de braţul feciorului cerându-şi iertare: Sunt atât de slabă. Tocmai acum ■când o să am mai multă trebuinţă de putere. Şi mâinile ei au prins iar să robotească ; aşa erau ele deprinse de când Ana se născuse.

Între timp, în mintea ei se aşezau ca nişte tpeceţi, menite să rămână întipărite acolo, vorbele pline de amărăciune ale feciorului ei care-i arăta cum tratatele şi învoelile încheiate între state, ajunseseră nişte fiţuici fără niciun preţ, şi cu câtă, făţărnicie se prefac a dori pacea tocmai cămătarii războiului, aceia care agonisiseră avuţii de pe urma creşterii atât de repezi a înarmărilor germane. Cuvintele de aspră judecată cădeau puhoi, aşa încât, buimăcită, Ana nici nu le mai prindea rostul. Pentrucă acum lucrul cel mai de seamă era acesta :

—• Trebue să ne apărăm !

Casa veche era cuprinsă de jale adâncă. Neliniştea şi desnădejdea stăruiau în inimile tuturora, împovărându-ie. Stăteau şi cugetau la binele şi la răul ce putea ieşi din toate- astea. Clintită deodată din liniştea în care izbutise să se înfăşoare după atâţia ani, ca să n-o tulbure lumea din afară, Ana asculta acum cu nesaţ vorbele bărbaţilor.

— Ce-ai spUs adineaori, Jan ? a întrebat dornică să ştie, căci din vorbele feciorului ei nu înțelesese bine în ce fel atârna soarta lor de țara aceea mare, despre care nu ştia prea multe lucruri.

— Spun că Uniunea Sovietică, căreia guvernele noastre i-au întors spatele ani dearândul, e singurul stat care vrea să ne dea ajutor.

Fără să ştie dece Ana şi-a adus aminte în clipa aceea de o zi de grea cumpănă, cu mulți ani în urmă, când umblase- după ajutor căci tuspatru copiii ei căzuseră bolnavi. I-a întins atunci mâna un ora cu inimă bună, un preot dat afară din biserică pentrucă fusese socotit nevrednic să slujească. A. spus deodată luminată :

— Totdeauna se găsesc pe lume oameni buni dar nu- ajungi să-i cunoşti decât la necaz.

Seara, bărbații au plecat la curte, la primar, unde au ascultat până târziu în noapte veştile neliniştitoare, mereu: altele. Maria şi Pepka s-au dus şi ele cu bărbații. A rămas acasă numai Ana cu copiii care dormeau şi cu treburile ei. îşi găsise de făcut ceva ce părea a fi cam timpuriu pentru luna aceea de toamnă ; s-a apucat de lucru cu sârg şi zor mare. A ales din ladă câteva perechi de ciorapi de lână şi a început să-i cârpească; era atât de grăbită să isprăvească, încât dând uitării celelalte treburi, cârpea şi ziua.

— Da ce-ți veni să te apuci de ei ? se mira Pepka. Astea erau pentru clacă la iarnă când om scărmăna penele.

— Drept e, dar mă gândeam că băieții ar putea să aibă nevoie de ei în curând. N-o să mai treacă mult şi o să se răcească timpul.

FECIORII PLEACĂ

Ana tocmai isprăvise de cârpit al patrulea ciorap ; era iar singură în casă, doar cu copiii care dormeau. Stătea pe un scăunaş lângă vatră şi din când în când arunca peste jăratic câteva crenguțe, să nu se stingă focul. închidea ochii şi andrelele se mişcau de zor în mâinile ei, lovindu-se mereu una de alta cu un clinchet uşor. Sunetul ăsta, tic-tacul ceasornicului bătrân, pocnetele crăcilor de brad şi bâzâitul câtorva muşte neastâmpărate, erau singurele sgomote ce tulburau liniştea odăii. Ele izbuteau totuşi să-i mai împrăştie gândurile negre ce-i frământau capul bătrân şi buimac. Lampa cu *gaz* de pe masă fumega puțin şi înnegrise buza de sus a sticlei proaspăt curățate.

„Cât mă mai necăjeşte în ultima vreme şi lampa asta !" s-a supărat Ana că-i silită să-şi întrerupă lucrul. A desfăcut firul de lână înfăşurat pe deget, a lăsat ciorapul pe laviță şi a căutat cutia cu chibrituri. S-a apropiat apoi de masă, a micşorat lumina şi a scos cu grijă sticla. Cum trăgea dinspre uşă, flacăra desgolită a început să se sbuciume, şi după ce a curățat fitilul, prin odaie au prins să dănțuie umbre întunecate.

Ana s-a tras înapoi, a potrivit flacăra şi a pus apoi repede sticla la loc. „Când e întuneric, şi sufletul omului e mai întunecat."

Martina care stătea în vârful patului, urmărind-o. pe Ana cu oohi mari şi adânci, a întrebat-o :

— Ce faci mam-mare ?

— Nimica, fetițo. Dece nu dormi ? Ana s-a apropiat de pat şi s-a aşezat pe marginea lui.

— Mam-mare, ara visat ceva urît. Martina ținea marginea pilotei prinsă între «bărbie şi genunchi şi se legăna încet. Ana i-a pus «mâna pe fruntea înfierbântată.

— Nu te doare nimica, Martine ?

— Nu ! Dar unde sunt ceilalți ?

— Unde să fie ? La curte! şi Ana, împingând-o de umeri se muncea zadarnic s-o aşeze la loc pe pernă. Culcă-te, fetițo, şi ai să vezi c-o să adormi ! a căutat să-şi înduplece nepoata S-a sculat, a scuturat pilota şi învelindu-le pe câteştrei fetițele s-a apucat din nou de lucru.

— Bunico !

— Ce mai vrei ?

— Bunico, vino lângă mine! Stai aici şi dă-mi mâna !

Ana i-a făcut pe plac dar ochii strălucitori ai nepoatei o

neliniştеau.

— O să fie război, bunico ? a întrebat-o deodată Martina.

— Poate că nu, fetițo.

— Dar dacă tata o trebui să plece la noapte o să mă trezeşti, nu-i aşa ? Făgădueşte-mi 1

— Dormi acuma.

— Mai întâi făgădueşte-mi!

— Ei „bine, să ştii că am să te trezesc.

Abia după asta, a închis şi Martina ochii şi a adormit îndată liniştită.

Ana s-a întors la locul ei de lângă vatră şi şi-a rezemat bărbia în pumni.

„Tare-i grea viața pentru un om bătrân", se gândea ea deşi nu era chiar atât de bătrână.

Pe sală, după uşă, cățelandrul scheuna uşor. II adusese de curând Jan de undeva. Negru şi cu părul creț semăna mult cu Alik; se obişnuise să stea printre oameni şi nu voia să rămână peste noapte singur în cuşcă ; plângea ca un copil, părăsit. Ana a oftat:

„O să ajungă şi el odată să păzească curtea ; acum i-e dor încă de ai lui. Şi lui Vojteoh al meu i-a fost dor acum doi ani, iar azi, de bună seamă e sdravăn şi liniştit". încerca să-şi închipuie ce o fi făcând la vremea aceea

mezinul. II vedea parcă stând în fața ei, hotănît, treaz şi gata să se ducă acolo unde patria va socoti că-i mai mare nevoie de el.

„Fireşte, e mai sdravăn decât mine. Doar e flăcău tânăr !...”

Nici nu şi-a isprăvit bine gândul, că s-a auzit de afară un sgomot. Ana a desluşit dlămpănitul saboților grei ai lui Martin şi tropăitul grăbit al ghetelor lui Jan. A ridicat repede ghemul de jos, l-a prins cu andreaua de ciorap şi l-a lăsat pe laviță lângă vatră. S-a sculat cu opinteli, a pus pe cuptor oala cu cafea de orz şi a mai pus ,pe foc câteva crăci de brad. Martin a dat buzna în odaie sbâTlit ca un arici:

— Mamă, e mobilizare, a strigat din prag. Jan a intrat odată cu el.

— Mamă, trebue să ne pregătim de drum, dă-ne o mână de ajutor ca să putem prinde trenul.

Deşi Jan era blând şi grijuliu față de maică-sa, nu căuta totuşi să-şi arate dragostea prin mângâieri şi gingăşii aşa cum făcea Vojteoh. Deaoeea, când s-a apropiat şi şi-a lipit buzele de fruntea ei, Ana şi-a dat seama că s-a întâmplat ceva cu el.

— Trebue să fii liniştită şi tare. Nu te gândi. numai la noi şi la tine. Gândeşte-te şi la ceilalți, la tot poporul nostru. Gândeşte-te la țara noastră...

Ana a încercat să zâmbească, dar n-a putut.

— Las-că ştiu eu Jan. Fii fără grijă !

A luat de pe poliță două căni, le-a umplut cu cafea fierbinte şi a făcut câțiva paşi şovăelnici spre mijlocul încăperii. Deodată i-a fugit podeaua de sub picioare şi s-a clătinat:

„Da ce voiam oare să fac ?” Şi-a trecut palma peste ochi dar gândurile i se-nvălmăşeau în minte şi din toate n-a putut să aleagă niciunul mai cu rost.

Băieții se îmbrăcau grăbiți: Jan şi-a scos din dulap traista de drum :

— Mamă, nişte rufe !

— A, da, aşa e. La rufe mă gândeam: vi le pregătisem să le aveți, dac-o fi ceva.

Vârtejul ce-i cuprinsese mintea s-a astâmpărat şi casa veche s-a aşezat din nou pe temeliile ei puternice. „Să gri- jesc de tot ce le trebue băieților, numai să nu uit nimic !” îşi spunea mereu, în timp ce le aşeza lucrurile în traiste: cămăşi, izmene, batiste, ciorapi, flanele...

' — Nopțile-s reci şi acuşi s-o strica şi timpul, le-a spus băieților când s-au codit să ia cu ei îmbrăcăminte mai groasă.

Între timp, veniseră toți ai casei de se umpluse odaia. Tata le dădea feciorilor tot felul de povețe iar Maria încerca şi ea să-i dea ajutor maică-şi. Pepka se tânguia prelung cu un glas ascuțit şi stătea aninată de grumajii lui Martin care era oțărît:

— Ei, a dracului muiere, ia nu mai boci! Ştii doar că nu pot să te aud. Acum jeleşti şi când am să mă întorc o să-mi faci iar zile fripte, ca înainte. S-a întors însă deodată uimit şi a strâns-o tare lîn braţe sărutând-o cu foc, când a auzit-o spunând :

— Tocmai acum pleci, când am căzut iar grea !

— Las-că mă întorc, Pepka. Câteva zile şi-s iar acasă. Ai să vezi ! Războiul ăsta n-o să ţină mult.

Dinspre sat s-a auzit un fluierat prelung şi amândoi feciorii şi-au ridicat de jos traistele încărcate. Bătrâna Ana a băgat de seamă că se răcise cafeaua pe marginea cuptorului.

— Trebue să mâncaţi ceva, copii! A adus ceştile pe masă şi a tăiat pâinea.

— Nu ne mai face -şi tu, mamă, să zăbovim cu prostii! Cine se mai gândeşte oare la mâncare în clipe dintr-astea ? Martin se burzuluise. Totuşi a luat ceaşca. Te porţi aşa de parc-ar vrea careva să-şi mâne vitele în lanul tău, a luat-o la rost, văzând-o pe maică-sa galbenă la faţă şi cu ochii ca jarul.

Mai mult ca s-o împace decât pentrucă-i era foame, a băut şi Jao cafeaua din două înghiţituri iar bucata de pâine a băgat-o în buzunar. A strâns-o apoi cu putere în braţe, li- pindu-şi faţa uscată de tâmplele ei.

— De multe ori te-am necăjit, mamă; te rog să mă ierţi!

— Nu băiete. Ştiu că tot ce ai făcut era cu gând bun.

— Chiar de nu ţi-oi trimite veşti la vreme să nu te gândeşti la rău. Nu mă las eu răpus atât de uşor. Am să-mi apăr cu îndârjire şi viaţa mea şi pe a celorlalţi!

— Te înţeleg băiete şi am să fiu deseori lângă tine. Ştiu că tu suferi cel mai mult dintre toţi copiii mei. Când s-a apropiat Martin, şi-a adus aminte de făgăduiala dată nepoatei mai mari şi s-a repezit spre pat. Martino, scoală să-ţi iei rămas bun de la taică-tău, a scuturat-o uşor pe fetiţă.

— Vasăzică tot pleci ? Martina s-a agăţat de grumazul lui taică-său şi s-a lipit de el drăgăstoasă, iar după ce au plecat bărbaţii i-a mulţumit Anei : tare eşti tu bună, mam' mare, că m-ai sculat. Fetiţa ţinea mai mult la taică-său, arţăgos cum era el,, decât la maică-sa.

Când mai apoi Ana a găsit o pereche de ciorapi de lână uitaţi, pe care se grăbise atâta să-i cârpească, feciorii ei erau departe, în mijlocul câmpului -şi nu mai avea cuin să-i ajungă. Atunci toate zăgazurile s-au fărâmat şi a început să plângă amarnic :

— Am uitat ciorapii! Şi atâta m-am ţinut să-i dau lui Jan ! Se tânguia ca şi cum de mototolul acela de lână împle-, tită ar fi atârnat deslegairea tuturor pricinilor încâlcite ce stăteau gata să deslănţuie urgia în lumea întreagă.

— Pentru ce fleacuri te dai de ceasul morții tu, mamă, s-a stropşit tata Jan, oțărît din pricina lacrimilor ei fără rost: Tocmai tu să-ți faci griji într-o clipă ca asta, pentru nişte păcătoşi de ciorapi ?

ZILE DE UMILINȚA ŞI DE RUŞINE

Zilele nu stăteau pe loc, ci se târau în silă şi pe alocuri la granița Cehiei se auzeau din când în când împuşcături. Cei dintâi apărători şi-au jertfit tinerețile pentru țara lor dragă.

Trecuseră două săptămâni şi câteva zile, când a căzut ca un trăsnet o veste mult mai cumplită decât toate cele dinainte. Ostaşii care stăteau la hotar, gata de apărare, au primit un ordin fără nicio noimă pentru ei: să se retragă şi să predea armele !

— Ei, na ! Cum se poate ? Doar nu putem să le lăsăm plocon, fără nicio împotrivire, pământul de care ne leagă un drept sfânt ? suduia bătrânul Jan şi după ani de zile, Ana i-a văzut din nou ochii plini -de lacrimi.

Câteva zile mai apoi, într-o seară, Martin s-a întors acasă. Nu venea de la canton ci deadreptul din -oraş, peste Skal- ka. S-a strecurat în curte pe portița din dos, pe furiş, ca un tâlhar. Pe trup avea mai multe sgârieturi — cum vorbea el despre rănile uşoare pe care le primise — dar în ochi avea căutătura unei fiare săgetate de moarte. Câteva zile -nici n-a ieşit din sat.

— Mai mare ruşinea ! Comandanții ăştia ai noştri sunt nişte mişei ! Le țâțâe inima să nu le dea jos galoanele.

Martin se plimba de colo până colo prin odaie şi îşi trecea mereu degetele prin părul sbârlit.

— Oameni buni, îmi vine să urlu, să urlu. Fire-ar al dracului ! Ca lupii aş urla...

— Ho, smintitule. Trebuia să te mai țină-n spital ! se stropşea la el Pepka mânioasă.

— Au terfelit toată mândria noastră, ne-au scuipat în față ! ofta Ana uitându-se neputincioasă la feeioru-său.

Vațlav era mai liniştit. Venise şi el în zilele astea grele să-şi vadă părinții. Spunea :

— Poate că într-adevăr nu eram destul de puternici. Şi apoi, rămăsesem singuri de tot dn fața unor forțe mult mai mari.

— Dar, Vațlave, nu eram singuri. Rusia nu ne-ar fi lăsat aşa... i-a amintit maică-sa, însă Vațlav s-a Înciudat deodată.

— Dracu se mai descurcă în politica asta. Aş vrea să ştiu atunci dece domnii au găsit de cuviință să facă ce-au făcut ?

În casa de pe Vejfuk se vorbea mult despre cei doi băieți carë lipseau ¡şi Ana se cocârjea tot mai mult sub povara grijilor. Fiu-său Jan n-a llăsat-o să se frământe mult căci i-a trimis curând o carte poştală :

„Măicuță, gândeşte-te la ce ți-am spus când am plecat ş< fii liniştită!” (Se aflase şi aici, pe Vejfuk, că mulți flăcăi cehi trecuseră graniță țării lor...) În schimb, mezinul Vojtech parcă şi-ar fi uitat mama.

„iNu ştiu dece nu-mi scrie”, spunea Ana amărîtă şi căuta să alunge gândurile negre.

După multă vreme a venit în sfârşit o scrisoare şi delà el. Plicul boțit şi murdar se vede că-l purtase cineva o bucată de timp în buzunar până şi-adusese aminte să-l pună la cutie. Vojtech îi scrisese ! Mâinile Anei tremurau şi rândurile îi jucau sub ochi. A trebuit să-i citească Maria scrisoarea şi apoi iar s-o ia delà capăt de câteva ori, până ce mamă-sa să-şi dea însfârşit seama că Vojtech nu voise să fie demobilizat şi trecuse cu unitatea lui în Polonia.

„Vasăzică şi Vojtech...” Ana nu prea ştia dacă în iniina ei era mai multă bucurie saii mai multă tristețe. Mândria i-a mai îndreptat totuşi puțin umerii aduşi.

Crăciunul a fost trist. Vațlav a venit cu ai lui fără să fi fost poftit, dar Ana era prea obosită ca să se mai poată bucura de darurile pe care i le adusese. Şi apoi, o mâhnea şi o scotea din fire uşurința cu care fiu-său lua totul!

— Frații mei s-au dus să lupte pentru un lucru dinainte pierdut. Ce-şi lînchipue ei c-au să facă cu asta ?

— Nu vorbi aşa, Vațlav, îl mustra Ana. Nimic nu-i pierdut când credința omului e destul de tare ca să-i țină trează nădejdea.

Şi fiindcă toți au fost de acord, Vațlav a spus :

— Mai sunt încă atâtea, lucruri, dar tu n-ai cum să le ştii...,.

Ea însă nu s-a dat bătută.

— Dar mai sunt şi lucruri pe care niciunul dintre noi nu le bănueşte 1

Ana auzise vorbindu-se multe despre fasciştii care rupeau bucată cu bucată din pământul Cehiei şi Moraviei, de ajunseseră. până în inima țării şi nu-şi putea închipui prea lămurit cum vine asta. „Atunci țara noastră 0 fi tare mică, dacă au furat atâta din ea. De câte ori e mai mare decât munții ăştia ?”

Ai ei vorbeau şi despre nemții care smulseseră o parte bună din munții lor:

— îs atât de aproape, că i-am putea nimeri cu o piatră ! spunea Martin, dar Anei nu-i venea să creadă că dacă ar merge pe jos două zile prin pădure, spre miazăzi, ar ajunge la granița cea nouă.

— Ia nu mâncați hararn! Doar munții-s ai noștri și ni- me nu ni-i poate lua !

— Ba tocmai că ni i-au găbuit. La răsărit, la miazăzi, la apus ne-au sfârtecat țara.

Maria a început să plângă :

— Suntem închiși aici ca într-un ostrov ! Ca să merg la Praga ar trebui să trec pe la ei prin locurile pe care ni le-au luat cu japca !

FURTUNA

Primăvara era friguroasă, urîtă, cu ploi dese și cu vifornițe de zăpadă. Maria, care făcea acum drumurile singură, fără Jan, era mai bucuroasă să rămână peste noapte în oraș, așa că nu mai venea acasă decât odată pe săptămână. Sosea obosită și plină de noroi și mamă-sa băgase de seamă că nu mai era ștrengărița sglobie și nepăsătoare de altădată.

„A început să simtă și ea puțin greul vieții", zicea, adu- cându-și aminte că ea când avusese vârsta fetei nu prea știuse ce sunt grijile.

Pe la jumătatea lui Martie, s-a burzuluit vremea de ai fi zis că s-au răsculat smeii din munți. Pe Vejfuk se pornise o vijelie -de trosneau șindrilele acoperișului vechi din pricina vântoasei sălbatice. Anicika, trezită de furtună și-a înfundat capul în pernă și a început s-o strige cu desnădejde pe mam-mare. Ana s-a sculat, a aprins lampa și s-a îmbrăcat deabinelea. Și tata Jan a ieșit din pat, și-a pus pantalonii, și-a tras ciorapii groși de lână în picioare și a ieșit pe sală... Ana a auzit cum s-a trântit deodată de perete ușa când a tras zăvorul; vântul s-a învolburat prin sală sgâlțâind chepengul ce da în pod. Când bătrânul gospodar s-a întors în odaie, s-a strecurat printre picioarele lui și Brocek, cățelul negru, sgri- bulit tot și cu coada între picioare și s-a vârît îndată sub cuptor.

— Brrr, ce vreme! s-a scuturat bărbatul Anei.

— Nu-i vine omului să alunge afară niciun câine. Cred că până dimineață o să crească zăpada până la genunchi. „Pe unde or fi oare băieții noștri ?" și-a adus aminte Ana.

N-a trecut mult și a venit și Martin cu Pepka la ei în ®daie. Martin suduia :

— S-o ia dracu de odăiță! E frig ca la gherlă! S-au apucat apoi să facă focul în vatră mârâind: Nu mă mai duc să dorm acolo.

Dimineața era și mai urît decât peste noapte. Cerul mo- horît coborîse jos până aproape de coamele pădurilor, iar satul nici nu se mai zărea prin ninsoarea deasă. Femeile de pe Vejfuk n-au vrut să-i lase pe copii la școală și fetele au fost bucuroase să se urce pe cuptorul cald.

încă de dimineață, Pepka era neliniștită. Se temea :

— Cred că mi s-a-mplinit sorocul. Luând lucrurile din pripă, Ana a făcut focul în odăiță și a umplut cu apă cazanul mare de la ^cuptor. Apoi toată după masa a curățat cu băr- batu-său zăpada din curte și de pe drumul de pe coastă acoperit de nămeți.

La amiaz, Martin a fugit până în sat -după moașă, în timp ce în odăița încălzită, Pepka se pregătea să înfrunte durerile facerii. În așteptare, casa veche amuțise. De astă- dată, pe Vejfuk, avea să vină de bună seamă, un flăcău.

Văzând că Martin se întoarce atât de repede, Ana și-a închipuit că nici n-a coborît până jos în sat. Clocotea de mânie și scrâșnea din dinți ca un câine turbat și maică-sa i-a aținut calea când a vrut să treacă spre odăiță :

— Nu intra acolo, Martine, mai bine să nu te vadă ne- vastă-ta în halul ăsta ! Și l-a împins înapoi în odaie. Martin și-a încleștat dinții puternici dar și-a lăsat pumnii strânși să spânzure neputincioși pe lângă trup.

— Azi dimineață s-a spus la radio că nemții ocupă Praga. De bună seamă că au început să mișune și pe aici, prin partea locului, a izbucnit deodată și apoi a fugit în curte. Vine urgia și noi aici hălăduim! Ne jucăm cu zăpadă I

Ana a primit lovitura fără să se clintească. Se uita spre fiu-său uluită, dar căutând să-și țină firea.

— Dacă ai fi stat mai mult în sat aș fi spus că te-ai îmbătat. Așa însă nu-mi rămâne decât să te cred... a spus ea, deși sălița era goală, căci Martin și coborîse în curte.

Din odăiță s-au auzit țipetele Pepkăi și Ana a alergat la ea. Și a șoptit:

„Omul n-are voie să se gândească la sine”. Iar când, după o clipă, s-a aplecat asupra trupului tânăr care se svâr- colea în dureri, cu priceperea ei și-a putut da seama că: „Acum începe”.

În aceeași zi de cincisprezece Martie, Pepka a născut a patra fetiță. Au botezat-o câteva zile mai târziu, dându-i numele de VIasta.

— Toate-mi merg pe dos! se văicărea Martin, care deșî coșcogea omul, vânjos și aprig, era gata să plângă.

În fața școalei de trei clase din Hurka, fetițele se strânseseră ciotcă în jurul Anicikăi de pe Vejfuk, care le împărtășea tainele casei:

— Când a aflat mama c-o să ne ocupe, a început să blesteme. Ba a și căzut la pat de supărare. Ca s-o împace, lelea lui Blaha i-a adus o fetiță. De-aia tata stă tot încruntat și nu vrea să vorbească cu nimeni.

Mai isteață, Martina i-a luat vorba din gură :

— Minte, mama e-n pat fiindcă a născut o fetiță iar tata are ciudă pe nemți!

Dinspre parcul castelului s-a auzit scârțâit şi tropot de bocanci soldăţeşti. Fetele s-au risipit speriate:

— Aoleu ! Nemții!

— Ia te uită, fetele se tem de nazişti, râdeau de ele băieţii care erau mai curajoşi.

Vremurile de restrişte nu mai aveau sfârşit şi printre veştile pe care le aducea Maria de la oraş şi bărbaţii de la cnrte, nu era una care s-o însenineze pe bătrână.

În oraş se făcuseră multe arestări, mai ales printre cei cu care Jan feciorul avusese legături.

— Bine a făcut că a plecat, altminteri acum ar fi stat la gros. Maria mai venea şi ea cu alte bucurii, aducându-i maică-şi tot felul de svonuri de la oraş:

— Îi închid pe toţi comuniştii.

— Au să le dea ei drumul. Dece să umple temnițele cu nişte oameni de ispravă aşa cum e şi Jan al nostru ? se mângâia singură Ana.

Când ai casei au început să vorbească despre protectoratul pe care naziştii l-au statornicjt pe pământul Cehiei şi Moraviei, Ana a ţinut să ştie ce anume vrea să spună vorba asta.

— Are haz că ne-au luat sub aripa lor să ne ocrotească! glumi Maria.

— Tare mai sunt ciudate şi încâlcite lucrurile în lume, a oftat Ana. Atunci şi acela care a furat porcul Manciei lui Kordula a luat-o chipurile sub ocrotirea lui ?

Martin a râs cu poftă şi bătându-se vesel peste genunchi, o lăuda :
— Aici să ştii că ai brodit-o, mamă!

OAMENII SUNT CA FRAȚII

Ana nu mai pleca de pe Vejfuk decât ca să-şi vadă ogorul. În sat cobora rareori, aşa încât n-a dat ochi cu soldaţii duşmani decât pe la începutul verii. Tocmai păştea vitele pe

Skalka sug, când a văzut un pâlc de tineri. Ieşiseră din Hurka, răspândindu-se prin lanuri şi-n pădure.

„Adică ăştia să fie duşmanii noştri?" A tresărit când alături, în pădure, a răsunat un ordin rostit de un glas puternic într-o limbă necunoscută. S-a speriat puţin când au dat buzna în poeniță câțiva soldaţi în uniforme sure. S-a uitat la ei cu ochi mari ca orice sătean bătrân obişnuit să vadă în jurul lui mereu aceleaşi lucruri. Cei mai mulți erau băieți tineri; subțirei şi cu păr bălai. A trecut-o un fior când a zărit

pe capela lor câte un cap de mort şi s-a gândit: „Umblă cu stema morţii în frunte şi nici că le-ar fi ruşine!”

Era pe vremea când lumea nu vorbea decât despre războiul dintre nazişti şi polonezi. După ocuparea Cehiei — socotea ea — naziştilor li se deschisese şi mai mult pofta de cuceriri şi acum erau din ce în ce mai nesăţioşi. într-o seară, vătăşelul Blaha a venit în goană pe Vejfuk şi a început să strige speriat:

— Oameni buni, camuflaţi ferestrele! De jos se văd ca nişte făclii! Dacă prind nemţii de veste, vai de pielea voastră!

Ana i-a răspuns puţin înciudată :

— N-am ce să ascund de oameni!

A doua zi însă a descusut o fustă mai veche şi seara a acoperit ferestrele cu un zăbranic, şoptind în sine:

„Acum parc-am fi înmormântaţi de vii!”

Era în douăzeci şi opt Octombrie. În fiecare an, în ziua asta Ana îşi amintea ca aevea, dimineaţa aceea friguroasă, deşi însorită, când lucrase bucata de pământ semănata cu sfeclă de pe culme. îşi simţea şi acum mâinile îngheţate şi îl vedea pe Vojtech copil, jucându-se pe hat. Băiatul ridicase capul când s-au slobozit loviturile acelea de tun. Strigase:

— Mamă, împuşcă... Dinspre pădure se zăriseră venind în goana mare şi ceilalţi băieţi cu vestea îmbucurătoare:

— S-a făcut pace! Şi nouă ne-a dat drumul de la şcoală... Ana retrăia mereu clipa aceea de bucurie şi de nespusă uşurare. Acum însă, amintirea asta era învăluită într-un linţoliu. Pacea fusese alungată de vifornița războiului. Poporul înrobit, suferea iar.

În ziua asta, care altădată fusese o mare sărbătoare, Maria s-a întors de la oraş cu ochii roşii:

— Of, ce n-aş da să nu mă mai întorc acolo ! Te cutremuri şi ţi se face scârbă când vezi tot ce se întâmplă. S-a aşezat obosită pe laviţă lângă vatră şi şi-a acoperit faţa cu palmele.

„Au otrăvit tinereţea copiilor noştri”, s-a gândit Ana. Mândreţea ei de fată, altădată atât de svăpăiată şi cu inima slobodă de orice griji, se schimbase tare de când năvăliseră naziştii în ţară. Din ochii ei nu se stingea nicio clipă măcar scânteia desnădăjduită şi înverşunată de ură, iar când vorbea, fiecare cuvânt ce-i ieşea din gură era plin de amărăciune. Mai râdea şi acum încă, dar râsul ei scrijelea urechile sunând nefiresc şi de câte ori o auzea Ana se gândea fără să vrea la sgomotul pietrelor sparte la cariera din apropiere.

Maria povestea despre sălbăticiile cotropitorilor, sălbatici despre care în toată ţara se vorbea cu fiori de groază. Bătrâna Ana nu voia să le dea crezare. Se temea să nu-şi piardă cu totul încrederea în om. Auzise despre vânătoarea turbată pornită printre localnici, despre chinurile crâncene la care erau supuşi studenţii, atât băieţii cât şi fetele, despre cei

dintâi dintre ei căzuţi sub loviturile ucigaşilor, şi ochii istoviţi o dureau din pricina lacrimilor pe care nu le putea vărsa; Maria îşi uşura uneori sufletul plângând amarnic şi maică-sa o sfătuia atunci cu blândeţe:

— Ai atâta viaţă şi atâta vlagă în tine. N-o prăpădi zadarnic că o să-ţi trebuiască ; să nu te încarci niciodată cu o povară peste puterile tale ; numai aşa ai să poţi umbla totdeauna drept. Să vezi tu c-o să mai apucăm zile bune...

După câtva timp, Maria i-a povestit din nou cum a scuipat în faţă un soldat german ce se legase de ea.

— Unu roşcat şi obraznic, spunea supărată, ar fi trebuit să-l scuip drept între ochi.

Martin era alături de ea cu tot sufletul.

— Halal fată, Maria noastră. Să ştii că mi-ai plăcut.

Ana însă a mustrat-o îngrijorată :

' — Ai făcut un lucru necugetat. O faptă ca asta poate să te bage şi pe tine în bucluc şi pe noi !

Martin însă a râs ca un copil :

— Da de unde. Bine i-a făcut, măcar aşa vor şti şi nemţii cât de taré îi dispreţuim !

UN OASPE NEPOFTIT

Era pe vremea când Gestapoul începuse să facă arestări şi printre cei din partea locului. L-a ridicat pe doctorul cel bun, câţiva învăţători şi oameni mai tineri care lucrau la oraş. Se spunea că printre cehi se aflau unii mişei care-i vindeau nemţilor.

Vaţlav a venit într-o zi pe acasă ca să vadă ce mai rămăsese de la cei doi fraţi care-şi pierduseră urma. A căutat mai cu seamă printre lucrurile lui Jan şi se arăta îngrijorat.

Ana a băgat de seamă că şi el, ca toţi ai săi, îşi pierduse încrederea pe care o avea mai înainte în sine şi nu mai sporovăia vrute şi nevrute.

— Tot calabalâcul ăsta pe care l-au lăsat băieţii trebue scos din casă ! i-a spus apăsat, maică-şi. N-ar fi de mirare să vină şi pe la voi Gestapoul. Trebue să fim cu ochii-n patru să nu cădem în capcană. La plecare i-a spus mâică-şi privind odaia lor atât de săracă : Nici nu ştii ce dor mi-e adesea de liniştea şi singurătatea voastră,

I-a răspuns cu un glas potolit:

— Oricât de mare ar fi singurătatea, durerea noastră-i aceeaşi. Aici ori aiurea loviturile-s tot atât de grele...

Şi câteva zile deairândul după aceea, sobele de pe Vejfuk: au duduit, iar pe horn au sburat fluturi negri de hârtie arsă. Cu inima îndoită Ana punea pe foc tot ce ai săi, siliţi de împrejurări, sortiseră focului. Erau file

acoperite cu scrisul ne- citeț al lui Jan, tot felul de broşuri, o mulțime de ziare vechi şi însemnările lui Vojtech din cuprinsul cărora se vedea că băgase bine la cap tot ce-i spusese cândva frate-său mai mare; ba chiar şi câteva amintiri pe care Ana le avea, păs trate cu grijă, de la feciorii ei: cartea poştală trimisă de Jan şi ultima scrisoare a lui Vojtech. Când Maria a dat peste ele în tron, unde le ascunsese maică-sa, s-a iscat o ceartă scurtă dar aprigă.

— Dar astea-s pentru suîletul meu, n-am altceva mai de preț decât ele. Nu vă las să le dați pe foc! se împotrivea Ana.

— Se vede că ți-ai pierdut de tot mințile mamă, s-a răstit Martin îndârjit.

— Cum poți să fii atât de nesocotită ? Tocmai scrisorile astea de-ar pica în mâna nemților ar fi spre pierzania noastră, a căutat s-o înduplece Maria.

— Nu văd dece-ar veni tocmai în pustietatea noastră. N-au ce căuta aici! Şi apoi, las-că le ascund eu bine. Ana a început să lăcrimeze, dar când în cele din urmă Maria le-a aruncat în vatră, n-a imai avut putere s-o împiedice.

În săliță, sub scară, era o lădiță cu cărți de ale lui Jan. Ai casei n-au îndrăznit să le ardă şi pe acestea. Până şi Martin a pregetat:

— După mine ar trebui să le punem şi pe astea pe foc, că-i vorba în ele numai de bolşevism. Ar fi mai cuminte, dar ştiu că Jan nu ne-ar ierta niciodată. Deaceea cred că cel mai bine ar fi să le îngropăm undeva.

Pentru ca să nu mai dăinuie nicio temere, Ana a răsfoit cărțile vechi de şcoală ale lui Vojtech şi a întors pe dos toate buzunarele hainelor care de atâtea ori îi trecuseră prin mâini, de la plecarea băieților. Într-unul din buzunarele lui Jan, a găsit două coaie de hârtie împăturite. Una era acoperită „cu scrisul mărunt şi încâlcit al flăcăului; cu multă greutate a putut să deslușească primul rând: *Spicuiri din cuvântarea tovarăşului Gottwald din ziua de 9 Septembrie 1938.*

„Tovarăşul Gottwald”, a repetat amintindu-şi că auzise numele acesta din gura lui Jan care îl pomenea adesea, deşi vorbea puțin deobicei şi s-a gândit: „Se vede că-i unul dintre aceia de la care Jan lua pildă”.

A doua coală era tipărită. În viața ei Ana nu apucase să citească multe dintr-astea. Vederea i-era slabă, aşa că abia silabisea :

„Sculați voi oropsiți ai soartei, voi osândiți la foame, sus...” şi aşa mai departe până aproape de sfârşit, chemarea avântată şi plină de focul luptei, o chemare la răsvrătire trimisă tuturor robilor din lume. Nu ştia nimic despre *Internațională,* cântecul de luptă ce se născuse în timpul Comunei din Paris, în Franța însângerată; dar puterea cuvintelor i-au tulburat inima ei peste care trecuseră anii şi a umplut-o de ură, de râvnă şi de credință.

„Asta trebue să o păstrez. Jan e să se bucure tare când o s-o vadă înapoi”. Şi-a amintit însă că lăsase nepoatele de capul lor şi băgând cele două foi în buzunarul adânc al fustei, a închis dulapul vechi din săliță şi a intrat grăbită în odaie.

Ana îmbătrânise însă şi cum nu mai avea ţinere de minte, foile găsite au rămas uitate în buzunarul ei. Câteva zile mai târziu, Pepka dând peste ele la spălat, le-a mototolit şi le-a asvârlit. Abia atunci şi-a adus aminte Ana de ele, dar era prea târziu. Degeaba o mai mustra pe Pepka :

— Nici nu ştii măcar ce ai aruncat. Când s-o întoarce Jan să vezi ce necaz o să fie ipe el.

Ai casei au chibzuit între ei unde să ascundă lada cu cărţi a lui Jan. Ana şi-a adus aminte de ascunzătorii© vechi de pe timpul primului război mondial când dosise sacii, cu bucate şi de ascunzătoarea din odaie, din faţa cuptorului. Tata Jan a gândit la un cotlon de sub podeaua hambarului unde nimeni nu ar fi dat de ea, dar Martin avea de adus puternice întâmpinări la tot ce pitiseră părinţii lui.

— O să se prăsească şoarecii în ele şi apoi ce mai încoace şi-ncolo, nu vreau ca lucrurile astea să rămână în casă. Voia să îngroape lada în spatele grădiniţii lângă gard sub o grămadă de stânjeni aduşi din pădure, şi de vreme ce hotă- rîse aşa, nimeni n-a imai putut să zică nimic... Am s-o ticlu- esc eu aşa ca să nu pătrundă umezeala până la ea.

A doua zi de dimineaţă, Martin a cercetat stivele de stânjeni frumos întocmite, căutând printre ele pe cea mai potrivită pentru un ascunziş bun. După ce a dat de mâncare la vite s-a dus cu taică-său la câmp. Era primăvara în timpul semănatului; Martin însă stătea ca pe ghimpi. Lădiţa mică de sub scara din săliţă nu-i dădea pace. S-a întors deci acasă şi a luat-o pe maică-sa să-i dea ajutor ; au desfăcut amândoi grămada de lemne pe care o alesese, şi în locul acela Martin a săpat pământul vârtos făcând o groapă adâncă. Ana dădea la o parte pietrele pe care fecioru-său le scotea din pământ şi cu fiecare piatră aruncată i se uşura inima. Căci şi ea trecea pe lângă lădiţa mică din săliţă de parcă ar fi fost încărcată cu praf de puşcă.

Nu apucaseră să sape bine, că le-a venit un oaspe. On- drej Kryda zis Frumosul hoinărea prin pădure. Nepoftitul a speriat-o atât de tare pe bătrână de parcă ar fi văzut în preajmă un balaur. A simţit cum i se moaie genunchii şi i se strânge stomacul.

— Ce vânt te aduce pe aici, mă ţângăule, a bombănit Martin strunindu-şi glasul să nu i se bage de seamă încurcătura, dar întunecându-se şi mai tare la faţă, cu toate că de felul lui stătea tot încruntat.
Ana a spus cu un glas puţin ostenit:

— Credeam că stai la oraş, Ondrej.

— Aşa-i; am venit doar pe câteva zile să-l văd pe tata şi să dau iama prin fetele de aici. Maria voastră, lele, s-a făcut o mândreţe de fată dar îi place să. sgârâe! Eu totuşi. — sau poate tocmai de asta — m-aş însura bucuros cu ea. Frumosul avea un glas linguşitor, molatic, de parcă ar fi tăiat unt, aşa încât Ana nu-şi dădea bine seama dacă vorbea serios ori glumea.

— N-am crescut-o pentru tine, Ondrej. Ai tu la oraş altoie mai acătării.

Martin a râs amenințător.

— Să știi că-ți rup oasele dacă te prind că-i ții calea ! Apoi a căutat să afle pe ocolite pentru ce venise pe acolo Frumosul.

— Ia ascultă, cum faci de te apropii ca un dihor să nu prindă omul de veste. Măcar dacă ai avea duhoarea lui, să simțim când vii!

Ondrej a rânjit şi a spus sclifosindu-se ca o muiere care îşi încearcă farmecele:

— Cunosc eu multe feluri...

Se vede că nu-l zorea nimic; a pipăit pământul aşternut cu ace de brad să vadă de-i umed, apoi a rostogolit un bolovan mai lătăreț, s-a aşezat ca la el acasă, cu coatele pe genunchi şi' se uita cu luare aminte cum munceau cei doi de pe Vejfuk care se apucaseră de o treabă atât de ciudată.

— Da ce faceți aici ? a întrebat în cele din urmă.

— Vrei .să ştii ce ? Căutăm o comoară! a rânjit Martin şi cum stătea ou picioarele răşchirate peste groapă şi-a sprijinit mâinile în lopată şi s-a uitat lung, la oaspele nepoftit. Apoi, fără zâmbet pe față: Ni s-au prăpădit pisicile. Inchi- pueşte-ți, Frumosule, nu mai avem o pisică în toată casa. A dat ciuma în ele sau dracul ştie ce. Ori poate le-o fi otrăvit cineva. Cine ştie, oi fi făcut-o tu, cu mâna ta, că nu-i nici în tine dram de omenie!

— Mmm! Ondrej şi-a strâmbat fața şi a închis ochii. Apoi a scos din buzunar o tabacheră frumoasă, a luat o țigară pe care a băgat-o nepăsător în colțul gurii, apoi l-a îmbiat şi pe Martin : Fumezi ?

Martin a zâmbit deodată, voios.

— Nu, nu ştiu ce-i aia. Dar, hai, să încerc.

A luat țigara; a strâns-o neîndemânatic între buze şi a aşteptat să i-o aprindă Ondrej. A aruncat apoi lopata din mână şi s-a aşezat pe jos, lângă el:

— Nu ştii ce a mai jelit mama după pisicile astea, a început el înnodând firul vorbei părăsite mai înainte şi Ana s-a uitat la el mustrându-l în gând:

„Nu ți-e ruşine să ¡minți ?..."

— Voiam să le asvârl la gunoi dar ce crezi că m-a lăsat mama ? Nici nu se putea dealtminteri pentrucă gunoiul trebue scos la câmp. Acum o să le facem o înmormântare în lege.

În timp ce amândoi tăifăsuiau, fiecare râdea de prostia celuilalt. Ondrej părea mai meşter în vorbă şi s-ar fi zis că Martin se lăsa dus de el. Au vorbit despre frați, despre Ma- ria (şi Frumosul voia să ştie prea multe despre ea, lucru ce dădea de bănuit) despre duşmanii ce le cotropiseră glia iar în alte țări înaintau pe toate fronturile. Ondrej ținea urma şi Martin adulmeca.

„Ogarul goneşte după vulpoi, nu-i a bună asta”, se gândea Ana care se apucase să sape mai departe.

După un timp i-a spus lui Martin:

— Lasă sporovăiala şi vino mai bine de-mi dă ajutor.

— Tocmai mă gândeam, mamă, că ajunge atât, doar nu-i nevoie de cine ştie ce groapă adâncă pentru tred pisici.

Ana a înțeles. A luat târnăcopul şi lopata, le-a cărat în hambar şi şi-a făcut de lucru prin casă.

În timp ce pregătea pe săliță lăturile pentru porc, Pepka a scos capul din odaie şi a întrebat-o necăjită :

— Tare aş vrea să ştiu ce caută Frumosul ăsta. pe aici „>

— Deşi a crescut laolaltă cu copiii mei, nu prea ştiu ce hram ține. Niciodată omul nu se simte în apele lui când e el de față.

— E o lepădătură, un bicisnic. De copil se vedea că nu-i poamă bună, şi Pepka şi-a amintit atunci de o întâmplare pe care demult o uitase.

La amiaz, când s-a întors Martin în odaie, l-a luat în primire, furioasă :

— Cum nu ți-e milă de atâta vreme pierdută ? Ondrej te trăgea de limbă şi tu stăteai ca prostul!

— Nu te aprinde Pepka, i-a spus el râzând. Dacă mama ar şti ce-i în gândul meu, ar înțelege că şi faptele ce par fără rost pot fi uneori de folos. Tot mai degrabă ți-l pun eu în cofă pe Frumosul, decât el pe mine.

A mâncat la repezeală câteva piroşti şi a fugit iar afară. Când după o bucată de vreme Ana a ieşit şi ea să adape capra, l-a găsit scoțând cu o tinichea ruginită scârnă din hazna.

— Ce-ți veni să faci treaba asta tocmai acu, după masă?

S-a uitat la ea cu înțeles.

— E zor mare. Trebue să îngrop pisicile până n-o apuca să vină iar Frumosul în iscoadă. Şi-a întins pasul spre groapă grăbit să verse acolo scârna puturoasă din tinichea.

— Tare mă tem Martine, că ce faci tu nu faci bine! i-a strigat din urmă maică-sa iar când băiatul în loc să-i răspundă a început să fluiere vesel, l-a dojenit: Te porți ca un copilandru de zece ani.

Seara, Martin s-a dus să care apă pe Vejfuk; trecând prin fața casei lui Kryda a început să fluiere atât de tare, de-a ieşit gospodarul şi i-a strigat supărat:

— Ce-i mă, Martine, au intrat dracii în tine? Mă mir cum mai poți fi vesel pe vremurile astea!

— Sunt pe urma unei godine spurcate şi dacă pun mâna pe ea îi scutur bine cojocul. Pare-mi-se că multe stricăciuni a făcut şi pe mulți a păgubit până acum.

— Ei da, voi care stați acolo sus, lângă pădure, nu duceți lipsă de fiare. Băiatul mai mare al lui Matej Kryda a dat din cap cu înțeles.

Martin coborîse pentru a treia oară la pompă când vă- tăşelul Blaha a trecut să tragă clopotele pentru vecernie. Ca deobicei, viitorul gospodar de pe Vejfuk s-a dat puțin în vorbă ou el. După ce Blaha a tras clopotele, au mai stat o grămadă sub troiță şuşotind de zor între ei.

Seara, târziu, în timp ce copiii dormeau demult şi chiar şi cei mari se pregăteau de culcare, Martin şi-a încălțat pantofii şi şi-a pus şapca pe o ureche.

— Unde te duci acum, noaptea ? l-a întrebat Pepka neliniştită.

— Ei, unde? După fete, dacă acasă am o babă arțăgoasă !

Martin îşi regăsise hazul care niciodată nu-i prisosise, iar în vremea din urmă îl părăsise cu totul. A pornit-o apoi spre câmp cu lădița lui Jan sub braț şi s-a înapoiat abia când Blaha suna miezul nopții.

A doua zi la amiază, în locul lui Blaha a tras nevastă-s& clopotele. Smucea de funia groasă mişcând brațele în tact, cum se obişnuise; se uita smerită la icoana săracă a troiței. Privirea ei ascuțită a lunecat apoi spre lespedea mare de piatră de sub icoană, pe care îngenunchia lumea. Câțiva oameni bătrâni — care țineau minte tot felul de minuni — spuneau că pe lespedea asta umblase maica domnului, lăsân- du-şi urma piciorului. Într-adevăr, în mijlocul ei era o scobitură cât tălpița unui copil, făcută probabil de apă. Femeia, cuvioasă de felul ei, nici nu-şi terminase bine rugăciunea când a băgat de seamă că pământul din preajma troiței fusese răscolit proaspăt şi apoi bătătorit. I s-a părut că şi piatra fusese puțin mişcată din loc.

— Dracii ăştia de copii nu mai au astâmpăr! Şi-au făcut de joacă şi într-un loc sfânt ca ăsta ! s-a plâns acasă omului ei, supărată.

— Nu ştii că de derbedei n-ai cum să te fereşti ? Lasă,, că le-am dat eu de cheltuială când i-am prins la troiță ! Am bătut pământul la loc şi acum nu se mai vede nimic. Vezi să nu scapi vreo vorbă despre asta fată de femei 1 Am putea intra în bucluc. Să na apună lumea că nu păzim cum tre- bue lăcaşul lui dumnezeu.

Blaha şi-a potolit nevasta dar seara, la fântână, i s-a plâns lui Martin :
— Muierea asta a mea are nişte ochi de erete. Nu-i. scapă nimic...

GESTAPOUL PE VEJFUK

Zilele treceau şi viața se depăna înainte. Martin, care îmbucată de vreme după ce pe Vejfuk îl avuseseră oaspete pe Ondrej Frumosul, era ca

un câine ,de pază care adulmecă hoţul, se liniştise acum. Se simţea puţin ruşinat şi încurcat, ba îşi ieşea din ţâţâni atunci când Pepka se apuca să-l ia peste picior, amintindu-i de comoara pe care o ascunsese sub grămada de stânjeni dinspre pădure.

Văzând că din glumă în glumă au trecut la ceartă, Ana i-a dojenit:

— Parc-aţi fi doi cocoşi. Nici nu mai ştie omul de sunr teţi bărbat şi nevastă. În sinea ei însă era mulţumită că Frumosul mu era totuşi chiar atât de rău cum îl credea Martin. Nu bănuia ce-i pregătea fiu-său lui Ondrej.

Semănăturile de primăvară se săltaseră binişor când au picat pe Vejfuk alţi oaspeţi nepoftiţi. Era după amiază. Martin cu nevastă-sa şi cu tata Jan plecaseră la câmp ; rămăsese numai Ana acasă cu nepoatele mai mici. A spălat şi a aşezat vasele şi a culcat-o pe Vlasta, a mică. S-a necăjit când fetiţe care tocmai adormise, a fost trezită de duduitul unui motor ce se auzea de jos, de sub coastă.

„Se vede că or fi sosit iar niscaiva oaspeţi nechemaţi". Pe atunci, automobilele îşi făceau deseori drum prin satul ăsta uitat şi cu toate că era un lucru ce nu se vedea în fiece zi, lumea nu se îmbulzea. Veneau tot soiul de controale şi odată cu ele, griji şi necazuri. Troiţa veche era acoperită cu ordonanţe afişate pe care până la urmă, nu le mai citea nimeni.

Adesea se pomeneau în sat şi cu nemţi veniţi în plimbare. Lăsau maşina în drum, lângă pădure, iar ei plecau să cutreiere locurile. Adesea automobilul stătea multă vreme părăsit în drum lângă Vejfuk, dar sătenii-i opreau pe copii să se apropie.

Şi de astădată, ducându-se la fereastră s-o închidă ca să nu se mai audă sgomotul, Ana a văzut o maşină mică, cenuşie, ce urca în sus pe coastă.

„Au venit doar în plimbare", s-a gândit uşurată. S-a dat înapoi de la fereastră şi a urmărit din mijlocul odăii automobilul care s-a oprit chiar în faţa porţii lor. „Când s-or întoarce ai noştri de la câmp n-au să poată băga căruţa în curte", s-a gândit îngrijorată, când a văzut coborînd din maşină doi bărbaţi. Mai era şi un al treilea care sărise să le deschidă celorlalţi uşa şi apoi se aşezase iar la volan. Văzând apoi că străinii se îndreptau spre casa lor, a simţit deodată cum începe să-i bată inima. S-a grăbit să strângă vasele de pe masă şi să şteargă iute scândura. Nici n-a apucat să răspundă la bătăile puternice în uşă că bărbaţii au şi intrat în odaie.

Ana i-a măsurat ou privirea. Era obişnuită să se uite bine la om înainte de a deschide gura, mai cu seamă atunci când vorbea cu el pentru întâia oară. Unul dintre oaspeţi era un om şters de tot, din aceia care trec zilnic pe uliţă, fără să-i bage nimeni în seamă. Ana şi-a întipărit însă bine în minte chipul lui căci era totuşi altfel decât sătenii ce trăiau în preajma ei. De statură mijlocie şi cam grăsuliu părea binevoitor, prietenos. Pentru ea era un domn ! Zâmbea din când în când strâmb şi zâmbetul ăsta îi schimba faţa rotundă fă- cându-i-o batjocoritoare. Pe celălalt, slab şi deşirat care i-a trecut cel dintâi pragul, l-a cercetat şi mai bine, deşi delà început i-a fost silă de mutra lui. Avea numai dinţi de aur în gură şi duhnea urît. Când cei doi au intrat în odaie, Ana nu s-a speriat câtuşi de

puțin de vorba lor răstită după care şi-a dat seama că sunt delà poliția secretă germană. În clipa aceea n-a priceput rostul venirii lor, nici primejdia ce-o pândea.

Din obişnuință, a şters cu şorțul scaunele curate şi i-a poftit să şadă. Nu i-a plăcut deloc felul lor gălăgios, căci făceau mai multă zarvă decât îi şade bine unui om vesel din fire chiar când e acasă la el. Vorbeau între ei răstit, fumau şi aruncau scrumul pe podele deşi le pusese pe masă scru - miera lui Jan.

Primul care i-a vorbit a fost cel deşirat. Avea o mulțime de întrebări să-i pună şi Ana — care abia în timpul discuției a început să aibă fereli — le-a răspuns cu grijă.

— E frumos aici la dumneavoastră, dragă doamnă. Fireşte că n-ați vrea să părăsiți locul ăsta, nu ? Mă mir că băieții n-au rămas aici cu dumneavoastră !

Ana a fost mirată că ştie despre băieții ei dar a izbutit să rămână liniştită şi să zâmbească :

— E cam sărac, dar de alde noi ne mulțumim cu atât. Pentru ăi tineri e cam strâmt, de-aia ei vor să iasă în lume. Păreau curioşi să afle cât mai multe despre băieți şi i-au cerut fotografii de ale lor. A scotocit în tron şi a găsit câteva de când erau flăcăiandri. I s-a părut că nemții se uitau mai de- aproape la acelea ale lui Jan şi ale lui Martin.

După ce le-au privit îndelung, cell deşirat a băgat fotografiile în buzunar.

— Ah da, a zâmbit, când Ana i le-a cerut înapoi. Mai târziu. La mine nu se pierd.

Apoi, le-a povestit cu întreruperi cum pierduse urma celor doi băieți şi atunci cel spelb şi-a strâmbat gura în chip de zâmbet prietenos.

— Nu prea ai parte de bucurii de la ei, ce zici ?

— Orice mamă are necazuri ou copiii, a răspuns pe ocolite.

Oaspeții au stat destul de mult pe Vejfuk şi au încercat în tot felul s-o iscodească pe bătrână, deşi pentru ei Ana nu era decât o țărancă proastă. Poate niciodată în viața ei nu-şi măsurase ea atâta vorbele. La sfârşit i-au cerut să le dea ceva rece de băut şi când le-a adus două căni cu lapte de la pivniță unde îl păstra pentru copii, s-au întrecut în laude. Pâinea neagră însă nu le-a plăcut. Ar fi vrut s-o ungă cu ceva.

— Unt n-am. Nici lapte n-avem deajuns pentru copii, şi-a cerut iertare Ana cu o strângere de inimă, iar omul cel spelb la chip a râs strâmb.

— Da ne mai dai puțin, ce zici ?

Când s-a întors din pivniță cu laptele care mai rămăsese, intrând pe uşă s-a strecurat printre picioarele ei şi cotoiul. Simțise laptele şi se tot linguşea, miorlăind. Lunganul a lăudat:

— Frumoasă pisică! Şi a întrebat-o curios: Demult o aveţi ?

— De câţiva ani, i-a răspuns Ana.

— Într-o gospodărie, în preajma pădurii, e nevoie de pisici. Cred că aveţi mulţi şoareci pe aici. Ochii sticloşi au clipit cu înţeles în faţa palidă pe care nu se citea nimic a lunganului. În clipa aceea, Ana şi-a adus aminte de Ondrej Frumosul şi fiindcă bănuelile ei începeau să se adeverească, a cuprins-o întristarea şi s-a simţit amărîtă până în adâncul sufletului.

„Vasăzică asta era. Isuse Hristoase, cum e cu putinţă să fie atât de mişel ?" A trebuit să facă o sforţare grozavă ca naziştii să nu bage de seamă nelinişţea ei. Când în sfârşit, oamenii Gestapoului s-au ridicat să plece, se simţea obosită ca după o muncă lungă şi grea. S-au despărţit de ea, pe cât se părea, prietenoşi şi lunganul i-a duhnit în faţă un miros greu.

— A fost foarte bun laptele. Cred c-o să mai venim iar pe aici, curând de tot.

Şi-a ţinut răsuflarea şi şi-a întors faţa.

Oamenii Gestapoului nu s-au lăsat prea muit aşteptaţi. Au venit chiar în aceeaşi noapte. Abia trecuse de miezul nopţii şi în casă nu dormeau decât copiii pe care venirea oaspeţilor de după-amiază nu-i tulburase.

— N-o să închidem ochii noaptea asta, a avut parcă o bănuială tata Jan deşi nimeni nu s-ar fi gândit că oaspeţii aceia temuţi s-ar putea întoarce atât de repede. Stătea culcat în pat-cu ochii închişi şi pusese palma stângă pe braţul nevestei.

Afară în curte, Brocek a început să latre furios de a ridicat toţi câinii din sat. Măria şi-a înfundat capul în pernă, murmurând:

— Ce or fi având dulăii ăştia azi ?.., Apoi s-a făcut linişte în odaie. Doar din odăiţă se auzea vorbă şi plâns de copil. Pepka o alăpta pe a mică. Ceva mai târziu, Martin a ieşit în prag şi a strigat la câine care s-a potolit o clipă, doar atât cât a zăbovit stăpânu-său afară. Cum a închis uşa, Brocek s-a repezit din nou şi mai întărâtat. Pe cuptor, Mar- tina se svârcolea nelinişţită în somn, iar Ana stătea -cu ochii deschişi dar fără să facă o mişcare; nici suflarea nu i se auzea. Deodată s-a ridicat din pat aruncând de pe ea pilota :

— Ce-i asta Jan ?

O trâmbă de lumină puternică năpădise pe geam în odaie, împrăştiind întunericul ce învăluia lucrurile.

— Ei sunt, de bună seamă, au venit iar, a spus tata Jan şi a sărit din pat după nevastă-sa.

— Dar cum de nu i-am auzit venind ? stătea Ana la îndoială de parcă ar fi putut să întoarcă răul cu vorbele ei.

— Au ocolit dinadins peste culme, ca să nu facă sgo- mot. Voiau să ne ia pe neaşteptate. Jan s-a întors de la fereastră şi şi-a închis pantalonii cu cureaua lui veche. Apoi a strâns-o tare în braţe pe Ana care se lipise de el. Simţea cum îi bate inima, totuşi ştiindu-se lângă el, era mult mai liniştită. Maria lipăia cu picioarele goale pe scândurile reci ale podelelor şi-i clănţăneau dinţii în gură.

— Imbrăcaţi-vă, le-a poruncit bătrânul gospodar şi a ieşit pe sală să le spună şi tinerilor că le vin oaspeţi noptateci.

— Mie mi-e frică de nu mai pot, mamă ! şi Maria s-a aşezat pe marginea patului.

— Astfel Se vorbă n-am spus în viaţa mea şi doar am trăit destul pân-acum. Frica e numai pentru mişei şi pentru ăi care au ceva pe cuget. Tu însă eşti fata mea, aşa că tre- bue să te ţii tare.

Ana vorbise cu hotărîre. Şi-a trecut apoi peste cap fusta largă, şi-a strâns cingătoarea cu o mână tremurătoare şi s-a apropiat de fiică-sa ca s-o îndemne cu blândeţe:

— Imbracă-te, Mărio!

N-au mal avut însă răgaz pentru nimic. O ploaie de lovituri a început să cadă peste uşa casei. Câinele care lătra furios a chelălăit odată scurt şi apoi a amuţit. În schimb, jos în sat, parcă turbaseră toţi câinii.

Cum a deschis uşa tata Jan, s-a auzit pe sală tropăit de bocanci grei ţintuiţi ce frământau podeaua. Un gând venit de departe a îndemnat-o pe Ana să aprindă lumina. De astădată oaspeţii nu mai erau atât de paşnici ca după masă. Urlau ca jivinele sălbatice când tabără asupra pradei.

Ana a făcui câţiva paşi spre masa pe care se afla lampa, dar Jan i-a luat-o înainte. Când a aprins-o, Ana a băgat de seamă că mâinile lui aveau mişcări liniştite şi neşovăielnice. Odaia se cutremura sub paşii grei ai oamenilor îmbrăcaţi în negru care au umplut îndată încăperea. înconjuraseră casa făcând un tărăboi prin curte de ai fi zis că sunt mulţi ca iarba.

— Am venit din nou după lapte. Dar de astădată o să ne daţi şi smântână! Când lunganul i^a svârlit în faţă vorbele astea, Ana a simţit iar că-i mirosea gura. Nu mai era îmbrăcat în straie de oraş ci într-o uniformă neagră cu hârcă de mort şi cu crucea încârligată.

Anei îi venea tare greu să stea liniştită în clipe ca astea, •dar în sinea ei îşi spunea mereu că trebue s-o facă. Şi a izbutit, măcar de ochii celorlalţi. Dar acum stătea la zid cu toţi ai săi, cu mâinile ridicate şi cu privirea ţintă la gura rotundă a ţevii revolverului.

— O singură mişcare suspectă sau o vorbă şi trag, a spus lunganul rostind vorbele apăsat de parcă ar fi scos plumbi «din gură.

Desordinea pe care au făcut-o în odaie n-o mai văzuse Ana de mulţi ani, decând se mutase aici. Tot ce se afla în tron şi în dulap, fusese împrăştiat pe jos. Au răvăşit paturile şi paiele scormonite se uitau parcă mustrătoare. Ana şi-a întors ochii aţintiţi spre ţeava ameninţătoare a

revolverului şi a privit îngrijorată spre Martina care până acum stătea nemişcată pe cuptor prefăcându-se că doarme.

Când nemții au tras de pe ea pilota sub care se simțise ia adăpost, a țâşnit în sus ca o sgripțuroaică mică şi s-a năpustit asupra neruşinatului care se încumetase să facă lucrul ăsta.

— Lasă-mă în pace, mă ! Ia cărăbăniți-vă ! Asta-i casa noastră !

— Ia te uită! Cățeaua mică îşi rânjeşte colții, a râs lunganul şi i-a poruncit: La zid nemernico !

Unul dintre ei a asvârlit-o pe Martina de pe cuptor. Fata a rămas buimăcită în mijlocul calabalâcului răvăşit.

— Imbracă-te Martina, i-a amintit domol Ana iar când copoiul a țipat la ea şi-a încleştat buzele.

Martina şi-a luat paltonaşul aruncat pe jos şi s-a înfofolit în el.

— Mam-mare, mam-mare! a strigat Jana, sărind singură de pe cuptor după Martina şi alergând spre Ana şi-a ascuns capul în fustele ei. Fetița tremura şi bunica nu putea să-şi lase în jos brațele înțepenite, ca să-i mângâie umerii.

Anicika izgonită şi ea din pat şi grozav de înspăimântată, îşi ținea pumnişorii la gură şi scotea când şi când câte un suspin.

— Taci proasto, doar nu ți-o fi teamă de ăştia ! încerca Martina să pară neînfricoşată. Apoi a luat o bluză de-a mai- să-şi şi şi-a îmbrăcat surioara.

— Taci lepădătură, ori... şi țeava amenințătoare a armei s-a lipit de fruntea micuței Martina. Prin cei ce stăteau lipiți de perete, cu spaima în suflet, a trecut un fior de ghiață. Fără să vrea, Martin a făcut o mişcare dar în aceeaşi clipă o altă armă s-a îndreptat spre el.

— Şi tot nu rni-e frică de tine, scaraoschi! Degeaba şi-a ferit Martina capul, că pentru vorba ei îndrăzneață a primit o palmă de şi-a pierdut cumpătul.

Prima lovitură pe care au primit-o cei de pe Vejfuk a eăzut pe fața unui copil.

— Nu-i voie să vorbeşti aşa, Martina, a şoptit Ana când fetița a intrat cu brațele ridicate în rând lângă ea. Sângele ce-i şiroda din nas lăsase o dâră pe paltonaşul ei pe care-l îmbrăca numai la zile mari.

— Ştiu, bunicuțo, a şoptit Martina, dar ura nu s-a stins în ochii ei.

Pe Anicika, în care intrase spaima morții, fiarele n-au putut s-o facă nicicum să intre în rând. Sub sudalmele şi amenințările lor s-a strâns toată ghem într-un colț lângă cuptor. S-a lăsat împinsă şi smucită dar nu s-a sculat de acolo.

— Lăsaţi-o să crape de frică ! a rânjit lunganul în faţa Pepkăi care avea o mutră schimonosită. Femeia privea totul cu nişte ochi mari, rătăciţi şi Ana şi-a dat seama că se gândea la fetiţa a mică rămasă în odăiţă, în leagăn. Scâncetele ei se auzeau până în odaie. Diavolii cu straie de cioclu îşi făceau de cap şi acolo, cum îşi făceau de cap în toată casa. Tavanul tremura sub paşii lor în timp ce tropoteau prin pod, iar când vorbeau pe limba lor străină şi aspră, parcă împroş- cau cu igrindină. Veneau mereu să-i raporteze lunganului care şedea deandaratelea pe un scaun, sprijinindu-şi coatele pe spătar. Într-o mână ţinea arma iar cu cealaltă ducea la gură, agale, în răstimpuri, ţigara aprinsă; clipea din ochi cu priviri sticloase, suflând fumul, Măriei în obraz. La început zâm-bea, dar cu cât se îndeseau rapoartele îşi pierdea tot mai mult răbdarea. Deodată a început să urle ca turbat:

— Moşule! Unde-s lucrurile băieţilor ? N-oi pune eu mâna pe nemernicii ăia !

Jan a răspuns tacticos şi cât se poate de liniştit:

— Pe sală, în dulap sunt hainele. Iar cărţile şi caietele lui Vojtech — alea unde sunt, mamă ? şi s-a întors spre ne- vastă-sa.

— În odăiţă, pe poliţă. Seninătatea omului ei îi făcea bine Anei.

— Niciunul n-avem cine ştie ce lucruri.

— Unde-ţi sunt feciorii ? Spui, sau de nu... Ţeava revol verului s-a lipit de tâmpla scobită a bătrânului gospodar.

— Or fi undeva sub pământ. Cred c-au murit încă din treizeci şi opt — Jan nu s-a clintit nici acum.

Nicăieri n-au găsit nicio mărturie împotriva celor din casă şi copoii, oare erau siguri că vor descoperi urma vânatului, nu puteau să-şi ascundă necazul.

Comandantul lor a trecut încet prin faţa celor de pe Vej- fuk, care stăteau încremeniţi la perete, ceroetându-l pe fiecare dintre ei, cu degetul arătător pe trăgaciul revolverului.

— Ia uite şi pe mândra noastră! a rânjit veninos mân-gţâind cu pfivirea hulpavă chipul Măriei, umerii ei drepţi şi şoldurile pline. Se vedea lămurit că frumuseţea trupului ei ii stârnise poftele. Oprindu-se în faţa lui Martin s-a răstit la el:

— Spune-mi, ce-ai ascuns sub lemne la marginea pădurii, ticălosule?

— C...!

Martin a răspuns firesc şi cinstit fiindcă aşa era felul iui; în clipa aceea, nu i-ar fi dat prin cap că ar putea să spună altfel. Nici nu s-a clintit sub lovitura crâncenă care l-a pocnit în faţă. Stătea dârz ca un stejar şi nu l-au făcut să-şi piardă cumpătul nici palmele primite, nici fierul rece lipit de tâmpla lui.

— Nu vrei să spui, bicisnieule?

Martin a stăruit în spusa lui de mai înainte.

— O să vedem noi. Marş! Şi tu — şi tu.

Martin, Pepka pe jumătate desbrăcată şi bătrânul Jan au fost sooşi afară să desgroape comoara de sub grămada de lemne. Între timp, în odaie rămăsese de pază unul roşcovan !a faţă şi cu vorba tăioasă. S-a aşezat în locul comandantului, a scos din buzunar o bucată de salam şi a început să înfulece de zor. Era atât de hămesit că nici n-a băgat de seamă când Maria a lăsat să-i cadă bra-ţele amorţite. Martina s-a folosit şi ea de prilej. Numai bătrâna Ana stătea mai departe înlemnită în poziţia aceea neobişnuită.

— Da ce! Nu ţi s-a urît încă ? a bodogănit neamţul cu gura plină.

Ana şi-a lăsat mâinile înţepenite pe creştetul fetiţei ce stătea sgribulită.

— Aş vrea să îmbrac copila asta, a şoptit. Neamţul s-a aplecat şi a scos din grămada de haine de pe podele o fustă de-a ei de doc.

Ana a tras-o peste capul fetiţei, iar şnurul pe care altădată îl lega la brâu, de astădată l-a înnodat la gâtul Marti nei.

La răsărit, Începuse să se lumineze de ziuă când fioroşii oaspeţi au părăsit Vejfukul. Pe Martin l-au luat cu ei. Dimineaţa, bătrânul gospodar l-a găsit pe Brocek cu capul sdro- bit de lespedea de piatră de la uşa grajdului. În ochii căscaţi ai dobitocului se desluşea o jalnică mustrare. Jan a mângâiat spinarea neagră şi a oftat:

„Nu s-au lăsat pân' n-au răpus viaţa cuiva de pe Vejfuk...'*

Toţi cei rămaşi pe Vejfuk erau în grea restrişte. Grija de soarta lui Martin le alungase somnul. Numai mica Martina ţinea capul sus.

— Aţi văzut, nu mi-a fost frică de Gestapo! Şi nici tatii nu i-e frică de ei !

În schimb, Anicika mai tremura încă şi acum. Noaptea o apuca spaima şi nu putea să doarmă.

— Of, of, mam-mare, o să vină iar. Nu mă lăsa aici. Du-mă într-altă parte! Şi plângea în fiecare seară când Ana o ducea la culcare, iar noaptea avea vise înspăimântătoare.

— Trezeşte-te, fetiţo, sunt lângă tine ! Nu e nimic.

Ana o mângâia, îi schimba adesea cămaşa leoarcă de sudoare, îi punea o cârpă udă pe cap şi îi fierbea ceai de buruieni, cum o sfătuise soţia vătăşelului Blaha. Câteva seri, Anicika a avut fierbinţeli şi era îmbujorată la faţă.

— Ce ştim noi, cei mari", cât suferă un copil! Nu vezi că-i bolnavă... i-a luat Ana apărarea atunci când Pepka, văzând că seară de seară, se întâmpla acelaş lucru, şi-a pierdut răbdarea.

A treia zi după ce le intrase în casă în miez de noapte, Gestapoul a venit să-l ridice şi pe Ondrej Kryda ; cei de pe Vejfuk nu ştiau dece-l înhăţaseră tocmai pe mişelul ăsta.

— Se vede treaba că-i din pricina comorii ascunsă sub lemnele noastre. Şi-au pierdut încrederea în el, a socotit tata Jan, pe bună dreptate.

Ana se mai necăjea acum şi din pricina Pepkăi, care nu mai voia să vadă nici de gospodărie şi nici de copii. Degeaba tot bătea drumul la oraş. N-a ajuns să-l vadă pe Martin, cu toate că ducea mereu de acasă ouă, făină ba chiar tăiase şi nişte pui de găină. Paznicii nemţi se lăsau lesne nutriţi, dar până una alta, nu-i dăduseră decât rufele murdare ale lui Martin, primind în schimb altele curate.

Nu putea nimeni să ştie ce soartă îl aşteaptă pe Martin. Pepka nu mai era femeia afurisită şi cârcotaşă de mai înainte şi se caia amarnic.

— Tare am mai fost rea cu el, mamă! Se judeca aspru şi suferea din pricina mustrărilor de cuget.

— Când s-o întoarce ai să îndrepţi tot ce ai greşit, o mângâia Ana ; nu-i spunea însă că omul trebue să treacă prin grele încercări ca să se găsească pe sine însuşi.

Se secera ovăsul şi jos în sat duduiau batozele, când s-a întors Martin. A venit într-o seară, de la canton odată cu Ma- ria, slăbit şi îmbătrânit cu mulţi ani. Faţa-i palidă era puhavă şi părul lui negru era presărat cu o mulţime de fire albe.

Ana tocmai strângea rufele de pe frânghia din grădină punându-le în coşul mare de nuiele. Mai rămăsese una singură agăţată de sfoară şi Ana

o trăgea îin jos cu grijă. Era o cămaşă ruptă de-a lui Martin şi în timp ce-o strângea, s-a mirat cu glas tare:

— Dece le-o fi rupând băiatul meu în halul ăsta ?

— Mai bine nu te mai gândi la asta, s-a auzit în spatele ei un glas liniştit. Şi-a dat numai decât seama că era fecio- ru-său mai mare.

— Martine! a suspinat uşurată, înainte să se întoarcă. Când însă în clipa următoare, a dat cu ochii de omul acela necăjit, i s-a strâns inima şi i-au dat lacrimile. Ce au făcut din tine, Martine!

— Mă pun eu repede pe picioare şi o să le arăt eu. Şi ăluia lung ca păstaia de fasole o să-i plătesc cu vârf şi îndesat.

Vorbele şi ochii lui Martin i-au dovedit că rămăsese ace- laş de mai înainte.

— Tot a prins bine la oeva şi asta ; măcar i-am venit de hac dihorului ăluia.

— Of, dar cât ai pătimit pentru asta, fiule! Şi lacrimile Anei curgeau fără istov. Şi multe ar mai fi trebuit să curgă ca să spele tot amarul adunat în inima ei.

Apoi, câteva zile dearândul a trebuit să frece picioarele umflate ale lui Martin şi să oblojească gâlmele vechi de pe trupul lui. Martin n-a spus nimănui ce i-au făcut acolo. Doar slăbiciunea lui trupească stătea mărturie împotriva călăilor, iar lui îi aducea mereu aminte de datoria pe care o avea de plătit lui Ondrej. Dar Frumosul nu s-a mai arătat în sat din ziua când l-a umflat Gestapoul. Zilele treceau, înnodând săptămânile şi, strângându-se laolaltă, împlineau lunile. Stejar tânăr cu rădăcini sănătoase, Martin s-a întremat pe deplin după toate caznele îndurate. Umbla din nou prin curte şi trecea prin sat, sănătos tun, se oțăra la vite pe câmp, iar chiaburului de la curte îi făgăduia în fiecare seară că „o să-t facă țăndări aparatul de radio”.

Erau destule pricini pentru ca Martin să tune şi să fulgere, pentru ca taică-său să-şi prindă tâmplele în palmele lui aspre, pentru ca Maria să aibă deseori clipe de adâncă des- nădejde, iar Pepka să nu se poată bucura de copiii care creşteau. Într-adevăr, pricini erau berechet! Duşmanul înainta peste tot şi unde pătrundea, pustia totul şi semăna moartea printre oameni.

Şi totuşi, deşi cocârjată, Ana căuta să-şi țină capul sus şi atunci când ceilalți îşi pierdeau încrederea, îi încuraja:

— Nu desnădăjduiți! Niciun copac n-a crescut încă pân-la cer şi omul de se umflă prea tare, pleznesc foalele-ntrânsul.

INTRAREA OPRITA

Au trecut aproape doi ani de când primul născut al Anei s-a întors din închisorile Gestapoului. În acest răstimp, multor flăcăi li se pierduse urma din sat. Cei mai mulți fuseseră siliți să plece la muncă forțată în Germania.

Soarta asta l-a lovit şi pe Vaţlav, al treilea dintre copiii Anei. Trebuise să se despartă de nevastă, de locuinţa lui primitoare din oraş şi de maica lui bătrână din munţi şi să plece în Germania, ca să lucreze la curăţirea munţilor de moloz rămaşi de pe urma bombardării oraşelor trufaşei împărăţii.

Nici cea mai tânără, Maria — lucra la acelaş atelier — nu mai făcea ca înainte broderii migăloase. Fetele coseau acum cămăşi de pânză proastă pentru soldaţi şi Maria pungă- lea toată ziua la nasturi. Se plângea deseori maică-şi arătân- du-i buricele degetelor pline de împunsături.

— Mai c-aş zice uneori că blestemaţii ăştia de nazişti n-au o sdreanţă de pus în spinare, atâta ne zoresc cu lucrul. Venea acasă cu tot felul de veşti fioroase, care maică-şi îi curmau răsuflarea. Povestea mârşăviile gâdelui ce se cuibărise în castelul de la Praga ca „protector" al ţării înrobite.

Smintitul acela — îl chema Heydrich — parcă nu se maî sătura de sânge ceh. Pornea execuţii în masă. Îi răpunea pe cei mai buni dintre cei buni. Inima se cutremura de groază şi de ură numai la auzul numelui său şi al celui care era mâna lui dreaptă, Frank. Din nenorocire, aste două jivine cu chip omenesc nu erau singurele! Printre nazişti, vor ii îo-st încă mulţi alţii aidoma lor.

Era prea săracă închipuirea Anei, ca să-şi dea bine seama de suferinţele crâncene îndurate de atâţia oameni din neamuri felurite care se prăpădeau în chinuri cumplite prin lagărele de concentrare hitleriste unde nişte fiare spurcate îi supuseseră la cazne şi-i ucideau.

— S-au mai pomenit oare pe lume oameni în stare să fie atât de haini cu semenii lor ? Oare ăştia nu-şi cinstesc deloc oamenii lor ?

Iar când a auzit că Papa a binecuvântat armele ucigaşilor s-a cutremurat.

— Şi ăsta crede că e cel dintâi după dumnezeu. Îi zicem sfântul părinte... sfântul... Of, doamne dumnezeule...

Cu mintea ei dreaptă, bătrâna Ana greu se putea deprinde cu gândul că acum lumea era aşa şi nu altfel. Nu se mai ducea la câmp. Robotea doar prin casă şi mai cu seamă căuta să-şi crească nepoatele cât mai bine. Avea grijă ca Martina cea isteaţă (împlinise doisprezece ani) să-şi dăscălească cu răbdare surorile mai mici, să le înveţe să buchisească, să scrie şi să numere, căci şcoala era doar pe sponci. Clădirea şcolii adăpostea acum pe naziştii civili care mişunau în Hurka. Fugiseră din oraşele bombardate pripăşindu-se în ţara pe care cârmuitorii lor o jăomăniseră mai înainte.

Vlasta. a mai mică de pe Vejfuk, stătea tot între fustele bunică-şi. Voia să-i dea ajutor la treabă dar mai mult o încurca. Ana era mulţumită că rămânea cu ea.

„Când ai pe lângă tine un suflet de copil, înduri mai uşor răul ce stăpâneşte acum lumea..." Şedea pe coastă lângă casă şi se uita la isteaţa de Martina căreia i-era drag să păzească vitele.

Pentru întâia oaTă, în anul acela, Ana nu şi-a mai păscut vitele pe Skalka. Soldaţii duşmani ridicaseră acolo un turn înalt de apărare şi lângă el o baracă de scânduri. Atunci când cărau sus cărămizile şi celelalte materiale de care aveau nevoie pentru clădit, Ana nu avea niciun spor la treabă. Nu o tulbura atât sgomotul pe care-l făceau, cât. o nelinişteau pregătirile lor. Într-o seară, le-a spus a lor săi, amărîtă până-n fundul inimii :

— Te pomeneşti c-or vrea să se oploşească şi pe Skalka mea. Nu mai e niciun locşor în ţara asta pe care să nu caute ei să pună stăpânire.

După câteva zile, în poieniţa liniştită din pădurea de pe culme s-au aciuiat străini gălăgioşi care au pângărit repede toată frumuseţea aceea. Într-o duminică, inima Anei s-a oţă- rît, clocotind de mânie, aşa cum de mult, din tinereţe, nu i se mai întâmplase.

— Să n-am eu voie să privesc munţii mei ? Tocmai acum o să se bucure Skalka dacă m-oi duce s-o văd. Au pus ghiara pe ea, ca nişte sălbatici, aşa cum pun ghiara şi pe oameni! După masă s-a gătit cu năframa ei de sărbătoare, cusută cu flori şi cu canafuri bogate, iar peste fusta ieşită de soare şi-a petrecut şorţul negru împodobit cu cusături.

— Mam-mare se găteşte azi de parcă ar fi hram, le-a spus Pepka copiilor, aşa ca să n-o audă Ana.

— Mă duc doar să-mi văd prietena mea a mai bună ! a răspuns Ana şi a pornit să urce priporul pieziş prin pădure, Îndreptându-se spre locul care-i era poate şi mai drag decât easa veche, adăpost statornic, de zile bune şi rele pentru toţi ai săi.

Cele două nepoţele mai mici, care o însoţeau, alergau nerăbdătoare înainte. Skalka era pentru ele un loc plin de farmec, pe care-l cunoşteau din poveştile bunicii.

— Mam-mare, şi ce o să vedem acolo ?

— Toată frumuseţea lumii, fetiţele maichii, le făgăduia Ana, în timp ce-n ochii ei se zărea o scânteiere cerească.

Fetiţele au ieşit repede din pădure; bunica mergea în urma lor pe cărarea din mijlocul lanurilor. Aici, urcuşul era ceva mai lin şi trupul ei obosit se simţea bine la soare în bătaia razelor calde. Abia ajunseseră la jumătatea urcuşului, când de sus s-a auzit un strigăt ameninţător:

— Halt!

Ar fi trebuit să se întoarcă din drum.

— Strigă cât oi pofti, spaima ciorilor 1 Tot n-ai altceva mai bun de făcut. Doar umblu pe pământul nostru. Ana se încăpăţână şi-şi vedea de drum urcând tacticos, cu pas măsurat.

— Halt!

Strigătul furios a stârnit doi sturzi ce stăteau în vârfu! unui brad înalt de la marginea pădurii. Păsările şi-au luat sborul trecând peste oapul Anei care stăruia într-o îndărătnicie copilărească. Fetiţele au alergat la bunica lor agăţân- du-se de fustele ei, iar Jana, în mintea căreia se trezise

o amintire apăsătoare de demult, când avuseseră nişte oaspeţi în toiul nopţii, a început să plângă:

— Hai, mam-mare să fugim. Mi-e frică...

— Unde să fugi ? Aici suntem doar la noi! Ana mergea tot înainte cu capul ridicat semeţ semănând grozav în clipa aceea cu fiu-său mai mare.

Au ajuns în sfârşit la marginea Skalkăi, unde Ana s-a oprit mirată. O sârmă lungă îşi sbâriea ţepile ruginite, iar o tăbliţă albă întâmpina trecătorii cu *Eintritt Verboten — Intrarea oprită.* Prin iarba călcată în picioare s-a repezit spre ele un soldat, ocărîndu-le; tot turuia ceva pe limba lui străină şi aspră şi ridicase ameninţător puşca cu baionetă în vârf. Ana nici nu s-a uitat la d. A privit cu ochii înlăcrimaţi poieniţa pângărită şi apoi a intrat în pădure cu un pas şovăelnic, obosit. O stăpânea aceeaşi adâncă tristeţe ca-n seara când, cu patru ani în urmă, se despărţise de mezin.

„N-o să mai am parte să văd Skalka mea dragă, nici să privesc munţii, bucuria ochilor mei. Şi Skalka au închis-o, au furat-o”. A coborît spre păduricea tânără şi deasă şi s-a aşezat la marginea ei.

Nepoatele s-au sbenguit puţin, apoi Jana şi-a adus aminte:

— Mam-mare, spune-ne povestea cu Skalka !

VIasta a început să-i ţină şi ea isonul rugând-o şi lin- guşindu-se; îşi vârîse mânuţa sub năframa ei de sărbătoare şi-i mângâia părul alb:

— Ne spui, mam-mare! Ne spui ?

— Lăsaţi că vă spun acasă, mieluşelele maichii. Diseară, înainte de culcare, am să vă povestesc cum au osândit-o...

După ce fetiţele au fugit în pădure, Ana şi-a băgat faţa în muşchiul umed. Îi ostoia cu mângâieri blânde, fierbinţeala frunţii ei înfierbântate şi usturimea pleoapelor. A stat multă vreme aşa, culcată, fără să facă o mişcare, dusă pe gânduri, până când trupul ei vlăguit şi inima ei chinuită au prins puteri noi.

IARTĂ-LE LOR!

Când s-a răspândit în satul din munţi vestea că fusese schimbat comandantul Gestapoului din oraş, că nu se mai întoarce, oamenii au răsuflat în voie. Şi pe Vejfuk se vorbea cu multă uşurare despre întâmplarea asta. Ana zicea :

— Acum vom putea dormi mai liniştiţi. Dacă nu şi-a mai adus aminte de noi atâta vreme, n-o să mai fie nimeni care să vină să scociorască pe aici.

— Să nu-ţi închipui asta, mamă, pleacă o jivină şi vine-n loc alta mai amarnică. Cât timp mai rămâne un hitlerist care să poruncească în

țara noastră, nu putem fi liniștiți. Asta o spunea Martin, care ajunsese să vorbească și să se poarte cu mare scumpătate în toate cele.

Ana nu îndrăznea să-i osândească așa de ușor pe oameni.
— Doar nu toți nemții-s la fel, Martine, nu cred că cei mai mulți dintre ei să fie răi până în fundul sufletului. De vină o fi numai orbirea în care au fost crescuți; asta i-a dus la rătăcirea de acum!

La începutul lui Mai, a venit un preot nou la biserica din Hurka. Bătrânul acela fățarnic, cu spinarea mereu îndoită, care se temea și de umbra lui, ieșise la pensie fiind înlocuit cu unul tânăr.

Și Ana tânjea după un cuvânt de îmbărbătare și deaceea, în duminica următoare, s-a dus și ea -la biserica din Hurka, lucru pe care nu-l mai făcuse de ani de zile. Mergea domol pe cărăruia știută, pe lângă păducelul înflorit de pe haturi, printre lanurile înverzite și asculta fericită ciripitul vesel al păsărilor. Era atâta liniște și seninătate în mijlocul firii încât simțeai cum ți se trezește dorul de viață. Ana abia putea să creadă că în aceeași vreme, se vărsau puhoaie de sânge omenesc. În zare, la răsărit, soarele se înălța pe bolta înaltă a cerului, risipindu-și darnic razele înviorătoare. Ceva mai încolo, o ciocârlie și-a luat sborul și cântând vesel s-a înălțat sus, tot mai sus, până s-a pierdut în văzduh.

O luase cu ea și pe Anicika, care alerga pe haturi culegând flori galbene de păpădie, părăluțe albe și cimbrișor cu miros puternic. Ana a rupt un fir de iarbă și i-a legat mănunchiul.

— O să-l puneim pe mormântul fetiței.

Drăgălășenia nepoatei a făcut-o să zâmbească. Când după

»câtăva vreme, s-au apropiat de parcul castelului din Hurka, a auzit cu mirare larmă de glasuri fragede. O mulțime de copii roiau în jurul clădirii unde acum se afla un lagăr. Copiii aceștia făceau parte din Hitlerjugend. Ana s-a uitat la două fetițe care ieșiseră pe poarta castelului și veneau spre ele pe cărăruia îngustă. Nu erau mai mari decât nepoatele ei dar aveau trupul mai voinic, iar obrajii lor bucălați de copii bine hrăniți plesneau de belșug și sănătate. S-au uitat de sus, la biata fetiță cehă și una din eie a îmbrâncit-o :

— Dă-te la o parte. Nu vezi că trecem noi ? A vorbit „tare, rostind cuvintele fără greș în cehește dar cu un sunet aspru.

Anicika s-a lipit de sârma verde a gardului și s-a uitat nedumerită după fetițele germane.

„Cu Martina nu v-ar fi dat mâna să vă purtați așa", s-a gândit Ana.

Trecând pe lângă Ana, fetițele au ridicat brațul de era •cât pe aci să-i ajungă la nas. „Heil Hitler !" i-au asvârlit în fața ei, cu un glas ascuțit împungând-o cu o privire plină de sfruntată obrăznicie.

Inima bătrânei de pe Vejfuk s-a umplut de jale și de milă. Ar fi vrut să poată cuprinde capetele copilelor și să le strângă la piept cum făcuse cu toți pruncii ei, atunci când se apropiau de ea. „Sărăcuțele de ele! Bieții copii! Cu ce păcat și-au împovărat cugetul ăi de v-au crescut așa ! În loc

de dragoste, sădesc în inima voastră ură, în loc de blândețe, îngâmfare, în loc de omenie, o cruzime sângeroasă! Copii nevinovați, mare păcat și-au făcut cu voi! **O** să aveți **oare** vreodată destulă judecată ca să vă dați seama de asta ? Și ce roade aduce orbirea asta în care sunteți crescuți ?" Ana încă mai șoptea în sinea ei în timp ce mergea pe poteca din •cimitir ce ducea la mormântul mic de lângă clopotniță. Anicika a pus jos buchețelul, apoi s-a uitat cu ochi mari la toate podoabele acelea cu care cei vii își arătau dragostea și recunoștința față de aceia ale căror zile s-au sfârșit. Ana a rămas lângă mormânt năpădită de atâtea amintiri scumpe! Apoi a intrat grăbită în biserică. înăuntru era o mare de capete. Nu mai era loc nici chiar în față, lângă altarul cel mare. Dela •cea dintâi ochire, a văzut că erau numai femei. Preotul cei tânăr arăta întocmai cum îi fusese zugrăvit. După ce a spus slujba latinească, s-a urcat în amvon și atunci mulțimea care până atunci se tot frământase, s-a liniștit deodată. Ana și-a înfrânat tușea înnecăcioasă care o chinuia adesea și a căutat să-și întipărească în minte vorbele preotului.

— -Dragile mele surori și dragii mei frați! În vremea asta de restriște pentru tot poporul ceh, am venit în mijlocul vostru ca imăcar cu vorba să întăresc inimile voastre atât de greu încercate. Nu trebue să fie printre voi nici unul a cărui credință să șovăie... Deodată liniștea statornicită sub boltă a fost tulburată de niște sgomote ce veneau din altarul mare al bisericii. Paracliserul și-a scos afară capul încărunțit; pe fața lui se citea o spaimă cumplită. În aceeași clipă însă s-a făcut nevăzut după perdeaua roșie și în locul lui s-a ivit un om în uniformă neagră — Gestapoul! Nici el, nici ceilalți care4 urmau nu s-au oprit în loc. Tropotul bocancilor -cu ținte ca și vorba aspră a celui din frunte făceau un sgomot puternic în mijlocul liniștei aceleia plină de măreție.

Când au înconjurat amvonul, peste fața liniștită a preotului a trecut o umbră ușoară. A ridicat puțin mâinile ca pentru apărare, apoi a rostit repede:

— Atât am să vă spun: nu desnădăjduiți, dragii mei... Dar vorbele lui au fost acoperite de glasul omului cernit, glas ce suna mai mult a urlet de fiară decât a grai omenesc.

Bătrâna Ana și-a astupat ochii ca să nu vadă cum era dat jos din amvon preotul cel tânăr. A strâns mânuțele nepoatei și a rămas încremenită locului până când unul dintre oamenii în uniformă neagră a împins-o cu cei rămași mai în urmă în biserică, afară la lumina proaspătă a zilei.

— Vezi, Anicika! Am venit pentru mângâiere și am ■avut parte să vedem iar samavolnicii.

Pe drum, la întoarcere, i-a apus nepoțelei care lăcrima •speriată :

— Nu plânge, a trecut...

Și-a adus însă iar aminte de clipa aceea îngrozitoare:

„Așa a spus: Nu desnădăjduiți, dragii mei... Pe bună seamă, ne-ar fi vorbit mai multe, dar n-a avut vreme".

Toată parohia din Hurka fusese întoarsă pe dos. Preotul cel tânăr își pierduse urma, pe undeva prin hrubele închisorilor Gestapoului, iar

paracliserul a fost şi el ţinut la gherlă o bună bucată de vreme. Tot atunci s-a svonit prin cătunele din vale că naziştii căutau prin partea locului un post clandestin de radioemisiune. Svonul ăsta a fost dat uitării la auzul unei alte veşti: patrioţii cehi scăpaseră poporul de nelegiuitul călău Heydrich. Vestea a trecut din gură în gură făcând atâta vâlvă de clocoteau munţii, pentru ca îndată spaima să aştearnă pretutindeni o linişte de moarte, în timpul acelor zile care au fost cele mai grele pentru tot poporul. A fost cu adevărat o vară sângeroasă, căci turbaţii duşmani au pornit o vânătoare cumplită în toată ţara. Sângele nevinovat curgea pâraie şi numai prin tăria ei a izbutit Ana să învingă durerea oe-i cotropea inima bolnavă ori de- eâteori îşi ¡amintea de cătunele liniştite ai căror locuitori fuseseră ucişi sau deportaţi, iar casele pustiite de flăcări, prefăcute în scrum. Numele acestora se săpaseră însă în inimile tuturor:

Lidice! Lezaki !

VOJTECH DA SEMN DE VIAŢA

Într-o noapte, Ana care veghea a auzit un sgomot uşor la uşă ca şi cum cineva sgâria lemnul. Şi-a oprit răsuflarea şi a ciulit urechea. Cum sgomotul acela s-a mai auzit de câteva ori, s-a ridicat în capul oaselor şi a strâns de mână pe bărbatu-său care dormea, biruindu-şi astfel tremurul ce-i cuprinsese trupul scăldat în sudoare.

— Jan, auzi ?

Bătrânul gospodar a tresărit. S-a dat jos din pat şi a făcut câţiva ¡paşi prin odaie, nehotărât, aşteptând să vadă ce va mai urma. Curând după aceea s-au auzit câteva bătăi uşoare în pervazul ferestrei.

— Orice s-ar întâmpla, e mai bine să fii îmbrăcat, a spus bătrânul Jan nevesti-şi, care şi apucase să-şi încheie bluza. El însă a ieşit pe sală aşa cum era, numai în izmene şi cămaşă. Cine-i acolo ? Glasul lui era liniştit şi hotărît.

— Oameni buni. Deschideţi! a răspuns de după uşă un glas necunoscut, înnăbuşit.

„Să nu fie cumva vreo capcană”, îi spunea Anei un gând temător, când a auzit că omul ei deschide uşa casei şi-i dă drumul necunoscutului în săi iţă; stătea acum de vorbă cu el socotindu-şi fiece cuvânt pe care-l scotea din gură...

— Feciori ? Am, să-mi trăiască. Unul gospodăreşte cu mine aici, al doilea e la muncă în Germania.

— Dar ceilalţi doi ?

— Nu mai ştiu nimic despre ei.

— Atunci vă aduc o bucurie: o să căpătaţi veşti de la Vojtech.

— Am avut un băiat pe care îl chema aşa, a recunoscut într-o doară gospodarul, dar numai decât s-a grăbit să spună răspicat: De când s-a dus în lume, n-avem nicio veste de la el şi oriunde ar fi acum nu cred că-şi mai aduce aminte de casă.

Auzind numele lui Vojtech, Ana a fugit repede pe sală, oprindu-se lângă bărbatu-său. Până să apuce să deschidă gura, Jan a strâns-o de mână. Ana i-a răspuns la fel, înțelegând că-i face semn să se păzească. Omul necunoscut părea încurcat. A luminat sala cu o lanternă micuță, care când o aprin- deai făcea un sgomot ciudat de parcă torcea o pisică şi, târînd piasuil s-a îndreptat spre scara de la pod. S-a aşezat mort de Oboseală pe ultima treaptă şi şi-a lepădat trăistuța de pe umăr.

— Și Vojtech care credea că o să mă primiți cu brațele deschise. Văzând că nu-i răspunde nimeni, a adăugat domol: Pe scara asta am stat într-o vară şi am mâncat din plăcintele şi din liipia făcută de dumneata, doamnă Pata. Nu-ți mai aduci aminte ?

Dar de astădată n-a mai aşteptat răspunsul şi s-a grăbit să întrebe neliniştit:

— E cumva la voi vreun străin ?

— Nu. Suntem numai ai casei, a murmurat gospodarul. II părăsise şi pe el liniştea pe care şi-o poruncise. Iar Ana simțea cum îi curg şiroaie mari de sudoare pe trup.

— Dacă-s bine camuflate ferestrele, v-aş ruga să faceți puțină lumină. Hârâitul ăsta nesuferit mă scoate din fire. Și oaspetele le-a arătat lanterna pe care o ținea în palmă.

— Mai înainte să ne spui cu ce gânduri ai venit aici. Noi nu dăm drumul în casă la miez de noapte unor oameni necunoscuți. Temător, ¡gospodarul se gândea la vreo capcană şi purtarea oaspetelui îi dădea mult, prea mult de bănuit.

Tocmai în clipa aceea însă s-a ivit în pragul odăii Mari a, cu lampa aprinsă în mână. îmbrăcase la repezeală un halat de lucru; gâtul ei gol şi alb se vedea lucind deasupra sânilor rotunzi. Lumina lămpii arunca o licărire slabă pe fața ei proaspătă şi ochii mari şi negri îi străluceau neliniştiți. Tânărul s-a ridicat deodată şi i-a întins mâna dreaptă, iar fata i-a strâns-o fără şovăială.

— Maria ! Doamne, cum ai... cum ai crescut! Iartă-mă că-ți spun ipe nume. Dar te cunosc atât de bine din povestirile lui Vojtech încât parc-ai fi cineva de-al meu. Eu te ştiu doar când erai un noduleț de lată — abia te țineai pe picioare. Aducându-şi aminte de asta, tânărul a zâmbit încurcat în timp ce Maria căta la el cu o privire nesățioasă, fără zâmbet pe față.

Abia acum, la lumină, s-a putut uita mai bine Ana la necunoscutul ce le intrase în casă. A văzut că era ceva mai vârstnic decât crezuse dintru început. Pe fața arsă de soare purta semne de adâncă oboseală. Avea părul lins şi peste haine o manta de piele închisă până la gât. Semăna cu cineva. Se chinuia să-şi aducă aminte cu cine. Când a văzut că Maria îi dă mâna fără să pregete, s-a speriat:

„N-are minte deloc fata asta !" A tuşit uşor ca s-o facă să ia seama...

— Bătrânii voştri n-au încredere. în mine, Maria. Dar dumneata ? Nici dumneata nu crezi că viu din partea lui Vojtech ?

— De unde eşti ? Abia acum a deschis gura şi Maria punându-i la rândul ei o întrebare. Omul a scos din buzunar un ghemotoc alb pe care l-a. desfăcut sUb ochii lor.

— Asta ai lucrat-o împreună cu maica dumitale. O cunoşti ?

—• Batista ! Batista lui Vojtech...

— Mi-a spus să i-o dau mamei şi s-o sărut» din partea lui.

I-a înmânat bătrânei batista dar mai mult n-a îndrăznit.

— Ce -mai face Vaţlav ? A învăţat să joace foot-ba.ll ?

În clipa aceea, Ana l-a recunoscut.

— Jiri! E Jiri ! şi şi-a întis braţele spre el.

— Vasăzică ai fost împreună cu Vojtech. Când ? Unde ? Te rog, povesteşte-ne!

— Ei vezi, tot ţi-ai adus aminte ! O ţinea acum în braţe sărutând-o în locul lui Vojtech.

— Cât mi-a vorbit despre dumneavoastră...

În sfârşit, după atâta vreme, Ana primise o veste care a înviorat-o. Feciorul ei trăia şi era sănătos şi-i trimitea sărutări tocmai de hăt departe. Deodată i-au năvălit în minte atâtea şi atâtea lucruri .pe care musai trebuia să le afle, încât Jiri, prietenul lui Vaţlav (de pe vremea când s-au tras sârme prin toate clădirile din Hurka' şi în case s-au aprins lumini ca în .poveşti) nu prididea să răspundă la întrebările ei.

— Vasăzică te vedeai cu Vojtech. Când zici c-ai vorbit cu el ultima oară ? Dar nu-s decât trei zile la mijloc. Ştii, eu nu l-am mai văzut de patru ani şi jumătate!

Ana s-a aşezat în faţa tânărului pe o putină întoarsă cu fundul în sus, şi îi sorbea vorbele nu numai cu auzul ci cu toată fiinţa. Era numai urechi ascultându-l cu nesaţ cum povestea despre băiatul ei drag, încât Martin, pe care-l chemase bătrânul gospodar, nu l-a răbdat gura şi a făcut o glumă neroadă: t»

— Mamă, mamă. Doar n-ai vrea să-l înghiţi pe Jiri! Cred că mai degrabă el ar ipofti să-i dai ceva de mâncare.

Abia aţjmci s-a desmeticit bătrâna. S-a sculat mirân- du-se singură :

— Vezi, cUm sunt, băiete! M-am aipucat să-ţi pun întrebări şi nici măcar nu ţi-am dat un blid cu mâncare. A început să alerge .forfota prin odaie gândindu-se că n-are nimic altceva Să-i dea unui oaspete atât de ales, decât pâine neagră şi lapte. Tulburarea ei parcă trecuse şi asupra Măriei. Niciodată, poate, nu fusese atât de palidă şi nici ochii ei negri nu avuseseră. o . asemenea strălucire ca în noaptea asta. Şi ea sorbea cuvintele tovarăşului de luptă al lui Vojtech. Îi cerceta curioasă chipul şi de câte ori se uita la el, clipea din ochi şi se înroşea toată.

Fiindcă Jiri nu voise să intre în odaie, unde dormeau copiii (iar Martin la rândul lui socotise că n-ar fi bine s-o scoale pe Pepka) au rămas cu toţii pe săliţă şi au zăbovit acolo o bună parte din noapte, tăifăsuind pe şoptite.

Deşi era, .de bună seamă, frânt de oboseală, oaspetele a ţinut să părăsească Vejfukul chiar în noaptea aceea. Ar îi fost însă bucuros să tragă un pui de somn.

— Dreptu-i că ai nevoie de odihnă. O să dormi la noi, i-a spus fără ocol tata Jan.

— Tare aş vrea, dar ştiţi ce pedeapsă vă aşteaptă dacă s-ar afla ?

— Doar n-o să ne băgăm singuri capul în laţul lor, s-a strâmbat Martin. Copiii n-au simţit nimic. Pepka tot aşa, iar noi ştim să tăcem. Iar dacă Maria s-ar apuca să sporovăiască i-aş tăia limba, a şăguit el, dar numaidecât a adăugat lăsând gluma la o parte: Pe ăia nu-i mai aşteptăm să ne calce pragul. Iar dac-ar veni, te-ai sbenguit doar destui prin pod cu Vaţlav şi cum deatunci nu s-a schimbat nimic, ai să ştii să te faci nevăzut La iuţeală. Şi fără să ţină seamă de întâmpinările lui Jiri s-a dus cu el în pod unde au mai stat multă vreme de vorbă.

Ana s-a culcat dar urechea ei trează prindea fiece şoaptă de sus. Simţea că feciorul ei mai mare afla în clipele acelea lucruri de căpetenie pe care nu trebue să le ştie niciunul din ceilalţi.

Ziua următoare, Jiri a dormit la adăpost în casa primitoare, acolo unde nimeni nu-l putea dibui, iar copiii şi Pepka habar n-au avut. Maria a plecat dimineaţa la oraş ca în celelalte zile. Martin în schimb nu avea nicio poftă să se ducă în luncă şi îşi găsise de lucru pe lângă casă. Era la vremea când uscându-se otava cosită, trebuia cărată şi urcâtă în pod. Pe luncă rămăseseră doar câteva briazde de iarbă ver.de din care, cosindu-le, n-ar fi ieşit fân nici cât să umpli carul pâîiă la loitre.

Dimineaţa senină era semn de vreme frumoasă şi Pepka se bucurase că vor putea căra în pod, lângă fân, c bună parte din otava uscată. I-a şi spus-o lui Martin în timp ce-şi beau laptele, şi nu putea să înţeleagă ce-i abătuse omului ei de nu-i plăcea socoteala asta. Scornise tot felul de pricini, care Pepkăi i se păreau caraghioase şi o scoteau din pepeni.

— Nici vorbă, fetico! Azi n-o să cărăm nimic! Fânul rămâne aşa cum e, în căpiţe, ca să se usuce mai bin£ şi-n luncă te duci numai tu cu tata. O să împrăştiaţi iarba cosită aseară şi o s-o întoarceţi. Mâine ne-om porni să cărăm tot fânul odată. Eu n-am vreme azi pentru asta.

— Oi fi găsit tu altă rânduială mai bună. Orice om se grăbeşte să-şi aducă acasă nutreţul şi ţie nici că-ţi pasă. N-am cunoscut bărbat mai smintit decât tine, tot cârtea Pepka aţâţată.

— Ia nu mai clănţăni deasurda. N-ai ajuns încă să cunoşti ca lumea chiverniseala unei gospodării. Otava e dintr-un loc umed şi deaceea trebue să se usuce bine dacă vrei s-o mănânce vitele la iarnă. Martin vorbea ca un gospodar priceput şi tata Jan îi ţinea isonul a'şa că şi-a primit şi el tainul de răfuială de la noră-sa.

— Tare aş vrea să apuc ziua când n-o să-i mai ţii hangul în toate smintelile astea ale lui. A tăbărît deodată pe socru- său, dar a trebuit˙ să se dea bătută atunci când şi Ana, cu înțelepciunea ei. le-a dat dreptate bărbaţilor.

— Martin să rămână să adune buruieni de pe coastă că tot n-avem ce aşterne-n grajd. Fânul puteți să-l căraţi şi mâine, că doar o mai fi încă vreme bună.

Peste zi, în timp ce copiii se jucau pe afară, Ana care rămăsese singură în casă, s-a urcat de câteva ori în pod ca să vadă de nu s-a trezit tânărul care nu se mai sătura de somn. Jiri însă dormea dus. Mai târziu, după amiaz, Ana l-a chemat pe Martin.

— Ascultă, băiete. Trebue să mai şi îmbuce ceva. Cred că nu-i ajunge numai somnul.

— Dacă-i aşa, dă-mi ce ai gătit pentru el, mamă. Am să-i »dau mâncarea cu lingura, ca la un prunc şi pe urmă n-are decât să sforăie mai departe cât o pofti. Martin s-a urcat în pod' cu o oală de supă şi cu un castron de plăcinte.

Seara, familia s-a culcat ceva mai devreme ca deobicei, spre bucuria Pepkăi. Obosită de arşiţă şi de munca de peste zi în luncă, a adormit buştean cum s-a întins în pat lângă bărbatu-său care sforăia ca o batoză. Dar cum a închis ea ochii, Martin n-a mai sforăit; s-a dat jos din pat, s-a îmbrăcat pe tăcute şi a ieşit în vârful degetelor din odaie. În săliță, maică-sa şi Maria trebăluiau ceva. Puneau tânărului în traistă pâine, ouă răscoapte, oleacă de untură, sare, nişte plăcinte şi fot ce mai socoteau ele că i-ar putea fi de trebuință pe drum.

După câtăva vreme, din casa de pe Vejfuk au plecat doi bărbaţi: Martin îl călăuzea pe Jiri prin pădurea întunecoasă, ducându-l pe poteci ferite de primejdii pe drumul cel mai scurt, spre oraş. Ajunseseră destul de departe, acolo unde calea ferată, făcând o cotitură lină trecea pe lângă pădure.

— Asta-i locul, Jiri, cată să ţii minte unde-i! Martin s-a oprit lângă un tufiş şi a înşirat apoi câţiva paşi lungi în sus, spre pădure. Nouă paşi în sus. Nu uita, şi spune-le şi celorlalţi. S-a întors înapoi agale. Şi-a dat şapca pe spate şi şi-a scărpinat capul, sub smocul de păr oe-i cădea pe frunte. Ce zici, n-ar fi bine să avem un semn al nostru ? O parolă, de socoteşti că trebue.

— Parolă ? Să zicem *e răcoare,* a şoptit Jiri. Noaptea e întotdeauna răcoare aşa că-i uşor de ţinut minte.

S-a aşezat pe o claie de fân şi l-a tras pe Martin mai aproape.

— La nevoie poţi să-i spui şi Măriei. Dacă s-ar întâmpla ca tu să nu poţi veni...

Apoi s-au despărţit fără multă zăbavă. Jiri s-a făcut nevăzut în pădure şi Martin a pornit-o grăbit spre casă.

A doua zi, cei de pe Vejfuk dădeau zor să care fânul. Spre arniaz s-au ivit dinspre Skalka nişte nori care s-au întins repede, iar pe la ceasurile patru a început să picure. Vacile duceau ultimul car de fân spre şura casei aşezată în coastă. Fânul era cam jilav, tata Jan a pus atunci mâna pe bici fără să le mai lase vacilor răgaz să răsufle un pic. Martin şi-a proptit umărul în loitră şi împingea, gata-gata s-o farme, voinic ca un taur cum era. Pe gât şi la tâmple i se umfla- seră vinele, ca nişte frânghii. Dar nu pusese numai el umărul ci şi Pepka şi vecinii. Le-a sărit în ajutor şi gospodarul Kryda şi Mancia Pazdernik şi tânărul Sojka, ba chiar şi Ana a alergat din casă să-i ajute cu slabele ei puteri, după ce mai întâi a deschis larg poarta de la şură şi pe cea de la curte. Abia intrase căruţa la adăpost că s-a pornit să toarne cu găleata; toţi au răsuflat uşuraţi, ştergându-şi sudoarea ce le curgea pe faţă. Pepka nu s-a lăsat' până nu i-a împuns :

— Aţi văzut că şi de data asta am avut dreptate ? Nu vă spuneam eu, ieri!

— Ar fi trebuit să te ascultăm, i-a răspuns Ana zâmbind, noră-şi. Uneori ,şi omul bătrân şi păţit poate să se înşele.

Martin a strâns-o pe Pepka de mijloc şi i-a dat o palmă peste spate în semn de recunoştinţă.

— Ştim noi că nu-i nimeni ca tine!

Ea însă nu-şi dădea bine seama dacă era o laudă sau o zeflemea.

MARTIN PLEACA MEREU DE ACASA

În toamna anului 1942, în vale, s-a lăsat o negură rece; erau numai zile urîte cu ploaie şi la.poviţă. Şi totuşi, casa de pe Vejfuk se înseninase aşa cum se înseninase în toată ţara. Acum toţi nădăjduiau că vor veni zile mai bune.

— Mamă ! Hitler n-a ocupat Stalingradul. Nu l-au lăsat ruşii. Au apărat vitejeşte oraşul lui Stailin şi lăudărosul de Hitler a trebuit să se dea bătut. Vestea asta o sguduia atât de tare pe Maria, încât plângea şi râdea în acelaş timp, iar în ochii ei scânteia bucuria şi un simţimânt de neţărmurită minunare în faţa faptelor săvârşite de oamenii poporului frate.

Ana a dat mulţumită din cap.

— îşi frânge şi Hitler gâtul cum şi l-a frânt şi franţuzul ăla, Napoleon. Oricât de grozavi ar fi, tot nu vor îngenunchia poporul rus. Nimeni pân-acum n-a izbutit încă să facă asta.

Maria a mai adus apoi şi alte veşti care arătau că hitleriştii mâncau bătaie, iar Martin le întregea cu ce mai aflase şi el. După fiecare veste dintr-asta, Anef i se părea că se mai uşura un pic de greutatea ce-i apăsa spinarea încovoiată, c-o mai lăsau durerile ce-i junghiau picioarele umflate şi că în inima ei, trezită la viaţă, nădejdile sporeau.

— O să mai apucăm totuşi zile bune. Poate că s-o stăvili odată risipa asta de vieţi omeneşti.

Tocmai atunci însă, a trebuit să afle un lucru urît care a fost o crâncenă lovitură pentru ea. La început a alungat bănuiala ce-i mijea în minte:

„Nu se poate! O fi el cum o fi Martin al meu, dar aşa •ceva tot nu-i în stare să facă. Doar e sângele meu". Totuşi nu avea pace. A început să-l urmărească în taină pe Martin şi bănuiala ei a prins rădăcini. Se simţea de parcă ar fi bătut-o cineva crunt şi ar fi scuipat-o în faţă, murdărind-o cu bale spurcate, atunci când şi-a dat limpede seama că fiu-său lipseşte de acasă o bună parte din noapte, nu-i nici la curte, nici la Kupecek, la cârciumă, că banii câştigaţi peste săptămână nu-i dă pe toţi Pepkăi şi că mereu cară din chelar pâine, untură şi ouă.

Era peste măsură de mânioasă şi, într-o noapte, când a a rămas numai ei doi în odaie, l-a luat la rost:

— Martine, nici c-aş fi crezut vreodată să am un fecior atât de slab de înger încât patima să pună stăpânire pe e!

în halul ăsta şi să ajungă un netrebnic şi un mincinos care rupe bucata de pâine de la gura a lor săi şi calcă în picioare mândria nevesti-şi! ¡Nu-ţi dai tu seamă cât de mârşavă trebue să fie cealaltă dacă te îndeamnă să faci aşa ceva ?

Până atunci, Ana nu-i vorbise încă niciunuia dintre băieţii ei cu atâta amărăciune şi asprime. Iar când a văzut' zâmbetul lui Martin care arăta că tot ce-i spusese ea îi intrase pe-o ureche şi-i ieşise pe alta, zâmbet pe care ea l-a socotit o batjocură, a cuprins-o mila :

— Şi eu care mereu mi-am păstrat încrederea în tine, cu toate că adeseori ai făcut lucruri ce nu-mi plăceau; totdeauna am găsit iertare pentru tine. Martine, cum ai putut să săvârşeşti o faptă ca asta ?

Pe faţa ei sbârcită au început să curgă şiroaie de lacrimi şi tânărul Vojacik, care nu putea să vadă o femeie plângând, a făcut o mişcare de neputinţă :

— Ei, fir-ar dracu al dracului! Mamă, ce prostii tot îndrugi acolo! Ce rost au lacrimile astea când ştii ce vremuri trăim ?...

— Vezi, vezi! Tocmai acum când în lume suferă atâţia oameni cinstiţi, tu te ţii de drăcii şi faci blestemăţii de alde astea. Doar nevastă-ta n-o fi mai rea decât altele. Ţi-a făcut patru fetiţe sdravene. Cum nu ţi-e ruşine ţie de faptele tale ?

Abia atunci Martin a început să înţeleagă şi căutând să scape din încurcătura în care intrase fără să vrea, şi-a petrecut degetele prin părul sbârlit:

— Cum de-ţi veni, mamă, să născoceşti prostia asta gogonată ? Să mă ţiu eu cu alta ? Da ! Car din casă, e adevărat. Dar ce, trebue numai decât să c-ar pentru o femeie ?

— Ce spui ? Pân' acum n-am băgat de seamă că ai fi chiar atât de darnic. Ce te-o fi făcut să te schimbi tooma! acum când ai tăi se luptă ou sărăcia ? Şi apoi, crezi c-am uitat câtă bătaie de cap am avut cu tine , pe

vremea când alergai după fuste? Numai patima asta putea să te ducă acolo unde ai ajuns acum.

Martin s-a întunecat la față când maică-sa i-a amintit de păcatele şi metehnele lui din tinerețe, căci era încredințat că părinții lui nu ştiau nimic. Ana îşi simțea fața încălzită din pricina aprinderii cu care vorbise şi era mulțumită câ izbutise să-şi întoarne fiul de la rele. Martin privea țintă spre fereastră de parcă ar fi urmărit stropii mărunți de ploaie care, lovindu-se de geam, se prefăceau în şiroaie subțiri şi se prelingeau pe sticla lucie.

— Ei! Ce a fost a trecut! Prostii toate. Acum însă îmi ajunge o singură femeie şi pentru bucurii şi pentru necazuri! Şi a tăcut, Ultima vorbă i-a amintit de năravul care-l sâcâia cel mai mult la nevastă-sa. Mamă, nu cumva să-mi aprinzi paie-n cap cu Pepka. Nu mi-ar mai rămâne decât să-mi iau calabalâcul şi să plec în lume. Asta ne-ar mai lipsi acum, să avem în casă şi o muiere bănuitoare... Ştii tu oare ce-i aia când cade cineva la bănuială ? O prostie mai mare decât boala.

Martin şi-a adus aminte de începuturile căsniciei lui când se îndoia de credința nevesti-şi, femeie frumoasă, chinuin- du-se pe el şi pe ea şi a recunoscut cu glas tare:

— A fost un iad !

Şi-a întors apoi ochii de la fereastră şi a învăluit într-o privire arăzătoare fața necăjită a maică-şi.

— Să fiu all dracului, mamă! Ce vrei să-ți spun? Ce;să fac dacă cu bănuelile tale prosteşti mă sileşti să vorbesc!

Şi-a băgat adânc mâinile în buzunarele pantalonilor, a măsurat odaia cu paşi legănați, s-a întors din nou spre mai- că-sa şi s-a aşezat chiar în fața ei.

— Da ! Hai atunci să-ți -lămuresc ce-i cu dărnicia asta a mea ! Spune, tu ai pregeta să ajuți în vremea de azi nişte oameni care au anumite însărcinări de îndeplinit şi trebue să umble aşa, ca să nu-i simtă naziştii ? De pildă, Jiri! Ca el sunt mulți acum pe la noi şi le e foame şi lor ca şi nouă. Stai atunci şi dă-ți cu socoteala, dacă e la mijloc vreo femeie la care eu duc lucrurile? Dar să nu scapi o vorbuliță la nimeni, altminteri o să simțim cu toții cum se freacă ştreangul de gâtul nostru.

Ana rămăsese împietrită ca femeia lui Lot şi asculta cu răsuflarea tăiată vorbele fiului său rostite cu glas înnăbuşit. Scânteia amenințătoare din ochii lui negri a făcut să se aprindă în creierul ei flacăra luminoasă a înțelegerii.

— Adică, aşa stau lucrurile, Martine ? Iart-o pe maică-ta că-i proastă. Şi să nu-ți fie frică. Ştiu să-mi țin gura. N-am auzit nimica. Dar tu bagă bine de seamă ! Mai cu seamă vezi ce faci cu plecările astea ale tale să nu-i dea cumva de gândit Pepkăi. Prea des lipseşti noaptea şi ştii. cum îi femeia : •cade uşor la bănuială.

— Fii pe pace, mamă! Pepka doarme ca un butuc. Cât despre bănuială, nici când n-a avut mai puține pricini ca acum să mă bănuiască.

Sunt credincios ca un miel blând şr focos ca un cocoş de munte. Niciodată nu m-a văzut atât de îndrăgostit.

Martin a zâmbit ştrengăreşte; îndată însă a adăugat, lăsând gluma deoparte:

— Dealtfel, dacă s-ar întâmpla ceva care să mă împiedice să mă duc acolo unde mi-e datoria, altcineva îmi ține locul. Totul e orânduit, acum.

— Atunci e bine. Şi eu am să te ajut bucuroasă de-o fi nevoie.

— Da de unde mam? ! Pe tine nu te las, s-a împotrivit Martin cu toată hotărîrea. Maică-sa însă s-a simțit jignită :

— Bine ! Cum crezi ! Nu vreau să te silesc. Totuşi se simțea înviorată ca după o baie bună.

Acum, după ce fiu-său îi risipise bănuelile acelea urîte era ca uşurată de o grea povară şi se mustra cu lacrimi de- pocăință :

„Nu-s decât o babă neghioabă ! Tocmai acuma să mi se- năzare asemenea blestemății despre băiatul meu !"

Fiindcă Martin n-a vrut să-i spună mai mult decât atât, nu l-a mai întrebat nimic, dar oridecâteori împărțea mâncarea, ținea seama şi de îndatoririle lui. Când făcea pâinea pentru o săptămână, turna în covată mai multă făină de grâu, iar când bătea untul, punea deoparte câte un bulgăre pe care îl învelea în frunze de h-rean şi în hârtie de ziar şi-l lăsa pe dulapul vechi de pe sală. La fel făcea şi cu brânza de vacă, cu prăjiturile din făină albă şi adeseori şi cu tainul ei de carne pe care nu-l mânca. Niciodată însă n-a mai vorbit cu Martin despre asta.

Pepka nu prea ținea socoteala lucrurilor şi nici nu-i prea păsa, totuşi s-a întâmplat odată să găsească pe dulap un bulgăre de unt.

— Ce-i asta ? Laşi untul pe sală. Spuneai doar că l-ai topit ? întrebarea ei ascundea destulă răutate. Bănuia că soa- cră-sa îi trimite la oraş nevestei lui Vatlav, multe lucruri despre care nu pomenea nimic.

— Am pus deoparte o bucățică pentru copii, să aibă de uns pe pâine, că nu voiam să mai cobor în pivniță. Bătrâna mințea ; apoi întorcându-se spre Martin a adăugat mai încet:

Dreptu-i, fac rău că nu pun mâncarea în beci unde e loc berechet.

Seara, în odăiță, când s-a întins în pat lângă Martin, Pepka nu s-a lăsat îmbrățişată până când n-a dat în vileag gândul ce-i umblase prin cap toată ziua :

— Bătrâna ar vrea să trimită toate cele la oraş, cucoanei lui Vațlav, nu se uită că noi avem patru copii !

— Cred că nu vrei să te pui pentru o bucată de lipie.

— De n-ar fi decât alea pe care le ştim ! Vorba-i că mai sunt încă multe pe care le trimite într-ascuns de noi.

— Ei, lasă prostiile !

— Nicio prostie ! Ai văzut şi tu cum ascunsese untul pe dulap ? Şi mai spune că era pentru copii ! Ştim noi asta...

— A drac... Sudalma a rămas însă între dinţi, căci Martin a crezut că-i mai cuminte să-i astupe gura femeii cu un sărut prelung. I-a strâns apoi şoldurile în palmele lui aspre: Acum gândeşte-te doar că eşti nevasta mea. Lasă-le pustiei pe celelalte...

Când după vreun ceas, a băgat de seamă că Pepka dormea tun s-a dat jos binişor din pat, şi-a luat hainele în braţe şi s-a furişat afară. S-a îmbrăcat repede în sală şi şi-a tras şapca peste urechi. Când a pipăit cu mâna deasupra dulapului şi-a adus aminte de întâmplarea de dimineaţă.

„Dracu să le ia de muieri, că nimic nu le scapă !" Supărat, a lăsat braţul în jos ; pe dulap nu era nimic.

În prag şi-a încălţat bocancii care demult nu mai fuseseră unşi, întrebându-se dacă cumva maică-sa nu o f: uitat să lase deschisă uşa delà pivniţă ! Totul era însă în bună rânduială, cum a putut să-şi dea seama numaidecât. Lucrurile erau pregătite şi nu lipsea nici bulzul de unt.

„Ce femeie de ispravă e maică-mea !" a lăudat-o mişcat pe Ana care în clipa aceea aştepta liniştită să-i audă paşii străbătând tiptil curtea şi scârţâitul porţii zaplazului dinspre pădure. Iar după ce i-a auzit, l-a petrecut cu gândul deşi nu ştia încotro plecase. Valea era toată înţesată de duşmani care puteau să-l urmărească şi ea îşi dădea lămurit seama de primejdia ce-l păştea. Multă vreme încă după ce Martin se întorcea şi se culca liniştit în odăiţa lui, pândea cu urechea ciulită niscaiva sgomote ciudate pe lângă casă. Auzul ei era atât de încordat încât orice svon îl izbea aproape dureros : vâjâitul •vântului, foşnetul pădurii bătrâne, zângănitul lanţurilor şi tropotul de copite al vitelor care se mişcau în grajd, fuga şr ronţăitul şoarecilor în pod, deasupra odăii.

Oridecâteori Martin o ştergea noaptea de acasă, mai- că-sa se scula a doua zi cu trupul frânt de oboseală, ca după o muncă istovitoare, deşi toată noaptea stătuse aproape nemişcată în pat.
„Mă doboară anii", se plângea de oboseală şi-i era ruşine că aţipea uneori peste zi.

Iarna sosise cu horbota de promoroacă şi cu geruri aspre în timpul nopţii. Martin îşi încreţea îngrijorat fruntea.

— Se simte zăpada în aer. Ce crezi, mamă, au să fie nă meţi mari ?

— La noi în munţi nu s-a pomenit iarnă fără viscol. Tre- bue să ţii seamă de asta, Martine! i-a spus maică-sa care Înţelesese îndată dece se frământa fecioru-său.

— Nu-mi pasă mie de viscole; astea nu ţin mult. Mai rău ar fi să cadă zăpadă şi apoi să se statornicească vremea. Urmele paşilor pe zăpadă sunt tot atât de viclene ca şi haitele de ticăloşi care bat acum valea.

După atâta vreme, Martin îi împărtăşea din nou greutăţile lui, lucru care pe maică-sa o mişca. II simţea mai aproape când ştia că-şi descarcă sufletul de o parte din povara- ce-l apăsa.

În sat se vorbea iar că naziştii au înăsprit măsurile de pază. Gestapoul de la oraş dădea iar raite în timpul nopţii prin parohia lor şi ridica lumea. Bătrâna Ana şi-a amintit cum le călcaseră prima oară pragul , casei şi se temea să nu aibă iar oaspeţi.

— Ar fi bine, Martine, ca măcar o bucată de vreme sa nu te mai duci în pădure. Aia — era vorba de Gestapo — după cum se vede, nu au nici ei somn noaptea şi fiindcă i-a răzbit prea tare dragostea de munţii noştri, cine ştie ce ne mar aşteaptă.

Cuvintele ei parcă ar fi turnat ulei peste focul ce mistuia măruntaiele lui Martin.

— Nu mai vorbi aşa ! Cum aş putea să dau înapoi tocmai acum ? Suntem în pragul iernii şi o să fie o iarnă haină. Pădurarii au şi început să dea hrană vânatului din pădure; cum îţi vine ţie să mă trimiţi pe cuptor ?

S-a simţit ruşinată faţă de fecioru-său. Dând din mâini încurcată şi uitându-se la semnul vânăt şi lat de pe fruntea lui, i-a răspuns :

— Poate tot s-ar putea găsi un mijloc...

— Aş vrea să ştiu şi eu care? Martin a căpătat deodată o faţă gânditoare şi încordată. Poate c-ar fi unul. Dar nici nu vreau să mă gândesc la el, atât timp cât sunt în stare să fac singur treaba asta. Nu-mi vine să mai amestec şi pe altul, deşi poate i-ar fi mai greu să păţească ceva. Adicătelea, e vorba de Maria. Ea se duce în fiecare zi la oraş şi ar putea să se întâlnească cu băieţii în tren. Ori, cine ştie, s-ar mai putea ticlui şi altfel lucrurile !

Ana a simţit deodată o povară atât de grea şi o durere atât de cumplită în piept, încât a trebuit să-şi încleşteze buzele ca să nu ţipe. Abia într-un târziu, a putut să şoptească :

— Adicătelea Maria... Nu crezi, Martine, că-i prea crudă şi nepricepută ?. Ia, acolo, un copil.

— Maria e fată isteaţă. Martin avea un glas moale ca niciodată. Cunoaşte tot rostul lucrurilor, din fir a păr, destul ca să-mi ia locul la nevoie. Se înţelege că n-aş vrea să ajungem pân' acolo. Dar omul nu ştie niciodată.

— Deoe ai făcut asta, Martine ? Nu eram şi eu aici ?

Maică-sa era oţărîtă şi zile întregi a purtat în suflet amărăciunea gândului că fusese dată deoparte de copiii ei.
„Nu se cădea să-mi facă mie una ca asta, îşi spunea întristată şi era mereu cu ochii pe fiică-sa care părea că habar n-avea. Ei da, mama lor e bătrână şi proastă şi nu se pricepe U nimic. Tinerii au altă minte".

ŞI TOTUŞI AU VENIT...

În noaptea aceea, domnea o linişte nefirească. Vântul îm- prăştiase norii de zăpadă după ce câteva zile deairândul ninsese din belşug. încă decuseară, ninsoarea încetase şi bântuia acum un ger crunt. Pe la miezul nopţii, peste coama pădurii s-a ridicat luna plină făcând să pălească luminiţele mărunte ale stelelor. Pe pământul înzăpezit, orice lucru părea

mai înalt, gata să împungă cerul. Şi statura voinică a lui Martin care tocmai se întorcea în sat, părea mai puternică, cioplită în piatră. Viitorul stăpân al gospodăriei de pe Vejfuk a intrat în curte pe poarta de jos şi ajungând în dreptul grajdului s-a oprit o clipă să asculte. A deschis apoi uşa, a căutat să străvadă prin întunericul dinăuntru; un val de aer cald şi duhnitor l-a izbit în faţă. Vitele stăteau culcate şi rumegau iîn tihnă. Numai tărcata, care trebuia să fete peste câteva zile, a întors neliniştită capul spre uşa deschisă scoţând un muget prelung.

— Bine-fbine, fătucă, fii cuminte! Mai ai o săptămână şi o să te uşurezi, a murmurat Martin şi a închis uşa trăgând zăvorul de fier care-i frigea degetele de îngheţat ce era. S-a mai întors odată şi a vârît un şomoiog de paie sub uşă ca să nu pătrundă gerul înăuntru pe dedesubt şi s-a îndreptat grăbit spre casă. Nici n-a apucat să ciocăne, că Maria i-a şi deschis. Martin a intrat în sală şi fata a închis repede uşa, a împins zăvorul, încercându-l să vadă de-i bine prins.

— Ce veşti mai sunt, Martine?

— Ce să fie ! Naziştii fac mereu .retrageri elastice ! Nu ştii ? Martin a râs tare şi şi-a lovit sora peste umăr.

— Lasă gluma, Martine. Ce se mai spune la radio ?

— Totul merge din ce în ce mai bine.

— Nu staţi pe sală, în frig. Veniţi la căldură. Maria e subţire îmbrăcată, s-a auzit din odaie glasul mamei. Martin a văzut-o apoi cum s-a sculat din pat, şi-a pus ciorapii de lână în picioare, s-a dus la cuptor să-şi învelească nepoatele şi abia după aceea s-a întors spre el. Taică;său s-a ridicat şi el în capul oaselor, dornic să afle veşti noi.

— Armata Roşie îi alungă de peste tot ,pe nemţi, i-a sdrobit la Stalingrad, în Caucaz, la Rjev şi Velikie Luki! Nici în apus nu le merge bine nemţilor. Atâta a prins mama din vorbele fiului ei şi deşi habar n-avea unde se aflau locurile astea, era destul să audă pomenindu-se de ele ca să se simtă liniştită şi să capete încredinţarea că hitleriştii se retrag şi că va apuca fără doar şi poate şi ea ziua eliberării.

După ce Martin le-a împărtăşit tot ce a auzit la radio,. Maria s-a vârît în aşternutul cald lângă Martina, tatăl şi-a băgat capul în pernă, iar mama s-a aşezat pe marginea patului să-şi scoată ciorapii.

— Du-te şi tu băiete de te culcă ! E târziu şi nu mai ai mult de dormit, că acuşi se face ziuă. Şi s-a întins şi ea în pat.

N-a trecut mult după ce Martin a trecut în odăiţă şi Ana l-a auzit sforăind vârtos. Noaptea era atât de limpede şi liniştită încât nu mai avea nicio ¡pricină să se împotrivească somnului ce-i îngreuia pleoapele. N-a aţipit însă numaidecât şi cu cât treceau clipele, femeia care veghea simţea cum i se strecoară neliniştea în suflet. Mai întâi a tulburat-o un hâ- râit slab pe care l-a soos ceasornicul vechi, apoi lătratul câinilor jos în sat, iar când a auzit din pădure ţipătul bufniţelor pe care altădată nici nud băga în seamă, căci făcea parte dintre svonurile noptatice ale acestui colţ stingher de lume, a trecut-o un fior.

„De bună seamă, se întâmplă ceva.” Nici nu şi-a isprăvit bine gândul şi în odaia cufundată în tăcere .a răzbit de afară un sgornot neaşteptat. Aproape în aceeaşi clipă, au răsunat lovituri puternice în uşă.

„Vasăzică nu m-am înşelat.” Bătrâna Ana ştia că oaspeţii aceştia târzii nu pot fi decât de la Gestapo.

— Bine că e şi Martin azi acasă, i-a şoptit Maria în timp ce se îmbrăca grăbită ; bătrânul gospodar se şi dusese să le deschidă blestemaţilor ce le călcau mereu pragul.

Ana nu s-a tulburat prea tare când oamenii cu haine cernite au dat buzna în odaie. Tăria ei se bizuia pe credinţa că rtu vor găsi la ei nimic ca să-i aţâţe, să le întărite furia.

„N-are ce să se întâmple! Au să lase lucrurile vraişte în urmă şi au să plece de unde au venit. Nu, n-o să fie nimica!” şi-a zis şi parcă-i şi vedea plecând, aproape că nici nu se gândea la isprăvile pe,care oaspeţii le puteau săvârşi.

Dar de astădată s-a. înşelat în socotelile ei. Nu au mai pus-o, aşa cum se aştepta, la perete în rând cu ceilalţi ai casei să se uite cum răvăşesc şi-şi bat joc de luoruşoarele lor puţine câte aveau, ci lovind-o crunt au scos-o în pumni afară în ger, pe jUmătate desbrăcată, şi au băgat-o într-o maşină verde împreună cu bătrânul Jan, cu Martin şi cu Pepka.

Ţeava revolverului îndreptată spre ei întărea porunca omului care-i păzea :

— Gura'— şi nicio mişcare!

Ana s-a ghemuit pe banca de lemn şi pătrunsă de frig şi-a strâns pe trup cazaca încreţită, gândindu-se la Maria şi la nepoţelele” rămase acasă :

„Poate că lor. nu le-or face nimic! Doar nu le-or canoni...”

Nici nu mai ştia de cât timp aştepta acolo. Clipele păreau mai lungi decât orele, şi suspinele înnăbuşite ale Pep- kăi o săgetau pe Ana în inimă şi-n creier. Bătrânul gospodar era liniştit şi nepăsător, iar ochii lui Martin scăpăîau de ciudă şi de ură.

Să tot fi trecut un ceas de când erau acolo — Ana înţepenise de frig — când s-a auzit afară sgomot mare şi smucind de uşa maşinii s-au mai împins înăuntru câţiva oameni. Ana a simţit o hurducătură şi i-a venit rău. Pentru întâia dată se urcase într-un automobil şi niciodată nu călătorise mai prost ca atunci. Prin ferestruica îngustă de deasupra capului ei nu se vedea decât bezna nopţii dar îşi dădea seama totuşi că-i duceau la oraş ca pe toţi nefericiţii pe care-i adunau de prin munţi.

„Dece oare?” întrebarea asta îi sfredelise creierul tot timpul drumului; îi era tot mai rău. Şi-a astupat gura cu palmele şi işi-a înfipt coatele în pântece să nu mai simtă hurducăturile. „Dacă aş putea să dorm şi să mă trezesc doar când s-ar sfârşi toate astea,” şi-a dorit din adâncul inimii, simţind c-o biruie frica şi Oboseala.

În sfârşit, maşina s-a oprit şi Ana s-a pomenit în curtea judecătoriei din oraş; aici era şi închisoarea unde-l ţinuseră pe fiu-său. Se aflau pe tărâmul Gestapoului. Nici n-a avut răgaz să-i caute din ochi pe ai săi, că o paznică grasă a şi vârît-o într-o celulă îngustă. Uşa s-a închis la loc, cheia a scrâşnit în broască şi Ana s-a trezit lângă o biată făptură — o sdreanţă de om — care poate, cu puţin în urmă, fusese o femeie frumoasă. Zăcea pe salteaua de paie întinsă pe jos şi ochii ei strălucitori căutau să străbată prin întunericul celulei. Braţele ei slabe au început să se sbată desnădăjduite, de parcă ar fi încercat să se apere. Când Ana s-a apropiat de ea un vaiet nefiresc a sfâşiat tăcerea, făcând să răsune celula îngustă. Ana s-a simţit cotropită de groază, dar numaidecât i s-a umplut inima de milă.

— Nu sunt vinovată, nu mă mai chinuiţi. Nu ştiu, nu ştiu nimic! Ana şi-a pus palma aspră pe umărul femeii — numai oase şi piele — şi atunci vaietul ei jalnic s-a prefăcut într-un urlet prelung acoperind vorbele-ei blânde, mângâietoare, aşa că s-a tras înapoi, căutând să stea cât mai departe de femeia aceea ciudată, ghemuindu-se:

— Doar nu-ţi fac nimic. Dece ţi-e frică de mine? a întrebat-o în şoaptă uitându-se la trupul ei slab şi chinuit care abia se desluşea în întuneric, „Cât de sălbatici or fi fost cu ea de au adus-o în starea asta ?" Ana uitase de necazurile ei şi de ai săi. Nu se mai gândea decât la necunoscuta care era acum sora ei de suferinţă.

Afară se crăpa de ziuă şi începuse să pătrundă lumina şi în celula îngustă. Ana a putut atunci să vadă numeroase urme de răni pe trupul soaţei sale şi a cuprins-o groaza:

„Cum de au îndrăznit ? Doar e femeie!"

Vremea pe care a pierdut-o apoi acolo, aşteptând degeaba, fără să facă nimica, a fost atât de lungă, de i se părea că pentru ea se oprise timpul în loc. S-a obişnuit încetul cu încetul cu locul acela nou, cu toanele bolnăvicioase ale soaţei sale, cu planşetele şi cu muţenia ei. S-a obişnuit cu sgomotul, loviturile, hârşâiturile şi toate celelalte svonuri ciudate în mijlocul cărora trăia în acest locaş al groazei.

După un timp, femeia cealaltă s-a liniştit, aţipind ; capul i-a căzut în piept şi mâinile ei încleştate îi zăceau obosite în poală. Ana s-a gândit la ăi săi şi de grija ce le-o purta îşi simţea inima ferecată de durere. Nu mai ştia cât trecuse de când i se adusese un castron cu zeamă şi o bucată de pâine pe care nu voise să !e primească ; deodată, uşa s-a deschis şi au scos-o pe coridorul lung, apoi afară, la lumina zilei.

„Vor să-mi dea drumul! i-a venit deodată în minte un gând plin de uşurare şi nădejdea ei proaspătă şi alerga în întâmpinarea bărbatului, flăcăului, noră-şi: Şi lor au să le dea drumul. Dece i-ar ţine ?"

Curând însă, şi-a dat seama că pe Vejfuk socotelile ei nu dădeau niciodată greş fiindcă se bizuiau pe lucruri cunoscute ; aici erau cu totul neîntemeiate. A mers prin aer curat şi prin ninsoare, doar cât a străbătut curtea largă până în partea cealaltă. Cum' a trecut pragul clădirii din faţă a şi fost înghiţită de întortoohieturile coridoarelor şi scărilor întunecoase doar când şi când luminate. Tot felul de oameni necunoscuţi o întâmpinau cu ciudă şi o trimiteau de la unul la altul în batjocură sau cu ameninţări, căutând să se descotorosească, nepăsători de ea, de parcă ar

fi lepădat o otreapă cu care n-aveau ce face. Bătrâna țărancă nu li se părea o pradă bună.

„Ce o fi vrând oare comandantul să facă cu bacceaua asta de babă nătângă ?”

Aşteptările nesfârşite, discuțiile acelea într-o limbă străină pe care n-o înțelegea, toate i se păreau Anei fără nicio noimă. O purtau dintr-un loc într-altul. În sfârşit, a ajuns într-o odaie luminoasă, în fața unei mutre cunoscute. A răsuflat uşurată. Omul acela spelb, care venise mai demult la ei pe Vejfuk, o privea cu un zâmbet mieros şi Ana chibzuia în gând, dacă zâmbetul şi bunăvoința pe care i-o arăta omul prevesteau ceva bun ori nu.

— Ia te uită ! Lume nouă ! De când nu ne-am mai vă zut ! Ai ceva să-mi spui ? S-a ridicat de la masă şi s-a apropiat de ea,

— Aş vrea să plec acasă. Am lăsat acolo copiii şi vitele... Fără să vrea Ana şi-a împreunat mâinile.

— Fii fără grijă, c-o să-ți dăm drumul. O să poți pleca îndată numai să spui ce ştii şi să recunoşti tot ce au mărturisit mai înainte ai dumitale. întâmplător am aflat de la ei mai mult decât m-am aşteptat. Clipea din ochi şi vorbea blând de parcă ar fi avut buzele unse cu miere.

— Nu ştiu ce să-ți spun, a rostit bătrâna şi parcă n-ar fi vorbit ea, ci însăşi gândurile din adâncul ei. „iNu-l crede, îi spuneau ele”. Jan şi Pepka n-au spus nimic căci n-aveau ce! Iar Martin e tare de cerbice, nu-i scoți vorba uşor. Dacă nu vrea, nu deschide gura nici să-l tai în bucăți. Şi numai ăstora nu le-ar fi mărturisit el ceva !

Zâmbetul mieros s-a schimbat în amenințări şi-n vorbe ticluite cu răutate.

- Hei, să te ajut eu ! .Ce ştii despre postul de radio- emisiune? Sau lasă, despre asta mai târziu. Mai bine vorbeşte-mi despre feciorii tăi! Ştiu că ai veşti de la amândoi, ba cu unul te şi vezi!

— Până aseară mă vedeam cu amândoi, i-a răspuns liniştită.

— Ei ? s-a sgâit el, căci nu se aştepta la asta.

— Atunci trăiesc ! Şi unde sunt ?

— Pe unul l-au adus oamenii dumitale aici. E în puterea voastră cum îs şi eu. Celălalt e la lucru în Germania şi pri mesc mereu veşti de la el.

S-a strâmbat de parcă ar fi muşcat dintr-un măr pădureț.

— Astia doi nu mă interesează acuma. Spune-mi de ceilalți !

— Da ce ştiu eu pe unde le-or fi putrezit oasele? Şi eu aş vrea să aflu locul unde-s îngropați.

Omul spelb a rămas o clipă pe gânduri, apoi a întors-o altfel.

— Bine, poate om mai vorbi noi despre asta. Acum e altceva care mă interesează : cum e postul ăla de radio ? Nu mă îndoiesc că despre asta ai ce să-mi spui.

Uimită, Ana s-a uitat la el cu gura căscată, neînțele- gând nimic.

— Vorbeşte! a țipat celălalt furios, scos din răbdări.

— Ți-aş spune bucuroasă, dar nu ştiu ce vrei.

— Babo ! Babo! Nu mă face să...

Cizmele cu ținte în talpă frământau covorul scump şi dinții falşi scrâşneau.

— Ți-am spus doar, vorbeşte despre postul de radioemi- siune-! Auzi? Postul de emisie!

— Da ce ştiu eu oe-i aia ! Şi unde să fie ?

— Noi ştim unde e. Chiar azi putem să ne ducem să-l ridicăm. Dar vrem mai întâi să ne spui ce ştii tu despre el, tu şi ai tăi, înțelegi ? Altfel vă punem ştreangul de gât la toți. La toți! Şi ție şi lui bărbatu-tău, lui fiu-tău, copiilor — la toată familia. Iar casei voastre o să-i punem foc ca să ardă cu tot ce-i în ea şi cu blestematul ăla de post de emisie, şi vorbind, o împroşca în față cu scuipat.

Se mira şi ea de liniştea ei. Şi-a dat seama că urletele sălbatice erau ale unei fiare care desnădăjduise de când tot adulmeca urmele unei prăzi alese.

Hitleristül a început să se plimbe furios de colo până colo prin încăpere. S-a întors apoi la birou şi a scotocit printre teancurile de hârtii, căutând o țigară pe care apoi a „început s-o morfolească între buzele lui cărnoase. Pe urmă şi-a pipăit la repezeală buzunarele pe deasupra hainei, cu mâinile lui late.

— Sunt pe masă, l-a ajutat Ana care văzuse chibriturile.

— Să taci ! s-a răstit la ea luând cutia.

Ceva mai încolo însă, se afla o brichetă mică de argint; zărind-o a asvârlit cu necaz cutia de chibrituri, uitându-se la Ana de-ai fi crezut că vrea s-o răpună, şi-a aprins țigara şi a tras câteva fumuri, apoi l-a podidit tuşea. S-a apropiat de Ana şi şi-a pironit privirea sfredelitoare în ochii ei.

—- Gata. Hai, spune c-um e cU postul ăla de radioemi- siune ?

— Dacă m-aş pricepe la de alde astea poate c-aş putea să-ți spun câte ceva. Dar aşa ?... Şi în ochii Anei, care parcă îşi cerea iertare, se vedea că se simte oleacă ruşinată că nu ştia ce-i aia un post de radioemisiune.

Neamțul s-a strâmbat şi a apropiat țigara aprinsă de fața ei. Ana s-a tras înapoi.

— Nu mişca. Stai -pe loc! s-a răstit la ea şi Ana a băgat de seamă că în cealaltă mână ţinea revolverul pe care mai avusese până atunci prilejul să-l cunoască. Ce zici, poate c-aşa o să-ţi aduci aminte? şi a ridicat arma până în dreptul gurii ei. Asta o să-ţi deslege limba, ai ? a râs încântat.

Ana nu-şi dădea bine seama dacă ceeace simţea era frică sau numai o adâncă oboseală şi a oftat sleită de puteri.

— Ce vrei să scoţi dumneata- de la mine n-o să poţi scoate pentrucă nu ştiu nimic.

Arma.s-a făcut nevăzută, dar vârful auriu al ţigării aprinse s-a atins de faţa ei sbârcită. Durerea a fost atât de ascuţită, de usturătoare, încât i-au dat lacrimile. I-a venit pe limbă gustul lor sărat şi a simţit o sfârşeală în trup din pricina mirosului de carne friptă.

— Ei vezi, vezi că prinde bine? a spus grozav de mulţumit de sine omul spelb.

— Poţi să mă şi ucizi de vrei, că tot n-am ce să-ţi spun !

Pentru asta i-a tras o palmă. Pentru întâiâşi dată în

viaţă o plesnea peste obraz o mână bărbătească. Demult, când era de o şchioapă, mai mâncase ea câte o palmă de la maică- sa, mai degrabă alintări decât lovituri cu tot dinadinsul. Maică-sa n-avea mâna prea grea, iar taică-său nu s-a atins de' niciun copil, de nimeni dintre ai săi. Şi tocmai acum, la bătrâneţe s-o lovească un necunoscut hapsân care după vârstă putea să-i fie copil.

— Ar fi să scapi prea lesne dacă te-am trimite pe lumea cealaltă, babo ! Dar las' că-ţi desferecăm noi gura.

A urmat apoi ceva la care nici cu gândul nu gândise: bătaia. Curgeau loviturile pe trupul ei bătrân şi trudit, umflăturile şi vânătăile se înmulţeau, dar Ana nu simţea durerea. În mintea ei dăinuia un singur gând :

„Dac' aş putea dormi!" Dar până să se, cufunde în bezna catifelată, a zărit ca prin sită chipul feciorului ei, Martin. Ochii lui nu erau numai plini de chin şi de ură. Ardea în ei o ■flacără pentru care bătrâna lui mumă nu avea nuţne.

„Măicuţo, ce ţi-au făcut ?..."

„Acum ai să deschizi în sfârşit gura, tâlharule I"

„Ce să iac ? Din păcate n-am nimic să vă spun!"

„Aşa, aşa fiule, bine. Ana ar fi vrut să-i zâmbească, să mai vorbească cu el, dar întunericul i-a .învăluit mintea..."

Când s-a trezit din nesimţire pe cimentul rece al celulei, (alta decât cea în care fusese închisă noaptea trecută) cel dintâi lucru pe care l-a simţit a fost o sete grozavă şi o cumplită durere de cap. A încercat să ridice mâna, dar n-a izbutit decât pe jumătate. A căzut din nou într-un

leşin şi asta i-a făcut bine după chinurile suferite. Din păcate, starea asta n-a ținut mult şi şi-a venit iar în fire. De astădată a trebuit să înfrunte durerile neostoite ale trupului lovit; s-a silit totuşi să-şi adune gândurile:

„Da, m-au bătut! Când şi-a dat seama de asta, a cuprins-o o jale amarnică. Dacă n-aş fi atât de istovită, poate c-aş plânge".

A căutat să-şi abată gândul acela şi să şi-l îndrepte spre dragii ei. Copleşită însă de un vârtej puternic, gândurile i s-au încâlcit. Nu mai putea să-şi aducă aminte cum îi chiamă pe feciorii ei. Se ițeau prin fața ei când prunci, când oameni mari. Martin, un nod de om, alerga pe coastă în preajma Vej- fuk-ului şi fura din cuibare ouăle păsărelelor. Avea şapca plină de ouşoare pestrițe.

„Să le facem jumări!" Şi iată-l pe Jan coşcogea flăcău întorcându-se de la lucru. Lăsase portița din vale deschisă şi se uita la Ana cu un zâmbet duios.

„Lasă-l pe Alik să sburde, mamă..." Vojtech striga de undeva : „Hapsânule! Hapsânule 1" şi maică-sa îl tot căuta şi nu ştia unde se ascunsese băiatul ăsta.

„Ce prostie, zice că am luat ouă de ciocârlie şi când colo-s de gâscă. Ia te uită, mamă, ce-a ieşit din ele!" Martin mândru îi arăta coşul plin de copilițe.

„Nu vezi că nu-s decât nişte fetițe 1" Şi Vațlav râdea de el.

„Nu cumva să te culci în patul meu, Martine, că-i aşternut curat. Şi pe nebun să-l dați afară din casă". Anei îi venea să plângă, dar ochii ei erau secați de lacrimi.

„Băieți, băieți, ce s-o alege din voi când o să fiți mari ?" Maria apuca veselă stânjenii din grămada frumos ticluită sub gard, lângă pădure.

„Sub asta-i comoara aia, mamă!" Dar nu era Maria, ci

Pepka ; luase tocmai să spele rochia **de** doc a Anicikăi şi găsise în buzunar o bucată de hârtie mototolită.

„Atâta ar mai fi trebuit să afle naziştii, că mam-mare e comunistă !" Şi râdea batjocoritor.

„Deabia aşteptam să mai crească nițeluş copiii ca să mai scap de griji, şi uite, acum trebue iar să alăptez !" Barka Roşcata ocărăşte de mama focului şi îşi şterge gura cu colțul basmalei care-i alunecă de pe cap şi o sugrumă...

„Dece murdăreşti tu, Ondrej, batista pe care i-am dat-o lui Vojtech de ziua lui ? iNu vezi că scuipi sânge ?" Lângă Frumosul răsare bătrânul Jan care se uită la ea şi dă din cap mustrător :

„Mamă, mamă, tu ai cusut pe năframa aia crucea încâr- ligată ?"

Lunganul de la Gestapo se apleacă spre Ana duhnindu-i în față, iar cel spelb vorbind, o scuipă pe obraz:

„Vezi, babo 1 Asta-i pentru tine...” Ea se apără însă.

„Noi nu ştim nimica, n-avem nicio carte; doar cărţi de şcoală. Şi Jan e micuţ, nici nu ştie buchile. Nu vă faceţi păcat cu nişte prunci nevinovaţi. Nu-vă fa-ceţi pă-cat 1” Ana. strigă desnădăjduită şi glasul ei îi risipeşte ameţeala leşinului şi o face să se trezească. Deschide pleoapele grele şi caută să străbată prin întunericul des din jurul ei. Trupul îngheţat o doare şi picături de sudoare rece i se preling în ochi-şi o ustură. Mai bine să închidă iar ochii. Cu greu îşi aminteşte ce s-a întâmplat cu ea ; o chinuia teama că şi ai ei vor fi împărtăşit aceeaşi soartă.

„Of! Măcar de n-ar fi păţit ce-am păţit eu ; le dorea din tot sufletul; deodată şi-a adus aminte de Maria şi i s-a strâns inima. Rămăsese singură acolo şi era atât de crudă, sărăcuţa ! Numai de nu s-ar fi atins de ea... de. ea sau de Martina. Şi celelalte ce-or fi făcând, fetiţele maiehii ? Anicika, mielu- şeaua, care era atât de fricoasă o fi căzut iar la pat... Le vor da o mână de ajutor vecinii ? O fi având cineva grijă de copii ? Dar cu vitele ce s-o fi întâmplat ? Boiana trebuia să fete săptămâna asta...”

În pieptul bătrânei Ana, un muşuroi de carne stâlcită, zăcând pe cimentul rece al celulei, bătea şi acum o inimă de mamă şi de gospodină grijulie. Când s-a mai destrămat întunericul şi la ferestruica de sub streaşină au mijit zorile, a zărit salteaua de paie într-un colţ şi s-a târît până acolo, S-a încovrigat sub pătura subţire, dar frigul o răzbise pân-la oase şi nu se putea încălzi. Parcă s-ar fi culcat pe un muşuroi. Tot trupul începuse s-o usture şi s-o mănânce. A strivit între degete câteva gângănii care răspândeau un miros greţos.

„Vai de mine! Unde m-au aruncat ?” Ţăranca din creierii munţilor nu văzuse până atunci ploşniţe.

Dimineaţa a sorbit zeama aceea murdară din castron, pentrucă era fierbinte, de pâine însă nu s-a atins. înainte de prânz i-a mai venit o soaţă. Era o femeie tânără, destul de voinică, cu un păr de culoarea paielor, puţin cam rar, dar încreţit cu maşina, cu nişte ochi spălăciţi dar care te .împungeau cu privirea. A intrat în celulă ţipând şi blestemând. Ana s-a uitat la ea o clipă şi i s-a părut că tânăra asta arţăgoasă nu era cine ştie ce amărîtă de soarta ei, dar ţipa ca din gură de şarpe parcă dinadins ca să-i stârnească mila şi s-o îndemne să se apropie de ea. Anei i s-a înmuiat inima văzând-o; a rămas însă tăcută, căci nu obişnuia să se plângă de necazurile ei în faţa străinilor.

„Fiecare are grijile lui şi-i ajung”, zicea adesea în anii din urmă când o covârşeau necazurile şi simţea nevoia să le împărtăşească unui suflet de om. Acum oboseala ei cumplită îi tăia orice chef de vorbă. Ana a fost mulţumită că femeia aceea bălaie s-a aşezat ceva mai departe, căci palma unsuroasă cu care-i atinsese trupul o făcuse să se înfioare.

— Biată bătrână, şi pe dumneata te-au bătut, aşa-i ?

— Nici nu ştiu, a spus Ana istovită.

— Ba da, te-au bătut, nu te feri. Mie poţi să-mi spui că doar le cunosc spfletul şi am trecut prin toate. Dacă ai şti cum m-au stâlcit în bătăi ! Şi asta încă nu-i nimic, să vezi ce te aşteaptă de acu înainte! Dar ascultă-mă pe mine, nu scoate o vorbă. O .vorbuiliţă măcar ! Chiar dacă te-ar jupui de vie. Ochii femeii erau-ca acele. Anei nu-i plăceau deloc. Ia spune, deee te-au bătut ?

— Nu ştiu ! Voiau să mărturisesc ceva ce nu ştiu.

— Adevărat ? Ascultă, nu cumva e vorba de un post clandestin de radioemisiune ? Şi pe mine tot din pricina lui **m-au** bătut. Ştii, eu lucrez cu de astea. Asta ţi-o spun numai dumitale, dar vezi să nu mă dai de gol. Se înţelege că faţă de ei l-am luat pe „nu ştiu" în braţe.

— Da, da, aşa mi se pare c-a spus şi omul ăla. Ana şi-a adus aminte că într-adevăr i-au vorbit de un post de emisie.

Nu voia să iie ursuză cu femeia asta care zicea că pătimise mai avan decât ea. Dar cu cât cealaltă o covârşea sub puhoiul vorbelor, cu atât Ana îi răspundea mai pe sponci, până ce, într-un târziu, a închis ochii şi şi-a pus capul obosit pe salteaua de paie. Atunci femeia bălaie şi bună de gură s-a dus la uşă şi a început să dea cu picoarele în ea.

— Mă tem că iar au să mă cheme la cercetare. Apoi s-a întors spre Ana care deschisese ochii. N-a trecut mult şi au luat-c de acolo pe limbută şi atunci Ana a răsuflat uşurată.

SOARTA ANEI SE HOTĂRĂŞTE

Dacă în clipa aceea Ana ar fi fost în biroul unde i se hotăra soarta, n-ar fi înţeles nicio boabă căci acolo se vorbea în grai străin. Dacă însă cineva i-ar fi tălmăcit discuţia ar fi aflat nişte lucruri să-i stea mintea în loc.

Omul spelb stătea la birou şi bătea nerăbdător cu creionul în ziarul pe care-l ţinea deschis înainte.

— Ce dracu fac ai noştri pe fronturi ? Dece se retrag mereu din faţa bolşevicilor ?

— De vină-s comandanţii, nişte nătângi. Dacă fixhrerul te-ar trimite pe dumneata, s-ar schimba lucrurile. Femeia cu privirea ascuţită s-a ridicat din fotoliul moale şi, legănându-şi şoldurile s-a apropiat de birou şi s-a aşezat pe marginea lui.

— Cred şi eu. Fubrerul are nevoie de strategi!

Ea a mijit ochii, privindu-l drept în faţă. Nu ştia dacă râde de el sau îl admiră. Dar se vedea bine că şi ea era amă- rîtă de bătaia pe care o mâncau pe front armatele lor.

— Ei, ce e cu baba aia ? şi-a adus el aminte.

Şi-a ridicat pulpa dolofană, a pus picior peste picior şi a zâmbit.

— Şi de astădată ne-am păcălit straşnic, Karl! Baba e proastă ca noaptea, toată viaţa a stat la coada vacii. Cât despre postul de emisie? Nici nu ştie .ce-i aia. Pe cinstea mea ! A strâmbat din nas şi a urmat, fonfăind : Cine o fi neghiobul care a avut ideea să caute postul de emisie la nişte dobitoci ca ăştia, care nici nu ştiu pe ce lume trăiesc ?

— Scuteşte-mă de observaţiile tale. Spelbul s-a înroşit tot şi a ciupit-o cu atâta ciudă încât, de durere, femeia era cât pe aci să cadă de pe birou.

— Dar bine Karl, dragoste, nu uita că şi eu lucrez pentru victoria Reichului, aşa că am şi eu dreptul să-mi spun părerea când văd că pierdem vremea degeaba. Dacă vreţi să descoperiţi firul, cercetaţi-i pe cei mai răsăriţi.

— Taci din gură! Cine porunceşte aici ? a strigat uitân- du-se la portretul fuhrerului atârnat pe peretele din faţă. Judecând după urletele pe care le scotea, semăna cu el cel puţin la glas.

— Fireşte că dumneata. Şi-a frecat şoldul de el şi i-a mângâiat încheietura mâinii. Când a văzut că nici nu se sinchiseşte, şi-a petrecut mâna pe sub mâneca, hainei lui, până sus, deasupra cotului.

Omul cu mutră searbădă s-a încruntat şi mai tare.

— He-he! şi a sughiţat încurcat.

— Eşti o fată a drac... detreabă ! Aşează-te, să mai vorbim. Când grăsuna s-a urcat pe birou, a tras spre el genunchii ei rotunzi şi mângâindu-i cu amândouă mâinile pulpele şi şoldurile, i-a spus încet, printre sughiţuri: Să ştii Greta, chiar tinerelul ăla, cehul tău, i-a atras atenţia celui care era aici înaintea mea asupra familiei de pe coastă. A fost o întâmplare tâmpită cu nişte lemne. I-au luat atunci în cercetare pe amândoi, şi pe ai tău şi pe cel oacheş din casa de pe coastă. Nu mai ştiu bine cum a fost, dar îmi amintesc câte ceva. Urmele duc totuşi acolo. Doi dintre fraţi au dispărut înainte de venirea noastră şi cine poate şti dacă sunt cu adevărat morţi. Celui oacheş nu poţi să-i crezi, te trec fiorii numai când îl vezi!

— Atunci, s-a terminat. Sări trimitem pe lumea ailaltă, **a** spus ea ca şi cum era vorba de un fleac.

— Adevărat, dar cum rămâne cu ceilalţi ? Trebue să facem ceva cu ei dacă tot i-am adus aici. Şi fiindcă nu ştia ce şi cum, l-au apucat iar năbădăile şi a ciupit-o de şold.

— Fir-ar al dracului... numai greutăţi — şi ' nicio ispravă.

Supărată c-o ciupise l-a sgâriat şi şi-a tras jignită rochia în jos. Când însă a început să-i mângâie din nou pulpele, s-a răzgândit... Era isteaţă şi nu se încurca în vorbă. A dat din mână cu dispreţ şi a hotărât:

— E păcat să ne pierdem vremea cu ei. Dă-i dracului, nu-i mai ţine degeaba. Baba şi moşul tot nu mai au multe zile, la ce să mai avem bătaie de cap şi cu înmormântarea..

— Tare eşti tu deşteaptă, Greta... Dacă prietenul ăla al tău m... da, — cehul — o să ajungă departe, ţie trebue să-ţi mulţumească ! a lăudat-o, în timp se degetele lui răsfirate rătăceau pe sub bluza ei desfăcută. Deodată a strâns-o atât de tare, încât nevasta lui Ondrej Frumosul era cât pe ce să ţipe de durere...
— Of, Karl, te rog, fii cavaler!

IN DRUM SPRE VEJFUK

Au mai trecut câteva zile până să-şi dea seama că n-avea niciun rost să țină închisă o babă care nu le putea fi cu nimic de folos.

Ana a ieşit pe poarta clădirii bântuită de groază şi a privit zăpăcită strada. Pe acolo, trecătorii erau foarte rari. Lumea făcea acum ocoluri mari ca să nu calce prin locurile unde înainte vreme era aceeaşi forfotă ca şi în celelalte părți ale oraşului. Ana mergea pe trotuar ameţită, împleticindu-se. Femeia aceea bătrână, slabă, îmbrăcată cu o rochie boţită şi murdară, cu o basma ruptă de lână pe cap, cu nişte papuci vechi de casă în picioare, nu făcea pe nimeni să întoarcă ochii după ea. Oamenii aveau necazurile şi suferinţele lor şi nu le mai venea să se uite pe stradă după străini.

Şi totuşi! Un domn binevoitor, cu ochelari cu sticle groase şi ramă neagră, ras — lucruri pe care Ana le-a băgat numaidecât de seamă — s-a apropiat de ea, zâmbind, aşa ca şi cum şi-ar fi cerut iertare: '

— Ai fost închisă, mătuşico ? Te-am văzut când ai ieşit de acolo, şi a arătat cu capul spre clădirea Gestapoului.

— Am fost, a răspuns şi i-a venit să plângă, într-atâta a mişcat-o grija omului care părea bun la inimă.

— De bună seamă nu eşti de pe aici. De unde eşti” de
fel?

— De acolo, de peste culme, a arătat Ana cu capul spre miazăzi. Cu trenul nu-i departe. Când eram tânără, făceam drumul pe jos.

— Ei da. Tinerii au picioare sdravene să meargă oricât. Cei bătrâni însă, sunt secătuiţi de puteri. Dar bani pentru tren ai ?

Ana puţin ruşinată a recunoscut că n-are nicio leţcaie, iar el a ţinut s-o ducă până la gară şi să-i cumpere şi bilet. Cuvintele lui erau ca o mângâiere şi un balsam pentru inima ei bătrână şi obosită. Însă bunăvoinţa iui a înviorat-o. I-a mulţumit din suflet, spunându-i că n-are nevoie de ajutor.

— Am pe noră-mea aici în oraş, i-a mărturisit, şi mă duc la ea, poate oi avea norocul să mă întâlnesc acolo şi cu ăilalţi, cu omul meu, cu fecioru-meu şi cu nevasta lui. Cine ştie, le-o fi dat drumul şi lor ! Şi mergea din ce în ce mai veselă şi mai uşoară, alături de necunoscutul acela care a însoţit-o până la casa unde locuia nevasta lui Vaţlav. La des-, părţire i-a strâns mâna cu putere, ca unei vechi cunoştinţe.

„Peste tot în lume găseşti oameni buni”, a zâmbit fericită şi a început să urce scările ce duceau la locuinţa băiatului ei. Picioarele îi tremurau de oboseală şi de slăbiciune, dar până la urmă tot a ajuns sus. A ciocănit în uşă. Tăcerea de mormânt dinăuntru a neliniştit-o. A început să bată cu pumnul...

„Trebue să fie acasă Milka ! Unde să mă duc dacă nu-mi deschide nimeni. Abia mă mai ţin pe picioare”. S-a speriat dându-şi seama de halul în oare era şi simţind cum o pătrunde frigul până la oase, căci era cam subţire îmbrăcată, Vremea trecea şi Ana umbla nehotărîtă de colo până colo, aşteptând să audă paşi măcar jos pe sală.

„Trebue să se întoarcă îndată. Se vede că face focul, să-i fie cald copilului... O să-mi mai desmorțesc şi eu mădularele": Se bucura şi, la gândul căldurii şi al mesei întinse ce-o aşteptau i-a pierit oboseala. În sfârşit, s-a deschis uşa de jos a casei şi pe scări s-au auzit paşi uşori de femeie.

— Bine c-ai venit în sfârşit, Milka, a strigat Ana veselă fără să mai aştepte să se arate noră-sa.

— Bună ziua, doamnă ! S-a auzit un glas necunoscut în timp ce nişte ochi străini cercetau fața bătrânei. Şi dumneata ai venit la doamna Pata ? Puțin înainte de masă a căutat-o socrul dânşii. Nu-i acasă doamna Pata. A plecat acum o săptămână cu copilul la soacra dumneaei.

— Aşa, aşa ! Mulțumesc mult şi să mă ierți că te-am supărat. Ana cobora anevoie treptele. Uitându-se după ea, tânăra se gândea :

„Parc-am mai văzut-o undeva pe bătrâna asta..."

Cu toate că mintea îi spunea să nu se încumete la un drum atât de lung, Ana a pornit-**o** spre casa ei din munți. Nu avea destulă putere să înfrunte atâta drum. Şi-a dat seama de asta însă abia când se depărtase demult de oraş şi trecuse şi de Rovina.

„N-ai să ajungi, Ana, n-ai să ajungi niciodată acasă", îi spunea din ce în ce mai stăruitor un glas lăuntric şi câmpul înzăpezit şi pustiu parcă îşi râdea de ea. Simțea însă o putere care o trăgea spre pădurile întunecate ce se zăreau în depărtare.

„Trebue să ajung acasă", îşi spunea, la început şovăelnic, apoi cu tot mai multă hotărîre, trăgându-şi picioarele din zăpada proaspătă ce nu fusese încă bătătorită. Se oprea mereu să-şi mai tragă suflarea şi să-şi adune puterile ca să meargă mai departe. Vântul înghețat care bătea dinspre munți răbuf- nindu-i mereu în față, îi tăia răsuflarea şi îi biciuia trupul şubred.

Voința ei dârză îi dădea tăria să-l înfrunte şi să meargă înainte. Nu băgase de seamă că-i căzuse basmaua de lână de pe cap şi-i spânzura pe umeri, şi nu simțea nici sudoarea ce-i şiroia atât de îmbelşugată pe față, că vântul nu izbutea să i-o svânte.

Toată viața îi plăcuse singurătatea, dar de astădată dorea din toată inima să întâlnească un om. Atât de mult tânjea după un glas omenesc, încât i se părea că-i țiue pe la urechi vorbe pe care vântul le fura ducându-le încolo. În jurul ei rîu se zărea nicio vietate. Doar câțiva corbi au trecut peste capul mogâldeței ce se împleticea în mers târîndu-se ca o umbră spre pădure. Părul alb vânzolit de vânt, se încâlcea, lipin- du-se de tâmplele, de fruntea şi de gâtul ei, pline de sudoare.

Drumul până la pădure a fost nemăsurat de lung, dar când a ajuns acollo, Ana a simțit o mare uşurare căci pădurea se afla pe meleagurile ei. Se înserase. întunericul care cobora repede peste câmpul înzăpezit a învăluit numaidecât şi cărarea îngustă din pădure înghițind-o şi pe ea. Printre copaci era beznă. Ana abia putea să urce coasta şi se oprea la fiecare pas. Trupul ei frânt de oboseală se urnea tot mai anevoie, deşi nu mai avea de luptat cu vântul care vuia acum peste coama pădurii,

deasupra capului ei. începea s-o lase inima, îşi simţea trupul cuprins de toropeală şi picioarele-i erau ca de plumb.

„Trebue să merg înainte. Trebue I Acasă, acasă...”

Incordându-şi voinţa, Ana a izbutit ca prin minune să alunge moartea care-i dădea târcoale şi o îmbia la odihnă.

„Ce bine ar ii să te laşi în zăpada albă, să pui jos capul obosit şi după drumul ăsta istovitor să te cufunzi într-un somn adânc şi liniştit...” Gândul ăsta o urmărea tot mai stăruitor, aşa încât până la urmă nici n-a mai încercat să-l alunge, ci s-a supus voinţei nestrămutate ce-o călăuzea.

„Trebue să ajung acasă !”

A ieşit din pădure chiar în dreptul pământului lor de peste culme şi s-a uitat în sus, spre Skalka. Mai avea o bucată de drum până acasă dar pentru ea drumul ăsta era nemăsurat! S-a târît până la marginea pădurii din vârf şi a por- nit-o pe cărare, mergând atât de încovoiată, încât aproape atingea zăpada cu degetele-i amorţite.

Acolo unde cărarea cotea spre Vejfuk, a izbit-o în faţă vântul ce bântuia coasta. Ştia că mai are câţiva paşi de făcut dar nu putea vedea casa din pricina întunericului...

„încă puţin şi am ajuns!”

Se târa prin locuri atât de cunoscute încât ştia fiecare piatră ascunsă sub zăpadă; în sfârşit, a ajuns la portiţa de unde mai avea de făcut zece paşi până la uşa casei. S-a agăţat cu mâinile de ea, dar n-a miai avut putere s-o deschidă. Nici nu se gândea măcar să încerce, atât era de mulţumită că ajunsese...

În timp ce se uita ţintă la casa ei, câteva lacrimi mari i s-au rostogolit pe faţă. Prin crăpăturile înguste, acolo unde pânza neagră stătea desfăcută de pervazul ferestrelor, se strecurau fâşii de lumină galbenă. Din grajd se auzeau vitele lovind pământul cu copita şi zângănindu-şi lanţurile, în coteţe păsările foiau iar vântul măturând hornul, aducea până la ea fumul butucilor de brad ce ardeau în vatră.

Ana nici nu-şi mai dădea seama că timpul se depăna înainte. Nu ştia câtă vreme trecuse de când se sprijinise cu nădejde de zaplaz. N-a mai încercat să-şi strângă puterile ce-i mai rămăseseră. Se odihnea. Şi se simţea bine şi uşurată. În sufletul ei era atâta linişte, cum nu mai fusese de mulţi ani. Era acasă!

-N-a băgat în seamă nici paşii grăbiţi ai cuiva care venea de jos, din sat. S-a întors abia când a auzit un ţipăt de spaimă şi de bucurie în acelaş timp. Şi-a desfăcut degetele încleştate pe zaplaz şi s-a prăbuşit...

— Mamă ! Doamne dumnezeule! Ce-i cu tine ?

Ana a deschis ochii şi a văzut privirea înspăimântată a fetei. A simţit nişte braţe puternice care o ridică, ţinând-o vârtos şi ar fi vrut să-i şoptească numai atât:

— E bine acum, Mărio...

De atâta amar de ani de când se afla pe Vejfuk, pentru întâiaşi dată. Ana nu s-a trezit de dimineaţă. A dormit greu toată ziua fără să aibă habar de grija care-i chinuia pe ai săi. Nu ştia că stăteau aplecaţi asupra ei cu desnădejdea în suflet, speriaţi, ascultând sfaturile femeilor ce veneau din sat. La amiaz, Maria i-a turnat pe gât câteva linguri de supă de găină (Milka o gătise anume) dar nici atunci nu s-a trezit din somnul acela adânc.

Nevasta vătăşelului Blaha i-a sfătuit:

— Lăsaţi-o să doarmă până s-o deştepta singură. Asta-i face bine.

Ana a dormit până seara, când Maria a aprins lampa cu gaz. Deschizând ochii, la început s-a speriat, apoi a năpădit-o o teamă cumplită. Abia când s-a" ridicat în capul oaselor şi a văzut în preajmă lucrurile cunoscute, spaima s-a -schimbat în mulţumire. Asta însă n-a ţinut decât până-n clipa când şi-a adus aminte de întâmplările din urmă. Bătrânul Jan stătea pe marginea patului şi îi mângâia mâna.

— S-au întors şi tinerii ? . l-a întrebat încet.

— încă nu. Dar poate or veni mâine...

— Ce ţi-au făcut, măicuţă ? a suspinat Maria, lipindu-şi obrazul de-al ei.

— N-am pătimit -prea mult. Nu plânge, şi bătrâna netezea cu mângâieri nespus de blânde părul fetei.

Nepoatele de pe Vejfuk şi băieţaşul de la oraş stăteau speriaţi, ceva mai încolo; n-au îndrăznit să se, apropie nici chiar atunci când i-a chemat bunica. Crâncenele suferinţe prin care trecuse, lăsaseră prea multe semne şi copiii se temeau.

— Hai, nu vă fie frică ! Astea trec, sunt tot mam-mare a voastră ca şi înainte. -

În ziua următoare, Milka a plecat la oraş disdedimineaţă să-i aştepte pe Martin şi pe Pepka până le vor da drumul. Aşa hotărîse Ana. După cele păţite de ea, ştia că şi tinerii vor avea nevoie de ajutor. Numai Pepka s-a întors însă pe Vejfuk.

Pe Martin parcă l-ar fi înghiţit pământul. Abia după multă vreme au aflat veşti despre el.

Se topise zăpada pe câmp şi arsura lăsată de focul ţigării pe obrazul stâng al Anei, care toată iarna făcuse puroi, a început să se usuce şi să se tămăduiască...

CERUL S'A MAI ÎNSENINAT

Primăvara, când au ieşit din nou la munca câmpului, bă- trânui gospodar Jan se încovoiase şi mai mult de atâtea greutăţi ce-i împovărau spinarea. Cu toate că cele două nurori, cea de pe Vejfuk şi cea de la oraş, îl ajutau din răsputeri, munca pe care trebuia s-o facă numai o mână de bărbat cădea în seama lui. Ziua întreagă, din zori şi până seara târziu, lucra la câmp şi copiii îi aduceau de mâncare.

Oamenii au băgat de seamă că-i cam ocolea, de parcă .i-ar fi fost teamă să intre în vorbă cu ei. Când se întâlnea cu câte cineva era tot grăbit să se ducă la lucru, iar dacă pe câmp îl striga vreunul, aproape că nu băga în seamă, ba uneori nici nu răspundea.

„Vojacik ăsta e cam ciudat deila o vreme", vorbea lumea din sat, care habar n-avea că omul căuta să-şi ascundă surzenia, meteahnă cu care rămăsese de pe urma zilelor petrecute la Gestapo.

Maria se ducea la oraş ca şi mai înainte. Adesea lua cu ea câte ceva. din merindele puţine pe care le aveau. Ca şi Martin, nu sufla o vorbă faţă de maică-sa despre ce făcea :

„Fii fără grijă, mamă, că pâinea n-o leapădă nimeni, iar cei care o mănâncă ţi-or mulţumi în gândul lor întâi şi întâi ţie".

Ana vedea de casă şi le pusese la treabă şi pe nepoate căci singură nu mai prididea să facă nici jumătate din munca pe care o dovedea .altădată. Oboseala îi biruise trupul, iar inima îi slăbise.

În vremea aceea, când toţi băieţii ei erau risipiţi prin lume, se gândea tot mai des la viaţa oamenilor ce trăiau departe de ţară şi la a celor din preajmă, a muntenilor, care pătimeau ca şi ea şi ai săi, ba uneori poate şi mai crunt.

Trăia suferinţei© tuturor necunoscuţilor pe care nemtii-i deportaseră şi cărora le nimiciseră familiile; jelea cu mulţimea mamelor şi a nevestelor feciorii şi bărbaţii pierduţi, plângea copiii împuşcaţi şi simţea cum viata ei îmbrăţişează toate aceste vieţi surori...

„Nu sunt singură. Suntem încă atâţia şi atâţia ca mine. Deşi nu ne cunoaştem, suntem strâns legaţi prin suferinţele noastre". Oridecâteori o copleşeau necazurile, îşi aduce,a aminte de asta. Sprijinul pe care-l afla în această puternică tovărăşie a ajutat-o să-şi ducă povara pe care viata i-o pusese pe umeri, ba îi mai rămânea destulă tărie ca să mângâie şi pe alţii...

Pepka alerga mai des ca oricine la ea să i se plângă ; stătea cufundată în durerea ei şi îşi blestema mereu soarta :

— Dece trebuia să mă lovească tocmai pe mine năpasta asta ? Dece trebuia tocmai eu să rămân fără bărbat ?

— Dar nu eşti numai tu. Gândeşte-te la atâţia pe care soarta i-a lovit mai amarnică. Tu tot mai tragi nădejde că Martin s-o întoarce iar dacă s-o întâmpla altfel, îţi rămân copiii. Gândeşte-te însă la bietele neveste care au rămas singure pe lume.

Scrisorile ce veneau de la Vaţlav erau pline de dor şi jale. Desele atacuri aeriene deasupra oraşului unde se afla la lucru, îi stârniseră o desnădăjduită spaimă de moarte ; nu mai avea deloc linişte şi nici nu-şi mai închipuia că este un om acătării, gând care cu timpul i se înrădăcinase în minte datorită încrederii prea mari în sine.

„Nu sunt decât un biet vierme. În fiecare zi mă gândesc cu tot dinadinsul, că s-ar putea să nu mai trăiesc până seara sau până a doua zi

dimineața. Se poate întâmpla ca peste un minut sau un ceas, să sune sirena şi să nu mai apuc să închei scrisoarea asta. Nici nu ştiu dece mai trăieşte omul..."

Milka plângea după fiecare scrisoare de la Vatlav, iar Ana, deşi îi tremurau mâinile, tot mai lua uneori creionul şi se apuca să-i răspundă cu scrisul ei strâmb, şovăelnic:

„Fiecare vietate chiar * şi viermele, îşi are rostul ei în viată. Ai un băiat, sânge din sângele tău. Cum poți deci să te gândeşti că după tine n-o să rămână nimic pe lume ? Ai răbdare, Vațlave, pân-o trece nebunia oamenilor. Viața o să te cheme din nou ca să te pună la o muncă rodnică. Gândeşte-te că focul suferințelor de acum nu trebue să te prefacă în scrum, ci să te oțelească pentru viața nouă..."

Bătrâna Ana rămăsese nesdruncinată sufleteşte, dar mâinile ei betege n-o mai ajutau la lucru şi nici picioarele umflate n-o mai slujeau. Nu era uşor să ții gospodăria-lor când toată lumea din casă era la munca câmpului şi nu se întorcea decât seara târziu. Se simțea foarte mult lipsa lui Martin, mai cu seamă că venise timpul secerişului.

Tocmai atunci a sosit cea dintâi scrisoare delà el. Puşcăriaş, deşi fără judecată, un număr oarecare, dar până una alta o făptură folositoare a cărei putere trebuia stoarsă înainte de a fi trimisă pe lumea cealaltă. Martin trăia încă. Nu-i găseau niciun clenci ca să-l trimită la judecată şi deaceea trăgea nădejde să se întoarcă acasă. Fiecare vorbă a lui vădea credința şi nădejdea ce-l întăreau şi parcă ar fi vrut să dea din prinosul lui viață a lor săi, acea viață de care trupul lui era păgubit.

Într-adevăr, pe Vejfuk cerul se mai înseninase.

• Cuvintele tatălui Jan pentru care scrisorile feciorului său erau un isvor de putere, mai mult decât pentru ceilalți, i-au trezit şi Pepkăi curajul :

— Martin e ca un stejar, pe el n-au să-l poată clinti nici n-au să-l poată frânge. În schimb, Ana, simțea câte un fior de teamă când se gândea la el :

„În orice clipă ar putea să-l ucidă."

VANATOARE DE OAMENI

La vremea aceea tot satul clocotea din pricina dragostei neînțelese a unei fete cehe cu un hitlerist. Bojka, fiica bătrânei Manela lui Kbrdula, călcase legea nescrisă pe care fiece fată o păzea cu sfințenie. Nu se afla pe toată valea una singură, care să fi dăruit duşmanilor măcar un zâmbet. Se fereau din calea lor, iar când nu aveau încotro, întorceau capul sau îşi trăgeau năframa peste ochi şi oridecâteori se ivea un prilej, le arătau cu tot dinadinsul că nu-i pot suferi. Pentru nemți, aici în valea asta, nu era chip să înflorească dragostea.

Aşa a fost până la Bojka !

Ana nu ştia despre dragostea asta şi a fost tare mirată când într-o zi, către seară, a întâlnit-o pe Bojka hoinărind prin pădure mână. în mână cu un soldat străin. I-a povestit atunci Măriei Mtâmplarea, dar fata a ¡â&t din mână cu dispreț.

„Ştiam mai demult, dar mi-erâ scârbă să pomenesc despre treaba asta. Dealtfel, nici nu mai sunt prietenă cu Bojka şi mi-e ruş.ine că am fost cândva”. Maria vorbea cu atâta ho* tărîre, încât Ana s-a simţit puţin încurcată. Simţea şi gândea la fel cu fiică-sa, dar nu avea curajul s-o judece pe Bojka. i Din ziua aceea, a început să se uite cu mai multă luare aminte la fetiţa palidă, care deşi împlinise optsprezece anii arăta ca una de şaisprezece. Erau ca doi copii. Umbla adesea cu flăcăul acela străin prin pădure sau şedeau amândoi pe coastă, nu departe de casa ei. Anei nu i se părea că fata s'âi fi schimbat. Stăteau unul lângă altul, liniştiţi, tăcuţi şi-şi ţineau doar degetele strâns împletite. Nu prea vorbeau între ei. Ana îi auzea adesea şi băgase de seamă că flăcăul abia rupea câteva cuvinte pe ceheşte.

Într-o zi, iîntorcându-se de la întâlnire, Bojka s-a oprit pe Vejfuk. Se vedea că ar fi vrut să-i spună ceva Măriei, dar fata nici n-a lăsat-o să deschidă gura.

— Cu tine nu vorbesc, Bojka. Am şi uitat c-am fost prietene. Ai terfelit cinstea tuturor fetelor din «sat. Umbli cu unul din ăi care ne ucid şi ne pradă. Să-ţi fie ruşine. Cum se poate? N-ai niciun pic de mândrie ?

Faţa palidă a Bojkăi s-a făcut roşie ca focul .şi pleoapele au început să i se sbată.

— Dar ce-i el vinovat de toate astea ? N-are săracul nicio vină. El nu se poate împăca deloc cu ce se întâmplă acum.

— E la fel de vinovat ca toţi ceilalţi. Dacă nu s-ar împăca deloc cu ce se întâmplă, n-ar fi aici. N-ar purta haina militară şi hârca de mort pe chipiu şi n-ar saluta slăvind numele unui ucigaş care a răpus milioane de vieţi omeneşti.

— L-ai auzit tu salutând aşa ? Iar dacă n-ar fi vrut îmbrace haina militară, ar fi înfundat puşcăria. Şi glasul firavei Bojka era plin de lacrimi. Dar deodată s-a însufleţit:: Zici că dacă nu se împacă cu asta să nu facă ce i se porum ceşte. Dar, ia. spune tu, Mărio, te împaci cu nelegiuirile nemţilor care ucid atâta popor ?

Maria i-a întors spatele, nesocotindu-i vorbele.

— Vezi, nu te poţi împăca, s-a agăţat Bojka de o ultimă nădejde. Îi socoteşti nelegiuiţi cum îi socotim cu toţii ! Dar atunci dece coşi cămăşi pentru armata lor, dece flăcăii; şi fc-- tale noastre lucrează în fabrici pentru ei, dece părinţii tăi îi hrănesc dându-le grâne când nici ei nu au deajuns ? Unul dintre fraţii tăi e într-un lagăr de concentrare, iar al doilea lucrează în Germania unde au să mă trimită în curând şi pe mine. Dece? Pentrucă cei care ne stăpânesc acuma, au puterea să ne silească la asta. Suntem siliţi ! Şi el e silit deşi ar fi mai bucuros să stea la Viena şi să lucreze în atelier la taică-său, care are o croitorie. Bojka şi-a acoperit faţa cu palmele, a suspinat adânc şi a fugit din odaie. Capul ei cu păr negru s-a văzut trecând ca un fulger prin faţa ferestrei, atât de repede alerga la vale pe coastă.

Maria era covârşită. S-a aşezat la masă şi şi-a sprijinit capul în palmă.

— Ce spui de asta, mamă ?

Ana tocmai pregătea cina. A frecat cu ştergarul blidul mare de lut, l-a pus pe masă şi apoi s-a întors la vatră să ia ■ceaunul cu cartofi. L-a apucat cu colţurile şorţului ca să nu se frigă, iar când a ajuns la masă l-a deşertat cu grijă în blidul pregătit dinainte. Aburii s-au risipit repede în odaia scundă.

— Ei da, a spus după o clipă de tăcere. Dacă te gândeşti bine, Bojka are dreptate. Toţi suntem siliţi să facem lucruri cu care nu ne împăcăm, căci apasă o mare vină asupra noastră. Nu-i vorba de tineri ci de noi, ăi bătrâni. Noi suntem vinovaţi pentrucă n-am vrut sau n-am ştiut să privim adevărul în faţă, ca să-l cunoaştem aşa cum era şi să putem împiedica răul cât mai era încă vreme... Nu mă pricep prea bine la treburile astea şi nici azi nu sunt destul de luminată în privinţa lor, aşa cum era Jan al nostru pe vremea când deabia îi mijea mustaţa. Un lucru ştiu însă, că au fost prea puţini aceia care au avut destul curaj să stea împotrivă. Vezi tu, Mărio, eu toată viaţa m-am străduit să nu greşesc şi totuşi acum îmi dau seama cât de vinovată sunt. Ar fi trebuit să iau mai mult aminte la tot ce se întâmpla dincolo de hotarul munţilor noştri. A ridicat de pe masă un cartof ce căzuse din ceaun, l-a aruncat în blid cu ceilalţi şi a suflat în degete să-şi ostoiască usturimea.

Bătrânul Jan, după ce şi-a încălzit la vatră şalele săgetate de junghiuri, a venit şi el la masă şi s-a aşezat icnind lângă Maria. Deşi nu auzise tot ce spusese nevastă-sa, prinsese înţelesul vorbelor ei.

— Am ajuns robi, a rostit ou glas aspru agrăind-o pe fiică-sa, iar acum suferim. De bună seamă, nu s-ar mai fi ajuns la urgia asta de război dacă am fi ascultat ce spunea Moscova. Azi îmi dau bine seama că dacă ar fi fost mai mulţi comunişti i-ar fi putut împiedica pe capitalişti să se înarrtfe-ze şi să-i aducă la putere pe fascişti.

Maria se uita la taică-său cu ochi mari. Deodată şi-a încleştat pumnul:

— Ai dreptate, tată! Doar oamenii sovietici ne-au arătat ce trebue făcut.

Ana s-a gândit adesea la vorbele astea, atunci când se oprea din lucru ca să-şi mai îndrepte şalele şi să se mai odihnească.

„Într-adevăr, calea ce duce spre zile mai bune e deschisă şi lumea trebue să meargă pe ea, înainte...”

Când Mancia lui Pazdemik a auzit ou cine umblă fata ei,, îşi ieşise parcă ¡din minţi de supărare. Felul ciudat de a fi şi mai cu seamă înstrăinarea şi muţenia fiică-şi de care se legase atâta, îi pricinuiseră multă amărăciune. Acum însă, Mancia nu mai era tăcută şi sfioasă ca înainte, ci folosea deseori vorbe grele, de ocară, socotind că aşa o să-şi mai uşureze povara de pe suflet.

Văzând că orice a încercat n-a izbutit s-o împiedice pe fată să se întâlnească cu neamţul, a apucat-o o ciudă atât de grozavă, încât şi-a pierdut de tot stăpânirea de sine.

— Am s-o strâng de gât, târâtura, că ne-a făcut satul de ruşine, striga la cei doi îndrăgostiţi cum îi prindea împreună în pădure. Se ţine cu neamţul, stricata stricatelor!

Anei i se strângea inima, văzând cum se aprindea toată de ruşine şi cât de amarnic plângea fata oridecâteori maică- sa tăbăra cu pumnii pe ea şi o alunga din pădure. Iar ochii desnădăjduiţi ai flăcăului în haine militare, care era silit să privească toate astea, o urmăreau ca o mustrare.

În sfârşit, într-o duminică, când pornise iar să-şi caute fata prin pădure, Mancia văzând-o pe Ana care culegea în livadă merele căzute, s-a oprit la gard şi i-a strigat veselă :

— De azi încolo o să am linişte. Mâine, soldatul ăla pleacă pe front şi Bojka o să-şi bage şi ea minţile în cap. Numai de nu mi-ar trimite-o în Germania. Mereu mă tot sperie cu asta.

Ochii Manciei s-au umplut deodată de lacrimi pe care şi le ştergea cu degetele ei crăpate.

— Mult mă mai chinue ifetiţa asta şi totuşi îmi pare rău de ea ! E ca năucă. Abia se atinge de mâncare şi-i dă mereu zor cu ale ei : „El nu-i vinovat de nimic, nu-i vinovat..." Cum să nu fie? Doar poartă tot .uniforma aia blestemată şi e la fel cu ăilalţi.

Mancia n-a mai aşteptat ca Ana să-i răspundă. Neliniştea o mâna spre pădure, pe urmele fetei... N-a dat însă de Bojka, deşi a căutat-o toată după masa. Seara s-a întors ca să gri- jească de nutreţul vitelor, dar văzând că s-a lăsat întunericul şi fata tot nu se întoarce, a pornit-o din nou la pădure.

— N-a venit nici la cină, a spus trecând pe Vejfuk. Ce să-i mai fac? Cum poţi să te ţii după un copil zănatic...

A bătut pădurea până noaptea târziu. Se oprea, cerceta, se uita în dreapta şi în stânga, dar pesemne .de astădată îndrăgostiţii găsiseră un ascunziş bun. Abia când a început să plouă cu găleata, după o zi de zăduf, s-a hotărît şi Mancia să se înapoieze.

Spre marea ei mirare a găsit-o pe fată acasă! Dormea liniştită şi hainele ei, rânduite pe scaun, erau uscate şi miroseau a soare şi a cimbru.

A doua zi seara, Mancia a răsuflat uşurată căci nu mai trebuia să istea de pază. Soldatul neamţ era undeva, departe de acolo. A cam bombănit când Bojka i-a spus liniştită că se duce să se plimbe, şi s-a culcat.

Ana a rămas mirată când a văzut-o pe fată alergând spre pădure dar şi-a lămurit întâmplarea în felul său :

„Nu poate să-l uite şi colindă locurile pe unde s-a plim bat cu el..."

Ana s-a trezit ca deobicei, disdedimineaţă. Cum s-a îmbrăcat, a ieşit în curte să dea drumul găinilor. S-a oprit în prag şi aruncându-şi ¡întâmplător privirea spre pădure a încremenit de spaimă. Deşi avea vederea slabă, totuşi a desluşit umbrele sure ale soldaţilor. Aveau puşti mitraliere. Unul era ascuns în dosul grămezii de stânjeni şi unul lângă za- plazul livezii. Dar după tufişul des de pe coastă ieşeau la iveală ţevile unor puşti, iar ceva mai încolo, lângă un brad, parcă se zărea un chipiu militar. Anei i se părea că toată pădurea era înţesată cu soldaţi. Şi-a adus aminte de vână- torile domneşti cu bătaie făcute toamna. Era atât de

uimită că s-a îndreptat fără să știe spre coteț. Abia în ultima clipă și-a luat seama și nu l-a mai deschis.

„Ciine știe ce se mai întâmplă. S-ar putea să-mi ucidă orătăniile."

Gând să intre în casă a văzut-o alergând la deal pe Bojka lui Pazdernik. A fugit la portiță și i-a strigat cu glas înnăbușit, ținând palmele făcute pâinie la gură:

— Bojka, întoarce-te, sunt soldați!

Bojka însă s-a făout că n-aude. Poate-i era rușine de bătrână, ori poate că nu desluşise vorbele ei. Și-a lăsat capul în jos și a intrat repede în pădure... Rochia ei de culoare deschisă a mai nălucit de câteva ori printre copaci, apoi nu s-a mai văzut deloc. Umbrele sure din marginea pădurii s-au urnit, îndreptându-se încet-iîncet spre partea unde se mistuise fata. Când au intrat în desiș, soldații au întins pasul.

Ana a dat să intre ca să le spună a lor săi ce se întâmplase, dar parcă avea plumb în picioare. Nu trecuse nici pragul săliței când s-a auzit sgomot în pădure și a răsunat cea dintâi împușcătură... Toți din casă au sărit în picioare și și-au lipit fețele de geamuri. Ana a văzut doi tineri alergând la vale spre ei. Era Bojka cu părul negru fluturând în vânt și fetișoara ei palidă și flăcăul acela care nu avea mai mult de douăzeci de ani, îmbrăcat în hainele roase, rămase de la bătrânul Kordula. Se țineau de mână de parcă s-ar fi jucat. Pușca pe care o ducea flăcăul nu i se potrivea deloc.

Gonită din urmă, perechea a ajuns până în dreptul gră mezii de stânjeni și acolo s-a oprit.

Tropotul bocancilor cu ținte se auzea din ce în ce mai aproape.

Flăcăul a înlănțuit-o pe fată ou brațul stâng și a aruncat pușca. Cu mâna dreaptă a scotocit în buzunarul din partea cealaltă a hainei și a dus la tâmplă arma pe care a scos-o de acolo.

— Nu așa! i-a strigat Bojka și smucindu-i mâna și-a întins spre el, cu ochii închiși, fruntea : Mai întâi pe miné, apoi pe tine...

— Nu pot! și un sughiț de plâns i-a înnecat vorbele... Bocancii cu ținte se auzeau aproape de tot. Atunci Bojka și-a lipit singură țeava rece de frunte și a apăsat...

Au răsunat două împușcături. Atât de slabe, că nici nu i-au trezit din somn pe copiii de pe Vejfuk. Și totuși destul de puternice ca să curme două vieți omenești.

Ana și-a pus mâna la ochi și a căutat un reazim în apropiere. Bărbatu-său care era lângă ea, a întins brațul și a sprijini t-o :
— Liniștește-te Ana, era mai rău de ei dacă-i prindeau. În felul ăsta, și-au grăbit, doar, soarta...

CEI DOI FECIORI PIERDUȚI

Și-n iarna aceea, femeile de pe Vejfuk s-au apucat să scarmene pene ca-n fiecare an. Bătrâna Ana a pus să-i coboare diin pod roata și a început

să toarcă lână aspră de oai^, ca să facă flanele şi ciorapi pentru toţi ai ei, depă- nând în gând firul unor poveşti ticluite anume pentru nepoţi. Dacă cineva care nu cunoştea viaţa celor din casă, ar fi intrat într-o seară de iarnă în odaia săracă a Vojacikilor, nu şi-ar fi dat seama că dincolo de seninătatea asta amăgitoare, se sbuciumau talazurile fără număr ale neliniştii. Printre ştirile înfrângerilor suferite de hitlerişti ,în răsărit, picura când şi când otrava câte unei izbânde de-a lor în apus şi veşti despre sălbăticiile cumplite săvârşite de Gestapo. Grijile şi teama pentru soarta băieţilor creşteau mereu. Dela Vaţlav nu mai venea nicio ştire şi în ochii Milkăi, nevastă-sa, se citea o desnădejde mută. Deşi nu-i împuia capul soacră-şi cu tângueli, suferinţa ei ascunsă o apăsa pe Ana mai mult decât nesuferitele jelanii ale Pepkăi. Căuta mereu să aducă vorba despre Vaţlav şi găsea tot felul de pricini ca să lămurească tăcerea lui. încerca astfel să ţină trează nădejdea în inima Milkăi. Era de mirare câtă linişte răspândea în jur chiar şi atunci când se plângea :

„Tinerii ăştia nu ştiu ce vor şi-s fără răbdare; în capul lor, numai gânduri prăpăstioase”.

Al treilea fecior al Anei, Vaţlav Pata, zăcea într-un canal strâmt şi ţinea mâinile încleştate pe gleznele tovarăşului întins în faţa lui. Intraseră acolo, îndată ce începuseră să sune sirenele. În jurul lor- era numai vuiet, nori de praf şi de fum şi nu mai aveau nicio nădejde să scape din mijlocul dărâmăturilor la care lucrau şi să găsească un adăpost potrivit.

Lui Vaţlav nu-i păsa că zace în glodull puturos a cărui duhoare de mortăciune îi înfundase nările şi gura. Nu se gândea nici că-şi terfeleşte hainele lui, căci în creierul lui, buimăcit de sgomotul asurzitor, începuse să nălucească rânjetul morţii.

„Ai să mori”, îi vuia în urechi tărăboiul drăcesc de deasupra.

„Ai să mori”, îi şoptea mirosul puturos ce-l înconjura.

„Ai să mori”, clocotea întreg pământul cutremurându-se.

„Ai să mori, Vaţlave! Ai să mori!”

Vifornița aceea îngrozitoare trecea vâjâind cu o iuțeală nebună, ca odinioară când era mic, căluşeii la târgul din Hurka. Nici nu şi-a dat seama când s-a domolit vuietul de afară. Spaima lui Vaţlav s-a ostoit abia când tovarăşul lur a început să vorbească. A încercat să-şi mai desmorţească puţin trupul. Şi-a strâns picioarele şi a pipăit cu mâna prin fleaşca de pe jos. Şi-a tăiat palma într-un ciob şi a înjurat, lucru pe care nu-l făcuse încă niciodată în viaţa lui.

Deodată s-a hotărît.

— Tovarăşe, hai s-o ştergem de aci, i-a spus bulgarului oacheş cu care împărţea aceeaşi soartă. Eu nu mai rămân aici nicio cllipă. În iadul în care trăia acum, amintirea căsuţei lor sărăcăcioase era pentru el raiul pe pământ.

N-a trecut niciim ceas şi dintre ruinele oraşului în flăcări, în timp ce sirenele vesteau un nou atac aerian, ^jeşeau- în fuga mare doi tineri care în urma ultimelor întâmplări ajunseseră nişte oameni în sdrenţe şi murdari.

Vaţlav o pornise spre casă, până unde avea de făcut un« drum tare anevoios.

„Măcar de n-ar fi o iarnă atât de grea”, îşi zicea, gân- dindu-se că va fi nevoit să cerşească sau să fure ca să-şi facă rost de haine mai groase şi de ale gurii.

La o săptămână după Anul Nou era o zi frumoasă, senină. Spre amiaz, soarele făcuse să se moaie gerul şi de pe acoperiş, peste care soarele îşi revărsa razele, zăpada începuse să lunece, iar streaşina picura de parcă ar fi plouat afară.

În capul satului Lhotka s-a oprit un automobil frumos de şase cilindri, care sclipea la soare de-ţi lua ochii. Din el s-a» dat jos un tânăr într-o haină de piele de focă, ajutând-o pe femeia ce-l însoţea, să coboare, a aruncat o ¡privire făloasă spre ferestrele în spatele cărora bănuia că-l pândeau ochi curioşi.

Vătăşelul Bl ah a se pregătea tocmai să dea fân la capre. Şi-a lăsat treaba şi a ieşit din staul, nu cumva să scape priveliştea aceea ou totul deosebită.

— Hai noroc, Blaha ! Ce mai face taica ? Nu ştii ? Tâ nărul elegant vorbea ca un flăcău din sat.

— Nu, domnule, de cine vorbiţi ? a spus Blaha ştergân- du-şi o picătură ce atârna sub nas şi mişcându-se încurcat de pe un picior pe altul.

— Nărodule! Moş Kryda, nu ştii ?...

— E — ce, ia te uită, Frumosul... şi în loc de răspuns Blaha a şi sbughit-o în coteţ arătându-i lui Ondrej — care acum se numea Otto Kried — spinarea încovoiată şi fundul cârpit al pantalonilor. Fapta asta plină de înţeles a lui Blaha, n-a scăpat nici ochilor pătrunzători ai grăsanei cu păr bălai care a strâmbat din nasul cârn vârît în gulerul blănii de astrahan:

— Of, Otto, unde am ajuns!

Frumosul a privit-o puţin ¡mirat dar i-a tăiat-o îndată:

— Unde ai vrut! Cum însă nevastă-sa, nemţoaica, a strâns din buze şi l-a fulgerat cu privirea, a luat deodată o mutră de câine bătut. Nu strică un pic de schimbare, dragoste, tot n-o să stăm mult aici.

— Chiar te rog!

— Ştii bine, Greti, că tot ce fac, o fac numai pentru fe ricirea ta. S-a apropiat de ea şi i-a pupat galant mâna, ca să vadă toţi gură-cască din sat.

Bătrânul Kryda şchiopul, nu s-a bucurat deloc de întoarcerea fiului risipitor. Aflase şi el ceeace ştia tot satul: că Ondrej e agent al Gestapoului şi că ajunsese să ducă o viaţă pe picior mare numai datorită fărădelegilor lui. Totuşi, bietul moşneag n-a avut nici destul curaj şi nici destulă putere ca să ia biciul şi să-l alunge pe ¡nemernic din casă. A primit-o fără să crâcnească şi pe nemţoaica plină de ifose şi s-a supărat

chiar pe noră-sa cu care şedea împreună, că n-a vrut să-i cinstească cu nimic pe oaspeţi.

Gospodarul cel tânăr din casa lui Kryda s-a închis cu nevasta în odaie şi nu i-a lăsat nici pe copii să iasă afară.

— Aşa ! Ca să nu mirosiţi duhoarea asta a lor!

Într-adevăr, cei doi lăsau după ei o dâră de parfum şi un miros de pudră atât de puternic, încât pe sală, biruise chiar şi izul de varză acră şi de zer care de ani de zile stăruia în toate cotloanele căsuţei lui Kryda. Iar când Ondrej s-a gândit că n-ar fi rău să se mai fudulească puţin şi faţă de frate-său şi a intrat la el în odaie, s-a stârnit între cei doi o ceartă de era cât pe ce să se lase şi cu bătaie.

— Cred că niciodată în viaţă n-am simţit o furie atât de năpraznică, ca atunci când a intrat bicisnicul ăla al nostru ; ba încă a mai vrut să le dea la copii nişte bani din ăia de-ai lui, blestemaţi. Pe cinstea mea că eram gata-gata să-i sucesc gâtul cu mâinile astea. Dacă nu mă ţinea nevasta, nu ştiu ce s-ar fi întâmplat.

Aşa le povestea seara, la pompa din capul satului, Matej Kryda, ăl tânăr, oamenilor din sat; apoi, scuipând cu scârbă, a adăugat:

— O lepădătură ! Şi după toate câte le-a făcut mai are neobrăzarea să vină iar printre noi...

Frumosului Ondrej nu i-a mers prea bine în sat la el. Toţi i-au întors spatele.

— Numai de nu le-o părea rău odată, nătărăilor ăstora î a şuierat cu ciudă printre dinţi, întorcându-se la oraş cu toate scumpeturile lui agonisite prin josnicii.

A aflat şi- Ana de venirea lui şi împreunându-şi mâinile s-a mirat cu glas tare:

— Asta mai îndrăzneşte să se arate în ochii oamenilor ? Cum nu-i e ruşine să se fălească cu toate lucrurile alea scumpe cumpărate cu sângele ălor pe care i-a vândut ?
— Mai sunt ca el, mamă, a spus Maria. În oraş avusese prilejul să cunoască mai mulţi de teapa lui Ondrej.

Era aproape primăvară când într-o zi, spre prânz, un om ogârjit, rupt şi pesemne plin de păduchi că prea se scărpina des, urca spre Vejfuk.

— Mam-mare vine un cerşetor! a murmurat speriată Anicika şi a fugit drept în odăiţă când omul acela, a intrat în curte şi-a întrebat-o ceva. Ana tocmai băga pâinea în cuptor. A pus şi ultima bucată pe lopata de lemn, pe care a împins-o binişor în cuptor, a închis apoi uşiţa, şi auzind sgomot. a ieşit pe sală unde străinul îşi ştergea de noroi, pe o rogojină, bocancii rupţi. Omul s-a sprijinit de uşa odăiţei şi s-a uitat lung la ea fără să scoată o vorbă.

„Tare prăpădit trebue să fiu de nu mă recunoaşte nici mama”, a zâmbit cu amărăciune.

Ana, fără să-şi dea seama, a desfăcut braţele de parcă ar fi vrut să cuprindă lumea întreagă.

— Vaţlave! a suspinat. Oarbă de oi fi şi tot am să-mi cunosc feciorul!

Vaţlav a strâns-o îndelung în braţe şi cu desnădejde pe maică-sa ; în clipa aceea, nu se putea şti care din ei îl sprijină pe celălalt. Şi bătrâna şi flăcăul erau tot atât de şubrezi.

După atâta amar de vreme, viaţa îi zâmbea din nou Anei. Avea iar lângă ea pe unul dintre feciorii care aproape că nu ieşea din casă de teamă să nu-l vadă cei care ar fi putut avea ceva cu el. Casa veche era pentru el şi un adăpost şi o închisoare.

Când s-a mai întremat niţel după ostenelile drumului lung şi după foamea îndurată, a început să se frământe, amărît.

— N-aş fi crezut niciodată, mamă, c-am să mă mai întorc şi o să ai iar bătaie de cap cu mine. Toată lumea munceşte numai eu stau doar şi mă uit, se plângea Vaţlav privind pe geam la oamenii care lucrau la câmp.

— Nu te teme c-o să ai şi tu destule de făcut când o fi timpul, Vaţlave. Dar n-aş vrea să te mai văd vreodată câr- nind din nas când o fi vorba de muncă.

— Asta nu ! Dacă ai şti cu câtă bucurie aştept să încep iar lucrul! Ştii ce-am să fac când se vor linişti lucrurile ? Am să clădesc. O să mă apuc iarăşi de meseria pe care am învăţat-o. Am să aşez cărămidă peste cărămidă. şi ara să întind tencuiala. Să văd cum creşte zidul sub mâinile mele!

Ochii lui Vaţlav străluceau când se gândea la asta şi-şi freca nerăbdător palmele moi.

A doua zi, Ana a căutat în şură câteva furci şi le-a cărat în odaie.

— Noroc că eşti tu aici, Vaţlave 1 Vezi că uneltele astea trebue drese. Altminteri, nu ştiu cu ce-ar urca ai noştri fânul în pod. Tata n-are vreme de ele iar noi, femeile, nu ne pricepem.

— Pun rămăşag că le-ai putea repara şi singură, a spus Vaţlav apucându-se de lucru.

— Ia nu mai vorbi prostii! Ţii minte cât m-am chinuit odinioară să vă fac nişte saboţi ? N-am făcut nicio ispravă şi pe atunci eram tânără de tot. Îi pomenise într-adins lui fiu- său de lucru ăsta de care şi acum, la bătrâneţe, îi era puţin ruşine.

Ana şi-a luat o nouă grijă pe cap : să-i găsească de lucru feciorului ei. A strâns uneltele din gospodărie şi pe cele pentru munca câmpului, născocindu-le tot felul de metehne şi mereu lăuda priceperea cu care le repara Vaţlav. Abia isprăvea cu una, că-i aducea alta, iar Vaţlav robotea de zor, făcându-şi de lucru cu puţinele ciubere şi coşuri ¡stricate, lega cu sârmă oale şi cratiţe de lut, liipea cuptorul şi dregea soba. Iar când n-a mai avut ce să meşterească s-a apucat să facă mături de care era mereu nevoie în casă.

Milka fără să-şi dea seama că de fapt aşa şi era îi spunea :
— Mama îţi poartă de grijă să nu ţi se urască.

FRAŢILOR, BINE AŢI VENIT !

Curând, Vaţlav ajunsese să nu-şi mai afle locul nici îri odaie, nici în pod şi nici în şură. Seara, după ce se întuneca, cobora şi el în sat să asculte împreună cu ceilalţi, ultimele ştiri date de posturile de radio. N-avea răbdare să aştepte până a doua zi, când le putea afla de cu noaptea. Cotropitorii nu aveau niciun folos dacă-i omorau pe cei care ascultau posturile de radio, iar bileţelele ameninţătoare agăţate de aparate, făceau doar ca lumea să se ferească mai mult.

■Într-o noapte, Vaţlav s-a întors târziu. Maică-sa era din ce în ce mai neliniştită. îşi împreunase mâinile şi ţinând în palme un colţ al pilotei, asculta îngrijorată cel mai mic svon de afară. În sfârşit! În faţa uşii s-au auzit nişte paşi înnă- buşiţi şi scrâşnetul cheii grele în broască. Ana aştepta acum să audă scârţâitul fuşteilor scării de la pod unde dormea Vaţlav cu Milka. Fiu-său însă a deschis cu sgomot uşa ce da în odaie, şi a rămas nehotărît în prag:

— Dormi mamă ?

— încet, Vaţlave. Să nu scoli copiii! Tata a adormit abia acum.

Păşind în vârful picioarelor, s-a apropiat de ea şi aşezân- du-se pe marginea patului, a rugat-o în şoaptă:

— Dă-mi mâna, mamă I

Era ceva atât de neobişnuit din partea lui, încât a stat o olipă la îndoială înainte de a-şi scoate braţul drept de sub pilotă. Vaţlav i-a strâns cu putere mâna în palmele lui. Ana, care simţea că se întâmplă ceva cu el, pătrunsă şi ea de ace- laş fior, l-a întrebat dintr-o suflare:

— Sunt veşti bune, Vaţlave ?

— Armata Roşie a intrat pe teritoriul Republicii Cehoslovace !

Ana nici măcar nu s-a mişcat ca să nu tulbure cu nimic frumuseţea şi măreţia acestei clipe. Gândul ei a sburat la soldaţii necunoscuţi pentru care simţea atâta dragoste de parcă toţi ar fi fost feciorii ei.

Tata Jan dormea, dar cum avea somnul uşor poate că auzise totuşi ca prin .vis svonul de glasuri. S-a ridicat repede în capul oaselor :

— Ce ai zis Vaţlave?

Iar când fiu-său i-a spus la ureche vestea îmbucurătoare, a rostit mulţumit,, cu o linişte adâncă în glas :

— Atunci e ca şi cum l-am avea şi pe. Jan printre noi, acasă !

Maria n-a pierdut nici ea clipa asta măreaţă. A sărit deodată din pat de parcă şi-ar fi ieşit din minţi. S-a atârnat pe gâtul frăţâne-său şi l-a

strâns cu atâta foc, că Vaţlav a ţipat de durere. Apoi a început să se învârte prin odaie ca un vârtej de vânt:

— Ruşii au ajuns pân' la noi! Dragii de ei! Straşnici flăcăi! De bucurie râdea şi plângea totodată.

— Ascultă, Vaţlave! E adevărat ce spui ? Ai înţeles bine?

— Nu-ţi fie teamă, Maria, am înţeles foarte lămurit. Acum trebue să mă duc la Milka.

— Eu am s-o scol şi pe Pepka ! A strigat Maria alergând spre odăiţă.

În noaptea aceea, pe Vejfuk, niciunul dintre cei mari n-a mai închis ochii. Vestea măreaţă le-a alungat somnul şi le-a împrospătat sângele, desmorţindu-le trupurile ostenite.

— Ar trebui să nu stăm nici noi degeaba, a spus deodată Vaţlav cuprins de neastâmpăr, dar nu ştia ce ar trebui să facă.

Maria a oftat şi a socotit că nu are rost să păstreze mai departe taina lui Martin.

— Dacă ar mai fi pe aici băieţii cărora le duceam de mâncare, de bună seamă că ei ne-ar fi dat un sfat. Noi nu putem decât să aşteptăm...

În timp ce pe Vejfuk toată lumea fremăta de bucurie că Armata Roşie ajunsese pe pământul ţării lor, şi Ana se gândea la băiatul care se afla hăt, departe, tocmai în celălalt capăt al Republicii, Jan se târa prin iarba udă. îşi încordase toată voinţa căutând să înainteze încetul cu încetul şi să fie gata la semnalul atacului hotărâtor...

'În acea clipă, în mijlocul sgomotului asurzitor de grenade şi al ţăcănitului mitralierelor, nu avea vreme să se bucure că pământul ce clocotea sub el era un colţ din patria lui des- robită, colţul ei de răsărit. Nu se gândea la altceva decât cum să se strecoare neauzit de duşman, să înşele moartea nemiloasă, şi să înainteze, să înainteze mereu! A făcut un semn cu mâna şi făr-a mai întoarce capul, a pornit-o în goană spre o tufă de ienupăr ce se afla cam la cinci metri în faţa lui. Cum a ajuns acolo, s-a auzit un şuierat puternic urmat de o explozie asurzitoare şi în aceeaşi frântură de clipă l-a şi tras spre sine pe soldatul care venea după el, şi l-a acoperit ca să-l ocrotească. Grenada explodase în apropiere de tufa aceea de ienupăr, cu flacără mare, făcând să ţâşnească o coloană de ţărână. Prin aer şuierau schije, sburau pietre şi bulgări de pământ.

Jan şi-a îndesat atât de tare faţa în ţărână, că avea gura plină de iarbă şi fire de nisip. A scrâşnit din măsele şi a scuipat. Primejdia trecuse.

De îndată ce a slobozit capul soldatului pe care-l strângea la piept, mâna mică a acestuia l-a apucat de braţ şi un glas catifelat şi adânc de femeie a rostit acoperind o clipă sgomotul ce se mai domolise:

— Cac precrasno bâlo bâ eto, iesli bâ vmiesto etih ovații priveststvovali nas tvoi rodnâie ![I]

Jan a zâmbit, ca şi cum n-ar fi auzit vorbele ei. Se gândea la ceeace avea de făcut acum.

— Vnimaniie, Anuşka, otpravimsia![II]

păsările morții

Vara, Ana auzea adesea bâzâit de motoare sus de tof, sub cerul albastru. Cele mai adeseori veneau din miazăzi şi se îndreptau spre miazănoapte.

„Sunt bombardiere americane", spunea Vațlav, ca unul care le cunoştea.

Avioanele sbur.au în formații strânse şi semănau cu nişte păsări de argint. Ana le privea şi simțea că i se strânge tare inima. Se gândea la oamenii care lucrau liniştiți fără să ştie că peste câteva clipe îi va birui moartea...

În gândul ei vedea copii jucându-se pe lângă casele lor, mame desmierdându-şi pruncii, bărbați ducându-se la lucru, fete şi băieți plini de dorul vieții pe care nici n-o cunoşteau încă, şi familii care nu apucaseră să-şi sfârşească ultima lor masă. Toți oamenii ăştia paşnici se puteau prăpădi într-o singură clipă.

„Cugetul meu e prea slab ca să poată cuprinde toată grozăvia asta şi chiar de-aş izbuti să mi-o închipui, cred că mi-aş pierde mințile." Mai degrabă se închidea în casă numai să nu fie silită să audă sgomotul ce se apropia şi se îndepărta apoi treptat şi să nu vadă valurile cenuşii de fum lăsat pe cer. Avioanele se întorceau după aceea în direcția de unde veniseră. Erau aceleaşi păsări strălucitoare şi line, plutind deasupra avioanelor germane de vânătoare vopsite într-o culoare închisă, care sburau sub ele ca nişte vrăbii speriate. Dacă din când în când nu s-ar fi auzit rafalele mitralierelor, muntenii care lucrau la câmp âr fi putut să creadă că acolo sus, în înaltul cerului, păsările porniseră o întrecere veselă. Avioanele încă se vedeau, în timp ce-n zare, spre miazănoapte se ridicau nori de fum negru, iar cerul însângerat de vâlvătăi te înfiora chiar ziua-n amiaza mare.

Lumea povestea apoi care oraş ceh fusese bombardat, câte vieți fuseseră răpuse sau câte case prăpădite şi se simțeau ca nişte copii când le povesteşti basme cu smei şi balauri ce după tipicul lor trebue să se sfârşească rău.

Într-o noapte, Ana tocmai ațipise. Sgomotul îndepărtat al motoarelor o îmbia la somn ca un bâzâit de bondari. Când însă țiuitul şi exploziile bombelor au trezit-o deabinelea, trecerea neaşteptată de la

---

I Ce frumos ar fi fost dacă în loc să fim primiți cu asemenea ovații, ne-ar fi ieşit ai tăi în întâmpinare! (în rusă în original) (n. r.)

II Atenție Ana, pornim! (în rusă în original) (n. r.)

somnul liniştit la urgia deslănţuită-n văzduh au înspăimântat-o şi au zăpăcit-o de tot. A început să tremure toată şi i s-au strâns măruntaiele de parcă ar fi apucat-o durerea de stomac.

— Ce se întâmplă ? Ce e ? i-a strigat lui bărbatu-său, care mergea clătinându-se caraghios între masă şi sobă, pâhă ce a izbutit să ajungă la uşă şi s-a proptit în ea.

Casa se sgudui din temelii şi Maria plângea strângând în braţe perina în care îşi îngropase faţa.

— Bombardează undeva pe aproape, poate chiar oraşul nostru !

— E ziua de apoi, a şoptit Ana gândindu-se că biata ei căsuţă n-o să mai rămână pe picioare.

Vaţlav a bătut în uşă şi a năvălit în odaie atât de nă- praznic, încât izbit din spate, gospodarul bătrân a căzut în genunchi.

— Oameni buni, ce mai staţi ? Luaţi copiii! Trebue să ieşiţi afară. În pivniţă. De spaimă, Vaţlav arăta ca un nebun. Voi nu ştiţi ce-i aia un bombardament! E iadul pe pământ!

În clipa aceea, asupra Anei a coborît o linişte uimitoare. S-a apucat să îmbrace în grabă copiii ce se treziseră şi să facă o boccea din pături; era nerăbdătoare să-i vadă pe toţi cât mai repede afară din casa care putea să se surpe în orice clipă.

Până să-i bage pe copii în pivniţă s-a şi. făcut linişte, dacă se poate spune aşa, pe coastă fiind multă vânzoală şi larmă căci lumea alerga spre Vejfuk iar de acolo pe sub pădure, „Pe Culme”, de unde se vedea oraşul.

Sbieretele şi planşetele copiilor, ţipetele femeilor şi înjurăturile bărbaţilor mai erau întrerupte când şi când de câte o explozie slabă şi tot acest amestec de sunete se întreţesea cu vuietul lin al avioanelor ce se întorceau.

Tot oraşul era în flăcări, turla minunată a bisericii ardea şi ea. Anei i se părea că focul cuprinsese întreg ţinutul căci jur-împrejurul Vejfukului zarea era încinsă, luminând de puteai să bagi aţa în ac, şi-n aer se simţea un miros usturător de fum.

— Nu cumva s-o fi aprins pădurea, Mărio? Auzi cum trosneşte ? Oraşul doar e hăt, departe!

— E vântul care aduce sgomotele până aici, mamă; Maria se întorcea ostenită, de „Pe Culme” de unde putuse să vadă multe.

— Dar în oraş trebue să fie .prăpăd.

Ana şi-a împreunat neputincioasă mâinile:

— Cum de a putut omul să scornească o urgie ca asta împotriva semenilor lui ? Oare ăştia n-or fi având cuget ?

Cum s-a luminat puţin de ziuă, cei de pe Vejfuk au putut să vadă câte stricăciuni suferise casa lor. Stătea la locul ei, bine înfiptă în

pământ, cum nici nu crezuseră c-au s-o mai găsească. Lângă părțile prăvălite ale șurii, căzuse o bucată de zid, iar acoperișul de șindrilă se mișcase cu câțiva țoii. Mai rău pătimiseră ferestrele, care cu geamurile în țăndări, își căscau pervazurile goale, prin care șuiera vântul, ca niște ochi de orbi. Slemna strâmbă era tot ca înainte, acum însă cu acoperișul ei povârnit, cu geamurile aparte și cu tencuiala căzută, casa arăita ca un cerșetor sdrențăros care, în pofida tuturor își pune fălos căciula pe o ureche.

— Acu, știu că avem de lucru; trebue să dregem tot pan' nu intrăm în iarnă, a spus neliniștit bătrânul gospodar și s-a întors cu un zâmbet de recunoștință spre Vațlav. Norocul nostru că avem zidarul în casă.

Milka a plecat la oraș însoțită de Maria să vadă ce s-a întâmplat cu locuința lor în care acum ședea, ca subchiriașă, o prietenă de-a ei. Pe drum se tot gândeau amândouă oare cum' o vor găsi. Maria a spus cu neliniște în glas :

— Dacă domnișoara aia n-a avut grijă să deschidă fereastra, să știi că geamurile-s făcute praf.

Trenul de persoane n-a mai intrat în oraș. S-a oprit în mijlocul câmpului, după ce trecuse de ultimul sat. O droaie de călători au coborît din el, și au început să alerge spre gară. întrebări chinuitoare se-învolburau în mințile celor două femei :

— Dumnezeule, unde-o fi clădirea aia mare cu un cat a gării ? Și Vațlav a lucrat la ea pe vremea când era încă ucenic. Maria și-a dus mâna la gât și privea cu ochii sgâiți, la groapa uriașă din fața lor.

— Haidem Milka de aici, îmi face rău când mă uit. Au înconjurat câteva case dărâmate și au pornit pe o stradă de mahala dealungul căreia nu se vedea nici țipenie de om. Aici nu fuseseră prea mari stricăciuni: ici-colo, cioburi de sticlă, țigle sfărâmate și tăciuni stinși ce răspândeau un miros de ars. Prin grădini, în fața caselor, plutea mireasma trandafirilor înfloriți și a garoafelor roșii. Geamurile rămase întregi erau închise, iar acolo unde fuseseră sparte, viața mergea înainte. Într-o casă se auzea măcinând o râșniță de cafea, iar într-alta, la radio, exercițiile gimnastice:

— Stâng — drept — sus — joos, se auzea glasul crainicului măsurând tactul.

— Cum mai poate cineva să asculte asta, se mira Maria.

— Viața nu stă-n loc, drăguță, a suspinat Miilka.

Aproape de capătul străzii, în fața lăptăriei, zăcea o șină

strâmbă care doborîse gardul de fier al grădiniței și smulsese câțiva puieți de măr. Negustoreasa ieșise pe trotuar cu un târn, deschisese oblonul și se apucase să măture molozul și bucățile de cărămidă. Când le-a văzut pe cele două femei tinere și mai cu seamă pe Milka pe care o cunoștea, căci târ- guia de la ea, și-a lăsat treaba, și-a trecut mâneca peste toată fața, de sus în jos, și-a potrivit pe cap tichia albă și, sprijinindu-se în tâmul tocit, le-a așteptat. Cum s-au apropiat de ea și și-au spus „bună dimineața", a și dat drumul la gură •

— Ce noapte, duducă ! Maică, Isuse Hristoase! Iad, nu altceva. Şi acum îs năucă. Da cum să nu fiu, când te gândeşti ce urgie a fost...

Lacrimi mari îi şiroiau din ochi, prelingându-se pe obrajii bucălaţi pentru a se mistui printre buze în timp ce gura-i clămpănea de zor :

— Aseară abia, au fost nişte doamne la mine în prăvălie şi azi n-a mai rămas nimic din ele. S-au prăpădit. Oricum ar fi fost: vesele, triste, arţăgoase, domoale — acu' nu mai sunt! Şi pentru dumneata, sărăcuţa, ce pagubă mare. Mai bine nici nu te-ai mai duce acolo. Ce să-ţi mai faci sânge rău, degeaba, că tot nu foloseşte la nimica. O să te alegi doar cu o durere de oap. Chiar acuşica, am vorbit cu domnişoara care stă la matale...

— Trebue să plecăm, doamna Mikulik, a căutat Milka să scape de pălăvrăgeala ei; a trebuit să primească, însă, şi ultima lovitură :

— Nici ei nu i-a mai rămas nimic!

Milka şi Maria .au dat fuga până-n colţul străzii de unde, peste câteva case mai scunde, se vedea întotdeauna acoperişul blocului atât de cunoscut. De astădată însă, în locul acela se zărea doar pădurea ce înnegrea zarea deasupra Vejfukului.

— Maria, unde-i casa noastră ?

Au cotit la dreapta şi au început să alerge fără altă vorbă. Deodată, Milka s-a oprit şi şi-a împreunat mâinile ca pentru rugăciune.

— Asta a fost odaia noastră ! Se uita la patul ce stătea într-o rână pe un rest de podea. De sub el spânzura o ţoală care fusese cândva un covor ieftin... Sub dărâmături, printre grinzile rupte, se vedeau feţele albe ale pilotelor şi o bucată din învelitoarea brodată. În colţ, lângă geam, se afla măsuţa îngustă de toaletă cu oglinda spartă, cu becurile smulse; în partea dreaptă a tăbliei de sticlă, lângă fereastră, statueta albă şi gingaşă a dansatoarei rămăsese însă întreagă. Pentru fereastra aceea alesese Milka locuinţa. Era atât de largă'! Fără geamuri şi fără pervaz părea şi mai largă şi în clipa când vântul a fluturat perdeaua înflorată, Milka şi Maria au putut să vadă lămurit, de acolo de jos, o parte din munţi.

— E îngrozitor ! Maria tremura ca de friguri şi până şi glasul cu care vorbise i se părea străin, precum străină şi nefirească era şi priveliştea locuinţei lui frate-său. Deodată a văzut nişte oameni care scormoneau prin dărâmăturile blocului. Hai la ei, Milka, să vedem ce spun...

— Aşteaptă puţin.

Milka privea ca fermecată la ce mai rămăsese din locuinţa ei primitoare, martorul ¡fericirii lor şi la cele câteva lueru- şoare pentru care ani dearândul puseseră ban lângă ban.

— Vaţlav ţinea cu tot dinadinsul să luăm nişte storuri groase; totuşi perdeaua asta uşoară e atât de frumoasă...

Peste faţa ei a trecut umbra unui zâmbet trist. Pe urmă, abia, a pornit, înghiţindu-şi lacrimile.

La seceriş, Vaţlav n-a mai avut răbdare să stea în casă ci a ieşit ziua în amiaza mare la câmp cu ceilalţi.

— Doar n-o să mucezesc aici, închis în casă, când afară rnunca-i în toi, îi răspundea maică-şi care căuta să-l împiedice.

—» Şi dacă te-or dibui, Vaţlave ? Ce te iaci atunci ?

— Am să fug în altă parte.

— Ai să fugi, ai să fugi, se supăra Ana. Vorba-i că nu putem să părăsim cu toţii casa. „Cum nu se gândeşte la ce-am pătimi atunci noi ceilalţi ? E tot uşuratic şi fără socoteală 1"

Dar îşi făcea degeaba griji. În sat nu era nimeni ca să-t dea de gol, căci Frumosului îi mergea mai bine aiurea, iar nemţii, care se înmulţeau întruna în ţinutul lor, aveau alte griji decât să-i urmărească pe aceia care fugiseră de la lucru.

Vătăşelul Blaha învăţase cu vremea să ştie cât trage în cumpănă fieştecare şi vorbele lui pe socoteala nemţilor erau preţuite cum se cuvine în sat, trecând din gură în gură :

— Da, dragii mei, apa creşte mereu! La început le-a udat niţeluş cizmele. Bine măcar că nu le miroseau picioarele. Apoi i-a pătruns până la pieile. Îi cam gâdila pe spinare şi ei ţopăiau pe loc. Dar nu s-a întâmplat nimic, pân-la urmă, apa s-a scurs! Acum însă, le-a ajuns până la bărbie şi a început să le intre şi-n gură. Ei, până aici le-a fost! încă puţin şi nici măcar n-o să mai poată striga, pentrucă o să le astupe şi gura.

Vaţlav a secerat singur tot lanul, însă-n urma lui miriştea rămânea scări-scări şi spicele retezate cădeau care-ncotro, aşa încât snopii ieşeau prea umflaţi. Pepka lega snopii şt pomenea mereu de bărbatu-său.

— N-ai să ajungi niciodată să faci treaba pe care o făcea Martin.

Vaţlav a recunoscut:

— Ei, da ! Martin e priceput şi are putere!

După ce-l luase în zeflemea, cuprinsă de alean, Pepka îşi amintea înduioşată :
„Oare ce-o fi cu el ? Ar trebui să se întoarcă..."

Dintr-un sdrahon de flăcău, Martin rămăsese însă o umbră de om. Noapte de noapte umbla prin pietrişul colţuros, cbinuindu-se să ridice bolovani, care cu câţiva ani în urma ar fi fost o jucărie pentru el. Puterile îl părăseau dar nu trebuia să se lase biruit. Prea tare îl strivise cizma Gestapoului şi rănile curelelor zimţuite nu voiau să se vindece. Dela cariera de piatră şi până la lagărul de concentrare nu era cine ştie ce depărtare şi totuşi pe drum, cei închişi se simţeau îmbiaţi să fugă. Unii au şi încercat s-o facă dar au fost împuşcaţi. Din locul ăsta de caz,nă, nu era altă scăpare decât în braţele morţii. Mulţi îşi doreau sfârşitul, dar

Martin se agăța cu stăruință de viață deși era atât de bicisnică și fără nădejde.

Trunchiul stejarului începuse să se clatine, ramurile se uscau pe măsură ce mâzga se istovea, dar rădăcinile stăteau' încă bine înfipte în pământ. Nu se lăsa doborît! Feciorul bătrânei Ana dorea să fie iar acasă, în lumea celor vii.

SOARTA LUI VOJTECH

Secerişul şi treieratul se isprăviseră, fânul fusese cărat acasă şi se făcuseră şi semănăturile de toamnă.

— Trebue să ne dăm toată osteneala, vorbeau oamenii între ei şi-n glasul lor se simțea un freamăt sărbătoresc.

— Ce-o să răsară şi s-o coace, o să fie numai roada noastră. Credeau acum cu tărie că duşmanul va fi pus cu botul pe labe şi că foarte curând războiul va lua sfârşit.

În Octombrie a fost vreme rece cu zile ploioase şi posomorite, care nu i-au priit deloc Anei. Ceața cobora în vălătuci până aproape de pământ, iar când se ridica peste coama pădurii, se pornea o ploaie măruntă şi deasă amestecată cu fulgi de zăpadă, care se prindeau de haine, topindu-se înainte ca să-i poți scutura. Pe un timp ca ăsta, oamenii ieşeau din casă numai când erau absolut nevoiți, totuşi hainele ude erau întinse pe sobe şi spânzurau de prăjini. Şi în odăi era umed şi frig, căci acum în munți nu mai aveau nici măcar ce arde în vetre. Lemne nu mai erau nici cât să aprindă focul, iar cărbunii pe care în ultima vreme şi cei de ipe aici se de- prinseseră să-i folosească în sobe, erau scumpi şi rari ca mirodeniile. Deseori, oamenii care se porneau cu căruțele la drum, hăt departe, la oraş, după cărbuni, se întorceau cu mâna goală.

În vale sosiseră alți oaspeți nepoftiți. Tinerii care fugeau din Germania şi chiar nemții oare se înmulțeau întruna, aduceau cu ei dizenteria şi râia. O droaie de oameni fuseseră nevoiți să intre în spital, iar cei rămaşi acasă se fereau unii de alții.

Şi copiii de pe Vejfuk au venit cu râie acasă, iar Vațlav care a zăcut un timp, a stat câteva zile mai mult la umblătoare decât în odaie.

Noaptea, vijelia sgâlțâia obloanele pe care le meşterise Vațlav la începutul toamnei şi le pusese la ferestre, pe dinafară. Obloanele astea (care la drept vorbind erau doar nişte scânduri prinse laolaltă, agățate în țâțâni şi bătute pe dinăuntru cu cuie de lemn) începeau să scârțâie la cea mai slabă adiere de vânt, iar în nopțile furtunoase de toamnă făceau un sgomot de se auzea până jos în sat.

— Se sbat obloanele alea, ale voastre, de parc-ați avea o moară de vânt, râdeau sătenii din Lhotka de cei de pe Vejfuk, care se obişnuiseră încetul cu încetul cu hodoroge-ala asta.

Ba încă bătrânul gospodar le mai şi lăuda :

— Vezi ca tot îs şi ele bune la ceva, măcar ca să sperie tâlharii. •

Bocăniturile acelea neîntrerupte însă îi alungau Anei somnul pe sponci pe care-l dormea, aşa că se tot gândea cum să-l facă pe fiu-său să scoată mai degrabă obloanele. Într-o noapte, spre revărsatul zorilor Ana, care aţipise, simţea prin somn ca un cui înfipt în creier bătaia oblonului ce lovea când. şi când peretele şi i s-a nălucit c-o strigă unul dintre băieţi. A ciulit deodată urechea. Strigătul se auzea departe de tot; se desluşea totuşi foarte bine glasul dulce al lui Voj- tech.

„Măicuţă, măicuţă !" Dar unde era oare, căci nu se vedea decât ceaţa deasă şi sură ?

„Ce-i cu tine, Vojtech ? Ce-i cu tine, băiete ?" Da, plângea Vojtech, pe care Baruşka lui Kryda îl silise să intre în odaia lui Onidrej...

„Trebue să mă duc la el, nu pot să-l las pe mâna lui Ondrej !"

În vis, şi-a aruncat pe umeri broboada mare cu flori pe care o primise de la bătrânul Jan când au prăznuit cel dintâi Crăciun al lor. Dar nu, Jan al ei nu e bătrân. E tot flăcăul oacheş şi aprig de pe Vejfuk. Are ochi focoşi şi mâini calde...

„Vom duce împreună un trai frumos şi tihnit, Jan!"

Tânără şi frumoasă, Ana zâmbeşte cu încredere în viitor. Dar deodată au năpădit-o mustrările, pironindu-i-se în creier:

„L-ai uitat pe Vojtech!"

Ana se st>ătea să treacă prin vălătucii de ceaţă ce se învârtoşeau tot mai mult, învăluind-o din toate părţile.

„Vojteoh, Vojtech!" Ceaţa o covârşea, îi simţea povara pe umeri. Ana a. căzut în genunchi şi nu putea să se mai ridice de jos.

„Oameni buni, se prăpădeşte Vojtech!" Groaza din vis a făcut-o să se trezească. Părul i se lipise de fruntea nădușită şi simţea cum îi curg pe spate şiroaie reci de sudoare şi cum îi svâcneşte tare inima... „Nu! Ce vise urîte bântue uneori somnul omului!" S-a sculat din pat şi clătinându-se pe picioare, până la masă, a bâjbâit după cutia cu chibrituri, a aprins un băţ şi l-a apropiat de cadranul ceasornicului vechi. Mai trebuiau câteva minute ca să fie patru şi jumătate. Drr- r-rr-tr-dr-r-cr-r... A pocnit-o deodată o durere cumplită în cap. De câfte ori auzea scârţâitul obloanelor era ca şi cum i-ar fi înfipt cineva un cui în creier.

„Când i-o trece boala lui Vaţlav am să-l rog să le scoată. Sgomotul ăsta te năuceşte!"

Fiindcă era prea devreme s-a culcat din nou în pat, în timp ce gândul îi sbura spre feciorul ei, Vojtech.

„Cât de duios şi de blând a fost băiatul ăsta de mic copil !" a zâmbit întorcându-se cu mintea în trecut. Şi-a adus aminte şi de ziua în care-l născuse.

„Mi se pare că azi pică şi ziua lui de naştere. Câţi ani o fi împlinit ?" A început să numere pe degete, s-a încurcat dar până la urmă i-a eşit socoteala. „Nici nu-ţi vine să crezi cât de repede trec anii!" a oftat când a văzut că prâslea avea acum douăzeci şi nouă de ani. '

În jurul lui Vojtech răpăiau mitralierele şi vâjâiau motoarele. Era greu să-ţi dai dintrodată seama de unde venea iureşul acela de sgomote şi feciorul Anei nici că-şi punea acum asemenea Întrebare.

Ta-ca-ta-cia-ta-ca-ta, a ţăcănit mitraliera aparatului cu care sbura Vojtech şi un avion de vânătoare german a început să se clatine ca un beţiv. Pilotul lui a încercat să sboare fără motor, dar după câteva clipe, Vojtech a văzut cum aparatul se prăbuşeşte cu botul în jos, Învârtindu-se ca o morişcă stricată. - Şi-a amintit deodată de ceeace-i spusese cândva, cu mulţi ani înainte, Martin:

„Tu n-ai să fii niciodată bărbat întreg, că te ţii după fusta mamei! Nu vezi că nici smeul nu ştii să-l înalţi cum trebue!"

Avionul se mistuise sub pânzele rare de ceaţă, lăsând după el doar o dâră murdară de fum. Pilotul nu mai avea ochi acum decât pentru un alt avion german care-l ataca îndârjit.

„Diavole, n-om scăpa noi şi de tine ?"

Pe faţa lui Vojtech curgeau şiroaie de sudoare ce parcă-i urzicau pielea. Asurzit de sgomot şi gândindu-se numai cum să se apere mai bine, nici n-a băgat de seamă că între timp turaţiile motorului crescuseră. David i-a atras atenţia dar în aceeaşi clipă avionul s-a răsturnat năpraznic, căzând cu o iuţeală fulgerătoare.

„Sus, Davide, sus !"

În mintea lui Vojtech se »buciumau un noian de îndemnuri. Nu puteau să mai îndrepte avionul şi nici n-ar mai fi avut când să sară afară. Pământul era prea aproape. Şuierul scurt al aerului sfâşiat şi trosnetul crăcilor rupte din copaci. Astea au fost ultimele sunete pe care le-a mai auzit Vojtech Pata. Atât a mai putut să spună:

„Măicuţă, măicuţă !"

Flăcările i-au svântat lacrimile şi au învăluit resturile avionului şi ceeace mai rămăsese din cele două trupuri omeneşti.

În clipa aceea, soarta celui mai mic dintre feciorii Anei se împlinise.

UN STRIGAT DE AJUTOR

Iarna a fost lungă şi lumea nerăbdătoare socotea că ţine prea mult, căci pentru toţi sfârşitul ei era legat de împlinirea anumitor nădejdi. Pe Vejfuk nu mai aveau astâmpăr, cei tineri mai cu seamă. Chiar -şi nepoatele (Martina avea acuma şaisprezece, Anicika treisprezece, Jana vedea pentru a noua oară în viaţă pârguindu-se perele, iar Vlasta se chinuia să scrie alfabetul) îşi pierduseră răbdarea şi în fiecare zi, când una, când alta, o întreba pe Ana:

— Mam-mare, mai e mult până să plece nemţii ? Iar ale mai mici voiau să însemne zilele câte mai rămăseseră până atunci, cu ajutorul unor IMoare şi-n fiecare seară ştergeau câte una dintre ele: Mam-mare, ide câte ori ne mai culcăm până vine tata ?

— încă puţin şi o să-l vedeţi şi pe tata acasă, căci nemţii demult au început să-şi ia tălpăşiţa, soldaţii sovietici îi alungă mereu. Şi Ana, în loc

să le spună nepoatelor basme cu prințese şi cavaleri, le povestea despre fiii viteji ai marelui popor care-i izgonise pe tâlhari nu numai din țara lor ci şi din alte țări. Iar popoarele desrobite nu vor putea niciodată să-şi arate deajuns recunoştința pentru libertatea pe care le-o dăruiseră şi pentru neprețuitele jertfe de vieți omeneşti pe care ie-a adus marele popor.

Potrivit ordinului dat de însuşi Generalisimul Stalin trupele sovietice de sub comanda generalului Jucov, care se aflau la Berlin, au pornit să elibereze Praga. De când e lumea nu s-a mai pomenit pe plaiurile astea sărace, bucurie mai mare şi un avânt atât de fierbinte ca în acea zi mare de nouă Mai, una mie nouă sute patruzeci şi cinci. În casa veche de pe Vejfuk erau numai râsete şi lacrimi de bucurie, iar Ana rostea mereu aceleaşi vorbe:

„Au sosit, în sfârşit' eliberatorii noştri I" vorbe pe care şi le întipărea adânc în inima şi în gândul ei, păstrându-le acolo cu grijă de parcă s-ar fi temut să nu-i fure cineva adevărul ăsta măreț. Şi le-a poruncit a lor săi: Să nu uitați ziua- de azi cât veți trăi!

În ziua aceea, pe străzile din Praga, femeile, bărbații şi copiii îi îmbrățişau pe mândrii soldați sovietici cu firea lor atât de deschisă.

ÎNTOARCEREA CELOR IN VIAȚA

Dala începutul lunii Mai, bătrâna Ana trăia în frigurile aşteptării. Trupul ei era uscat ca un pergament, atât de sfrijit că îl puteai înnoda, dar sufletul îi era puternic prin credință şi nădejde. Se întorceau în patrie flăcăii cehi şi slovaci care luptaseră în armatele aliate, se întorceau şi mucenicii din lagărele de concentrare germane.

Ana aştepta să vină acasă şi cei trei feciori ai ei. În fiecare zi, deretica pe-ndelete odăile şi curtea şi se îngrijea să fie totdeauna lapte rece în pivniță şi ceva brânză de vaci. Frământa mai puțin aluat, în schimb încingea cuptorul de două ori pe săptămână ca să aibă pâine proaspătă când vor veni băieții.

Cel .dintâi care s-a întors a fost Jan. A sosit tocmai când curăța prin curte. Măturase pragul şi apoi dăduse cu târnul şi prin fața şurii. În grajd adunase paiele vechi, frunzele de brad, praful şi găinațul şi după ce aruncase totul în groapa de gunoi a strâns grămadă bălegarul cu furca ca să nu-l risipească găinile. La spatele ei s-a auzit deodată ;în glas ca de oțel:

— Bună ziua mamă ! Mâinile i-au căzut dealungul trupului şi s-a îndreptat puțin din şale:

— Jan ! a strigat uimită, înainte de a apuca să-i vadă chipul. S-a întors apoi anevoie, abia mişcându-şi mădularele. Trupul ei se îngreunase cu toate că inima-i înflorise.

— Janik! Băiatul mamei! Şi în clipa următoare se afla în brațele bărbatului care pe lângă ea părea mare şi voinic, deşi nu era prea înalt.

— Uite-o şi pe nevasta mea, tovarăş credincios de luptă şi muncă. Părinții ei au fost ucişi de nemți aşa că ai să fii şi mama ei.

Fata, îmbrăcată în haine ostăşeşti, a strâns mâna Anei, apoi sărutând-o pe amândoi Obrajii i-a spus blând:

— Zdrastvui matuşea !

Bătrâna Ana i-a mângâiat obrajii proaspeţi şi părul bâllai:

— Fii binevenită la noi în casă. Îţi mulţumesc că mi-ai adus băiatul. I se cuvenea să aibă parte de o soaţă bună.

Jan şi nevastă-sa au rămas doar câteva zile pe Vejfuk, căci aveau îndatoriri care nu le îngăduiau să mai zăbovească.

— Ne aşteaptă atâta muncă ! O muncă pe care altădată eram împiedicaţi s-o facem. Acum viaţa ne chiamă. Nu vor mai fi nici domni şi nici robi! Vom dărâma tot ce e putred şi vom clădi pe temelii noi şi puternice o viaţă mai bună pentru oamenii liberi...

Jan se gândea la aceste lucruri mai stăruitor decât mărturisea şi cătând în ochii frăţâne-său mai mic l-a întrebat:

— Ce zici de asta, Vaţlav?

— Nu zic nimic, însă asta fac şi eu acum: dărâm şi trag năidejide că în curând m-oi apuca să şi clădesc. M-am întors la munca mea. Deocamdată curăţăm dărâmăturile din oraş; fiind însă zidar de meserie, am să urc din nou pe schelă.

Apoi a început să se foiască încurcat, s-a înroşit şi a slobozit vorbefle ce-i stăteau pe inimă, pripindu-se de parcă i-ar fi fost teamă că în clipa următoare nu le va mai putea rosti:

— Trebue să mărturisesc Jan, că mi-e tare ruşine de tot ce-ţi spuneam altădată, dar...

— Lasă asta, Vaţlave ! Bine că ţi-ai dat în sfârşit seama.

Jan a strâns mâna frăţâne-său şi deodată şi-a amintit:

Dar cu foot-ballul ce faci ? Mai joci încă ?

— Fireşte! Nu mă simt încă atât de bătrân. Dimpotrivă, abia acum am să ajung un adevărat sportiv, când am să mă întorc de la munca mea şi n-am să mai fiu silit să dau din coate printre cei cu gulere scrobite, ca să-mi fac loc.

— Mă bucur din toată inima că te-ai schimbat, Vaţlave, şi spunând asta ochii lui Jan scânteiau.

învoirea de câteva zile pe care o avea Jan se isprăvise. A trebuit să se despartă de casă. A îmbrăţişat-o cu toată dragostea pe maică-sa :

— Trag nădejde ca atunci când oi mai veni pe aici m-oi găsi cu toţi fraţii.

— Şi eu cred ăsta băiete, i-a spus ea adânc încredinţată că aşa va fi.

Pe câmp începeau să se arate cele dintâi clăi de grâu, când într-o zi, Maria, întorcându-se de la lucru, a venit însoțită de un bărbat a cărui vârstă era greu de bănuit; avea părul tot atât de încărunțit ca şi părul bătrânului gospodar. Mai bine zis era o umbră de om. Ana, care-i zărise de cum ieşiseră din pădure, a căutat în zadar să ghicească cine e cel pe care-l sprijinea Maria. Cunoştea doar pe toți moşnegii din partea locului, dar omul ăsta inu semăna cu niciunul dintre ei. A băgat de seamă că abia îşi târa picioarele şi în clipa aceea i-a părut rău că nu-i mai stă în putere să-l poată ajuta. Dar nici pe Ana n-o mai țineau picioarele. Din toamnă, nu se mai încumeta să iasă din curte, deşi ar fi dat orice să meargă măcar până în livada de pe coastă.

„Bietul om trebue să fie tare bolnav", şi-a dat cu părerea când a văzut cu câtă greutate s-a aşezat jos pe hat, lângă lanul de grâu.

Şi fiindcă niciunul dintre ăi mari nu era acasă, nici mă car Martina, a chemat-o pe Anicika, acum coşcogea fată, care deşi slabă, avea destulă putere.

— Vezi că vine Maria de la canton cu un om pe care-l duce de braț. Dă fuga de-i ajută !

Între timp, necunoscutul se ridicase şi o pornise molcom alături de Maria. Curând, amândoi s-au mistuit după un lan de mac înflorit. A mai trecut o bucată de vreme până să se apropie de Vejfuk. Abia atunci a văzut Ana că fiică-sa şi ne- poată-sa îl aduceau acasă pe cel mai mare dintre feciorii ei. Era atât de prăpădit săracul! Nu mai avea nimic din vânjo- şia de altădată şi trupul lui nu tânjea decât după odihnă. Totuşi, în ochii lui căzuți în fundul capului, scânteia*un foc pe care nu-l înțelegea poate decât bătrâna lui mamă.

— Vasăzică te-ai întors, băiete ? Ana nici nu-şi dădea seama ce dureri crunte se sbuciumau în inima ei. Toate gân durile şi grija ei erau îndreptate asupra feciorului său. Pepka n-a ştiut cum să-şi întâmpine bărbatul. I s-a părut că de acolo, hăt departe, unde fusese el venise un alt om, un străin. Dar nici copiii nu şi-au cunoscut tatăl...

— Nu mai sunt bun nici de dus la țintirim, hai ? a glu mit Martin, dar în ochii lui s-a aprins iar focul acela. Nu vă fie frică, curând am să mă întorc iar la viață. Dacă nemții n-au izbutit să mă răpună, ce-ar mai putea să mă doboare acum când sunt cu voi ? Moartea nu îndrăzneşte să se apropie de mine, căci şi-ar rupe dinții în ciolanele mele. încrede rea în sine, pe care Martin o avusese întotdeauna, ieşea din nou la iveală şi maică-sa se bizuia pe ea.

Oamenii care au venit să-l vadă pe Martin, fie din milă adevărată, fie numai pentrucă erau curioşi, judecau însă altfel.

— N-a mai rămas din el decât pielea şi osul! Să sperii copiii cu el. Când face un pas îi trosnesc toate oasele. Şi ce bărbat voinic era !

După câteva zile, Martin s-a mai întremat. Era totuşi sfios față de nevastă-sa şi se ferea să cate în ochii ei. Atunci Ana i-a apus Măriei să dea jos din pod patul cel alb, boieresc, şi să-l aşeze în odaie.

— Anicika s-a deprins să doarmă în odăiță cu Pepka.

Las' să rămână acolo. Martin o să-şi poată face liniştit somnul aici.

Martin a şoptit Pepkăi la ureche:

— Las' că mă întorc eu după câteva nopţi. Deee să-i stricăm mamei bucuria dacă vrea ca să dorm în odaie?

Ama a prins vorbele lui şi nu şi-a putut stăpâni un zâmbet, căci ştia că-n sinea lui, Martin îi mulţumea din suflet» pentru felul cum rânduise lucrurile.

MORŢII NU SE MAI ÎNTORC

Vremea trecea şi secerişul era în toi. Vaţlav lăsase iar mistria şi pusese mâna pe seceră, dovedind singur toată treaba. Lucra grijuliu, cătând să rămână miriştea joasă şi otova. Se temea să nu-l ia îm răspăr frate-său mai mare care, deşi stătea mai toată ziua în prag, tot n-avea astâmpăr şi din când în când se ducea pe câmp, la ai săi; dacă nu pentru altceva, măcar să le ajute la căratul snopilor.

În răstimp, au plecat din Hurka soldaţii aceia cu căşti ca nişte castroane pe cap şi cu vorbă străină pe buze şi în locul lor au sosit flăcăii tanchişti cu berete negre. Erau soldaţi ai armatei cehoslovace care veneau între ai lor.

Ana îi vedea plimbându-se cu fetele prin pădurea de lângă Vejfuk şi cerceta curioasă chipurile lor tinere.

„Printre voi ar trebui să fie şi..."

Şi oridecâteori vedea o beretă neagră prin apropiere, inima începea să-i svâcnească puternic ca şi cum ar fi aşteptat ceva, af>oi i se strângea dureros — şi asta i se întâmpla tot mai des. Slăbise între timp văzând cu ochii ; ajunsese ca un fulg de uşoară de ar fi putut-o lua în braţe şi Anieika. Până la urmă i-a mărturisit Măriei mâhnirea ei.

— Dece o fi zăbovind atâta băiatul meu când ştie că abia îl aştept... Ce ar fi să-i întrebăm pe soldaţii ăştia ?

— Nu-l mai căta printre ei, mamă ! E la aviaţie, ştiu de la Jiri. Aia sunt altfel îmbrăcaţi. Doar nu s-au întors încă toţi! Jiri însă îl caută mereu pe. Vojtech, şi cum o afla ceva,, o să-mi dea de ştire.

Mari a primea mereu nişte plicuri mari, şi se grăbea să răspundă de fiecare dată. Nu mai era o taină pentru nimeni dintre ai săi că erau delà Jiri, care fusese cândva pe Vejfuk, pe vremea cârnd era un băietan de şaisprezece ani şi mai venise odată într-o noapte, cu veşti delà Vojtech. La începutul toamnei avea să intre pentru a treia oară în casa de pe Vejfuk ca s-o ia pe Maria de nevastă.

Acum, că fiică-sa o lămurise, Ana se uita mereu la avioanele ce dădeau târcoale văii. Unele sburau jos de tot, mai- mai să atingă Skalka. Privea cu jale într-acolo, căci acum n-o mai ajutau picioarele să urce până la locul acela unde-i plăcea ei să şadă. Şi totuşi tare ar fi vrut să ajungă sus pe deal.

„Dacă m-aş putea aburca până sus pe Skalka, l-aş aştepta acolo pe Vojteoh", i-a abătut într-o zi şi gândul ăsta copilăresc a urmărit-o atâta până i s-a împlântat adânc în minte.

Cu cât trecea vremea, Ana începea în sinea ei „să cârtească împotriva celui mai drag dintre copiii ei.

„Cum de-.l lasă inima să nu ne scrie măcar un rând ? Nu m-aş fi aşteptat la asta din partea lui." Faptul că nu ştia nimic de soarta feciorului era cea mai grea încercare din viaţa ei.

Până când a aflat în sfârşit...

Jiri a trimis celor de pe Vejfuk veşti despre Vojtech.

„Nu s-a mai întors delà ultimul lui sbor. E aproape un an de atunci. Era pe la sfârşitul lui Octombrie, chiar în ziua lui de naştere. De bună seamă, a căzut într-o luptă aeriană undeva, deasupra Germaniei..."

Erau întocmai cuvintele din scrisoarea lui Jiri şi celor de pe Vejfuk li se părea că până şi casa lor veche se povâr- nise sub povara acestei dureri cumplite.

„Vasăzică Vojtech aii meu nu mai este ?" Capul alb al Anei tremura cum tremură lâna din caier. Se ghemuise pe scăunelul pe care stătuseră copiii ei când erau mititei şi-şi ştergea cu degetele-i uscate o părere de lacrimi de pe faţa ei sbârcită căci ochii ei erau secătuiţi.

„Zice că fecioraşul mamei, dragul mamei nu mai e. Cum se poate?" Lucrul ăsta nu-i intra deloc în cap. II avea prea vtu în faţa ochilor pe Vojtech al ei şi nu era-n stare să priceapă că fecioru-său putuse pieri aşa cu una, cu două, de pe faţa pământului. „Ce-i trebue lui Jiri ăsta !... Scrie aşa, liniştit, de parcă n-ar fi nimic."

„Nu s-a mai întors ! Dacă nu s-a întors atunci, treibue să fie pe undeva. Zice că avionul a ars cu toţi câţi erau înă untru. Cum se poate ca trupşorul lui tânăr, cum se poate ca fecioraşul meu gingaş şi blând să fi ars, să fi rămas din el doar o mână de cenuşă ? Nu, nu-i adevărat!"

S-a uitat împrejur şi a rămas cu ochii la Maria care plângea :

— Mărio, spune că nu-i adevărat! Inima ei de mamă cerşea mila.

— E adevărat, măicuţă. Gândeşte-te numai că au murit mii şi mii ca el. Doar n-a fost numai Vojtech. Sunt atâtea şi atâtea mame care şi-au pierdut fiii... a înnecat-o plânsul.

— Of! aşa-i, ai dreptate. Sunt atâtea şi atâtea mame... Atunci plângi, fetiţo, plângi, să-ţi mai alini durerea. Ana s-a închis iar în sine. Da, sunt atâtea mame ca mine. Tâlharii le-au răpus feciorii. Au prăpădit tinereţele feciorilor, tot flăcăi unul şi unul, şi au sdrobit inimile măicuţelor care-i iubeau... Capul i-a căzut ca plumbul pe genunchi. ...Dece au fost atât de răi cu noi ?

Bătrânul Jan i-a pus mâna pe creştet şi a încercat să-i ridice fruntea : ea s-a supus şi şi-a întors faţa spre el:

— Nu-i nimic. Stăteam doar aşa, mă odihneam.

Au lăsat-o în pace. Fiecare s-a dus după treburile lui, când şi când însă câte unul mai arunca o privire în odaife. A stat nemişcată pe scaun până spre seară. Şi-a depănat în minte toată viaţa celui mai mic dintre feciorii ei, de la naştere încoace.

Pruncul sugea lacom la sânul ei; mai apoi, un noduleţ de om, îşi punea capul în poala ei şi-i mângâia obrajii cu mânuţele lui durduliii:

„Măicuţa mea, măicuţă !" (un zâmbet de fericire a plutit pe faţa sbârcită a bătrânei). Pe urmă l-au dus bolnav, la spital. Un băieţaş slăbuţ se uita la ea cu nişte ochi mari înconjuraţi de cearcăne viorii.

„Mamă, mi-e foame!" „Doamne, cât te-a schimbat războiul, dragul mamei ! Parcă ţi-au mai crescut urechile şi eu n-am nici pâine, nici cartofi. Ce să-ţi dau să mănânci ? Copil isteţ, şcolar silitor, ce fericire şi ce mândrie pentru o inimă de mamă !" Ana se simţea parcă un pic ruşinată de deşertăciunea ei.

Acum în jurul ei se învârtea fără rost un flăcău cu ochit trişti:

„Mă bucuram c-am să isprăvesc şcoala şi o să mă pot plăti faţă de voi cum au făcut şi ceilalţi fraţi. Şi până una- alta, văd că trăiesc tot pe spinarea voastră".

Căuta să-l împace:

„Dece vorbeşti aşa Vojtech ? Eu mulţumesc soairtei pentru fiece zi pe care mi-e dat s-o mai petrec cu tine". Sub apăsarea anilor, inima începuse s-o supere. Băiatul a rămas acasă- cu ea s-o îngrijească.

„Ce bine ne-am simţit împreună în acele câteva zile.",, (Ana a suspinat din nou uşurel). Proaspăt recrut, Vojtech a trecut o clipă pe acasă. Era mândru de floarea de hârtie de la pălărie. Jos, în sat, se auzea glas de armonică, flăcăii cântau şi ea era tare tulburată şi plină de neastâmpăr.

„Vasăzică şi ăl mai mic dintre băieţi pleacă la oaste..."' A venit apoi despărţirea ; veneau însă mereu scrisori de la el..

„Ce frumos mai ştie să scrie băiatul ăsta, al meu". Şi cu tot dorul, inima ei tresălta de bucurie. Ostaşul a venit apoi acasă, în concediu; îl prindea tare bine haina militară, aşa cum nu-i prinde pe niciunul dintre ceilalţi fraţi. O săptămână întreagă au fost împreună, dar deşi era fericită că-l avea lângă ea, în sinea ei suferea. încă de atunci, inima ei simţise că zilele acelea sunt ultimele... Se plimbau împreună pe Skalka. Totul era acoperit de zăpadă...

„Ştiam eu c-o să am un băiat ca tine", auzea glasul eî de altădată.

„Tare mi-eşti tu dragă, mamă !" i-a răspuns. Apoi a început să amurgească. Pe cărarea din pădure coborau umbrele şi întunericul era tot mai des...

„Intoarce-te mamă", i-a zis.

„Vojtech, dragul mamei, încă puțin...” El însă a plecat.

„Mă duc acum, trenul m-așteaptă !” Nu-l mai vedea dar simțea încă în palme fața lui netedă. Şi în timp ce el se îndepărta grăbit, i-a mai făcut semn cu mâna, aşa, pe întuneric... Ştia încă de atunci că n-o să-l mai vadă.

Ana s-a uitat împrejur ; odaia se întunecase. Uitase că trebue să pregătească cina. Plânsul destrăimase ultima nălucire. Lăsând lacrimile să i se usuce pe față, s-a târît până la vatră să facă focul şi să grijească de toate celelalte, deşi nu mai avea destulă putere pentru treburile astea. Nici în clipele cele mai grele nu-şi uita îndatoririle.

Curând după aceea a venit pe Vejfuk moş Kryda, şchiopul. Şi'.n el flacăra vieții era pe sfârşite.

— Pe amândoi ne-a lovit crunt soarta, Ano! Băieții noştri au venit pe lume cam în acel aş timp, au crescut împreună şi au avut parte de un sfârşit tot atât de năpraznic... Poate c-ai aflat şi tu, că Ondrej al meu a fost osândit la moarte şi spânzurat ? Se vede că-şi încărcase sufletul cu multe vieți omeneşti. Aşa spune băiatul meu ăl mic şi-l blestemă de parcă nici nu i-ar fi frate. Da, da, fată, apucai s-o trăiesc şi pe asta...

Ana se uita cu milă la bietul moşneag.

„Am primit aceeaşi lovitură şi totuşi nu-i chiar la fel. Pentru tine, Matej, e mult mai greu. Eu măcar am mângâierea că viața băiatului meu nu s-a irosit în zadar. A luptat pentru țara lui şi a murit pentru ca ceilalți să poată trăi. Băiatul tău însă a pierit de mâna a lor săi, pentrucă ne-a vândut duşmanului în vreme de grea restrişte...” Toate astea şi le spunea Ana numai în gând, căci fată de Matej s-a simțit încurcată că nu poate lua mai mult parte la durerea lui şi l-a mângâiat:

— În viață trebue să trecem prin multe încercări, Matej! Nu ştiu cu ce am greşit; eu întotdeauna am vrut doar binele copiilor noştri.

— Vajnică femeie eşti tu, Ana ! Nici n-ar crede cineva că ți-ai pierdut feciorul.

Moş Kryda era muncit de gânduri amarnice. Şi nu putea să înțeleagă dece e Ana atât de liniştită.

SFÂRŞITUL ŞI ÎNCEPUTUL

Munții răsunau de freamătul muncii şi o viață nouă curgea în vinele oamenilor liberi. După ce au strâns bucatele, au pus sământă nouă în pământ reavăn. Unii dintre cei tineri, de care nu era nevoie la câmp, plecaseră la oraş. Descătuşată, munca îi chema, îi îmbia cu frumusețea şi rodnicia ei, pe toți cei care o îndrăgeau. Ea le arăta calea ce duce spre o viață mai bună.

Maria şi Martina plecau grăbite, în fiecare zi, de pe Vejfuk, apucând pe cărarea ce ducea în pădure şi de acolo înainte până la canton, împreună cu o ceată de tineri. Cântecele vesele şi râsetele lor răsunau până departe şi tare-i mai plăceau Anei, care ascultându-le se gândea :

„Bine faceți copii că vă bucurați! Drumul pe care mergeți voi în viață e drumul oamenilor slobozi. Urmați-l mereu şi arătați-l şi ălor care tot

mai rătăcesc şi acum. Voi nu treime să cădeţi niciodată în greşelile pe care le-am săvârşit noi, cei bătrâni, în neştiinţa şi slăbiciunea noastră !"

Când frunzele copacilor au îngălbenit şi au început să cadă, Jiri a venit s-o ia pe Maria.

A fost petrecere mare pe Vejfuk, în ziua când s-a măritat Maria. Casa veche era în sărbătoare şi odaia ticsită de lume. Pentru Ana însă era prea mare forfoteală. Oriunde îşi arunca ochii ei obosiţi, tinereţea îşi cerea dreptul la viaţă; tinereţea, adică copiii şi nepoţii. Disdedimineaţă, Martin singur a urcat în pod patul alb boieresc, spunând supărat:

— Asta nu face decât să ne încurce aici. Să nu-l mai daţi jos de acolo! Vreau să mai am un băiat şi poate că şi tu, mamă, o să te bucuri când ţi-oi mai dărui un nepot! Glasul lui era ca mai înainte, plin de încrederea celui ce-şi cunoaşte puterile.

Ana a desluşit şi în ochii Anuşkăi lui Jan o nădejde sfioasă şi uitându-se mulţumită la Jan, a dat din cap cu duioşie: ' — Tu, băieţaş, nu te-ai putut bucura încă de tinereţe ; de atâtea ori parcă, viaţa a fost vitregă cu tine!

Maria deschidea cu o inimă dornică un capitol nou în cartea vieţii sale. începea de acolo, de unde cu ani de zile în urmă, începuse şi maică-sa, spunându-i bărbatului ei aşa cum îi spusese şi Ana lui Jan:

„Vom trăi împreună o viaţă frumoasă şi tihnită". Iar, el i-a răspuns cu vorbe pe care gândul şi credinţa lui le-a întregit. Nu mai ştia ce anume îi spusese cu glas tare şi ce anume doar în gând :

„Trebue să faci aşa ca să fiie frumoasă, Maria. Iar ca să fie liniştită ? Asta atârnă numai de voi, oameni ai tuturor popoarelor lumii. Treziţi-vă din vreme şi descoperiţi-i pe aceia care urzesc tot felul de crime împotriva voastră. Lua- ţi-ie din mână capitalul pe care l-au agonisit în chip nemer-nic prin munca voastră şi pe care-l folosesc ca să vă înrobească. Invăţaţi-i pe toţi să trăiască viaţa simplă şi rodnică a oamenilor muncii".

În sfârşit, după zarva de peste zi a venit şi seara liniştită.

Ana a simţit o mare uşurare Când şi-a întins trupul obosit în pat, alături de omul ei.

— Azi, sunt bucuroasă că mă odihnesc.

Bătrânul Jan i-a strâns uşor mâna, mângâind-o plin de înţelegere:

— Te cred. Aşa, noapte bună, Ana !

Seara s-a mistuit într-o noapte întunecoasă ce-a învăluit casa de pe Vejfuk în mantia ei cernită şi Ana s-a cufundat într-un somn adânc, însăilat cu firul unui vis ciudat!

La început parcă se simţea mireasma liliacului de prin grădinile din preajma. Vejfukului. Soarele revărsa o căldură molcomă şi parcă toate păsările de pe vale s-ar fi adunat aici ca să cânte. Mireasma aceea era atât de puternică, încât pe Ana a apucat-o capul. Era o durere îndepărtată de tot, care nu i-a risipit grijile.

„Trebuia să fie aici pe Skalka, acuşi-acuşi trebue să vină. Doar azi e o zi atât de mare !...” Uşor, ca şi cum ar fi plutit, a urcat grăbită în pod şi a scos pe ferestruică steagul tricolor.

„Leliță, dă zor, că vin!” a auzit un glaş cunoscut şi nu s-a mirat deloc c-o strigă Bojka, fata Manciéi. Avea un şorț ailb, ducea pe braț hainele roase ale răposatului Prokop şi alerga desculță spre pădure atât de repede, că tălpile ei abia ide atingeau pământul. Ana a încercat s-o opreai :

„Bojka, nu te duce acolo”. Dar fetița se făcuse nevăzută. Atunci Ana a zărit peste câmp pe drumul dinspre Hurka, un aii ai ciudat ce înainta în tăcere. Parcă toată valea ar fi amuțit în fața lui. Până şi păsările se opriseră din cântat. La început Ana a simțit c-o încearcă o părere de rău.

„Trebuia să mă îmbrac de sărbătoare! Ce-o să spună Vojtech când m-o vedea îmbrăcată cu fusta de doc ? Astea ar fi trebuit să le urce Jan în pod, ce o să zică lumea ? Aveam, doar, aici rochia înflorată şi medalionul de aur de la Vojtech! Maria! Martina! N-ați văzut lucrurile mele?” a

Suspinat deodată, simțind ctim d înțepau în cap nenumărate ace.

„Ați plecat toți şi m-ați lăsat singură în casă!” îi dojenea pe ai săi care ¡lipseau. Alaiul însă se apropia. A ieşit atunci în curte, cu inima fremătând de aşteptare, privind în jos uimită.

„Ce de omenire! De când sunt n-am văzut atâta lume. Dar dece-or fi mergând aşa tăcuți ? Nu se aude nici un svon de glasuri”...

A măsurat din ochi coloana în marş. În frunte mergeau flăcăii în haine ostăşeşti; țineau capetele sus, dar pe fețele lor, zâmbetul încremenise. A văzut printre ei şi fete. Mergeau tot atât de mândre şi de hotărîte.

„Fireşte, doar sunt soldați”, a şoptit. După ei veneau nişte băieți şi mai mari şi mai mititei, săltând în sus, apoi fetițe, mame cu prunci în brațe, femei bătrâne, unele chiar bătrâne de tot, că abia se târau ; la urmă, mergeau bărbați de toate vârstele, tineri şi bătrâni. Toți oamenii mari purtau întipărită pe față o adâncă suferință, iar în ochii lor umezi nu era nicio scânteiere de bucurie, erau lipsiți de viață. Ana tare ar fi vrut să-i întrebe ce suferinți cumplite înduraseră, dar ni<?i ei n-ar fi ştiut să-i spună. Soarele ardea pe cerul senin, dar cei care înaintau mereu, urcând spre Skalka, sus, parcă nici nu simțeau atingerea razelor lui.

„N-o să încăpeți toți acolo. Nu-i destul loc!”

Deodată Anei i-au înțepenit picioarele de frică, la gândul că printre ei trebue să fie şi Vojtech.

„Nu cumva Vojteoh al meu e şi el printre voi ?” a întrebat- mai mult în şoaptă, nevrând să tulbure liniştea măreață a alaiului.

„Vojtech al meu”, inima i-a fremătat de teamă şi a început să svâcnească, sbătându-se dureros.

„Mă duc şi eu cu ei!” Alerga ca scăldată în sudoare ca să-i ajungă din urmă pe oamenii aceia tăcuți, trudindu-se să urce coasta.

„Trebue — pe Skalka — după Vojtech!” Iniima ei svâcnea când mai tare, când mai încet, şi răsuflarea i se tăiase, aşa că abia mai putea să fugă. A luat-o peste o arătură proaspătă. Lutul reavăn mirosea a belşug dar o împiedica în mers, picioarele i se înclinau, afundându-se tot mai adânc... În sfârşit, a ajuns .pe Skalka.

În mijlocul poienii se aflau nişte steaguri în vârful unor prăjini înalte. Străluceau în bătaia soarelui şi fâlfâiau vesele în vânt. Lângă culorile cehoslovace se afla o fâşie roşie de pânză.

„Dece steagul ăsta e atât de roşu ?” Ana s-a uitat la fețele străvezii ale flăcăilor de lângă ea şi deodată a înțeles rostul suferinței lor. Dăruiseră tot sângele lor acestui drapel pentru ca prin culoarea lui să arate omenirii întregi calea spre un viitor mai bun...

În sfârşit, l-a zărit şi pe Vojtech al ei !

Stătea în mijloc, tăcut, vajnic şi mândru. Şi-a întors spre ea ochii umezi:

„Măicuțo !” Auzise limpede vorba asta deşi din gura lui n-a ieşit niciun sunet.

„Ştiu băiete, ştiu, tu ai fost întotdeauna cel mai drag dintre toți şi nu m-ai necăjit niciodată...” II privea plină de o fericire molcomă şi în clipa aceea răsuflarea i s-a oprit, şovăirile dureroase din piept s-au astâmpărat şi inima îi bătea acum liniştită, mai slab, din ce în ce mai slab.

Umbra fiului ei .s-a încețoşat încetul cu încetul şi s-a risipit...

În ziua aceea pentru a doua oară, în răstimp de câțiva ani, bătrâna gospodină de pe Vejfuk nu s-a sculat disdedi- mineață. Găinile cotcodăeeau neliniştite în coteț şi cocoşul obişnuit ca pe vremea asta să meargă cu ele prin pădure, cânta de zor.

Cântecul lui a trezit-o pe Martina, nepoata Anei. A deschis ochii, s-a întins şi a mârâit ca un cotoi supărat. Când s-a uitat spre patul bunicii a fost cuprinsă de mirare şi s-a ridicat în capul oaselor. În privirea ei a .scânteiat gândul unei şotii. A scos repede de sub pilotă piciorul drept. A stat o clipă la îndoială, apoi l-a dat jos şi pe cel stâng. Din nou a stat în cumpănă. O trăgea înapoi moliciunea patului cald. Michiduță însă n-o lăsa în pace. A ooborît domol din pat şi apoi s-a dus tiptil în vârful picioarelor la patul bunicii.

„Ia te uită. Mam-mare încă nu s-a trezit 1” şi-a țuguiat buzele şi a început să spună o poezioară hazlie pe care o ştia de copil:

Păsările s-au sculat, De cântat s-au
apucat, Numai tu mai dormi,
vecine, Vai de mine, ce ruşine!

A atins cu vârful degetelor bărbia bătrânei. Pielea era rece şi ţeapănă. Martina a privit faţa ei palidă pe care moartea îşi pusese pecetea. I s-a părut că bunica se uita la ea printre gene, iscodind-o. Pe pernă, mâna bătrână şi uscată zăcea însă grea ca plumbul şi îngheţată. A dat să i-o ridice d,ar s-a speriat. A pus-o la loc şi ducându-şi pumnişorii la gură a spus cu un glas în care tremura o mustrare desnă- dăjduită :

„Of, nu ştiu ce-i cu tine, azi, mam-mare!"

CUPRINSUL

Viața nouă

Vreme bună şi furtună Cel dintâi născut . Familia fericită La lucru

. . . .

Micul Jan

Cu Martinel me,r,g greu lucrările

Al treilea copil

Nenorocirea

Cei doi din Rovina .

Sfatul celor flămânzi

Senin şi nori

Unul care nu vine între ai săi

Frații ....

Se strâng nori Fără gospodar

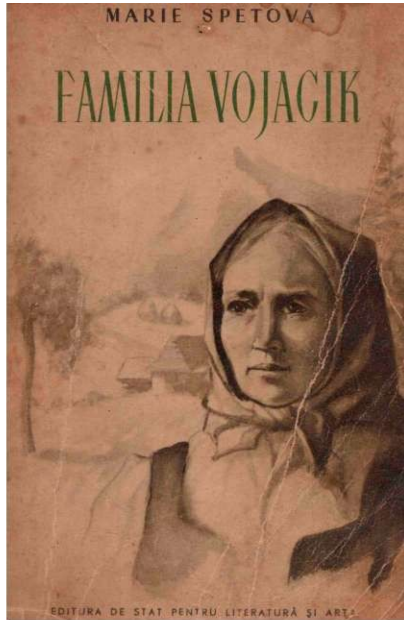
Singură în clipe de restrişte Moartea nu alege întâlnirea , . Prostănacul şi pasărea de pradă Lipsurile . . . .

Prietenul . . . .

Maria Spetoiva — Familia Vojacik. Ed. Îi, Bucureşti. Editura de Stat pentru Literatură' şi Artă, 1052. 392 pag. Format 152 X 215 mrn. Lei 8,70. întreprinderea Poligrafic® Nr. 2. Dat În lucru 30.VI.1952. Bun de tipar 21.VIIL1852. Hârtie semi veliniâ ed. mată de 65 gr./mp. ft. 61 X 86/34,1. Tiraj 15.000 ex. Ooili de tipar 24,2, coli de editură 24,2,.

Nr. A. 39331952 Indicele de clasificare pentru bibliotecile

mici: 8 S=R

MARIE SPETOVÁ
FAMILIA VOJACIK
EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ